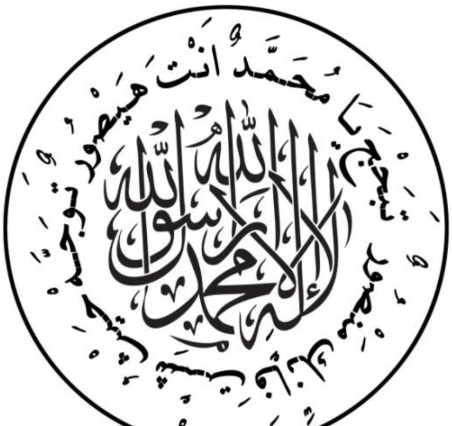
YAZILAR
54

"Allah'ım gönlümdekini hakkıma hayırlı eyle,
hakkımdakini gönlüme razı eyle"

2017
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ihramcizadeismailhakki@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com
Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :
2017

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

İnternetteki sitemiz **http://ismailhakkialtuntas.com/** da 2017 yılarında okuyucularımızla paylaştığım yazılardan bir kısmıdır.

Yazılarda sıra gözetilmedi. Değişik konular peş peşe yazıldı. Bu şekilde okuyan açısından fazla sıkıntı oluşturmayacağı düşünüldü.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde

İsmail Hakkı ALTUNTAŞ

Başlangıç: 21 .02. 2017

Bitiş : 29. 04 .2017

4 Yazılar

İçindekiler

****

Bazı şeyler bilinir; başka şeyler hakkında düşnülür. Bildiğimiz bazı şeyleri bildi¤imizi düşünmeyiz, çünkü onlar hakkında düşünürüz.

Keith Jarrett

****

Doğal dünyada kusursuzluk söz konusu olamaz ve özellikle de insanoğlu tehlikeli bir kusurdur.

Jean Baudrillard

****

Hakikat ancak kifli onu infla etti¤i sürece vard›r.

Søren Kierkegaard

****

Brecht: "Halk için savaşan entelektüeller için de yazmak, halk için yazmaktır"

****

Mevlâna:

"Bir çobanı bile dinle; hiçbir şey bilmiyorsa dahi, bir sürüyü senden daha iyi güdebilir."

****

Bir Çinli düşünüre sormuşlar:

-Bir insanın geveze ya da bilge olduğu nasıl anlaşılır?

-Kolay, demiş Çinli düşünür. Bilgeyi sorduğu sorulardan, gevezeyi de verdiği yanıtlardan ayırabilirsiniz.

Ünlü düşünür Voltaire de, bir insanın değerini anlamak için verdiği yanıtlara değil, sorduğu sorulara bakmamız gerektiğini söyler.

Sorular, yanıtlardan önemlidir!

****

Halil Cibran diyor ki

"Yalnız bir kez büründüm sessizliğe." Sonra şöyle sürdürüyor sözünü:

"Bir adamın bana 'Sen, kimsin?' diye sorduğu gün."

****

Milan Kundera, Ölümsüzlük

"Aynaların var olmadığı bir dünyada yaşadığını düşün. Yüzünü hayal edersin, onu içinin bir çeşit dışa yansıması gibi hayal edersin. Sonra varsayalım ki, kırk yaşında sana bir ayna uzattılar. Yaşayacağın dehşeti bir düşün. Baktığında, tümüyle sana yabancı bir yüz görürsün. Ve kabul etmeye yanaşmadığın şeyi net bir şekilde anlarsın: Yüzün, sen değilsin!"

****

Ünlü Arjantinli şair – yazar Jorge Luis Borges'i anımsadım. Onun Armağanlar Şiiri şöyle başlıyor:

"Kimse yakınıp yerindiğimi sanmasın / bu lütfundan yüce Tanrının, / bana ilahi bir şaka yaptı / kitabı ve körlüğü aynı anda bağışladı."

Borges, ömrü boyunca cenneti bir kitaplık olarak düşlermiş. İleri yaşında dokuz yüz bin kitabın bulunduğu bir kitaplığın müdürlüğünü üstlendiğinde, gözleri nerdeyse hiç görmüyormuş. Şiirinde de sözünü ettiği gibi kitap ve körlük aynı anda bulmuştu ünlü yazarı.

****

On sekizinci yüzyılda yaşamış Haham Uri şöyle bir soru ortaya atmış: "Davut, Mezmurlar'ı yazabilmiş yetenekli bir adamdı. Peki ya ben? Ben ne yapabilirim?" Sonra da kendisi yanıtlamış: "Onları okuyabilirim!"

Benzer bir soruyu da kendime sorayım:

"Her gün çeşitli alanlarda o kadar çok kitap yayımlanırken ben ne yapabilirim?"

****

Çöpçü deyince, Martin Luther King'in şu sözlerini anımsayalım

"Eğer sizden sokakları süpürmeniz istenirse, Michelangelo'nun resim yaptığı, Beethoven'in beste yaptığı veya Shakespeare'in şiir yazdığı gibi süpürün. O kadar güzel süpürün ki gökteki ve yerdeki herkes durup 'Burada işini çok iyi yapan, dünyanın en iyi çöpçüsü yaşıyormuş' desin."

Martin Luther King'in deyişiyle...

Çöpçü bile olsak, bize dünyanın en iyi çöpçüsü desinler!

****

Behçet Necatigil

"Ya ümitsizsiniz, / Ya da ümit sizsiniz.

Ya çaresizsiniz, / Ya da çare sizsiniz."

****

" Sahip olduğunuz tek şey çekiçse, her şeyi çivi olarak görürsünüz..."

Leo Buscaglio

****

"[...] İbranicede sesliler harf değildir. Bunun için İbraniler 'seslilerin harflerin ruhu olduğunu' ve sesliler olmaksızın harflerin 'ruhsuz bedenler' olduğunu söylerler (Zohar'dan alınmış iki imge). Gerçekte, harfler ve sesliler arasındaki bu farklılığın daha açık olarak anlaşılması için, çalmak üzere parmakların dokunduğu flüt örneği verilebilir; sesliler müziğin sesidir; harfler, parmaklarla dokunulan delikler."

Spinoza, Abrégé de grammaire hébraïque,J. Askénazi ve J. Askénazi-Gerson tarafından hazırlanan basım, Paris, 1968 s. 35-36

****

"İçinde ölecek hiçbir şeyi kalmamış insana Tanrı acısın!" diye bitirir kitabı "Gözyaşları ve Azizler " i Cioran.

Bu cümle aslında bir resttir modern insana. İçinde sevgisi, nefreti kalmamış modern insana ve

yapay şeylerle kurulu hayatı olan bana, sert bir tokattır.

Kaynakça

Cioran, Emil Michel. Gözyaşları ve Azizler. İstanbul: Jaguar Kitap, 2015.

****

Varlıklar ne kadar çok olursa olsun, onları korumaya söz veriyorum;

Tutkular ne kadar ateşli olursa olsun, onları söndürmeye yemin ediyorum;

Dharmalar ne kadar ölçülemez olursa olsun, onlara üstün gelmeye yemin ediyorum;

Buda'nın doğrusu ne kadar egsiz olursa olsun, ona ulaşmaya yemin ediyorum.

-Budizm'in dört büyük yemini/ Daisetz T. Suzuki, Zen Budizm'in El kitabı

****

Başlangıçta Söz vardı, ve Söz Tanrı ile birlikteydi, ve Söz Tanrı'ydı. O başlangıçta Tanrı ileydi; her şey ondan yapıldı, ve onsuz yapılan hiçbir şey yapılamazdı. Onda yaşam vardı, ve yaşam insanın karanlıkta parlayan ışığıydı, ve karanlık onu yenemedi.

Yuhanna 1:1-5

****

İsa ona yanıt verdi, "Gerçekten, gerçekten sana diyorum, kişi yeniden doğmadıkça Tanrı'nın krallığını göremez."

Nikodimos dedi ki,

“Bir insan yağlıyken nasıl doğabilir? İkinci kez annesinin rahmine girip doğabilir mi?”

İsa yanıtladı, “Gerçekten sana diyorum, kişi sudan ve Ruhtan doğmadıkça Tanrı’nın krallığına giremez. Tenden doğan tendir, Ruhtan doğan ise ruhtur. ’Sana yeniden doğmalısın’ dediğime de şaşırma. Rüzgâr istediği yere eser ve onun sesini duyarsın, ama nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilemezsin: Ruhtan doğanlar için de böyledir.”

Yuhanna 3: 3-8

****

Sahip Olunanlardan Ayrılma Olarak Ruh

Her şeyde doyuma ulaşmak için

hiçbir şeyde doyuma ulaşmamayı arzula

Her şeye sahip olmak için

hiçbir şeye sahip ohnamayı arzula

Her şey olmaya ulaşmak için

hiçbir şey olmamayı arzula

Her şeyin bilgisine ulaşmak için

hiçbir şey bilmemeyi arzula.

Saint John of the Cross, “The Ascent of Mount Carmel”, bölüm I: II,

John of the Gross, Selected Writings, ing. çev. Kieran Kavanaugh (New

York: Paulist Press, 1987), s. 78.

****

Yaklaşan küçük siyah bir tren var,

Uzun yoldan geliyor.

O küçük siyah trene binmelisin.

Ama seni geri getirmeyecek

Woody Guthrie, Little Black Train

****

KIZILDERİLİ BÜYÜCÜ: .._ Bir savaşçı için düş demek gerçek demektir. Düş gücüyle verir kesin kararım ve ona göre

davranır. Ya seçer alır, ya da defeder. Elindeki arçlardan, kendini başarıya ulaştıracakları seçer. Onları kullanır. . . ' '

GENÇ ETNOLOG: "- Don Juan Matus, düş ile gerçek arasında bir ayrm yoktur; düş gerçeğin kendisidir: Demek istediğin bu mu?"

KIZILDERİLİ BÜYÜCÜ: ' '- Hiç kuşkusuz, düşgerçeğin ta kendisidir. ' '

GENÇ ETNOLOG: "- Yani şu anda yaptığımız şey kadar mı gerçek?"

KIZILDERİLİ BÜYÜCÜ: ' '- İlle de bir karşılaştıra istiyorsan,

daha da gerçek, derim. Düş görmek, düşlemek, bir güce sahip olmak demektir. Elindeki bu güçle çok şeyi değiştirebilir insan. Gizli kalmış nice şeyi bu güçle bulup ortaya koyabilir.

Dilediği her şeyi denetimi altında tutabilir. . . "

CARLOS CASTENADA

Journey to ixtlan

****

CİCERONUN YAŞLILIĞA ÖVGÜSÜ

Cato Maior de Senectuteden alıntı.

"Kuşkusuz, en azından bana göre,

her şeyde doygunluk, yaşamda doygunluğu getirir.

Çocukluk belirli şeylerin peşinden koşar;

gençlik bunları arar mı?

Gençlik belirli şeylerin peşinden koşar,

olgunluk ya da sözde orta yaş bunlara gereksinim duyar mı?

Olgunlukta bile yaşlılıkta aranmayan şeylerin

peşinden koşulur ve en sonunda

bazı şeyler de yaşlılığa uygundur.

İşte bu yüzden yaşamın önceki dönemlerindeki

zevkler ve arayışlar kaybolur ve yaşlılıktakiler de öyle

ve bu da olduğunda insan yaşama doyar ve ölüme hazırdır"

(Cicero, De Senectute, De Amicitia, De Divinatione

[Londra: William Heinemann, 1927], s. 86-88)

****

Behçet Bilir

İki ayrı şiir değil de tek bir hikaye sanki.

BİR BAŞKASINA KARŞI

Nereden çıktın delikanlı

Yoluma?

Bakma benim güzel olduğuma,

Unut bu sevdayı.

Boyum omuzunda kalıyor,

Evimin erkeğini böyle düşünmüştüm

Okumaya doyamıyorum

Gözlerindeki temiz mânâyı.

Üzüntü düşmüş gülüşüne,

Ben de böyleyim bir başkasına karşı

Benim derdim bana yeter,

Git işine!

TEMPORA MUTANTUR

Baktım seneler kuş gibi uçuyor,

Baktım sonum bir avuç toprak - -

Sevdim gençlik icabı

Ağaca bağlandı yaprak.

Ey dost rüyamı hayra yor,

Çok görme Behçet'ine!

Kapıldım lezzetine,

Ey aşk, iki cihanda aziz ol!

Elveda tahsil gecelerinin kara bahtı,

Bütün kitaplar kapandı!

Lodos rüzgarı es esebildiğine,

Dinmesin gönlümdeki çalkantı!

Mecnun da beyâbâna

Bu yollardan gitmişti.

Ben artık eskisi gibi değilim,

Devran değişti.

BEHÇET NECATİGİL

**

Ne sutor ultra crepidam: (Lat.)

Ayakkabıcı, ayakkabıdan ötesine karışma. "Haddini bil" anlamında

İkbal, Peyam-ı Meşrık'de S. 59-60. şöyle der:

Bir gece kütüphanemde bir güvenin pervaneye şöyle dediğini duy¬dum:

"İbn Sinâ'nın kitaplarının içine yerleştim.

Fârâbî'nin birçok eser¬lerini gördüm. '

Bu hayatın felsefesini bir türlü anlayamadım.

Bir güneşim yok ki, günlerimi aydınlatsın.

Çok bedbahtım."

Yarı yanmış pervanenin şu güzel ve ince cevabını hiçbir kitapta bulamazsın:

Dedi ki,

"Çırpınıştır hayatı daha canlı yapan,

Çırpınıştır hayatı kanatlandıran.

**

"Kalbimiz kıyafetle değişmez"

**

'umut, ….bizatihi Aşk olan bir dosta bir tür çağrı aynı zamanda çaresiz bir başvurudur.

Gabriel Marcel

"….eğerçalışmalarımda, tüm diğerlerine hükmeden bir kavram varsa, o şüphesiz, sır olarak

anlaşılan….umut kavramıdır"

[Gabriel Marcel, Philosophical Fragments, (Tr.Viola Herms Drath), University of Notre Dame Press, Indiana, 1965, p.19.]

20 Haziran 1933

Paul Maag'a ...

Öznel yaşantının mümkün olup olmadığını hiçbir zaman tartışma konusu yapmadığımı unutur gibisiniz. Öznel yaşantı ancak bir «psikolojem» olarak ele alınırsa bilimsel araştırmaya konu edilebilir. «Bilimin yapısı, önyargısız olmayı» gerektirir demektesiniz. Bu cümle, inancı, düpedüz dışta tutuyor; çünkü inanç, bilimsel bilgi sayılmadığı için bir önyargıdır. İnanç dışındaki bütün bilimsel bilgiler tartışmaya açıktır. Buda'yı dünya kurtarıcısı kabul eden, Tanrıya inanmayan, ama herhangi bir Hıristiyan gibi kendi görüşüne bağlı bir Budist'e ne demeli? Siz haklısınız, sizse haksız, nasıl denebilir uluorta? Bilimle inancı ayırt etmezseniz, Orta Çağda olduğu gibi bilimin tümünü dinbilimin boyunduruğu altına sokmuş olursunuz. En yüksek bilimsel kuramının kanıtı olarak ya neye başvuruyor dinbilim? Her türlü tartışma olanağı dışında kalan, dolayısıyla da bilimsel ilke olarak tamamiyle tutarsız inanca, yoksa bilimin kendi de önyargılı olurdu, ki sizin benimsediğiniz görüşe göre böyle olmamalı, çünkü önyargısızlığı kendi iç yapısında.

İnancın ne kadar öznel bir konu olduğunu, düşündüğümü Hıristiyanlığın, hakkın tek ve en yüksek tecellisi olduğuna kesinlikle inanmadığımdan çıkarabilirsiniz. Budizm'de olsun, başka dinlerde olsun en azından Hıristiyanlıktaki kadar hakikat var. Örneğin, Yunan Ortodoks kilisesini mi seçersin, İslam'ı mı deseler bana, İslam'ı seçerdim. Siz kendi inancınız konusunda ne kadar böbürleniyorsanız, başkaları da kendi inançları konusunda o kadar böbürleniyor. Bu durumda bütün tartışmalar din kavgalarından öteye gitmiyor, gerçek bir tartışma olanaksızlaşıyor.

Mektuplarından Seçmeler sh: 395

Kaynak: CARL GUSTAV JUNG, ANALİTİK PSİKOLOJİ, ÇEVİREN: ENDER GÜROL, 2. BASIM Şubat, 2006, İstanbul

****

Çölde savrulmak için rüzgâr uman kum gibiyim

Her seher sönmek için şems gözeten mum gibiyim

Savrulursam, ya sönersem bana hiç ağlamayın;

Çünkü ben hâl-i hayatta daha merhum gibiyim

M.H. Uluğ KIZILKEÇİLİ

*** Bir maymunun bizi hayal edememesi gibi biz de insanüstü yaratıkları ve ölümsüzleri hayalimizde canlandıramıyoruz.*

****

"Ateşten harflerle kahrın siyah kağıdına yazarlar"

****

Düşüncenin yabancı denizlerinde seyahat etti. Tek başına

****

Yücelerin Ebedi Bir Adları Vardır Ve Onlar Kapıları Açıcı Sözcükleri Bilmek Zorundadırlar.

****

İki defa doğmak bir defe doğmaktan daha az şaşırtıcıdır. Tabiatta her şey ölür ve yeniden canlanır.

VOLTAIRE

****

Lâm (Lâme: can) bedende yani zarfda olan bir ruhdan ibaretdir.

— İnsanda üç şey mevcuttur.

a) Beden yahut maddi varlık.

b) Bedenle Lâm'ı (cam) birleştiren bir bağ vardır

c) Lâm veyahut gayri maddi varlık.

****

«Her ne ki ararsan, mutlaka insanda vardır, lâkin örtülüdür. Örtünün kalktığı miktarca Hakk ehli için keşfe yol açılır.» Şeyh BEDREDDİN

****

şimdi önemli bir gerçeği açıklamanın

sırası geldi: bir de imgeler var evrende.

varlıkların yüzeyinden sıyrılan zarlardır bunlar

hiç durmamacasına; o yana bu yana uçuşurlar.

bunların dürtüsüyle, uykuda ve uyanık

garip nesneler görürüz ansızın,

hortlaklar çıkar karşımıza, ürkeriz.

sık sık tatlı, derin bir uykuda

akheron'dan uğradığını sanırız

ölülerin, gölgelerinin dolaştığım aramızda.

ve öyle gelir ki bize, yaşayan bir parçamız

sürecektir ölümden sonra da, beden ve

ruh çözüldüğünde, ayrıştıklarında atomlarına

diyorum ki, şeylerin tıpatıp örnekleri ya da

maddesiz biçimleri, yüzeylerinden salınır nesnelerin.

dış gömlek, zar diye tanımlayabiliriz bunları.

çünkü uçuşan imgelerin her biri, ayrıldığı

gövdenin biçimindedir tıpatıp. işte nedenleri:

bir kere, zekâsı on kıt olanlar bile bilir ki.

gözle görülebilir zerreler bırakır varlıklar.

bazısı dağınık ve seyrektir, duman gibi

kütüklerden çıkan ya da ısısı gibi ateşin.

kimileri daha yoğun, daha sıktır. örneğin:

yazın borumsu hırkasını çıkarır ağustosböceği

ve sıyrılır gövdesini saran zarlardan

yeni doğan buzağılar. kaç kere görmüşüzdür.

kaygan yılanın bıraktığı eski derinin

ışıl ışıl parladığını dikenlerde.

demek varlıklar da çok daha ince.

bir zar salıyorlar bedenlerinin yüzeyinden.

daha katılar çıkabildiğine göre.

neden çıkamasın çok daha inceler?

üstelik, biliyoruz ki varlıkların yüzeyinde

binlerce zerrecik vardır ve bunlar —içine girdikleri

düzen ya da biçimlerinin taslağı değişmeden—

daha da çabuk atılabilir. hem sayıca azdırlar

hem de dışta olduklarından engellenmeye pek uğramazlar.

LUCRETIUS

İ.Ö. 95-55

**

Her şey tanrıca bir yürekle

Aşmak diler varlıkta her şeyi

Su yeşertmek ister kara toprağı

Akar, canlandırır cansız taneyi.

Durma bilmeyen bir mutlu savaşla

Islak karanlığı dağıtır gece

Parıldar o cennet ülkeleri

Göklerde görkem içinde binlerce.

Nasıl atılır görmeğe ışığı

Bu ölçülere sığmıyan kervan

Ve siz, ilk çifti bu varlığın,

Mutlu çimenler üstünde yatan.

Bir sonsuz atılış biter az sonra

Varıp bir değişen bakışın önüne

Ve şükrederek karşılar hayat

Dönünce bütünden gelenler bütüne.

GOETHE

1749-1832

****

Başka başka kişiler oldun sen,

Bütün başkaları oldun.

Ama asla kimse olmadın.

F.Pessoa

****

- Her rind bu bezmin nedir encamı bilir

Dünyamızı nagah zalam örebilir

Bir bitmeyecek şevk verirken beste

Bir tel kopar ahenk ebediyyen kesilir

- Yahya Kemal

****

Olunca Aşkın kölesi, azat da oldum her iki âlemden.

Bütün samimiyetimle söylerim ve memnunum söylediğimden

Ruzbihan Bakli

****

"Güneş tutulması güneş ile gözlerimiz arasında vuku bulan bir şeydir; güneşin kendisinde değil." Martin Buber

****

İnsanlar daha iyi bir gelecek yaratmak istediklerini haykırıyorlar daima. Bu doğru değil. Gelecek hissiz bir boşluktur, kimseyle bir ilgisi yoktur. Geçmişse hayatla dolu, bizi sinirlendirmeye, canımızı sıkmaya, bizi öfkelendirip aşağılamaya, bizi kendisini yıkmaya veya onarmaya teşvik etmeye can atıyor. İnsanların geleceğin efendisi olmayı istemelerinin tek nedeni geçmişi değiştirmek.

Milan Kundera, Gülmenin ve Unutuşun Kitabı

****

Bir Zen ustasının cenaze töreninde tabutun ardından binlerce mürit yaşlı gözlerle yürüyormuş. Bir başka Zen ustası, bu manzaraya bakarak şöyle demiş;

"Bir canlı ölünün ardından ne kadar da çok yaşayan ölü gidiyor:'

****

Aldous Huxley: ''Hepimiz için en korkunç ve dayanılmaz hayat kendimizle yaşadığımız hayattır.''

****

" Size söyleyeceklerimi eskiler de bilirler ama ben yine sizlere söylüyorum. . ."

Hz İsa aleyhisselâm

****

Rusların Ortodoks ilahiyatçısı Nicolai Berdyaev:

"Ben Tanrı adına isyan ediyorum. O ki bana yargılama ve muhakeme gücü verdi"

****

Sokrat :"Atinalılar, size değil Tanrıya boyun eğeceğim."

****

Çu kısmet-i ezeli bi huzur-i ma kerdend

Ger endeki ne be-vefk-ı rizast, horde me-gir!

Hafız

(Ezeli kısmeti, paylaştırmayı; bizim yoklu¬ğumuzda yaptıklarına göre

Azıcık da rı¬zaya uygun değil diye sızlanıp yakınma!)

****

Vadi-i aşk besi dür-u dıraz-est veli

Tayy şeved cadde-i sed-Sale be-ahi gâhi

(Muhammed İkbal,Zebur-i Acem) :

«Aşk vadisi çok uzun ve ıraktır,

ancak yüzyıllık yolun bazen bir «ah ! » ile alındığı olur.»

****

" Bir avuç toprağı güneşinle doldurdun, aydınlattın ve adına insan dedin"

Kaynak: Erzurumlu İbrahim Hakkı, Divan-ı İbrahim Hakkı, Osmanlıca (İstanbul : Hasankale İ. Hakkı Hz'nin Camii ve Külli. Yap. ve Yaş. Der, 1977), s. 3.

****

her ferdin varlığı, evren içinde bir dünya gibidir ve kalp de o dünyanın merkezidir.

KURÂN'IN DÜNYADA İLK KONULDUĞU YER : KALBİDİR HZ. PEYGAMBER'İN. "Kurân'ın gaypten şuhûda ortaya çıkmasına "nüzûl" denilir ki, bu şuhûdun ilk yeri kalb-i Muhammedî'dir."

kalb, maddî değildir fakat onun işgal ettiği yer, bizdeki et parçası olan kalbdir.

****

"Tarih, geçmişten günümüze ucuz bir bilgi transferi sağlar" Sabri Orman

****

Momo ya da zaman hırsızlarının ve çalınmış zamanı insanlara geri getiren çocuk:

MICHAEL ENDE-Momo

****

"İnsanın çekeceği acıların sınırı vardır, fakat korkunun sınırı yoktur."

- F. Bacon

****

Hakikat yaygara ile örtülmez.

*** Her dostluqun qoyuzunde bir meleyi varmis.Yer uzunde biten dostluqlar ucun qoyuzunde melekler aqlayarmis.Özüm üzünden hec vaxt qalmayacaq. [Azeri Söz]*

Her dostluğun gökyüzünde bir meleği varmış. Yeryüzünde biten dostluklar için gökyüzünde melekler ağlarlarmış. Özüm [kendim] yüzünden hiçbir orada vakit kalmayacak.

****

Tüm mistikler aynı dili konuşurlar; çünkü onlar aynı ülkenin sakinleridir.

-AZİZ MARTİN-Yeryüzü ile Konuşma Sanatı

**

"Yol çizgisi sa-dece maddi bir şey değildir, görünmez işaretler de vardır yolda ve bu işaretler olmasa yol kaybolur ve biz yolumuza devam edebilsek de aynı yol üstünde olduğumuzu söyleyemeyiz: yüreği olmayan birine verilemeyecek kişisel anılar ya da tipolojik, duygusal ilişkiler" (Pierre Sansot, Variations paysagères, Paris, Kilncksieck, 1983.Pierre Sansot, "N os chem ins", in Solaire, 1983, Bachelard ou le droit de réver., 1983, 78).

**

"KIYAMETE KADAR TÜRKİYE"

Yahudiler'in Türkiye'ye göçlerini en iyi tasvir edenlerden biri 16. yüzyılda Osmanlı ülkesine gelen Avusturyalı Dernschwam'dır. Göçü, 'Yeryüzünde herhangi bir memleketten Yahudiler kovuldular mı doğruca hepsi Türkiye'ye gelirler" şeklinde tasvir eder.

Kaynak: Hans Demschwam, İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü, çev. Yaşar Önen, Ankara 1987, s. 147

--

Oderint dum metuant yani "Korktukları sürece bırakın nefret etsinler'

Washington Post, 5 Mart 203,s. 19, A Kame'in sütunu.

**

"Pazar günleri ayinden sonra hastalar gelip

yardım niyaz ediyorlar; ancak onlara karşılık

bol bol süslü laf dağıtılıyordu: "İşte, günah

işlediniz, ve tanrı sizi ıslah etmek istiyor. Ona

şükrederseniz bundan sonraki yaşamınızda daha

az acı çekeceksiniz. Sabredin... Acı çekin...

ölün... Çünkü kilise, ölülerin üstünden duasını

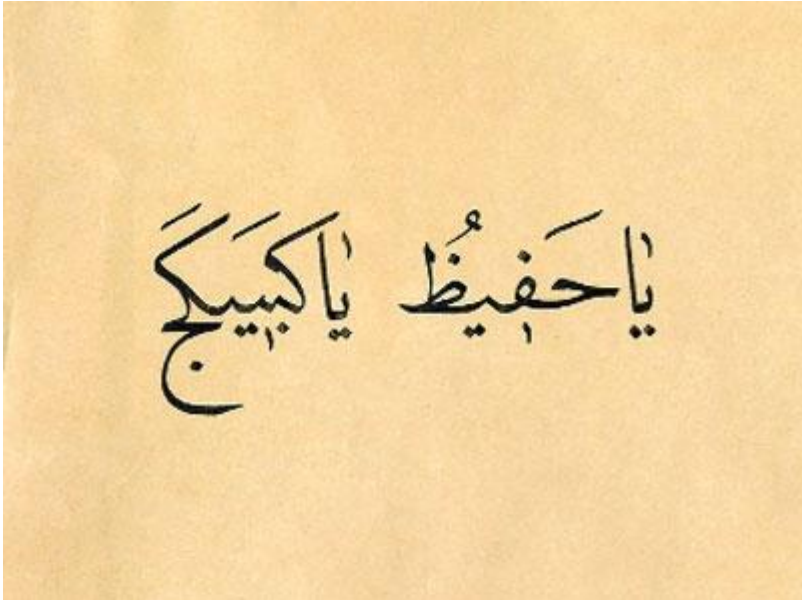
hiç eksik etmez."

(Jules Michelet, Şeytanlık ve

Büyücülük Sanatı

MEDED YA KEBİKEÇ!

Şimdilerde olur da elinize bir el yazma eser geçerse, ve bu eserin kapağında ya da ilk sayfasında Kebikeç ismine rastlarsanız hiç şaşırmayın. O eserin elinize kadar ulaşması için muhâfızlık yapması niyetiyle kondurulmuş bir kitap muskasıdır o.

Eskiden, doğum yapacak kadınların sağ koluna, doğumun kolay olması için; yolculuğa çıkanın bineğine, sağ sâlim dönebilmesi için; imtihana giren talebelerin zihninin açık olması için; yangın çıkmaması, hırsız gelmemesi, hattâ köpek ısırmaması için okunan duâlar, yazılan tılsımlar vardı. Zaman zaman bu tılsımları, bir kâğıda yazıp muska gibi üzerinde taşıyarak medet ummak da âdettendi. İşte bu gibi tılsımlardan biri de kitapların kapağına ya da baş sayfasına yazılan **"Yâ Hâfız Yâ Kebikeç"** lâfzıydı. Bir nevî kitap muskasıydı bu.

Müellif binbir zahmetle telif ettiği eserine, kendisi için **"el-Muhtâç ilâ rahmeti rabbihil-Ğafûr"** ya da **"Ğufira zenbuhû"** şeklinde duâ ifâdeleri yazarken, kitabının korunması için de "Yâ Hâfız Yâ Kebikeç" yazardı.

KİTAP KURTLARININ ŞAHI

Birçok el yazması eserin kapağında ya da ilk sayfasında rastladığımız "Yâ Kebikeç" ifâdesi, kitapların böceklerden güvelerden korunması maksadıyla yazılmış bir nevî "Kitap tılsımı" olarak meşhur olmuştu.

Kebikeç, kitaplar kurtlanmasın, böcekler güveler kemirmesin diye, kitabın kapağına kondurulan bir çeşit efsundu. Tılsımlı olduğuna inanılan bu ismin, kitapları her türlü haşerâttan koruyan efsâne bir melek ya da bir cin olduğuna da inanılırdı. Kebikeç, kitap kurtlarının şâhı idi. Kitaplara "Yâ Kebikeç" yazılması bir nevî "Ey kurtçuk, bu kitap sana âit değil. Başkasının malına zarar verme!" îkâzıydı. O melek ya da cinden korkan (ya da saygı duyan) kitap kurtlarının, efendilerinin ismini kitabın üzerinde görünce "Bu kitap efendimizin himâyesinde" diyerek yaklaşamayacağına inanılırdı.

KEBİKEÇ BAŞ SAYFADA OLMAZSA...

Husûsiyle eski el yazma eserlerin başında görülen "Yâ Hafiz yâ Kebikeç" tılsımının, kitapların baş sayfasına yazılması önemli bir nüanstır. Hatta bununla alâkalı hoş bir rivayet de var. Şöyle ki: Müellifin biri bu efsunlu ibâreyi kitabının sonuna yazmış. Kitap kurdu da, kitabın ilk sayfasından başlamış yemeye, koca kitabın son sayfasına gelinceye kadar güzel bir ziyâfet çekmiş kendine. Şölenin sonuna gelince bir de ne görsün: Böcekler pâdişâhı Kebikeç, tahtına kurulmuş, gözlerini bu kurtçuğun üzerine dikmiş, bütün heybetiyle karşısında arz-ı endâm ediyor. Tası tarağı toplayıp sıvışmış oradan. Kebikeç'i ancak son perdede sahneye alan müellifimiz de, elinde kitabının son sayfası, kalakalmış öylece. Rivâyet böyle.

ZEHİRLİ DÜĞÜN ÇİÇEĞİ'NDEN SİHİRLİ HAŞERE MELEĞİNE

Süryânicede "Tüm böceklere hükmeden meleğin adı" şeklinde geçen Kebikeç, bâzı Arapça ve Osmanlıca kaynaklarda da "sürüngen ve böceklere hükmeden melek ya da cin" şeklinde târif edilmiştir. Kebikeçe "Hüdhüd Kuşu" diyenler de olmuş, hattâ bu kuşun tüylerinin, kitap sayfalarının arasına konmasıyla, güve, kitap kurdu gibi haşerâtın kitaba yaklaşamayacağı ifâde edilmiş.

Farklı bölgelerde farklı isimlerle anılan fakat illâki bilinen Kebikeç, Kuzey Afrika'da **"Kabikah, Kabikanc, Kaykatac, Akikanc", Endonezya'da "Yâ Kih"** isimleriyle anılırmış. İsmi ne olursa olsun, büyük zahmet ve sabırla çok uzun sürelerde yazılan el yazması eserlerin, haşerât tarafından yenmemesi için dâimâ Kebikeç'ten meded umulmuş.

Fakat Farsça bir lügat olan Burhân-ı Kâtığ'da Kebikeç'in "Düğün Çiçeği", "Kurbağa Otu" ve "Mastara Çiçeği" diye geçmesi, bâzı Osmanlıca sözlüklerde de "Düğün Çiçeği" diye tanımlanması, bir gerçeği ortaya çıkarıyor. Esâsen zehirli bir çiçek olan Kebikeç, kitapların arasına konur ve haşerâtın zarar vermesi engellenirdi. Zamanla Kebikeç bitkisini ezip, suyu ile kitap kapaklarına "Meded Yâ Kebikeç" yazarak bu işi daha estetik hâle getiren hattatlar da çıkmaya başladı. Derken bir zaman geldi ki, düğün çiçeği Kebikeç'in kendisi değil de, zehirli suyundan yazılmış ismi konuldu kitapların başına bir muska gibi. Nihâyet bu işin aslı unutuldu. Kebikeç bitkisi unutulunca artık kitaplara sâdece bu isim, hem de her hangi bir mürekkeple yazılmaya başlandı. Böylece Kebikeç ismi tılsımlı ve efsunlu bir hâl aldı. Ve bu "Zehirli Düğün Çiçeği", "Sihirli Haşere Meleği" oldu çıktı.

Şimdilerde olur da elinize bir el yazma eser geçerse, ve bu eserin kapağında ya da ilk sayfasında Kebikeç ismine rastlarsanız hiç şaşırmayın. O eserin elinize kadar ulaşması için muhâfızlık yapması niyetiyle kondurulmuş bir kitap muskasıdır o.

Bu vatanı dişleriyle tırnaklarıyla kazandılar

Çanakkale Savaşı esnâsında, 1915 baharında, Kirte Muhârebelerinde yaralanan yüzbinlerce Türk askerinin acı içinde inlemeleri ve narkozsuz yapılan ameliyatlardaki çığlıkları ile dopdolu bu topraklar. Zığındere'de bir sargıyerinde, bu asil Türk askerlerine, ameliyat acısına tahammül edebilmeleri için, sopaya sarılmış keçe ısırtılıyordu. Dişini sıkarak ameliyat olan Mehmetçik, ayağa kalkabilecek güce sâhipse tekrar cepheye gönderiliyordu. Narkozsuz ameliyat edilirken acıdan ve kan kaybından şehit olan bir Mehmetçiğin ağzından "artık onun işine yaramaz" diye çekilip alınan keçenin üstünde ise tam 4 tâne diş vardı. İşte bu vatan, Türk askerlerinin dişleri ve tırnaklarıyla kazanıp bize emânet ettiği topraklardır.

ELİF ŞAFAK 'IN SUFİ YÖNÜYLE 40 AŞK KURALI ÜZERİNE

"Eleştiri mahiyetinde"

Son zamanların önemli isimlerinden Elif Şafak'ın Mart 2009'da yayımladığı Aşk adlı romanı, tasavvufi düşünce kurgusu ile işlenmiştir. Yazarın bu romanla ilgili olarak İngilizce ve Türkçe bulabildiği kaynakları, biyografileri okuduğu, Mevlana dönemini araştırdığı, kendisiyle yapılan birçok söyleşide, on beş yıla yakın bir zaman, tasavvufla ilgilendiği ve bu ilginin kendi arayışlarının sonucu olduğu, ifade edilmektedir.

Günümüzde Elif Şafak'ın "Aşk" isimli romanında, kendi anlayış ölçüsünde ve bu bilinç doğrultusunda formule ettiği kuralları yer alan **"gönlü geniş ve Ruhu gezgin Sufi meşreplilerin kırk kuralı"** nı Şems-i Tebrizi'ye atfederek yaygınlaştırmaya çalışmak büyük bir hatadır. Kuralların Hz. Şemsin meşrebi ile -kısmı dahi olsa çok uygunluk göstermeyeceği kesindir.-Bu yönden havsala-i şahsiden sızanları kendi şahsına mal etmesi uygun olurdu. "Sufi Yönüyle Elif Şafak'ın kırk kuralı denilebilirdi. Bu tür kuralların, tasavvufi sınıflamada yeterliliği söylemek imkânsızdır. Çünkü tasavvufta yetiştirme usulleri nefesler/nefisler sayısıncadır. Kırka değil kırkbine dahi sığmaz.

Elif Şafak'ın "Her badireden ve tecrübeden sonra, hiç bir kitapta yazılı olmayan, sadece can defterime nakşedilmiş kurallara bir yenisini daha ekledim. Bunlara bir ad verdim **"Gönlü Geniş ve Ruhu Gezgin Sufi Meşreplilerin Kırk Kuralı".** Bu kurallar, benim için tabiat kanunları kadar evrensel, onlar kadar temeldir. Bu kuralların kırkını birden tamama erdirmek, uzun senelerimi aldı. Nicelerini silip silip yeniden yazdım. Şimdi artık eklenecek ne bir virgül kaldı, ne bir nokta. Ne bir harf, ne yeni bir kelime. Artık kırk kural da bittiğine göre, ömrü hayatımın son faslındayım." İfadesi kendi açısından doğrudur, yani kendi yolunun sonuna ermiş olabilir. Ancak manevi yol lahuti ve sonsuz olduğundan eklenecek ve yeniden söylenecek o kadar şey vardır ki, kalem bunu ifadeye -kendisi dahi muktedir olamaz.

"Not: Aşağıda maddeler genel olarak terbiye yolunda olan kaidelerdir. Ekserisi de normal insan hayatının ahlak kurallarıdır.

Gönlü Geniş Ve Ruhu Gezgin Sufi Meşreplilerin Kırk Kuralı

1. Yaradanı hangi kelimelerle tanımladığımız, kendimizi nasıl gördüğümüze ayna tutar. Şayet Tanrı dendi mi, öncelikle korkulacak, utanılacak bir varlık geliyorsa aklına, demek ki sende çoğunlukla korku ve utanç içindesin. Eğer, Tanrı dendi mi evvela aşk, merhamet ve şefkat anlıyorsan, sende de bu vasıflardan bolca mevcut demektir.

2. Hak yolunda ilerlemek yürek işidir, akıl işi değil. Kılavuzun daima yüreğin olsun, omzun üstündeki kafan değil. Nefsini bilenlerden ol, silenlerden değil.

3. Kuran dört seviyede okunabilir. İlk seviye zahiri manâdır. Sonraki batıni manâ. Üçüncü batınının batınısıdır. Dördüncü seviye o kadar derindir ki, tarif etmeye kelimeler kifayetsiz kalır.

4. Kainattaki her zerrede, Allah'ın sıfatlarını bulabilirsin, çünkü O camide, mescitte, kilisede, havrada değil, her an her yerdedir. Allah'ı görüp yaşayan olmadığı gibi, O'nu görüp ölen de yoktur. Kim O'nu bulursa, sonsuza dek O'nda kalır.

5. Aklın kimyası ile, aşkın kimyası başkadır. Akıl temkinlidir, adımlarını korka korka atar, "aman sakın kendini" diye tembihler. Halbuki aşk öyle mi? Onun tek dediği: "bırak kendini, koy gitsin." Akıl kolay kolay yıkılmaz, aşk ise kendini yıpratır, harap düşer. Halbuki hazineler ve defineler yıkıntılar arasında olur. Ne varsa harap bir kalpte var.

6. Şu dünyadaki çatışma, önyargı ve husumetlerin çoğu dilden kaynaklanır. Sen sen ol, kelimelere fazla takılma. Aşk diyarında dil zaten hükmünü yitirir. Aşık dilsiz olur.

7. Şu hayatta tek başına inzivada kalarak, sadece kendi sesinin yankısını duyarak, Hakikat'ı keşfedemezsin. Kendini ancak bir başka insanın aynasında tam olarak görebilirsin.

8. Başına ne gelirse gelsin, karamsarlığa kapılma. Bütün kapılar kapansa bile, sonunda O sana kimsenin bilmediği gizli bir patika açar. Sen şu anda göremesen de, dar geçitler ardında nice cennet bahçeleri var. Şükret! İstediğini elde edince şükretmek kolaydır. Sufi, dileği gerçekleşmediğinde de şükreder.

9. Sabretmek öylece durup beklemek değil, ileri görüşlü olmak demektir. Sabır nedir? Dikene bakıp gülü, geceye bakıp gündüzü tahayyül edebilmektir. Allah aşıkları sabrı gülbeşeker gibi tatlı tatlı emer, hazmeder. Ve bilirler ki, gökteki ayın hilalden dolunaya varması için zaman gerekir.

10. Ne yöne gidersen git; doğu, batı, kuzey ya da güney. Çıktığın her yolculuğu içine doğru bir seyahat olarak düşün. Kendi içine yolculuk eden kişi, sonunda arzı dolaşır.

11. "Ebe" bilir ki, sancı çekilmeden doğum olmaz, ana rahminden bebeğe yol açılmaz. Senden yepyeni ve taptaze bir "sen" zuhur edebilmesi için zorluklara, sancılara hazır olman gerekir.

12. Aşk bir "Seferdir". Bu sefere çıkan her yolcu, istese'de, istemese'de tepeden tırnağa değişir. Bu yollara dalıp'da değişmeyen yoktur.

13. Şu dünyada, semadaki yıldızlardan daha fazla sayıda, sahte hacı hoca, şeyh şıh var. Hakiki mürşit, seni kendi içine bakmaya ve nefsini aşıp kendindeki güzellikleri bir bir keşfetmeye yönlendirir, tutup'da ona hayran olmaya değil.

14. Hakk'ın karşına çıkardığı değişimlere direnmek yerine, teslim ol. Bırak hayat sana rağmen değil, seninle beraber aksın. "Düzenim bozulur, hayatımın altı üstüne gelir" diye endişe etme. Nereden biliyorsun hayatın altının üstünden daha iyi olmayacağını?

15. Allah, içte ve dışta her an hepimizi tamama erdirmekle meşguldur. Tek tek herbirimiz tamamlanmamış bir sanat eseriyiz. Yaşadığımız her hadise, atlattığımız her badire, eksiklerimizi gidermemiz için tasarlanmıştır. Rab noksanlarımızla ayrı ayrı uğraşır, çünkü beşeriyet denen eser, kusursuzluğu hedefler.

16. Kusursuzdur ya Allah, O'nu sevmek kolaydır. Zor olan hatasıyla sevabıyla fani insanları sevmektir. Unutma ki, kişi bir şeyi, ancak sevdiği ölçüde bilebilir. Demek ki, hakikaten kucaklamadan ötekini, Yaradan'dan ötürü, yaradılanı sevmeden, ne lâyıkıyla bilebilir, ne lâyıkıyla sevebilirsin.

17. Esas kirlilik, dışta değil içte, kisvede değil, kalpte olur. Onun dışındaki her leke, ne kadar kötü görünürse görünsün, yıkandı mı temizlenir, suyla arınır. Yıkamakla çıkmayan tek pislik, kalplerde yağ bağlamış haset ve art niyettir.

18. Tüm kâinat olanca katmanları ve karmaşasıyla insanın içinde gizlenmiştir. Şeytan, dışımızda bizi ayartmayı bekleyen korkunç bir mahluk değil, bizzat içimizde bir sestir. Şeytanı kendinde ara, dışında, başkalarında değil. Ve unutma ki nefsini bilen, Rabbini bilir. Başkalarıyla değil, sadece kendiyle uğraşan insan, sonunda mükâfat olarak Yaradan'ı tanır.

19. Başkalarından saygı, ilgi, ya da sevgi bekliyorsan, önce sırasıyla kendine borçlusun bunları. Kendini sevmeyen birinin sevilmesi mümkün değildir. Sen kendini sevdiğin halde, dünya sana diken yolladı mı, sevin. Yakında gül yollayacak demektir

20. Yolun ucunun nereye varacağını düşünmek, beyhude bir çabadan ibarettir. Sen sadece atacağın ilk adımı düşünmekle yükümlüsün. Gerisi zaten kendiliğinden gelir.

21. Hepimiz farklı sıfatlarla sıfatlandırıldık. Şayet Allah herkesin tıpatıp aynı olmasını isteseydi, hiç şüphesiz öyle yapardı. Farklılıklara saygı göstermemek, kendi doğrularını başkalarına dayatmaya kalkmak, Hakk'ın mukaddes nizamına saygısızlık etmektir.

22. Hakiki Allah Aşığı, bir meyhaneye girdi mi, orası ona namazgâh olur. Ama bekri aynı namazgâha girdi mi, orası ona meyhane olur. Şu hayatta ne yaparsak yapalım, niyetimizdir farkı yaratan, suret ile yaftalar değil.

23. Yaşadığımız hayat elimize tutuşturulmuş rengarenk ve emanet bir oyuncaktan ibaret. Kimisi oyuncağı o kadar ciddiye alır ki, ağlar, perişan olur onun için. Kimisi eline alır almaz şöyle bir kurcalar oyuncağı, kırar ve atar. Ya aşırı kıymet verir, ya kıymet bilmeyiz. Aşırılıklardan uzak dur. Sufi ne ifrattadır ne tefritte, Sufi daima orta yerdedir.

24. Madem ki insan eşrefi-i mahlukattır, yani varlıkların en şereflisi, attığı her adımda Allah'ın yeryüzündeki halifesi olduğunu hatırlayarak, buna yakışır soylulukta hareket etmelidir. İnsan yoksul düşse, iftiraya uğrasa, hapse girse, hatta esir olsa bile, gene başı dik, gözü pek, gönlü emin bir halife gibi davranmaktan vazgeçmemelidir.

25. Cenneti ve cehennemi illâ ki gelecekte arama. İkisi de şu an burada mevcut. Ne zaman birini çıkarsız, hesapsız ve pazarlıksız sevmeyi başarırsak, cennetteyiz aslında. Ne vakit birileriyle kavgaya tutuşsak; nefrete, hasede ve kine bulaşsak, tepetaklak cehenneme düşüveririz.

26. Kainat yekvücut, tek varlıktır. Herkes ve herşey görünmez iplerle birbirine bağlıdır. Sakın kimsenin ahını alma; bir başkasının, hele hele senden zayıf olanın canını yakma. Unutma ki dünyanın öte ucunda tek bir insanın kederi, tüm insanlığı mutsuz edebilir. Ve bir kişinin saadeti, herkesin yüzünü güldürebilir.

27. Şu dünya bir dağ gibidir, ona nasıl seslenirsen, o da sana sesleri öyle aksettirir. Ağzından hayırlı bir lâf çıkarsa, hayırlı lâf yankılanır. Şer çıkarsa, sana gerisin geri şer yankılanır. Öyleyse kim'ki senin hakkında kötü konuşur, sen o insan hakkında kırk gün- kırk gece, sadece güzel sözler et. Kırk günün sonunda göreceksin, herşey değişmiş olacak. Senin gönlün değişirse, dünya değişir.

28. Geçmiş, zihinlerimizi kaplayan bir sis bulutundan ibaret, gelecek ise, başlı başına bir hayal perdesi. Ne geleceğimizi bilebilir, ne geçmişimizi değiştirebiliriz. Sufi, daima şu an'ın hakikatını yaşar.

29. Kader, hayatımızın önceden çizilmiş olması demek değildir. Bu sebepten, "ne yapalım kaderimiz böyle" deyip, boyun bükmek, cehalet göstergesidir. Kader yolun tamamını değil,

sadece yol ayrımlarını belirler. Güzergah bellidir ama, tüm dönemeç ve sapaklar yolcuya aittir. Öyleyse ne hayatının hakimisin, ne de hayat karşısında çaresizsin.

30. Hakiki Sufi öyle biridir ki, başkaları tarafından kınansa, ayıplansa, dedikodusu yapılsa, hattâ iftiraya uğrasa bile, o ağzını açıp'da, kimse hakkında tek kelime kötü lâf etmez. Sufi kusur görmez, kusur örter.

31. Hakk'a yakınlaşabilmek için kâdife gibi bir kalbe sahip olmalı. Her insan, şu veya bu şekilde yumuşamayı öğrenir. Kimi bir kaza geçirir, kimi ölümcül bir hastalık, kimi ayrılık acısı çeker, kimi maddi kayıp. Hepimiz kalpteki katılıkları çözmeye fırsat veren badireler atlatırız. Ama kimimiz bundaki hikmeti anlar ve yumuşar, kimimiz ise, ne yazık ki daha da sertleşerek çıkar.

32. Aranızdaki bütün perdeleri tek tek kaldır ki, Tanrı'ya saf bir aşkla bağlanabilesin. Kuralların olsun ama, kurallarını başkalarını dışlamak, yahut yargılamak için kullanma. Bilhassa putlardan uzak dur dost. Ve sakın kendi doğrularını putlaştırma. İnancın büyük olsun ama, inancınla büyüklük taslama.

33. Bu dünyada herkes bir şey olmaya çalışırken, sen bir "hiç" ol. Menzilin yokluk olsun. İnsanın çömlekten farkı olmamalı. Nasıl ki çömleği tutan dışındaki biçim değil, içindeki boşluk ise, insanı ayakta tutan'da, benlik zannı değil, hiçlik bilincidir.

34. Hakk'a teslimiyet ne zayıflık ne edilgenlik demektir. Tam tersine, böylesi bir teslimiyet son derece güçlü olmayı gerektirir. Teslim olan insan, çalkantılı ve girdaplı sularda debelenmeyi bırakır, emin bir beldede yaşar.

35. Şu hayatta ancak tezatlarla ilerleyebiliriz. Mümin içindeki münkirle tanışmalı, Tanrı'ya inanmayan kişi ise, içindeki inananla. İnsan-ı Kamil mertebesine varana kadar, gıdım gıdım ilerler kişi. Ve ancak tezatları kucaklayabildiği ölçüde olgunlaşır.

36. Hileden, desiseden (aldatma, entrika, oyun) endişe etme. Eğer birileri sana tuzak kuruyor, zarar vermek istiyorsa, Allah da onlara tuzak kuruyordur. Çukur kazanlar, o çukura kendileri düşer. Bu sistem karşılıklar esasına göre işler. Ne bir katre hayır karşılıksız kalır, ne bir katre şer. O'nun bilgisi dışında, yaprak bile kıpırdamaz. Sen sadece buna inan.

37. Allah kılı kırk yararak, titizlikle çalışan bir saat ustasıdır. O kadar dakiktir ki, sayesinde her şey tam zamanında olur. Ne bir saniye erken, ne bir saniye geç. Her insan için bir aşık olma zamanı vardır, bir de ölme zamanı.

38. Yaşadığım hayatı değiştirmeye, kendimi dönüştürmeye hazır mıyım ..diye sormak için, hiçbir zaman geç değil. Kaç yaşında olursak olalım, başımızdan ne geçmiş olursa olsun, tamamen yenilenmek mümkün. Tek bir gün bile öncekinin tıpatıp tekrarıysa, yazık. Her an, her nefeste yenilenmeli, yepyeni bir yaşama doğmak için, ölmeden önce ölmeli.

39. Noktalar sürekli değişse'de, "Bütün" aynıdır. Bu dünyadan giden her hırsız için, bir hırsız daha doğar. Ölen her dürüst insanın yerini, bir dürüst insan alır. Hem "Bütün" hiç bir zaman bozulmaz, hem de, her şey yerli yerinde merkezinde kalır. Hem de bir günden bir güne, hiçbir şey aynı olmaz. Ölen her Sufi için, bir Sufi daha doğar.

40. Aşksız geçen bir ömür beyhude yaşanmıştır. Acaba ilâhi aşk peşinde mi koşmalıyım, mecazi mi, yoksa dünyevi, semavi, ya da cismani mi?.. diye sorma. Ayrımlar ayrımları

doğurur, Aşk'ın ise hiç bir sıfata ve tamlamaya ihtiyacı yoktur. Başlı başına bir dünyadır aşk. Ya tam ortasındır, ya merkezinde, ya da dışındasındır, hasretinde.

KÖTÜLÜK PROBLEMİ: GAZALİ-SWINBURNE MUKAYESESİ

Yaşar TURKBEN
. Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Öğretim Üyesi, yasarturkben@hotmail.com

Özet

Kötülük problemi teist sistemler için en önemli problemlerden biridir. Bu makalede Gazali ve Richard Swinburne'ün doğal ve ahlaki kötülüklere dair değerlendirmelerini ele almaya çalışacağız. Gazali'ye göre, Tanrı'nın insanlar için uygun gördüğü her şey iyidir, onda bir yanlışlık yoktur. Meydana gelen olaylar mükemmeldir ve mümkün olanın en iyisidir. Bununla Gazali, kudret sahibi Tanrı'nın en iyi dünyayı yarattığını değil, dünyadaki bütün işleyiş göz önüne alındığında onun mümkün olan en iyiyi yarattığını iddia etmektedir. Richard Swinburne, sonsuz bilgi, kudret ve merhamet sahibi Tanrı'nın kötülüğe niçin izin verdiğini açıklamaya çalışıyor. O bunu daha çok özgür irade ile açıklamaya çalışmaktadır.

**

Felsefenin ve özellikle de din felsefesinin en önemli metafizik problemlerinden birisi hiç şüphesiz Tanrı-âlem münasebetidir. Tanrı-âlem münasebetinde, Tanrı'nın varlığını ve birliğini, aşkınlığını, kâinatı yaratıp yönettiği, ilahî kaynaklı bir dini, vahyi, buna bağlı olarak peygamberi, ruhu, ruhun ölümsüzlüğünü ve ruhların öbür âlemde hesaba çekileceğini ilke olarak kabul eden felsefe sistemine teizm adı verilmektedir. Teizmde Tanrı-âlem ilişkisi son derece canlıdır. Bu düşünce sisteminde, Tanrı, bir taraftan çeşitli isim ve sıfatları aracılığı ile devamlı âlemi ve âlemdekileri yaratan, varlığı nizam ve düzene koyan bir Kişi'dir (Zât). Teizmin öngördüğü Tanrı, yaratmış olduğu bu âlemi sürekli ayakta tutmaktadır ve aynı şekilde teizm, Tanrı'nın yarattığı bu âlemde cari olan düzeni dilediği zaman değiştirebilir. Tanrı bu sistemde devamlı aktif ve etkindir; âlem ise etkilenen ve pasif durumdadır. **Tanrı'nın ne işi bitmiştir, ne de âlem son kemaline ermiştir. Tanrı ile âlem arasındaki ilişki kesintisiz devam etmektedir.**

Tanrı-âlem ilişkisi bağlamında üzerinde çokça tartışmanın yapıldığı konuların başında kötülük meselesi gelmektedir. Tanrı'nın varlığı ve iyiliği ile dünyada kötülüğün bulunması arasında nasıl bir ilişki görülebileceği konusu, felsefi ve dini düşüncenin en evrensel ve en çetin problemlerinden biridir.

Teizm Tanrı'nın mutlak kudret sahibi olduğunu, vahyi desteklemek ve insanlara iyilik yapmak amacıyla zaman zaman tarihe ve tabiata müdahale ettiğini/edebileceğini iddia etmektedir. Başka bir ifade klasik teizm, mucizelerin meydana gelmesini Tanrı'nın mutlak gücüne olduğu kadar, O'nun adaleti ve mutlak hayır sahibi olmasına da bağlı görmektedir. İşte bu durum kötülük problemiyle bağlantılı ciddi sorunlar doğurmaktadır.

Teizmin mucize anlayışına bu bağlamda bazı itirazlar yapılmıştır: Mucizeler, ister ilahî gerçekleri açıklamak amacı taşısın, ister kimi insanlara pratik yararlar sağlasın, Tanrı'nın adil

olduğu prensibiyle bağdaşmaz ve ahlakî değillerdir. Çünkü vuku bulduğu söylenen mucize, eğer vahyi doğrulama fonksiyonunu yerine getiriyorsa bu doğrulamadan neden sadece bir vahiy sisteminin yararlandığı ya da sadece belli sayıda kişi bu kanıta doğrudan tanık olurken, diğer insanların neden bu "sağlam" kanıta gözleriyle şahit olmaktan mahrum bırakıldığı, her zaman sorgulanabilir. Şayet mucize misal olarak, ölümcül bir hastalıktan kurtulma şeklinde olduğu gibi yarar sağlayan türden bir olaysa o zaman şu soru gündeme gelmektedir. Aynı hastalıktan muzdarip diğer kişiler niçin böyle bir ölümün pençesinden kurtarılmıyor? Keith Parson ironik bir ifadeyle bu durumu şu şekilde belirtmektedir: "Merhamet sahibi Tanrı'nın Eski Ahit'te Yahudileri birçok sıkıntılardan kurtardığı anlatılmaktadır. Oysa yakın zamanda Yahudiler o zaman çektiklerinden belki daha fazla sıkıntıyı soykırımla Almanlardan çekmelerine rağmen Yahve onlara niçin yardıma gelmedi." **Mademki Tanrı mucizeler ve benzeri yollarla dünyaya müdahale edebilmektedir, o halde, var olan kötülüklere neden engel olmamaktadır?**

Şüphesiz bunlar ciddi sorulardır ve teist filozoflar bu konu üzerinde hatırı sayılır değerlendirmeler yapagelmişlerdir. Biz bu çalışmada klasik dönem İslam düşüncesinin seçkin simalarından Gazali ile Katolik Hıristiyan düşüncesinin çağdaş temsilcisi Richard Swinburne'ün konu ile ilgili düşüncelerini irdelemeye çalışacağız. Gazali'nin kötülük olgusunu inkâr ettiği genel kabul görmektedir. Ancak o, özgür irade ve imtihanın bulunduğu bu dünyada **"kötülük olarak görülen olgu ve olayların kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır."** Onun bu düşünceleri evrende kötülüğün bulunduğunu kabul eden çağdaş düşünür Swinburne ile benzerlik göstermektedir.

Gazali'nin Kötülük Meselesine Bakışı

Gazali, yukarıda teizme yöneltilen eleştirilerin bir benzerini kendisi şu şekilde ifade etmektedir:

"Allah'ın merhametli (rahim) ve merhametlilerin en merhametlisi olmasının anlamı nedir? Hiçbir merhametli kimse yoktur ki, belaya uğrayan, acı çeken, işkence gören ve hasta olan birini görüp de ondan gücü yettiği takdirde bunları gidermekte acele etmesin, şu hâlde, Allah her talihsizliği giderebilir, tüm yoksulluğu ve acıyı tersine çevirebilir, her türlü hastalığı, sıkıntıları ve afetleri yok edebilir. Ne var ki, dünya hastalık, sıkıntı ve felaketlerle dolup taşmaktadır. O, bunların hepsini ortadan kaldırmaya güç yetirmekle beraber, kullarını bela ve felaketlerle mücadeleye terk eder."

Gazali buna benzer yakınmaların büyük ölçüde Tanrı'nın merhamet sıfatının yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Gazali, hasen, kabih ve abes kavramlarını açıklayarak konuya giriş yapmaktadır. Ona göre hasen, maksada uygun olan fiil, kabih, maksada uygun olmayan, abes ise her ikisi ile ilgisi olmayan fiildir. Düşünürümüze göre insanlar genelde kendi çıkarları için uygun olan durumları iyi, kendi çıkarlarına uygun

olmayanları kötü görme eğilimindedirler. Buna karşın Tanrı'nın merhameti bütün varlığadır. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere Gazali kötülüğü izafi bir durum olarak görmektedir. İnsanın kendisi için kötü olarak gördüğü bir durum başkası için veya başka bir varlık için son derece iyi olabilir. Dolayısıyla **"Tanrı, neden kötülüğe müdahale etmemektedir?"** şeklindeki bir soru Gazali'ye göre anlamsızdır. Çünkü bizim kötü olarak algıladığımız şey, aslında bir iyilik olabilir. Bu probleme imkân açısından bakıldığında ise mucizeler yolu ile kötülüğün önlenmesi Tanrı'nın gücü dâhilindedir. Buna karşın Tanrı eğer kötülüklere, mucizeler yolu ile müdahale etmiyorsa, bunun nedeni ilahî hikmetin tezahürünü insanların anlayamamasıdır. Gazali, insanların kendileri için iyi gördüğü sağlığın bazen bela olabileceğini, zenginliğin de kendilerine felaket getirebileceğini vurgulayarak, dünya nimetlerinin iyi ya da kötü olmalarının izafiliğine dikkat çekmektedir.

Gazali insanlara kötü gibi görünen olayların izafi olduğunu açıklamak üzere kan alma olayını örnek olarak verir: Hasta olan bir çocuktan tedavi gereği kan alınması gerekmektedir. Çocuğun babası bu ameliyatın çocuğun sağlığı için gerekli olduğunu düşünür ve bu ameliyatın yapılmasına izin verir. Annesi ise duygusal davranarak çocuğun ameliyat esnasında katlanacağı ıstırabı düşünür ve bu ameliyata karşı çıkar. İlk bakışta çocuğun acı çekmesine izin veren baba merhametsiz, çocuğa acıyan, acı çekmesine gönlü razı olmayan anne ise merhametli görünebilir. Ancak Gazali'ye göre her akıl sahibi bilir ki, burada babanın kararı anneden daha isabetlidir ve babanın kararı aynı zamanda çocuğuna olan merhametinin göstergesidir. Çünkü baba çocuğun kan alma yoluyla tedavi olmasını ve böylelikle sürekli olarak çekeceği sıkıntıdan onu kurtarmak istemektedir. Buradan sözü Tanrı'nın fiillerine getiren **Gazali, Tanrı'nın, hikmetsiz hiçbir şeyi yaratmadığını , ve O'nun her işinde hikmet ve rahmet bulunduğunu vurgulamaktadır.**

Meydana gelen bazı tabii hadiselerle ilgili olarak yapılabilecek itirazları Gazali şu şekilde dile getirmektedir:

"Denirse ki bu dünya, yıldırımlar, depremler, tufanlar, yırtıcı hayvanlar, öfke ve şehvet gibi insana özgü birçok kötülük türleri ile doludur. Bütün bunlarda Tanrı'nın bir takdiri var mı? Şayet bunlar takdir edilmemiş kötülükler ise bu âlemde O'nun gücü ve iradesi dışında bir şeyler oluyor. Şayet bu kötülükler takdir edilmiş ise kendisi tamamen iyi olan ve kendisinden iyilikten başka hiçbir şey sâdır olmayan Tanrı'dan bunlar nasıl meydana gelmiştir?"

Gazali, bu soruyu filozofların görüşlerini naklettiği Makâsıd adlı eserinde sormaktadır. Gazali'nin diğer eserlerindeki düşünceleri ele alındığında ve Tehâfüt'te de filozofların kötülük problemine dair düşüncelerinin eleştirilmediği göz önüne alınınca, onun, filozofların bu düşüncelerine büyük ölçüde hak verdiği anlaşılmaktadır.

Gazali yukarıda felaket olarak adlandırılan birçok hadisenin aslında içinde birçok hayrı barındırdığı kanaatindedir. O bunu ateş örneğine benzetir. Ona göre ateşte muazzam bir denge vardır. **Zira ateş yaratılmasaydı, evrenin düzeni bozulurdu ve onun bozulmasıyla kötülük büyürdü. Ateş yaratılıp sebeplerin tümü bir araya geldiğinde ateş, kaçınılmaz olarak fakirin elbisesini de yakar. Gazali'ye göre yağmur da böyledir, yaratılmasaydı ziraat yok olur ve evren harap olurdu.** Yaratılıp yağdığında, kimsesi olmayan ihtiyar bir kadının evini de ıslatacaktır. Düşünürümüze göre, yağarken seçim yapan, tarlaların su ihtiyacını gideren, ama ihtiyar kadının evini ıslatmayan bir yağmurun yaratılması beklenemez.

Gazali'ye göre hayırdan istifade etmek, evrenin iyiliği için yağmurun yaratılması ve kendisinden kaynaklanan kötülüğün önemsenmemesi, buna ilaveten yağmurun bir gereklilik olarak görülmesi ile, onun yaratılmaması arasındadır. Gazali'ye göre, durum bu şekilde kabul edildiğinde hayrın, kötülüğü içinde barındırsa da bu tür şeylerin yaratılmasının iyi olduğu kesinlikle bilinmiş olur. Düşünürümüze göre yıldızlar, ateş, su, şehvet ve öfkenin yaratılması da bu türdendir.

Gazali, bütün varlıkların neden iyi olmadığı şeklinde bir soru sorulabileceğini ancak bu sorunun yerinde bir soru olmadığını iddia eder. Çünkü zaten böyle varlıklar vardır, bunlar meleklerdir. Geriye iyiliği kötülüğünden fazla olanlar kalmaktadır. Gazali'ye göre bunların yaratılmaları da içinde birçok iyiliği barındırmaktadır.

Gazali'nin öne sürdüğü bir argüman da iyiliğin her zaman çoğunlukta olduğu düşüncesidir. Ona göre, bizim zaman zaman evrende gözlemlediğimiz kötü olaylar her zaman azınlıktadır. Ancak insanlar kötü durumları daha çok gündemlerinde tuttukları için kötülük baskınmış gibi bir izlenim doğmaktadır. Gazali'ye göre bazı hasta insanlar vardır, ama insanların çoğu sağlamdır. Bazı hayvanlar eziyet görmekte, ancak büyük bir kısmı iyi durumdadır. Bütün bunlar hiç olmasaydı diye bir itiraza karşılılık Gazali şöyle demektedir: Ateşin, yemekleri pişirecek, madenleri eritecek; fakat evine düştüğü zaman fakirin evinin odunlarını yakmayacak şekilde yaratılması mümkün değildir. Gazali bunun herkes tarafından rahatlıkla kabul edilmeyeceğini, bazı kimselerin bunu Tanrı için acizlik olarak niteleyebileceklerini de vurgulamaktadır. Gazali, bu durumu siyahla beyazın bir araya gelmesi, ilk varlığın kendisi gibi bir varlık yaratması gibi bir şey olduğunu, ancak insanların büyük bir kısmının bunu anlamakta zorlanacağını ifade etmektedir. O, işin erbabının durumu anlayacağı kanaatindedir.

Gazali'ye göre kötü gibi görünen bazı olaylar insanlar için lütuf olabilirler. Çünkü bu kötü durumları gören insanlar kendi durumlarını düşünecek ve onların Tanrı'ya olan şükran duyguları artacaktır. Gazali buna Hz. İsa ile cüzamlı arasında geçen şu diyalogu örnek verir:

Hz. İsa, kör, cüzamlı ve iki tarafına felç inmiş bir adamın yanından geçti. Cüzamın etkisiyle vücudunun etleri dökülen adam

"Yaratıklarından birçoğuna verdiği bu belalardan beni koruduğu için Allah'a hamd olsun."

der. Bunun üzerine İsa senin başına gelmeyen musibet nedir?" diye sorar. Bunun üzerine adam

"Ben Allah'ın benim kalbime yerleştirdiği marifet sayesinde, bu marifete sahip olmayanlara göre daha iyiyim."

diye cevap verir.

Gazali'ye göre, Tanrı işlerinde hikmet, hükümlerinde adalet sahibidir. Onun adaleti kulların adaletiyle ölçülemez. Çünkü kulun başkasının malını kullanmakla ona zulmetmesi mümkündür. Fakat Tanrı için böyle bir şey düşünmek mümkün değildir. Gazali, hayvanların çektiği eziyetleri yadsımaz. Mutezile'nin, Tanrı'nın suçu olmayan bir hayvanı incitmeyeceği, şeklindeki görüşlerine karşı çıkan Gazali, bu durumda Tanrı'nın eziyet çeken bir pireyi ve tahtakurusunu yeniden yaratması ve çektiği sıkıntılara karşı sevap vermesinin gerekebileceğini vurgular. Bunun abes olduğunu belirten düşünürümüz, Tanrı'dan başkası mülk sahibi değildir ki başkasının mülkünde tasarrufu zulüm olduğu düşünülebilsin, iddiasını tekrarlamaktadır.

Gazali'nin ortaya atığı bir diğer teodise sorunu da bu dünyada insanların başına gelen musibetlerin öbür dünyada onların günahlarına kefaret olacağı şeklindedir. Başımıza gelen bazı felaketlerden acı duymamız kaçınılmazdır. **Gazali, böyle bir durumu parasız ameliyat olmaya benzetir. Ameliyattan acı duyar, ama parasız tedavi olacağı için sevinir. Dünyadaki bütün belalar böyledir. Bir kısmı bu dünyada olgunlaşmamız içindir, diğer bir kısmının ise karşılığı ahirette fazlasıyla verilecektir.** Gazali'ye göre, hastalığı tedavi eden acı ve nahoş ilaçlar, hasta için bir nimet, çocuğu sevdiği oyuncaktan ayırmak da çocuk için bir nimettir. Çünkü çocuğun sürekli oyuncaklar ile meşgul olması onun eğitimden ayrı kalması demek olup, bu onun için ömür boyu perişanlık demektir. Başımıza gelen sıkıntılar karşısında bize düşen Allah'a karşı hüsnü zanda bulunmaktır. Allah'ın hikmeti geniştir. O kullarının ihtiyaçlarını kendisinden daha iyi bilir. Dünyada çektiği sıkıntılara karşılık ahiretteki mükâfatı görenler, O'na şükredeceklerdir. Bu tıpkı ders çalışması için kendisine baskı yapılan bir çocuğun büyüdüğü zaman hocalarına ve anne-babasına yapacağı teşekkür gibidir.

Gazali, eşyanın mevcut düzeninin mükemmel bir doğruluk ve adalet üzerinde olduğunu ısrarla vurgular. Gazali'ye göre, eğer kozmik akla sahip olsaydık, başka bir ifade ile bütün kâinattaki düzeni kavrayabilecek bir yapıda olsaydık, o zaman varlık âleminde cereyan eden bir adaletsizlik olmadığını anlayabilecektik. Gazali'ye göre, Tanrı, yaratıkların hepsini, onların en akıllısının aklı ve en âliminin ilmiyle yaratsa; nefislerinin taşıyabileceği tüm bilgileri onlar için var etse ve onlar üzerine anlatılamaz derecede hikmet akıtsa; sonra onların hepsinin ilim, hikmet ve aklını bir misli daha artırsa; olayların akıbetlerini onlara açıklasa, melekûtun sırlarını onlara bildirse onlar var olan mükemmel evrende yapacak bir değişiklik bulamazlardı. Gazali bu durumu şu şekilde vurgulamaktadır:

"Allah lütfunun inceliklerini ve ukubetinin gizliliklerini insanlara tanıtsa; hatta bu sayede iyilik ve kötülüğe, fayda ve zarara muttali olsalar; sonra da kendilerine verdiği ilim ve hikmetle, bu âlemi ve melekût âlemini idare etmelerini onlara emretse; onların birbiriyle yardımlaşarak ittifakla yaptıkları idare, Allah-u Teâlâ'nın dünya ve âhiretteki yaratıkları idare edişinde, bir sivrisineğin kanadı kadar ilave yapmayı da, bir sivrisineğin kanadı kadar eksiltme yapmayı da gerektirmezdi."

Gazali'ye göre, mevcut olandan daha iyi, daha tam ve daha mükemmel olan imkân dâhilinde değildir. Varlık dünyasında var olandan daha güzel, daha mükemmel ve tam olan herhangi bir şey yoktur. Eğer olsaydı ve Tanrı bunu yaratma kudretine sahip olduğu halde yaratmasaydı, bu ilahî cömertliğe uymayan bir cimrilik ve ilahî adaletle çelişen bir haksızlık olurdu.

Gazali'nin bu düşüncelerine şu şekilde itiraz edilebilir? Bu dünyanın mümkün dünyaların en iyisi olduğu fikri ilk etapta Tanrı'nın iradesini sınırlandırdığı izlenimi vermiyor mu? Çünkü insanlar en azından cennet tasvirlerinin Kur'an'da anlatıldığını biliyorlar.

Zaten kutsal metinler ahiret hayatının dünya hayatından daha sıkıntısız olacağını tekrar tekrar vurgulamaktadır. Cenneti yaratan Tanrı niçin bu dünyayı daha mükemmel yaratmasın?

Bu itirazların ilk bakışta yerinde eleştireler olduğu kabul edilebilir. Çünkü tecrübe yoluyla bilinmektedir ki, eğer insanlar iyi eğitim alırlarsa, daha iyi bilinçlenirlerse, bu dünyadaki sıkıntılar azalabiliyor. Depremler daha az tahribat yapabiliyor. Demek ki varolandan daha iyisi mümkün olabiliyor. Metin Özdemir, Gazali'nin kötülüğün ontolojik varlığını inkâr

ederek çıkmaza girdiğini vurgulamaktadır. Ancak kanaatimizce Gazali burada biraz sonra Swinburne'de de göreceğimiz farklı bir noktaya işaret etmek istiyor. **Eğer insanlar özgür irade sahibi, bu dünya da bir sınanma yeri olacaksa, ister istemez bazı olumsuzluklar kaçınılmaz olacaktır.** Cennet örneğini ileri sürenler bu noktayı gözden kaçırmaktadırlar. Oysa dini metinlerin ifade ettiği gibi cennet bir sınanma yeri değil, aksine insanların yaptıklarına karşılık bir ödüldür. Orada imtihan ve özgür iradeye de ihtiyaç yoktur. Gazali'ye göre, asıl cevabı aranılması gereken soru, Allah'ın dünyayı bu şekilde yaratmasındaki gayesinin ne olduğudur. Bu gaye, Kur'an'a göre ahlâkî ve dinidir. Allah, "İnsanları ve cinleri kendisine kulluk etmek için yaratmıştır." İşte bu noktada, Allah'ın bu dünyayı insanlara ve cinlere emrettiği kulluk esprisine mümkün olan en uygun surette yaratmış olduğu söylenebilir.

Gazali'ye göre meydana gelen bütün hadiselerde ilahî hikmet vardır. Bizim kâinatta olan biteni, kısacık ömrümüzde kavrayabilmemiz mümkün değildir. Bunun anlaşılması insan kudretinin dışındadır. İnsana düşen olup bitende, başka bir ifade ile vaki olanda hayır vardır, demektir. İlahi hikmet bizim için bir sır olarak kalacaktır. Buna kader sırrı da diyebiliriz.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz. Gazali'ye göre, ortada şer gibi gözüken her şeyin altında mutlaka bir hayır vardır. Eğer bu şer ortadan kalkarsa, onun altında gizli olan hayır da kalkar ve sonuçta daha büyük bir şer meydana gelmiş olur. Görüldüğü gibi Gazali kötü durumların varlığını kabul etmektedir, onun karşı çıktığı husus var olan kötülüklerin nihai anlamda da kötü olmalarıdır. Gazali'ye göre asıl musibet ahirette, ya marifetten veya ebedi olarak Allah'tan uzaklaşmaktır, küfürdür, isyandır.

Swinburne'e Göre Kötülük Meselesi

Swinburne, kötülük problemi karşısında geliştirilen bazı geleneksel savunmaları tatmin edici bulmaz. O, mensubu olduğu gelenekten ayrı olarak, kötülüklerin büyük çoğunluğunun Tanrı'nın insana verdiği ceza olduğu görüşüne katılmaz. Swinburne'e göre bu teodise, insanların başına gelen bazı doğal kötülükleri izah etse de, hayvanların, çocukların çektiği sıkıntıları izah etmede yetersizdir. Swinburne'ün katılmadığı bir başka geleneksel teodise de, Hıristiyan düşüncesini uzun yıllar etkilediğini ve Yeni Eflatunculuğun etkisiyle Hıristiyanlığa geçtiğini belirttiği kötülüğün yokluğu görüşüdür. Başka bir ifade ile kötülüğün gerçekte bulunmaması, sadece iyiliğin yokluğunda hissedilen bir şey olmasıdır.

Swinburne Tanrı'nın daha iyiyi yaratmak gibi bir mecburiyet altında bulunmadığını düşünmektedir. Ancak bu düşüncelerini belirttikten sonra, içinde bulunduğumuz durumu tıpkı Gazali'nin Makâsıd'da belirttiği gibi iyilikler ile kötülüğün birlikte bulunması gerektiğini şu şekilde açıklar: Swinburne'e göre Tanrı, insanlara iyi şeyler sağlamak ister. Fakat bazı mantıksal nedenler bunun tam olarak gerçekleşmesine engel olur. Çünkü bazı iyi durumlar, mantıksal olarak birbiriyle uyuşmayabilmektedir. Örneğin, iki futbol takımı birden şampiyon olamaz. Birisinin kazanması diğerinin kaybetmesine bağlıdır. Bu durumda da birisinin mutluluğu diğerinin mutsuzluğunu zorunlu kılmaktadır. Swinburne'e göre mantıken imkânsız olan fiil, yapılması çok zor olan bir fiil değil, çelişik veya anlamsız olan fiildir. Yaran'ın belirttiği gibi Swinburne buradan şu neticeye ulaşır: Tanrı, birçok iyi şeyi meydana getirebilmek için bazı kötü şeylerin varlığına izin vermek durumundadır. İnsanların bilerek yaptıkları eylemler veya ihmaller neticesinde ortaya çıkan ahlaki kötülüklerle ilgili olarak, Swinburne daha çok özgür irade savunması üzerinde durur. Ona göre, insanlar tarafından sebep olunan kötü durumların, onların kendi özgür seçimlerinden kaynaklandığı görüşüne dayalı "özgür irade savunması," son iki veya üç bin yıldır olduğu gibi, bugün de teodisenin merkezi, özü olmalıdır. Ona göre, Luther gibi birkaç klasik Protestan teolog hariç, neredeyse bütün Hıristiyan teologlar insanların özgür iradeye sahip olduklarını tasdik etmişlerdir.

Swinburne'e göre, insanların kötü olarak nitelediği, ölüm gibi, birçok durum aslında kötü değildir. Ancak yine de eğer Tanrı isteseydi, varlığına izin vermeyeceği pek çok kötülük de şüphesiz vardır. Swinburne geleneğe uyarak bu kötü durumları ahlaki kötülükler ve doğal kötülükler olarak ikiye ayırmaktadır. Ona göre, doğal kötülük, insanlar tarafından bile bile

meydana getirilmeyen ve insanların ihmalkârlığının sonucu olarak meydana gelmesine izin verilmeyen kötülüklerdir. Doğal kötülük insanları etkilediği gibi hayvanları da etkiler. Bu kötülükler fiziksel oldukları gibi zihni de olabilirler. Doğal afetler, kestirilemeyen kazalar gibi. Ahlaki kötülükler ise, insanlar yapmamaları gerektiğini bildikleri işleri bilerek yapmaları sonucu meydana gelen kötü durumlardır. Kötülük probleminin oldukça çetin bir mesele olduğunu belirten Swinburne, ama yine de bunun üstesinden gelinebileceğini belirtir.

Swinburne'e göre, insanların özgür seçimlerinin diğer insanların gerçek sorumluluğunu içermesi iyidir ve bu, onlara yardım etme veya zarar verme olanağını içine alır. Tanrı'nın insanlara yardım etme veya zarar verme gücü vardır. Eğer diğer kişilere onun yaratıcı işinde bir pay verilecekse, onların o güce sahip olmaları iyidir. Düşünürümüze göre kişilerin birbirine yardım ettiği, ancak zarar vermediği bir dünya, birbirlerine karşı sadece çok sınırlı sorumluluğa sahip oldukları bir yerdir. Eğer bir kişinin başka bir kişiye karşı sorumluluğu sadece basit bir şey vermekle sınırlı olursa, kişiler birbirlerinin üzerinde acıya neden olmazlarsa, o kişinin gelişimini engellemeyecek olurlarsa veya eğitimini sınırlamak gibi muhatabın hayatında önemli değişikliklere sebebiyet verecek hareket alanına sahip olmazlarsa o zaman kişilerin birbirlerine karşı sorumluluğundan bahsetmek uygun olmaz. Ona göre, insanlara hemcinslerine karşı sadece bu türden sınırlı sorumluluk vermiş olan bir Tanrı, çok şey vermiş olamaz. Bu durumda Tanrı, insanlara sadece ayrıntıları doldurma anlamında önemsiz seçime izin verirken, dünyanın ne tür bir yer olacağı noktasındaki çok önemli seçimi kendisine ayırmış olurdu. Swinburne'e göre bu durumda Tanrı, büyük oğlundan küçük oğluna bakmasını isteyen, büyük oğlunun her hareketini izlediğini ve büyük çocuk yanlış bir şey yaptığı an müdahale edeceğini bekleyen bir baba gibi olurdu. Büyük çocuk buna haklı olarak, babasının işini paylaşmaktan mutlu olmakla beraber, eğer babada bulunan önemli bir seçimler alanı içinde ne yapacağına ilişkin kendi yargılarını vermede özgür bırakılırsa bunu yapacağına dair sert karşılık verebilir. İyi bir Tanrı, iyi bir baba gibi, sorumluluğu havale edecektir. Varlıkları yaratmada payının olmasına izin vermek için, onları incitme, sakatlama ve ilahî planı bozma seçimine izin verecektir.

Swinburne'e göre, içinde yaşadığımız dünya, varlıkların birbirlerine karşı böyle derin sorumluluklarının olduğu bir yerdir. Biz çocuklarımıza karşı sadece yardım etmekle kalmayız, aynı zamanda zarar da verebiliriz. Onlara zarar vermemizin bir yolu, onlara fiziksel acı verebilmemizdir. Ancak onlara yapabileceğimiz çok daha zararlı şeyler vardır. Hepsinden önemlisi, onların önemli bilgi, güç ve özgürlük sahibi varlıklar olarak gelişmelerine engel olabiliriz; onların sahip olduğu türden özgür ve sorumlu seçime sahip olup olamayacaklarını belirleyebiliriz. Swinburne'e göre, insanların kötülük meydana getirme olasılığı, onların bu özgür ve sorumlu seçime sahip olmalarının mantıksal bir sonucudur. O, Tanrı'nın bile bize bu seçimi, kötülükle sonuçlanma olasılığı olmaksızın veremeyeceği kanaatindedir.

Düşünürümüze göre, özgürce iyiyi yapmayı seçmek büyük bir iyilik olduğu gibi, o bizi bu biçimde kullanma hak ve otoritesine sahip olduğu sürece, değerli bir amaç için başka birisi tarafından kullanılmak da iyidir. Ayrıcalık size zorla verilse de, olası büyük bir iyilik yapmak için acı çekmeye izin verilmesi bir ayrıcalıktır. Ülkeleri için ölmelerine izin verilenler ve böylece ülkelerini yabancı baskıdan kurtaranlar ayrıcalıklıdır. Swinburne, ülkesi için savaşta şehit olan kimseler, başkaları tarafından savaşa zorlansalar bile, neticede bu hallerinden mutluluk duymaktadırlar, der.

Swinburne, kişilerin birbirlerine acı vermelerinin, aslında çok da kötü bir şey olmadığını vurgulamaktadır. Ona göre yararlı olmak o kişi için bir mutluluktur ve başkalarının ellerinde acı çeken ve böylece özgür ve sorumlu seçime sahip olan diğerlerinin iyiliğini olası yapanların kendileri, bu yönden istifade ederler.

Swinburne'e göre "Seçimlerimizin çok önemli olması, iyi ya da kötü varlıklara büyük etkiler yapabilmemiz, bir yaratıcının bize verebileceği en büyük hediyelerden biridir. Ayrıca eğer benim acım onun kendisiyle sana o seçimi verebileceği araç ise, ben de bu yönden şanslıyım demektir. Elbette acının kendisi kötü bir şey olsa da, acının rast gele, amaçsız acı olmaması benim şansımdır. Acı, beni bu biçimde yararlı kılan incinebilirliğimin bir sonucudur."

Swinburne buna şu şekilde bir itirazın gelebileceğini belirtir: Acı bu biçimlerde iyi amaçlara hizmet edebilirse de, benim iznimi almaksızın senin yararın için benim acı çekmeme izin vermeye Tanrı'nın hakkı var mı? Acaba B kişisinin yararı için A kişisinin rızası olmaksızın acı çekmesine izin verme yetkisi ne kadar ahlakidir? Oysa günümüzde, başkalarının yararına kullanılabilecek sonuçlar üreteceğini umdukları tıbbi deneylerde, hastalarını deneyin istenç dışı nesneleri olarak kullanan doktorların yanlış

bir şey yaptığı yargısı genel kabul görmektedir. Peki, böyle bir şeyi Tanrı için nasıl söyleyebiliriz?

Swinburne, bütün bu sorulara başka bir soruyla cevap verilebileceği kanaatindedir. Eğer acının yararına ilişkin argümanlarımız sağlamsa, hepimizin bu olanağı doğru bir biçimde değerlendirebilmeleri için başkalarının acı çekmesine neden olmamız gerekmez mi? Bununla birlikte, Tanrı ile doktorlar arasında çok önemli ayırıcı özellikler vardır. İlki, varlığımızın sahibi olarak Tanrı, belirli haklara, bizim üzerimizde hemcinslerimiz olan diğer insanlar üzerinde sahip olmadığımız belirli bir otoriteye sahiptir. O, varlığımızın her anında varlığımızın nedenidir ve O bizim sahip olduğumuz her şeyi bize veren doğa yasalarını korur. Bir kişinin kendi veya başkası yararına acı çekmesine izin vermek, ona karşı ana-baba türü bir akrabalık ilişkisi içinde bulunmasını gerektirir. Swinburne'e göre, biz kolayca engelleyebilecekken, bir iyilik için bir yabancının acı çekmesine izin verme hakkına sahip olmayabiliriz, ancak kendi çocuklarımız açısından bu tür bir hakka sahibiz. Çünkü küçük

çocuğun varlığı, başlangıcı ve devamlılığından bir parça sorumluyuz. Ona göre, **"Eğer ben onun doğmasına yol açmışsam, onu büyütmüş ve eğitmişsem, bunun karşılığında onun üzerinde sınırlı haklara sahibim; çok sınırlı bir biçimde ben o çocuğu değerli bir amaç için kullanabilirim. Eğer bu doğruysa, o zaman ebeveynimizden çok daha üstün derecede varlığımızın nedeni olan bir Tanrı, bu bakımdan daha çok hakka sahiptir."**

Swinburne'e göre, bir ebeveyn büyük çocuğa verilen sorumluluk uğruna, büyük çocuğunun küçük çocuğa zarar verme gücüne sahip olmasına izin verebilir; ancak bunun sınırları vardır. Swinburne'e göre, yaratıcımız ve koruyucumuz olan Tanrı'nın daha büyük bir oyunda, özgür duygu sahibi varlıkları piyonlar olarak kullanmaya ilişkin ahlaki hakkının da sınırları vardır. Ancak eğer bu sınırlar aşırı dar olsaydı, Tanrı insanlara birçok gerçek sorumluluğu veremeyecekti; O, onların sadece önemsiz bir oyun oynamalarına izin verebilecekti. Ancak düşünürümüze göre, yine de, Tanrı'nın insanların birbirlerini incitmelerine izin verme hakkı sınırlı olmalıdır.

O halde Tanrı, insanlara sormaksızın, yaşayabilecekleri dünya türleri arasında onlar için bir seçim yapmak zorundadır. Bu ya kendisinde insanların birbirlerine yarar sağlamak, birbirlerini incitmek için çok az olanağın olduğu bir dünya, ya da kendisinde epeyce olanağın bulunduğu bir dünyadır. Bu durumda Tanrı nasıl bir seçim yapacaktır? Şüphesiz yapılacak her iki seçim için de açıkça nedenler vardır. Swinburne'e göre, Tanrı'nın insanların birbirlerine yarar sağlama veya incitme olanağına sahip oldukları bir dünyayı yaratmayı seçmesi, onun var olmasına izin verdiği kötülük kadar büyük bir iyilik meydana getirmektedir.

Şüphesiz kötülükler sadece insanların özgür seçimlerinden kaynaklananlarla sınırlı değildir. Seller, depremler, çığ düşmesi vs. tabii hadiseler de sık sık vuku bulmakta ve insanlar bunlardan mağdur olmaktadırlar. Bu durumda masum insanların başına bu tür hadiselerin gelmesini nasıl açıklayacağız?

Swinburne'e göre, iyi ve kötü arasında doğru bir inanç veya sağlam bir bilgiye dayalı seçimde bulunabilmemiz ve bunu eyleme dönüştürebilmemiz de, benzer şekilde, iyi ve kötünün doğadaki örneklerini bizzat gözlemlememizle çok yakından ilişkilidir. Örneğin, hastalıklar ve insanlar tarafından önceden görülemeyen kazaların meydana gelmesi gibi doğal kötülüklerin var oluşu, insanların birbirlerine önemli derecede iyilik veya kötülük yapma konusunda bir seçimde bulunabilme gücüne sahip olabilmeleri için gereklidir. Çünkü doğal kötülüğü meydana getiren süreçlerin gözlemlenmesi, insanların ötekilere nasıl kötülük yapabileceklerinin bilgisine sahip olabilmeleri için gereklidir. Bu bilgi olmaksızın, iyi ve kötü arasında bir seçimde bulunmak mümkün olmayacaktır. Birinin nasıl zehirleneceğini, tesadüfen bir şey yiyen ve ondan dolayı zehirlenen birinin gözlenmesiyle öğrenebiliriz. Bu

tarz bir bilgi sahibi olmaları da, insanların iyi ve kötü arasında seçim yapabilmeleri açısından iyidir. Swinburne buna, teodise için "bilgi ihtiyacından çıkarılan kanıt" adını vermektedir.

Swinburne'e göre, insanların, geleceğe dair bilgileri tümevarım yoluyla elde ederler, başka bir ifade ile biz gelecekte nasıl davranmamız gerektiğinin bilgisini deney ve gözlemlerden elde ederiz. Ona göre şayet insanlar, iyi ya da kötü birtakım fiiller meydana getirecekse, yapacakları işlerin sonucunu bilmeleri icap eder. Bunun için de yeteri kadar tecrübeye sahip olmaları gerekir. Swinburne burada İslam düşüncesinde bulunan ilmel yakin, aynel yakin ve hakkal yakin kavramlarını çağrıştıran bir örnek veriyor: Alkol almanın sarhoşluk verdiğini bilmenin en kesin şekli bunu bizzat tatmaktır. Bunun bir derece altı başkalarından görmem ve daha da az bilgi ancak başkalarının anlatmasıyla bilinebilir. Swinburne'e göre, şayet insanlar ne şekilde kötülükte bulunacaklarının farkına varacaklarsa ya da kötülük yapanlara engel olmayı bileceklerse, etrafında gözlemledikleri kötülükler olmak durumundadır.

Eğer insanlar kendi eylemlerinden veya ihmallerinden sonuçlanacak olan kötülüğün bilgisine sahip olacaklarsa, Swinburne'e göre, doğa yasaları düzenli bir biçimde işlemelidir. Swinburne bu hususta, Gazali'nin "ateşin ve yağmurun evrenin varlığı için muazzam bir denge oluşturmalarına karışın zaman zaman yani şartlar oluştuğunda günahsız kimselere zarar verebildikleri" şeklindeki değerlendirmesine benzer bir değerlendirmede bulunuyor. Ona göre, yangında ateşin hararetine maruz kalan kişi acı duyacak ve olay yerinden kaçacaktır. Fakat kaçamayacak durumda olanlar zorunlu olarak bundan zarar görecektir. Şayet kaçabilenler kaçsaydı, diğerlerini de Tanrı kurtarsaydı, o zaman insanlar birbirlerine yardım etme zahmetine katlanmazlardı. Onların bu hareketi de makul olurdu. Swinburne, bu durumda iyi insanlar ile kötü insanların arasındaki farkın kalmayacağı veya insanların iyi yönlerini ortaya koymaları için gerekli ortamın bulunmayacağı kanaatini taşıdığı görülmektedir. Aslında açıkça belirtmese bile dini terminoloji ile ifade edecek olursak Swinburne bu dünyanın bir "imtihan" dünyası olduğunu vurgulamaktadır.

Swinburne'e göre, bir miktar doğal kötülüğün bulunmasının ruhsal olgunlaşma ile bağlantı içinde, özgür irade ile de alakası vardır. Fiziksel bir ağrı ve acı gibi doğal bir kötülük, acı çekene bir seçim sunar. Bu kişi, acıya sabırla tahammül mü edecektir yoksa kaderi suçlayarak sızlanıp duracak mıdır? Çekilen sıkıntı, sıkıntıyı çeken kimsenin arkadaşı için de birtakım seçenekler ortaya koyar. Acaba böyle bir durumda arkadaşına karşı duygudaşlık mı gösterecek? Yoksa hissiz ve katı yürekli mi olacak? İşte meydana gelen bazı tabii afetler ve hastalıklar, başka türlü var olmayacak olan bu seçimleri mümkün kılar. Acı karşısında gösterilecek mukabelenin her zaman iyi olmasının garantisi yoktur; fakat acılar, kişilere iyi eylemler ortaya koyma fırsatı verir.

Swinburne, bir an insanların engelleyemeyeceği hastalık, deprem ve kazanın neden olduğu zihin ve beden acılarının tamamının toplumumuzdan bir çırpıda kaldırıldığını düşünelim, diyor. Gençlerin zamansız ölümü yok, hastalık yok, matem yok, birçoğumuz o zaman, gerçekten cesaret veya büyük iyilik yolunda gösterecek pek fazla olanağa sahip olamayacağımız kolay bir hayata sahip olurduk. Ona göre, biz, başka türlü kaçınmanın çok kolay olduğu kahraman olma olanaklarını bize vermesi için, paranın ve gücün uzun zaman önüne geçemeyeceği zayıflık ve ölümün sinsi süreçlerine gerek duyarız.

Swinburne, bütün bu argümanları tatminkâr bulmayanlar için – iyiliklerin büyük olmasına karşın içerdikleri kötülükleri haklı çıkarmadıklarını kabul eden kişi– bir alternatif cevap olduğu kanaatindedir. Eğer Tanrı acılarıyla iyiliklerin olası olduğu bir dünyada mağdur olanlara ölümden sonra mutluluğu bedel olarak verirse, bu durumda mükemmel iyi bir Tanrı'nın olası iyilikler uğruna kötülükler meydana getirmesi haklı görülebilir. Bu kişi dünyada çektiği sıkıntıların karşılığını cennette göreceğini ve çekilen sıkıntıların anlamsız olmadığını düşünebilir. Bununla birlikte kötülüğün kötülük olması bir gerçek olarak durmaktadır ve onları olası kılan dünyamızın iyilikleri için ödenecek yüksek bir ücret vardır. Swinburne'e göre Tanrı, eğer bunun yerine acı ve ıstırabın olmadığı ve dolayısıyla bu kötülüklerin olası kıldıkları belirli iyiliklerin bulunmadığı bir dünya yaratmış olsaydı, mükemmel iyiden daha az mükemmel olmazdı. Swinburne, İslam, Yahudi ve Hıristiyan geleneğinin büyük bir kısmı tarafından, Tanrı'nın her iki tür dünyayı yarattığının kabul edildiğini vurgular. Ona göre cennet geniş kapsamlı olası derin iyilikleri içeren harika bir dünyadır. Buna karşın cennet, dünyamızın içerdiği iyiliği geri çevirme iyiliği de dahil olmak üzere, birkaç iyilikten yoksundur. Cömert bir Tanrı, kendisinde önceki olasılığın artık olmadığı harika bir dünyayı onu benimseyen kimselere vermeden önce, bazılarımıza bizimki gibi bir dünyada iyiyi geri çevirme seçimini vermeyi tercih edebilir.

Neticede konunun başında Parson'un sorduğu, "Tanrı neden her zaman acı çekenlerin imdadına yetişmiyor?" şeklindeki soruya cevap olarak Swinburne, insanların ahlaki gelişimine ve ruhsal olgunlaşmalarına vurgu yapmaktadır. Ona göre Tanrı'nın hem bu imkânları insanlara vermesi, hem de hiç acının olmadığı bir dünya yaratması tıpkı mantıksal imkânsızlıklar gibi bir imkânsızlıktır.

Tanrı tarafından bazı insanların aleyhine olabilecek bir yaşam standardı yerine, daha mükemmel bir yaşam standardı –cennet tasvirinde olduğu gibi– belirlenebilirdi, şeklinde bir itiraz yöneltilecek olursa, bunun haksız bir itiraz olduğu kanaatindeyiz. Çünkü biz, ilahî iradeyi sorgularken, bir anlamda kendi son derece sınırlı ve eksik olan bakış açımıza göre sınırsız ve mutlak bir iradeye yön vermeye çalışmış oluyoruz. Bu bakımdan, varlığın bu tarzı, Gazali'nin dile getirdiği gibi, insanların hepsinin en akıllılarının aklıyla birlikte hareket ederek üstesinden gelemeyecekleri kadar yüce ve engin bir hikmetin insanoğlu tarafından

kuşatılamaz oluşundan dolayı bir sır olarak kalmaktadır. Yani insanın Allah'a yöneltti̇ği bu itirazının, Allah adına cevabını vermesi mümkün değildir. Onun, bunun cevabını verebilmesi için, Allah'tan daha engin bir hikmete sahip olması gerekir ki, bu imkânsız bir şeydir.

Gazali, meydana gelen hastalıklara, fırtınalara rağmen bu dünyanın iyi bir dünya olduğunu ve bunu da hikmet anlayışı ile açıklamaktadır. Ona göre bütünü düşündüğümüz zaman bizim parçada görmüş olduğumuz kötülük aslında bir hayırdır. Ancak Gazali, insanın hiçbir zaman bütünü kavrama kapasitesine ulaşamayacağını, bu yüzden Allah'a tevekkül etmesini ve her vaki olanda bir hayır olduğuna inanmasını tavsiye etmektedir.

Swinburne ise kötülüğün varlığını kabul etmekle birlikte bunun, "insan özgürlüğü" açısından gerekli olduğunu ileri sürerek "özgür irade savunması" kanıtıyla kötülük problemini çözmeye çalışmaktadır. "Özgür insan"ın, "robot insan"dan her zaman daha üstün olduğunu savunan Swinburne, daha büyük iyiliklerin elde edilebilmesi için bu dünya şartlarında bazı kötülüklerin bulunmasının kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır. Swinburne, Tanrı'nın iyi durumları meydana getirmek için bazı kötü durumlara izin vermek durumunda olduğunu belirtmektedir. Bu, işin özünde, bu kötülüklerin de iyi olduğunun dolaylı bir ifadesidir. Gazali'nin doğrudan ifade ettiği bir gerçeği Swinburne dolaylı olarak ifade etmektedir. Swinburne'ün bu ifadeleri Gazali'nin bu dünyayı bir imtihan dünyası olarak görüp, bütün olanları ilahî hikmet ve kader sırrı olarak nitelendirmesi ile aynı kapıya çıkmaktadır.

Ona göre Tanrı sonsuz güç, bilgi sahibidir ve bilgisiyle neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmektedir. Ancak insana verilen özgürlük belli ölçüde kötülüğün varlığını kaçınılmaz kılmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında yine de bu dünyanın mümkün dünyaların iyisi olduğu düşünülebilir.

Gazali'nin ısrarla vurguladığı **"Tanrı'nın kendi mülkünde istediği gibi davranabileceği"** düşüncesine Swinburne katılmamaktadır. Swinburne, Gazali'den farklı olarak ahlakî ilkelerin objektif olduğu kanısındadır. Hatta öyle ilkeler vardır ki Tanrı onları sadece yürütebilir, onları değiştiremez. "Çocuklara zevk olsun diye işkence yapmak yanlıştır," gibi ilkeler Swinburne'e göre Tanrı'nın iradesinden bağımsızdır.

Neticede, Gazali dünyada meydana gelen bazı olumsuz hadiselerin aslında görünüşte kötü gibi olsalar da daha iyi neticelere hizmet ettiklerini vurgulamaktadır. Swinburne de benzer bir kanıyı paylaşmaktadır. **Swinburne de, kötülüklerin varlığını kabul etmektedir. Ancak yine de özgür iradenin, tecrübeler sonucu bilgi sahibi olunarak olgunlaşmanın olduğu bir dünyanın, içerisinde robotların olduğu ve hiçbir kötülüğün olmadığı bir dünyadan daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Swinburne'ün bu yorumu, Kur'an'da insanın yaratılması ile ilgili Allah ile melekler arasında geçen bir diyalogu hatırlatmaktadır. Bu yönüyle İslam düşüncesiyle de uyumlu olduğu görülmektedir.**

JONATHAN HAİDT: DİN, EVRİM VE KENDİNDEN GEÇMENİN COŞKUSU

[ted id=1389 lang=tr]

Size bir sorum var: Dindar mısınız? Kendinizi dindar olarak görüyorsanız lütfen şimdi elinizi kaldırın. Bakalım, sanırım yüzde üç ya da dört kadar. Bir TED konferansında bu kadar inananın olduğunu bilmiyordum. (Gülüşmeler) Peki, başka bir soru: Herhangi bir şekilde ruhani olduğunuzu kabul ediyorsanız elinizi kaldırın. Tamam, bu çoğunluğu oluşturuyor.

0:38

Bugünkü konuşmam, insanların kendilerini ruhani olarak görmelerinin asıl nedeniyle, ya da asıl nedenlerden biriyle ilgili. Bugünkü konuşmam kendinden geçmekle ilgili. İnsan olmanın temel gerçeği, bazen benlik kavramı ortadan kayboluverir. Ve bu gerçekleştiğinde, ortaya çıkan duygu coşku vericidir ve biz bu duyguları açıklamak için metaforlar yaratır dururuz. Yukarı çekildiğimizi ya da yükseldiğimizi söyleriz.

1:08

Bunun gibi soyut bir şeyi iyi somut bir metafordan başkası açıklayamaz. İşte bugün kullanacağım metafor. Zihni, çoğunu bildiğimiz odalardan oluşan bir ev gibi düşünün. Ama birden bire hiç olmayan bir yerden bir kapı oluşuverir ve bu kapı merdivenlere açılır. Merdivenleri tırmanırız ve değişmiş bir bilinç durumunu yaşarız.

1:36

1902'de, büyük Amerikan psikolog William James dini deneyimlerin türlü çeşidini yazmıştı. Her çeşit durum çalışmalarını topladı. Bu değişik deneyimleri yaşayan insanların sözlerini yazdı. Benim için en heyecan vericisi Stephen Bradley adlı genç adamın, 1820'de İsa'yla karşılaştığını sanıyor olmasıydı. Ve Bradley bu konuda şöyle demişti.

2:02

(Müzik)

2:05

(Video) Stephen Bradley: Bir saniye için, kurtarıcıyı odada insan formunda gördüğümü sandım, kolları açık, bana "Gel." diyordu. Ertesi gün sevinçten titriyordum. Mutluluğum o kadar büyüktü ki, ölmek istediğimi söyledim. Duygularımın içinde bu dünyaya yer yoktu. O ana kadar, çok bencil ve kendini beğenmişin tekiydim. Ancak o an, tüm insanlık için iyi şeyler isteyip hisseden bir kalple tüm düşmanlarımı affedebildim.

2:37

JH: Bradley'nin küçük ahlaki benliğinin merdivenleri çıkarken nasıl öldüğüne bir bakın. Ve bu yüksek seviyede sevgi dolu ve affedici birine dönüşüyor. Dünyadaki bir çok din, insanları merdivenlere tırmadırmak için yöntemlere sahip. Kimisi benliği meditasyon kullanarak kapatıyor. Kimisi halüsinojen ilaçlar kullanıyor. Bu 16. yy Aztek yazısından, psilosibin mantar yemek üzere olan bir adamı ve aynı anda tanrı tarafından merdivenlere çekilişini anlatıyor. Kimisi kendinden geçebilmek için dansı, dönmeyi, daireler çizmeyi kullanıyor. Ama merdivenleri çıkmak için bir dine ihtiyacınız yok. Çoğu insan doğada kendinden geçiyor. Diğerleri benliklerinden çılgınlıklarla kurtuluyor.

3:21

Hepsinden de tuhaf olan bir yer ise: savaş. Birçok kitap savaş için aynı şeyi söylüyor. Hiçbir şey, insanları savaşın yaptığı gibi bir araya getiremez. Ve bu bir araya geliş sıradışı kendinden geçme deneyimlerini mümkün kılıyor. Glenn Gray'in kitabından bir pasaj çalacağım. Gray 2. Dünya Savaşında Amerikan ordusundaydı. Ve savaştan sonra birçok askerle röportaj yaptı ve savaşan adamların deneyimleri hakkında yazdı. İşte merdivenleri anlatan anahtar bölüm:

3:57

(Video) Glenn Gray: Eski askerlerin çoğu savaş esnasındaki ortak deneyimlerinin hayatlarının en üst noktası olduğunu söyler. "Ben" farketmeden "Biz"e dönüşür "benim" yerine "bizim" gelir ve bireysel inanç merkezi önemini yitirir. Bunun, ölümsüzlük teminatının o anlarda kendini kurban etmeyi kolaylaştırmasından daha önemsiz olduğunu sanmıyorum. Düşebilirim, ama ölmem, bunun için içimdeki gerçek ben ilerler ve onlar için hayatımdan vazgeçtiğim dostlarımla yaşamaya devam eder.

4:38

JH: Tüm bu durumların arasındaki ortak özellik öz-benliğin incelmesi ya da eriyip gitmesi, ve bu çok çok iyi hissettiriyor, normal hayatlarımızı yaşarkenki hiçbir şeye benzemiyor. Canlandırıcı bir his yaratıyor. Yükseldiğimiz firkri, Fransız sosyolog Emile Durkheim'ın yazısında anafikirdi. Hatta Durkheim bizi birbirini tamamlayan, iki seviyeli insan olarak tanımlıyor. Bunun bir alt seviyesine dindışılık seviyesi diyor. Dindışı kutsallığın zıttı oluyor. Sadece sıradan anlamına geliyor. Ve sıradan hayatlarımızda bireysel olarak varoluyoruz. Bireysel arzularımızı tatmin etmek istiyoruz. Bireysel hedeflerimizi gerçekleştiriyoruz. Ama bazen bu seviyenin değişimini tetikleyen bir şeyler oluyor. Bireyler birleşiyor ve bir takım, bir hareket ya da bir ulus oluyorlar, tek tek parçalarından çok farklı bir oluşum.

5:30

Durkheim bu seviyeye, kutsallık seviyesi diyor çünkü dinin işlevinin insanları bir grup içinde, ahlaki bir topluluğa dönüştürmek olduğuna inanıyordu. Durkheim bizi birleştiren her ne ise kutsallık havasında yükseldiğine inanıyordu. Ve insanlar kutsal bir değerin ya da nesnenin etrafında döndüklerinde, onu savunmak için de beraber savaşabilecek bir takım oluveriyorlar. Durkheim yoğun ortak duygularla ilgili "Hepimiz biriz" mucizesini yaratabildiğini ve bireylerden bir grup oluşturabildiğini yazmıştı. 2. Dünya savaşı bittiğinde Britanya'daki ortak neşeyi bir düşünün. Tahrir Meydanı'ndaki bir diktatörü deviren ortak öfkeyi. Ve 9/11'den sonra hepimizi bir araya getiren hepimizin hissettiği ortak acıyı.

6:23

Nerede olduğumuzu özetleyecek olursam, Diyorum ki, kendinden geçme kapasitesi sadece insan olmanın doğasında var. Kafamızın içinde var olan bir merdiven metaforunu kullanıyorum. Hepimizin aslında birbirini tamamladığını, ve bu merdivenlerin bizi dindışı seviyeden kutsallığa taşıdığını söylüyorum. Bu merdivene tırmandığımızda, benliğimize olan ilgi azalıyor, daha az bencil oluyoruz, ve bu bizi daha iyi, daha asil ve yükselmiş hissettiriyor.

6:53

Şimdi benim gibi sosyal bilimciler için milyonluk sorumuza gelelim: Bu merdiven evrimsel tasarımın bir parçası mı? Doğal seleksiyonun, ellerimiz gibi birer ürünü mü? Yoksa sistemdeki bir virüs mü — bu dini şeyler, beynimizde bir şeylerin ters gitmesiyle oluşan bir hata mı — Jill bir felç geçirdi ve bu dini deneyimi yaşadı, bu sadece bir hata mıydı?

7:20

Din üzerine çalışan bilimadamları böyle diyorlar. Mesela, Yeni Ateistler dinin parazit gen taklitlerinden ortaya çıktığını iddia ediyor, bu parazitler zihnimize giriyor ve her türlü çılgın dini şeyi yapmamızı sağlıyor. Kendimizi yok eden şeyler, mesela intihar bombacılığı. Yine de, kendimizi kaybetmenin bize ne yararı var? Nasıl oluyor da organizmalar kişisel çıkarlardan vazgeçmenin edinilmesi gereken bir özellik olduğuna karar veriyor? Şöyle göstereyim.

7:52

"İnsanın Türeyişi" kitabında Charles Darwin ahlakın evrimi üzerine çok şey yazmıştı — nereden geldiğini ve neden sahip olduğumuzu. Darwin erdemlerimizin çoğunun kendimize az yararı olduğunu, ama içinde yaşadığımız gruplar için yararlı olduğunu söyler. İlk insan kabilelerinden ikisinin iletişime geçip, rekabete başladığı bir senaryosu vardı. Şöyle anlatıyor: "Eğer bir kabilede hatrı sayılır sayıda cesur, anlayışlı ve inançlı üyeler varsa ve bunlar birbirlerini korumaya hazırlarsa bu kabile başarılı olur ve diğerini fetheder." Şöyle devam

ediyor: "Bencil ve çekişmeli bir halk birbirine tutunamaz ve birlik olmayınca hiçbir etki yaratılamaz." Başka bir deyişle, Charles Darwin grup seleksiyonuna inanıyordu.

8:40

Bu fikir, son 40 yıldır tartışmalı bir konu olmuştur, ama bu yıl büyük bir sonuca bağlanmak üzere, özellikle E. O. Wilson'ın kitabı nisanda çıktıktan sonra, bizim ve bazı başka türlerin grup seleksiyonunun ürünleri olduğumuz konusunda iddialı bir kitap. Ama bu konuyu düşünmenin yolu çok-seviyeli bir seçim.

8:59

Şimdi bir de bu yönden bakın: Kendi grubunuz içinde ve başka diğer gruplarla rekabet içerisindesiniz. Bir üniversite kürek takımı. Bu grup içinde rekabet var. Birbiriyle yarışan gençler var. En yavaş kürekçiler, en zayıfları, takımdan çıkarılacaklar. Ve bu gençlerin sadece birkaçı bu spora devam edecek. Hatta biri olimpiyatlara bile katılabilir. Yani takım içinde, benlikleri birbirlerine karşı yarışıyor. Ve bazen, birisinin diğerlerini sabotaj etmesi kendisine avantaj sağlayabilir Belki de koça en iyi rakibini kötüleyecek. Ama bot içindeki bu rekabet sürerken, botlar arası bir yarışma da devam ediyor. Ve bu çekişmeli gençleri başka bir botla yarışsın diye bir bota koyduğunuzda, ortak çalışmak dışında bir şansları kalmıyor çünkü artık aynı bottalar. Sadece takım olarak çalıştıklarında kazanabilirler. Size klişe gibi gelebilir, ama bunlar derin evrimsel gerçekler.

9:59

Grup seleksiyonuna karşı kullanılan argümanlar her zaman şöyle olmuştur: grup içerisinde ortak çalışanların olması çok iyi ama ortak çalışanlar varsa, diğerlerinin çalışmalarını sömürerek üstünleşecek beleşçiler de ortaya çıkacaktır. Şöyle açıklayayım. küçük organizmalardan oluşan bir grubunuz var — bakteriler olabilir, hamsterlar olabilir; ne olduğu mühim değil. — ve diyelim ki bu küçük grup ortak çalışmak üzere evriliyorlar. Gayet iyi. Birbirlerine destek olup koruyorlar, beraber çalışıyor ve rahatlığa ulaşıyorlar. Bu simülasyonda göreceğiniz gibi, kazanç noktalarına ulaştıklarında, büyüyorlar ve boyutları iki katına ulaşınca, bölünüyorlar ve böylece çoğalıyorlar ve nüfus artıyor.

10:39

Ama diyelim ki, bir tanesi mutasyona uğruyor. Geninde bir mutasyon oluşuyor ve bencil bir yol izlemeye programlanıyor. Diğerlerini kullanmaya başlıyor. Ve bir yeşil, maviyle karşılaşınca, yeşilin büyüdüğünü ve mavinin küçüldüğünü görüyorsunuz. İşler bu şekilde yürüyor. Sadece bir yeşille başlıyoruz, ve diğerlerine ulaşınca güçlerini, puanlarını ya da yiyeceklerini alıyor. Ve kısa zamanda, ortak çalışmacılar tükeniyorlar. Beleşçiler herşeyi ele

geçiriyor. Eğer bir grup beleşçi problemini çözmezse ortak çalışmanın faydalarından yararlanamaz ve grup seleksiyonu başlayamaz.

11:17

Ancak, beleşçi probleminin çözümleri var. O kadar da zor bir problem değil. Aslında, doğa bunu pek çok kez çözdü. Ve doğanın en sevdiği çözüm herkesi aynı bota koymak. Mesela, her hücrede mitokondrinin neden kendi DNAsı var? Neden çekirdeğin DNAsından tamamen ayrı? Çünkü ikisi eskiden ayrı yaşayan bakterilerdi ve biraraya gelerek bir süperorganizma oluşturdular. Öyle ya da böyle — belki biri birini yutuverdi; nasıl olduğunu asla bilemeyeceğiz — ama çevrelerinde çeperleri oluşunca artık aynı çeperin içinde olunca, çalışmalarının üreteceği bolluk ve güç, ortaklığın yarattığı tüm iyilik, çeperin içinde kalacak ve artık bir süperorganizmamız var.

12:04

Hadi simülasyonu yeniden oynatalım ve bu sefer süperorganizmamızı beleşçilerin, asalakların, sahtekarların olduğu topluluğun içine atalım ve bakın ne oluyor: Bir süperorganizma istediği şeyi kolayca alıyor. O kadar büyük, güçlü ve etkili ki, kaynakları yeşillerden, beleşçilerden, sahtekarlardan kolayca alıyor. Ve çok kısa sürede tüm popülasyon bu süperorganizmalardan oluşuyor. Burada size gösterdiğim şeye bazen evrimsel tarihte büyük geçiş deniyor. Darwin'in kanunları değişmez, ama şimdi sahada yeni bir tür oyuncu var ve herşey farklılaşmaya başlıyor.

12:45

Bu geçiş doğada sadece bir defa ortaya çıkan ve bazı bakterilerin başına gelen bir kaza değil. 120-140 milyon yıl önce yine ortaya çıktı: yalnız yaşayan yaban arıları basit ilkel yuvalarını, kovanlarını yaparken. Birkaç yaban arısı aynı kovana yerleşince, beraber çalışmaktan başka şansları kalmadı, çünkü kısa sürede kendilerini diğer kovanlarla rekabet içerisinde buldular. Ve Darwin'in dediği gibi en uyumlu çalışan kovan kazandı.

13:14

Bu ilkel yaban arıları dünyayı kaplayan ve biyosferi değiştiren arılara ve karıncalara bir başlangıç oldular. Ve sonra tekrar oldu, bu defa daha olağanüstü şekilde, son yarım milyon yıl önce atalarımız toplumsal varlıklar olmaya başladıklarında, kamp ateşinin etrafında bir araya gelip işleri paylaştıklarında, vücutlarını boyayıp, ortak dillerini konuşmaya başladılar ve zamanla ortak tanrılarına tapındılar. Aynı kabileden olduklarında, ortaklıklarının faydalarını da içeride tuttular. Ve bu gezegen üzerinde bilinen en güçlü silahı buldular, ortak çalışma — yapıcı olduğu kadar yıkıcı bir silah.

13:59

Elbette, insan grupları hiç bir zaman arı kovanlarındaki kadar uyumlu olmadılar. İlk başlarda arı kovanı gibi görünseler de sonradan dağılmaya meyilliler. Bizler ortak çalışmaya arılar ya da karıncalar kadar sıkıca bağlı değiliz. Aslında, sık sık Arap Baharı ayaklanmalarında da gördüğümüz gibi, bu bölünmeler dini çizgiler üzerinde ortaya çıkıyor. Ancak, insanlar bir araya geldiklerinde ve aynı hareketin parçası olduklarında dağları yerinden oynatabilirler.

14:27

Size gösterdiğim fotoğraflardaki insanlara bir bakın. Sizce sadece kişisel çıkarları için mi oradalar? Yoksa, kendilerinden vazgeçip bir bütünün parçası olmalarını sağlayan bir toplumsal çıkar için mi oradalar?

14:45

Tamam, işte bu, benim konuşmamın TED standartlarında yapılmış haliydi. Ve şimdi, tüm konuşmamı yeniden üç dakika içinde görüntülü şekilde yapacağım.

14:56

(Müzik)

14:58

(Video) Jonathan Haidt: Biz insanların çeşitli dini deneyimleri vardır, diye açıklar William James. En yaygını gizemli merdivenleri tırmanıp kendimizi kaybetmektir. Bu merdiven bizi dindışı ya da sıradan hayatlarımızdan çıkarıp kutsal ya da derinden bağlı hayat deneyimlerine götürür. Durkheim'ın açıklamalarına göre biz birbirimize bağlıyız. Darwin'e göre de bağlıyız çünkü çoklu seçimlerden geçerek evrimleştik. Bu merdivenlerin bir adaptasyon mu yoksa sadece bir hata mı olduğunu bilemiyorum, ama adaptasyonsa, bunu anlamı çok derin. Adaptasyonsa, dindar olmak üzere evrildik.

15:42

Devasa dini oluşumlara katılmak için evrildiğimizi söylemiyorum. Tüm bunlar çok yeni ortaya çıktı. Demek istediğim etrafımızdaki kutsallığı görmek ve diğerlerine katılarak kutsal nesneleri, insanları ve düşünceleri tavaf etmek için evrildiğimiz. Bu yüzden siyaset böylesine kabul görüyor. Siyaset biraz profan, biraz da kişisel çıkarlara hitap ediyor. Ama aynı zamanda da kutsallıkla ilgili. Diğerleriyle bir araya gelip ahlaki fikirleri takip etmekle ilgil. İyi ile kötü arasındaki o sonsuz savaşla ilgili, ve hepimiz kendimizin iyi tarafta olduğuna inanıyoruz.

16:17

Ve daha da önemlisi, merdiven gerçekse, bu bize modern hayattaki daimi tatminsizlik eğilimini açıklar. Çünkü insanoğlu, bir bakıma, arılar gibi toplu yaşayan varlıklardır. Biz arıyız. Aydınlanma sürecinde kovanlarımızdan çıktık. Eski oluşumları yıktık ve ezilenlere özgürlüğü getirdik. Dünyayı değiştiren yaratıcılığı serbest bıraktık ve sonsuz rahatı ve zenginliği başlattık.

16:43

Bugünlerde ise yalnız arılar gibi özgürlüğümüzü kutlayarak etrafta uçuşuyoruz. Ama bazen de merak ediyoruz: Hepsi bu mu? Hayatımla ne yapmalıyım? Eksik olan ne? Eksik olan birbirimize bağlı olmamıza rağmen, modern ve laik toplumun, dindışı ve sıradan olan benliklerimizi tatmin etmek için kurulmuş olması. Bu aşağı seviyede hayat gerçekten rahat. Gel ve ev-eğlence merkezimde yerini al.

17:09

Modern hayatın en zor yanı ise merdivenleri tüm o karışıklığın ortasında bulmak ve tepeye tırmanarak asil ve iyi bir şey yapmak. Bu isteği Virginia Üniversitesi'ndeki öğrencilerimde görüyorum. Kendilerini içine atabilecekleri bir çağrı ya da bir amaç bulmak istiyorlar. Hepsi kendi merdivenini arıyor. Ve insanların sadece bencil olmadıklarını görmek bana umut veriyor.

17:34

Çoğu insan küçüklüklerinin üstesinden gelmek ve daha büyük bir şeyin parçası olmak istiyor. Ve bu da 400 yıl önce ortaya çıkan metaforun olağanüstü yankılanışını açıklıyor. "Hiç kimse sadece kendinden oluşan bir ada değildir. Herkes anakarayı oluşturan bütünlüğün bir parçasıdır."

17:56

JH: Teşekkürler.

17:58

(Alkışlar)

CAN SIKINTISININ PSİKOLOJİK AÇIKLAMASI

David Robson
BBC Future
26 Aralık 2014

İngiltere'nin Lancashire Üniversitesi'nden Sandi Mann can sıkıntısının hayatımız üzerindeki etkilerini anlamaya çalışan az sayıdaki psikologlardan biri.

Araştırmalar, can sıkıntısının sağlığı olumsuz etkileyen, hatta ömrü kısaltan tehlikeli ve rahatsız edici bir durum olabileceğini gösteriyor. Fakat Mann'ın çalışmaları, can sıkıntısının insanın yaratıcılığını tetikleyen olumlu bir etkisinin olduğuna da dikkat çekiyor.

'Sıkıntıdan ölmek'

Can sıkıntısı günlük hayatımızda çok sık karşılaştığımız bir durum olmasına rağmen İngilizcede bunu ifade eden 'boredom' kelimesinin 1852'de Charles Dickens'in kitabıyla dile girdiğini öğrenmek şaşırtıcı geliyor. Dickens, Kasvetli Ev romanında Leydi Deadlock'u tanımlarken "evliliği onu sıkıntıdan öldürecek hale getirmişti" gibi bir deyim kullanıyor.

Kanada'daki York Üniversitesi'nden John Eastwood da bu konuya ilgi duyan ilk sosyal bilimcilerden. Eastwood'un araştırmaları can sıkıntısından mustarip olanları iki gruba ayırıyor:

Birinci grupta ivecen bir yapıya sahip olan ve sürekli yeni deneyimler peşinde olan insanlar yer alır. Olağan bir yaşam bu insanların dikkatlerini sürekli canlı tutmaları için yeterli değildir.

İkinci grupta ise sorun tam tersidir. Dış dünya onlar için ürkütücüdür; kendilerini rahat hissettikleri alanın dışına çıkmak istemezler. Eastwood'a göre bu insanlar "acıya karşı aşırı duyarlılıkları nedeniyle kendi köşelerine çekilirler". Ancak bu durum rahatlık sağlasa da bu aşırı güvenli durum onları her zaman tatmin etmez ve kronik can sıkıntısı başlar.

Can sıkıntısı ve kötü alışkanlıklar

Burada ise kendine zarar vermeye yatkınlık hali doğar: sigara, aşırı alkol, uyuşturucu vb. yönelme hali. Güney Afrikalı gençler arasında yapılan bir araştırma bu maddeleri kullanmalarında en büyük etkenin can sıkıntısı olduğunu doğrulamıştır. Ayrıca bunlardan belki daha az zararlı görünmekle beraber, sıkıntıdan yeme gibi bir olgu da vardır.

İngiltere'de devlet memurları arasında yapılan bir araştırmada can sıkıntısından şikayet edenlerin üç yıl içinde ölme riskinin diğerlerine göre yüzde 30 daha fazla olduğu görülmüştür.

Merak duygusu

Bütün bunlar, evrim psikolojisi alanında çalışma yürüten ve duyguların insanların yararına bir yönde gelişim göstermesi gerektiğine inanan sosyal bilimcileri şaşırtmaktadır. Texas A&M Üniversitesi'nden Heather Lench'e göre, "can sıkıntısının günlük yaşanması yararlı bir işe yol açması anlamına geliyor olmalı." Nasıl ki korku duygusu tehlikeden kaçmaya, üzüntü

duygusu gelecekte yapılacak hataların önlenmesine yarıyorsa, can sıkıntısının da benzer bir işlevi olmalı.

Lench, can sıkıntısının insanın en önemli özelliklerinden biri olan merak duygusunun ortaya çıkmasında etkili olduğuna, insanları yeni şeyler denemeye ittiğine inanıyor. Bir deneyde gönüllü denekler boş bir odada 15 dakika tek başına bırakılmış, bu sırada yapabilecekleri tek şeyin bir ipi çekerek ayak bileklerine elektrik şoku verme olduğu söylenmiştir. Deneklerin çoğunun can sıkıntısını gidermek için bu yola başvurduğu görülmüştür.

Sıkıntıya kucak açmak

Sandi Mann de can sıkıntısı sayesinde insanların merak duygusunun, hayal gücünün ve yaratıcı özelliklerinin geliştiğine inanıyor. Bu nedenle can sıkıntısından korkmamak gerektiğini belirtiyor. "Çocuklarımın yaratıcılık özelliklerinin gelişmesi için canlarının sıkılmasına izin veriyorum," diyor.

Eastwood ise can sıkıntısından çabuk kurtulma çabaları konusunda temkinli olmak gerektiğini söylüyor. "Öyle itici bir duygu ki hemen ondan kurtulmak istiyorsunuz; ama aslında ille de bir çare bulmak için uğraşmamalı, bu duygunun bize ne atlatmak istediğini anlamak için dinlemeliyiz," diyor.

Eastwood'a göre can sıkıntısını hemen gidermek için akıllı telefona ya da tablete başvurmak ters etkide bulunabilir. "Teknoloji sayesinde fazlasıyla uyarılmış durumdayız… Merakımızı canlı tutacak daha hızlı ve daha kolay bir yol bulma peşindeyiz hep. Oysa bu durum daha çok can sıkıntısı yaşamamıza da neden olabilir."

Eastwood, **anı kurtarmak yerine daha uzun erimli sorunlara kafa yormanın daha akıllıca olacağına inanıyor.** Örneğin, insana hayatın daha büyük anlamları olduğunu hissetmelerini sağlayacak şekilde yaklaşıldığında daha az sıkıldıkları görülmüştür.

BİR NEVİ DİPNOT -https://www.youtube.com/user/birnevidipnot

Hzl: ÜMİD GURBANOV

SØREN KİERKEGAARD: CAN SIKINTISI ÖLÜMDEN BETER MİDİR? | 8-BİT'LİK FELSEFE

https://youtu.be/0-XznlbmRJQ

NAKED (MİKE LEİGH, 1993) - "BEN ASLA SIKILMAM."

https://youtu.be/S8HOHDEYzsg

SENCE HAYATIN ANLAMI NE?

https://youtu.be/hWNbDa9P1_I

NİETZSCHE: BİLİM HAKİKAT MİDİR? | 8-BİT'LİK FELSEFE

https://youtu.be/Ls9eDtrUWfg

HAYATIN HEP AYDINLIK TARAFINA BAK!

https://youtu.be/2p2NrvUUZ2Y

KAFKAESK NE ANLAMA GELİR?

https://youtu.be/1sTwX82Si8c

JEAN BAUDRİLLARD: MEDYAYA GÜVENEBİLİR MİYİZ? | 8-BİT'LİK FELSEFE

https://youtu.be/1LUMU-U7L10

PROF. AEON SKOBLE: DEMOKRASİ, TİRANLIK VE ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE

https://youtu.be/rGB31qucqz8

USTA İLE MARGARİTA: 10 BÖLÜM

https://www.youtube.com/watch?v=BhyEo1YrwmM

teşekkürler

BU TANRI İLE OLAN BEYNİNİZ Mİ ?

8 Ağustos 2010

Yetişkin Amerikalıların yarısından çoğu hayatlarını değiştiren bir manevi deneyime sahip olduklarını bildiriyorlar. Harvard, Pennsylvania ve Johns Hopkins gibi üniversitelerden olan bilimadamları; ‘‘anlaşılamayan bir şekilde konuşan’’ Hristiyanlardan Budist rahiplere, ölüme yakın olma deneyimleri yaşadıklarını iddia eden insanlara –ruhaniyete eriştiklerini iddia eden kişilerin– beyinlerini analiz etmek için şimdi yeni teknolojiler kullanıyorlar. Maneviyat bilimi gelişmeye devam ettikçe, bu tartışmalı alanda ne keşfettiklerini öğrenelim.

BEYİN SAPI

Kısım 1: Tanrı Kimyasalı

Johns Hopkins Üniversitesi’ndeki araştırma; serotonin sistemini etkileyen kimyasalların, hayatı değiştiren esrarlı deneyimleri tetiklediğini ileri sürüyor. Serotonin, ruh halini ve uykuyu düzenlemeye yardımcı olan kimyasal bir habercidir.

Şimdi o nörologlar ve diğerleri; hastaların ölümden sonraki hayatın varolduğuna ikna olup olmadıklarını görmek için kanserin son aşamasında LSD verilen hastalara yapılan, 1960’lardan bu yana var olan çalışmaların bir benzerini yapmaktalar.

Araştırma, şu soruya neden oluyor: ‘Tanrı, beyin kimyası tarafından yaratılan bir delüzyon mu?’ veya ‘Beyin kimyası, insanların Tanrıya erişmesi için gerekli bir kanal mı?’

Bu grafik; sağlıklı bir beyin üzerinde, mantarlardaki bir halüsinojenik uyuşturucu maddenin, psilosibin’in etkisini göstermektedir.

Kırmızı, beyin aktivitesindeki artışlara ve mavi de azalmalara işaret etmektedir.

Uyuşturucu, aktivitesini kavramsal ve duygusal işlemlere önemli olan beyin kısımlarında önemli derecede arttırmaktadır.

Ruhaniyeti Yüksek mi?

Karin Sokel; Arnold, Maryland’den yaşam koçu ve rehabilite merkezi lideri

Sokel, Johns Hopkins Üniversitesi’nden nöro-farmakolog Roland Griffiths’le bir çalışmada yer aldı. Mantarlardaki hayal gördüren ilaç bileşeni psilosibin ile ilgili uyuşturucunun nasıl etkisinde olunduğunu tarif etti. Deney, beyin kimyası ve manevi deneyim arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedefledi.

TEMPORAL LOB

Kısım 2: Tanrı Noktası

Epileptik nöbetler esnasında hastalar, çoğu kez meleklerin veya Tanrının sesini duyduklarını iddia ettiler. Bazı epileptologlar Musa ve Aziz Paul gibi büyük dinî şahsiyetlerin epilepsi’si olduğuna inanıyorlar.

Şimdi nörologlar manevi deneyim için en etkili yeri keşfettiklerine inanıyorlar: Temporal Lob’u. Bazı bilimadamları, duygu ve bellekle bağlantılı olan Temporal Lob’un maneviyatın yeri olduğunu söylüyorlar. O, epileptik aktivitenin de geçtiği yer.

Bu tarama, kontrol edilemeyen nöbetler için değerlendirilen 19 yaşındaki bir adamın beynindeki aktiviteyi izlemektedir.

Adamın dejavü'sü vardı ve daha sonra tepkisizdi.

En tepedeki dört çizgideki belirgin dalga modelleri tarafından 30 saniye sonra gösterildiği gibi, beynin sol Temporal Lob'unda en belirgin aktivite meydana geliyor: Kırmızı çizgi, kalp atışı.

Tanrı, Beyinde Kimyasal Bir Reaksiyon mu?

Michael Persinger, nörobilimadamı ve Laurentian Üniversitesi'nde profesör

Persinger; maneviyat da dahil, tüm deneyimin en sonunda beyin aktivitesine indiğini söylüyor. Onu takan insanlarda esrarlı ve maneviye benzer deneyimleri uyarmaya yardım eden, kafatasına ilişik, elektrodlarla teçhizatlı, değiştirilmiş bir motorsiklet kaskı olan ''Tanrı miğferi''ni yarattı.

Orrin Devinsky, profesör, Langone Tıp Merkezi, Lorraine Üniversitesi

Devinksy, ruhaniye benzer duyguların beyinde tekrarlanabilir olduğunu söylüyor. Fakat, onun gerçek dinî deneyim olasılığını da engellemediğini itiraf ediyor.

PARYETAL LOB

Kısım 3: Manevi Virtüöz

Dua, beyni şekillendirmede bir etkiye sahip olabilir mi? Manevi deneyimin beyin bilimi üzerinde çalışan araştırmacıları olan –''Nöroteologlar''– öyle düşünüyorlar. Dua eden veya meditasyon yapanların beyinlerinin, Karmelit rahibeleri veya Budist rahipler olsalar da olmasalar da, normal beyinlerden farklı bir şekilde çalıştığını keşfettiler. Pennsylvania Üniversitesi'nden Dr. Andrew Newberg'in keşfettiği gibi; meditasyon yapanlar, konsantrasyonla alakalı olan Frontal Lob'da artan aktiviteye ve insanlara zamanda ve uzayda oryentasyon hissini veren Paryetal Lob'da azalan aktiviteye sahipler.

Hristiyanlara özgü bir diyalektle (''anlaşılamayan bir şekilde'') konuşan Donna Morgan, Pennsylvania Üniversitesi'nde Dr. Andrew Newberg'le bir araştırma çalışmasına katıldı. Bilimadamları; o, Tanrıya yönelirken beynindeki değişiklikleri monitörlediler. Uzun-süreli meditatörlerin beyinlerindekinden farklı olarak, onun beyninde, aktivitenin Frontal Lob'da azaldığını ve Paryetal Lob'da arttığını keşfettiler.

İki Farklı Manevi Deneyim

Michael Baime, tıp profesörü, Pennsylvania Üniversitesi Sağlık Sistemi

Tibetli bir Budist olan Baime, yaklaşık 40 yıldır günde bir saat meditasyon yapıyor. Meditasyon yapmanın nasıl hissettirdiğini anlatıyor.

McDermott, metodist papaz

Bir pentekostal olan ve anlaşılamayan bir şekilde konuşan McDermott, geçen 25 yıldır günde iki ila dört saat dua etti. Yaşadığı yoğun görme gücünü anlatıyor.

BİR UÇTAN BİR UCA BEYİN

Kısım 4: İnancın Biyolojisi

Yeni araştırma, ruhani düşüncelerin ve duaların kişinin iyileşmek için veya hastalığı defetmek için olan kabiliyetinde muazzam bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmekte. ''Psikonöroimmünoloji'' olarak adlandırılan; düşüncelerin bedeninizi etkilediği görüşüdür.

Fakat şimdi bilimadamları, Ulusal Sağlık Enstitüsü'ndekiler de dahil, bir kişinin düşüncelerinin bir diğer kişinin bedenini etkileyebilip etkileyemeyeceğini ortaya çıkarmak için araştırmaya söz veriyorlar. Dünya çevresindeki merkezler, devrimci bir şekilde dua ve iyileşmeyi ele alıyorlar.

Kaliforniya Petaluma'daki Akli Faaliyetle İlgili Bilimler Enstitüsü'nün başkanı olan Marilyn Schlitz; ''Yaşayan Matriks'' belgeselinde, ''Aşk Çalışması'' nı açıklıyor. Bu deneyde, yakın kişisel bağlara sahip iki insan ayrı odalara yerleştiriliyor ve bir tanesinden bir diğerini yoğun bir şekilde düşünmesi isteniyor. Bilimadamları daha sonra, bir deneğin düşüncelerinin bir diğerini etkileyebileceğinin fiziksel kanıtını bekliyorlar.

Dua, Diğer Kişiyi Etkileyebilir mi?

Larry Dossey, hekim, ''İyileştiren Sözler'' kitabı da dahil dokuz kitabın yazarı

Dossey, bilim görüşlerimizin değiştiğini ve diğer kişiyi düşüncelerimizle etkileyebileceğimizi söylüyor.

Richard Sloan, davranışsal tıp profesörü, Columbia Üniversitesi Tıp Merkezi

Sloan, fizik kanunlarının bir kişinin dualarının veya düşüncelerinin bir diğerini etkilemesini olanaksız kıldığını ve bunun aksi olan herhangi bir iddianın ''mantıksız'' olduğunu söylüyor.

FRONTAL LOB, PARYETAL LOB VE HİPOKAMPUS

Kısım 5: Ölüme Yakın Olma Deneyimleri

Pek çok bilimadamı; beyin çalışmayı durdurduğunda, bilincin de çalışmayı durdurduğunu söylüyorlar. Materyalistler, insanların ölüme yakınken deneyimledikleri vizyonların halüsinasyonlar olduğunu söylüyorlar.

Ama az fakat artan sayıdaki bilimadamları; bilincin bağlantılı olduğunu, fakat maddesel beyine bağlı olmadığını varsayıyorlar.

Bir bilimadamı; ölüme yakın olma deneyimini yaşayan insanların beyinlerinin, ruhani üstad olarak dikkate alınan rahibe ve rahiplerin beyinlerine benzer biçimde özellikler yansıttığını keşfetti.

Bu imajlar, meditasyon yapan bir deneğin (sol) ve bir kontrol deneğinin beyinlerindeki elektriksel aktiviteyi göstermektedir.

Meditatörler, ölüme yakın olma deneyimiyle yüzyüze geldiklerini bildirdikleri ''ışık olma''yı gözlerinde canlandırdılar. Kontrol denekleri lamba ışığını gözlerinin önüne getirdiler. Meditatörler; saf mutluluk, görsel imgeler ve anıyı geri getirmenin artan duygularıyla bağlı olan beyin bölgelerinde daha büyük aktivite gösterdiler. Kırmızı daha yüksek yoğunluğa, mavi daha az yoğunluğa işaret etmektedir.

Ölüme Yakın Olma Deneyimleri Gerçek mi?

Pam Reynolds, Ölüme Yakın Olma deneyimini geçiren şarkıcı-sözyazarı

Reynolds 1991'de beyin ameliyatı geçirirkenki bedenden-çıkma deneyimini anlatıyor.

Gerry Woerlee, ''Ölümlü Zihinler"in yazarı

Bir anesteziyolog. Woerlee, ölüme yakın olan deneyimlere kuşkuyla bakıyor. Reynolds'ın anlattığı deneyim için alternatif bir açıklama öneriyor.

Kaynak: http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=110997741
Çeviri: Esin Tezer

http://okyanusum.com/makale/bu-tanri-ile-olan-beyniniz-mi/

HZ. PEYGAMBER SALLA'LLÂHU ALEYHİ VE SELLEMİN HZ. ALİ YE TEVHİDİ TELKİNİ

"Şem'î mihrab-ı şeriat hale-i nur-u nebi

Camî' feyz velayet hâzin sırr-ı Ali"

"Şeriat mihrabının mum ışığı, peygamberin nuru

Velayet feyzini toplayan Hz.Ali'nin sırlarının koruyucusu"

Hz. Peygamber salla'llâhu aleyhi ve sellemin Hz. Ali'ye husûsî olarak kelime-i tevhîdi telkin ettiğine dair rivayetler mevcuttur. Eşrefoğlu Rûmî bunu şöyle nakletmektedir:

Hz. Ali, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin Hz. Fâtımâ ile kendisini ziyareti esnasında Peygamber Efendimiz'e Hakk Teâlâ'yı nasıl zikredeceğini sormuş, bunun üzerine Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem,

"E'ûzu bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm, fa'lem ennehu lâ ilâhe illa'llâh Muhammedün Resûlu'llâh"

buyurarak kendisinden sonra Hz. Ali'nin bu sözleri tekrar etmesini istemiştir.

Hz. Fâtımâ aleyhisselâm bu zikre devam eden Hz. Ali'nin zâhir cisminin eve, rühânî varlığının da âleme dolduğuna şahit olmuş ve bu durumu Hz. Peygamber salla'llâhu aleyhi ve selleme haber vermiştir. Hz. Ali'nin bu halini gören Hz. Peygamber, Hz. Ali'nin dilini mübarek ağzına alarak emmiş ve Hz. Ali eski haline dönmüştür. Hz. Peygamber Hz. Ali'ye bu sûretle telkîn bağışlamıştır. Bk. Eşrefoğlu Rumî, Tarikatnâme, s. 51.

****

Gölpınarlı'ya göre Hz. Peygamber salla'llâhu aleyhi ve sellemin soyunu yürüten öz kızı olan Fâtımâ aleyhisselâmdır. Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellem, **"Gerçekten de Allah, her peygamberin soyunu o peygamberden yürüttü. Benim soyumuysa Ali b. Ebû Tâlib'den ızhar etti."** buyurmuşlardır.

Fâtımâ'nın kelime anlamı sütten kesilmiştir. Bazı hadis kitaplarına göre Allah, Fâtımâ'yı ve Fâtımâ'yı sevenleri cehennemden ayırdığı, onları azabdan azad ettiği için kendilerine bu ad verilmiştir.

İmam Ali er-Rıza, da Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin**"Kızım Fâtımâ'ya bu adı verdim, çünkü üstün ve ulu Allah O'nu ve O'nu sevenleri cehennemden ayırmış, azad etmiştir."**buyurduklarını rivayet eder.

Kaynak: Gölpınarlı, Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik, s. 357

MAZİ ÖZLEMİ VEYA DÜN-BUGÜN

Abdülbakiy Gölpınarlı'nın Tarihi İstanbul Konuşması

Abdülbakiy Dede bu konuşmayı 1950 yılında yapmış. Şimdi yaşasaydı daha neler eklenirdi bu konuşmaya. Kendini yaşadığı çağa ait hissetmeyenlerle dertleşiyor Abdülbaki dede. 2015 yılından biz de kafa sallıyoruz dediklerine. Biz ruhumuzu hangi yıllara gömdük kim bilir?

Bir çeşit yol tarifi vardı.. Bir çeşit ev tarifi: "...

oraya vardın mı sağa dön. Solda bir bostan göreceksin...

doğruca git. Gene soldan, köşede: önünde koca asırlık bir çınar ağacı, cumbalı, sarayyavrusu bir konak...

Sağda az meyilli bir yokuş...

Vur o yokuşa! Aşağı-yukarı yüz adım ötede, sağda: bahçesinde salkım söğüt; küçük, kuş yuvası gibi ahşap bir ev.. 14 numara! Karşısında küçük bir bakkal var; Bakkal İbrahim Efendi...

İşte o ev Selvinaz Kalfa'nın evi...

" Bir çeşit gidiş vardı... Bir çeşit dosta gidiş: Yanları açık, tek yahut çift atlı sayfiye arabasına kurulurdunuz. Yanınızda torununuz, ön tarafta damat bey.. Yaya bir saatte varılacak yola, sağı-solu seyrede ede yarım saatte varırdınız. Siz arabaya binerken arabacı yerinden iner, yardıma "müheyya" dururdu. Varacağınız yere varınca "dur"' dediniz mi, gene hemen yerinden atlar, önüne kavuşturur, hizmete amade bir hal alır: gerekirse tutunmanız için elini değil "kolunu" uzatır: parasını alınca da "teşekkürler" eder, "hayırlar" dilerdi...

Bir çeşit hitap vardı...

Bir çeşit söz söyleyiş: Kadına hanımefendi denirdi: Erkeğe beyefendi...

Yaşlıca ve sakallı zata efendi hazretleri.. Erkeğe paşam diyenler bulunurdu ve bunlar ekalliyetlerdi: yani azınlıklar. Arabadan inen "hayırlı işler" derdi arabacıya...

Arabadan inene "güle-güle" derdi arabacı...

Bir çeşit vapur yolcululuğu vardı...

Bir çeşit dostluk: Aynı semtte oturanlar, aynı yola gidenler buluşurlardı vapurda. Hemen herkesin oturduğu yer belliydi. Yerden temennalar...

İçten iltifatlar...

Hal-hatır soruş...

Biraz belki "riya" da vardı...

Bir çeşit iltifat: Oğul sorulurken, mahdum beyefendi denirdi. Oğuldan söz edilirken, mahdum bendeniz...

Babaya peder denirdi, anneye valide...

Kızdan kerime cariyeniz diye söz edilirdi. Peder duacınız denirdi babadan bahsedilirken...

Ve muhatap her sözü bir estağfirullahla karşılardı. Gidilirken babanın eli öpülürdü, annenin eli...

Ve duaları alınırdı. Küçükler öpülürdü. Yaşdaşlarla görüşülürdü. Evde kalanların gönülleri hoş olurdu...

Gidenler kutlulukla, sevinçle giderlerdi...

"Esnaftan...

" diye kınayanlar yok değildi: Belki de çoktu...

Fakat "Biz esnafız, bizde yalan yok "demeyen esnaf yoktu. Seyyar satıcıların sesleri besteliydi, sözleri ezgili...

Ürküten, can alan, uyuyanı uyandıran ses yoktu. Ezan, namaz kılmayana bile bir "ruh sükunu" ydu ...

Bir müzik vakfesi...

Bir huşu anı...

Sabah salası "dilkeş-i haveran'dan, ezanı saba"dan...

Öğle, ikindi, yatsı ezanları, önce hazırlanmış makamlardandı. Akşam ezanının ise bambaşka bir ahengi, bambaşka bir dokunuş tarzı vardı...

Mahalle kahvesinin bir çeşit vazifesi vardı. Bir çeşit içtimai toplantı yeriydi orası. Her sabah işine giden oraya uğrardı...

Herkes birbirleriyle bir kere daha görüşürdü. Hasta yoksulun iyaline, kimsesiz kadının haline orda çare aranır, bulunurdu. Doktor yollanırdı...

İlaç alınırdı...

Kömür gönderilirdi. Para toplanırdı. Bunlar yollanır, gönderilirken de: yollayanlar, gönderenler söylenmez, yardım olduğu bildirilmezdi: "Akrabanızdan biri göndermiş...

" denirdi...

"adını söylemedi"...

Bir çeşit külhanbeylik vardı...

Bir çeşit emniyet kolu: Mahallenin namusundan mesul sayardı kendilerini bunlar. Mahallenin bekçisine, karakoluna yardımcıydılar. Bunlar yüzünden uykuda ürkmezdi insan...

Uyanan uyanacağı zaman uyanırdı. Geçinirdi mahalleliden bunlar...

Ellerinden bir kaza çıkarsa hapishanede mahalleli yardımcıydı bunlara...

Ve üzüntülü...

Bir çeşit hizmetçi kadın vardı...

Bir çeşit ev halkından olanlar: İhtiyarlayan dadı olurdu "ana yarısı"...

Genci evlendirilirdi; kocasıyla o eve bağlı kalırdı. Varlıkları birdi, yoklukları bir...

Bir çeşit yaşayış vardı...

Bir çeşit huzur ve sükûn: Sabah ezanında kalkılır...

Kuşlukta işe gidilir...

Gün batarken ya meyhaneye uğranır ya eve dönülür; fakat yatsıdan sonra uyunurdu. **Geç kalan genç, "terliksiz" çıkardı odasına...**

Kimseyi uyandırmazdı...

Herkesi sayardı. Geceleyin ne korna sesi vardı ne vapur düdüğü, ne radyo haberi, ne mahalleler arasında çocukları uykularından belinlendirip sıçratan, sinirlileri de delirten otomobili ilân yaygarası; ne mahalle arasında kafeterya, ne çalgılı gazino...

Bir çeşit hayır dileyiş vardı...

Bir çeşit gönül alış: İnşaatta çalışan, yol kazan, odun kesen, kol gücüyle bir iş gören kişiye rastlanınca, "kolay gelsin" denirdi. Bu söze muhatap olan, bir an işini bırakır memnun olur, "eyvallah" der, yeni bir güçle işe başlardı...

Bir çeşit aşinalık vardı...

Bir tarz kardeşlik: Yolda, kıble yönünden gelen davranır, rastladığına selâm verirdi; sıra onundu. Ve büyük, küçüğe; yaşlı, gence; atlı, yayaya "ilk selam veren" di. Selam, verilen tarzdan daha da güzel bir tarz alınır...

Bu rastlantı hayra yorulur...

Her iki yolcu da ferahlı, kutlu, yoluna devam ederdi...

Bir çeşit yola çıkış vardı...

Bir çeşit yola yöneliş: Evden, el-yüz öpülerek ayrılanın ardından su dökülürdü...

"Su gibi git, su gibi gel; engel tanıma; rastlarsan su gibi aş" demekti bu. Arabaya binen yolculara, şehrin sınırlarını aşınca önce arabacı "uğurlar olsun" derdi. Bunu duyanlar, "uğurun Hakka olsun" sözüyle karşılık verirler, birbirlerine de "uğurlar olsun" derlerdi. Yolculukta rahatsızlanana yardım edilir, çocuklar eğlendirilir, ihtiyarlara yer verilir. Yol, karşılıklı saygıyla sürer gider, aşılır biterdi...

Bir çeşit nezaket vardı...

Bir çeşit insanlık: Lokantada bir masaya oturan, o masada evvelce oturmuş olanlara mutlaka "müsaadenizle" der, izin alır; yer var da oturursa, "afiyet olsun" demeyi ihmal etmez, "teşekkürle karşılanırdı. Yemeyi önce bitiren, gene oturanlara "afiyet olsun" demeden gitmez. Bir çeşit hatır saymak vardı...

Bir çeşit insanca saygı: Toplulukta gizli konuşulmazdı. Kimsenin sözü kesilmezdi. Bağıra bağıra konuşmak pek ayıp sayılırdı. Herkes birbirinin sözüne riayet eder. Özüne saygı beslerdi ve bu saygı bilmeyenler pek ayıplanırdı. Kaçınılırdı onlardan...

"Meclis bozan" denirdi onlara ve pek nadir bulunurdu böyle kişiler...

Bir çeşit hoşgörü vardı: "İnancı inanılmasa bile hoşgörüş: ayıplananın ayıbını örtüş...

İnancı ayrı olan sağsa, gıyabında "Allah hidayet etsin" diye anılırdı. Ölmüşse "dinince dinlensin" denirdi. Körün, sağırın yanında körlükten, sağırlıktan söz edilmezdi. Ayıplananın yanında o ayıbını hazırlatacak sözden kaçınırdı ve böylece bir mecliste herkesin ilk düşüncesi buydu...

Yollar tertemizdi. Ayrıca da; herkes sabahleyin kapısının önünü sular, süpürürdü. Nasılsa yolda bir taş...

Hem de küçük bir taş gören giderken durur; bir çocuğun sürçmesine, bir âmânın düşünmesine sebep olur diye hemen eğilir alır, yolun kenarına kordu. Yolda birisinin düşürdüğü küçük bir ekmek parçası, bir simit parçası gören eğilir onu alır. Öper, yahut öper gibi ağzına doğru götürür, sonra ya bir duvar kovuğuna ya bir ağaç yarığına kordu. "Nimet" ti ve nimete hürmet getirirdi. Mahalleli birbirini tanır, severdi. Uygunsuz kişi hiçbir mahallede tutunamazdı. Bir ölüm bütün mahalleyi kapsardı. Cenaze kalkar kalkmaz, o eve "önce kıble komşusundan" çorbasıyla, etlisiyle, tatlısıyla bir tepsi yemek gelirdi...

Ertesi gün sağ, sonra sol komşudan. Ve bütün bunlara öbür komşular sırayla katılırdı, bir hafta yaslı evde yemek pişirmek zahmeti düşünülmezdi. Sabahleyin evde ilk iş "lambanın şişesini silmek" olurdu. Lamba şişesine hoffladıktan sonra küçük incecik bir sopaya sarılı temiz bir bez şişeye sokulur; döndürüle döndürüle, şişe gıcır-gıcır silinir; üstü de silindikten sonra kenara konur; lambanın gazına gaz eklenir; fitili temizlenir; hususi makasla kesilir; idare kandili de aynı tarzda hazırlanırdı. Ne elektrik vardı, ne elektrik kesilmesi! Ne küçücük bu günün eğri-büğrü, kırık-dökük mum istifi...

Şehrin yollarında, iki yanda ağaçlar vardı...

Pencerelerde fesleğenler...

Bahçeleri vardı her evin...

Bahçelerde güller, çeşitli güller, karanfiller...

Yol kenarında gecesefaları...

Bir meydan vardı...

Geniş güzel: Ortasında suyu pırıl pırıl büyük bir havuz. Girişinde sağda, iki güzel, temiz kahve: asırlık çınarlarla, kestane ağaçlarıyla gölgeli...

İkinci kahvenin sonunda tertemiz bir lokanta...

Buluşulur, oturulur, sohbetler edilir. Yemek yenilir, dinlenilirdi. Üstatlar gelirler...

Şiirler okunur...

İstekliler "baygın âşıklar" gibi onların yüzlerine, sözlerine dalarlardı. Küllük denmişti nedense vaktiyle...

Sonradan Güllük olmuştu adı. Uçan kuşun kanat sesi duyulurdu orda...

Alınan verilen soluk, işitilebilirdi. Şehzadebaşı'ndan, Beyazıt'tan giderken sol yanda bir kahve vardı. Adı, Fevziye'ydi...

Haftada bir musiki âlemi kurulurdu orada. Hoca'dan Büyük Dede'ye, Büyük Dede'den Şevki Bey'e dek nağmeler cağlardı, besteler dile gelirdi, güfteler duyulurdu gönülde. Ama ayrı bir söz, bir fısıltı duyulmazdı...

Nefes alınmazdı sanki. Birisi bir para düşürmüştü yere...

Hemen ayağını basmıştı üstüne. Sesi, bu ahengi bozmasın diye...

Boğaz, Göksu, Haliç, Kağıthane. Kıyılardaki yalılar...

Ordaki musiki âlemleri...

"Hammiğnesi" kayıklar...

Nağmeler, elemler, emeller...

Bütün bunlar ne söze sığar, ne yazıya gelir...

Dostluk vardı, vefa vardı; Söz vardı öz vardı; Sükûn vardı, rahat vardı, ruh vardı, Huzur vardı, feyiz vardı, zevk vardı, Neş'e vardı, edeb vardı, can vardı; Canan vardı, hicran vardı...

Aşk vardı...

Şimdi "yol"u sormayın; bilen yok ki...

Evler burunsuz...

dümdüz yüzlü. Hepsi de birbirinin aynı...

tanınmaz ki...

Şoför arkadaş, sakallıya baba...

Amca; gence abi diyor. Kadın'a artık "bayan" demeyi de unutmuş...

Teyze, yenge, abla diyor. Vapurda "bildik" yok...

"Belli yer" kalmamış. Ezan artık inanana "Aziz Allah" dedirtmiyor...

adamı ürkütüyor; "Lâhavle" dedirtiyor. Seyyar satıcıların sesleri canından bezdiriyor herkesi.. Mahalle kahvesi hiç kalmadı. Külhanbeylik, "haraççılık" olmuş. Geceyle gündüz belli değil. Yollar, pislikle dolu mu dolu. Apartmanlarda oturanlar birbirlerini tanımıyorlar...

hepsi her gün bir olayla dertli...

Elektrik muma, gaz lambasına muhtaç ediyor adamı. Ağaçlar kesilmekte...

Çeşmeler musluksuz. Kalanların kitabeleri, aynaları, kırılmayı bekleyen boynu bükük zavallılar...

Küllük; eğri büğrü merdivenli, yamrı-yumru duvarlı otomobil mahşeri...

Seyyar satıcı pazarı...

Çiğ renkli kilim duvarlara asılmış, Gözleri zedeliyor. Pislik birikintileri ayakları kaydırmakta. Biber, et, soğan kokuları buram buram. Borazanlı satıcıların sesleri kulakları tırmalıyor ve bu "meydanlıktan çıkmış" meydanın sonunda, irfan merkezimiz Üniversite! Çalışanın hatırı mı sorulur...

Tanıyan mı var onu? Selâm, bir "gericilik ". Hiç böyle şey olur mu? Ne ilkel töre!.. "Uğurlar olsun" ne demek? Dense bile yok buna karşılık veren...

Masaya oturanın "afiyet olsun" demesine şaşanlar bulunur...

"Nereden tanıyor ki bu bizi" diyor içinden ve cevap bile vermiyor...

Beş kişi bir araya gelse, beşi de bağıra bağıra konuşuyor bu gün...

Yahut "ee... iii... uuı..’.’ diye inleye inleye, kesik konuşmak moda olmuş...

İnanca, dine, imana saygı değil, "sövgü" var artık. Müzik piçleşmiş...

ne Doğulu, ne Batılı, fakat şu muhakkak ki bizim değil, değil, değil.. Ve biraz değil çok pek çok zırdeli!...

Ve biz, bu ülkede artık garibiz: "Gâh olur gurbet vatan gâhi vatan gurbetlenir..."

Abdülbâkiy Gölpınarlı (1900-1982)

HAYATLARINI İYİLEŞTİREN CESURLAR İÇİN

“Korku, bazen ayaklarımıza kanat takar,
bazen de ayaklarımızı yere çiviler.”
– Montaigne

Her zaman korkularımızın üzerine doğacak bir güneş vardır.

Onu aramaktan vazgeçmeyelim.

İnsanlar karamsar olunca “güneş ne zaman” doğacak derler.

Niçin, doğacak güneşin kendimiz olduğunu unutuyoruz.

Her insanın varlığı, evren içinde bir güneş gibidir ve kalp de o güneşin merkezidir.

Kalbinizin ölmesine izin vermeyin.

umutlarınızı korkularla değiştirmeyin.

KARINCALARIN KONGRESİ Mİ?.

(Alıntı)

Kaldırımda yürürken bazen yüzlerce hatta binlerce minicik karıncanın bir toplantı için bir araya geldiklerini görürüz. Miting mi var, ne için toplanmışlar, bilmiyoruz. Ama beş yüz veya bin kedinin veya eşeğin bu şekilde kendi aralarında bir toplantı yaptıklarını hiç gören olmamıştır. Kedinin veya eşeğin kafası karıncalardan daha büyük, dolayısıyla beyinleri de öyle. Karıncanın beyni ise, toplu iğnebaşından bile küçük. Demek ki, **“akıl ve kafayı çalıştırma ve bilgi üretimi”** beyin ile, beynin büyüklüğü ile ilgili bir şey değil.

ŞEYH NAZIM EL KIBRİSİ HAZRETLERİNİN İSTİHRAÇLARINDAN GÖRÜNMEYENLER

Görülen olayların yorumlamasını yapmak kolaydır. Ancak gelecek için olanlar üzerinde yapılacak tevilleri iyi bilmek gerekiyor. Aşağıda Aytunç ALTINDAL'ın videolarından derlenen bilgilerde üst tasarımcıların **6 yıllık bir zaman farkıyla** bilgide önde oluşlarından bahsetmektedir. Bunların kim olduğunu söylemek için bilgimiz yetersiz olsa da, görünen yaptığımız şeyler bir ince çizgide gerçekleşiyor.

Haklı ve haksızın müdafaasından çok, kötü günlere doğru bir gidişten bahsedebiliriz.

Bunun için ne yapmalı diye düşündüğümüzde komplonun içeriğini anlamamız gerekiyor. Felaketlerin başlangıcı olan bir tarih verilişi dikkat edilmeli.

Rahmetli Aytunç ALTINDAL Beye bugünlerde ne çok ihtiyaç duyduğumuzu söylemeyi borç biliyorum.

https://youtu.be/zWmsqXazLYU

https://youtu.be/38gye_Q5NH8

https://youtu.be/5hLsMrutQQ8

BİLİNMESİ GEREKEN MUHTELİF BİLGİLERDEN

28 Kasım 2012 · ihramcizade

DÜNYAYI KİM YÖNETİYOR?

İnsan dünyayı yönetendir. Hayvanın yöneticilik vasfı yoktur. Peki yönetmek ve yönetilmekteki kıstas nedir? Bunda esas olan bilenler, bilmeyenleri yönetmekle hükümlü kılınmış olasıdır. Ancak "Bilen Yöneticiler" çıkar çizgisinde olunca sorunlar çıkmaktadır. Tarihin geçmişinden gelen yönetenlerden en güçlü olanlar okült örgütlerdir. Bunların yönetimdeki etkinlikleri ve dünya yöneticilerini fark etmekte zor olmaktadır.

Gizliliğin içinde olan okült yönetenleri bilebilmek için gizli ilimlere ulaşan bilgiye sahip olmak ve onların kendi aralarında kullandığı takvimi bilmek gerekir. Onların takvimi 360 gün üzerinedir. **Bu nedenle onların bize göre gaybî kendilerine göre huzûrî bilgileri bugün itibarıyla 2500 gün öncedendir.** (Altı veya yedi yıl) Onların bu bilme özellikleri ile yönetilen dünya üzerinde hâkimiyet kurmaktadırlar.

Dünyayı yönetenlerdeki hâkimiyette bir ayrıcalık var mı diye düşündüğümüzde, onlar için devletlerin esası ve varlıkları üzerinde **"üst tasarımcılar"** diye adlandırılırlar. Bu hâkimiyet her zaman bir şekilde kendilerini yok eder gibi, görünerek bir diğer guruba intikal ettirilir.

Dünyada olaylar bahsedilen takvim esasına göre 36 yıllık periyotlar ile 108 yıllık zaman çevresinde doğudan batıya dönüşümlü olarak devreder. Her otuzaltı yılda insanlar bir önceki yılın inkarı ve çelişkisi ile uğraştırılırken "üst tasarımcılar" yönetilen bilmeyenlere hâkim olurlar.

Günümüz itibarıyla yönetenler, 19 yüzyılın izimleri iken, gelecek yüzyılı kuantum ve teknoloji terorileri bilgileri ile mücehhez olanlar yönetecektir, denilebilir.

Yöneten **"üst tasarımcılar"** koydukları kuralları tespit eder. Yönetilen insanlara bildirdikleri kavramlar da kozmik âlemde pek değer taşımayanlardır. Her 36 yılda değişim tekrar eder. (1989 baz aldığımızda enigma oprasyonlarının bu yüzyıl için başlangıç kabul edilmektedir.) eski bilgiler paçavraya dönüştürülmekte ve yeni bilgiler ile insani bilgilikleri sarsıntıya uğratılmaktadır. İşte bu sebeple bazı kimselerin önceden bildikleri komplo türüne varacak kadar olan bu bilgiler ve olaylar **2500** gün önceden tasarlanmış ve uygulamaya sokulmuş planın aksiyon şeklidir.

[Videoda 6 yıl önce söylendi, ibaresini göz ardı etmeyin.]

Kavramlar, bilgiler **"üst tasarımcılar"** elinde oyuncak gibidir. Bu şekilde oluşan gelecek zaman zuhuratı, daha önceden yönetilenlere kehanet ve öngürü gibi sunulması ve ön aşamada kastî bilgi sızdırılması ile mümkün olmaktadır. **Neticede bu tür bilgiler toplumda tatmin sağlama yanında bir korku imparatorluğu da oluşturulmaktadır. Bu korku yönetilen gurubta tahliye, tasfiye ve mankurtlaşmayı sağlamaktadır.**

Devamını okuyun

Not: Günümüzde yaşlı bir prof.un sürekli yemek üzerine söylediği bilinenin tersi bilgilerden çok şeyler çıkarabilirsiniz. Örnek: bir zaman yumurta yedirmeyenler şimdi yiyin demeleri gibi.

THE EVİL DEAD/ Şeytanın Ölüsü (1981)

"Onlar kasetle şeytanı uyandırdılar.
Kendileri de helak oldu"

85 dk

Yönetmen: Sam Raimi

Senaryo: Sam Raimi

Ülke: ABD

Tür: Korku

Vizyon Tarihi:01 Ocak 1990 (Türkiye)

Dil: İngilizce

Müzik: Joseph LoDuca

Nam-ı Diğer: Evil Dead | Book of the Dead | Into the Woods | Sam Raimi's The Evil Dead | The Evil Dead, the Ultimate Experience in Grueling Horror | Kötü Ruh

Oyuncular: Bruce Campbell, Ellen Sandweiss, Richard DeManincor, Betsy Baker, Theresa Tilly

Hakkında

Vikipedi, özgür ansiklopedi

The Evil Dead (Türkiye'de "Şeytan'ın Ölüsü" olarak da bilinir) 1981 yapımı bir korku filmidir. Sam Raimi tarafından yazıldı ve yönetildi. Başrollerde Bruce Campbell, Ellen Sandweiss and Betsy Baker vardır. Filmde tatil için Tennessee ormanındaki bir kulübeye giden 5 üniversite öğrencisinin yaşadıkları anlatılıyor. Tatilleri, kötü ruhları uyandıran bir ses bandını buldukları zaman kabusa dönüşüyor.

Filmdeki vahşet ve şiddet sahneleri çok tartışmalıydı. Avrupalı bir dağıtıcı firma tarafından kabul edilene kadar neredeyse bütün ABD'li film dağıtıcıları tarafından geri çevrilmişti. Galası 15 Ekim 1981'de yapıldı. Bütçesinin 375.000 $ olduğu tahmin ediliyor. Günümüzde eleştirmenler ve izleyiciler tarafından korku türünün bir klasiği olarak kabul edilir.

Konu

Baş kahraman Ash, sevgilisi Linda ile birlikte, yanlarına başka bir çift (Scotty ve Shelly) ve arkadaşları Cheryl'i alarak, Tennessee ormanındaki bir kulübeye haftasonu tatillerini geçirmeye giderler. Kulübenin mahzeninde ölülerin kitabı Necronomicon'u (Book of the Dead) ve bir ses bandı bulurlar. Kitaptaki büyülü sözleri içeren bu **ses bandını çaldıklarında**

farkında olmadan intikam isteyen eski iblisleri uyandırırlar. Bir süre sonra içlerinden bazıları iblislerin etkisi altına gireceklerdir.

Neredeyse gece olmuştur. Dışarıdan gelen sesi duyan Cheryl kulübeden çıkar. Ormanda ağaçlar tarafından vahşice tecavüze uğrar. Kulübeye döndüğünde başından geçenlere kimse inanmaz. Kendisini götürmesi için Ash'e yalvarır. Ve Ash onu kasabaya götürmeye karar verir. Yola çıkarlar ama geldikleri köprünün yıkıldığını, dönüş yolunun kapandığını görünce tekrar kulübeye dönerler. Döndükten kısa bir süre sonra Cheryl iblise dönüşür ve Linda'yı ayak bileğinden yaralar. Cheryl'i mahzene kilitlerler. Pencereden gelen görünmeyen bir güç tarafından, kendi odasında iblise dönüştürülen Shelly, Scotty'ye saldırır. Ash'le Scotty, Shelly'yi parçalara ayırıp dışarıya gömerler.

Scotty ormandan çıkış için başka bir yol aramaya gider. Ash kulübeye döndüğünde mahzenin kapısının açık olduğunu ve Cheryl'in kaçtığını görür. Bu arada Scotty, yaralı vaziyette geri döner ve bilincini kaybetmeden önce Ash'e, ormandan çıkış için bir yol bulduğunu söyler.

Ash, ayak bileğinden yaralı Linda'yı kontrol etmeye gider. Onun da iblislerce ele geçirildiği görür. Linda'yı dışarı sürükler ve kürekle kafasını gövdesinden ayırır. Ash kulübeye döndüğünde Scotty'nin ölmüş olduğunu görür.

Bu arada Cheryl camı kırarak içeri girmeye çalışıyordur. Ash ona ateş eder ama öldüremez. Scotty de iblise dönüşmüştür. Cheryl ve Scotty, Ash'e saldırırlar. O sırada çığlık atmaya başlarlar ve vücutlarından duman tüter. Çünkü Ölülerin Kitabı şöminenin yanına düşüp, kenarından yanmaya başlamıştır. **Kitabı yanmasının iblisleri yokedeceğini anlayan Ash, son bir hamleyle kitabı şöminenin içine atar.** Kitap yanınca iblisler erir ve güneş doğar. Tek kurtulan Ash'dir. Kulübeden dışarı çıkar. Tam kabusun bittiğini düşünürken aniden kötü ruhlar tekrar Ash'in peşine düşer. Ash'in korku dolu yüzünün gösterilmesiyle film sonlanır.

Yapım

Film, Tennessee ormanında terkedilmiş bir kulübede çekildi. Çekimler yaklaşık 2 yıl sürdü. Bu süre içinde ekipten ve oyunculardan işi bırakanlar olmuştu. Bu yüzden Sam Raimi, işi yarıda bırakan oyuncuların yerine dublörler ve cansız mankenler kullanmak zorunda kalmıştır. Filmi baştan sona oynayan sadık aktörlerden biri Ash karakterini canlandıran Bruce Campbell idi. Filmin DVD'sindeki açıklamalara göre sık sık kamyonetin kasasında mısır pekmezine (ekibin sahte kan olarak kullandığı şey) bulanmış halde eve dönüyordu.

Sansür

İçerdiği vahşet sahnelerinden dolayı filmin orijinal versiyonu Finlandiya, Almanya, İzlanda ve İrlanda dahil olmak üzere birkaç ülkede yasaklandı. Ağaç tecavüzü sahnesi Almanya'da kimileri tarafından kadın düşmanlığı olarak tanımlandı. **Ve bazı sivil kuruluşlar sayesinde filmin yayınlanması neredeyse 10 yıl boyunca engellendi.** Stephan King de dahil kimi ünlü

isimler bu yasağı eleştirdi. Şiddet sahneleri büyük oranda çıkartılmış versiyon ancak 1992'de yasallaştı. Filmin tam versiyonu 2001'e kadar Alman DVD piyasasına giremedi. Daha sonra İngiltere'de ve 2002'de Finlandiya'da da 18 yaş uyarısı konularak yasak kaldırıldı.

Benzer türlerdeki The Shining, The Excorcist, Psycho gibi filmler kadar kaliteli değil?!

-The Shining ve Psycho filmleriyle karşılaştırılmamalı, bunlar psikolojik-gerilim türünde filmler... The Evil Dead ise salt korkudur, The Excorsict ile aynı kulvardadır denilebilir. The Excorsist'te sürükleyicilik yoktu, The Evil Dead başından sona bir gerilime sahip ve âni sahneleri bolca barındırıyor. Uzun süren sahneleri sever Sam Raimi, sonrasında da Drag Me to Hell'de bunu görebilirsiniz. The Shining ve Psycho üst sınıf(maddiyat bakımından) yönetmenler tarafından çekildi. Kubrick ve Hitchcock'ın elinde yeterli malzeme vardı ve ünlü oyuncularla çalışabiliyordu. Hitchcock, Psycho'yu 61 yaşında çekti ve 50 küsürüncü filmidir. Kubrick, The Shining'i 52'sinde çekti ve 14. filmidir. **Sam Raimi The Evil Dead'i 22'sinde çekti ve 2. filmidir. İyi seyirler...**

**

Filmden

Herşeyi başlatan bir kaset oldu. Kaos başladı.

"Candar'ın kalıntılarını mezardan çıkaralı bir kaç yıl oldu.

Şimdi ben ve eşim bu dağın eteklerinde küçük bir klübeye yerleştik.

Burada, medeniyetten ve akademik kariyerimden uzak bir şekilde araştırmalarıma devam ediyorum.

Candar kalıntılarından, antik Sümerliler ordusunun cenaze törenleri hakkında, çok önemli şeyler bulduğuma inanıyorum.

Adı **"Naturan Demento." Kabaca tercümesi; "Ölümün kitabı."**

Kitap, insan etiyle ciltlenmiş ve insan kanıyla yazılmış.

Kitabın konusu; şeytanlar, şeytan diriltme ve insanların karanlık gücünü yanıltan güçlerle ilgili.

Kitabın ilk bir kaç sayfasında bu yaratıkların cansız olmalarına rağmen gerçekten ölü olmadıklarından söz ediliyor.

Bu kitapta yer alan sihirli sözlerle, yeniden hayata çağırılabilirler.

Bu metinlerin doğru bir şekilde okunması bu şeytanları hayata döndürüyor."

"Artık şeytanın, karımın bedenini ele geçirdiğini biliyordum.

Korkarım ki bu yaratıkları durdurmanın tek yolu bedenlerini parçalamak.

Kendim için bu vahşeti önlemeliyim.

Ormanda kımıldayan karanlık gölgeler gördüm.

Şeytanı, bu kitap vasıtasıyla diriltttiğime şüphem kalmadı."

" tek yol bedeni parçalamaktır."

Bize katıl!
Bize katıl!
Bize katıl.
Bize katıl.

82 Yazılar

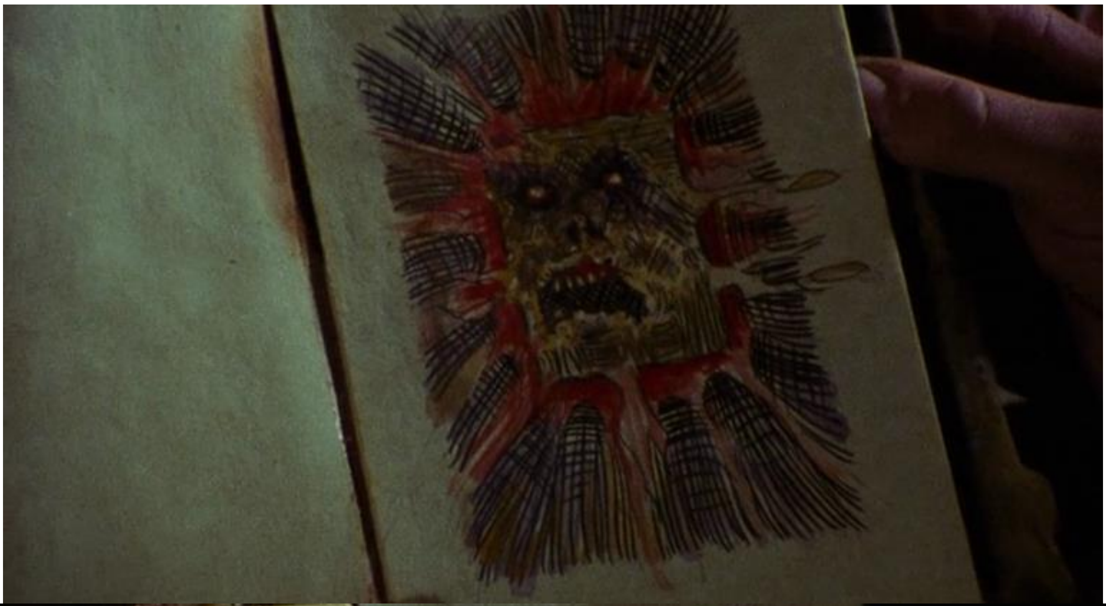

84 Yazılar

AHIM VAHŞİDEN

alıntı

Uzaktan sevmek nedir?

Gidin Hz. Vahşi (radıya'llâhu anh)'ye sorun.

Vahşi'nin Hz.Vahşi Oluşu...

Vahşî, Hz. Hamza aleyhisselâmın Bedir savaşında öldürdüğü Tuayme'nin kardeşinin oğlu olan Cübeyr bin Mutim'in kölesi idi. Habeşli olduğu için, el ile ok ve mızrak atmakta usta idi. Uhud savaşında, Cübeyr buna demişti ki:

...

Hamza'yı öldürürsen seni azat ederim!

Daha o zamanlar müslüman olmakla şereflenmemiş olan Ebu Süfyan'ın hanımı Hind de, babasının ve amcasının intikamı için, Vahşî'ye mükâfat vâd etmişti.

Vahşî, Uhud'da taş arkasına pusuya girip, yalnız Hz. Hamza'yı gözetirdi. Hz. Hamza sekiz kâfiri öldürüp, saldırırken, Vahşî mızrağını atarak, onu şehit etti. Sonra, gidip durumu Hind'e haber verdi. Hind sevinip üzerindeki zinetlerin hepsini Vahşî'ye verdi. Daha da vereceğini söyledi.

Uhud savaşında Peygamberimiz birkaç kâfire bedduâ etmişti. **"Vahşî'ye niçin lanet etmiyorsun"** dediklerinde, buyurdu ki:

Mirac'da, Hamza ile Vahşî'yi kolkola, birlikte cennete girerlerken görmüştüm.

Hicretin sekizinci yılında, Mekke fethedildiği gün, Vahşî, Mekke'den kaçtı. Bir zaman uzak yerlerde kaldı. Sonra pişman olup, Medine'de mescide gelip, selam verdi. Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem efendimiz selamını aldı. Vahşî dedi ki:

- Ya Rasûlu'llâh! Bir kimse Allaha ve Rasulüne düşmanlık yapsa, en kötü, en çirkin günah işlese, sonra pişman olup temiz iman etse, Rasûlu'llâhı canından çok seven biri olarak, huzuruna gelse, bunun cezası nedir?

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem efendimiz buyurdu ki:

- İman eden, pişman olan affolur. Bizim kardeşimiz olur.

- Ya Rasûlu'llâh! Ben iman ettim. Pişman oldum. Allah Teâlâ'yı ve Onun Resulünü herşeyden çok seviyorum. Ben Vahşî'yim.

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem efendimiz, Vahşî adını işitince, Hz. Hamza'nın şehit edilmiş hâli gözünün önüne geldi. Ağlamaya başladı.

Vahşî, öldürüleceğini anlayarak kapıya yürüdü. Ashab-ı kiram kılıçlarına sarılmış, işaret bekliyordu. Vahşî,

"Son nefesimi alıyorum" derken,

Herkes, "Öldürün!" emrini beklerken, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem efendimiz buyurdu ki:

- Kardeşinizi çağırınız!

Kardeş sözünü işitince, saygı ile çağırdılar. Peygamber efendimiz Vahşî'ye, "affolunduğunu" müjdeleyerek buyurdu ki:

- Fakat, seni görünce dayanamıyorum, elimde olmadan üzülüyorum.....

geceye katran çal..

acıya hüsran...

ah...edersem tutmasın elim...

tutulsun dilim...

ey kemankeş! durma vur...

nasılsa bu sîne vurgun...

nûru düşsün düşlerin, kor olsun...

seni görmesin, kör olsun...

taş bassın yerime dedi gönlüne...

emri olur, başım gözüm üstüne...

bakmasın demiş bir daha yüzüme...

emri olur, inansın bu sözüme...

almasın demiş adımı diline...

vay ben ölem atın toprak üstüme...

https://youtu.be/maffXLe9RvY

Hz. Vahşi müslüman olmuştu ama peygamber efendimizle yüz yüze gelemiyordu... Amcasını şehit etmişti. Nasıl bakardı yüzüne! Mahcup, başı önünde yaşadı. Medine'den gitti. Bir daha gelemedi.

Öyle bir amel işlemem lazım ki beni affetsin, yüzüne bakabilsem derdi...

Ve bir gün peygamber olduğunu iddia eden Müseyleme adında birine karşı savaşa çıkılıyordu... Vahşi (radıya'llâhu anh.) ''onu ben öldürmeliyim böylece Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme karşı mahçupluğum kalmaz ''diye düşünüyordu... Bu savaş çıktığında Peygamberimiz(salla'llâhu aleyhi ve sellem) dünyadan ayrılmıştı...

Nihayet sefere çıkılmıştı. Hiç kimsenin yaklaşamadığı Müseyleme'ye Vahşi çok yaklaşmıştı...

Sahabeler 'Vahşi biraz geri gel' diyorlardı... Ama Vahşi Onu öldürmeye kararlıydı...

Müseyleme'ye bir hayli yaklaştı ve mızrağını fırlattı... Müseyleme bir anda yere düştü...

Hz.Vahşi sevinmeye başladı;

Vurdum Onu...Vurdum onu...artık peygamberimi görebilecem...o gül yüzü görebilecem diye seviniyordu...

Bir anda ; 'gördüm onu ' diye haykırıp yere düştü...

Sahabeler başına toplandılar 'kimi gördün, Vahşi' diyorlardı...

Vahşi de ses yok...

Bir zaman sonra vahşi kendine geldi ve koşmaya başladı... Bir yandan da 'gördüm onu o gül yüzü gördüm' diye haykırıyordu... Sahabelerde arkasından koşuyor 'nereye ya Vahşi' diyorlardı...

Bir an durdu...

'Peygamberimizi gördüm ...O gül yüzü gördüm...yanında da...yanında da amcası Hamza vardı...bana tebessüm ettiler..beni affetmiş 'dedi...

Koşup Medine'ye gitmek istiyordu... bir an önce kabrine gitmek istiyordu...hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve Medine'ye koşuyordu...

Evet gelmişti artık kabrin önüne... içeri girdi ve 'artık o gül yüze bakabileceğimdedi..

Ağlıyordu... hemde ne ağlama...arkadaşları onu yalnız bırakmışlardı...

Vahşi kabrine bile giremezdi... '**O gül yüze layık olmadan giremem**' derdi...

artık layıktı... bakabilecekti yüzüne...

NESLİ TÜKENMİŞ BİR KUŞUN SON ÜYESİNE AİT ŞARKI

> Bugün sahip olduğum her şeyin bir gün yok olacağına inanıyordum –bir gün yok olacağını biliyordum. Sanki hiç varolmamışlar gibi... Herhangi bir şeyi en baştan sahiplenmek istemeyişimin nedeni buydu. Böylece sahip olmadığım bir şeyi kaybettiğimde canım yanmayacaktı. Bu yüzden ezeli ve ebedi şeyleri keşfetmek istedim. **Bu yüzden bir insan evladına değil de Tanrı'ya âşık olmaya karar verdim.**
>
> **Spinoza**

Hawaii adalarına özgü bir kuş türü olan Kauai 'O'o kuşu, en son 1985 yılında görüldü; sesi ise son kez 1987 yılında duyuldu.

Bu kuşlar, 20. yüzyılın başlarında Kauai Adası'ndaki ormanlarda oldukça yaygın bir türken, ticari amaçlardan ötürü bölgeye ait olmayan hayvan türlerinin adaya getirilmesi nedeniyle, sayıları giderek azalmaya başladı.

Adalı bir fotoğrafçı (David Boynton) tarafından kaydedilen aşağıdaki ses, türün son üyesi olan erkek kuşun eş bulmak amacıyla söylediği şarkıyı bize dinletiyor.

Bir çağrı yaptığınızı; ancak bu çağrıya sonsuza dek yanıt verecek kimsenin olmadığını düşünün. Türünüze ait son ses sizden çıkıyor...

Bu açıdan bakıldığında şarkının oldukça hüzünlü bir tarafı var.

https://fwmail.net/videolar/nesli-tukenmis-bir-kusun-son-uyesine-ait-sarki

ÂŞIK PESENDİ - [Mardiros Kımpetyan]

Basmışuz kadem Pesendi hürriyet meydanına
Kim bu lutf-u Rabbani dir şükr ola ehsanına
Cismimüz hak olsa elzemdir bu mülkin şanına
Kafir olsun kim ki vermez canını vatanına
Âşık Pesendi

Asıl adı **Mardiros Kımpetyan** olan **Âşık Pesendi**, 1864'de Sivas'ta doğdu. Küçükken babası **Mikayel Kımpetyan**'ın yanında çalıştı. Genç yaşta şiir yazmaya başladı, daha sonra ilham almak ve adak için Kayseri'deki **Surp Garabet Manastırı**'na gitti. Müzik gereci olarak sazı kullandı.

1894'de Bayzar Kürkçiyan'la evlendikten sonra İstanbul'a yerleşti. Sultan Abdülhamit'in huzurunda perde arkasında şiirler okudu. Kel Hasan paşa, Sultan'ın kendisini öldürtmek niyetinde olduğunu kulağına fısıldayarak yurtdışına gitmesini tavsiye etti. 1895-96 Ermeni olayları sırasında Rusya'ya göç ederek Kerç, Batum, **Erivan, Eçmiyazin** ve diğer şehirlerde ikamet etti. Buralarda fırıncılık yaparak ve kahve işleterek geçimini sağladı. 1905'te Bulgaristan'a geçerek Varna ve Rusçuk şehirlerinde kaldı.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Türkiye'ye dönerek 15 Kasım 1909'da Sivas'ta kendi yönetiminde saz şairlerinin katılımıyla bir konser verdi. 1910'da İstanbul'a dönerek yeniden şairliğe başladı ve geçimini saz çalarak sağladı.

Kusani Dağı (Ozanın Sazı) adlı Türkçe ve Ermenice âşık tarzı şiirlerden oluşan divanı 1910'da İstanbul'da basıldı. Divanda 45 Ermenice şiir yer almaktadır ki, bunların ikisi destandır. İkinci bölümdeyse 27 Türkçe şiir vardır ki, bunların da ikisi destan türündedir. Pesendi, başka Ermeni ve Türk âşıklarıyla birlikte Zileli Ceyhuni'nin öğrencisi olmuştur.

ÂŞIK PESENDİ'NİN DEYİŞLERİNDEN

-1- Koşma

Hal- i tereddütte kalma ey cahil,

Yürü bir damen-i paki ara bul,

İzzucah-i dehre aldanma gafil,

Bir sahib-himmeti ta ki ara bul.

Bir kün emri ile var oldu cihan,

Anlaşılmaz sırrın Hazret-i Süphan,

Bir katre menidir vücud-u insan,

Abı narı badı haki ara bul.

Gez alemde kalb-i salim sine saf,

Ketumü'l-lisan ol itme tehi laf,

Terk et kıyl u kişi çekil bi taraf,

Pesendi Hazret-i Hakkı ara bul.

-2- Koşma

Meşakkat rahına düş olan âşık,

Elbet leyli nehar ağlar hu çeker,

Pervane veş bağrı yanık olanlar,

Dü çeşminden kan yaş çağlar hu çeker.

Geleli dünyaya dil-şad olmadım,

Gezdim hayli dergah irşad olmadım,

Bir lahza mihnetden azad olmadım,

Kara bahtım kara bağlar hu çeker.

Düşeli bu aşka ey melek–sima,

Bir puldur indimde ziynet-i dünya,

Ah u vah ettikçe Pesendi edna,

Feryadından dağlar taşlar hu çeker.

-3- Koşma

Sofi tan eyleme tamburu sazı,

Anın her bir tellerinde ağaz var,

Var sor aşk ehline versin cevazı,

Gör anda ne gizli nasihat va'z var.

Vurdukça mızrabı, bastıkça parmak,

Her bir nağmeleri çağrışır Hak Hak,

Zahid pak et gönlün anlarsın mutlak,

Ehline aşk, na ehline mecaz var.

Her kim ki bu sırra agah Pesendi,

Tan etmez âşıkı her gah Pesendi,

Buyurmuş bu pendi Emrah Pesendi,

Ki nağme-yi sazda Hakka niyaz var.

-4- Koşma

Göreli hüsnünü ey melek sima,

Yanar cismim sönmez nare sevdiğim,

Geceler subha dek andelib-asa

Düşdüm böyle ah-u zare sevdiğim.

Cana can evini yarelendirdin,

Tığ vurub sinemi parelendirdin,

Zülfün gibi bahtım karelendirdin,

Seni kaşı gözü kare sevdiğim.

Cevr etme Pesend'e ey servi-kamet

Ne sebeb bizlerle etmezsin ülfet,

Mahvice ağyarla etdiğin sohbet,

Çıkar bir gün âşıkare sevdiğim.

-5- Koşma

Mülk-ü masivaya geleli bizler,

Kara giyip kara bağlar gezeriz,

Habi görmez oldu zerre veş gözler,

Yaş döküp haşredek ağlar gezeriz.

Âşık maşukundan kalınca hasret,

Dar olur başına dünya nihayet,

Biz kuh-i sahrada leyliye nisbet,

Mecnun teki nice dağlar gezeriz.

Pesendi ismimiz söylenir dilde,

Leyk biz bir zerreyiz beyne'l-akilde,

Bülbülüz arzumuz kalmadı gülde,

Ol sebebden viran bağlar gezeriz.

-6- Koşma

Tekebbür perdesin çak iden kamil,

Geçer sadr-ı aşka seyyarelenir,

Kalb-i âşıkana taş atan cahil,

Çarpılır bir taşa bin parelenir.

Merd geçin alemde, merd görün her dem,

Er olup kimseye eyleme sitem,

Rüstem-i Zal olsa alemde adem,

Yeni bir cihetle biçarelenir.

Pesendi seyreyle nedir bu cihan

Yatar hak-i zirde niçe kahraman,

Men aref sırrını bilmeyen insan,

Boş gezer alemi avarelenir.

SEYYARELENİR

Tekebbür perdesin çak eden kâmil

Geçer sadr-ı aşka seyyarelenir

Kalb-i âşıkane taş atan cahil

Çarpılır bir taşa bin parelenir

Mert geçin âlemde mert görün her dem

Er olup kimseye veyleme sitem

Rüstem-i Zal olsa âlemde adem

Yine bir cihetle biçarelenir

Pesendî seyr eyle nedir bu cihan

Yatır hak-i zirde nice kahraman

“Men aref” sırrını bilmeyen insan

Boş gezer âlemi avarelenir.

BİGÂNELERİZ

Zahid sen dem vurma ilm-i kübradan

Sanma biz ecvef u bigâneleriz

Gerçi haberdarız biz olma nadan

Ve lâkin zahira efsaneleriz

Sofi sen bilmezsin bu yolda ne var

Bu yâr meydanıdır gelemez âğyar

Çeşmi hakaretle eyleme nazar

Biz elst bezminden mestaneleriz

Pesendi gezmeyiz ağyar-ı aşkta

Biz merd-i ikrarız ikrar-ı aşkta

Bir güruh derdimend Pazar-ı aşkta

Zincir bent eylemez divaneleriz

KALENDERÎ

Ey fitne cadû âh yine mi sözüne kandım

Yazık bana kim ben sana aldandım inandım

Vuslata dair ettiğin ikrarı unuttun

Gece subha dek ismini yâd eyleyüp andım

Sen bî-vefadan resmi vefa beklemek abes

Eyvah ne çare fitili aşkın ile yandım

Gayrı çekemem ey cefanı elverir artık

Billahi senin cevr ü siteminden usandım

Pesendi beni kıldı esir hasret-i sevda

Ben bu âlemi ah beyhude dolandım

**

Şaşdım bu âlemin revişlerine

Her biri bir halde bende bir hal yok

Tahayyürde kaldım gidişlerine

Kimi ejder kimisinde mecal yok

Asrın dostuğına olunmaz inam

Herkes nefsine dir maksadı meram

Ey dil akil isen hâsılı kelam

Doğru bil kim laubali bir kal yol

Meyl etme dünyanın her zinnetine

Ne varına aldan ne servetine

Kimse kibr itmesün şecahetine

Kim demiş ki her kemale zeval yok

Her kime ruh dedim atdı bir nokta

Tersine okudu etdi bir imla

Üç harf bir nokta ile gizli muamma

Bundan özge Pesendi‟yle süal yok

Kaynakça ; Sivil İnsiyatif Gurubu / Yaşar Uçar /

http://team-aow.discuforum.info/t15418-A-k-Pesendi-Mardiros-K-mpetyan.htm

ZİLELİ CEYHUNİ (1847 - 1912)

Âşık Ceyhuni, Ceyhuni Baba ve Ceyhuni diye de anılan Zileli Ceyhuni, 1847'de Zile'nin Çıkrıkçı mahallesinde doğdu. Asıl adı Ömer'dir. Babası Çördükoğulları'ndan Ahmet'tir. (Kimi yazarların Ceyhun'yi Çorumlu göstermeleri yanlıştır, belki de bu, onun Çorum'da Kahyaoğulları'ndan Meryem'le evlenmesinden doğmuştur.) Ceyhuni bir süre Âşık Tokatlı Nuri'ye çıraklık etti. (Ceyhuni adını da kendisine ustası takmış.) İyi saz çalan Zileli Ceyhun, geçimini bu yolla sağlardı. Düğünlerle derneklerde, kahvelerde çöğür denen 12 telli sazı beceriyle kullanırdı. Çevre köyleri, kentleri dolaşır, sık sık yolculuğa çıkardı. Bu arada Sivas, Çorum, Ankara ve İstanbul'a kadar gitmiş.

Çayırcı ve Veliefendi çayırları ile semai kahvelerinde saz çalmış, karşılaşmalara katılmıştır. Ankara'da iken Vali Faik Memduh Paşa Âşık Cemali ile onu konağına çağırmış, saz çaldırıp bağışta bulunmuştur. Ceyhuni, Tokatlı Nuri ile Erzurumlu Emrah'ı çok sever, ikisini de ustası sayardı. Kendisi de birtakım şairlere ustalık etmiştir: Niksarlı Bedri ve Cesuri, Zileli Mevci ve Nagami, Tokatlı Cemali ve Hicri, Yozgatlı Mes'udi ve Seyhuni, Sivaslı Pesendi vb. Bu ünlü çıraklar Ceyhuni'nin çevrede ne denli sevildiğini ve etkili olduğunu göstermektedir. Ceyhuni, 1912'de Çorum'un Alaca ilçesine bağlı İsa Hacılı köyünde vefat etti.

Bektaşiliğe bağlanan Ceyhuni şiirlerinde, hem inançlarını yansıtmış, hem de aşk, doğa, ayrılık temlerini işlemiştir. Arada bir çevresinde ki olaylardan (sıtma vb.) söz etmiştir. Dilinde Osmanlıca sözcüklere de yer vermiştir. Gazeller ve şarkılar da yazmıştır.

ESERLERİ

Ceyhuni'nin şiirleri cönklerle dergilerde (Çorumlu, No.6-7; Yeni Türk, No.37; Halk Bilgisi Haberleri, No.9 vb.) kalmıştır, kitaplaşmamıştır.

EL VURUP TABİBE İNCİTME BENİ

El vurup tabibe incitme beni

Zira aşk derdine derman bulunmaz

Ne derttir bilmezem sızlatan beni

Can gider visüle canan bulunmaz

Var iken sinede hezaran dağlar

Aşk oduna düştüm can evim yanar

Yar ile sine saf olacak dağlar

"At bulunur meydan bulunmaz"

Çok gördüm feleğin serencamını

Murat üzere kimler aldı kanımı

Kanda nuş ederse ecel camını

Göçen Ceyhuni' den nişan bulunmaz

SEVDANA TUTULDUM BEN BİLE BİLE

Sevdana tutuldum ben bile bile

Ey nar-ı muhabbet yan içerimde

Firak-ı mihnetle derd-i hasretle

Uyuştu bağrımda kan içerimde

Dilber zülfü gibi aklım perişan

Gezerim alemi mest ü sergerdan

Yarı ağyar ile gördüğüm zaman

Boğazıma gelir can içerimde

Ceyhun elde teber başta bir külah

Gezerim alemi dergah-be-dergah

Zeminden semaya çıktı suz u

Bir külhan-ı aşk var san içerimde

http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2911

ŞARAP SÜRAHİSİNİ GİZLİCE TAŞIYORUM, HALK KİTAP SANIYOR. BU RİYA ATEŞİ DEFTERİ, KİTABI YAKMAZSA ŞAŞARIM DOĞRUSU!

207.

Gönlüm, güneş yüzlü güzellerin sevgisinden başka bir şey kabul etmiyor.

Her yoldan nasihat veriyorum ama nafile, tesiri yok!

Ey vaiz, Tanrı hakkı için kadehten, şaraptan bahset.

Hayalimize bundan daha güzel bir nakış gelmiyor ki!

* Gül yüzlü sâki, gel., şu kızıl şarabı sun.

Gönlümüzde bundan daha iyi bir fikir yok!

Şarap sürahisini gizlice taşıyorum, halk kitap sanıyor.

Bu riya ateşi defteri, kitabı yakmazsa şaşarım doğrusu!

Bu şaraba bulanmış yamalı hırkayı bir gün yakacağım ya,

şarap satanların Pîri, bu hırkaya bir kadeh şarap bile vermiyor!

Dostlar, lâl renkli şaraba benzeyen dudağından safa bulmakta.

Çünkü o cevher, doğruluktan başka bir nakış kabul etmemekte.

* Bu kadar güzel bir yüz, bu kadar güzel bir göz, sonra da ona bakma, gözünü yum diyorsun ha.

Hadi be vaiz, manasız vaaz, bizim, kafamıza girmez.

Rintlere nasihat eden ve Tanrı'nın takdiriyle savaşın öğütçünün gönlünü pek dar,

pek sıkıntılı görmekteyim; zavallının galiba şarap kadehi yok.

Bu mecliste mum gibi ağlarken gülmekteyim..

ateş gibi bir dilim var ama sözüm geçmiyor ki!

Bir gün İskender gibi şarap kadehi aynasını elime alayım da

isterse bu ateş bir zaman beni yaksın, sarhoş etsin, isterse yakmasın, ayık kalayım., ne olursa olsun!

Sarhoş gözlerine kurban olayım, gönlümü ne güzel de avladı.

Hiç kimse vahşî kuşları bundan daha iyi bir tarzda avlayamaz.

Söz, bizim ihtiyacımızla sevgilinin istiğnasında,
gönül sihirbazlık neye yarar sevgiliye tesir etmedikten sonra!

Devletli, Tanrı hakkı için kapından başka bir kapı,
yolundan başka bir yol bilmeyen yoksuluna merhamet et!

Padişahlar padişahına şaşıyorum; bu kadar güzel ve tatlı şiir söylediği halde
Hâfız'ı neden baştan ayağa kadar altınlara gark etmiyor?

محمدرضا شجریان، دلم جز مهر مه رویان طریقی برنمی گیرد http://www.aparat.com/v/qEfz4

Dilem cuz mihr i meh-rüyan tariki bernemigired
Zi her der midehem pendeş ve liykin bernemigired

149

دلم جز مهر مه رویان طریقی بر نمی‌گیرد

ز هر در می‌دهم پندش ولیکن در نمی‌گیرد

خدا را ای نصیحتگو حدیث ساغر و می گو

که نقشی در خیال ما از این خوشتر نمی‌گیرد

بیا ای ساقی گلرخ بیاور باده رنگین

که فکری در درون ما از این بهتر نمی‌گیرد

صراحی می‌کشم پنهان و مردم دفتر انگارند

عجب گر آتش این زرق در دفتر نمی‌گیرد

من این دلق مرقع را بخواهم سوختن روزی

که پیر می فروشانش به جامی بر نمی‌گیرد

از آن رو هست یاران را صفاها با می لعلش
که غیر از راستی نقشی در آن جوهر نمی‌گیرد

سر و چشمی چنین دلکش تو گویی چشم از او بردوز
برو کاین وعظ بی‌معنی مرا در سر نمی‌گیرد

نصیحتگوی رندان را که با حکم قضا جنگ است
دلش بس تنگ می‌بینم مگر ساغر نمی‌گیرد

میان گریه می‌خندم که چون شمع اندر این مجلس
زبان آتشینم هست لیکن در نمی‌گیرد

چه خوش صید دلم کردی بنازم چشم مستت را
که کس مرغان وحشی را از این خوشتر نمی‌گیرد

سخن در احتیاج ما و استغنای معشوق است
چه سود افسونگری ای دل که در دلبر نمی‌گیرد

من آن آیینه را روزی به دست آرم سکندروار
اگر می‌گیرد این آتش زمانی ور نمی‌گیرد

خدا را رحمی ای منعم که درویش سر کویت
دری دیگر نمی‌داند رهی دیگر نمی‌گیرد

بدین شعر تر شیرین ز شاهنشه عجب دارم
که سر تا پای حافظ را چرا در زر نمی‌گیرد

YAHUDA'NIN ÖPÜCÜĞÜ

"Öpücük ayrılık habercisiydi
ne olursa olsun."

Yahuda, bize İncil'in ve yüzyıllar boyunca tanrıbiliminin söylediklerinin Tanrı'nın iradesi olduğunu savunduğu için tarih tarafından lanetlenmişti. **"Yahuda olayında"** diye yazar Augustinus, **"kendisi ne kadar da büyük bir iyilik yaptı."** Ama Tanrı onu yine de cezalandırdı, Yahuda'yı ihanetle eşanlamlı yaptı, ama, der Augustinus, inananlar kafalarını böylesi çelişkilerle meşgul etmemeliler, **"Kutsal Kitap'ta saklı olan gizemleri, inanmanın basitliğiyle yetinenler merakla incelemezler...inançsızlar itiraz eder."**

İtiraz edelim.

Yahuda'yla ilgili söyleyecek iyi bir şey bulmak zor, ama öyküde üç ihanet olduğunu anımsamakta yarar var: İsa'nınki, Yahuda'nın ki ve karşıtına dönüşen öpüşme fikrinin ta kendisi. Gelin baştan başlayalım, yamyamlıkla ve onun kurban etme biçiminde kurallaşmasıyla.

İnsan etinin tadından hoşlanma, intikam ve açlıktan ölmemek isteği yamyamlığın belgelenmiş güdüleridir. Bir insanı yiyenin o insanın cesaret ve gücünü de sindireceğine dair büyüsel bir inanç vardır. Hz. İsa'nın kurban edilmesinin asıl etkenlerini hayatta kalma ve büyü oluşturuyordu. Hıristiyanlık yaşayacak ve insanlık İsa'nın erdemlerini kazanıp kurtulacaktı. İsa'nın etini gerçekten yiyen olmasa da simgesel yamyamlık Hıristiyan ayinlerinde ve efsanelerinde büyük önem taşır.

Hinduizm, Müslümanlık, Yahudilik ve Hıristiyanlık öğretilerinde büyük önemi olan kurban etme kavramı, tarihöncesi çağlarda etin paylaşılmasından kaynaklanmış olabilir. Avcılar, günün avını paylaşırlardı. Daha sonraları, koyun sürülerine sahip olduklarında, kan ve et tanrılarla paylaşılırdı. Büyük kahramanlar başarılarını şölenlerde anlatırlar, şölene katılanlar bir insan ya da hayvanın vücut ve kanını paylaşırlardı.

Kaliforniya'da katılmış olduğum bir öğrenci partisinde, tandırda domuz kızartıldı. Domuz pişince parçalanıp iştahla yendi, ağızlarımızdan sular akıyordu. Bizimki daha çok saçma bir kurban kesmeydi, bir gençlik ayiniydi; ama geleneksel kurban kesme pek çok dinde kurallaşmış, ayinsel bir işlemdir.

İsa'nınki gibi öyküler mitolojide yaygındır – **Osiris, Adonis ve Attis** kültlerinde. Bu öykülerde çoğu zaman kurbanla kurban eden arasında yakın bir bağ vardır. Günümüzde Paskalya olarak kutlanan günlerde, antik çağda her yıl bir hafta boyunca Attis kutlamaları yapılırdı. Bir zafer alayı geçer ve tahtta oturan bir erkek Atlis'i simgelerdi. Tören bu erkeğin, yani tanrının ölümüyle sona ererdi. İsa'nın ölümünün ardından Paulus'un etkisiyle, Attis kutsal bir tanrıdan gezgin bir Yahudi vaize dönüşmüştür.

İncil'deki en eski yazılar olan özgün Mektuplar' Aziz Paulus Yahuda'nın ihanetini bilmez görünür. Yahuda'nın ihaneti öyküye sonradan eklenmiş, öpüşü İsa yamyamlığının ilk lokması olmuştur.

Bir aşçının dumanı tüten yemeği tatmak için dudaklarını kaşığa değdirmesi gibi, Yahuda da simgesel olarak İsa'nın etini tadar.

Öpüşme yeme taklididir – bir insan başka bir insana etini yiyebilecek kadar yaklaşmasına izin verdiği için öpüşme güveni gösterir ama yamyamlık karşıtı tabular (ve acı çeken arkadaşlar) bunu önler. Öpüşme, yutmadan yemedir.

Aşai Rabbani'de, et çiğnemenin yasaklanmış olmasının rastlantı olmadığına inanıyorum. Ama ekmek yenir. Aslında, suçun o kadar büyük olduğu hissedilir ki, ayine katılan, olayı yeniden temsil etmeli ve Hz. İsa'nın öldürülmesinde suçsuz olduğu tekrar tekrar teslim edilmelidir.

Zaman zaman fanatik dindarlar kanını içmek için kuzu öldürürler. Dokuz kişiyi öldürüp kanını içen John Haigh, İngiltere'de, Levves'te 1949 yılında ölüm cezasına çarptırıldı. On yedi yaşındayken ilahiyat ödülü kazanan Haigh, İsa'nın çarmıhta uzun süre acı çektiği düşüncesiyle acı çekmişti. Dokuz kurbanının hiçbir şey anlamadan çabucak ölmesine dikkat etmişti, onları arkadan tabancayla vurarak ya da başlarına sopayla vurarak öldürmüştü.

Kuzunun kanını içerek kurtulma fikrinden derinden etkilenen Haigh, art arda kan içme rüyaları görüyordu, ve bir gün bir otomobil kazası geçirip yaralandığında kendi kanı ağzına gelince, bunun "ilahi bir kılavuz" olduğuna karar verdi. Her cinayetten sonra, Haigh çakıyla kurbanın şahdamarını kesiyor, bir bardak kan doldurup içiyordu.

Son Akşam Yemeği'nde İsa etini ve kanını simgesel olarak sunmuştu ama Hıristiyanlık yaşamak için, daha dramatik olan gerçek şeyin kurban edilmesine gereksinim duydu. İsa ölmedikçe kurtuluş olmayacaktı. Bu yüzden, kurtuluş peşindekiler İsa'nın ölümünü arzuladılar. Kan tutkusuna teslim olmak, nedeni ne olursa olsun, büyük bir suç sayılırdı, sıradan insanlar arasında olduğu gibi. O zaman, kodamanlardan başkaları suçlanmalıydı. Paulus'un yazdığı metinlerde sorumlu yoktur. Sonraları öykü İncillerde yeniden anlatıldığında günah keçisi ortaya çıktı: **bu ihaneti sonraki uyarlamalarda eklemiş olan Yahuda'ydı. Hıristiyanlık'ın suçunu Yahuda taşıyor.**

Hz. İsa'nın ölümünden çok sonra yazılmış olan dört İncil, bazı noktalarda birbirleriyle çelişir ama sonuçla aynı öyküyü anlatır. İsa, Son Akşam Yemeği'nde ihaneti önceden görür ve Son Akşam Yemeği'nden sonra on iki havarisiyle birlikte Getsemani Bahçesi'ne doğru yola çıkar. İsa ihanetin gerekli olduğuna inanır ve kimsenin bunu engellememesini sağlar. Muhbir olarak İsa'nın düşmanlarının hizmetine giren havari Yahuda İskariyot, İsa'nın hangisi olduğunu anlayınca onu tutuklayacak olan bir grup adamla gelir. İşaret, selam öpüşmesidir. Yahuda gelince, **"Rabbi, rabbi,"** der ve İsa'yı öper.

Bütün öpüşler gibi bu da özel olanı belirleyen bir öpüştü ama bile bile öpüşmenin asıl hedefini tersine çevirmişti. Yahuda İskariyot'un öpüşü yalnızca **Hz. İsa'ya ihanet değil jestin simgelediği anlamlara da ihanetti**; dostluk ya da sevgi göstergesi olduğuna inandığımız bir jestin kötüye kullanımıydı. "Bir dostun açtığı yaralar güvenilirdir" der Eski Ahit, "ama düşmanın öpüşleri aldatıcıdır." (Süleyman'ın Meselleri, 27:6)

Metinlerdeki tek ölüm öpüşü Yahuda'nınki değildir. Eski Ahit'te, bir selam öpüşünün ortasında, Yahuda'nın İsa'ya göndereceği selam gibi, General Joab rakibi Amasa'yı kılıcıyla öldürür:

Ve Joab dedi ki Amasa'ya, kardeşim sağlığın iyi mi?

Ve Joab öpmek için sağ eliyle Amasa'yı sakalından tuttu.

Ama Amasa Joab'ın elindeki kılıca hiç dikkat etmedi: o da Amasa'nın beşinci kaburgasına kılıcı soktu ve barsaklarını yere döktü, ve bir daha vurmadı; o ölmüştü.

(II Samuel 20: 9-10)

Tek ihanet öpüşü Yahuda'nınki de değil. Yakup, erkek kardeşinin kılığına girerek bir öpüşle Esau'nun mirasını çalar:

Ve babası İshak ona dedi ki, Yaklaş şimdi ve öp beni oğlum. Ve o yaklaşıp onu öptü: ve giysisini kokladı ve onu kutsadı. (Yaradılış 27: 26-7)

Joab olayında olduğu gibi Yahuda'nın öpüşü cinayetle biter; Yakup'un olayında kurnazlık kullanılır.

Yahuda ve Hz. İsa'nın öyküsü, Kutsal Kitap'ta ilk olmasa da MS 70'te Markos tarafından yazılmıştır. Markos İncili İsa'nın ihanetin gerçekleşeceğini bildiğini ancak bundan kurtulmak için herhangi bir adım atmadığını öne sürer. Son Akşam Yemeği'nin ortasında, **"Oturmuş yemek yerlerken İsa dedi ki, size doğrusunu söyleyeyim, sizden biri, benimle yemek yiyen biri beni ele verecek."** (Markos 14: 18)

Hz. İsa ve Yahuda'nın ihanette işbirliği yapmış oldukları öne sürülür. İsa'nın, Hıristiyanlık'ın yaşaması için Yahuda'ya ihanet etmesini emretmiş olduğu bile söylenir. Yuhanna'nın yorumunda, Hz. İsa **"Biriniz bana ihanet edecek"** açıklamasını yaptığında, ona kim olduğunu sorarlar, o da, şaraba batırdığım ekmeği vereceğim kişi yanıtını verir. **"Ve ekmeği şaraba batırıp, Simon'un oğlu Yahuda İskariyot'a verir. Ve lokmadan sonra Şeytan onun içine girer. Ve sonra İsa ona der ki: Yapacağını tez yap."** (Yuhanna 13: 26-7)

İsa, Getsemani Bahçesi'nde, kaderle olan randevusunu gerçekleştirebilmek için uyuyan havarilerini uyandırır. **"Kalkın, gidelim, bak işte, işte beni ele veren geldi."** (Markos 14: 42) Sonunda ihanet anı gelir. Yahuda, kılıç ve sopa taşıyan kalabalığın içinden öne çıkar: **"Ona ihanet eden onlara işaret verdi, dedi ki, kimi öpersem İsa odur, alın onu tutun ve güven altında götürün. Ve gelir gelmez, hemen yaklaşıp Rabbi, Rabbi diyerek onu öptü. Onlar da üzerine el atarak onu tuttular."** (Markos 14: 43-6)

İsa'nın adamlarından biri direnmeye kalkışıp saldırganlardan birinin kulağını kesince İsa, kılıçla yaşayan kılıçla ölür sözünü söyleyip yakalanmanın aslında kendi seçimi olduğunu açıklar: **"Yoksa Baba'mdan yardım İşleyemeyeceğimi mi sanıyorsun? İstesem hemen şu an bana on iki tümenden fazla melek gönderir. Ama o zaman böyle olması gerektiğini bildiren Kutsal Yazılar nasıl yerine gelecek?"** (Matta 26: 53-4) Yuhanna İncil'inde de İsa bütün direnişi durdurur ve kaderiyle yüzleşmeyi seçer: **"Kılıcını kınına koy. Babamın bana verdiği kâseden içmeyeyim mi?"** (Yuhanna 18:11)

Bazı bilginler İsa'nın neden teşhis edilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Hz. İsa Kudüs'te açıkça vaaz verirdi ve hakkındaki tutuklama emri yerine getirilebilecek kadar iyi tanınıyordu. Bu konu bir zamanlar Hıristiyanları o kadar kaygılandırıyordu ki, Jacopus de Voragine, on ikinci yüzyılda yazılan Altın Efsanede, İsa'nın ona çok benzeyen kardeşi James'ten ayırt edilmesi için Yahuda'nın öpücüğünün gerekli olduğunu ortaya atar. Bazılarıysa askerlerin Roma'dan yeni gelmiş olduğunu söylemiştir. Ne olursa olsun, askerlere talimat vermesi,

onları bahçenin girişine götürmesi ya da yaklaşması gerekiyorsa yalnızca İsa'yı işaret etmesi Yahuda için daha kolay ve daha az tehlikeli olmaz mıydı?

Ama uzaktan parmağıyla işaret eden Yahuda öpücükle ihanet eden bir günah keçisi kadar dramatik olmazdı. Öpüş öyküde mucizeler yaratıyor. İyi adam ile insan biçimindeki kötülük ve de, kurban edilecek ile kuzuyu kurban edilmeye götüren arasındaki yakınlığı gösteriyor. Luka İncili'nde, Yahuda yaklaşırken İsa der ki: **"Yahuda, İnsanoğlunu bir öpücükle mi ele veriyorsun?"** Bir kara- ayin gibi öpüş ihanet eder, çünkü iyinin tersine çevrimidir. Yahuda el sıkarak ihanet etmiş olsaydı bu kadar güçlü bir simgemiz olmazdı.

Yahuda ve Hz. İsa'nın arasındaki öpüşmenin niteliğiyle ilgili bazı sorular var. Belki de hiç gerçekleşmemiş olan bu öpüşme pek çok tartışmaya konu olmuştur. Altın Efsane'nin ortaçağ yazarı Hz. İsa'nın yüzünden öpülmüş olduğuna emin olsa da Yahuda ululama ya da saygı göstermek için İsa'yı ayağından, elinden ya da giysisinin ucundan da öpmüş olabilirdi. Ya da Amasa'yla Joab'ın öpüşmesinde olduğu gibi -ki Markos'a İsa'nın öyküsüne bir öpüşme kalma fikrini vermiş olabilir- Yahuda İsa'yı bir eliyle sakalından tutup yüzünden öpmüş olabilirdi. Yunan İncili üzerine bir çözümleme yapan Kirk Hughes, öpüşün yüzden, hatta dudaktan olabileceğini, çünkü ululamadan çok (ya da ululama taklidi) bir yoğunlaşma öpüşü olduğunu öne sürer: **"Yahuda İsa'yı 'öptüğü' anda** (kataphileo; Matta 26: 49; Markos 14: 45) öpüşü (philcö) **şiddetlenir** (kataphileö; Luka 7: 38,45, 15: 20; eylemler 20: 37) **İncillerin hepsi bunu söyler. En az iki dudak ama belki de dört. Yahuda İsa'yı dudaklarından öpmüş olabilir." Yoğunluğu hissetmiş olan, öpüşme yazarlarından çok İncil yazarı olmalı.**

Yahuda gizli ajan mıydı?

Bir tür Scarlet Pimpernel miydi?

Yirminci yüzyılın en bilgili yazarlarından Jorge Luis Borges -kurtuluş ajanı- Yahuda için şöyle der: **"Kurtarıcı'nın ayırt edilmesini sağlayan adam, eylemlerini en iyi biçimde yorumlamamızı hak ediyor."** Ama bu yapılmadı. Bugün birine **"Yahuda"** demek ona hain demektir. Koyun olsun, inek olsun, bir canlıyı kesime götürenlere Yahuda denir; kendi türünden hayvanları tuzağa düşürmek için kullanılan hayvanlara da. Bıldırcınları Yahudalar'a dpnüştürme yöntemi mide bulandırıcıdır. Bir bıldırcın yakalanır, kör edilip kafese konur. Bıldırcın acı içinde ağlar ve bu acılı çağrılar kısa sürede öbür bıldırcınları çeker ve onlar da öldürülürler. Cezaevlerinde gardiyanların mahkûmları gözetlediği kapı deliklerine mahkûmlar Yahuda deliği adını takmışlardır.

Edebiyatçı George Buttrick, **"Bir çocuğa ya da hatta bir köpeğe bile Yahuda adını vermeyiz,"** diyor. **"Oysa güzel bir ad. Judah'tan geliyor, övgüye değer demek."** Artık değil.

Ölüm öpücüğü vermenin de metaforik bir anlamı var: Başarısızlık güvencesi veren onayın dile getirilmesi.

Yahuda'nın ihanetinin, kayıtlardaki en alçakça suç olarak değerlendirilmesi sürüyor; ama dikkatle okunacak olursa suçlu Hz. İsa gibi görünüyor. Yahuda'nın bunu yapmasını o ayarladı ve yapılmasını istedi, böylece Kutsal Kitap'ın dediği olacaktı. Hz. İsa, Tanrı'nın ihaneti gerçekleştiren aracının günah keçisi olacağını biliyordu. Böylece, Hz. İsa, Yahuda'ya ihanet etti.

Yahuda'nın kaderi İncil'den İncile farklılık gösterir. Çoğu yorumcular Yahuda'nın bunu para için yaptığına inanır, buna göre Luka İncili'nde bir tarla satın aldığını okuyoruz. Ama

Yahuda'nın huzurlu bir tarım yaşamı olamadı: Yahuda'nın kötülüğü bedenini o kadar doldurdu ki sonunda patlayıp açıldı ve iç organları dışarı fırladı. Altın Efsane kan ve barsaklar bölümünü abarttı ama olağanüstü hassas bir duyguyla İsa'yı öpmüş olan ağıza korkunç bir şey olmasına razı olamadı. Yahuda, **"orta yerde patlayıp paramparça oldu ve bütün barsakları döküldü".** Ama, **"Barsaklarını ağzından kusmadı çünkü o ağız kirletilemezdi, İsa'nın muhteşem yüzüne dokunmuştu çünkü."**

Şeytan ilk kez sonraki iki Incil'de entrikaya girer, Luka ve Yuhanna İncilleri'nde. Artık Hz. İsa'nın ölümünü isteyen Şeytan'dır, Tanrı değil; Yahuda Şeytanın ajanı olur. "Sonra Şeytan On İkilerden biri olup İskariyot diye adlandırılan Yahuda'nın içine girdi," diye yazar Luka. "Yahuda gitti, başkâhinler ve tapınak koruyucularının komutanlarıyla Hz. İsa'yı nasıl ele verebileceğini konuştu." (Luka 22:3-4)

Yahuda'yı Tanrının isteği için suçlamanın haksız ve akıl dışı olduğunun fark edilmesi üzerine Şeytan entrikaya sokulmuş olabilir. Yuhanna'ya göre Incil'de yararlı olacağı düşünülen pek çok hata ya da değişiklik yapılmıştır. Yuhanna'da suçlu olan yalnızca Yahuda değil "Yahudilerdir". Kendini savunma amacıyla, MS 250'de Talmud'da öykü yeniden yorumlanmıştır. Öykü Markos ve Matta'nınkiyle, öpüş de dahil, temelde aynıdır ama burada Hz. İsa büyücüdür, safları putperest olmaya kandırır ve Yahuda cesur bir gizli ajandır. Öykünün sonunda Yahuda, bahçesindeki bir lahana sapından Hz. İsa'nın bedenini yaratarak diriliş inancının yayılmasını engeller. Bu yorum asla kabul görmemiştir. İnançlı Yahudiler arasında bile pek bilinmez. Ve yüzyıllar boyunca Yahuda ve adaşları olan Yahudiler (Hz. İsa'nın çocukları olarak değil Yahuda'nın çocukları olarak tanımlanırlar) Hıristiyanlık'ta istenmeyen adam olmuşlardır.

Tanrılarının aşk Tanrısı olması gereken Hıristiyanlar insan kurban etme suçlarının, dinlerinin yaşamasını sağlayan cinayetin yükü altında ezilmişlerdir. Suçları o kadar büyüktü ki Hz. İsa'nın ölümüne yol açan olay lanetlenmiş ve Yahuda'nın öpücüğü Yahudilere baskı yapma nedeni olmuştur. Akademisyen Hyam Maccoby, Yahuda İskariyot ve Yahudi Kötülük Miti kitabında bu gelişimi çözümler. **"En ateşli bir biçimde ölümü arzulayan insanlar, çünkü kendilerine kurtuluşu getireceğine tamamen inanmışlardır, ölüm gerçekleşince keder ve dehşet içinde kalırlar...Kederleri derinleştikçe Hıristiyan cemaatleri arzuladıkları ölümden kendilerini o denli uzaklaştırırlar, günah keçisi Yahuda da o denli suçlanır."** Yahuda, der Maccoby, onların adına İsa'yı öldürmek için "yetkilendirilmişti". "Her Paskalya'da Pilatus gibi ellerini yıkayarak ve İsa'nın ölümüne ağlayarak onun ölümündeki suç ortaklıklarından kurtulmaya çabalarlar. Yahuda ve Yahudileri ne kadar kötülerler, onlara ne kadar nefret kusarlarsa kendilerini sorumluluktan o kadar uzaklaştırırlar."

Yani, iyi insanlar artık tam insan sayılmayan ve cezasız kalmış Yahudilere kötü davranabilir. İnsanbilimcilerin, burada yararlı olabilecek ve pseudolür yaratma olarak adlandırdıkları bir kavramları var. **"Pseudo" sahte demek**, "tür yaratma" da genetik olarak benzersiz, zaman içinde evrim sonucu gerçekleşen yeni türlerin oluşması demek. Pseudotür yaratmada, değişimler genetik değildir. Bir topluluk içinde kuşaktan kuşağa aktarılan farklı gelenek ve düşünceler o topluluğa gerçekle kendilerinin ayrı bir tür olduğu yönünde yanlış bir izlenim verir. İnsanlarda pseudotür yaratma, bir topluluğun kendini öbür topluluktan çok farklı saymasının yanı sıra, o topluluğun öbür toplulukla olan ilişkilerinde farklı ölçütler uygulaması anlamına gelir. İç-topluluk üyelerine yiyecek ve barınak sağlanırken dış-topluluk üyeleri, örneğin soyulur. En uç durumlarda, pseudotür yaratma başka toplulukların insan

sayılmamasıyla sonuçlanır. Dış-topluluk yalnızca insan sayılmamakla kalmaz, çekinmeden yaralanır ya da öldürülür. **Bunu şempanzeler de yapar: Bebeklerin çoğu yetişkinler tarafından korunur ama başka sürüden gelen yavru "şempanze sayılmaz" ve bir av hayvanı gibi öldürülür.**

İnsanlarda bu durum savaş dönemlerinde kısa süreli ya da önyargılar var olduğunda uzun süreli olarak yaşanır. Hepimiz yabancılara öfkemizi göstermemiz gerektiğinde daha az çekingenizdir, ve belli sınırlar içinde, en hoşgörülü ve en terbiyeli insanlar bile yolda öteki sürücüleri insan saymayabilir. Londra'da, kısa bir süre önce, aracına bindiğim bir kadın arkadaşım, önünü kesmeye kalkışan saldırgan bir sürücüye küfretmeye başladı ama birden onun tanıdık biri olduğunu fark etti. Öfkesi derhal geçti ve arkadaşım sürücüye gülümsedi ve öpücük gönderdi.

Zaman içinde Hz. İsa'nın yakalanma öyküsü yenilendi, Yahudiler lanetlenebilsin, insan sayılmasın, pseudotür yaratılsın diye. Böylesi, güçlü Romalılara saldırmaktan daha güvenliydi.

Giotto'nun (1276-1377) Yahuda'nın Öpücüğü freski iki adamı yüz yüze, Yahuda'nın kolu Hz. İsa'nın omuzlarına dolanmış ve pelerini İsa'yı sarmış olarak betimler. Kalın yüz hatları olan

bir Yahuda - Neandertal mi? Cüzamlı mı?- öpmek üzere öne doğru eğilmiştir İsa dik durmaktadır. Ya da belki Giolto öpüşten hemen sonraki anı betimlemiştir, Yahuda'nın gözlerinin içine sertçe bakan İsa her ikisinin de kaderinin mühürlendiğini fark etmiştir.

Caravaggio 300 yıl sonra yaptığı Hz. İsa'nın Alınışı'nda, benzer bir görüntü sunar. Yahuda İsa'yı kolundan sıkıca kavramıştır, sanki sarılacaklarmış ya da sarılmış da birbirlerinden yeni ayrılmış gibidirler. **Yahuda'nın yüzü koyu, çizgileri kabadır.** Hz. İsa ve Yahuda birbirlerine dikkatle bakmaktadırlar. İkisi de dudaklarını büzmüştür. Dudaklar çok belirgindir. İhanet öpücüğü havada salınmakladır.

İsa'nın çarmıha gerilmesini canlandıran oyunlarda, Yahuda'nın saçları şeytan gibi kızıldır, ortaçağın ihanet simgesi olan sarı bir giysi giyer. **Nazilerin Yahudiler için sarı işaret seçmesi bir tesadüf olmayabilir.**

Brian Moore'un 1995'te basılan The Statement adlı romanı çağdaş Fransa'da geçer. Yetmiş yaşlarındaki bir Fransız Nazi savaş suçlusu birden, kendisini yarım yüzyıldır koruyan kiliselerin ve manastırların düşman saflarına katıldığından kuşkulanır:

"Derken başrahip dedi ki, 'Pierre, bunu söylemek çok zor geliyor ama...sana yatak veremeyeceğim, bu gecelik bile. Ama sana para yardımı yaparsam mutlu olacağım.'"

Savaş suçlusu parayı reddeder. **"Benim için dua et,"** der.

Başrahip, geçmişte pek çok kez yaptığı gibi ağır ön kapıyı açar, onu hafifçe kucaklayarak uğurlar. **"İyi yolculuklar, Pierre."**

"Yahuda'nın öpücüğü..."

Şimdi yürüyüp giderken, beni izlediğini, ihanetini nasıl değerlendirdiğimi görmek için beklediğini biliyorum. Bir asker gibi yürü. Sol, sağ, sol, sağ.

Hain başrahip gibi mafya patronlarının da ölüm öpücüğü geleneğini sürdürdükleri söylenir. Baba II [Godfather II]'de, Michael Corleone Fredo'yu dudaklarından öpüp ölüme gönderir. Mafya patronlarına, kimliklerinin belirlenmemesi için halk arasında öpüşmemelerinin söylendiği gerçekse, bu film türü yeni bir kardeşlik simgesinin yanı sıra birlikte bizi aynı ölçüde korkutacak bir simge bulmak zorunda. İhanet tokalaşması etkisiz olur. Ve, bir ihanet aracı olarak kullanılacak öpüşmeden başka hiçbir simge bizi bu kadar korkutamaz.

Yahuda'nın öpücüğü ağızda acı bir tat bırakıyor. Görünüşte masum toplumsal öpüşmeler de aynı ölçüde hilekâr olabilir. Şempanze kuzenlerimiz herhalde bunu içgüdüsel olarak yapıyorlar.

Ve bir gün anladım ki, insanlar da böyle yapıyor.

Sh:147-157

Kaynak: Adrianne Blue, Öpüşme- Metafizikten Erotiğe, İngilizceden Çeviren: İrem Sağlamer, Kitabın Özgün adı: On Kissing-From the Metaplıysical to the Erotice, Birinci Basım 2000, İstanbul

HACER-İ ESVED- İLÂHİ ÖPÜŞME HATIRASI

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin Hacer-i Esved-i öpüşünü, anlamamız gerekirdi. Sevgiliye Refik-i âla'sına kavuşmak istediğini haber veriyordu. Vedanın habercisi olan bu öpücüğü, o zaman anlayan kimsenin çıkmayışı çok gariptir.

Misafir, ev sahibini selamlar ve sonra öpüşürler.

Öpüşmek, sevginin kucaklandığı en güzel yerdir.

Ey sevgili Allah'ım, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem, Senin ve evinin misafiri olunca coşkusuna nasıl dayanabilecekti. Tabii ki, Seni öpmek istedi. Kâbe'de belirgin ve farklı olan siyah taşı seçti. Sevgili için dudaklar ne ise.

Kara taş. Senin sırrın.

İsmail Hakkı Bursevî, bu konuda der ki :

"Yeşil olgunluğa işarettir, doğru yolda olanların hâlidir. Cemâl ve celâl arasında seyredenlerin durumunu remz eder. Beyaz ise aslında bir renk değildir. Daha doğrusu onun rengi beraber olduğu diğer renge bağlıdır. Mesela suyun kabı kırmızı olsa su beyaz iken kırmızı görünür. Yine güneş ışınları beyaz iken bir cama yansısa, yansıdığı o camın rengine bürünür. **Siyah** da böyledir. Zira **siyah Zıll-ı Hakîkî**'ye işarettir ki nuru'l-envâr âlemidir ve o âlemde aydınlık ve karanlık yoktur. Gerçi **nur-ı siyah** derler ki, **bütün ışıkların son bulduğu nokta**dır. Bu yüzden Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem Mekke'nin fethi gününde şehre **siyah tülbent**le girdiler. Çünkü **siyah Zât'ın rengi**dir ve gece gibi **Kâbe de Zât-ı Ahadiyyet'**e işarettir. Zât'ın aslı idrâk olunamadığı gibi o makama ulaşmak da diğer sıfatların renklerinden tecerrüd etmekle olur. Sâliklerin abaları ile **Kâbe'nin örtüsünün siyah olmasının sırrı** budur. Sıfatlar âlemine göre ise renklerin aslı ikidir. **Siyah ve beyaz**. Diğer renkler bu ikisinin bir araya gelmesinden ortaya çıkarlar. Bu sırra vâkıf olan kimse renksiz olmaya (sıfatların renklerinden kurtulmaya) çalışır. Ayrıca**şeytânî, nefsânî, rûhânî, Rahmânî havâtır da al, sarı, kızıl ve yeşil** renkleriyle ifade edilir. Varlıkların çoğu siyah ve beyazdan ayrı değillerdir. Gece olunca gizlenerek örtünen bütün mahlukât gündüz olunca ortaya çıkar. Mümkin varlık cihetinden bütün âlem nasıl bir karaltı hüviyetinde ise mahlûkât gece o hâle; nasıl Hakk'ın varlığı ile zâhir, sırrı ile kâim iseler gündüz aydınlığında da o şekle bürünürler. Bu bir açıdan âlemin, Nûr isminin altında olduğu için aydınlık gibi var, **Kahhâr isminin altında olduğu için karanlık ve yok olduğunun izahıdır"** [Ceylan, Ömür (2000); Tasavvufi Şiir Şerhleri, Kitabevi Yay., İstanbul.]

Her şeyin kemal bulduğu ve buluştuğu noktada Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem seni öpmenin arzusuna ve fenâsına ulaşınca kara taşını öperek hasret giderdi.

Hacıların sonu gelmez aceleci bir heyecanla yüklendikleri Kâbe'nin bir köşesi ve içindeki sırlı taş. Birbirlerini incitecek kadar yöneldikleri bir taş ve sevgisi. Fatimiler bir zaman onu söküp götürdükleri bilinir. Ancak sonra gelen ve konan **bir fındık taneleri kadar küçücük** olan bu taş/taşlar için çabalarımız neden o kadar fazla ki. Hakkında

قال المؤرخ محمد طاهر الكردي المتوفى سنة 1400هـ رحمه الله تعالى:
والذي يظهر من الحجر الأسود الآن في زماننا "منتصف القرن الرابع عشر الهجري" ونستلمه ونقبله: ثماني قطع صغار مختلفة الحجم، أكبرها بقدر التمرة الواحدة
كانت قد تساقطت منه حين الاعتداءات عليه من بعض الجهال والمعتدين في الأزمان السابقة.

Seninle öpüşmek değil de nedir?

Hz. Ömer radıya'llâhu anh dedi ki **"Ey taş! Biliyorum ki, sen bir taşsın, ne fayda ne de zarar verebilirsin. Eğer Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin seni öptüğünü görmeseydim seni asla öpmezdim."**

Onu öpmek isteyenler taşı değil, Seninle peygamberimizin öpüşme hatırasını öpüyorlar.

Seni ve sevgilinin hatırasını öpüyorlar.

Evin sahibini öpüyorlar.

Onun güzelim dudakların değdiği ve kudretinin öpüştüğü yeri;

Biz de öperken, Sende sevgilinin ümmetini öperek, Onu sevindiriyorsun.

O hatırayı öpmek. Yıllar yılı.

Sevgilinin Kâbe'de bastığı yerlere basabilmek.

Ey hacı kardeş!

Bir daha nasip olur da gidersen ve izdihamdan emin olabilirsen, öp o kara taşı, öpemezsen, Sevgilerin öpüşünü hayal et.

Onların birbirleri ile hasret giderişlerini hayal et.

O zaman içinde yeşeren ilâhi aşkın parlayışını görecek ve hissedeceksin.

Yoksa kara taştan kalmış bir küçük parçanın, ilâhî kudretin en büyük eseri olan insanı kendine celbedecek gücü nasıl olabilirdi ki?

Ey kara taş, ev sahibinin dudağı!

sevgilinin değdiği dudaklar yeri

sonsuz heyecanlarımızla

hasret kaldığımız iki sevgiliyle

öteki dünyadan önce

hasretini duyduğumuzu

unutmadığımız için ziyaretine gelişimizi

öpüşürken taşınla yüreğimize sevgilerinizi akıttık

taşını da secde ettik.

taş sevgimiz bizim imanımızdır

İlâhi bu imandan ayırma diye dualarımız vardır

İhramcızâde İsmail Hakkı

KIYILAR DA İNSANLAR GİBİ…

kıyılar da insanlar gibi…. bir durur bir yürür.
Kıyılar… kalakalır sonbaharla
yaz boyu kımıldanır kıyılar…
kıyılar kış boyu uyurlar
yaz günlerinde canlılığı
bir eylül ya da ekim günü… beklenmedik bir rüzgârla,
incecik bir soğukla bozuluverir
morarır deniz, boğulacak kadar.
kıyılar …durmuştur artık
kalakalmıştır kıyılar
yırtıcı olur eylülden…bazen de ekimden sonra.
rüzgârlar çevrilir, yağmurlar iner, fırtınalar kopar,
tekneler zorlanır, karlar yağar
kime sorarsanız sorun… durmuştur kıyılar.
gidin… bakın isterseniz.
ıssızdır kıyı… kimsesizliğiyle korku salar gönlünüze
kıyılardan hiç korkmayanlar bile…
denizle içli dışlı olanlar,
denizsiz bir dakika duramayanlar bile
duran kıyıları görünce ürkerler
her şeye alışılır, duran kıyıya alışılmaz.
sanki morluklar… ortadan çatlayacak, göklerden bir şey.
irin gibi, çok çirkin duygusuzluk gibi,
korku gibi, yılgınlık … kan kokusu gibi
bir şey dökülecek bulutlardan
gece kuşları inecek ağır ağır,
yalnızlık saçan canavarlar yayılacak ortalığa.
kıyılar yürüyordu
yaz'dı…
açık bir yeşil yaz
uçuk mavi bir gök altında…
mavilik
insanlar, çocuk çığlıkları, güneş, sıcak, sevinçler...
her şey eşsiz bir gidiş geliş içinde
incecik bir soğuk duyurdu birden kendini.
belli belirsiz…birdenbire ve yavaşça
o zaman, incecik bir titreyiş dolaştı oralıkta.
Kıyılar… durmadı
yakında kıyılar kalakalacak
**
kıyılar durdu duracak.
evler boşalıyor, dışarılar ıssızlaşıyor
onlar yaşamaktan çok tüketmeyi seviyorlar
işte kıyıları da tüketmişlerdi
aylarca onları korumuş barındırmış
hatta sevmiş olan bu kıyılara son
bir selam vermeden kentlerin yolunu tutuyorlardı.
nereye götürür bu bizi?

her şeyde kacak yaşıyoruz,
her şeyde, aşkta ve her şeyde.
boşuna bu… kıyılarda bir insan güzelliği aramak.
insanlar hep bir şeylerden yararlanmakta
hep bir şeyleri tüketmekte
sevgileri, aşkları, tutkuları
bunlara daha ne kadar dayanılabilir
evet, yalnızlığa kaçarak, bir kıyıda bir başına
oyalanarak bir yerlere varamaz
kaçmakla mı?
hayır ….
ustüne üstüne gitmek… neyin? nasıl?
hem ben becerebilir miyim?
becerebilirsin, neden beceremeyesin.
bir akşam vakti
durup kalmış kıyılarda süzülen son ılık mavileri.

yazan: afşar timuçin

Kaynak: Afşar Timuçin, Kıyılar Durunca, Yazko,1983, İstanbul

Not: Nesir olan metin şiir kıvamında dizgiye alındı. Kıyılar ve biz. [ihramcızade]

OĞUZ ATAY, TUTUNAMAYALAR'YLA SEVİN SEYDİ

"Cennetimizde Cehennemimizde Havva"

OĞUZ ATAY NEDEN İNGİLİZCEDE YOK?

Ali Ünal

19 Mayıs 2012

Türkçe edebiyatın göz nuru, biriciği Oğuz Atay'ın ne yazık ki hiçbir kitabı şu âna kadar İngilizcede yayımlanmadı. Türkçede Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Korkuyu Beklerken, Oyunlarla Yaşayanlar, Eylembilim, Bir Bilim Adamının Romanı ve Günlükler adlı kitaplarını okuduğumuz Atay'ın, Edirne'den veya Kars'tan ötesine taşınamadığını görüyoruz. Öykülerinden oluşan Korkuyu Beklerken, Fransızca, İtalyanca ve yakın zamanda da Almancaya çevrilirken, Tutunamayanlar'ın yalnızca ve yalnızca Hollandaca baskısına rastlıyoruz. Bir Bilim Adamının Romanı da 2008 yılında Almancaya çevrilmiş. Tehlikeli Oyunlar? Tutunamayanlar? Oyunlarla Yaşayanlar? Ne yazık ki bu kitapların hiçbiri, dünya dili olarak kabul edeceğimiz İngilizceye çevrilmedi. Peki neden?

Oğuz Atay'ın, neden bir Yaşar Kemal ya da Orhan Pamuk gibi uluslararası edebiyat dünyasına taşınmadığını sormak, yalnızca bir serzenişten öte bir hesap sormadır da benim için. Yusuf Atılgan ve Leylâ Erbil'le birlikte modern Türkçe edebiyatının öncüsü olan Atay'ın, Tutunamayanlar'ının ya da Tehlikeli Oyunlar'ının 40 yıl içinde bir İngilizce çevirisinin basılmamış olmaması üzüntü verici bir durum. Bu kitapların yerelliğini ya da çevrilemezliğini gündeme getirmek benim için topu taca atmak anlamına geliyor, zira ne bu yerellik meselesi (ki bu da tartışılır) sadece Oğuz Atay'a özgüdür ne de bilinç akışı tekniği daha önce kullanılmamış bir yazım tekniğidir. **"Çevrilmesi elzem yapıtlar"** başlığında Türkiye'deki romanları listeleyen UNESCO'nun sayfasında "günlük dil kullanımı ve kalınlığı nedeniyle en yetenekli çevirmenler için bile çok büyük güçlükler barındırsa bile, Türkçe edebiyatı en iyi şekilde temsil eden" kitap olarak tanıtılan Tutunamayanlar'ı çevirebilmek için ortada herhangi bir teknik engel olduğunu düşünmek bana safdillik geliyor. Kaldı ki elimizde halihazırda bir çeviri bile varken.

Oğuz Atay'ın, Tutunamayanlar'ı ve Tehlikeli Oyunlar'ı ithaf ettiği Sevin Seydi'nin, Maurice Whitby ile birlikte Tutunamayanlar'ın İngilizce çevirisini yaptıklarını biliyoruz. Öyle ki bu kitapta yer alan **DÜN, BUGÜN, YARIN** isimli şarkıların çevirileriyle bu iki çevirmen, 2007 yılında **Britanya Karşılaştırmalı Edebiyat Birliği'nin Dryden Çeviri Ödülü**'nü almışlar. Ancak ödül açıklamasında dikkat çekildiği üzere bu çeviri, telif hakları sebebiyle Birlik tarafından yayımlanamamış. Tam çeviri eserin de var olduğu ve yakın gelecekte basılmasının umulduğu söylenen bu açıklama, aynı umudu bizde de doğuruyor. **Yıldız Ecevit'in kapsamlı Oğuz Atay kitabı Ben Buradayım**'da, çevirinin Oğuz Atay'ın kitabı yazarken aynı anda Sevin Seydi tarafından yazıldığı, çeviri bittikten sonra da bir İngiliz yayınevine gönderildiği, ancak hiç tanınmayan bu yeni yazarın romanının uzun bulunarak reddedildiği yazıyor. Acaba, telif hakları konusunda dile getirilen bu açmazın, Oğuz Atay'ın vasiyeti ya da Sevin Seydi'nin isteğiyle bir ilgisi olabilir mi? 40 yıl içinde İngilizce baskısının olmamasını, bütün naifliğimle buna bağlamak istiyorum, zira Oğuz Atay insanlarını herkesin tanıyıp okumasını büyük bir sabırsızlıkla istiyorum.

Teknik ya da telif hakkı meseleleri haricinde, Oğuz Atay'ın yerelliği sorununa nasıl bakmalı peki? Yerel olunmadan evrensel olunamaz, sözünün ışığında yaklaştığımız Oğuz Atay karakterlerinde, bir Amerikalı'ya ya da bir İngiliz'e hitap etmeyen herhangi bir şey bulabilir miyiz? Bana kalırsa bu tür soruları yanıtlamadan önce, Atay'ın insanının özelliğini anlamak gerekiyor. Bu da bizi "insan" meselesinin ortasına bırakıyor. Tutunamayanlar ilk yayımlandığında, kitapla ilgili yapılan ağır eleştirilerin birinde, kitapta insan olmadığı eleştirisinin kırk yıl sonra katılaşıp yoğun bir ironi hâline geldiğini görmek, Atay'ın insanlarındaki somutluğu ve kanlı-canlılığı da bize bir ders gibi anlatıyor. Atay, çünkü, bundan 40 yıl önce de olsun 40 yıl sonra da olsun, her toplumda ve her zamanda kendi varoluş sıkıntılarını birer hayat meşgalesi hâline getirip un ufak olmaya yazgılı vatandaşları anlatıyor. Bu insan ister üç yanı çevrili bir yarımadada yaşasın, ister tek bir tepenin bile olmadığı dümdüz Hollanda ovasında. Herkes kendi yalnızlığının yüksekliğinden düşse de, bu irtifa insanlara hep aynı şeyi anlatıyor.

Tarkovski, Mühürlenmiş Zaman'da mealen der ki: **"İki insan, ömürlerinin bir ânında, tek bir lahza dahi olsa aynı şeyi hissederlerse, birbirlerini tümüyle anlayabilirler. İsterse biri tarihin başlangıcında, öbürü sonunda hüküm sürsün. Biri atom çağında, diğeri buzul devrinde yaşasın. Tümüyle. Mümkündür."**

Oğuz Atay hangi insanı anlatıyor?

Oğuz Atay, kendisinin çizmediği resimde renksiz birer evcil hayvan gibi dolaşmakta yazgılı insanı anlatıyor. Evinden çıkıp işine giderken, bir tutsaklıktan diğer bir tutsaklığa yer değiştiren birikmeyi anlatıyor; birden fazla zorunluluk arasında kendi yaşamını anlamsız kılan yığınlar arasındaki insanın birikimini. Bunu bir Raskolnikov'da ya da Samsa'da görebiliyorsak, bunu Işık'ta da Benol'de de görebiliyoruz. Konuştukları dil farklı olsa da, anladıkları dil hepsinin aynı. Bugün Suç ve Ceza'yı en büyük romanlardan biri sayan dünya edebiyatı, Tutunamayanlar'ı ya da Tehlikeli Oyunlar'ı bu mertebeye yükseltmemişse, bunun suçunu dünya edebiyatına değil bize yüklemek gerekitiğine inanıyorum. Bundan 40 yıl önce insanı (ve elbette Oğuzcuğum Atay'ı) anlayamamış olmamızın utancıyla hareket edip, bu kitapları (ve elbette Oğuzcuğum Atay'ı), sanki geç kalmış bir özür gibi dünya insanlarına anlatmak gerektiğini düşünüyorum. Bu konuyu tartışırken arkadaşımın dediği gibi, **"Atay yalnız insanı anlatıyor,"** ve yalnız insan, her yerde aynı etkiyi bırakıyor. Oksijen alıp karbondiyoksit çıkaran insanın yerelliğini sorgulamaya kim cüret edebilir ki, Benol'un gecekondu evinin evrenselliğine taş koysun! Avarelik.

2005 yılında Türkçe eserlerinin yurtdışına açılmasını kolaylaştırmak için Kültür Bakanlığı bünyesinde kurulan TEDA (Türk Kültür, Sanat ve Edebiyatının Dışa Açılma) Projesi o tarihten bu yana 800'e yakın eserin Türkçe dışındaki bir dile çevrilmesinde/yayımlanmasında katkıda bulundu (Aslında burada bir düzeltme yapmak gerek, zira 800'e yakın eserin içine aynı romanın farklı dillerdeki çevirileri de dahil). Peki bu proje kapsamında Oğuz Atay'ın dünya edebiyatına kazandırılması düşünülmüş mü? Evet. **Tutunamayanlar ve Korkuyu Beklerken bu projede yer alan iki kitap. Tutunamayanlar, Hollanda'da 2011 yılında Het leven in stukken (Parçalı Hayatlar) adıyla yayımlanırken,** Korkuyu Beklerken de önce 2010 yılında Fransa'da, sonra da 2011 yılında İtalya'da okurlara ulaştı. Bu yılın başında da iki kardeş, Selma Wels ve İnci Bürhaniye Almanya'da Pinooki isimli bir yayınevi kurarak, Warten auf die angs adıyla bu kitabı Almanca olarak bastılar. Ancak bu kadar. Aradan 40 yıla yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen, Atay'ın kitaplarını çevirmek ancak 2010 yılında aklımıza gelmiş! Kaldı ki,

Tehlikeli Oyunlar'ın herhangi bir dile çevrilmesi söz konusu bile olmazken, Tutunamayanlar'ın, dünyaya yayılması için neredeyse şart olan İngilizcede herhangi bir baskısı yok. Almanca, İspanyolca veya İtalyancada bile yok. Bunu sadece ilgisizlik olarak görebilir miyiz acaba?

Yurt dışına kitap ve yazar "pazarlamak", meşakkatli bir iş. Orhan Pamuk ve Elif Şafak bunu son zamanlarda oldukça başarılı bir şekilde yapan iki yazarımız. Sema Kaygusuz da son dönemde yıldızı daha da parlayan uluslararası yazarlarımızdan biri. Tabii İngilizce edebiyat dünyasına girmek için ille bir Nobel Ödülü'ne sahip olmanız ya da soyadınızı İngilizce okunuşa göre revize etmeniz yetmiyor, iyi bir tanıtım ve kulis de olmazsa olmaz arasında. Shafak, kitaplarını zaten İngilizce yazdığı için bu konudaki birincil sorunu kendisi çözmüş oluyor. Onun kitaplarını bizim okuyabilmemiz için önce "bize" çevrilmesi gerekiyor. Sema Kaygusuz, son iki kitabını Avrupa'daki yazarevlerinde, aldığı burslarla yazıyor. Orhan Pamuk, tüm dünya dillerinde toplam on milyondan fazla kopya satan, Türkiye'nin en çok satan yazarı. Dolayısıyla buradaki trenler raylarında ilerleyip gidiyor, Türkçe edebiyatı dünyaya duyuruyor. Sevgi ve saygıyla izliyorum, ancak hep bir burukluk duyuyorum: Selim Işık'ı neden sadece ben biliyorum? Neden Hikmet Benol'ü sadece ben okuyorum? Bu daha ne kadar devam edecek? Bunu büyük bir içtenlikle bekliyor ve istiyorum çünkü,

Oğuz Atay'ın okuyucusu sadece burada değil, orada da!

http://www.on8kitap.com/blog/oguz-atay-neden-ingilizcede-yok

**

EDEBİYAT DÜNYASININ YALNIZ ADAMI

6 Temmuz 2009 Pazartesi

Uzun bir zaman sonra tekrar günlük tutmaya karar verdiğimde şu cümlelerle başlamıştım yazmaya:

"Kimse dinlemiyorsa beni -ya da istediğim gibi dinlemiyorsa- günlük tutmaktan başka çare kalmıyor. Canım insanlar! Sonunda, bana, bunu da yaptınız."

Oğuz Atay'ın 25 Nisan 1970'de günlüğüne yazdığı ilk satırlardan biriydi bu. Belki hırsızlık diyebilirsiniz siz benim yaptığıma. Oysa Oğuz Atay, o kadar güzel anlatmıştı ki bir günlüğe sığınma ihtiyacını benim diyecek fazla bir lafım kalmamıştı. Aslında birçok şeyi çok güzel yazmıştı Oğuz Atay. İlk kez "Tutunamayanlar" kitabıyla tanıdım Atay'ı. Kitabı okumamın üzerinden çok zaman geçti ama fikrim değişmedi:

"Okuduğum en güzel kitaplardan biri."

Okuduğum her yapıtı, adına yazılmış her şey beni alıp başka yerlere götürdü.

Bu yazıyı yazarken şunu sordum hep; "Şart mıydı bu kadar erken gitmek?" Şunu soruyorum size; "Tanımadığınız bir insanı ne kadar sevebilirsiniz?" ve "Olmayan bir insan ne kadar yakın olabilir size?" Olmayan bir insan kim mi? Selim... Selim Işık... "Tutunamayanlar'ın baş karakteri. Aslında Selim karakterinde Oğuz Atay'dan öyle çok iz var ki...

Mesela Oğuz Atay, günlük tutmaya başladığında kendini Tutunamayanlar'ın kahramanı Selim Işık'a benzetir ve "Sonumuz hayırlı değil herhalde onun gibi" der. Tutunamayanlar'ın Selim'i

de günlük tutuyordu. Selim'in sonu hayırlı olmamıştı çünkü intihar etmişti romanda. Selim bazı özellikleriyle Oğuz Atay'a ve Oğuz Atay'da bazen yarattığı karakter Selim'e benzemişti.

1934 yılında doğan Oğuz Atay, İstanbul Teknik Üniversitesi inşaat mühendisliğinde okudu. Oysa Atay, mühendislik yapmayı hiç istemedi. Oğuz Atay, Tutunamayanlar'da kendisi yerine Selim'i konuşturur: "Lisede iyi bir öğrenci olduğum için zor bir meslek seçmeliydim. Bu nedenle mühendis olmaya mecburum."

Oğuz Atay'ın ömrü boyunca büyük ilgi duyacağı bir yazar vardır. Tutunamayanlar'ın Selim'i de aynı yazara karşı büyük bir sevgi beslemektedir: Dostoyevski. Atay, Selim ve Dostoyevski'nin ortak bir yönü vardır; mühendis olmaları. Oğuz Atay, kendi düşüncelerini yine Selim'le dillendirir: **"Bütün ümidi, Dostoyevski gibi mühendis olduktan sonra istifa etmekti. Babasıyla hergün kavga ediyordu. Üniversiteye girişinden onu sorumlu tutuyordu. 'Dağlara kaçacağım' diye bağırıyordu babasına: 'Hepinize bu üniversiteyi bitireceğimi, hem de kırıntılarımla bitirebileceğimi göstereceğim."**

Oğuz Atay'da mühendisliği babasının isteği üzerine seçmişti ve gençlik yıllarında babası ile tartışmaları olmuştu. Oğuz Atay'la Selim arasında daha nice benzerlikler vardır.

Ancak, Selim sadece bir kişi değildir. Selim Işık tutunamayanların bir bileşkesidir. Selim karakterinde Oğuz Atay'ın üniversite arkadaşı Ural Özyol'un da katkısı vardır. Atay bunu şöyle açıklamıştır:

"İntihar eden bir arkadaşım, Ural var; ama bütünüyle Selim Işık o kadar değil." Oğuz Atay, "Tutunamayanlar"ı Ural Özyol'un anısına ithaf etmiştir.

Oğuz Atay'ın yaşadıklarını kitaplarına yansıtmaları "Tutunamayanlar"la sınırlı değildir elbette. "Tehlikeli Oyunlar" romanının dokusu içinde Oğuz Atay'ın evlilik yaşantısından anı parçacıkları sıkça yer alır.

2 Haziran 1961 yılında evlendiği Fikriye Fatma Gündüz ile olan tanışmasından izler taşır "Tehlikeli Oyunlar". Romanın iki kahramanı Bilge ve Hikmet'in tanışması şöyle yansır romana:

"Bilge ile tanışmamak için direnmiştim. Bir pastanede buluşacaktık. (...) Beni görünce, siz Hikmetsiniz değil mi? dedi hemen. Bir aksilik hissettim içimde. Nazmi bu buluşmayı düzenlememeliydi; benden çekinmeliydi. Bilge beni tanımıştı; demek ki, Nazmi beni anlatmıştı ona. Bilge'yi de bana tarif etmişti ama unutmuştum. Neden gülümsüyordu Bilge? (...) Sanki benimle buluşmaya gelmiş; benden başka beklediği yokmuş gibi gururlanmıştım; oturmadan çevremi süzmüştüm. Bu kadınlar, insana ne aptallıklar yaptırır. Aslında heyecanlıydım, çevremi filan gördüğüm yoktu."

Fikri'ye Oğuz Atay'dan beş yaş büyüktür, terzilik yapmaktadır. Oğuz Atay'ın annesi Muazzez Hanım, oğlunun beş yaş büyük biriyle evlenmesinden hoşlanmaz ve bu evlilik aile çevresinde olumlu yankılar almaz. Sadece aile değil, Atay'ın çevresi de bu ilişki hakkında pek iyi yorumlar yapmaz. Endişelerin nedeni ise "sessiz" Fikriye ile "kitap kurdu" Oğuz'un ilişkilerinin birlikteliği ile ilgilidir.

Fikriye ve Oğuz çiftinin evliliklerinden bir yıl sonra, 1962'de, Özge isimli kızları dünyaya gelir.

Çiftin arasında kızları doğduktan beş yıl sonra ayrılılık üzerine bir konuşma geçer.

"1967 yılı içindeydi. Bir gün Nişantaşı'nda karşılaştık, birlikte eve doğru yürüyoruz. Bir şeyler söylemek istiyor gibiydi. 'Ben başkalaştım' dedi. Ne demek istediğini sormaya çekindim. Bir terslik vardı. Değişmişti, sanki bir karakter değişikliği yaşıyordu. Bir süre sonra, ayrılmak istediğini söyledi. Bu konudaki ilk ve son konuşmamız bu oldu. Ne yanlış yaptığımı sorduğumda, 'sen bir şey yapmadın, ben değiştim' dedi: 'Değişen benim.'"

Fikriye, Atay'la aralarında geçen konuşmayı işte böyle aktarmıştır.

Atay, Fikriye ile olan evliliği içinde, 1962 yılında, Betonar Kolektif Şirketi'ni Uğur Ünel'le birlikte kurar. Atay, "Tutunamayanlar"ın Turgut Özben'ine benzer burada. Ankara'da bürokratik işlemlerle uğraşır, iş peşinde koşar. Betonar, 1967 yılında fiilen sona erer.

Atay'ın evliliği ve işi bitmiştir, kendini yazmaya verir. Oğuz Atay, 1968'den öldüğü 1977 yılına kadar olan hayatının orta noktasında yazma vardır.

Atay'ın hayatında yeni bir kadın vardır artık; Sevin Seydi. Sevin, Oğuz Atay'ın "büyük aşkı" olarak tanımlanır dostları tarafından.

Sevin Seydi, 1956 yılında Oğuz Atay'ın hayatına girer. Atay'ın yakın arkadaşı Uğur Ünel'le nişanlanan Sevin Seydi, sıradışı özellikleriyle adım atar yaşamlarına. 1967 yılında farklı nedenlerle Oğuz Atay da Sevin Seydi de eşlerinden ayrılırlar. Aynı dönemde yaşadıkları yalnızlık ve mutsuzluk bir süre sonra bu iki insanı bir araya getirir. Oğuz Atay'ın yaşamının bundan sonraki on yılında Sevin Seydi hep en önde varlığını sürdürür.

Oğuz Atay, "Tutunamayanlar"ı Sevin Seydi ile birlikte olduktan sonra yazmaya başlar. Sevin Seydi "Tutunamayanlar"ın başarılı olacağından o kadar emindir ki kitabın yazılan sayfalarını İngilizce'ye çevirmeye başlar. Ancak kitabın İngilizcesi'ni basacak yayınevi bulunamaz.. Sevin Seydi, kitabı İngilizce'ye çevirmekle kalmaz. Ressam olan Sevin, Oğuz Atay'ın kitaplarının kapak resimlerini de çizer. Sevin, Atay'ın bir roman karakterini de yaratmasına yardımcı olanlardan biridir; "Tehlikeli Oyunlar"ın Bilge'si.
"Tutunamayanlar" Sevin ve Oğuz'un aşklarının pırıltısıyla (Selim ve Günseli), "Tehlikeli Oyunlar" ise (**Hikmet ve Bilge**) ayrılıklarının hüznü ile bezelidir:

"Bilge gitti albayım. Biliyorum, bir daha geri dönmez. Her şey benim yüzümden albayım. (...) Biraz hava mı alayım dışarıya çıkıp? Peki albayım. Belki Bilge'ye de rastlarım bu arada. Tam gitmiş olamaz, değil mi? Hiçbir şey böyle bir anda kaybolamaz, değil mi? Bilge, Bilge, neden beni yalnız bıraktın? Fakat bizim sokakta göremiyorum onu albayım. Belki hızlı koşarsam yetişirim ama, değil mi? Bilge, Bilge! Köşeyi dönmüş galiba. Başım dönüyor, biraz dinleneyim. Beni neden bıraktın Bilge? Şimdi hiç dönmeyecek misin yani? Seni artık hiç göremeyecek miyim? İmkansız mı? Albayım, albayım bu oyun çok ciddi, bakın ben bile ağlıyorum albayım. İmkansızlık duvarının dibinde ağlıyorum. Bu duvar beni çıldırtıyor albayım. Başımı bu duvara vurup parçalamak istiyorum."

Sevin Seydi, Londra'ya gider. 1970'den 1973'e kadar bir ayağı Londra'da bir ayağı İstanbul'da yaşar. Oğuz Atay mutsuzdur, yalnızdır. Atay, Günlük tutmaya başlar. Yalnızlığını günlüğü ile paylaşmaya karar vermiştir.

"Artık Sevin olmadığına göre ve başka kimseyle konuşmak istemediğime göre, bu defter kaydetsin beni; dert ortağım olsun."

Sevin'in gidişi Oğuz Atay'ı çaresiz bırakmıştır. Herşey Sevin'i hatırlatmaktadır. Atay, Günlük'üne şunları yazar;

"Joseph Losey'in Secret Ceremony adlı bir filminin seyrettim. Yordu beni. Londra'yı, kırmızı iki katlı otobüsleri görmeye dayanamadım. Garip bir şey: Londra'yı Sevin'le bir tutmaya başladım."

Oğuz Atay'ın Sevin Seydi'ye sevgisi, biçim ve renk değiştirerek yaşamının sonuna değin sürer. Ayrılık döneminde çok üzülmüş olan Atay, farklı şekillerde Sevin'le birlikte olur. Maurice Whitby ile birlikte yaşamaya başladıktan sonra, yaşamı boyunca hiç kopmayacağı en yakın dostuna dönüşür Sevin Seydi. Nasıl onunla aynı evi paylaştığı dönemde, ayrıldığı kocası Uğur Ünel'le dostlukları hiç yara almadan sürdüyse, bu kez Maurice Whitby ile yakın bir dostluk ilişkisi içine girer Atay.

Atay'ın hayatına başka bir kadın girer; Yeni Ortam gazetesinde sanat muhabiri olan Pakize Kutlu. Sevin Seydi'nin bıraktığı acılar Pakize ile azalır. Pakize ve Oğuz 26 Nisan 1964'te evlenirler.

Atay, 1976 kasım ayında grip olur, ateşi yükselir, kullandığı ilaçlar baş ağrısını geçirmez. Yapılan iğneler sonuç vermez. Bu basit bir ağrı değildir. Yürürken ayakta bir sekme başlamıştır. Bir sabah çift gördüğünü söyler. Aile dostu Dr. Cezmi Kazancıgil için artık şüpheye yer yoktur, İngiltere'ye gitmek gereklidir. İngiltere'ye giderler.

Oğuz Atay, 1976 aralığında Londra'ya Royal Marsden Hospital'e gider ve 22 Aralık'ta hastaneye yatar. Ameliyat 24 Aralık'ta gerçekleşir. İki tümörden yalnız biri alınır, diğerine dokunulamaz. Bu tümör daha sonra büyür ve Atay'ın ölümüne neden olur. Radyoterapi yapılır. Hastalığın baş göstermediği ekim ayına kadar her şey normaldir.

13 Aralık 1977 günü arkadaşı Altay Gündüz'lerin evine gider. Oğuz Atay bir süre onlarla oturduktan sonra uzanmak için arka odaya gider. Pakize bir şeylerin ters gittiğini anlamıştır. Oğuz Atay, daha sonra banyoya gider ve Selim gibi kendini banyoya kilitler. "Tutunamayanlar"ın Selim Işık'ı, **"İlaçlarımı alıp banyoya kapanıyorum. Durumumu kimse görmesin diye kapıyı kilitliyorum"** demektedir. Oğuz Atay, banyoda fazla zaman geçirince huzursuz olurlar, Altay Gündüz kapıyı kırar;

Oğuz Atay ölmüştür!

Atay'ın cenazesi Sultanahmet Cami'nden kaldırılır. Akademide tören yapılması da tartışma konusu olur. İdareyle sorunlar yaşamış olan Atay için tören düzenlenmek istenmemektedir ama bu inat kırılır.

Kimilerine göre Oğuz Atay öleceğini hissetmişti. Art arda bu kadar eser vermesi kimilerine göre bu nedenleydi. Günlük'ünde bir yere rüyasını şöyle yazmıştı: **"Dün gece bir rüya: saatim patlıyor, sonsuz küçük çarklar, dişliler ortalığa yayılıyor, toplayamıyorum, saat camı bir basınçla şişiyor, dağılıyor."** Bu rüyanın yorumu ölüme işaretti.

Oğuz Atay'ın değeri öldükten sonra bilinmişti.

"Tutunamayanlar"da Selim şunları söylüyordu:

“Romancılar için bulunmaz bir okuyucuyum, birinci sınıf bir okuyucu. Kitaplarının böyle okunduğunu bilselerdi fakirler, kim bilir ne kadar sevinirlerdi. Durmadan yazarlardı; bir türlü ölemezlerdi.”

Oğuz Atay da kitaplarının böyle okunacağını, baş tacı edileceğini bilseydi, bu kadar çabuk gitmeye karar vermezdi belki de.

Kaynak: Ben Buradayım... / Yıldız Ecevit

Tutunamayanlar / Oğuz Atay

Günlük / Oğuz Atay

KAYNAK:http://www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=42241

EK OKUMA

KURULUŞ SONRASI İLK DEFA SAYIN LOCALARA NUMARA VERİLMESİ VE DÜZENLENEN İLK DİPLOMALARIMIZ

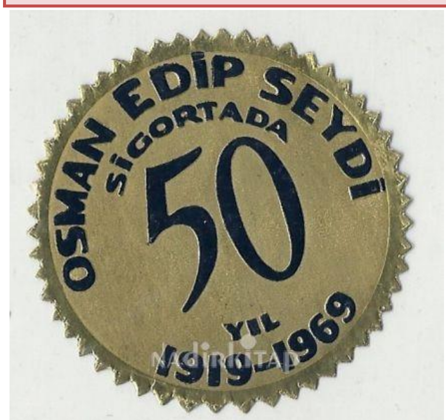
1968 yılında localara numara verilerek Büyük Locanın kuruluş beratı ve mühürleri, yeni şekilleri tespit edilmek suretiyle hazırlanıp bastırılmıştır. Loca numaraları ise şöyle düzenlendi; Bir numara Feza Locasına, iki Namık Kemal Locasına, üç Helikon Locasına, dört Ar Locasına, beş Nar Locasına, altı Özgür Locasına ve yedi Murat Locasına verildi

Büyük Üstat Osman Edip Seydi kardeşimizin kızı, değerli ressamlarımızdan Sevin Seydi tarafından grafik dizaynı yapılarak yeniden düzenlenen ve bastırılan üstat diplomaları, dağıtılmak üzere localara gönderildi.

http://masonlocasi.blogspot.com/2015/04/tarihimizden-sayfalar.html

****

YAŞAR KEMAL’DEN TİLDA GÖRÜNDÜ

http://www.nadirkitap.com/upload/Efemera_20140423105102_86013_7.jpg

http://www.mamatikoleksiyon.com/osman-edip-seydi-sigortada-40-yil-kibritlik-j2

Birkaç Sahifede Türkiye`de Franmasonluk 1909-1972Birkaç Sahifede Türkiye`de Franmasonluk 1909-1972

Yazar: Osman Edip Seydi

Sayfa:99 p

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1972

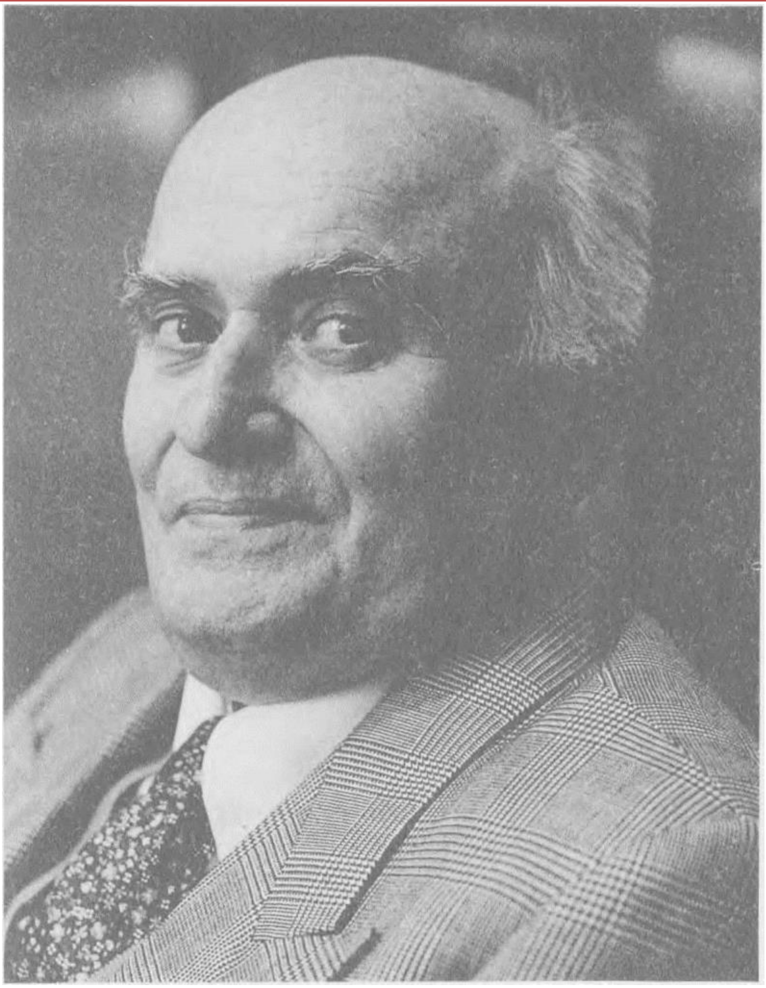
07 no.lu Murat Muhterem Mahfili 31 Mayıs 1966

Üstadı Muhterem Osman Edip Seydi

http://www.mason-mahfili.org.tr/masonlugun-tarihcesi/kurumsal-olusum-1966/

http://www.insanokur.org/ben-buradayim-oguz-atayin-biyografik-ve-kurmaca-dunyasi-yildiz-ecevit/

KİRKOR CEYHAN

Kirkor Ceyhan 29 Ekim 1926 Zara doğumlu. Baba adı Simon, siz deyin Sığı Usta. Ana adı Horik, siz deyin Horik Hatun. Manuşag, Armenuhi ve Azaduhi üç kız kardeşi. Geçimleri, evvelce öğretmen olan babanın sıvacılığı, inşaat ustalığıyla; anne de zenginlere kilim dokuyor...

Ceyhan'ın ilk eğitimi Zara'da: Gazi ve Cumhuriyet ilkokulları. Sonra, Sivas'ta evli olan halasının yanında kalarak sürdürdüğü Sivas Ortaokulu yılları ve halalarının ev komşusu **Şımavon adlı Ermeni bir değirmenciden etkilenip materyalist dünya görüşüne meyledişi.** Derken, terk-i tahsille Sivas'a veda, Zara'da bila ücret terzi yanında çıraklık...

Kendi deyişiyle, olanaksızlıklar nedeniyle okula devam edememenin acısını, hınçla, bütün dünya realist yazarlarını okuyarak çıkarma uğraşı. Küçük yaştan edebiyata ilgi, kitaplarıyla **Sabahattin Ali**'yi tanıma...

İkinci Dünya Savaşı'na denk gelen delikanlılık. 1946 Ocağında evlilik, Kasımında Erzurum'a askerlik, 1947'de askerken babalık. 1949'da terhis ve ver elini İstanbul! Ailenin göç konağı Gedikpaşa. **Baba Varjabed** Simon, Surp Hovhannes Ermeni Kilisesi'ne zangoç...

1950'de hapisten çıkıp İstanbul'a gelen Kemal Tahir'le yüz yüze tanışma; böylece Zara'dayken hapiste olduğunu tesadüfen öğrendiği Kemal Tahir'e 1942'de mektup yazarak başlattığı tanışıklığın kesintisiz bir dostluğa dönüşü...

Çarşıkapı'da terzi dükkânı. İki bebe daha. 1965'te ailece Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne göç. On ay sonra gerisin geri dönüş, Beyoğlu'nda terzi dükkânı.

1973'te babasızlık, 1974'te dulluk. 1980'de terk-i meslek, emeklilik ve Fransa'ya, çocuklarının yanma göç. 1982'de yeni bir evlilik, kısa sürede boşanma ve 1988'de Almanya'da üçüncü izdivaç. 1990'da anasızlık, 27 Eylül 1999 Pazartesi sabahı Bonn'da yaşama veda ...

Atını Nalladı Felek Düştü Pekimize: Anadolu'nun sözlü tarih ve anlatı geleneğine güçlü bir örnek, Zara ve çevresi için önemli monografik tanıklıklar... Tıpkı, Ceyhan'ın 1996'da yayınevimizden çıkan ilk kitabı Seferberlik Türküleriyle Büyüdüm'de ve 1999'da Belge Yayınları'nın bastığı, son kitabı Kapıyı Kimler Çalıyor'da olduğu gibi...

ATINI NALLADI FELEK DÜŞTÜ PEŞİMİZE

"Hisus Kristos gukamgor!..."

Agos Gazetesi
Oşin ÇİLİNGİR
18.06.1999

Kirkor Ceyhan'ın Aras Yayınları'ndan çıkan 'Atını Nalladı Felek Düştü Peşimize' adlı kitabındaki öykülerin en güzeli bana göre **'Can Yerini Yadıdı'**dır. Öykünün kahramanı çarıkçı Garabed'in ölüme giderken son sözlerini yazımın başlığına aldım. Garabed'in sözleri Türkçe'ye, **"Hazreti İsa, sana geliyorum!'** diye çevrilebilir.

Yayınevinin kitabın adını doğru belirlediği kanısındayım. Ne var ki, ben olsaydım, fazlaca etkilendiğimden olsa gerek, daha duygusal olduğuna inandığım Çarıkçı Garabed'in bu **'ölüme beş kala'** sözlerini seçerdim.

İkinci kuşaktan yeni Ara Güler'imiz Manuel Çıtak, işi bitirmiş aslında. Benim burada yazacaklarım, Çıtak'ın yakaladığı 'Kirkor Ceyhan portresi'ni sözcüklerle dile getirmekten başka bir anlama gelmeyecek.

Kirkor Ceyhan, yazdıkları yüzüne yansıyan ender insanlardan biri. Çünkü o bir yazarda, dahası bir insanda bulunması gereken çok önemli bir özelliğe sahip: içtenlik!

Kirkor Ceyhan'ın yazdıklarıyla portresi arasındaki uyum işte bu içtenlikten kaynaklanmaktadır. Manuel Çıtak, Ceyhan'ın portresini görüntülerken, sanatçının gözlerini kadrajının odağına almış. İyi ki öyle yapmış, çünkü bu gözlerde biz, Ceyhan'ın bütün bir ruh haritasını buluyoruz.

İnsanı delip geçen bu cin gibi gözlerde biz yazarımızın yaşamı algılayış, arayış, sorgulayış ve benimseyiş tarzını, kısacası yaşamı yorumlayışındaki ustalığı okuyabiliyoruz. Bu gözlerde aynı zamanda onun yaşama karşı tutkusuna, duyarlılığına ve Anadolu insanına özgü o inceden inceye **'çarıklı erkan-ı harp'** ironisine tanık oluyoruz.

Kirkor Ceyhan dolu dolu yaşamış. Bu nedenle de dolu dolu yazıyor. Onun yazış ustalığında, içtenliğinin yanı sıra yazdığı her sözcüğe, her cümleye ve her öyküye kazandırdığı görkemli

'hayatiyet'in de rolü büyüktür. Ceyhan'ın öykülerindeki sözcükler tıpkı yaramaz çocuklar gibi. Aynı sözcük, anlamdan anlama rahatlıkla geçebiliyor, bazen düz, çoğu kez de mecazi anlamlara bürünebiliyor, bazen de bir başka sözcükle deyimden deyime kolaylıkla geçebiliyor. Salah Birsel, Ceyhan'ı okumuş olsaydı, hiç kuşkusuz onun Türkçe'ye kazandırdığı bu sevecen ve ironik afacanlığa hayran kalırdı ve biraz da kıskanırdı. Ceyhan'ın Allah vergisi bir anlatı ve dil yeteneği var. Bu yeteneğini olağanüstü güçlü belleğiyle bütünleştirince ortaya '3 h'li öyküler çıkmış: **'Hamov-hodov ve hümor'!...**

Ceyhan'ın öykülerinin temel dinamiği, içtenliği ve derinliği her sözcüğe sinmiş olan 'hümanizm'dir. Bu insancıl tutumda Ceyhan, tipik bir Hazreti İsa tavrı takınıyor: Diğer yüzünü de çeviriyor! Salt çevirmekle kalmıyor, 1915'in suçlularını belki bağışlamıyor ama insanlık adına onlara acıyor. Ceyhan, öykülerinde Türk edebiyatında örneğine pek rastlanmayan bir zaman aralığını, 19.yy'ın son çeyreğiyle 20.yy'ın ilk çeyreğini kapsayan yaklaşık 50 yıllık bir dönemi anlatıyor. Daha çok da 1900'lü yılları, Seferberliği, 1915'i ve Birinci Dünya Savaşı yıllarını...

Ceyhan'ın en büyük becerisi hiç kuşkusuz Anadolu mozaiğine doğrudan tanıklık eden kendisinden önceki kuşaktan dinlediklerini güçlü belleğinin yardımıyla Şeytan'ın bile şaşırabileceği ayrıntıda bir anlatıya dönüştürebilmesidir. Bu anlatı öylesine canlı ve öylesine gerçeklik doludur ki, okuru bir anda yüzyıl öncesine götürerek trajedilerle yüklü geçmişle baş başa bırakmakta, böylece onu basit, edilgen bir dinleyici olmaktan Çıkararak, sorgulayıcı bir konuma sokmaktadır.

İlginçtir, Ceyhan bunu bilerek, kurgulayarak, bilinçlice değil içtenliğinden kaynaklanan bir dürtüyle, doğaçlamadan yapıyor. Üstelik bunu siyasal nutuk atmadan gerçekleştiriyor. **'Zor Yıllar'ı**, Seferberliği, 1915'i, Birinci Dünya Savaşı ve sonrası yılları, siyasal tahliller yapmadan, doğrudan yaşamı anlatarak, yaşamdan kesitler vererek, daha çok da kişisel dramları temel alarak anlatıyor. Ne yargılıyor ne de sorguluyor, bunu okura bırakıyor. Örneğin Ceyhan'ı okurken Anadolu mozaiğinin bir daha geri gelmemek üzere balyozlanmasında 'ulusalcılığın' oynadığı yıkıcı etkiyi görmemek ve duyumsamamak olanaksızdır. 1915 öncesi Anadolusu'nda aynı köyde, aynı kasabada ve aynı kentte her kökenden halkın kardeşçe sürdürdüğü yaşamın, bir anda nasıl da 'yukarıdan aşağıya' dinamitlenerek tuzla buz edildiğine tanık oluyoruz.

Ceyhan, bize 'yıkıcıların vahşeti'ni değil, bu vahşetin yaşama, insanlara olan etkisini anlatıyor. Onu daha çok insanların dramı ilgilendiriyor. Ceyhan, kahramanlarını toplumsal mozaiğin dokusuna uygun seçiyor. O, salt Zara'nın ve Sivas'ın 'zor yıllar'ını ve buradaki Ermenileri değil, Türkü, Kürdü, Ermenisi, Alevisi ve Sünnisiyle köken ayırt etmeden bütün bir halkı anlatıyor.

'Atını Nalladı Felek Düştü Peşimize', birbirinden sıcak altı öykü içeriyor. Öykülerdeki işçilik gerçekten de övgüye değer. İlk öyküyü, 'Can Yerini Yadıdı'yı neden diğerlerinden çok sevdiğimi kendi kendime irdelemeye çalıştım ve sonunda nedenini buldum. 'Çarıkçı Garabed'in dramı, bana nedense Anton Çehov'un 'Memurun Ölümü' adlı öyküsündeki memurun dramını çağrıştırdı. İki kahraman arasındaki benzerlik olağanüstü. Her iki kahraman da gerek toplumsal konumları ve gerekse iç değerleri bakımından 'nesli tükenen tip'lerden. Yaşama karşı olağanüstü duyarlı, namuslu, gururlu ve bu değerler uğruna yaşamı yadsıyabilecek denli güçlü bir karakter!

Çarıkçı Garabed, intiharı seçiyor, kendini adım adım hazırlayarak ölüme gidiyor. Onu, içine girdiğine inandığı utanç denizinden ancak ve ancak Hisus Kristos kurtarabilecektir. Bunun için de ölümün eşiğindeki son sözleri, **"Hisus Kristos gukamgor!"** oluyor. Garabed'in dramı evrensel ve zaman üstüdür. Bu nedenle de onun dramı, biraz da bizlerin, biz insanların, insanlığın dramıdır.

'Küpçü Hoca' adlı ikinci öykü, 1915'i yaşamak istemeyen bir grup Zaralı Ermeni'nin geçici olarak Müslüman oluşlarının traji-komik öyküsüdür.

'Sivas Ellerinde' adlı öykü, 1915 sonrası Sivas'ından ayrıntılı bir yaşam kesiti sunuyor. Sivas'taki terkedilmiş Amerikan Koleji'ne sığınan 'tehcir kurbanı' insanlardan manzaralar çiziyor. Öyküdeki Şiman Usta tiplemesi bir harika! Şiman Usta'nın gitarının eşliğinde söylediği 'makam', Sivaslı Âşık Pesendi'den:

"Sofi, bir bak ehl-i dilin özüne / Karışma hikmete, ne esrarlar var".

'Mebus Ispanağı' , Ceyhan'ın yaşam felsefesindeki ironinin en güçlü dışa vurulduğu öykü. 'Pıte Ebe ile Torunu' ile 'Avşarlı'nın Fırını' adlı son iki öyküde Ceyhan öykü kahramanı olarak iki Müslüman kadını seçmiş.

Kirkor Ceyhan'ın iyi bir terzi olduğu kesin. Yaşadıklarından ve tanıklıklarından iyi öykü biçiyor, salt biçmekle de kalmıyor, bir güzel de dikiyor!

https://www.arasyayincilik.com/tr/basindan/hisus-kristos-gukamgor/438

KÜPÇÜ HOCA

Babam anlatıyor:

Bizi Seferberlik'ten on-on iki ay önce muvazzaf olarak askere aldılar. Zaten her birimizin yaşı askerlik için epey geçmişti. En genç olanımız yirmi beş yaşındaydık. Tabii zaman geçtikçe ve harp de başlayınca, otuz beş kırk yaşındakiler de katıldı aramıza...

Daha önceleri Zara'da askeri birlik yoktu. **Enver Paşa Erkân-ı Harbiyesi 10. Alay'ı Zara**'ya yerleştirmeye o dönemde karar vermişti. Bizim gibi gayrimüslim taifesini başka yere gönderip, amele taburlarına dahil etmediler.

Zara'da bir hayli gayrimüslim zanaatkar var. Taşçısı, duvarcısı, marangozu, dülgeri, demircisi, tenekecisi, çilingiri, nalbantı... Her biri yalnız civar kasabalarda değil, vilayet ötesi şöhrete sahip.

Demirciyan Sahag Usta adlı demircilerin bir piri var ki yaptığı Osmanlı gemin üstüne hiçbir diyarda gem yapılmaz. Kuzeyde Trabzon'dan tut, Şam ve Bağdat'tan gelip, günlerce handa külhanda yatan, ondan gem satın almak isteyen eksik olmazdı.

Saraydan çıkma ince marangozumuz, ağaçtan kâşaneler kurabilecek dülgerlerimiz vardı içimizde. Zaten Zara'nın diğer kazalardan ayrıcalığı ve üstünlüğü de bu mahir ustaların varlığı ve çokluğu idi. Rışvanlar'dan bir Kürt olan ve lâkin sağır İlya'nın usta tezgâhında yetişmiş marangoz Osman Usta ise bir istisna idi. Zanaati gibi dört dörtlük olan müstesna bir karaktere sahip olan Osman Usta ile çalışmamız ve dostluğumuz yıllarca devam etmişti.

Zara'nın batı ucuna askeri kışla ve lojmanlar yapılacak. Oh ne âlâ... Bir sürü yetişmiş zanaatkâr mevcut. Yüzlerce acemi askerle hummalı bir faaliyet başladı. On binlerce kerpiç

dökülüyor, bir yandan yerler kazılıp temeller atılıyor. Kağnılar birbiri ardı sıra taş çekiyor, duvarlar yavaş yavaş yükseliyor. Çarşıda, kendi tezgâhlarımızda, hokkalarca mıhı, istediğin kadar demiri anında kotarıp kavuşturuyor, Zara'nın oylumu kadar bir araziye binalar düzüyoruz. Koğuşlar, tavlalar, tabur-bölük binaları bir yana, yaptığımız kumandanlık binası gibi bir yapı vilayette yok. Dördüncü Ordu'nun yol güzergâhı olduğu için ordu ve ümera hep önümüzden geçip Erzurum'a gidiyorlar. **Enver Paşa, yanında arkadaşı Hafız Hakkı ile geçerken bizzat alakalanıp bu faaliyet ve muvaffakiyetimize teşekkür etti. İşte o gidişinde Allahuekber Dağları'nda Ruslara baskın yapmak istemiş ama tatlı canını zor kurtarmıştı.** Yerine bıraktığı Hafız Hakkı'ya paşalık vererek, kalanları Rus'un önünden kurtarmaya uğraşmıştı. Ne Rus durdurulabilmiş, ne de kolera hastalığına yakalanan **Miralay Hafız Hakkı** paşalığın tadını çıkarmaya zaman bulabilmişti.

Çok sürmedi, Devlet-i Osmaniye Tehcir Kanunu'nu ilan etti... Nedir bu? Nasıl olacak? Tekmil Ermeni tebaa can güvenliği bakımından yerlerinden alınıp usul-ü hal ile cenuba, Elcezire ve Suriye'ye yerleştirilecekler. Hadise bu.

Başımızda, tekmil inşaattan mesul, faziletli mi faziletli bir binbaşı var. İsmi Yahya Bey, kendisi Şam vilayetli. Ortadan uzun boylu, yüzü Suriye esmeri bu adam sanki kumandan değil de bir arkadaştı bize. Ama hangi kuzuyu hangi çubukla süreceğini bildiğinden, zart zurt zabitlerden daha otoriterdi. O gün erkence paydos edip başına topladı bizi.

—Arkadaşlar, diye söze başladı. Şimdi beni iyice, can kulağıyla dinleyin. Sizinle aylardır beraberim... Nasıl sadıkâne ve mahirâne çalışıp devletimizin istediğinden de âlâ abideler diktiğinize her gün şahidim. **Sizden yerden göğe kadar memnunum.** Ve lâkin bugün aldığımız haber ve ilan üzre, bütün Ermeni tebaanın istisnasız tehcire tabi tutulacağı bildiriliyor. **Görüyorum, içinizde tek bir cahiline rastlamadım.** Şimdi anlatacaklarımı en az benim kadar bilen ve anlayansınız. Devlet-i Osmaniyemiz, Sultan Hamit'ten beri büyük bir felaket içine düştü. Trablus'u, Balkanlar'ı yaşadınız... Şimdi içine girdiğimiz badire de büyük. Yedi düvelle harbe girdik. Neden..? Niçin..? Bilen yok... Alaman sermayesi ve vurucu güç erkânı harpleri öyle istiyor... En azından siz askerlerimize bir asker postalı, bir asker ceketi verelim de şu sivil poturlardan sizi kurtaralım... Ne gezer! Şimdi bu girizgâhtan sonra esas anlatmak istediğim konuya gelelim. Bu, hayatımın belki de en zor fikir beyanıdır... Bütün gece uyuyamadım. Hep bunu ve hep sizi düşündüm. Şu benim size yapacağım teklifi bir başkası bana yapsa, ben nasıl davranır, nasıl bir tepki gösteririm diye sabahı uykusuz ışıttım. Ve lâkin durum gayet ciddi. Eğer siz benim teklifimi kabul etmezseniz, hepiniz çoluğunuz çocuğunuzla bire varıncaya kadar kırılıp, telef olacaksınız. Göçe katılacak, yalınayak yalbırdak daha şuracıkta ikinci bir köye varmadan, dizanteriden, karın ağrısından tükenip kaybolacaksınız. Yazık olacak bunca bilgiye, yazık olacak bunca marifet ve zanaata. Sizleri çok iyi tanıdım ve sizlerle haşır neşir oldum. Başka tarafa da zaten gücüm yetmez. Allah ruhsat verir de sizleri kurtarabilirsem kendimi çok bahtiyar addedeceğim, bilesiniz.

Teklifim şudur arkadaşlar!

Ben, her birinizin ağzından çok daha önceki tarihlerde verilmiş birer istida almış olacağım. Muameleye de bugünden itibaren koyacağım. Sizi tehcir göçünden böylece alıkoymaya çalışacağım. Siz istidanızda diyorsunuz ki: **Biz falan oğlu filan, bundan böyle Hıristiyanlıktan ihtida ile Müslümanlığa kabulümüzü Zıllullah-i hazreti padişahımızdan niyaz eyleriz...**

Bundan sonrasına siz karışmayın. Ben demirden çarıkları ayağıma çekip bu işi gerçekleştirmeye uğraşacağım...

Arkadaşlarla put kesilmiş, soluk almadan dinliyoruz. **Lafın burasında ayarlanmış gibi hep beraber 'offf diye yürekten bir soluk boşalması oldu. Yine de hiç kimse tek kelime dahi söylemedi. Kimse kimsenin yüzüne bakmıyor, herkes eğilmiş, yerdeki kireçli tozlu toprağı gayri ihtiyari parmaklarıyla eşeliyor.**

Sükûneti yine Yahya Binbaşı bozdu.

—Bu, dünyada belki de en zor karardır, biliyorum. Siz akıllı adamlarsınız. Tarih boyu beraber yaşadık. Sizin dininize itikadınıza pek müdahale olmadı. Ne var ki amansız bir kerteye ve de pek imkânsız bir geçide gelip çattık. Siz derununuzda hangi dini taşıyorsanız taşıyın. Emme ve lâkin gelin bir kararla evinizi, çoluğunuzu çocuğunuzu ve de hayatınızı kurtaralım. Mevla çok büyük. Günler kim bilir nelere gebedir. Bugünkü şartlar bence bunu gerektiriyor. Yarın neler olur neler...

Lafı burada kesti, sıkıntıdan terliyordu.

—Yarın sabah sizi bekliyorum, diye bizleri yola koydu.

Ne iştah kaldı, ne keyif. Bize verdikleri yumruk büyüklüğünde, arpa unundan tayınları peşkirlerimize bağlayıp sallayarak, tozlu topraklı üstlerimizle evlerimizin yolunu tuttuk. Zara'ya girdiğimizde tam tamına ikindi idi. **Ezan-ı Muhammediye son günahlarından arınmaları için ümmetini hazin hazin camiye, namaza çağırıyordu.** Onlar sesli sesli dualarla camiye, biz yorgun ve kederli, evlerimize doluştuk.

Sabaha kadar uyku tutmadı. Ev külfeti sekiz on kişiyiz. Erkek kardeşim, kız kardeşim, baldızım, iki kaynım, yaşlı anam, o sıralar ha bire hasta olan karım ve ben. Hep yarı aç yaşıyoruz... Bir tek benim getirdiğim iki küçük tayın ve akşamdan akşama yine askeriyeden verdikleri sade suyla pişmiş, içinde, arasan üç mercimeği bir arada bulamayacağın boz bulanık bulaşık suyu... Kararı ben, anam, karım vereceğiz.

Anam o sıra tam yetmiş beşinde. Kabulü pek zor oldu.

—Ben bu yaşımda nasıl Müslüman olacağım, nasıl Müslümanlık yapacağım canlarım, gördünüz mü başıma gelenleri, diye epey ağladı.

Karım benim gibi genç olduğundan daha metin. Sabaha kadar düşündük. En sonunda kararı verdik. Çocukların hiçbir şeyden haberleri yok. Ya yollara düşecek, kimbilir nelere, ne karanlıklara uğrayacağız, ya da Müslüman olup **Yahya Binbaşı** sayesinde kurtulacağız. Daha şafak atmadan anam:

—Öyleyse gelin, üçümüz son bir defa daha canı yürekten haçlarımızı çıkaralım, güneşten yana yönelip **Hisus Kristos** efendimizden bir özür duasına başlayalım...

Anam bir adım önde, biz karı koca onun arkasında, ellerimiz göbeğimizde bağlı, duaya başladık. Anam her kelimede ağlıyor, her cümlede yere eğiliyor, elini yerden harmanladarak öyle bir haç çıkarıyor ki, ömrü sonuna kadar artık çıkarmasa da o boşluğu doldurur...

—Görüyorsun, senin için her şey zaten ayan beyan. Kendim için dönersem Hisus Kristos'um, senin şefaatından mahrum et beni. Ne yaparsın, bir sürü çocuk var. Onları kurtarmak lazım.

Bu kadarına da evvel Allah ve sen oğlu anlayışla bakarsınız. Şuna da yine emin olun ve bilin kı göynümüzün en yüksek tahtında yine siz oturacaksınız.

Titreyerek yerine oturdu.

Biz ikimiz de aynen onu takip ediyorduk. Son özür duasını bitirir bitirmez ananı epey yükü üstünden attı da, sanki bundan sonrasını da varsın o koysun kaldırsın diye, hepsini Kristos efendisine havale etti.

Peki, benim adım ne olacak Simon? Sakın bana başka bir teklifte bulunma-. Yetmiş beş yıl Manuş Hatun yaşadım, bundan sonrasında beni Şahiban Hatun çağırın. Çünkü o adın sahibi çok temiz, cennetlik bir kadındı. Şimdi onun yerini ben alayım bari.

Anam çok ağladı, çok sızladı ama zahmet vermeden adını kendisi buldu. Evdekilerin her birine bir ad yakıştırdık. Ben İbrahim, karım Naciye, kaynım Necati, öteki Hesna, daha öteki Mustafa, sayıladık çıktık başa...

Uykusuz geçen gecenin er sabahında yine kışlanın yoluna düzüldük. Bakıyorum her bir sokaktan benim gibi uykusuz, yorgun arkadaşlar nereye, hangi taşa bastıklarını bilmeden perişan bir halde sallanarak yürüyorlar. Kimse kimseye ne selam veriyor, ne de bir şaka yapıyor. Sürüklenerek yürüyorlar. Henüz kimse kimseye kararını bildirmiyor ama aklın yolu bir... Daha evvel açıklayan sanki daha suçlu olur korkusuyla herkesçe malum olan gerçeği birbirimizden saklamaktayız.

Binbaşı Yahya Bey de bizim gibi. O da erken geldi. Yine bizi başına topladı.

Hele iş biraz sonra. Şimdi hayati karar zamanı...

Baktım arkadaşların hepsi kararlı. Mühürlerimizi bastık, binbaşı kâğıtları üst üste dizdi. Hepimizi yanaklarımızdan öptü.

İşlerimizin başına geçtik. Arkadaşlar ufak ufak utançlarından sıyrılmaya başladılar. Kim, kimden utanacak? Zaten hepsi aynı koyunun aşığı.

Setrak soruyor:

—Demek İbrahim koydun adını? Bundan böyle yalnız İbrahim mi çağıracağız, yoksa Simon'u da beraber mi?

Yani Simon İbrahim. Gülüşüyoruz. Gece boyu ne isimler bulmuş, nicelerini değiştirmişler. Bir tiyatro ki deme gitsin. Biri diyor ben iyi Hurşit olurum. Öteki Hıdır'ı beğenmiş, kim ne diyebilir? **Kimi Mürteze'yi beğenmiş, kimi Musa olmuş.** Bir hayli zamanımızı da bunları öğrenip yanlışa düşmemeye harcayacağız. Gördün mü başımıza gelenleri!

Çalışıyoruz... Duvarlar yükseliyor, sıvalar sıvanıyor, çatılar kapanıyor... Baharda başladığımızı kışa bırakmayacağız. Hesap ettik, güz ortalarında patayı çakarız kumandana. Ondan sonrası iç ve teferruat işleri... Mesele alayın eratını çadırdan kurtarıp, başını içeri sokmak. Başaracağız evvel Allah'ın izni keremiyle.

Üç gün sonra Yahya Bey işlerimizi becerip geldi. Artık dönmüş, Müslüman olmuştuk. İyi, âlâ... İşlerimize devamdayız. Birkaç gün sonra binbaşı yine topladı bizi.

Arkadaşlar, evet ben yaptım siz Müslüman oldunuz ama, ha deyince Müslüman olunmuyor. Bazı vecibeler var ki bunlar mutlaka yerine gelmeli. Evvelemirde Sünnet-i Şerif...

İyi ya, madem girdik bu yola, sonuna kadar gideceğiz. Elimizden başka ne gelir ki?

Allah razı olsun, binbaşımız onun da kolayını hemen buluverdi. **Bizi, katır tavlasında baytar yamaklığı yapan pos bıyıklı kart bir Arnavut'a havale etti.** Koca bir beylik çadır. Bir yanda at katır bağlı, bir yanda, kuru tahta üstünde tavla hizmet eratı yatıp oturmakta. Tavlayı anında boşaltıp bizi sıram sıram yatırdılar. **Arnavut işin ehli. Atları iğdiş ede ede tam pişmiş!** Etrafta olandan dönenden habersiz tavla eratı şaştılar. **"Müslümanlıkta bu yaşa kadar sünnetsiz nasıl dolaşılır, fesüphanallah!"** çeken çekene. Bizim hali perişanımıza gülsünler mi, yoksa ağlasınlar mı? Yine de din kardeşliği uğruna bizi kucaklayıp yardım eden mi istersin, bununla yetinmeyip Ben seni kucaklayıp kestirdim, artık dünya ahret kirven olurum" diyenler mi?

Arnavut, bilekli iki neferin eline teslim ediyor bizi... Zannediyoruz ki keskin bir usturayla anında işi bitirecek. Zekerini tam dibinden yakaladı mı, daha nefes almana imkân yok. Törpüsüz, dağda büyümüş Arnavut, paslı, büyük bir ot makası ile hücumda. Makasın her yeri gevşemiş, birden kesmesine imkân yok. Çabalıyor, o yana bu yana geve geve işimizi bitiriyor. Alttakini hiç hesap ettiği yok! Boğa olsa dayanmaz.

Biz inleyip, dayanamayıp bör bor böğürdükçe o oralı bile değil. Geçiyor ötekine. Sanki salhanede böğürte böğürte inek boynu uçuruyor. Ucundan fazlalıkları kesip atıyor ya kendince, geri kalanı acep iş görür mü hiç hesap ettiği yok! Biz bu cefaya razıyız ama kalan parçanın da işe yarayıp yaramayacağının endişesindeyiz.

Arnavut desen arada çıkışıyor:

—Abe köftehorlar, var mıdır dinimiz Müslümanlıkta bu yaşa dek sünnetsiz dolaşmak! Efendimizin şefaatına nasıl nail olacaktınız! Abe siz düşünmezsiniz, eşek kadar büyükleriniz de mi uyarmaz!

İşimiz bittikten sonra bir asker at kovasından kepek tuz karışımı bir avuç toz bağlayıp, bizi bir süre uzatıp yatırıyor. Gözlerimiz yaş, sırtımız ter. Bir zaman yatıp dinleneceğiz ki akşam ezanından sonra kimse görmeden, bacaklarımızı iki yana aça aça savuşup da evimize gidelim.

Yaralarımız çok uzun zaman sürdü. Ağbunlar içinde, paslı, kirli makasla yapılan sünnet nasıl iyileşecek? O devirde ne ilacı, hangi temizliği aramaktasın? Bir dert değil, ne devlet için ne de millet için ölüm. Zaten yaşanmıyor ki Osmanlı toprağında. Hele bizim canipte, insanlar yaşamak değil, canını sürüklemekte gasbennek. Ölüm aslında o devirde kurtuluş. Her yanımızı cerahat sardı. Ufunet, pislikten geçilmiyor. Her gelen komşu, dededen kalma bir ilaç tarif ediyor. Kimi havacıva merhemi, kimi insan pisliği tavsiye ediyor. İki üç ayda sağalamadık. Gördün mü sen dinimizin hükmünü!

—Bu daha başlangıcı, diyor bizim Artin. Yüreğinde soğumamış, beni yalnız Avni değil, Hüseyin Avni çağıracaksınız, diyor.

Askerliğe devamdayız. Yahya Bey hepimizden memnun. Biz de ondan. Bizi kurda kuşa yem vermediği için çok mutlu. Dini bir uğruna çalışıyoruz. Derken bir gün müftülükten bir yazı geldi.

"Yeni ihtida taze Müslümanlarımız müftülüğümüzde hazır bulunacak! Kelime-i şehadet ile namaz adabının öğretimine tabi olacaklar."

Bizi ertesi gün müftülüğe doldurdular. Müftü kibar bir efendi idi. Mahmutlardan Hafız Mahmut adında. Tokat, Kayseri medreselerini alayülâlâ derece ile bitirmiş, hemen Zara müftülüğüne nasbetmişler. Alim mi alim, fazıl mı fazıl. Başından yukarı sesi yükselmiyor. Cemaatine bir hayli insan eklendiği için dıştan memnun gözükse de durumumuzu ve içinde bulunduğumuz panik ve sıkıntıyı gördükçe, derununda ıstırap duymaya başladı. Rahat bir hüsnükabul ile yer gösterip etrafına oturttu bizi. Üç beş cümle ile bize öyle bir güven, öyle bir kardeşlik aşıladı, kendisiyle öyle eşitmişiz gibi muamele etti ki daha sonra dışarıda, eski Artin şimdi Hüseyin Avni'nın dediği gibi:

—Bizim bu adamla temasımız üç beş yıl evvel olsaymış vallahi biz bundan yıllar evvel Müslüman olmuştuk, değil ki böyle dara düşerken.

Önce önümüzden tane tane heceleyerek "Eşhedüenla lâ ilâhe illallah"! okuyor, sonra yine kendi yardım ederek bize tekrarlatıyor. Ve sonra kendinden de güzel söylemişe getirip, bağlıyor. Ve bizi yeni Müslüman kardeş olarak selamlıyor.

—Şimdi hiç şeki şüphesi yok, makamın ve benim şahadetimde tam Müslümansınız. Ve lâkin Müslümanlığın beş şartı vardır. Ben Müslüman oldum, adım Ahmet'tir Mehmet'tir demekle Müslüman olunmaz. Bu beş şartın hepsini yerine getirmek her babayiğidin kârı da değildir. Mesela hacca gidemezsiniz, varlığınız yok ki zekât veresiniz. Bunları şimdilik geçin. Kelime-i şehadeti zaten yerine gelirdiniz. Şimdi iş kalıyor elinizden gelebilen şeylerin, yerine getirilmesine. Alın size birer amme cüzü. Siz cahil değilsiniz. İçinizde gerek kendi dilinin elifbasıyla, gerek Osmanlıca'yla tanışmış, ülfet etmişleriniz vardır. Bilen, bilmeyene yardım ile, daha öte bilemediklerinizi bizzat bana sorarak zaman içinde tamamlarsınız. Her şeyin kolayı ve oluru nasıl olsa bulunur. Allah'ın selameti başınıza olsun.

Eski Türkçe amme cüzlerini verip bizi selâmetledi. Biz de edep ve tazim ile birer birer elini öperek, ikişer adım geri geri basarak ayrıldık. Doğruca evlere. Başımız yeniden öyle Avedaranlar, öyle dersler altına giriyor ki...

Biz yeni Müslüman eski Ermeniler, aşağı yukarı hepimiz kendi dilimiz ve alfabemizde okur yazardık. Okuryazarlığımız pek ileri değildi ama işlerimize, zanaat ve hesaplarımıza yetmekteydi; icap ederse Avedarammızı okuyup iyi kötü anlayabilmekteydik. Emme ve lâkin bu karşımıza çıkan hem Arap dili, hem Arap alfabesi ve kıraati. Her Müslümanım diyen de ne biliyor, ne dili dönüyor; ama onlar eski Müslüman, öyle doğmuşlar. Bilen hangisi, bilmeyen hangisi karışmış gitmişler. Bizim de onlara karışıp gitmemiz için daha kırk tekne ekmek ister. İçlerinde en okur yazar benim ama ben onlar gibi Ermeni mektebinde okumadım. Çok yakın bir akrabamız, Amerika'dan gelen hocaların, badvelilerin ders verdiği Protestan okulunda okuttu beni. Ta 1898-1900 tarihlerinde epey İngilizce öğrendiğimizden, o yıllarda Latin alfabesini de tanımış, hocaların İngilizce gazetelerini de heceler hale gelmiştik. Diplomayı alır almaz, badvelimiz birkaç arkadaşla bizi rüştiye mektebine göndermişti. Büyük ve değerli hoca Hacı Abdullah Efendi bizimle epey alakalandı ve sonunda gerek riyaziyeden, gerek sarf-ı Osmaniden yeterli bularak rüştiye mektebinin koca mührünü basarak, imzalayıp verdi. Aynı zamanda rüştiye mezunu da olmuştuk.

Ben Eski Türkçe'yi bildiğimden duaları okuyup okuyup ezberime alıyorum; ama arkadaşlarım şaşkınlık ve perişanlık içinde. Hep başıma üşüşüyorlar. Artık işi gücü bıraktık Müslümanlık uğruna ölümüne debeleniyoruz ki deme gitsin. Binbaşı Yahya Bey uzaktan uzağa bizi ince bir takipte. O da bazen gülüyor. Arap olduğundan dua ve ayetleri gayet vukufla açıklıyor.

Bizimkilerin ol görüp dilleri dönmüyor. Arapça da aynen Ermenice gibi çıkıyor ağızlarından. Kimine Ermenice harflerle yazıp veriyoruz, kimine de ayaküstü ezberletmeye uğraşıyoruz. Velhasıl bir rezilliktir aldı yürüdü. Çözüm yine Yahya Bey'den geldi. Müftülüğe bir yazı ile neferini gönderip ya bir hoca, ya selahiyetle öğretebilecek bir imamın haftanın belli saatlerinde bizlerle meşgul olması ricasında bulundu.

Başladık hoca önünde diz çökmeye. Bize zamanın çarşı imamı da olan, Tödürge köyünden gelme Feyzullah Hoca Efendi düştü. Siyah uzun latasının içinde, iri kıyım gövdesi ilk görüşte insana ürküntü verirdi. Bu sapsarı, gözlerinin kızılı fazlaca görünen hoca sertti de... Sonradan içine girdikçe daha iyi anlayacağımız gibi, sertliği cahilliğinden ileri geliyordu. Kurnaz hoca, alim ve fazıl olmadığından eksikliğini ancak böyle afur tafurla kapatmaya uğraşırdı.

Tödürge köyü tarih boyu çanak çömlek yapımıyla ünlüdür. Bizim Tödürgeli hocanın baskın ismi de bu yüzden Küpçü Hoca diye yayılmıştı. Latasının peylerini gayet notalıca savurarak yürür, oturduğunda yine ayrıca bir sallanışla toplardı. Beş on dakikada enfiyesini bir o burun deliğine, bir öbürüne merasimle çekip, odaları velveleye boğan aksırması kesilinceye kadar peşkirle ağzını burnunu toplar, kırmızı gözleri daha da kızıla keserdi. Neden sonra kendine gelir, **"Gelin bakayım, verdiklerim öğrenildi mi?"** diye hücuma geçerdi.

Bizimkiler ha deyince nereden öğrenecekler! Yarım yamalak akıllarında kalanı da **Küpçü Hoca**'nın ölçüsüz, sert tavrı karşısında unutur giderlerdi. Küpçü Hoca bu kez gerçekten küplere biner, kudurdukça kudururdu. Zannederdi ki bu yeni Müslümanlar, bu duaları kasten, kendisine inat olsun diye öğrenmiyorlar. Halbuki bizimkilerin Allah belasını tümden vermiş, gece gündüz ateş içine düşmüşlerdi. Kolay mı o yaştan sonra Arapça dua öğrenmek? Küpçü Hoca izan ve kültür yoksunu olduğundan sıkıladıkça sıkılar, büsbütün şaşırttırırdı. Bizimkiler inşaatta çalışırken, ellerinde birer kâğıt parçası, bir kerpiç diziyorlar, ardından da bir hece sökmeye uğraşıyorlar. Bir bakarsın çatıdan çatıya birbirlerine sesleniyorlar.

—Dzo Mustafa, şu sübhanekenin ikinci satırı nasıldı?

Şimdinin Mustafa, eskinin Garabed, bildiği halde aldırmaz veya ağırdan alır, berikini çatının üstünde çatır çatır çatlatırdı.

Bu bir zaman böyle sürdü. Küpçü Hoca çabalayanların samimiyetine çok geç inandı. Gide gide yumuşamaya başladı. Bizden başka bir kısım yeni Müslüman'a da başka bir molla öğretiyordu. **Reşol köyünden Kürt Kara Molla namlı Yusuf Efendi.** Allah allah nasıl seçer seçer bulurlar! Kara Molla bizimkinden, bizim Küpçü Hoca ondan daha cahil, yobaz ve bağnaz. Kara Molla ya diz çöküp öğrenmeye uğraşanlar bizden daha dertli...

Kara Molla ne işitse, hoşuna gitmeyen neyi görse, o kara dudaklarıyla bir o yana bir bu yana tü tü tü diye bir tükürmesi var ki olursa bu kadar olur. Soğan yemez sofulardan. Kendinden maada herkes hep kâfir ve zındık. Bunlar insana değil Müslümanlığı öğretmek, dünyaya doğduklarına pişman eden cinsten, biri birinden farksız, abra terazi istemez yobaz mı yobaz....

Küpçü Hoca en az bilenini önüne alır, önce kendi telaffuz eder, sonra karşısındakinin etmesini isterdi. Ne gezer! Adamın ağzından belki aynı harfler çıkar çıkmasına ama ne Ermenice, ne Türkçe ne de Arapça gibi. Maskara olur çıkardı. Bu defa zavallıyla alay eder, teselli etmek aklından bile geçmezdi. Adamın ağzından çıkan duayı alır, kendi ağzında daha eğip bükerek, Ermenice'nin en aptal şekliyle söyler, aklı sıra alay eder, adamakıllı rezil

ederdi. **'Süpeneke bebe hemdike'** diye alay eder, **"Cehennemin dikine behey teres!"** der, uzun değnekle adamın başına da vurmaktan çekinmezdi. Üç beş ay bu minval üzre çabaladık.

Zaman zaman dua ve namaz öğretimine ara verip işi sohbete ve Müslümanlığın faziletlerinden bahse getirirdi. Laftan lafa geçer, dipten sağlam bir bilgi ve kültür birikimi olmadığından anlattıkları bizi pek sarmazdı. Saçma sapan konuşması temelli ortalara dökülürdü. Dualar Allah kelamı, onlara ne diyecek olabilir ki? Ama o canım sohbetleri! Dinleyenleri bayağı çatlatır, katiyen itiraz istemez, söyledikleri sanki Allah kelamı imişçesine dinlenilmesini isterdi. Öyle ki biz yeni Müslümanlara yeni bir biçim vererek kendi gibi mücessem bir Müslüman yapmaya uğraşırdı. **"Hele işin daha başındayız, tam zamanıdır"** der, yaptıklarını haklı görürdü.

Yine bir keyifli günü. Küpçü Hoca bizi halka şeklinde etrafına topladı ve anlatmaya başladı:

Gördünüz mü nasıl din kardeşi olduk? Ne iyi ettiniz o yaramaz dini eski bir elbise gibi üzerinizden attınız da hak dini kabul ettiniz. Bundan sonra siz rahat rahat cennetliksiniz. Hele bundan böyle amelinizi de sağlam tutun, görün neler olacak...

Yumuşak tutumundan cesaret alan eski Kuyumcu Artin, şimdi Hüseyin Avni:

Neler olacak Hoca efendi, diye sorunca.

Oğlum, diye cevaba başladı. Ben sana hangi birini sayayım ki... Sayılamıyacak kadar çok. Mesela siz cennet bahçelerinde serin, ferah su boyları ve ağaç altlarında uzanıp gerine gerneşe yatarken yetmiş bin huri melek her çeşit hizmetinizde noksan bırakmamaya uğraşacaklar. Bir o kadar da huri ve meleklerden daha güzel glimanlar gözünüzün içine bakıp, anında ağzınızdan çıkan emir ve isteği yerine getirecekler. Size artık yok yok. Ebede kadar da ölümsüzlük, der, sonra da bizlere sual açardı: Şimdi geçmiş gün, Allah aşkınıza sizin o eski karabaş papazlarınız nelerden bahseder, size neler vaat ederlerdi? Anlatabilecek var mı içinizde?

Hüseyin Avni hiç kimseye ön verir mi? O da başlardı Küpçü Hoca gibi sallayıp savurmaya.

—Hocam, benim birkaç defa duymuşluğum var. Bizim papazlar ila, hiç fütur etmeyin, başkalarının üfürüp savurtusuna aldanmayın, cennet muhakkak Ermeni milletinindir derdi ve cahil haline de bakmaz bize güvence bile verirdi.

Hoca sararmaya başlar, sorar:

—Peki Ermeni milleti cennete gitti. Orada ne yapacak, nasıl hareket edecek, ona dair işaretler?"

Avni Hüseyin'imiz kendini hiç bozmaz, bilgiç bilgiç:

—Ya hocam, onu da söylerdi, onu da söylerdi... **Derdi ki boynu altına gelesice Ermeni milleti cennete girince artık ne gece belli olacak, ne de gündüz. Hiç durmadan rakı ile şarap içilecek, ta çatlayıncaya kadar. Ertesi gün doğrulup yine şaraba devam ki ta ebediyete kadar. Bir nebze sarhoşluk yok.**

Küpçü Hoca'daki cahilliğe ve hazımsızlığa bak sen. O koca gövde kıpkırmızı olur, ıspasmoza yakalanmış gibi titrerdi. Bu defa ne diyeceğini hepten şaşırır, uzun sırıkla önündekileri değnekten geçirmeye başlardı. Kendini biraz toplayınca:

—Ulan! Cennet, Çolak Oskihan'ın meyhanesi mi ki Ermeni milleti durmamacasına rakı, şarap içecek! Gidinin it oğlu itleri, diye köpürürdü.

Son kaldırışta sopanın ucu nasıl hesaplı geldiyse Avni Hüseyin ın alnını orta ortaya yardı. Eski Artin'in yüzü gözü kıpkırmızı kan! Kanı görünce Artin'de ne hoca saygısı, ne de korku kaldı. Başladı o da bağırmaya.

—Peki Hoca, orası meyhane değil, değil ama, yetmiş bin hurisi, bir o kadar gılmanıyla ulu bir karhane mi?

Hoca efendi bu son sözleri pek de işitmeden latasının pelerini toplayıp savuştu. Gidiş o gidiş...

Bizi yeni bir hocanın rahle-i tedrisine tabi tuttu müftü efendi. Bu adam iptidai mektebin bir muallimiydi. Dua ve namaz usûllerinde epey yol kat etmiştik. Böyle tatsız bir olayla bütün bu öğretim yarım bırakılamazdı. Muallim Sivaslı idi. Adı Abdullah Hoca Etendi. Gerçekten iktidarlı konuşma tavrıyla bize kendini sevdirdi. Ne söylediğini bilen, nasıl söyleyeceğini bilen kibar ve efendi bir adam... Abdullah Efendi'nin bilgileri öyle suhuletle, öyle tatlılıkla helva edip beynimize aktarışı var ki Küpçü Hoca elinde üç beş ay boşa çabalamış, çamurlar içinde debelenmişiz gibi geldi bize.

Pek fazla sürmedi, biz de Müslüman komşularımız kadar dini adabı ve erkânı bilir olduk. İşlerimizin müsaadesi nispetinde vakit namazlarını dahi eda ediyorduk. Bu böylece 1918'de Mütareke'ye kadar aralıksız devam etti. Yalnızca benim istisnai bir durumum vardı: bir ara evimizde tehcir kaçağı iki Ermeni yakalanınca, bizi sekiz on kişilik ailemizle Suriye'ye doğru sürdüler. Beşimiz yollarda öldü. Besni, Antep, Urfa da... Üçümüz bu Mütareke iptidasında kendimizi yine Zara'da bulduk.

1918 yılı başlarında Zara perperişan. İhtida eden eski Ermeniler dışında kâffesi göçmüş. Nerelere ulaşmışlar, hangi derelerde toz toprak olmuşlar bilen yok. Müslüman ahali bizden de berbat. Hiçbir aile yok ki oğlu Çanakkale'de, kocası Kafkaslar'da, öteki oğlu Kut ülamere de, Kanal'da şehit olmasın. Her taraf kocakarı ve çiçeği burnunda dul gelin dolu...

İttihat Terakki'nin ileri gelenleri Alman dretnotlarıyla kaçmış, canlarını kurtarma çabasına düşmüşler. Büyük bir kargaşa, tam bir kaos. Başsız dümensiz Osmanlı gemisi sallanıp durmakta... **Mahallin İttihatçılarını korku sarmış. İstanbul'da Kürt Mustafa Paşa Divanı kurulmuş. Ermeni tehcirinde kıyıma sebep olmuş İttihatçı aranmakta. Boğazlıyan kaymakamı ile Urfa valisi ilk ağızda güme gidenler.**

Biz yeni Müslümanlar açız açıktayız ama komşularımız gibi namazımızı kılıp Müslümanlığa devamdayız.

Mütarekeyi takiben Zara'nın ileri gelenleri belediye binasında toplanıp, biz yeni Müslümanları çağırıp huzurlarına aldılar. Belediye Reisi tekaüt Recep Efendi idi. Eski bir Osmanlı yüzbaşısı da olduğundan ağzı iyi laf yapardı. Etrafında zamanın kaymakamı, jandarma kumandanı, ileri gelen memurlar, esnafın hemen hemen kâffesi oradalar... Recep Efendi başladı anlatmaya.

Kaçak hükümetin, İttihat Terakki zimamdarlarının on sene içinde yaptıklarının hangisi doğru idi ki, munis ve muti komşularımız, sizlere yaptıkları doğru olsun? Olan olmuş ve lâkin bundan sonra olacaklara da mani olmak bizlerin görevi. Şimdi, evvelemirde kilisenizi biz ellerimizle açıp, ilk kampananızı biz vuracağız. Bundan böyle artık size Müslümanlık yok. Siz

eskiden olduğu gibi yine Margos, Tatos'sunuz. Herkes eski minval üzerinde dinine devam. Sizi ola ki bir rahatsız eden olursa, işte herkes burada, hemen haber vereceksiniz."

Bizim o sıra neden haberimiz var ki? Yeni kurulan hükümet, biraz da işgal kuvvetlerinin baskısıyla İttihatçı boynu almak için Bekir Ağa Bölüğü'nü durmadan doldururmuş. Şimdi de bizim Zara'daki yerli İttihatçı bozuntularının pabucuna taş kaçmış. Bize hoş görünmeye ve geçmişi unutturmaya çabalamaktalar. Halbuki biz zaten oldum olası muti komşularız. Müstesna zanaatlarımızla hem kazanıyor, hem kasabamıza kazandırıp faydalı oluyoruz. Müslümanlığın da çetin aylarını geçirmiş, neredeyse karışıp gideceğiz. Onları şekva etmek, hak aramak kimsenin aklından dahi geçmiyor. Ama Mütareke nin o iğtişaşlı devrinde böyle bir tedirginlik var.

Yalnız istisnai bir şey oldu. Onu da zikretmeden geçmeyelim. Tam o dönemlerde Enova'nın oğlu Apoyan Murat, devrin yetkililerine tasdik ettirdiği bir kâğıtla İstanbul'dan Zara'ya çıkageldi.

—Ben ne kadar kocasız Ermeni kadın, Müslüman edilip de alıkonulmuş Ermeni karısı varsa, resmen alıp, sürüp İstanbul'a götüreceğim!

—Etme Murat, bir tatsızlık çıkarma, şurda sakin sakin yaşayıp gidiyoruz, dendi ise de Murat o zaman yirmi yaşında, biraz da babadan deli cinsten. İmzalı kâğıt da cebinde, daha zapt olunabilir mi? **Gerçekten de Müslüman haremine karışmış, on beş yirmi Ermeni kızını kattı önüne, doğru İstanbul'a... Hem de dişli ailelerden. En yakın akrabalarını, varsa kocalarını bularak hepsini İstanbul'a yerleştirdi.**

Sonunda üç yıl sonra yeniden Hıristiyan olmuştuk. Hayatımızda yeni ve umutlu bir safha başladı. Pek tabii kongreler devri ve milli mücadelenin tekmil askeri tekâliflerini harfiyen yerine getirerekten... Kimimiz yeniden asker olduk, kimimiz bedel ödedik. Civar Ermeni köylerinde şunun bunun yanına sığınanlar bir bir ortaya çıktılar. Alakilise'den, Kahrat'tan (Taşlık), Karaboğaz'dan, Kavak'tan, Keçeyurdu'ndan... Zara'mızda yine yüz hane Ermeni toplandı. Bu Ermenilerin hepsi de sanatkâr ve üretici. Yine kasabanın iktisadi canlılığını sürdürmeye başladılar. Kunduracı, çarıkçı, demirci, tenekeci, sobacı, kalaycı, bakırcı, terzi, marangoz, dülger, sıvacı, kuyumcu... Yalnız kaza ve hinterlandı değil civar kazaların parası da Zara'ya akıyor bu yüzden. Ekmekçisi hiç durmadan ekmek, ahçısı yemek, hancısı, külhancısı, bezazı, bakkalı hummalı faaliyet içinde.

Suşehri, Koyulhisar, Mesudiye, Reşadiye, Refahiye, Hafik, ne bileyim daha nice beldeler her gün Zara'ya doluşuyor. ,

Bir zaman sonra memleketimizde yeniden bir umut ve huzur doğmaya başladı, işimizde, zanaatımızda rahat yüzü görmeye başladık. Seferberliğin o kara kâbusu çabucak sıyrıldı üstümüzden.

Artık ne Ermenice mektebimiz, ne de kilisemiz vardı. Ne var ki Hıristiyan olduğumuzdan, kaç göç, harem selamlık zorlamaları olmayan toplumumuz çabucak kaynaştı. Memleket durulup huzur ortamı kuruldukça, dünyanın dört bir köşesinden sağ kalanlardan sesler çıkmaya başladı. Umudunu yitirmiş analar bu haberleri aldıkça yeniden hayata bağlandılar. Toplum hayatı ve ahengi düzene girdi. **Ta İkinci Cihan Harbi'ne değin...**

1950'den sonra bütün dünyada olduğu gibi Zara'da da dışarıya göç başladı. Zara'da başı önce Ermeniler çekti. On on beş sene içinde yüz hane Ermeni aileden bir tane bile kalmadı...

Çoklukla önce İstanbul'a, sonra sırasıyla Amerika, Fransa, Kanada, Arjantin, Avustralya' ya göç ettiler hepsi...

Sh:24-38

**

Şiman Usta yalnız usta değirmenci, inanmış bir sosyalist değildi. Kış boyu çalgı aletleri yapar ve de çalardı. İki üç kadeh parlatınca, kendi el yapısı kocaman gitarı kucaklar, Sivaslı meşhur **Âşık Pesendi**'nin deyişlerinden akla gelmedik, şimdiye kadar işitilmedik makamlar çıkarırdı adını Kanarya koyduğu gitarından:

"Sofi, bir bak ehl-i dilin özüne

Karışma hikmete, ne esrarlar var.

*

Sofi, tân eyleme tamburu sazı

Anın her bir tellerinde âğaz var.

*

Lea, nâkabil olamaz bi ilim insan olamaz

Bir iki laf talim etmekle suhendarı olamaz."

Sh:63

**

Birkaç yıl geçti. Suzan olmadı, döl tutmuyor. Ne nefesi kuvvetli hoca koyduk, ne de mübarek keskin ziyaret yeri bıraktık... Her genç kız hemen çocuğa kalmaz, beklemeli dediler. İyi ya, bekleyeceğiz. Tam bu sıra üç günlük bir hastalık anası Vartanuş'u toparlayıp, alıp götürmez mi? Amanın aman, sanki kaynar sular başıma döküldü. Kızım yok ya, olsa da zannediyorum bu kadar acırdım. Suzan'ı bütün çocuklarımdan daha aziz tutuyorum. Hep dedelerinin hatırını sayıyorum hâlâ.

Ötekiler çok güççüktü, hatırlıyamazlar emme Mehmet'imin yaşı büyük olduğundan çok iyi hatırlıyor. Her gün sofralarının başından noksan olmazdık. Mehmet'imin gözü o vakitler görüyordu. Mehmet:

—Ana, görüyor musun, evde hep yattı, ekmeğin kapısı ne yandadır bir öğrenmedi emme, Kör Yunis sorgusuz sualsiz cennetin kapısını araladı. Bir Hıristiyan Ermeni'yi Müslüman etmek ne demektir sen iyi bilirsin. O Hıristiyan'ın bütün günahı affolur ya, asıl sebep olan Müslüman ne kadar sevaba girer... Bir yıllık ibadetten daha da yeğdir derler hocalarımız. Demek ki kör oğlanın özü hakka doğru ana...

—İnşallah Mehmet'im, biz de bu ikisinin şefaatından mahrum olmayız, deyip keyifleniyorum.

Kör Yunis'in uykusu ağırdır. Uyur da uyur. Ulan ben kendimi ataşlara attım, yine de bu iki enüğüme anlatamadım.

—Uykunun fazlası ev batırır. Ulan itin kurmadıkları, karısı böyle güzel olan yiğidin uyku mu girermiş gözüne? Bunun türküsü bile var. Bu uyku, bu ehmallığman kurda kuşa yedirirsiniz. Fırının şavkına kız gelin düşüyor ya, devamı sizin çakacağınız sağlam kazığa bağlı dedimse de bir türlü dinletemedim.

Yunis öğlene uyanıyor ki koynunda karı yok! Suzan gitmiş! Aman yaman uçmuş. Ne kapı, ne komşu, gören yok!

Tam iki hafta sonra haber İstanbul'dan geldi. Zara'ya ziyarete gelen Kazancıyanlar'dan bir kadın ile Kışlalar'da kamyona binişini görmüşler.

Yunis'i bir ataştır sardı. Ne kadılık koydu, ne kaymakamlık. Ne hükümet bıraktı, ne şeriat... Ölgörüp mümkününü bulamadı. Gözü kanlı babayiğit de değil ki gide de saçının kökünden tuta, buraya kadar sürükleyerek ala getire. Zaten öyle olsa kız kaçmazdı ya... Ortada resmi nikâh filan da yok ki dava dalaba açasın.

Sonra sonra işittik ki Suzan yine Aznif olmuş, evlenmiş de caman da bir oğlu varmış. Hâlâ yanarım, yanar yanar da tüterim. Neler bekliyor, neler umut ediyordum. Vazgeçtik sevabından onun. Kazandıracağı 'cennete baba. Bir döl bile töredip alamadık ya, ona yanarım.

O günden sonra da türkü çığırarak gezer oldum.

"Aşığım hurda beni

Koydun çukurda beni

Bu ehmallık sendeyken

Yedirdin kurda beni

Ahh Ahh Yunis

Yedirdin kurda beni..."

Sh:132-133

**

Kaynak: Kirkor CEYHAN, Atını Nalladı Felek Düştü Peşimize-ÖYKÜ, Evil Fate Shoed His Horse To Chase Us short stories, Turkish
Aras, İkinci Baskı- Mayıs, 2000, İstanbul

KİRKOR CEYHAN, SEFERBERLİK TÜRKÜLERİYLE BÜYÜDÜM-ÖYKÜ KİTABINDAN

Ben oyunlar ve çocuk kederlerim içinde debelenirken, günler ne çabuk geçiyordu. O yıl sanki gök delinmişti, yağmur hiç kesilmiyordu. Şu, ayakkabısı olmayanların çamurlar içinde dal paça dolandığı, yakacak odununu, yiyecek kışlık ununu hâlâ becerememişlerin derin ve umutsuz düşüncelere daldığı mevsimdi başlayan. Benim tek derdim ise oyun ve arkadaşlarımda Ha, bir derdim daha vardı: ta baharda babamın aldığı üstten tokalı sandallarım oyundan paramparça olmuştu. Çamur deryasına dönmüş kasabada yürümek için ara ki bir taş bulasın, sıçraya sıçraya öteye varasın. Ne sokaklarımız, ne de çarşının içi yapılıp da biraz olsun çamurdan kurtarılmıştı. Sanki bir tarlaydı dolaştığımız.

O yıllarda on sekiz yaşını bitirmiş her Türkiye Cumhuriyeti erkek vatandaşından altı panganot yol vergisi toplanırdı. Ama bu paralar kasaba içi yollara değil, şehirlerarası yolların yapım ve tamiratı için harcanırdı. Biz çocuklar bu alaverelerden habersiz, diz boyu çamur içinde debelenir, yer yer de birbirimizle cebelleşirdik. Kimin gücü kime yeterse, ötekini "Allah yarattı" demeden basardı çamura. İş orada bitse ne âlâ. Ağlaya sızlaya evi zor bulurdun; bir de seni gören ananın vay haline... Cin başına sıçrar, üstündekileri kapıda soyarken, evire çevire, menestür keteni gibi döver, [-menestür keteni gibi dövmek: [Manastır şehrinde(ö veya manastırlarda(?)l Dokunduktan sonra iyice dövüldüğü için nitelikçe makbul olan ketenden benzetmeyle, adamakıllı dövmek.] selini sümüğüne katardı. Bu çamurdan, kötekten sonra iyice yumuşar, yer minderinde birkaç saat sıçraya sıçraya yatardın. Uyandığında, sanki hiçbir şey olmamışçasına, biraz suçlu bir ifadeyle de olsa, bıraktığın yerden devama zorlardın. Anan "**şu yediğin dayağı unutmazsın inşallah**" tehdidini kulağına küpe misali assa da, bunu o yaşlarda nasıl anlayacaksın, mümkün değil anlaman!

Erken yağmurlar arkası kesilmeden sürüp, çocukların keyfi hepten kaçtığı o sıralar mahallenin büyüğü Kel Arif **"ooh, ooh, maşallah ve suphanallah eyyam iyi başladı, iyi rahmet düşüyor; bu sene çift erken çıkacak,"** diye ellerini yüzünden sıvazlayarak geçirir, yaşlı Artin Emmi sağ elinin üç parmağını bir araya getirip havada büyük bir daire çizerek alnına götürür, park diroçı, park diroçı [park diroçı: (Ermenice) Tanrı'ya hamd olsun.] diye diye haçını çıkarırdı. Gel gör ki ben onların duyduğu keyfi ne anlayabilir ne de sevinebilirdim. Bizim kasabamızın tarımı yağmura bağlı olduğundan, gökten yağmur değil de altın düşermiş meğer. Güzlük ekilirse ve koşullar da uygun giderse, gelecek yıl bolluk olur, fakir fukaranın yüzü gülermiş. Mesele bu imiş, bu da az bir lütuf değilmiş. İyi, yağsın bakalım...

Bununla da kalmadı, o günlerde bir de mektep meselesi çıktı. Herkes çocuğunu okula gönderecek. Gördün mü şimdi şu çocuk başıma gelenleri! Babam daha önce kış günlerinde "Allah izin verirse ben oğlumu mekteplere göndereceğim ki, okuyup öğrensin de büyük adam olsun der, başımı okşardı da, o günlerin böyle çabucak geleceği hiç aklıma gelmezdi. Büyük adam olma günlerim gelip çattı ansızın, yağmurlar ve çamurlarla beraber.

Bir haber yayıldı bizim sokakta: Koç ile Seneker'i babaları okula yazdırmışlar.

"Deme! Essah mı?"

"Vallaha da billaha da. inanmıyorsan gider sorarsın oğlum."

"Belli, belli, yürüyüşü değiştirdiler dürzüler. Ellerinde ufak bavul biçimi bir çanta, terbiyeli edepli de değil, şöyle başlarının üzerinde çevire çevire, birbirleriyle çakıştıra vuruştum gelişlerinden belli. Hele deyyuslar, hele..!"

Bu okul haberi çıktı çıkalı benim neşem büsbütün kaçtı. İstemiyorum ki bir kimse okul lafı konuşsun. Tuu... Allah belanı versin, bu da nereden çıktı, ne çabuk geldi buldu mahalledeki ümmet-i Müslimin dölleriyle Ermeni dibalarını. Ne güzel oynuyor, ne güzel akşamlara kadar boğuşuyorduk arkadaşlarımızla.

Ben bu kez hep Dalaklıgil'in çocuklarıyla Yukarı Dere'de oynamaya başladım. [Yukarı Dere: Zara'da kentin Demirsırık Tepesi'ne yaslandığı kuzey bölümünde sel sularıyla açılmış bir sokak.] Evimizin önünde oynayıp da, Seneker ile Koç'un okul dönüşlerini hiç mi hiç görmek istemiyordum. Dalaklıgil'in çocukları, birkaçı benim akranım, birkaçı da benden büyüktü. Yazın sığır güderler, bazıları da yaylalarda sürü otlatan başçoban Hamdi'nin yanında pöçükçülük

yaparlardı. Yaz bitip de sığırların, sürülerin içeri çekileceği zamanı hep aklı erenlerden sorar, dönüş günlerini parmak hesabı bir bir sayardım.

Bir sabah işitirdim ki, Mehmet Ağa, Kösedağ'dan gelmiş, yahut Ömer Ağa, sığırı artık bırakmış. [Kösedağ: Zara'nın kuzeydoğusunda, Zara-Suşehri yönünde kuş uçuşu 15 km mesafede, denizden 2800 m yükseklikte bir dağ. Anadolu'da egemenliğin Anadolu Selçuklularından Moğollar'a geçtiği ünlü savaşa (1243) sahne olan dağdır.] Koşa koşa evlerine gider, üttüğüm aşıkları, bilyeleri torbayla gösterirdim. Onlar yokken, mahallemizde kim kimle kavga yaptı, kim hangi mahalleden kız kaçırdı, hepsini anlatırdım. Daha neler neler! **Hangi güvey gerdek gecesi tüm çabasına rağmen bir türlü tutukluktan kurtulamamış; sonra da işitildiğine göre, daha önce kızda gözü olan emmisinin oğlu, meğer elindeki Sivas bıçağını tam o saatte kapatmamış mı?** Elbette o çakı yeniden açılmadıkça güvey tutukluktan kurtulabilir mi ki; o işi becersin de, ahaliyi dertten kederden kurtarsın ve de günlerdir güveyin yüzüne mayii mayii bakan kızdan, **"ooh, çok şükür yaradana, beni de arlı namuslu kadın tayfasına kattın, ömrüne bereket,"** duasını alsın. Hemen bunları Dalaklı Ömer Ağa'ya, Mehmet Ağa'ya ayaküstü anlatırdım. Sonra güveyin anasının, gelinin ablasının, güveyi hiç durmadan soğuk sulardan geçirdiklerini, daha da olmayınca, Tekkeli [Zara'nın 4 km güneyinde, Şeyhmerzuban adıyla da bilinen bir köy.] şeytanların şeytanı Kör Behçet Hoca'ya, suya baktırıp okuttuklarını, Kör Behçet'in kaptaki suya bakarken daha da inandırıcı olsun diye iki eliyle tahta sakalını [Düz tahta gibi, dikdörtgen kesimli, gür sakal.] yukarıdan aşağıya sıvazlayarak derin derin murakabeye daldığını, gözlerini yumup biraz da uyuduğunu, korku ve merak içinde "acep Hoca'nın ağzından ne çıkacak" diye bekleşen güvey ve kız sahiplerine, **"Allah'ın bir ismi hakkıçün size bildiriyorum ki, kapatılmış bir çakı görünüyor. Bu bulunup açılmadıkça ne oğlana güç gelir, ne de kızımız içine düştüğü sıkıntıdan kurtulabilir,"** fetvasını verdiğini; o anda, kimi kazmayı, kimi küreği, kimi muyluyu, kimi de kazığı kaptığı gibi, ne eşik altı, ne söve üstü, ne duvar deliği, ne çöplük kenarı, ne dam kaşı bırakmadıklarını, ne çare olgörüp çakıyı bulamadıklarını, bulamadıkları için de güveye hal iflah gelmediğinden, kız tarafının, **"hayvan oğlu hayvanlar, madem oğlunuzun hali bu idi de, ne halt yemeye düğün dernek kurarsınız da bizi de dile, lisana getirirsiniz; az kalsın çüksüz oğlunuzla bırakıp da turna gibi kızın kanına ekmek doğrayacaktık,"** deyip kızı götürdüklerini; kızlarının meğer canı da çok yanık, başı alışık olmalı ki, haftasına varmadan yanlarında çalışan azap ile evden kaçtığını, izine neden sonra Koyulhisar tarafında rastlandığını, kızın iki canlı olduğu haberinin bile geldiğini... soluklanmadan anlatırdım.

Anlattıklarımdan o kadar keyif alırlardı ki, bir yaz boyu yel ve güneşin kavurduğu kızıl dağarcığa dönmüş yüzleriyle gülerlerdi. Onlar çok saf ve temizdiler. Benim anlattıklarımı saatlerce dinler, ne eğrisine, ne doğrusuna bir itiraz etmezlerdi. Bana anlatacakları çok fazla şeyleri yoktu. Kösedağı'ndaki bütün yayla ve eski yurtları taşbetaş bilirlerdi. Ağmaşat'da, Mollahasan'da, Çilohannesin Yurdu'nda [Ağmaşat, Mollahasan, Çilohannesin Yurdu: Kösedağ üzerinde yaylalar. Yöredeki sürüler haziran başında yaylalara götürülür, ağustos sonuna kadar orada tutulurdu. Çil sözcüğü ile Ermeni bir erkek adı olan Ohan- nes'ten oluşan Çilohannes, Zara Ermenileri içinde tanınmış bir ailenin adıdır.] nasıl koyun, gıdik çevirdiklerini, nasıl öğlene kadar yaylanın üstünden sisin dumanın sıyrılmadığını, binlerce koyunluk sürüyü nasıl Kangal itleriyle etrafında kol gezip dört ay kurttan koruduklarını, övünmeden, günlere yayarak, abartısız anlatırlardı. Çünkü kurt dumanlık günü sever derlerdi.

Ayaklarında ham gönden çarık, bacaklarında Adana bezinden zıvga bulunurdu. Yırtık işliklerinden her daim etleri görünürdü. Evleri derede birer göz, tepeye oyulmuş mağara

deliği gibiydi ve yüzyıllardır yatacak bir yatak nedir bilmemişlerdi. En fazla geceleri birer telise girer, bir köşeye kıvrılırlardı. Kar kış bastırınca ayaklarındaki ham çarıklar çoktan parçalanmış olur, sonrasını yalınayak geçirirlerdi. O kara kışta, kar ve buz üstünde ceketsiz, yalınayak dolaşırlar, çıplak ayakları mosmor olur, ama üşümezlerdi. Nezle nedir, grip nasıl olur bilmezler, sade suyun gözüne bir avuç bulgur atar, yağsız bulgur aşını kaşıklarlardı. Yüzlerce yıldan beri Müftüzadelerin hanesinde, selamlığında karın tokluğuna hizmet ettiklerinden, babadan oğula bir önlük kadar tarla bile edinememişlerdi. O büyük Ermeni tehcir tartalasında bile, biraz kap kacak, yiyecek talanının ötesine pek geçememiş, ne bir ev, ne de bir bostana konabilmişlerdi. Aç sefildiler ama birbirlerini "ağa" diye çağırırlardı. Babaları oğullarına Mehmet Ağa, Ömer Ağa diye seslenir, ola ki anaları yalnız Mehmet veya Ömer diye çağırsa kan kokutur*, "ağayı niye söylemiyorsun" diye azarlarlardı. "Ağzın mı eğilir yoksa" deyip, ağasız hitap etmenin önüne geçerlerdi.

Bunlar dededen toruna, azap ve çoban olarak yaşam sürmüşler, mektep medrese yüzü nedir görmemişlerdi. Eliçbir zaman da böyle bir kaygı taşımamışlardı. Şimdi ben de okula gitmediğim için gidenleri ne sevebiliyor, ne de yüzlerini görmek istiyordum. Kapıda Koç'u ve Seneker'i beklesem, paya ile partal ile okuldan neler neler anlatacaklar, beni kim bilir nasıl ezeceklerdi. Ben oynadığım aşıktan, üttüğüm bilyelerden ne kadar da söz etsem, onlar için boş şeylerdi bunlar. Ufak bir marştan, bir öğretmenden söz etseler beni hemen silip süpürüyorlar, hepten cahil yerine koyuyorlardı. Bir haftada denge süratle bozulmuştu. Oyunda, koşmacadaki hünerlerim sıfıra inmiş, hiçe sayılmaya başlanmıştı. Bu durum ağırıma gidiyor, içten içe okula da, okulluya da düşman kesiliyordum. Onun için onlardan uzaklaşıyor, Dalaklıgil'e daha bir yaklaşıyordum.

Anam bu gidişe baktı baktı ve bir gün, "Oğlum, başço- ban Hamdi Dayı'ya söyleyelim de, seni de Dalaklıgil'in uşaklarla beraber yaylalarda pöçükçü tutsun. Zaten para mara da istemez, ezberine aldığın kasabamızın tekmil yurduna, yaylasına, örenine çomak vurursun da aşharın belki dolar, daha ötesi yok" dedi.

"Essah mı diyorsun Mayrig," diyerek anamın boynuna atılışım, yüzünü gözünü öpüşüm görülmeye değerdi. Bir yandan seviniyordum ama "anam acep doğru mu söylüyor" diye içimden geçirmiyor da değildim. "Peki, anamın bu tasarısı samimi ise, acep babam ne gibi bir tavır alır?"... Beni bunun tasası tutmuştu, ama yine de bazen keyiflenip coşuyordum:

"Yaşa Mayrig, sen çok yaşayasın da ömrün uzun ola. Arşak Ağbar'a da tokalı bir Arnavut çarığı diktirip, zıvgamı çekip, belime de dağarcıktan hamançamı bağlayıp, içine bir baş soğan, iki ekmek yerleştirip, pelitten değneği de kaptım mıydı, gör bak sen neler olur... Basarım narayı: 'Davranmayın dağlar, başçoban geliyor.' Bir de belime sivri bir kazık takar, dağ taş ne çiğdeme, ne nevruza aman soluk verir, ne de eşmediğim gıldancuk kökü bırakırım. Kösedağı kır bayırdır, emme yolumuz ola ki Tüylü Dere'ye, Avşar Dağı ormanlarına düşerse,[Tüylü Dere: Kösedağ'ın güneyinde ormanlık bölge.

Avşar Dağı (ormanları): Zara'nın 18 km kadar kuzeydoğusunda, Zara- Şerefiye yolunun doğusunda kalan dağ ve ormanlık bölge.] her dala el atar, toplamadığım alıç, mamuğ, öküzgötü, deriden, şikiraf bırakmam, Mayrig hele dağdaki çördük armudu ne güzel olur..."

Sh:14-21

**

8.

Sınıftan atılmamayı bir nevi garantileyince, collik sıramızın en arkasına gidip, ağlaya ağlaya yanladım. Ve lâkin dünyam da, soluğum da epey genişliyor bu arada. Kayıtsız mayıtsız, git gel, artık mevlam sağlık verirse! Ne yağmur, ne yalınayaklık, ne soğuk, ne de çamur, gözümün hiçbir şeyi gördüğü yok.

Ben nereden bilirim, meğer, sonradan konu olunca öğreniyorum ki, o yıl Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu yılıymış. Şarkıya türküye ağırlık verildiği yıl. Ben ona bakarım, onun ötesini nasıl anlarım! Ohoo, bu iş de benim sazım, tamburam. Zaten meraklıyım. Diyarbakırlı Celal'in en zor türkülerini bile okuyorum. Zaralı Halil'inkileri ise haydi haydi.

[**Celal Güzelses**: (1900-1959) Diyarbakırlı halk türküleri sanatçısı, araştırmacı. Askeri rüştiyede okumuş, devlet memurluğu yapmıştır. Diyarbakır Halk Musiki Cemiyeti'nin kurucusu (1943) olup Diyarbakır Halik Türküleri (1938) adlı notah bir derlemesi de vardır. 1931'de İstanbul'a gidip on sekiz plak doldurmuştur. Gırtlak ustalığıyla bir kuşağı büyülemiş, Şark Bülbülü lakabıyla anılmıştır.

Halil Söyler: Zaralı İnce Halil adıyla bilinen, gür ve güzel sesli halk türküleri sanatçısı. Çiftçiydi. Çağdaşı Celal Güzelses'i üstad kabul ederdi. İstanbul'da Zehra Bilir'le sahneye çıkmış, taş plaklar doldurmuştur.]

Sesim zil gibi çıkıyor. Bu hayhuy içinde dahi sesim ta köşeden öğretmenin dikkatini çekiyor olmalı ki, tatlı ve alaylı sesleniyor: -

Ulan kamçı kuyruk, kamçı kuyruk, sana söylüyorum,

yalın ayak, sana. O köşeden şöyle beri gel hele beri," diye bana sesleniyormuş. Seneker dürtükledi de ayıktım. Acep yine ne oldu, ne olacak diye ayaklarıma baka baka ilerliyorum. Çok da utanıyorum.

"Köşeden gelen senin sesindi herhal. Bize bir türkü oku hele bakalım," diyerek kutusundan kemanı çıkarmaya başladı. Ben pek inanamıyor, utancımdan başımı kaldırıp da öğretmenin yüzüne rahatça bakamıyorum. Ama yine de şöyle kaşlarımın altından kaçamak bir bakış fırlatmadan da edemedim. Babacan ve tatlı yüzü bana cesaret verdi. Başımı doğrulttum. Şimdi rahatça yüzüne bakabiliyorum.

"Bize bir türkü söyleyebilir misin," diye tekrarladı öğretmen.

Ben zaten şarkı türkü okumaya nazlananlardan değildim. Hem bir başlarsam, öyle bir türküyle, bir şarkıyla da durduramazlardı kolay kolay... Başladım okumaya. Okudukça, sesim kulağıma gelip, beni büsbütün coştururdu. O aralar da Urfalı Mukim Tahir'in türküsü çok meşhur:

Kapıyı çalan kimdir?

Aç bakam gelen kimdir.

Yaram derine düştü,

Belki gelen hekimdir.

Bu türküyü makamıyla, usulüyle çok iyi okurdum. Çalgıya malgıya lüzum yok, ben durmadan ötüyorum. Öğretmenin yayı tutup da havaya girmesine dahi fırsat vermeden, ben davulumu dövmeye başlamıştım ki, gözüm öğretmene kaydı. Durmadan gülüyor, hem de bana öyle geliyor ki, beğeniyle dinliyor. Canım zaten yanmış, bahaneyle kesmiyorum.

“Halepli bahçesinden” beytini de bitirir bitirmez, hemen hiç aman soluk vermeden, Urfalı Cemil Cankat’ın sonraları çok güzel okuduğu türküye geçiyorum:

Mezarımın başı Urfa’ya karşı

Baş ucuma koyun yazılı taşı...

Bu türküyü de bir çırpıda çıkartıyorum aradan. Eğer Kâşif Bey kemanın yayıyla beni itip öteye sürmese Diyarbakırlı Celal’ın **“silmedim göz yaşını; aşkın ile ağlayanın...”**ıyla girip, tekmil Güneydoğu’yu başa çıkacağım.

“Çocuğum, bak, şimdi dersimiz bu değil, bu işler başka zaman,” diye durdurdu öğretmen.

Âlâ. İsmim kayıtlı değil, okul numaram yok, ama durumu türkü sayesinde epey düzelttik. Seneker ve Koç’la her gün sabahtan okula gidip, ikindi dönüyorum. Gamı kasaveti epey dağıttık. Ne defter, ne de kalem. Türkü çağırarak git git gel!

Ve lâkin, sen bakar mısın tersliğe! Babam hâlâ gelmek bilmiyor. Her yıl bu vakitler işi çoktan bitmiş olurdu ya, bu defaki, benim kem talihim. Üstelik kar da erken yağar, babamın çalıştığı inşaat işleri hepten paydos olurdu...

Kar bir yağmaya başlarsa, günlerce kesilmez, zaten tepelerin arasında olan Zara, temelli kara teslim olur. Mart’ın dokuzuna, bazen ise April’in beşine [April: Latince kökenli bu sözcük, Ermenice’ye Nisan ayı anlamında Abril olarak yerleşmiştir. Zara’da Türkçe konuşma diline Aprul olarak da geçmiştir. Genellikle beşinci gününe rastlayan soğuk, şiddetli fırtına, yörede şu geleneksel deyişe yol açmıştır: Sakın Aprul’un beşinden, kömüşü ayırır eşinden!] kadar bekleyeceksin kı kara toprak yüzü göresin. Kar yağar da yağar, metrelerce. Önceleri herkes dam üstüne çıkar, sürgülerle karı aşağı küreler. Çünkü ilk önce yağan kar tozak olur. Sürgüyü çocuklar bile sürer. Ama kar devam ettikçe, artık değme babayiğidin kârı değildir karı kürümek. Tahtadan yapılmış kar kürekleriyle karlar atılıp damlar temizlenmezse, metrelerce kar üst üste biner, çoğu zaman damı çökertir.

Karı atılan damı da, üstündeki koca loğ taşı ile loğlamalı ki alta su geçip de damlamasın. Zaralının yaz kış çektiği rezilliktir vesselam. Kürenen karlar duvarlara yaslanır, dağlar gibi... Ortada ne ev kalır, ne de ahır, samanlık. İnsanlar çoğu zaman körkösnü gibi tünellerden geçip dönerler evlerine. Ne yol bellidir, ne de iz. Bele kadar kardan çığır açıp çarşıya ulaşılır ilk zamanlarda. Beş on gün sonra kar bekir, artık üstüne adam alır. **Yerden bir metre yüksekten aylar boyu git gel!**

Babam aklıma düştükçe ağlıyor, anamın amanını kesiyorum. Evet artık okula gidebiliyorum, ama ne üstte var, ne başta. Ne defter var, ne kalem. Ne kitap var, ne çanta. Hani bunların hiçbiri yok! Gerçi birisi elime geçse, ötekilere ağlayacağım. Her tarafımız bozuk...

Anam her gün bir çeşit yalanla beni loğuzlamaya çalışıyordu. Ama ben daha önce söylediği lafları, verdiği bol keseden ümitleri unutmadığım için, her defasında yem birşey üretemez oluyordu artık.

“Oğlum merak etme, baban neredeyse gelecek. Ne kadar yevmiye yaparsa o kadar fazla para kazanır. Sana daha güzel esvaplar alır. Daha süslü olursun.” Anam ara ara böyle dese de, ben yine de her gün “bu Koçhisar da nereden çıktı” diye ayaklarımı yerlere vurup, **“bu ne cehennemin dibindeydi,”** diyerek debeleniyordum.

Hafik'e o zaman Koçhisar derdik. Zaramızın da eskiden Koçkiri diye anıldığı gibi.

Sh:41-47

Kaynak: Kirkor CEYHAN, Seferberlik Türküleriyle Büyüdüm, Aras, Üçüncü Baskı: Eylül 2008, İstanbul

KUTSALIN GEÇİRDİĞİ BAŞKALAŞIMLAR

Yüzyıllardan beri onu bastıran kargaşalara rağmen insan ruhunda derinlemesine yer etmiş olan kutsal olgusu, en beklenmedik biçimlere bürünerek ortaya çıkadurur. 12. yüzyılda da ilahi aşk olgusunun tahlilini en ileriye vardıranlardan bir Fars mutasavvıfın çehresine bürünmekteydi. Ontoloji, dil ve antropolojinin oluşturduğu üç düzeyin yapısındaki eklemler, bu mutasavvıfta şaşılacak ölçüde eşbiçimlidir, organik bir biçimde uyuşur ve gönül gözüyle müstesna tutarlılıkta bir keşfin (vision) üzerindeki perdeyi kaldırırlar.

Ruzbihân Bakıllî-i Şirazî İran'da Şiraz yakınlarında küçük bir kasaba olan Fasâ'da 1128 yılında doğmuş ve (ay takvimine göre) seksen dört yaşında vefat etmiştir. Bu müstesna mutasavvıfın tipik bir Fars ismi vardır; **rûz "gün" ve bi "mutlu" unsurları, "günü kolaylaştırılan, işi rast getirilen"** anlamına gelen bir kelime oluşturur. Ruzbihân, tasavvufi tecrübelerini ve baş döndürücü keşiflerini dile getirdiği, aralarında Keşfü'l-Esrâr'ın (Sırların Keşfi) da bulunduğu hatırı sayılır eserler bırakmıştır. Bütün kitapları, vecdi bir coşkunluğun sesini duyurduğu şahsi bir dille yazılmıştır ki söz konusu coşkunluk bu kitapların okumasını her zaman kolaylaştırmaz. Diğer ünlü eserleri, Abherul-Aşıkîn ve Şerh-i Şathiyat'tır Ruzbihân, kelimenin tam anlamıyla gönül gözüyle görenlerdendir. Çocukluğundan beri yaşamış olduğu bu tasavvufi vuslat tecrübesinde öyle bir tahayyül gücü vardır ki varlıkları ve her bir şeyi güzelliğin çehrelerine dönüştürür. **Keşfü'l-Esrar'da. şöyle yazar**: "Rûhâniyûnu (ruhun meleklerini), rabbâniyûn'u (hâkimiyetin meleklerini), kudsîyûnu (kutsallığın meleklerini), celâlîyûnu (haşmetin meleklerini), cemâlîyûriu (güzelliğin meleklerini) gördüm." Celâl ile cemâl'in, "haşmet" ile "güzellik"in, Rudolf Otto'nun ünlü kitabı D as Heilige'de (Kutsal) sözünü ettiği paradoksal tecrübeye, yani tremendum ile fascinans'a, hem çeken hem iten duygusal tecrübe gücüne atıfta bulunduğunu söylemeye gerek yok. Ruzbihân kutsalın bütün karşıtlamalı veçhelerini yoğun bir biçimde yaşar, bunu ruhunun en derininde tecrübe eder: Peygamber'i, Cebrail Aleyhisselâm'ı görür, Hızır'la karşılaşır ve aynı İbn Arabi gibi onun müridi olur; zira Hızır, onun varlığı ile ilahi karşılığı arasındaki bağın, yaşam kaynağının simgesidir. **"Hızır'ı gördüm. Bana bir elma verdi ve bir ısırık aldım. 'Hepsini ye,' dedi bana, o zaman ağzım gayriihtiyari açıldı ve bütün o nur ummanı doldurdu içimi: İçmediğim tek bir damlası kalmadı."**

İmgelerin çokluğu, keşiflerdeki taşkınlık, heyecanların coşkunluğu, gitgide daha gür ve yoğun seyredalış halleriyle iç içe geçtiğinde, kendini zihinsel kavramlardan ziyade görkemli, barok ve parıltılı imgelerle ifade eden bir düşünme tarzı uyandırır. Bu keşif, duyuların çehre değiştirmesinin bizzat özüdür, gören kişiye her şeyi gönül gözüyle inceden inceye yoklama olanağı verir. Ruzbihân imgelerle düşündüğü için de, dili son derece muğlak, müphem ve simgeseldir. Bu algının organı, etkin hayal gücüdür onda; Henry Corbin'in ruhların bedenlendiği ve bedenlerin ruhlaştığı âlemul-misâl'ı tasvir etmek için yarattığı terimle, imaginal düzeyde ortaya çıkar ancak. Dolayısıyla imaginal, "bir ilkörneğin timsalleştirilme düzeyi"dir. Zaten Arapça misâl kökü üzerine kurulan kavramlar buna harikulade elverişlidir: temsil ilkörneğin timsalleştirilmesini, temessül sözcüğü ise duyumsanabilirin simgeye dönüşme fiilini tanımlar. Du yumsanabiliri simgeye dönüştürmek ve simgeyi onu ortaya çıkarmış olan seyre dalış fiiline döndürmek, yorumbilgisi çemberini açan ve kapatan iki hareketi özetler. Ruzbihân da bu sihirli çemberin içinde, imgelerle düşünür ve varlığı bir "iltibâs" (amphibolie) gibi, aynı anda hem olan hem de olmayan gibi algılar.

Ruzbihân'ın bütün eserleri iltibâs konusu üzerine, aynı anda hem olup hem olmayan üzerine, tanrısalın erişilmez aşkınlığı ile tecessüm etmiş biçimlerin insanbiçimciliği arasında asılı kalanlar üzerine bir dizi çeşitlemedir. İltibâs varoluşun kendi paradoksuna bağlı olan temel bir muğlaklığı harekete geçirir. Nasıl ki her tecelli bir yandan varlığı gösterirken onu gizleyen boyutu da içinde taşırsa, dil de varlığın bu ikircikli halini tercüme eder. Dolayısıyla her paradoksun, görünmeyeni aynı anda hem açığa vuran hem gizleyen iki anlamı vardır — tıpkı üzerinde yansıyan imgeyi gösterirken bizzat bu imgenin ötesinde durana da gönderme yapan ayna gibi... Ruzbihân, hayranlık halısına bir oturunca nasıl "görünmez sevgililerin" (’arâisü'l-gayb) tezahür edişine tanık olduğunu, tanrısal haşmeti nasıl güzelliğinin nurlu veçhesi altında seyre daldığını ve o güzelliği nasıl **"kırmızı bir gül görünümünde, ama kırmızı güllerin döküldüğü, sınırını görmediğim cihan içinde bir cihan gibi"** algıladığını anlatır. **"O sırada içime Hz. Peygamber'in şu sözü doğdu: Kırmızı gül ilahi güzelliğin (mehabetin) bir parçasıdır."**

O halde iltibâs, münasebetlerin bütünüyle yön değiştirdiği o çift-anlamlılığın birleşme noktası olan bir çehre değişikliğini farz eder: Aşka bağlı kalan kişi halihazırda bütün şeyleri aşkın çehre değiştirici bakışıyla görür ve ilahi aşkın halesini taşıyan bu bakışla insan yüzünü tekrar keşfeder; öyle ki Âşık ile Maşuk ve aralarındaki bağ, aynı "renge" bürünür (hemreng olur). İltibâs, "lafza sadıklar"ın soyut tektanrıcılığı (ta’tîl) ile "şirk koşanlar"ın insanbiçimciliği (teşbîh) arasına yerleşir. Ne gerçekliğini aştığı suretiyle birleşiktir, ne de dünyayla arasındaki tanrı-görünümlü bağdan kopmuştur. Bir vardır, bir yoktur. Kendini bir gösterir, bir gizlenir; aşka sadık kişinin Mecnun gibi Tanrı'nın aynası, yani Tanrı'yı en güzel biçimlerde gören "sâhib-i nazar" haline gelmesi de işte bu çift-görünümlülüğün bağrına yerleşince vuku bulur.

Ruzbihân aynı zamanda şeyhi şattâh, yani "şathiye yazanların şeyhi" diye tanınır. Şathiye sözcüğü "taşkınlık", "vecd halinde söylenen söz" diye tercüme edilmiştir; Louis Massignon bunu "tanrı- duygulu deyişler" diye tercüme etmeyi önermişti. 10. yüzyılın ünlü Fars mutasavvıfı Ebu Nasr Sarrac Tusi, vecd halindeki mutasavvıfların kullandıkları tuhaf deyişlerin dinleyenleri derinden şaşırttığını, zira paradoksal sözlerin dile gelişinin daracık kıyılar arasından akan coşkun bir ırmağa benzediğini, mutasavvıfın taşmadan ve hitap ettiği kişiyi sersemletmeden iletişim kuramadığını söyler. **"Nur dalgaları taşıp dile gelir; dil de, içlerinde bunun gerçek anlamının derinliğine vâkıf olanlar haricinde, dinleyicilerin kulağına rezil şathiyat gibi gelen sözler sıralamaya başlar."** Ruzbihân'a göre sufılerin lisanında şathiye, **"gönüllerinin en derinlerini"** (esrâr-ı dil) coşturan hareketlerden doğar. Vecd esnasında ruhları harekete geçmiş olur, derunlan kaynamaya başlar, dilleri çözülür. Bu şaşırtıcı sözler aynı anda iki anlama gelir; o sözleri telaffuz eden kişi, dinleyiciler tarafından ayıplanıp kınanma riskiyle karşı karşıyadır. Böylelikle melametî olur, yani "kınanan kişi" haline gelir. Ezelinin, "kıdemli" nin kendini cismani ve "olumsal, önemsiz" (hadas) içinde dışavurduğu her yerde karşımıza çıkar şathiye. Abherü'l-Aşıkîn'deki şathiye, hem ilahi hem beşeri aşkın paradoksu haline gelir. Aynen ilahi güzelliğin şathiye kılığında görünmesi gibi, ifade edilemeyen de, dile gelmeyen de, ne kadar ilhamla doluysa o kadar coşturan paradokslar biçiminde tezahür eder. Bunun içindir ki Corbin şathiye'yi **"ilham eseri paradoks"** diye tercüme etmeyi önerir.

Mutasavvıfın kendisi, yalnızca öznesi tanrısal varlık olan öner-meleri nedeniyle değil, bu tavır onu fıkıhçıların ve lafza sadıkların zahiri (exoterique) dinine cüretkârca meydan okumaya ve

sofu din-darlarla resmi dinin temsilcilerinin şaşkınlıktan afallamış gözleri önünde kutsallığa hakaret eden bir kâfir yerine konulmaya ittiği için de, şahsen bir paradoks, bir şathiye haline gelir. Nasıl ki iltibâs'a dayalı görüş mutasavvıfı kurulu düzene uygun düşünenleri sarsacak çarpıcı sözler sarf etmeye sürüklerse, bu durumun tecessüm ettiği insan da müminler sürüsünün ortasında bir uyuz keçi, bir melametî, ya da, erdiği selamet halini ötekilerden gizlemek için, yeri geldiğinde kendisini yargılayıcılar ve sofular nezdinde resmen kınanma riskiyle karşı karşıya bırakabilecek rezaletler çıkarmaktan bile kaçınmayan —Hafız'ın deyişiyle— **bir rind, "ilham sahibi bir serbest-meşrep"** haline gelir. Bu açıdan Ruzbihân, muhtemelen tüm zamanların en coşkun mistiklerinden biri olan 14. yüzyılın ünlü Fars şairi Şirazlı Hafız'ın habercisi gibi telakki edilebilir. Üstelik, Hafız'ın Türk yorumcularından (şârih) biri , onu "Ruzbihânîye tarikatı"nın bir nevi üyesi haline getirecek bir isnâd'm ipucunu verir bize.

Bütün samimiyetimle söylerim ve memnunum söylediğimden

Olunca Aşkın kölesi, azat da oldum her iki âlemden.

Bu özgürlük Hafız'ı, bizim dönemimizde Taliban'ın ve en radi-kal İslamcıların ideolojileri haline gelecek olan şu hoşgörüsüz ve fanatik düşünce biçimlerinin en zorlu ve en gözü pek eleştirmenlerinden biri haline getirir. Hafız'a göre hakikat, bizim iyilik ve kötülük kategorilerimize sığdırılamayacak, bizleri vaizlerin kof öğütleriyle yetindirmeyecek derecede paradoksaldır; yargılayıcıların yavan yasaklarına indirgenmeyecek derecede isyankârdır. Hafız'm bütün bunların ardında ortaya çıkardığı, "kendine hayranlık" (hod- perestî) diye nitelediği darkafalı bir zihniyet ve "ikiyüzlülük tuzağı" diye kınadığı çapsız bir etik değildir sadece; özellikle kendi arzularımızı gerçeklik sanmamızdan ibaret kısır bir yanılsamadır aynı zamanda.

Yargılamayasın rindleri, sen ki övünürsün saflığınla

Başkalarının kabahatleri yüklenmeyecek sırtına asla

Ben ha faziletli olmuşum ha günahkâr, ne umurun,

Herkes biçecek kendi ektiğini, sen kendinle uğraş.

O Dost'u özler her insan, ayyaşı da ayığı da,

O Dost'un mekânıdır her yer, camii de havrası da.

Ruzbihân'ın üç konusu ve bunların ontolojik, söylemsel ve antropolojik diye tanımlayabileceğimiz üç düzeyi modem zamanlara oturtulursa, hangi başkalaşımlara maruz kalırlar? Varlık bize hâlâ iltibâs gibi mi gösterir kendini? Söylemlerimiz hâlâ Sufılerin ilhamlı paradokslarını mı iletir? Biz de, İran mutasavvıflarının anladığı anlamda melametînin ve rind'm paradoksal statüsünü mü cisimleştiririz? Martin Buber şöyle diyor bize: "Güneş tutulması güneş ile gözlerimiz arasında vuku bulan bir şeydir; güneşin kendisinde değil." Başka türlü söylersek, kutsal mefhumu, en azından inananlar için, karanlıkları örten perdelerin ardında el değmemiş kalır. Fakat bu perdeler nelerdir ve bizim dünyayı kavrama tarzımızı nasıl koşullandırırlar? Ruzbihân, her şeyin yerli yerinde olduğu harikulade biçimde hiyerarşikleştirilmiş bir dünyada yaşamaktaydı: Tanrı, melekler, meleksi idrakler, imaginal'in dünyası ve nihayet, Kuran'a göre "emaneti yüklenen" ve Tanrı'nın aynası olarak bütün tanrısal adları ve sıfatları kendinde toplayıp bağdaştıran insan. Ama bu kadar harikulade biçimde

eklemlenmiş, bir Mısır piramidi gibi hiç değişmeden kalmış olan o dünya, modernliğin istikrarsızlık yaratan darbeleriyle çökmüştür. Freud modem insanın hakikat algısını tepeden tırnağa allak bullak eden üç temel darbeye maruz kalmış olduğunu bildirir bize. İlki, artık sabit olmadığı için, kâh Hegel'le birlikte tarihsel-tinsel bir süreç olarak, kâh Darvvin'le birlikte doğal ve biyolojik süreç olarak, kâh Marx'la birlikte sosyo-ekonomik bir süreç olarak hareket eden dünyanın merkezinin artık kendisi olmadığını öğrenmesini sağlayan "kozmogonik darbe"dir. İnsanın ufku, Ruzbihân'a göre tanrısal mesajların boca edildiği semavi kürelere Cebrail Aleyhisselâm gibi dikey bir biçimde açılmak yerine, çizgisel bir sürecin yatay düzlemine çarpmaktadır. Kopemik Devrimi insanı yuvasından kovmuş ise, "biyolojik darbe"nin sonuçları daha da travmatik olmuştur. Şeceresinin peygamberlere ve mitolojik zamanların tanrılarına dayanmadığı, insanımsı maymunların soyundan geldiği ve de dünyanın temelinin artık akim doğal ışığı değil, en uygun olanın hayatta kaldığı bir ayıklamayla iş gören kör bir tabiat olduğu, kafasına dank etmiştir insanın. En sonunda "psikolojik darbe" ile de "benliğinin artık kendi evinin efendisi olmadığı"nm, bilinçdışı ve akıldışı kuvvetlerden müteşekkil bir okyanusun üzerinde gezindiğinin ve "tarih" diye adlandırma alışkanlığında olduğu şeyin, ilkel ve birbiriyle uzlaşmaz içgüdülerin çarpıştığı fecaat sahnesinden ibaret olduğunun ayırdına varmıştır.

La lumiere vient de l'Occident'da (Işık Batı'dan Gelir) şöyle yazmıştım: **"İçinde yaşadığımız kaos dünyası, adeta birbirine bağımlı üç eşanlı olgunun birleştiği nokta gibi görünüyor bana: büyübozumu, klasik aklın yıkılması ve sanallaştırma."** Büyü-bozumu ile kastım, vaktiyle dünyayı halelendiren ve onu sihirli kılan kozmogonik simgelerin tasfiye edilmesi ve bunların tedrici geri çekilişiyle gökyüzünün türdeş ve ruhsuz kalmasıydı. Ama insan erişilmez bir şeyler öngörmeksizin, onun özlemini çekmeksizin yaşayamaz. Bu yüzden de geçmiş mitosların yıkıntıları üzerine kurulan ve yeni ama bu defa çok kişiselleşmiş bir manevi âlem şekillendiren, dünyanın tekrar büyülü kılınması diye nitelenebilecek tersine bir olguya da tanık olmaktayız. Aydınlanma kazanımlarının mahvolması ve hegemonya kuran söylemlerin ortadan kalkışı ise, diğer yandan, bilincin bastırılmış bütün düzeylerine değer kazandırmıştır; öyle ki söylemlerin birbirini izlediği düzenin yerini, Cilalı Taş Devri'nden bilişime kadar tarihsel bilincin tüm düzeylerinin eşzamanlılığı almıştır. Bu iki olguya paralel olarak, aktarımlardaki devrim de hayli tuhaf bir olgu olan sanallaştırmayı yaratmıştır; bu olguda, muhayyilemizin yanında, tam aynısı olmasa da en azından dış görünüm itibariyle şeylerin eski halindeki mitsel-şiirsel dünyaya benzeyen bir sanal dünya ortaya çıkmaktadır. Bu parçalanma, mantıksal sonucu olan bir başka gerçekliği açığa vurmaktadır: Kelimenin en geniş anlamıyla birbirine-bağlanabilirlik, yani bütün alanlarda ağlann yaratılması. Kültürler düzeyinde bu birbirine-bağlanabilirlik, bütün kültürlerin bir- biriyle iç içe geçerek karma ve melez bir bilince neden olduğu bir tür mozaik görünümüyle (Deleuze'cü anlamda) rizomatik ilişkileri öne çıkarır. Bilgi düzeyinde yorum yelpazesiyle kendini gösterir; büyük metafizik hakikatler değersizleştirildiği ölçüde ise, bizzat varlık, çeşitli yorumlardan oluşan sonsuz süreç haline gelir. Kimlikler düzeyine, yamalı bohça diye adlandırdığım çoğul kimliklerle tercüme olur; öyle ki, modem insanın genişlemiş bilincine hiçbir kültür tek başına cevap verememektedir. Medya düzeyinde ise, sanallaştırmaya ve şu meşhur Web'e yer açmıştır.

Bu dünyanın röntgenini çekmek için didinip durduğumuz vakit, ruhun kargacık burgacık yazılarla dolu parşömen kâğıdında aslında hiçbir şeyin yok olmadığının farkına varınz. Eşzamanlılık art-ardalığın yerini almıştır. Kutsalın geçirdiği başkalaşımlar geleneklerin,

bireylerin, kültürlerin keyfince çeşitlenir ve her kişi bir "sınır geçirici" haline gelir. Hepimiz hacılaşmışızdır, fakat bu hac yolculuğu özel bir güzergâhla sınırlı değildir. Arayışı korumuşuzdur, fakat aradığımız artık sadece Kutsal Kâse değildir; üstelik bu arayış insanların manevi müdahalelerine göre değişikliğe uğrar: Kâh Budizmde- ki ruhun sınırsız göçler çemberi olan samsâra, kâh Vedânta'daki dünyanın kozmik yanılsaması olan mâyâ, kâh semazenlerin vecd içindeki dansları kılığına bürünür. Bir başka deyişle, kültürlerin melezleşmesiyle büyüyen tercih yelpazemiz, zaman ve mekânın ötesinde serüvene çıkmak için yorumbilgisinin dar çemberini kırar. Bu yolculuklar her birimizi çok bireyselleşmiş ve çok özel bir Homo viator (seyyah insan) haline getirir. Ruzbihân ve Hafız için kurtuluşa ermiş insan ülküsünü melametî ya da rind temsil ediyorken ve bu hayal de ilahi aşk çehresine bürünmüş bir aşktan ilham alıyorken, halihazırda bu ülküye en yakın olacak insan kimdir? Aslında böyle bir ülkü yoktur artık. Kuşkusuz âlimlerimiz, parlak entelektüellerimiz, akla hayale gelebilecek her alanda mükemmel araştırmacılarımız, dogmatik ideologlarımız vardır, fakat bilgelerimiz, özellikle de bu çapta mistiklerimiz yoktur. Olsa olsa gurular vardır; ateşli, bazen de fanatik ve "meczup" yandaşlar vardır; muayyen bir hakikat arayan insanlar, insanın manevi boyutunu böylesine küstahça ihmal eden bir uygarlık nazarında eleştirel olup daha iyi bir dünya arayanlar vardır.

Bununla birlikte "zamanın ruhu" diye bir şey de vardır. Erich Neumann, "Sanat ve Zaman" başlıklı bir makalesinde, belirli bir dönemde bütün varlıkların, özellikle de yaratıcıların, aynı ruhla harekete geçip belirli bir yöne doğru hareket ettiklerini ileri sürer; Neumann yolların bu birleşmesine "zamanın ruhu" (Zeitgeist) adını verir. Zamanın bu ruhu yeryüzü kültürümüzdeki derin bir kırıktır aynı zamanda. Neumann dünyanın "Kaos ile İlkörnek arasında" (zwischen Chaos und Urbild) bir iki-arada-bir-deredelik dönemi yaşadığını düşünür: yok olan bir dünya ile onun küllerinden doğması gereken bir başka dünya. 19. yüzyıl sonunun Cezanne, Van Gogh, Picasso gibi büyük yaratıcıları kahraman bireylerdi, kaosun karanlık güçlerinden yola çıkarak dünyayı tekrar yaratmaya çağrılı olduklarından, arayışları iblise karşı bir kavgaydı, neredeyse Prometheusvari bir görevdi. Ama 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başından itibaren, ne dev ne keşif sahibi olan yeni bir insan tipine tanık olunmaktadır: iki-arada-bir-deredelik sınırında pişen kumarbazlar, başka bir deyişle de yaptakçılar (bricoleur).[hünerli işçi, küçük tamirat veya inşaat işleri yapan kimse; gerçeği anlamak için daima kendi stratejilerini oluşturan kimse]

Yaptakçılıkta, gerçeküstücülerin "nesnel tesadüf' adını verdiklerine benzer bir unsur vardır. Sanat eserleriyle, farklı meditasyon uygulamalarıyla, Şark öğretilerinin çeşitli unsurlarıyla oynayan yap- takçı, yeni varoluşsal zeminlere biçim verir. Önünde büyük bir tercih yelpazesi vardır: Bir kültürel sahadan bir diğerine kayabilir, başka tarihsel belleklerden beslenebilir, buraları kaynak alıp zenginleşir ve kendince bunun sentezini yapabilir. Yaptakçı seçer ve şu her tarafa saçılmış mevcudiyetlerden parçaları adeta bir ressam maharetiyle düzenler. Haletiruhiyesinin renkleriyle resmeder onları; kendi şahsileştirilmiş mekânını düzenler. Yaptakçılık en üstün düzenleme sanatı olarak kalır; yaptakçı ise bunu çok güzel kullanmayı bilir.

İngiliz-Hint ve Latin Amerika romanlarında, New-Age'i benimseyenler arasında, yeni değer borsalan arayışıyla bir manevi iklimden diğerine seyahat eden o yeni ruh göçebeleri arasında, bunun örnekleri bulunmaktadır. Yaptakçı kendisiyle hem ait olduğu gelenek, hem de taşıyıcısı olduğu kültürel dönüşümler arasına mesafe koyan iki yönlü bir bakışla donanmıştır.

İki tarafla bu mesafelilik onu parçalara ayrılmış bir varlık haline getirir, ama bu parçaların çok sayıda eklemlenmesini pek yerinde bir biçimde idare etmeyi başarır. Onu kıskıvrak tutan katı kaidelerden azat olduğunu hisseder; köhneleşmiş dogmaların prangasından kurtulunca da güzel yarınlar şarkısını terennüm eden denizkızlarının tuzağına düşmeyecek derecede bilinçlenir. Şeylerin bu durumunun zorunlu olarak onun bilgi yelpazesini büyütmüş olduğuna kimsenin itirazı olamaz; fakat aynı zamanda yolunu şaşırttığını ve öğreniminin önüne engeller serpiştirdiğini de kimse inkâr edemez. Alışılmadık tutumu, tıpkı **melametî** gibi, çelişik, hatta bazen rezil ve infial uyandırıcı görünebilir, ama her şeyden önce, tahayyül edilebilir tüm sınırlardan geçiren bir rehber olarak kalmaktadır. Temel ilkömeklerle halelenmiş bir dünyada yaşayan rind'in aksine, yaptakçı, henüz tabiatını bilmediği fakat öncü işaretlerini hissettiği bir hakikatin su yüzüne muhtemel çıkışı ile kaos arasında sıkışmıştır. Tefekküre daldığı, varlığını aştığı olursa, bu içekapanış geleneksel etiğin kuralları uyarınca değil, adeta yoksunlaşma yoluyla gerçekleşir. **Eğer bir tasavvufu varsa, bu tasavvuf negatiftir. Tamama ermişliğin ve iç huzurunun o nice nadir nefasetinin tadına, eleme yoluyla varır. Özgür insanın modern versiyonu diye tanımlanabileceği ise kesindir.**

Sh:19-28

Kaynak: Daryush Shayegan, Melez Bilinç, Çeviren: Haldun Bayrı, Fransızca Basımı: La conscience metisse Albin Michel, 2012, Metis, 2013, İstanbul

BEN ANADOLUYUM

https://youtu.be/fOhuFb79YII

Ben Anadoluyum...
Yıllar yılı susuz kaldım, yıllar yılı aç.

Şükrederek kalktığım sofralarımda,
Ya soğan ekmek olur, yahut bulamaç.

Hastalarım vardı ölüm yataklarında,
Ne doktor yüzü gördüm, ne ilaç.

Zaman zaman nankör çıktı büyütüp okuttuğum,
Gölge vermedi çok kere diktiğim ağaç.

Devlet denince hep vergi geldi aklıma,
Jandarma denince kırbaç.

En gümrah ırmaklarım boşuna akıp gitti,
Üç beş adım ötesinde toprağım vardı kıraç.

Gittim, yiğitçe döğüştüm gazâ meydanlarında,
Ne tak-ı zaferler istedim, ne taç.

Savaşta çiğnetmedim hilâli düşmanlara,
Barışta düştü üstüme gölge gölge haç.

Yolsuz, okulsuz köylerim, kasabalarım,
Hâlâ alın terine muhtaç.

Ben Anadoluyum... acılı, mahzun;
Bende bitmez tükenmez dert kulaç kulaç...

Yavuz Bülent Bakiler - Anadolu

TEK HECE AŞK

Var mı beni içinizde tanıyan
Yaşanmadan çözülmeyen sır benim
Kalmasa da şöhretimi duymayan
Kimliğimi tarif etmek zor benim

Bülbül benim lisanımla ötüştü
Bir gül için can evinden tutuştu
Yüreğine Toroslar' dan çığ düştü
Yangınımı söndürmedi kar benim

Niceler sultandı, kraldı, şahtı
Benimle değişti talihi, bahtı
Yerle bir eyledim taç ile tahtı

Akıl almaz hünerlerim var benim

Kamil iken cahil ettim alimi
Vahşi iken yahşi ettim zalimi
Yavuz iken zebun ettim Selimi
Her oyunu bozan gizli zor benim

Yeryüzünde ben ürettim veremi
Lokman Hekim bulamadı çaremi
Aslı için kül eyledim Keremi
İbrahim'in atıldığı kor benim

Sebep bazı Leyla bazı Şirindi
Hatırım için yüce dağlar delindi
Bilek gücüm Ferhat ile bilindi
Kuvvet benim, kudret benim, fer benim

İlahimle Mevlana'yı döndürdüm
Yunusumla öfkeleri dindirdim
Günahımla çok ocaklar söndürdüm
Mevladanım hayır benim, şer benim

Benim için yaratıldı Muhammed
Benim için yağdırıldı o rahmet
Evliyanın sözündeki muhabbet
Enbiyanın yüzündeki nur benim

Kimsesizim hısmım da yok hasmımda
Görünmezim cismimde yok resmimde
Dil üzmezim tek hece var ismimde
Barınağım gönül denen yer benim
Benim adım aşk!

Cemal Safi

https://youtu.be/0dpfyoKkNKo

AYNA SİMGECİLİĞİ

Çeşitli dünya dinlerinin mistisizmlerine anlam kazandırmak için kullanılan zengin simge dağarcığından burada ayna simgesini seçiyoruz. Çünkü, bunların arasında mistisizmin özünü ifade etmeye en uygunu ve aynı zamanda temelinde irfanı (gnostik) veya aklî özelliğe sahip olanı ayna simgesidir. Ayna manevî tefekkürün en dolaysız simgesidir; aslında bilginin (gnosis) de öyle, çünkü öznenin ve nesnenin birliğini temsil eder. Bu örnek, bir simgenin gerçekliğin bu kadar değişik düzeyine işaret eden ve bazen de çelişkili görünebilen çeşitli anlamlarının nasıl kendi içinde tutarlı olduklarını ve kendisi tamamen manevî olan imgenin toplam anlamı içinde nasıl uyumlu bir biçimde varolduklarını da göstermeye yarar.

Anlam çokluğu bir simgenin özündedir; ve akılcı (rasyonel) tanımlamalardan üstün olduğu yön budur. Çünkü, akılcı tanımlama bir kavramı akılcı bağlantılarına göre düzenlerken ve aynı zamanda onu belirli bir düzeyle sınırlarken, simge netlik ve açıklığından zerre kadar kaybetmeden 'yukarıya (üst düzeylere) açık' kalır. Hepsinden öte, simge akıl ötesi gerçekliklerin 'anahtarı'dır.

Akıl ötesi gerçeklikler için hiç çekinmeden **'akıl ötesi hakikatler'** de diyebilirdik; bu noktayı vurguluyoruz, çünkü, simgeciliği sırf psikolojik açıdan açıklamak uzun süredir alışkanlık olmuş. Bu psikolojik yorum her zaman mutlaka yanlıştır anlamına çekilmesin, ama bu mümkündür. Kesinlikle yanlış olan şey, simgenin kökeninin **'kolektif bilinçdışı'** diye adlandırılan şeyde, diğer bir deyişle insan ruhunun kaotik bir alt tabakasında bulunabileceği görüşüdür. Bir simgenin içeriği akıldışı değildir, akıl ötesidir, yani tamamen manevîdir. Bu yeni bir tez değildir; gerçek manevî geleneklerin hepsinde varolan simgecilik bilimine özgüdür.

Buradaki yaklaşımımız tamamen ilkeseldir: ayna simgeciliğinin bu kadar açıklayıcı olmasının, nedeni, aynanın bir anlamda simgenin simgesi olmasıdır. Aslında simgecilik en iyi, salt kavramsal terimlerle tamamiyle ifade edilemeyen fikirlerin veya prototiplerin görünen yansıması olarak tanımlanabilir. Bu konuda St. Paul şöyle der: **'Çünkü şimdi ayna ile muammalı surette görüyoruz, fakat o zaman yüz yüze göreceğiz; şimdi cüz'î biliyorum, fakat o zaman bilindiğim gibi bilineceğim.'**(I Korintoslulara, 13:12)

Simgenin ebedî bir prototipin imgesi olarak göründüğü ayna nedir?

Simgenin soyut kavramların aksine görsel veya 'plastik' doğası düşünülürse, öncelikle muhayyile (imgelem). Ancak daha geniş bir çerçevede düşünülürse, ayırdetme melekesi ve bilgi gibi saf Akıl'ı yansıtan zihindir. Plotinus Aklın (nous) İlâhî Varlık'ı tefekkür ettiğini ve nesnesi aslı tamamiyle tüketilemeyecek olan bu tefekkür sayesinde dünyanın, sürekli kırılan bir yansımaya benzetilebilecek, hep eksik bir imge olarak ortaya çıktığını söyler.

Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin bir hadisine göre, 'Herşeyi pastan kurtarıp parlatacak bir şey vardır. Kalbi tek bir şey parlatır: Allah'ı anmak (zikretmek; zikrullah). İnsanın merkezi olan kalp bu yüzden ayna gibidir; saf olmalıdır ki İlâhî Ruh'un ışığını alabilsin.

Kuzey ya da Ch'an Budizmi'nin şu öğretisinde de benzer şeyler söylenir:

Aynen bir aynanın doğasında parıldamak olması gibi, bütün varlıklar da kökenlerinde manevî bir ışığa sahiptirler. Ancak tutkular aynayı kararttığı zaman, üzeri sanki tozla örtülmüş gibi örtülür. Ustanın öğütleriyle yanlış düşüncelerin üstesinden gelindiğinde ve bu düşünceler

yok edildiğinde, tutkular da geri plana çekilirler. O zaman Zeka doğası gereği aydınlanır ve bilinmedik bir şey kalmaz. Bu bir aynayı parlatmaya (sırlamaya) benzer... (Tsungmi)

Bu pasaj pekâlâ Sufî eserlerinden de alınmış olabilirdi.

Kalp saf bir ayna olduğunda, dünya bu aynada gerçekte ne ise öyle, gibi, yani tutkulu düşüncelerden -kaynaklanan bozulmalar' olmadan, yansır; ayrıca, kalp İlâhî Hakikat'i âz çok dolaysız olarak, önce simgeler (işarat) biçiminde, sonra simgelerin ardındaki manevî nitelikler (sıfat) veya özler Cayan) biçiminde, son olarak da İlâhî Gerçeklikler (haka'ik) olarak yansıtır.

Bu, Taoizm ve Şintoizm'de önemli bir rol oynayan kutsal aynayı hatırlatır. Şintoizm'in İse'deki türbede bulunan kutsal aynası hem hakikati hem de doğru sözlülüğü simgeler. Efsaneye göre, tanrılar bu aynayı, güneş tanrıçası Amaterasu'yu kızgınlıkla çekildiği mağaradan çıkması için ayartıp dünyaya ışığını yeniden kazandırmak için yapmışlar. Tanrıça mağaradan dışarıyı gözlediğinde aynada kendi ışığını görerek bunun ikinci bir güneş olduğunu sanmış ve merakla mağaradan dışarı çıkmış, özellikle bu örnek kalbin, yansıtma özelliği —doğru sözlülüğü— sayesinde ilâhî ışığı çektiğini gösterir.

Yansıma kanununun temelinde yatan herşey, ona karşılık gelen manevî sürece de uygulanabilir. Burada, yansıyan imgenin nesnesine göre ters olduğu unutulmamalıdır. Bu yüzden, örneğin her şeyi içeren ilâhî Gerçek yansıdığında, kavranamayacak kadar küçük bir merkez olarak görünür; saf Varlık'ın saadeti yansıdığında yok edici bir şiddet olarak, ebediyet kısa bir an gibi görünür, vd.

Yansıma kanunu, şu olguyla da ilgilidir: bir yansıma nitelik olarak nesnesine benzerse de, maddesel olarak ondan farklıdır. Simge, sadece maddesinden soyutlandığında simgeleşen şeydir, aksi takdirde sadece özünü sınırlar ve algılar.

Yansımanın diğer bir özelliği de, nesnenin, aynanın biçimine ve konumuna bağlı olarak tam ya da eksik olarak, az ya da çok berrak bir biçimde görünmesidir. Bu da manevî yansımaya uygulanabilir, ve Sufi büyükleri bu konuda Allah'ın kuluna, kalbinin açık ve temiz olmasına göre söylemişlerdir; deyim yerindeyse, suyun içinde bulunduğu kabın rengini alması gibi, Allah da kulunun kalbinin biçimini alır.

Bu bağlamda kalp aynası, uzaydaki konumuna göre güneşin ışığını az çok mükemmel bir biçimde yansıtan aya benzetilir. Ay, saf Ruh ile aydınlanan nefsdir, ancak hâlâ zamana bağlı olduğu için ışığı alma özelliği değişime (telvin) uğramaya mahkûmdur.

Yansıma süreci, akıla düzeyde tükenmeyen bilme 'süreci'nin belki de en mükemmel imgesidir. Ayna, yansıttığı ölçüden, neyi yansıtırsa odur. Kalp —yani bilişsel Akıl— dünyanın kesretini (çokluğunu) yansıttığı sürece, dünyanın durumuna, yani nesneyle öznenin, dışla için bölünmesine göre dünyadır. Ancak, kalp aynası ilâhî Varlık'ı yansıttığı sürece, ilâhî Varlık'ın bölünmemiş niteliğine göre tam olarak budur. Bu konuda Havari Paul şöyle demiştir: **'Fakat biz hepimiz, peçesiz yüzle Rabbin izzetini aynada imiş gibi görerek... aynı surette değiştiriliyoruz...'**(II. Korinoslulara, 3: 18)

Şimdi de ayna simgesine başka bir açıdan bakalım. İslâm dininin ilk tasavvufçularından biri olan Hasan el-Basrî, Allah ile ilişkisi açısından dünyayı, güneşin düz bir su yüzeyi üzerinde yansıyan imgesine benzetir. Yansıyan imgeden bilebildiğimiz herşey, orijinal nesneden

kaynaklanır; ancak bu, nesnenin yansımasından tamamen bağımsızdır ve sonsuz derecede üzerinde ve ötesindedir.

Bu benzetmeyi 'varlığın birliği' (vahdetü'l-vücud) kavramı —İslâm tasavvufunun temel kavramı-— açısından anlamaya çalışırsak, ışığın Varlık, karanlığın da hiçlik olduğunu bilmemiz gerekir; görünürlük varlık, ğörünmezlik yokluktur. **Öyleyse, görünür olan sadece aynada yansıyandır.** Aynanın varlığı, sadece yansımanın doğası ve saf olabilirliği sayesinde anlaşılır. Ayna kendi başına, ışık olmadan görünmezdir, ve benzetmenin anlamına göre bu, ayna kendi başına yok demektir.

Bundan bir sonraki nokta, Hindu Maya öğretisidir; Maya, Sonsuz olanın, kendisini yanılsama perdesi arkasına saklayarak sonlu olanda göstermesini sağlayan İlâhî kudrettir. Yanılsama, görüntünün (yani yansımanın) Sonsuz Birlik'in dışında varolan birşey gibi görünmesindedir. Buna yol açan Maya'dır; ve Maya, üzerindeki yansımalardan ayrı bakıldığında, sonsuz olanın saf bir olasılığından veya işlevinden başka bir şey değildir.

Eğer evren bir bütün olarak Allah'ın aynası ise, orijinal doğası açsından insan da öyledir, çünkü bu doğa niteliksel olarak bütün evreni, Tek olanın aynasını içerir. Muhyiddin İbn Arabî (12nci yy) bu konuda şöyle yazar:

Sayısız kemalâtı nedeniyle, Allah kendi Zât'ını bütün gerçekliği içeren bir nesnede müşahade etmek istedi, tâ ki, sırrını kendi kendisine göstersin... Çünkü bir varlığın kendi başına kendisi hakkındaki bilgisi, bir ayna görevi yapan bir şey aracılığıyla kendisi hakkında öğrendikleriyle aynı şey değildir. Böyle bir ay-na ona kendisini 'yansıma düzlemi'ne karşılık gelen biçim ve bu düzlemden kaynaklanan yansıma olarak gösterir...

İbn 'Arabi'nin akimda, bir taraftan materia prima'mn (el-kâbil) "saf haznesi", diğer taraftan Âdem vardır; materia prima bir anlamda hâlâ karanlık olan ve henüz hiçbir ışığın parıldamadığı aynadır: Âdem ise 'bu aynanın parlaklığı ve bu biçimin ruhudur' (Fususu'l-Hikem, Âdem ile ilgili bölüm).

Bu yüzden, insan Allah'ın aynasıdır. Daha batını olan başka bir bakış açısına göre, Allah insanın aynasıdır. İbn Arabi aynı eserde bu konuyla ilgili olarak şunları yazar:

Allah'ın Zât'inin kendisini tanıttığı insan Allah'ı görmez, sadece kendi biçimini Allah'ın aynasında görür.

Sadece O'nda kendi biçimini görebilse bile, bizzat Allah'ı görebilmesi mümkün değildir.

Bu bir aynaya bakmaya benzer, çünkü aynada kendinize baktığınızda, sadece ayna sayesinde kendi biçiminizi gördüğünüzü bilseniz bile, aynanın kendisini göremezsiniz.

Bizzat Allah bu fenomeni kendi vahyinin en iyi simgesi olarak yaratmıştır, böylece bu simgeyi gören Allah'ı göremeyeceğini bilebilir... Aynadaki bir yansımaya bakıp aynayı görüp göremeyeceğinizi deneyin: göremeyeceksiniz. Bu öyle kesindir ki, kimileri yansıma yasasını (maddî ve manevî) aynada izleyip, yansıyan biçimin ayna ile izleyici arasına girdiğini ileri sürmüşlerdir. Kuşkusuz bu doğru değildir; gerçekte daha önce söylediğimiz gibidir (yani, yansıyan biçim bizimle ayna arasına girmediği için onu bizden gizlemez; yine de sadece ayna sayesinde onda yansıyan biçimi görebiliriz)... Eğer bunu (yani aynaya bakan varlığın Zât'ın kendisini hiç görmediğini, sadece Zât'ın aynasında kendi biçimini gördüğünü) kavrarsınız, bir varlığın varabileceği en üst sınırı kavrarsınız; bu yüzden bunun ötesine ulaşmaya çalışmayın

ve ('nesnel' durumdaki) bu seviyeyi aşmak için ruhunuzu yormayın. Çünkü prensipte ve gerçekte bu seviyenin ötesinde saf hiçlikten başka bir şey yoktur (burada bizzat Zât tezahür etmez) (Füsusu'l-Hikem) Seth ile ilgili bölüm).

Üstad Eckhart aynı konuda şöyle yazar:

Ruh kendisini Tanrı'nın aynasında izler. Bizzat Tanrı aynadır. Bu ayna Tanrı'nın istediğine görünür, istediğine görünmez... Ruh bütün dünyaları ne kadar aşarsa aynaya o kadar yaklaşır. Bu aynada birlik, saf, bölünmemiş bir benzeşme olarak ortaya çıkar.

Halepli Sufı Suhreverdi (12nci yy), insanın Benlik'e giden yolda önce bütün âlemin kendi içinde, bilişsel öznenin içinde yer aldığını keşfettiğini yazar; kendisini, içinde bütün prototiplerin fani biçimler olarak göründüğü bir ayna olarak görür. Sonra hiçbir varoluşa sahip olmadığını anlar; kendi 'Ben'i özne olarak yok olur ve sadece Tanrı bütün bilgilerin öznesi olarak kalır. Muhyiddin İbn Arabî bu konuda şunları eklemiştir: 'Allah' içinde kendinizi gördüğünüz aynadır, ve sizde O'nun içinde Kendi isimlerini izlediği aynasınız. Ancak O olmazsa bütün bunlar bir anlam taşımadığı için, bu sadece ilişkilerin tersine çevrilmiş bir anolojisidir' (Füsusu'l-Hikem, Seth ile ilgili bölüm).

İster Allah insanın aynası olsun, ister insan Allah'ın aynası olsun, ayna hep özneyi simgeler; bu yüzden aynı anda bilginin nesnesi olamaz. Bu sadece ve kesinlikle ilâhî özne, bütün varlıkların ezelî 'Şahidi' için geçerlidir; bu, "esası" (tözü) hiç bir şekilde kazanamayacak olan, ancak yine de, sadece onun içinde bütün varlıkların bilinebileceği bilindiği için, bir anlamda bilinebilen sonsuz aynadır.

Dante'nin Âdem'in ağzından söylediği anlamı- belirsiz sözler ancak bu şekilde aydınlanır. Âdem Dante'nin duyduğu özlemi şöyle dile getirir:

Perch'io la veggio nel verace speglio

Che fa di se pareglio all'altre cose,

E ıulla face lui di se pareglio.

Hakikati söyleyen aynada gördüm

Bütün diğer şeyleri yansıtan aynada

Onun karşısında hiçbir şey yansıtıcı olamaz

(Cennet, XXVI, 106)

Feriüddin Attar şöyle der:

Dönüp duran atomlar gelin, merkezinize dönün,

ve gördüğünüz şeyin ebedî aynası olun.

Sh:127-133

Kaynak: TITUS BURCKHARDT, Geleneksel Bilim ve Kutsal Sanat Üzerine Denemeler, Özgün Adı: Mirror of the Intellect Essays on Traditional Science & Sacred Art Quintia Essentia 1987 İstanbul Nisan 1994

ALTER-EGO (ALT KİMLİK)

Her şeye aynı açıdan bakarsan,

Hep aynı şeyleri düşünürsün.

Hep aynı şeyleri düşünürsen,

Hep aynı şeyleri yaparsın,

Hep aynı şeyleri yaparsan,

Hep aynı sonuçları elde edersin.

Hep aynı sonuçları elde edersen,

Hep ya mutlu ya da hep mutsuz olursun..."

Carlos Castaneda

MODA VE ALTER-EGO (ALT KİMLİK)

Alter ego, ya da "öteki ben"in, iki farklı yerleşmiş anlamı vardır. İlk olarak, kişinin kendi içinde ikinci bir kişilik yaratması veya taşıması, veya yarattığı bir kişilik ile benliği arasında özel bir bağ bulunması şeklinde gösterilebilecek, içsel bir alter ego tarifi yapılabilir. Bunun dışında gündelik kullanımda yakın dostların veya birbirlerini ruhsal olarak tamamladıkları düşünülen kişilerin (ki bunlar düşman da olabilir) birbirlerinin "alter egosu" olduğundan söz edilebilir.

İlk anlamı ile alter ego, bize kişilik bölünmesini, çoklu kişilik bozukluğunu, şizofreniyi ve narsisizmi çağrıştırsa da, aslında insan varoluşunun çok temel bir özelliğidir. İnsan kendisine bir olması gereken benlik yaratır ve onun gölgesinde kendi özünü var eder. Bu anlamda kişinin egosuna giden yol, alter egodan geçer. "Öteki" figürü ile "imago"nun çatışması, insanın kendi varlığını meydana getirmesini sağlar. Kendi benliğini geliştirmeye çalışan çocukların özellikle 4-10 yaşları arasında edindikleri **"hayali arkadaş",** psikanalizde alter ego gelişiminin bir parçası olarak görülmektedir.

AYNA GÖRÜNTÜSÜ VE DOPPELGÄNGER

Alter ego [ikinci sahsiyet] bazen kişinin kendisini özdeşleştirdiği ve ulaşmaya çalıştığı nesne olarak karşımıza çıkar ve edebiyatta da örnekleri boldur. Amadeus adlı eserde Mozart, Salieri'nin alter egosudur. Böyle bir figüre ya sonunda ulaşılır ve o zaman büyünün bozulması sahfasına geçilir (ki bu durum imago'nun mükemmel olmadığının anlaşılması ile örtüşür) ya da nesneye ulaşılması imkansız bir durum alır ki o zaman alter ego saplantılı bir **aşk-nefret-kıskançlık** karışımı ile harmanlanmış olarak ortaya çıkar. İş te alter egonun bu

yarı kutsal yarı lanetli algılanış biçimi, insanın en temel korkularından birine, **kötü ikiz mitosu**na yol açar.

Gerçekten insana korku veren bir düşünce, kötücül bir ikinci benliğin kişiden bağımsız hareket etmesi veya kontrolü devralmasıdır. **"Kötü ikiz" veya "Doppelgänger"** (1.Hayatta olan bir kimsenin eşruhunu taşıdığı tasavvur edilen ve yalnız o kimseye görünen hayalet. 2. Tıpkısının aynısı, tıpatıp aynısı.) öyküleri, Dr. Jekyll ve Mr. Hyde, kurtadam ve benzeri klasik korku öğelerinde yaşam bulmuştur. **Borges, en büyük korkusunu, aynadaki görüntüsünün kendisine uymaması veya bir anda çok yaşlı veya çirkin bir görüntü olarak karşısına çıkması olarak tarif eder ve aynalara bakmak zorunda olmamayı, körlüğünün en büyük nimeti olarak tanımlar.** Yine Borges'e göre, her insan kendi alter egosunu bütün imgeleri çoğaltan gizli bir aynada taşımaktadır. **"Aynalar"** adlı şiirinde şöyle der Borges:

"Bugün, uzun ve karışık yıllardan sonra,

Soluk ay ışığı altında dolanarak geçen,

Sordum kendime kaderin ne cilvesidir,

Benim aynalardan korkmam.

Bize pusu kurar kristal.

Dört duvarının arasında

Yatak odamın bir ayna varsa,

Yalnız değilim ben. Başkası var.

Ruhunda ketum bir tiyatro taşıyan yansıma var."

Alter ego ile Doppelgänger arasındaki ilişkiyi en iyi gösteren hikaye ise kuşkusuz Dorian Gray'in Portresi'dir. Hatırlayacak olursak, Oscar Wilde'ın bu ünlü eserinde Dorian Gray, kendisine o kadar benzeyen bir portre yaptırır ki, kendi benliği ile portre arasında gerçeküstü bir bağ kurulur. Kendisi hiçbir zaman yaşlanmazken, kendi tecrübelerinin sonucu olan çizgi ve kırışıklıklar, mucizevi bir şekilde portrede belirir. Hiçbir zaman açık bir şekilde ortaya koymasa da Dorian Gray, bu durumu fark etmesiyle tamamen benmerkezci ve güce yönelmiş bir yaşama sürüklenir ve portreyi herkesin gözlerinden saklar. Portrenin yapılması ile Dorian Grey'in kendi imgesi olan alter egosu kontrolü devralır ve tablo hikayedeki gizli Doppelgänger olarak bütün kötülüğünü dışavurur, ta ki "persona", yani toplumsal maske olan Dorian Grey ölene kadar.

YARATMAK VE YARATIDAN FARKLILAŞMAK – PYGMALİON

Pygmalion: Kıbrıslı heykeltraş.
Yaptığı heykele aşık olmuştu.

Buradan şu sonuç çıkmaktadır: Alter ego, kişinin kendi varoluş sürecinin bir parçasıdır; ve bu sürecin doruk noktası olan yaratım süreci, alter egonun kendini ortaya koyduğu en önemli alanlardan biridir. **Heykeltıraş Pygmalion, kendi yarattığı Galatea (uyuyan aşk) adlı heykele aşık olur ve Aphrodite tarafından heykele can verilmesi ile ödüllendirilir.** Diğer yandan, Doppelgänger bizi burada da takip eder: Frankenstein'ın can verdiği yaratık, insanın yaratma gücünün lanetli yönünü simgeleyen bir başka alter ego örneğidir. Bir yandan Tanrısal, diğer yandan lanetli olan yaratma süreci konumuz açısından neden bu kadar önemli?

İnsan, yarattığı şeye ruhundan bir parça katar. Yaratılan da, kendi yaratıcısının suretini taşır. Bu önermeler insanlığın bilincine o denli işlemiştir ki, insan suretini içeren bir yaratının, kişinin ruhunu çalıp götüreceği korkusu vardır pek çok toplumda. Casares'in **"Morel'in Buluşu"** adlı uzun öyküsü, bir adaya düşen ve orada her şeyi kopyalayarak kaydeden bir makine bulan bir adamın hikayesini anlatırken bu konuyu işler. Makine adada önceden yaşayanlar tarafından icat edilmiş ve onların görüntülerini kaydetmiştir; ancak görüntüde yer alan canlı varlıkların tamamı yok olmuştur. Sonunda makinenin kaydettiği ideal yaşamın bir parçası olmaya karar veren kahramanımız, kendi ruhunun da suretine transfer edileceğini umarak, ölümü pahasına kaydeder (ve kaybeder) kendi varlığını. Yarattığı şeye ruhunu veren insan, onun içinde kendisini, kendi suretini görür; **fakat yine de kendisinden farklı bir varlıktır ortaya çıkan.** İşte o varlığın kendisinden farklı olduğunu kavradığında, o varlığa bir isim verir ve onu kendisinden ayrı bir yere koyar. Bütün yaratma süreçleri açısından geçerli olsa da, bilinçli gerçekleşmediği, en ilkel ve yine de, bilinçli bir şekilde tekrarlanamadığından en mucizevi örneği çocuk sahibi olmaktır. Yeni doğana isim verildiği anda, onun, kişinin kendisinden farklı ve bağımsız bir varlığı olduğu da kabul edilmiş olacaktır. İsim verme de bu yüzden yaratım sürecinin çok önemli bir aşamasıdır ve yine pek çok toplum tarafından kutsal kabul edilerek ritüellerle yüceltilmiştir. Özellikle ilkel toplumlarda isim verme ritüelinin, çocuğun kendi bağımsız varlığını bir cesaret denemesi ile kanıtlaması şartına bağlanmış olması da bu düşüncenin bir görünüşüdür. Çeşitli kızılderili, Afrika ve Aborijin kabilelerinde çocuğun isim hakkını elde edebilmesi için bir denemeyi başarı ile geçmesi gerekir.

Demek ki yaratım süreci, bir şeyin var edilmesi, ona ruh verilmesi ve ondan farklılaşılması olarak üç aşamadan oluşur.

Aynı aşamaları insan da yaratırken yaşar. Bir yaratı vücuda getiren insan, onun içinde kendi varlığını gördüğünde bir alter ego ortaya çıkar. Daha sonra bu alter egonun öz benlikten ayrıldığı noktalar üzerinden kişi bir yandan alter egoyu, diğer yandan kendi varlığını tanımlar, bir bakıma kendi kendisini yaratır. Bunun sembolü ise, yarattığı şeye bir "ad vermesi"dir.

Demek ki çocuğun kendi varlığını tamamlamak için ihtiyaç duyduğu alter ego, insanın olgunluk çağında bir kez daha elinden tutacak, onu bir engelden daha aşırtacaktır. İnsan, kendi özünü koyduğu varlığı kendisinden ayırdığında benliğinin sınırlarını bir kez daha aşacak, kendisini bir kez daha bulacaktır. Çocuğunun kendisinden ayrı ve bağımsız bir varlık olduğunu kabul eden baba, yazdığı romanın veya meydana getirdiği başka bir eserin kendisini aşan ve kendisinden yüce bir şeyin bir parçası olduğunu gören ve kabul eden insan, o zaman yeni bir olgunluk düzeyine erişmiş sayılabilir, artık **"aynalardan korkmasına"** gerek kalmaz.

Alter-Egonun medyadaki yansımalarına gelince; medyadaki bir Alter-Ego'yla özdeşleşme süreci (Freud'un "Ego-İdeal" ya da "İdeal-Ben"i) Lacan'ın Ayna Aşaması'yla mukayese edilecek olursa, Ayna Süreci'nde çocuk hem diğerini hem de kendi kimliğini (ötekiyle olan ilişkisini) tanımlar. Christian Metz, sinemada (bundan tüm görsel medyayı anlayabiliriz) soyutlamanın başka bir düzeyinin olduğunu söyler: kendi dünyamızın bir yansımasını değil, tamamen kurmaca, dünyadan alınmış görseller bütününü görürüz. "Yani film bir ayna gibidir. Ama ilkel aynadan önemli bir noktada ayrılır: Filmde her ne kadar herşey yansıtılabilirse de sadece bir tek şey asla yansıtılmaz: İzleyicinin kendi bedeni."

Metz sinemada özdeşleşmenin nerede başladığını araştırmakla devam eder. Sinemanın yalnızca "diğeri"nin tarafsız bir görüntülenmesi olduğu fikrine karşı çıkarak, izleyicinin **"kesinlikle tanımlaması gerektiğini söyler: en ilkel biçimiyle özdeşim onun için artık bir ihtiyaç olmaktan çıkmıştır ama-filmin anlaşılmaz olması, en anlaşılmaz filmlerden daha da anlaşılmaz hale gelmesi pahasına- sinemada sosyal hayatın onsuz mümkün olamayacağı özdeşimin sürekli tekrarına güvenmektedir."**

Metz'e göre medyanın deneyimi ikincil bir ayna evresinde bulunur; izleyicinin aynada Kimlik ve Diğeri kavramlarını yaratmak yerine, ne tamamen Diğeri ne de tamamen Kendisi olan bir kavram yaratır – kimsenin tanıyamadığı bir Diğeri. Bu da, Kendi ve Diğeri kavramlarının, Rimmon-Kenan'ın Greimas'ın Göstergebilimsel Karesi'nin temel birimleri (simgeleri) olduğunu söylediği **"birbiriyle çelişen"** değil **"birbirlerinin zıddı"** olduğu anlamına gelir. Burada, Kendi ve Diğeri'nin karışımına -Kendi'nin, Diğeri'yle bağlantılı olarak varolması- "Kimlik" denir; bu kavram Lacan'ın ayna aşamasında Diğeri ile birlikte gelişen kavramdır. **"Kendi-Olmayan" ve "Diğeri-Olmayan"**ın bileşimine -yani ne kendimizi ne de objektif diğerini bulduğumuz kavram – "AlterEgo" denir; bu, Metz'in yazdığı ikincil özdeşimdir: Kendimizi özdeşleştirdiğimiz bir tür fantezi.

"...bir başka deyişle, izleyici kendisiyle özdeşleşir, bu öz-özdeşim saf bir algıdır. Bu çok farklıdır çünkü bu ayna bize kendimizden başka her şeyi yansıtır çünkü biz onun tamamen dışındayızdır."

Metz bu deneyimin aslen ikincil olduğunu, yalnızca Ayna Evresinde birleşik ego ve kimliğin farklılaşma ya da bölümlenme aşamasından sonra gerçekleşebildiğini söyler. Bu Ayna Evresinin parçalanması Alter-Ego'nun-ya da Ego İdeal'in- ortaya çıkmasına neden olur. Çocuğun aynada göremediği-kendi Kimliği- ama Ego'sunda doğru olduğunu varsaydığı (güzellik, güç, statü) şeyler hemen bir fantazi kimlikle, Alter-Ego ile biçimlenir. Böylece Ego -kişinin sosyal kimliğe karşı içsel kimlik tanımı- hem kendi sosyal kimliğinden hem de fantastik Alter-Ego'sunu nasıl algıladığından oluşur. Bernadette Wegenstein birleşik biçimin Ayna Evresinde, kimlik yaratımı süreci sırasında parçalanmasını söyle anlatır:

Çocuk, kendi Gestalt'ını tanıyarak fiziki birliğini tahayyül eder ki bu düzgün bir Ego kurmak için gereklidir. Bu, anne babanın bedenlerinin genetik bir karışımı olan tek bir bedensel imajın izini süren "orijinal" bir bedensel kimliğin olmamasına, yani bedenin güvenli bir tarihi temsilinin kaybedilmesine yol açar (bir çocuğun resim albümünde büyümekte olan bedenin temsili gibi). Kimliğin durağan/istikrarlı kavramı, kimliğinin dış dünya tarafından **"kazındığı"** ve göstergeselleştiği Lacan'ın **"parçalanmış beden"** olarak tanımladığı şeye dönüşür. Bu, ürettiği bedensel imajlardan sorumlu olmayan ve hatta bunların farkında bile olmayan parçalanmış (bölümlenmiş) beden 20. yüzyıldaki öznelliğin tartışılması ve yeniden konumlandırılmasına sebep teşkil eder.

Bu bölümlenme, Ego, Kimlik ve Alter-Ego arasındaki farka dayalı bir anksiyete yaratır. Lacan'a göre; **"...özbenliğin bölünmüş kavramlarının arasındaki bu gerilim psikozun temelidir."** Freud ve Rank'ın çalışmalarında paranoya, imajın gücünü anlamak için önemli bir araç olmuştur. Lacan paranoyak psikozun kırılmış, yaratılış ya da hayali gerçeklik öncesi evredeki gelişmeye kadar gittiğini söyler. Bütünleşmiş beden imajını kaybetme ve bölünmüş bedensel deneyime geri dönme olası tehdidi nedeniyle "Ego-İdeal"i oluşturma sırasındaki psikolojik sürece anksiyete eşlik eder. Bu duygu paranoyak psikotik deneyimlemenin herhangi bir anında tekrar yaşanabilir ve aslında birçok farklı görünümle bunu yapar. Örneğin anoreksiya,[Anoreksi, kelime olarak iştahsızlık anlamına gelmektedir. Fizyolojik veya psikolojik nedenlere bağlı, kısa dönemli ya da uzun dönemli kronik olabilir. Kronik formlarından Anoreksia Nervoza ve Bulimiya nervoza' ağır seyirli olabilir ve öldürücü sonuçlar doğurabilir.] histeri ve diğer (genellikle dişi) hastalıklar bütünleşik bedensel imajın kaybına duyulan ızdırap olarak ortaya çıkar. Bütünleşik özün kaybına yönelik bu psikotik tepkiler semiyotik karede temsil edilen bölümlerin zorla çökmesi olarak görülebilir. Aşırı eylem aracılığıyla kişi Alter-Ego ve Kimliği, Ego'ya karşılık gelecek şekilde uyumlaştırmaya çalışır: **Ayna Kimlikte moda dergisi gibi olan Alter-Ego'da bulunan ve Ego'da arzu edilen gerçeklik olarak varolan model gibi ince olmadığını görerek bu imajın aynada olmasına zorlar.**

Medya, özellikle de Yüksek Moda reklamcılığı kadınlarda anoreksiyanın potansiyel sebeplerinden biri olarak sıklıkla dile getirilir. Kurmaca amorf tiplerin RESİM lerine bakan anoreksik kişi gerçek bedenini onlara benzetmeye çalışır. Bu durum Moda Reklamcılığında Alter-Ego yaratma olarak nitelendirilebilir. Alter-Ego, Ego ve Kimlik arasında bir tür geri bildirim döngüsü teorisi oluşturabiliriz. Medyadaki Alter-Ego imajların fetiş halinde tekrarıyla sunulan bu görseller bireyin karaketerinin arzulanan bir bölümü, yani Ego'sunun bir bölümü haline gelir. Aynada bu nitelikler kendi Kimliklerinde yer almaz, bu nedenle bu imajı yeniden deneyimlemek ve tatmin etmek için yapılacak tek şey Alter-Ego içeriği yaratan makineye dönmek ve burada yeniden, yeni bir imaj bulmaktır. **Bir tür Faustvari ifadeyle söylemek gerekirse, bu, fantaziyle özdeşleşme tehlikesidir.** Bu fantazi dünyasına -imajların Alter-Gerçekliğine saplanabilen Alter-Ego, Kimlikle arzu edilen arasındaki bölünme ve farkı (ya da farksızlığı) daha akut hale getirecek biçimde büyür ve dönüşür. Yüksek Moda medyası özbenlik ve benliksizlik arasındaki aks boyunca hareket ederek, kimlik belirlemeyle oynayarak ve aslen illüzyon olanı gerçek gibi sunarak Alter-Ego'yu genişletir ve fetiş haline getirir. Gucci ve Prada reklamlarına bakacak olursak, bu temsillerin amacının alter-kimlik belirlemenin psiko-duygusal bir tipi olduğunu söylemekten başka ne diyebiliriz? Hepsi de genç kadın cinselliği kimliğini içerir ve hepsi de sınıf, eğlence ve güzellik gibi tamamının tek bir kişide bulunması imkansız bir RESİM sunar.

…

Bu engin imaj yaratma makinesinin dünyanın en yetenekli sanatçılarını çalıştırarak oluşturduğu malzemeye yalnızca az sayıda seçkin para ödeyebilir. Çok az insanın böylesine fetişleştirilmiş, uzman tanıtım organizasyonuna parası yeter. En iyi ihtimalle satın alınabilecek şey daha kitlesel pazarlanan markalar ve daha sıradan bir kimliktir. Çoğunluk seyircidir, bir giysiye 1000 ABD Doları ödeyebileceklerin çıkarı için kendilerine reklam yapılan kişilerdir. Yine de yüksek moda reklamcılığının görseli olan "sanat"ın bir araya getirilmesi toplumda Alter-Ego kimliğinin tanımlanması ve homojenize edilmesi işlevini görür. İdeal görselliğin bu kalıcı manifestasyonundaki işlevi aşağı yukarı yarı-kötücül (orta-çağ) katedralin hayranlık uyandıran kutsal-ilahi ideali promote etmesi gibidir. İdeal formları tarifleyen artistik beceriler bir araya toplanarak kitlelere (okura) sunulur, ama yalnızca seçkin azınlığa hitap eder: **Katedralde ruhanilere, yüksek moda'da elitlere.**

Sh:89-101

Kaynak: KİRKOR SAHAKOĞLU, Moda Reklamında Fotoğrafın Kullanımı, T.C. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi , 2012, İstanbul

DOĞUŞ DURUMUNDAKİ ÂŞK

Ne demektir âşık olmak? Âşık olmak, ikili bir kolektif hareketin doğuş durumudur. Bu tanım, olgular ve yorumlarla dolu uzun bir tahlilin yolunu açar.

Hepimizin tanıdığı bir alandaki bu kısa yolculukta bize yol göstermesi için bu tanımı giriş bölümüne koymayı tercih ettim; zira gizemini ve anlaşılmazlığını korusa da, hepimiz dolaysız olarak âşk deneyimini yaşamışızdır. Yukarıdaki tanım, âşık olmak sorununu yeni bir biçimde ortaya koyup psikolojinin, sosyolojinin hatta sanatın bizi alıştırdığı yaklaşımlardan farklı bir bakış açısına yerleştirir.

Âşık olmak, ne gündelik bir olay ne cinselliği yüceltmek ne de bir hayal kuruntusudur. Âşık olmak, sui generis, sözle anlatılamayan, ilahi veya şeytani bir olay da değildir. Yine de bu olay, kolektif hareketler olarak bilinen kategori içinde ele alınabilir. Ne var ki âşk, kendisini dikkat çeken bir özgünlükle ortaya koyar: Onu örneğin Protestan Reform hareketi gibi hareketlerle ya da öğrenci hareketi, feminist hareket, David Lazzaretti hareketi veya Humeyni'nin İslamcı hareketiyle bir tutmak mümkün değildir. Aralarındaki farklılıklar son derece açıktır. Her ne kadar aynı olaylar grubuna dâhilse de, âşık olmanın özel bir durum olduğu söylenebilir.

Öte yandan tarihteki büyük kolektif hareketlerle âşık olma olayı arasında büyük bir yakınlık da söz konusudur. Bunların hepsinde, serbest kalıp harekete geçen güçlerin doğası aynı türdendir; ortaya çıkan dayanışma, yaşama sevinci, yenilenme hepsinde benzerdir. Yine de aralarında temel bir farklılık görülür. Büyük kolektif hareketler kalabalık bir insan grubunu içerir ve diğer bireylerin katılımına açıktır. Oysa ne denli kolektif bir hareket de olsa âşık olmak, sadece iki kişiyi kapsar ve içinden doğabilecek evrensel değer ne olursa olsun, aidiyet ufku yalnızca iki kişiyle tamamlanma, bütünleşme olgusuna sıkı sıkıya bağlıdır. İşte bu olaya benzersizliğini, özgüllüğünü, ayrıksı özelliklerini veren de budur.

Bugüne kadar birçok sosyolog, kolektif hareketleri analiz edip ortaya çıkan deneyimleri bize açıklamıştır. Örneğin kolektif hareketlilik durumlarını inceleyen Durkheim şunları yazar: **"Bunlara maruz kalan insan, kendisine yabancı güçlerin egemenliği altında olduğu izlenimine kapılarak, hâkim olmadığı güçlerin kendisini yönlendirdiği, (...) varoluşunun özgün akışından farklı bir dünyaya sürüklendiği duygusunu taşır. Burada yaşam sadece yoğun değil, nitelik bakımından da daha farklıdır. (...) Birey kendisine ilgisizleşip kendisini unutur, tamamen ortak amaçların hizmetine sunar. (...) (Bu güçler) amaçsızca, öylesine yayılmak için yayılma ihtiyacı duyarlar. (...) Böyle durumlarda, bu yücelmiş yaşam öylesine yoğun ve özgün bir şekilde yaşanır ki, nerdeyse bilincin tamamını kapsayıp bencil ve basit uğraşlara pek fırsat tanımaz."** Durkheim bu satırları yazdığında, aklındaki doğmakta olan âşk değil, Fransız Devrimi ve diğer büyük devrimci olaylardı. Gerçekten de, Durkheim burada son derece bildik heyecanları betimlemektedir. Bunları sadece Fransız Devrimi, İslam'ın veya Hıristiyanlığın

gelişmesi gibi büyük tarihsel süreçlerde değil, çok daha az öneme sahip diğer kolektif hareketlerde de gözlemek olanaklıdır.

Doğuş durumunda diye tanımlayacağımız bütün kolektif hareketlerin başlangıç evresinde yukarıdaki özellikler bulunur. Durkheim'ın tahlilinin âşk tutkusuna da uygulanabilmesi gerçekten ilginçtir. Max Weber inancın, coşkunluğun ve yaratıcılığın bütünüyle açığa çıktığı olayları incelerken bize ikinci bir örnek sunar. Ancak, o bunları, iktidarın bir görünümü, diğer bir deyişle karizmatik bir liderin ortaya çıkmasına bağlı bir şey gibi ele alır.* Karizmatik lider gelenekten kopuşuyla kendini gösterir; takipçilerini soylu maceralara sürükleyip kendilerinde bir yenilenme duygusu, Aziz Paulus'un kullandığı anlamda bir "metanoia" [Bilinç değişimi] doğurur.

Karizmatik bir liderin itkisi altında ekonomik kaygılar yerini inancın, idealin ve tutkulu bir yaşamın serbestçe gelişmesine bırakır. Weber bütün bu davranışları liderin, liderlik vasıflarına atfeder. Gerçekte burada Weber herkesin âşık olduğunda yaptığı yanlışa, yaşanılan olağanüstü deneyimi sevilen kişinin niteliklerine bağlama yanlışına düşüyor. Oysa nasıl hiçbirimiz diğerinden farklı değilsek, sevilen kişi de diğerlerinden farklı değildir. Sevdiğimiz kişiyle bizim aramızda kurulan ilişki ve yaşadığımız olağanüstü deneyimin doğası, sevilen kişiyi ve daha da derinden her ikimizi sıra dışı ve farklı kılar.

İşte çıkış noktamız budur. Tarihte, toplumsal yaşamda yaşam kalitesinin arttığı, deneyimin güzelleştiği, bireyler arası ilişkilerin temelden değiştiği özel olaylar -kolektif hareketler- vardır. Dinler, Müslümanlık, Hıristiyanlık, Reform hareketi ya da mezhepler, sapkın inançlar, hatta sendikal hareketler veya öğrenci hareketleri bu anlarda doğar. Aşkın bağladığı sadece iki kişiden oluşmuş yeni bir kolektif olan ''biz" de, benzer anlarda ortaya çıkar. **Mevcut toplumsal yapıda bu hareket, yeni bir kolektif özneyi, "biz"i yaratmak için birleşmiş olanı ayırırken, ayrılmış olanı birleştirir.** Âşk tutkusu söz konusu olduğunda bu "biz"i oluşturan, seven-sevilen çiftidir. Her durumda da etken olan güçler aynı şiddette ve kararlılıktadır.

Şimdiye kadar sosyologlar, psikologlar ve filozoflar; İslam, Fransız Devrimi, Rus Devrimi gibi büyük tarihsel süreçlerle gündelik ve âşk tutkusu türünden özel olaylar arasında ortak noktalar, hatta benzerlik olduğunu kabul etme konusunda bir tür rahatsızlık ya da utanç duydular. Büyüklük kibri diye bir şey vardır. Bu bilginler, anlam yüklü, toplumsal yaşamın merkezinde bulunan önemli şeylerle uğraşmayı tercih ettiler. İki küçük burjuva veya herhangi iki genç arasındaki âşk, yoksul bir ilkokul öğretmeninin bir bahçıvana, ileri yaştaki bir beyin sekreterine duyduğu sevda bu bilginlere öylesine bayağı, itici, anlamdan yoksun göründü ki, akıllarına bir an bile devrede olan güçlerin sözü edilen tarihsel olaylardakiyle aynı olduğu fikri gelmedi. Eskiden biyolojinin de başına aynı şey gelmişti. En üst basamağa, Tanrı görüntüsünde tasarlanmış, yaratılışın efendisi insanı, bir altına görkemli aslan, at gibi üst

dereceden hayvanları koyar, en alta da, böcekler, karıncalar, yumuşakçaları yerleştirirdi. Artık bugün, tüm hayvanların aynı hücre yapısına sahip olduğunu biliyoruz; DNA, hücreleri oluşturan proteinler, sinir hücrelerinin birliği, hepsi aynıdır. Elbette insan ve üst dereceden hayvanlar farklılık arz eder. Bir atı solucandan ayırt etmeyi gayet iyi biliriz. Ancak farklılıklarının temelinde, ilkinin, temel biyolojik, biyokimyasal ve genetik mekanizmalarının son derece karmaşık sistemlere dâhil olması yatar. Olayları anlamak için, onları tek tek ele alıp ortak ve farklı mekanizmaları tahlil etmek gerekir. Âşık olmak, kolektif bir hareketin en basit biçimidir ve ne Fransız Devrimi'yle ne de ilk Protestanların coşkusuyla karıştırılabilir. **Nasıl ki, bir devrim birçok âşk tutkusunun toplamı değilse, aynı şekilde bir at da birçok solucanın toplamı ya da çok büyük bir solucan değildir.** Her ikisi de farklı iki canlı olup aynı hayvanlar âlemine dahildir ve aynı süreçler sonucu var olmuşlardır.

Başta yapılan tanım -âşık olmak, ikili bir kolektif hareketin doğuş durumudur-bize, esrarengiz âşk olayını dahil edeceğimiz teorik bir çerçeve (bir biçim) sundu: kolektif hareketler alanı. Öte yandan, âşık olmanın kolektif bir hareket olduğunu iddia etmek, genel olarak kolektif hareketleri incelememiz için bize harika bir olanak sunuyor. Aslında, bu kolektif hareketler seyrek olarak ortaya çıkar. Bir kimse, yaşamı boyunca bunlara hiç dahil olmayabilir veya bir kez dahil olur. Dahası, binlerce insan söz konusu olduğunda ve her biri ekonomik, sınıfsal ve çeşitli ideolojik kuşatma altındayken temel mekanizmaların incelenmesi son derece güç hale gelir. Bununla birlikte, hepimiz âşık olmakla ilgili bir deneyime sahibizdir; herkes yaşadığının ne olduğuna ilişkin iyi bir tanıktır; isterse bundan bahsedebilir. **Böylece âşk tutkusunun analizi, tek bir kişinin deneyimle kavrayamayacağı, çok daha karmaşık olayların kapısını açan anahtar işlevi görür.**

Bu bizim konumuz değil, sosyologların, tarihçilerin ve filozofların konusudur. Bizim esas ilgi alanımız, özel bir kolektif olay çeşidi olan âşık olmaktır. Bunun için, önce bu deneyimin derinliğine inip en azından özgün bir niteliğini belirleyebilmemiz gerekir. **Bu da, âşk tutkusuna cinselliğin ve gündelik hayatın dışında bir statü tanımayan ortak kanıyı bir kenara bırakmamızı gerektirir.** Âşık olmak sorununu maskeleyen bu yaygın kanıyla mücadele etmek için, farklı iki türü olduğunu göreceğimiz cinsellikten yola çıkacağız: biri sıradan, diğeri sıra dışı. Âşık olmak -bütün kolektif hareketler gibi-sıra dışı alanın konusudur.

**

En mahrum, en sıradan insan bile, âşık olduğunda kendini ifade etmek için şiirsel, masalsı, kutsal bir dil kullanmak zonanda kalır. Bunu gülünç bulabiliriz ama hep böyle olur. Zira,

kutsallık ve mit de değişik hareketlere özgü olağanüstü deneyimden, başka bir deyişle doğuş durumundan kaynaklanır. Davud Peygamber'in Mezmurları, Dante'nin ya da Rumi'nin mistik şiiri, Neruda ve Quasimodo'nun [Salvatore Quasimodo (1901–1968): Hermelik İtalyan şairi. 1959 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi.] **eserleri, farklı âşk nesnelerine seslenir. Rumi'ninki Tanrı'dır, Dante'de kadının mistik yüceltilmesi görülür,** Neruda ve Quasimodo'da ise bu âşk nesnesi vatan, kardeşlik ve dostluktur. Yine de hepsinde tarz, kader duygusu ve gelenekler aynıdır.

Dahası, levellerlerin [İngiliz iç savaşı sırasında ortaya çıkan ve yasa önünde eşitlikle dinsel hoşgörüyü savunan radikaller grubu,] insan hakları bildirisi, tek bir sözcüğüne dokunmaksızın, birbirlerini sevmelerine engel olunan kişiler tarafından da ilan edilebilirdi. Öyleyse, her şeyden daha fazla istenen bir şey için arzunun evrensel dili karşımıza çıkıyor; hakkın ve özgürlüğün evrensel dili; etik hale gelen mutlu yaşamın dili. Doğuş durumundaki aşkta olduğu gibi, bütün kolektif hareketlerde ortaya çıkan şey, geleneksel kurumlara ve çıkarlara karşıdır. Bu karşı çıkışın olması için, bunda "hak" iddia edebilmesi için, eşit değerlere sahip olması gerekir. Doğuş durumundaki âşk, kurumlan temellerinden sarsar. Gerçekten de, aşkın doğası ne kişisel bir kaprisle ne de tutkuyla açıklanabilir. Bu daha çok bir proje vaadi ve yeni kurumların yaratılmasıyla ilgilidir.

Bütün kolektif hareketler birleşmiş olanı ayırır ve ayrılmış olanı birleştirir (her defasında gelenek, töre, kurumlar aracılığıyla). Başlangıcında, Hıristiyanlık Musevileri ulusal dinlerinden, Roma yurttaşlarını imparator kültünden koparıyor, İbranileri ise yabancılarla birleştiriyordu. İslam, Mısırlıları krallarının kültünden, Acemleri Zerdüşt'ten uzaklaştırıyor ve Araplar, Acemler ve Mısırlılar arasında yeni bağlar kuruyordu.

**

Doğuş durumundaki âşk, karşılaştığımız ve kendimize uygun olan diğerinin kendini, tam bir arzu nesnesi olarak bize benimsettiği bir süreçtir. Bu da bizi, en başta geçmişimiz olmak üzere, her şeyi tekrardan düşünmeye, organize etmeye zorlar. Gerçekte, tekrar düşünmeyiz; tekrar yaratırız. Bu ise bir yenilenmedir. **Doğuş durumundaki âşk (ister tutkuda, ister diğer kolektif hareketlerde olsun), geçmişi tekrar inşa etme yönünde müthiş bir özelliğe sahiptir.** Günlük yaşamda bu imkâna sahip değiliz. **Geçmişimiz hayal kırıklıklarıyla, pişmanlıklarla, kederle yüklüdür.** Anılar bize geçmişi düşündürdüğünde, kapanmamış yaraları iyileştirmeye çalışırız. İhtiyacım olan şev bana neden verilmedi? Bu kadar yorgunluk, acı ve nankörlük neden? Sevdiğim kişi beni niçin sevmedi? Onu zihnimden kovmak için neden kin ve nefret dolu tepki vermek zorunda kaldım? Geçmişimiz bilincimizi etkiler. Unutma, eğlence, geçmişi bilinçdışına gömen bastırma yoluyla bu geçmişten kaçınırız. **Ancak, Freud'un da dediği gibi bilinçdışı ölümsüzdür.** Nietzche, insanın mutsuzluğunu intikam duygusuna bağlar. İntikam

ise, değiştiremeyeceğimiz geçmişimizin, bu geçmişin doğurduğu nefretin ürününden başka bir şey değildir. **"Keşke zaman geriye doğru hareket edebilse, işte insanın saplantısı buradadır"** der **Zerdüşt; "'olmuş' iradenin yerinden oynatamayacağı büvük bir taş parçasıdır."** İşte Zerdüşt'ün üstinsan aracılığıyla ilan ettiği özgürleşme tam da budur. "Geçmişte kalanları telafi etmek ve 'olmuş'u, olmasını isteyeceğim şekilde dönüştürmek, işte benim için kurtuluş ancak bu olabilir!" Nietzche'nin üstinsaıı aracılığıyla vaat ettiği tam da doğuş durumunda olan şeydir: geçmişin tekrardan yorumu, yani tarihselleştirme. Âşık olanlar (ve çoğu kez iki kişi de aynı anda) geçmişlerini tekrar yaşayıp, onu oluşturan olayların belli bir biçimde ortaya çıktığım fark ederler, çünkü belli bir anda seçimlerini yapmışlardır; isteyerek yaptıkları seçimlerdir bunlar; ne var ki artık bunları istemiyorlardır. Geçmişimizi saklamayız, inkâr da etmeyiz; sadece gözümüzdeki değerini azaltırız. **Kuşkusuz, kocamı sevmiştim, sonra da ondan nefret ettim. Ancak artık ondan nefret etmiyorum; hata yaptım ama değişebilirim.**

Böylece, geçmiş tarih-öncesi'ne dönüşür ve gerçek tarih şimdi başlar. Buna bağlı olarak da hınç, kin, intikam isteği yatışır; bizim için değeri olmayan, geçerli olmayan bir şeyden nefret edemeyiz. Bu deneyim, genelde âşıklarda kaygı ve endişe doğurur. Sevgilim karşımda geçmişinden, aşklarından, evli olduğu ya da beraber yaşadığı kişiden bahsediyor. Başlarda, ondan bahsederken öfkeye kapılıyordu, sonra yavaş yavaş neredeyse şefkatle bahsetmeye başladı: **"Bana kötü davrandı, ama beni seviyor ve ben de ona şefkat duyuyorum, ona acı çektirmek istemiyorum, onun mutlu olmasını istiyorum."** Bu sözler, bir uzaklaşmanın gerçekleştiğini gösterir. Bundan böyle ne gerilim ne korku ne de intikam olacaktır. Yine de bu sözleri, aşkın devamı olarak yorumlayabilir ve bazen kıskançlık duyabiliriz. Eğer herhangi bir engel çıkmazsa, sevgili, kocasının (ya da karısının) yanında, ona kinden ziyade şefkat besleyerek yaşamaya devam edebilir. Yeni aşkının ışığında, geçmişi başka bir anlam kazanmıştır. Sevgili tam da âşık olduğu için, kocasına ya da karısına sevecenlik hissedebilir. Bu yeni aşkın sevinci, onu sevgi dolu, yumuşak ve iyi kılmaktadır. Genelde, diğeri bu durumu şüpheyle karşılayıp bir türlü kabullenemez. Sevgiliyi tamamen kendisi için ister. Bu ayrıcalığı ve kesinliği her ikisi de kendisi için istediğinden, âşıklar istemeden de olsa ilişkilerindeki birçok şeyi sık sık bozarlar.

Yeni bir aşkın sevinci, başka bir yanılsama da doğulur. Buna göre âşıklar geride bıraktıkları kişilerin, yeni sevgilileri olay çıkarmaksızın ve soğukkanlılıkla kabul edeceklerini sanırlar. Seven kişi, ne nefret edebilir ne de acı çekebilir. **"Arkadaş kalalım"** der ve bunda samimidir de. Dahası, hıncı o derece azalmış, geçmiş o kadar uzakta kalmıştır ki, yeni aşkıyla ilgili her şeyi anlatmak ister. Kurulmakta olan yeni birliktelik, eski şeyleri, eski dostlukları, eski ilişkileri dönüştürerek kabul edebilir. Öyle insanlar vardır ki, âşık olmadan önce, ne kendi ailelerine ne de çocuklarına karşı hoşgörülü olabilmişlerdir. Bir kez âşık olduklarındaysa, onlara derin bir şefkat beslediklerini fark ederler. Mutlu aşkları sayesinde, onları tekrar keşfederler. Artık kin duymayıp geçmişleriyle barışık olduklarından, diğerlerinin de benzer

duygular içinde olduklarını sanırlar. Ancak hiçbir zaman böyle olmaz. İlişkiler bozulup berbat bir hale gelmiş olsa da, sadece nefretle ayakta duruyor olsa da, doğuş durumundaki âşk, terk edilen kişide dayanılmaz bir arzu uyandırır: Sanki, artık ona ihtiyacı olmayan, onun için endişe duymayan birisine âşık olmuş gibidir. Günlük yaşamın tekdüzeliğinde ilgisini çekmeyen her şey, tekrar merkezi öneme sahip olur. Bu durum ancak kumulların, toplumsal yapıların içinde yaşadığımız, tamamıyla bunlar tarafından çevrildiğimiz dikkate alındığında anlaşılır. Partnerin kaybı, bizi biz yapan her şeyin kaybıyla eştir. Bu kayıpla beraber, kendi özdeğerlerimizi, kendi imajımızı, özsaygımızı da yitiririz. Âşık olan insan, bağışlanması mümkün olmayan büyük bir günah işlediğinin farkına varmaz. Böylece anlayış beklediği yerde ret, umutsuzluk ve yakarışla karşılaşır. Duyduğu âşk, karşısına yaşamın mutlu bir güç, renklerin capcanlı, her şeyin güzel olduğu bir evren çıkarır.

Eros, nesnesini bulduğunda olumsuz olanı, var olmayanı bir gölge gibi diplere iter. Yunan felsefesinin henüz başlangıcında, Parmenides, aşkın doğuş durumuna ilişkin temel bir deneyimi oluşturan bir ilke ortaya koymuştu: **“Varlık vardır, yokluk yoktur.”** Ancak kolektif hareket tarafından sarsılmış olan dış dünya, toplumsal yapılar tepki gösterir: Kendileri için bir kayıp, bir yaşamsal mahrumiyet olanı reddederler (bu hareketlere eşlik eden tepkiler her zaman bunlardır)**Hayal kırıklığına uğramış baba, ya fırtına koparır ya da suskunluğa gömülür.** Karısını aldatma alışkanlığı olan koca, bağlılığın değerini keşfeder. Aptallaşmış, ihmal edilmiş eş, umutsuzca, kendini güzelleştirip yeni ortak noktalar bulmaya çalışarak kocasını geri kazanmayı dener. Beraberliklerini cinsel hoşgörü üzerine kurmuş olan çiftler bile, doğmakta olan âşk karşısında katılaşır ve bu aşkı ölümcül bir günah gibi görürler. Bu aşka karşı çıkar, bu aşkı onaylamazlar. Onlar için bu âşk, çözümsüz sorunlar doğurur. Pes eden koca, **“Tamam, git ama çocuklar benimle kalacak”** der; eşi ise, **“Tamam, o kadınla gidebilirsin ama bunu onayladığımı sanma; cesedimi toplarsın artık”** diye konuşur. Böylece, sadece sevinçten ibaret olan, bir zamanlar doğmakta olan aşkın değerli kıldığı tüm bu kişiler, bu erkek ya da bu kadın, bu çocuklar evet diyen bir evrenin ışıltılı görüntüsüne ters düşerler; çünkü onlar hayır diye cevap verirler ve bir seçim dayatırlar. Seçimini yap: Ya o ya çocuklar, ya o ya da ölümüm. Ancak âşk, çocukların kaybedilmesi için, birisini öldürmek için, birisine acı çektirmek için doğmadı. Âşk, amacının masumluğu sayesinde her şeyin yerli yerine oturması gerektiği yeni ve mutlu bir ortak yaşantının, yeni bir birlikteliğin kuruluşudur. Gösterilen tepki, bu ahenk umuduna karşı çıkar ve bir seçim dayatır: Ya diğeri ya da ben. Bir aşkın hikâyesi, seçmeyi reddetmenin ve seçimi öğrenmenin hikâyesi olacaktır. Doğuş durumunda, seçme zorunluluğu bir ikilemin özelliklerini barındırır. Bu durum, iki çocuğu kaçırılmış bir anneden hangi çocuğunun öldürüleceğine karar vermesini istemeve benzer. Burada çözüm yoktur. Doğuş durumu, bütün kolektif hareketler, her yeni âşk her zaman bir ikilem'le karşı karşıya kalır.

Burada da, ihlal etme konusunda daha önce değindiğimiz gibi, ne tür bir ikilemin söz konusu olduğu pek önem taşımaz. Birçok olası örnekten iki tanesini seçtim; ancak, ikilemin devrede olmadığı hiçbir örnek voktur. Peri masallarında okuduğumuz, **"Çok uzun yaşadılar ve mutlu oldular"** cümlesini izleyen sessizlik, sadece günlük yaşantıya dönüşü, gerilimin ve buna bağlı olarak rahatsızlığın son bulmasını belirtmez. Bu sessizlik, aynı zamanda ikilemin ortaya çıkmasını da engeller. Peri masallarından farklı olarak sanat, ikilemi, aşkı imkânsız kılan aşılmaz engel kurgusuyla sunar. Aşkın yolunu durmadan tıkayan engel, ikilemin göstergesidir.

**

Birini sevip diğerine âşık olmak?

Kuşkusuz evet. İki kişiye birden âşık olmak? Hayır. Herkes birçok kişiyi sever. Annemizi ve babamızı, karımızı ve çocuklarımızı severiz. Bu aşkların hiçbiri ne diğerini dışlar ne de diğerinden bir şey eksiltir. **Aynı şekilde, bir erkek iki kadını sevebileceği gibi, bir kadın da iki kocayı sevebilir.** Her biri, birinci kişiyi severken diğerine âşık olabilir. Hatta bunun kural olduğunu bile söyleyebiliriz. **Buna karşılık, iki farklı kişiye âşık olmak imkânsızdır.** İlk bakışta, bu sınırlama saçma görünür. Hep şöyle söylendiğini duyarız: **"İkisine de âşığım" ya da hangisine daha çok âşık olduğumu bilmiyorum."** Bu cümleler farklı iki durumda telaffuz edilir. İlkine aşkın gelişme durumu diyebiliriz. Daha önce de değindiğimiz gibi, âşık olmak üzere olan kişi, bir şekilde kendisine yanıt verecek birisini arar ve çoğu kez bu kişiyi bulduğu izlenimine kapılır. Başka türlü söyleyecek olursak, bu kişi birçok defa âşık olmaya başlar. Birçok kişiyle karşılaştığını da düşünürsek, birçok kez âşık olabilir ve tutkuları iç içe geçer. **O zaman bu kişi şöyle diyebilir: "Ben her ikisine de âşığım." Bu iç içe geçme, iki farklı kadın, söz konusu bu kişiye âşık olduğunda daha da kolay gerçekleşir.** Erkek, aşka açık olduğundan ve her iki kadından da olumlu bir yanıt aldığından üç kişilik bir grup oluşur. Şimdi de erkeği seven bu iki kadının yakın arkadaş ya da kız kardeş olduğunu varsayalım. Hep beraber, erkeğin merkezde olduğu kaynaşmış bir grup oluştururlar. **Bu türden durumlar, sanıldığından çok daha yaygındır.** Kolektif hareketlerde sık sık, aynı lidere hayran olan kadın gruplarına rastlanır. Freud, kitlenin, hem birbirleriyle hem de aynı zamanda liderleriyle özdeşlik kuran bireylerden oluştuğunu söylememiş miydi? Görünüşte kesintisiz bir gelişme sonucunda, aşkın eşiğindeki iki kişiden gruba, iki kişilik kolektif hareketten grubun kolektif hareketine geçmiş olduk.

Gerçekteyse geçiş aralıklıdır. Kadınlar tarafından hayran olunan liderin merkezde olduğu bir grubu inceleyelim. Bu liderin, kadınların her birine âşık olduğunu söyleyebilir miyiz? Hayır. Her birinin, aynı yandaşlarının olduğu gibi yeri doldurulabilir. Bir gruptaki kolektif bir harekette, kimse vazgeçilmez değildir; herkes tüketilebilir. Ve bu durum aynı şekilde üç

kişiden oluşan bir gruba da uygulanabilir. Üç kişiyle bile, eğer biri giderse topluluk var olmaya devam eder. Sadece çift durumunda eğer birisi gitmeye karar verirse topluluk kaybolur. Yalnızca çift söz konusu olduğunda, birey, mutlak özgünlüğü ve biricikliği içinde vazgeçilmezdir ve yerini başka biri dolduramaz. Yalnızca çift söz konusu olduğunda, birey, topluluğun varoluşunun nesnel koşuludur. Bu topluluk, bireyden yola çıkar ve ondan vazgeçemez. Öyleyse iki kişilik kolektif hareket, doğuş durumundaki âşk, diğer hareketlerden kesinlikle farklı ve özgün bir şeye sahiptir. **"Her ikisine de âşığım" türünden ifadeler, kişiyi kolektif bir yapıya, bir âşk durumuna ya da hiçliğe götüren bir kararsızlık ya da bir geçiş durumunu belirtir.** Bir lidere duyulan tutkuya gelince, bu da uzaktan idealize etmekle açıklanabileceği gibi, aynı zamanda tek taraflı bir aşkla da açıklanabilir. Pek çok kimse aynı varlığa sahici bir âşk besleyebilir. Ne var ki bu varlık gerçekte onlara âşık olmayabilir. Karizmatik liderler bu türden ortak duygular uyandırabilirler; aynen ünlü oyuncuların ya da alımlı kadınların uyandırabileceği gibi. Bu tek taraflı aşktır.

Şimdi, çıkış noktamızdaki soruya geri dönelim. Aynı anda birçok kişiyi sevip bir başkasına da âşık olabileceğimizi söylemiştik. Bu durumda, bu yeni doğan âşk, duygularımızın tekrar yapılandırılmasında bir çıkış noktası oluşturur. Sevdiğimiz kişiler kendimizin, global gerçekliğimizin, yeni doğan aşkta kabul ettirmek ve sevdirmek istediğimiz bu bireyselliğin bileşenlerdir. Başka bir deyişle, yeni doğan âşk her zaman, kişisel bir hikâyeye, bir duygu sistemine, bir tercih sistemine sahip iki kişi arasında cereyan eder.

Bu, âşk durumudur, çünkü bir engel aşar, duygusal ilişkilerin her defasında yeniden yapılandırılmasını sağlar. Daha önce merkezi öneme sahip bir şeyden vazgeçer, değersiz görürüz. Öte yandan, yeni aşka dahil etmemiz gereken başka bir şeyi saklarız. Örneğin, eğer evli ve çocukları olan iki kişi birbirlerine âşık olursa, her biri kendi duygusal ilişkiler sisteminde, eşini çocuklarından ayırır. Eşimizden vazgeçmek ister, bunu yapabiliriz de. Ona yönelik davranışımızı tamamıyla değiştirmek isteriz. Çocuklara karşı olan tutumumuzda ise aynı şey söz konusu olmaz. Onlar, yeni aşka dahil olabilirler. Eşimiz, benliğimizi oluşturan çekirdeğe dahil değildir artık. **Çocuklarımız ise benliğimizin çekirdeğinde bulunmaya devam eder. Bununla birlikte, iki kişinin bir araya gelmesi, çevrelerinden yalıtılmış kişiler arasında da olabilir.** Bu bir araya gelişte çocuklar devrede değildir. Buluşma, yalıtılmış birey düzeyinde gerçekleşir. İsteğin dile getirilmesi ve alınan yanıt, çocukların devreye girmesinden önce gerçekleşir. Herkes aşkı kendisi için ister, çocukları için değil.

Doğuş durumundaki âşk gelişirken, ilişkinin içine, o ana kadar var olmayan tarafları da dahil etmek zorundadır. Bundan ötürü çocuklar da, ilk başta olmasalar da aşkın parçalarını oluştururlar. Yine de âşık olan kimse, diğerine âşık kalır, onun çocuklarına değil. Bu çocukları, diğeri sevdiği için severiz, kendileri olduğu için değil.

Bazı durumlarda, aşkın seyri sırasında çocuklar engel bile oluşturabilirler. Bu, aşılamayan bir engel de olabilir. Örneğin, çocuklar bu aşka karşı çıkıyor ya da çifti bir ikileme sürükleyen iki aile tarafından bir baskı, bir şantaj aracı olarak kullanılıyor olabilirler. Her durumda âşk, yalıtılmış iki birey arasındaki bir birlikteliktir. Bu iki bireyin her biri, kendi duygusal sistemine sahiptir ve bu sistemi beraberinde taşır. Âşk, bu sistemin bir kısmını koruyup diğer bir kısmını yeniden yapılandırmak isteyecektir. Aşkı, yalıtılmış, mutlak yalnızlığı arayan, hiçbir bağı olmayan iki şahsiyetin bir araya gelmesi olarak gösterdiğimizde, bir aldatmacayı devam ettirmiş oluruz. Gerçekte bu kişiler, kişiliklerinin mutlak birlikteliğini ararlar; ama aynı zamanda en yakın çevrelerini de buna dahil etmek isterler. Şu veya bu kişi değil, hepsini isterler. **Sürekli, mutlak, tam bir inzivaya çekilme arzusu, bir soruna işaret eder; yeni doğan âşk üzerindeki çevre baskısından kaçışı gösterir.** Çevrenin gerçeği çok ağır olduğunda, mevcut duygusal bağların temsil ettiği kişiliğin o bölümünü aşka dahil etmek mümkün olmadığında, yeni doğan âşk dünyadan kopma eğilimi gösterip özgür ve özgürleştirici bir alan olmaya yönelir. Öyle bir alan ki, içinde hem huzurlu bir sığınak hem de dünyayla yeniden hesaplaşmak için bir fırsat bulunabilir. Eğer iki âşık da aynı durumdaysa kaçma, baskılardan tamamıyla kurtulma ve kaybettiklerini tekrardan kazanabilmek için birlikte uzun süreli bir yaşam kurma isteği, geride kalan her şeyden baskın olur. Buna karşılık, eğer sorun sadece birini ilgilendiriyorsa, o zaman bu aşkı bir sığmak, olası baskılardan kurtulabileceği özgür ve özgürleştiren bir alan olarak görmek kendisine kalacaktır. Öte yandan, bu proje, diğerinin aşkına dahil edebileceği her şeyi dahil edip, dışarıda bırakması gerekeni dışarıda bırakarak, kendi aşkını somut bir biçimde yaşama arzusuyla çelişkiye düşmektedir. Biri için âşk, tam bir kaçış, dünyadan uzakta bir tatil, bir liman, gidip sığınılacak mutlu bir ada, varoluş çölünün ortasında karşısına çıkıveren bir gül bahçesiyken; diğeri için, bu rüya bir vazgeçiş olabilir çünkü o, dünyayı bir bahçeye dönüştürmek ister. Bu örnek, iki kişiyi bir araya getiren yeni doğan aşkın, nasıl da iki farklı olağanüstü yaşam projesi yarattığını gösteriyor. Projelerin uyuşmadığı bu durumda, ya projelerden biri ya da ikisi birden terk edilecektir. Böylece, çelişkiden ötürü parçalanan âşk, sönmeye yüz tutar.

Bir kişiyi sevip diğerine âşık olabileceğimizi söylemiştik. Ancak, birisine âşık olup bir başkasına da olamayız. Doğuş durumundaki âşk, bireyin etrafında örmüş olduğu bütün ilişkilerin yeniden yapılandırılma sürecidir. Yeni âşk durumu, kendisini teşvik eden hareketin mutlak yönünü belirtir. İki kişiye birden âşık olmamız imkânsızdır, çünkü kalbimiz iki mutlak ama farklı hedefe var gücüyle yönelemez.

İki sevgilinin bir çocuğu olduğunda ne olur peki?

İkisinden birinin çocuk istemediği durumu inceleyelim. Çocuk doğduğunda, diğerinin bu çocuğa beslediği aşkı, bu kişi bir ihanet, bir terk ediş olarak görür. İslam-Fars efsanelerinde, Şeytan, Tanrı'ya isyan eder, çünkü Tanrı, insanı yarattıktan sonra ondan bu insanı sevmesini

ister. Ancak Şeytan bunun imkânsız olduğunu söyler, çünkü o, Tanrı dan başkasını sevmiyordun ve Tanrı nın da insanı sevmesini kabul edemez. Bundan ötürü de, Tanrı nın gazabını üzerine çekmeyi, O'nu kaybetmeyi bir başkasıyla paylaşmaya yeğ tutar. Şimdi de iki sevgilinin bir çocuk istediği durumu inceleyelim. Arzulanan çocuk doğar ve yeni bir âşk kutbu olur.

Böyle olduğunda bile, yeni doğan âşk sona erer. Bunu kabul etmek zordur. Öte yandan, popüler eski bilge görüşe göre, bir çocuğun doğması aşkı güçlendirir, tehlikedeki bir aşkı kurtarır. Bu söylenen yerleşik bir âşk için doğrudur, yeni doğan âşk için değil. Gerçekten de, çocuk, iki sevgilinin âşk nesnesi haline gelir. İkisi de aynı anda bu çocuğa âşık olur. İlişkileri artık sadece birbirlerine değil, bir üçüncü kişinin varlığına da bağlıdır. Bireysel karakterlerinin mutlak ve egoist istekleri yerini diğer birevsel karakterin aynı şekilde bencil isteklerine bırakmaz; bir üçüncününkine bırakır. Artık ikisi de birbirleri için mutlak ölçüde en önemli değildir. **İkisinden biri diğerinin Tanrısı değildir. Her ikisi de, kendileri dışında doğan yeni bir Tanrıya hayranlık beslemektedir. Ve eğer aralarında bir anlaşmazlık, bir ilgisizlik baş gösterirse, ikisi de çocuğun aşkına sığınabilir.** Bu durum özellikle, çocuğu karnında taşımış olan, besleyen, en azından ilk aylarda çocuğun mutlak nesnesi olan anne için geçerlidir. Gerçekte, anne için bir çocuğun doğması hemen hemen her zaman doğuş durumundaki bir aşktır. Bütün ilgisi, bütün özeni, bütün kaygıları çocuğa yöneliktir. Yeni tekel hakkı eskisiyle uyuşmaz artık. Oidipus kompleksi ortaya çıkmadan önce, aile sahnesinde egemen olan Laios kompleksidir, ki bu da babanın çocuğa karşı kıskançlığı ya da daha doğru ifade edersek, iki sevgilinin oluşturduğu sarsılmaz çift durumunun yerini alan anne-çocuk çiftine yönelik kıskançlığıdır. **Çocuğun doğması, çocuğa duyulan âşk, aradaki bağı güçlendirip aşkı dengede tutar; ama yeni doğan aşkı öldürür.** Çelişkili bir şekilde, eğer dış bir güç sevgilileri ayırırsa, yeni doğan âşk devam edebilir. Çocuğa yönelik bir kıskançlık olması durumunda, bu âşk tek taraflı ve dolayısıyla mutsuz bir âşk olur.

Kültürümüz, çocuğun doğmasıyla ortaya çıkan kesintiyi maskelemektedir. Ve bundan dolayıdır ki, her bilimiz diğerinin bizi ihmal ettiğini, bize önceden duyduğu arzuyu ve sevgiyi göstermediğini şaşkınlıkla fark ederiz. Gerçekte, her şey değişmiştir. Yeni doğan aşkın temelde istikrarsız olan yapısının yerini, potansiyel olarak sürekliliği olan bir yapı almıştır. Yeni doğan âşk bitse de, sevgililer birbirinden ayrılsa da, topluluk yine de anne-çocuk ve baba-çocuk çiftleri aracılığıyla yaşamaya devam eder.

**

Bu deneyimleri karşılaştırarak, birçok defa hem İslam'da hem de Hristiyanlık'ta sorulmuş teolojik bir soruya yanıt bulabiliriz:

Sonsuz ve her şeyi bilen Tanrı, sonlu ve özellikle yanılabilir olan insanı sevebilir mi?

Âşıkların merceğinden bakıldığında, yanıt olumsuz olmak zorundadır. Âşıklar, diğerinin kendilerinden daha aşağı bir seviyede olmasını kabul edemezler. Diğeri daha yukarıda olmalıdır, çünkü o hakikate götüren kapının kendisidir. **Aynı şekilde Tanrı da, kendisinden son derece aşağıda olan insana âşık olamaz. Ancak yeni doğan aşk aynı zamanda öznel olanın kendi içinde değer kazandığı bir yoldur da. Aşkta bu deneyim esastır. Sevdiğimiz zaman, sevdiğimiz kişinin zayıflıklarını biliriz, ancak, bunları zayıflık olarak gördüğümüzde, anlayabilir, affedebilir ve hatta bunlardan hoşlanabiliriz bile.** Örneğin bu zayıflıklar başkalarını düşünme, bonkörlük, coşku olarak kendini gösteriyorsa bunlardan hoşlanabiliriz. Yani, günlük yaşamda sıkıntı yaratabilecek nitelikler, değerler sisteminde erdem olarak görülebilir. Buna göre, Tanrı insanı sevebilir (özellikle eğer erdemliyse, yani çıkar gütmüvorsa). Birçok köprü ve yol sayesinde aşkın bu iki durumunun birbirine bağlı olduğunu ve bundan ötürü aşkın, yeni doğan aşkın tamamlanması olduğunu kabul etsek de, bu teolojik-dinsel referans, aşkın doğduğu anla kurumsallaştığı an arasında bir ayrım yapmamızın doğru olduğunu gösteriyor bize.

**

"Tanrı insanı kovdu ve kerubileri, yaşam ağacının yolunu korumaları için, sağa sola dönen ateşten bir kılıçla Cennet Bahçesi'nin doğusuna yerleştirdi." Yaratılış efsanesi bu şekilde söyler. Doğuş durumunda, insan, ateşten kılıcı kerubilerin elinden kapıp Cennet Bahçesi'ne girer. Ancak insan ne burada kalabilir ne de burayı yurt edinebilir. Doğuş durumu, tanım itibariyle geçicidir. Bir dinlence değil, bir hareket, bir şeye doğru harekettir. Varmak demek, çıkmış olmak demektir.

**

Günlük yaşamda ulaşmayı amaç edindiğimiz hedefler, elde etmeye çalıştığımız şeylerin hepsi elimizdeki imkânlara bağlıdır. Gerçekleştirilemeyecek projeler yapmayım. Zaten arzularımız da sınırsızdır. Eğer masallardan fırlamış bir cin bize görünüp arzularımızdan üçünü söylememizi isteseydi, kararsız kalırdık ve kafamızda tuhaf bir liste canlanırdı: Çok zengin olmak mı? Sürekli sağlıklı olmak mı? Sadece kendimiz mi, yoksa bizim için kıymetli olan diğerleri de mi? Sürekli genç kalmak mı? Sadece kendimiz mi, yoksa diğerleri de mi? Yalnızca "mutlu" olmayı isteyebilirdik, ancak "mutlu olmak bir şeye denk düşmez. Bundan ötürü, sorun, bize mutluluk verebilecek "şeyleri" tanımlamaktır. Öte yandan, seven kişi, ne tür dileklerde bulunacağını da bilir. **"Beni sevsin."** Ve eğer hâlâ diğer iki dileğini söyleme olasılığı varsa, şunları ekler: **"Onu sevmeye devam edeyim; o da beni sevmeye devam etsin."** Âşık birisinin, çok net ve sınırlı bir arzusu vardır. Ama kendini bu amaca verirken, elindeki araçların farkına varmaz. Kimse şu şekilde düşünerek âşık olmaz: **"Madem birisini kendime âşık etme imkânına sahibim, ben de ona âşık olmayı seçiyorum."** Her şeyden önce, âşık

oluruz, diğerinin aşkını arzularız; bundan sonra âşık olduğumuzu elde etmenin araçlarını bulmaya çalışır, kendimizi sevdirmek isteriz. **Günlük yaşamda, temel ihtiyaçlarla önemsiz ihtiyaçlar arasında gerçek bir fark yoktur. Doğuş durumundaysa bir tane fark vardır. Sevilen kişiye ulaşmamıza, onun tarafından sevilmemize yarayan her şey önemlidir bizim için. Gerisi önemli değildir. Eğer sevdiğimiz kişinin hoşuna gidiyorsa, güzel yemek yemek çok hoştur. Ama yalnızsak, iyi bir yemeğin hiçbir önemi yoktur. Sevilen varlıkla karşılaşmak, onun yanında olmak için, en zorlu yolculuklara çıkmayı, yemek yememeyi, uyumamayı göze alırız. Bütün bunlar bizi yormaz; tam tersine kendimizi mutlu hissederiz. Günlük yaşamda dayanılmaz olan her şeyi farkına varmadan gerçekleştiririz.**

Günlük yaşamda, eşit alışveriş ilkesi ağır basar. Eğer sana bir şey verirsem, karşılığında aynı değere sahip bir şey isterim. Doğuş durumunda ise, komünizm ilkesi hüküm sürer: Herkes imkânı ölçüsünde verir, herkes ihtiyacı ölçüsünde alır. Alınan ve verilen şey arasında herhangi bir muhasebe yoktur. Herkes diğerine hediyeler alır: Sevilen kişinin hoşuna gidecek nesneler, ona kendisini hatırlatacak, kendisinden bahseden şeyler. Aynı şekilde, diğerinin bahsettiği ya da gördüğü, onun hoşuna gidecek hediyeler de alır. Bir şey sunmak, bazı durumlarda ani bir harekettir; her şekilde sevdiğimiz için hazır olduğumuzu, kendimizin bir armağan olduğunu sembolize eden bir jesttir. Ancak, armağan karşılığında başka bir armağan beklenmez. Bir hediye verirken, eğer bu hediye diğerinin hoşuna gidip onu mutlu ediyorsa istenilen sonuca ulaşılmıştır zaten. Diğerinin sevinci, herhangi bir nesneden çok daha değerlidir. Böylece, sevgililer, karşılığında bir şey beklemeden birbirlerine hediye alırlar. Her biri isteği ölçüsünde verir, ihtiyacı ölçüsünde alır. Armağanların muhasebesi yapılmaya başlandığında –"Ben sana şunu verdim, sen karşılığında hiçbir şey vermedin" âşk sönmeye başlamıştır. Her biri alacak ve verecek talebi yaptığında âşk o zaman tamamıyla bitmiştir.

***

Aşka dahil olan birisi, kurallarla, kesinliklerle, çizilmiş yollarla, yasaklamalarla dolu bir dünyadan gelir. Bütün yaşamı alışkanlıklarla örülüdür. Bu kişi eylemde bulunur, ancak en derininde neden eyleme geçtiğini bilmiyordur. Özgün bir iradesi yoktur. Diğerleri öyle istediği, kurallar ve görevler olduğu için harekete geçer. Bu görevlerin gerçekleştirilmesi gitgide onun için katlanılamaz hale gelir. Ardından, bir dönüşüm aracılığıyla, kendine ve diğerlerine yalan söylediğini, yaşamının sürekli bir yutturmaca olduğunu fark eder. Kurum onun bu şekilde davranmaya devam etmesini ister, zira kurum bir tek görünürdeki davranışlarla ilgilenir. Protestan dinine özgü teolojik dille söyleyecek olursak, toplumsal kurumu ilgilendiren inanç değil, eserlerdir. Tam aksine, doğuş durumunda eğer içten istenmediyse, basit eserlerin değeri yoktur. Bu eserler sadece yalan ve ikiyüzlülüktür.

Toplumsal kurum, niyetleri umursamaz; onun umursadığı eylemler, olgular ve şeylerdir; duygulara ve değerlere nesneler, şeyler olarak davranır. Toplumsal kurum dediğimde bundan anladığım, doğuş durumuna dahil olmayan her şeydir. Evli kadın, koca, nişanlı ya da sevgili terk edildiğinde, terk edenin kendileriyle kalmasını isterler. Terk edene "Bana âşık ol, beni tutkuyla sev diyemeyeceklerini çok iyi bilirler. Bundan ötürü "Diğerinden vazgeç ve benimle kal" derler. Onları ilgilendiren fiziksel varlıktır, onun burada bulunması, başka kimseyle olmamasıdır. Terk edenin hissettiği neyse –üzüntü, umutsuzluk–onları ilgilendirmez. "Seni kaybetmektense, gece boyu umutsuzca ağlaşan da yanımda olmanı tercih ederim. Kısacası, ne duyguların ne de mutluluğun beni ilgilendirivor; sen, bir nesne olarak beni ilgilendiriyorsun." Bu, Hegel'in bahsettiği şeyleşme, Marx'ın bahsettiği metalaşmadır.

**

**

Teolojik dilde Tanrı, İbrahim'i insani niteliklerinden vazgeçmesi konusunda sınar. İbrahim, en sevdiği şeyi, büyük oğlu İshak'ı öldürmelidir. Bu bir çelişkidir; seçimin imkânsız olduğu iki eylem arasında karar vermelidir, çünkü iki eylem de kişiyi insani niteliklerden uzaklaştırır. Yeni doğan aşktan aşka geçiş, her seferinde, katil olmamızı isteyen birisini sevme gerekliliğini içerir. Sevmek, nesnel olarak, sevmenin saçma olacağı türden davranışa sahip birisine güven duymamızı gerektirir. Yeni doğan aşktan aşka geçiş, insani özelliklerinden uzaklaşmasına rağmen, herkesin sevilip sevilmediğini sınamasını içerir. Sınama, çiftin karşılıklı olarak diğerinden tek bildiği somut insanlığını kaybetmesini, koşulsuz kendisini teslim etmesini istediği bir mücadele doğurur. Bu, birbirini seven insanlar arasındaki bir mücadeledir; ancak aynı zamanda ölümüne bir mücadeledir de. Âşk görüntüleri, kesinlikle bizi hataya sürüklememelidir. Sınamaya tabi olan kişi, kendisini sınayana umutsuz bir dirençle karşılık verir. Sevdiğini sınayan kişi, bunu sınamayı gerçekten ciddiye alır; ve içten içe eğer karşısındaki bu sınamada başarılı olamazsa, onu artık sevmeyeceğine karar verir. Bir canavara benzeyip hayır dese de, herkes sevilmeyi ister. Aynı şekilde, evet demenin koşulu olarak, karşısındakini korkunç testlere tabi tutsa da, herkes sevilmeyi ister. Ne var ki, sınama her zaman karşılıklı olur. Kutsal Kitap imgesinde, Tanrı İbrahim'i sınamaya tabi tutar; ancak aynı zamanda İbrahim de Tanrısını test eder: **Eğer İbrahim çocuğunu öldürürse, Tanrı ya ne olacaktır o zaman?** Artık O bir âşk tanrısı değil, kanlı, vahşi bir Tanrı olacaktır. Aynı şekilde, Tanrı kendisini Kızıldeniz'in dalgalarına bırakmasını isteyerek Musa yı da teste tabi tutar. Ama o sırada Tanrı da teste tabi tutulur, çünkü "kendini denize at" diyerek halkının dalgaların içinde boğulmasına göz yumamaz. Bu şekilde hareket eden bir Tanrı, bir aldatıcı, bir şeytan durumuna düşer.

Çözümün anahtarı, geri dönüşü olmayan noktanın istenmesi, ama dayatılmaması olgusunda yatar. Bu bir çeşit imzalanan ama tahsil edilmeyen çektir. İbrahim çocuğunu öldürmek üzeredir ancak Tanrı onu kurban etmesini dayatmaz. Her ikisi de sınamanın altından kalkmıştır. Her ikisi de kendini kanıtlamış, her ikisi de son derece önemli bir şeyden vazgeçmiş ve her ikisi de aşılmaz bir sınırla hem karşılaşmış hem de bu sınırı kabul etmiştir. Âşk ancak diğerinin geri dönüşü olmayan noktasını kendi sınırımız olarak kabul ettiğimizde, öyle istediğimizde mümkün olur.

Bu gerçekleştiğinde, anlaşma da sağlanmış olur. Her iki taraf da, diğerinin, isteyebileceğinden daha fazlasını istemeyeceğini biliyordur artık. Umutsuzluktan kaynaklanan bu emin oluş, karşılıklı güvenin sabit noktasını oluşturur: karşılıklılık kurumu. Sevdiğimi ve sevmemezlik edemeyeceğimi biliyorumdur. Bir sınırım olduğunu ve bu sınır olmaksızın yapamayacağımı da biliyor ve bunu kabul ediyorumdur.

Böylece âşk, bir kurumun, bir anlaşmanın etrafında şekillenir. Anlaşma ise bir sınırın, imkânsızın var olduğu, her şeyin mümkün olmadığının kabul edilmesinin gerekliliği etrafında şekillenir. Bundan ötürü âşk, her zaman için hiç istemediğimiz bir şeyin aşkı, karşı olduğumuz bir yaşam alternatifidir.

**

Âşk, ruhun susuzluğunu giderip dünyaya tekrar dönebileceği, yenilenmenin iç bölgesi, mümkün olandan uzaklaştırılmış bir ada, çölün ortasında bir gül bahçesine dönüşür. Bütün bunlar mistisizme oldukça yakındır.

İlahi Komedya, sevilen kadının, Tanrı'ya giden mistik bir yolculuğun rehberine ve refakatçisine dönüştüğü büyük bir mistik şiirdir. Mistisizmin temelinde, bu aracı figür ortadan kalkar ve âşk dolaysız olarak Tanrı'ya yönelir. Ancak gerçekte, bu aracı figürün karşımıza çıkması az rastlanan bir şey değildir. **Azize Claire ve Aziz François** arasındaki ilişkiler, doğmakta olan bir aşkın Tanrısallığa aktarılmış (veya yüceltilmiş) tüm özelliklerini taşır. Mevlana Celaleddin Rumi, çok sevdiği bir erkek olan Şems Tebrizi ortadan kaybolduktan ya da öldükten sonra, İslam'ın en büyük mistik şiirini, Mesneviyi ve Divan'ın lirik derlemesini yazar. Mesnevi'de, bu erkekten hiç bahsetmevip sadece Tanrı'dan bahseder. Öte yandan, şiirin birçok bölümü öylesine somut ve iç parçalayıcı bir aşkın izlerini taşır ki, arkadaş-insan figürüyle arkadaş-tanrı figürü iç içe geçer. Buna karşılık Divan, tam anlamıyla Şems Tebrizi've adanmıştır. Burada şair, sevilen arkadaş aracılığıyla Tanrı'dan bahseder.

Mistik âşk, doğmakta olan bir âşk olarak kalır; zira, arkadaşla ya da Tanrısal sevgiliyle hiçbir karşılıklı antlaşma mümkün değildir. Biri sadece sevebilir, diğeri sadece sevilebilir ve herhangi bir garantisi olmayan yanıtı da, her zaman ve her durumda bir "lütuf'tur. Bu mutlak asimetri ve mesafe yüzünden, kişi mistik aşkı her zaman, karşısındaki her şeyin olasılık olduğu bir âşk olarak gösterir. Tam da bu mesafe nedeniyle, mistik aşkta bizi etkileyen şey, bir sürekliliğin, mucizevi bir şekilde sevince dönüşen kesintisiz bir acının varlığıdır. **"Sağlığım ve acım, senin elindedir"** diye yazar Raymond Lulle. "Beni ne kadar çok iyileştirirsen, bitkinliğim o kadar artar, bana ne kadar acı verirsen, beni o kadar sağlıklı yaparsın."

Avilalı Azize Teresa'ya gelince, mistisizmin en son ve en yetkin aşaması olan yedinci aşamaya ilişkin şöyle der: "Ruhta büyük bir acı çekme arzusu vardır, yine de kaygı duymaz, çünkü Tanrının iradesinin kendisinde gerçekleşmesini öylesine çok ümit eder ki, Onun karar verdiği her şeyi memnuniyetle karşılar: Eğer Tanrı acı çekmesini isterse, o zaman acısını çekecektir, eğer istemezse, bundan ötürü umutsuzluğa kapılmaz." Mistik âşk bize, âşk durumunun hiçbir şekilde ötekinin niteliklerine bağlı olmadığını açıkça gösteriyor. Bu sadece bizim olayları görme biçimimiz (düşünme, hissetme, algılama, hayal etme vb), yani zihnimizin yapısındaki içkin ulamsal bir sistemdir. Her şeyi olduğu gibi değil, nasıl kuruyorsak öyle görürüz. Mistik âşk, nesnesini, doğuş durumunun kategorilerinden itibaren oluşturur ve var olan bir kişiyi kullanamayacağı için (hayalinde dönüştürme amaçlı), saf ve ideal nesnesini oluşturur.

Çağdaş kültür, bunun yaşamak olmadığını söylüyor. Buna ben de katılıyorum, yine de kabul etmeliyiz ki, mistisizm, binlerce yıl boyunca, çok önemli ve çok yoğun bir yaşam biçimi olmuştur. Gerçekten de, seven kişi için, nesnesi her zaman gerçekliğini korur.

Aslında, doğmakta olan aşkta da sevilen kişi gerçek midir? Burada da, sevilen kişi hayalin bir ürünüdür. Ancak burada hayal, bir proje olarak, kendini gerçekleştirmek, dünyada cisimleşmek için gerçekliği değiştirme isteğiyle ortaya çıkar. Bu imkânsız bir amaçtır; zira, her zaman bir olasılık, bir neden, üstesinden gelinmesi gereken bir olgular bütünü bulunur. Her türlü cisimleşme bir kayıptır. Uzun süren her âşk durumu, bir tek hayalde tasarlanabilir ve orada devam edebilir. Bu da, iki sevgiliyi, hepimizin her şeyden çok istediği buradaki ve şimdiki somut gerçekliği görmezden gelmeye zorlar.

Doğmakta olan âşk, her şeyi olgusal, somut ve pragmatik olarak gerçekleştirmeye çalıştığı oranda, sönüp yok olmaya da mahkûm olur. Sonuna kadar mantıklı kalıp olağanüstü deneyimden vazgeçtiğimizi, bunu aramadığımızı, istemediğimizi veya bu şekilde istemediğimizi söylememek daha iyidir. Sadece doğmakta olan aşkta değil, doğuş durumunun her sürecinde böyledir. Fanatizmin en korkunç deneyimlerinin temelinde, her şeyi somut olarak hemen isteme girişimi bulunur. Var olan, gerçeği hiçbir zaman tamamıyla

temsil edemez. Herhangi bir yerde, yeryüzü cennetinin gerçekleştirilebileceğini iddia etmek, fanatizmin alanına girer. Var olan her şey, daha güzel hale gelebilir ama hiçbir zaman mutlak, mükemmel, değişmez ve bütün olamaz. Bu her zaman, mümkün olanla gerçeğin kesişme noktası, mümkün olanda gerçeğin az çok belli olduğu nokta, mutlağın açığa çıkması"dır. Sevilen nesne, ampirik ve değişmiş olarak kalır. Mistik, var olanı ortadan kaldırarak, onu basit bir olasılığa indirgeyerek sorunu çözer. Gerçeği, saf sezginin nesnesi olarak tanımlayıp ayrı bir yere koyar. Başka türlü söylersek, mistik, doğuş durumuna özgü zihin yetilerinin işleyişine ve nesnelerini tasarlamasına karışmaz.

Öte yandan, sevgililerin birinin ya da ikisinin bu evredeyken, aşklarını günlük ve eksiksiz cisimleşme deneyimine tabi tutmadıkları için bu yönde çok ileri gidebildiklerini anlarız. Böylece devrim başarısızlığa uğrarken, ideal var olandan ayrılır ve karşılaşmanın meydana geldiği düşsel alana dönüşür. İki sevgili, somut yaşamlarını sürüp dünya olaylarını yaşar, mücadele eder, bir şeyler oluştururlar ancak ilişkileri olağanüstü bir boyutta devam eder. Bu çok karşımıza çıkmasa da, binde bir rastlanılır bir şey de değildir. Üstelik, bu kişiler aşklarından bahsetmedikleri için, böyle bir şeyin farkına varmak kolay olmaz. Burada düşsel bir alan söz konusu olduğundan, sevgililer bu alanı olağan şeylerden tamamıyla ayırıp bu konuda tam bir utangaçlık göstererek ihtiyatlı davranırlar.

Öte yandan, bu tür aşkın sadece manevi ya da "platonik" bir âşk olduğunu da düşünmemeliyiz. Tam aksine, son derece cinsel ve erotik bir âşk da olabilir. Pekiyi bu âşk niye bu kadar seyrektir? Elbette çok seyrektir, çünkü doğmakta olan âşk, var olanı somut olarak tekrar oluşturmayı, yeni kişinin etrafında geçmiş, şimdiki ve gelecekteki yaşamını, örnek oluşturacak şekilde yeniden düzenlemeyi tasarlar. Proje, her zaman için günlük yaşamın dönüştürülmesi projesidir. Bu dönüştürmeden vazgeçmek ise, birçok insan tarafından başarısızlık olarak değerlendirilir. Bundan vazgeçen herkes, özel şartlarda bulunuyordur ve genelde de, sonuç alınamayacağı belli olan başka yolları denedikten sonra vazgeçer. Böyle bir doğaya sahip olan bir aşkın ise, devam edebileceğinin garantisi yoktur. Bu aşkı, tam ve somut bir ortak beraberlik altında gerçekleştirme projesi tekrar oluşur. Ardından, çoğu kez aşkın sönüp gitmesine neden olan başka bir girişimde bulunulur.

**

Aynı kişiye âşık oluyor, sonra tekrar âşık oluyoruz. Annenin (ya da babanın) çocuğuna duyduğu âşk için de aynı şey geçerlidir. Anne için çocuğu vardır, çünkü çocuk ağlar, annesine ihtiyacı vardır, her zaman tehlikede olma ihtimali vardır ve çocuk karşı çıkar. Yine de arada sırada, gündüz ya da gece, çocuk annesinden uzakta olduğunda veya anne çocuğuna baktığında, çocuk anneye arzu dolu bir nesne, bir nostalji, sonsuz bir şefkat kaynağı, annenin tamamlayıcısı olarak "görünür."

Anne çocuğuna sürekli âşık olur. Sadece çocuğu küçükken değil, büyüyüp yetişkin birisi olduğunda da çocuğuna âşık olur. Bazen belli anlarda, anne çocuğuna büyülenmiş, tutkulu gözlerle bakar ve çocuğu var olduğu için büyük bir şükran duygusu hisseder. Âşık, diğerine var olduğu için teşekkür eder. **Anne yetişkinde, artık olmayan, bir zamanların küçük çocuğunu görmez. Hayır, anne yetişkini bir zamanlar çocuğu gördüğü gibi görür. Şimdi bu yetişkine baktığında, ona bugünkü haliyle tekrar âşık olur. Her defasında bu varlıkta mükemmel olanı keşfeder. Tutku tekrar doğar, her zaman "ilk günkü" gibi olur.**

Her insan, en fakir olan bile, sevme yeteneğiyle donatılmıştır. Bu yetenek, varoluş değerinin temelini oluşturur. Kendinden bir değerle donatılmış ve tekrar keşfedilen mutlak bir temeldir bu. Bu temele tekrar kavuşma umudunu yitiren kişi ölür.

Ama belki de -belki de diyorum, çünkü geleneksel çocuk psikolojisinin tamamında bundan bahsedilmez-çocukluğun tamamı bu deneyim üzerine kuruludur. Çocuk ister; karşı çıkıp özerk hale gelir; sonra aniden kucaklanıp okşanmak ister, akşam uyumadan önce yanında birisini ister, tek bir öpücük onu mutlu eder ve doyumsuz yapar. Belki her defasında âşık oluyor, sayılamayacak kadar çok evet diyen varlığın bütünlüğünün inanılmaz ve altüst edici deneyimini yaşıyordun Bağımsız olabilmek için bu deneyimden uzaklaşır ama her defasında tekrar bu deneyimi yaşar, bu deneyimin ortaya çıkmasını ve güvencesini görür. Bu bağ sayesinde çocuk, kendine güven duymaya başlar ve var olma becerisini geliştirir.

Annenin ya da babanın çocuğuna duyduğu aşka ilişkin bu son örnekte, bağış bazı yönlerden, kişinin kendini bağışlaması -aynen yeni doğan aşkta olduğu gibiye bazı yönlerden de çocuğa varlığın bağlantısını veren bağış olarak ortaya çıkar. Öte yandan çocuk da armağan verir. Elbette annesine aldığı çiçek değildir bu armağan, hayır kesinlikle değildir. Çocuğun armağanları, onun sözcükleridir. İçinde olgunlaşıp belli bir anda dışarı çıkan bu şaşırtıcı dilsel oluşumlardır. Bu sözcükler sayesinde çocuk kendine, içine bir yetişkinin de girebileceği bir kapı, bir ev, bir şato inşa edebilir, çünkü bu yapı onun içindir. Dahası yetişkin bu yerleşimi çocukla birlikte tamamlayabilir, beraberce inşa edebilir. Çocuğun sözcükleri dile getirilmiş ilk âşk şarkısıdır. Bu sözcükler hem gerçek büyük şiir gibi hem de bir arada ve beraberce tamamlanmış bir şey gibidir.

**

Hayır, iradi bir hareketle âşık olmaktan kaçınabilir miyiz?

Evet.

Zaten yeşermiş olan bir âşk karşısında irade ne yapabilir?

Net bir tavır takınıp sevilen kişiyi hiç görmemeye, ondan uzaklaşmaya karar verebiliriz. Bütün bu tavırları irade gerçekleştirebilir. Sevilen kişi etrafımızda olduğu sürece, bundan daha kolay

hiçbir şey yoktur. Doğuş durumu hayır diyebilmemize imkân tanıyan müthiş bir güce sahiptir. Ne var ki, aşkımızı kaybetmemize yol açan ve telafisi olmayan davranışı sergilediğimiz anda bu güç bir anda ortadan kaybolur. O zaman, duyarsızlaşma ve nostalji devreye girer.

Buna karşılık, âşık olmaktan kaçınmaya yönelik bir yöntem vardır. Bütün toplumsal kurumlar bu yönteme sahiptir; zira hepsi de bireyin âşık olmasını engellemeye ya da bu "düşüşün" sonuçlarını sınırlamaya çalışır. Kolektif hareketlerin ortaya çıkarıp tekrar canlandırdığı bütün toplumsal kurumlar her zaman, herhangi bir bireyden daha önemli gördükleri bir varlığa odaklanmışlardır. İster parti, hareket, sınıf, vatan olsun ister kilise veya Tanrı, bu varlık -tanım gereği-gerçek herhangi bir erkekten ya da kadından daha üstündür. Toplumsal kurumun bilgisi bir bireyin Tanrısallaştırılmasını değersiz görür ve bir toplumsal gruba dahil olanlar bu bilgiye sahip olur. İki bin yıl boyunca, Katolik Kilisesi müritlerine, yeryüzü aşklarından ziyade semavi aşkları tercih etmelerini, âşık olma girişimlerinden kaçınıp, arzuya ilişkin günahlarını bile itiraf etmeyi öğretmiş; her zaman otoritesini hissettirmeye hazır olmuştur. Stendhal, "âşık olmaktan kaçınmak için hemen, daha ilk anlarda harekete geçmek gerekir yoksa çok geç olabilir" diye yazar." Aşkla sevmek istemeyen kişi, ilk çekimin yarattığı etkiyi hemen kırmalıdır: Eğer bir kişi hoşuna giderse, bir başka kişiyle beraber olmalı, eğer üst üste kendisini aynı eve bakarken yakalarsa şehir değiştirmeli, eğer hayran olunmaktan zevk aldığını fark ediyorsa küçümsenmek için uğraşmalıdır. Aşktan korunmaya yarayan bir elkitabı, cinselliğin de "düşüş"e engel olmak için kullanılacağı bir çile kitabına benzerdi.

Pekiyi, neden bu kadar acı? Getirdiği bütün mutsuzluklara rağmen, âşık olmak denen şey neden bu kadar büyük bir çekime sahip? Niçin bu kadar baştan çıkarıcı? Söylediğimiz bütün şeylerden sonra, bir yanıt verebiliriz. Batı'daki eğilim, âşık olma olgusu değil; doğuş durumudur. Aşkı çekici buluruz, çünkü doğuş durumunu çekici bulmayı öğrenmişizdir. Bu öğrenme, sembolik planda gerçekleşmiş, pratik planda ise gerçekleşecek doğuş durumunu temsil eden toplumsal kurumlar aracılığıyla gerçekleşir. Batının dinsel ve politik, eski ve modern bellibaşlı kurumlarının hepsi doğuş durumu kategorilerine dayanır.

Biz, Batı'nın rüyası olan doğuş durumunu çekici buluruz. Hıristiyanlık öncesi eski gizler, tanrının ölümünü ve tekrar doğuşunu anlatırdı. Hıristiyanlığın en önemli bayramları, dirilişin Paskalya'sı ve Noel'dir. Nihai sona ilişkin, Hıristiyanlık vücudun dirilişini ve yeni Kudüs'ü vaat eder. Bu anlamda tamamen Batılı olan İslam, nihai sonun beklenmesini öğretir. Marksizm devrimden, yenilenmeden, tarihin sonundan bahseder. Değerlerle dolu bir süreci belirtmek için, şu türden deyişleri kullanırız: Rönesans, Risorgimento, yenilenme.

Yaşadığımız anın sıkıcılığı içinde yeni bir günü, yeni bir yaşamı, yeni bir ilkbaharı, kurtuluşu, bağışlanmayı, ikinci karşılaşmayı, isyanı bekleriz. Dinsel mitlerin geçmişte, Marksizm'in

gelecekte, aşkın şimdide bulduğu o ilk zamanların ilahi anları bizi hâlâ çeker. Bu, Batının kültürel geleneğidir.

Ne var ki Batı'da nihai rüyayı oluşturan şey, Doğu için özellikle de Hindu ve Budist kültür açısından uzak durulması gereken bir kâbustur. Aydınlanan ya da diğer adıyla Buda veya Siddharta Gautama, Hindu metinlerinde önceden var olan bir düşünceyi yorumlarken şöyle diyordu: **"Doğum acıdır, hastalık acıdır, yaşlılık acıdır, ölüm acıdır, sevmediğimiz kişiye bağlı olmak acıdır, sevdiğimiz kişiden ayrı olmak acıdır."** Tekrar doğmak yaşam cehennemine dönmek, karşı konulmaz bir şekilde acıyla karşılaşmak anlamına gelir. Bu bakış açısıyla doğuş durumu, yanılsamaların en büyüğünü temsil eder. Cennet bahçesine girip orada kalınamaz: Oraya sadece sonsuza dek koyulacağımızı, umutsuz yeniden doğuşun (samsam) sürekli tekrarını yaşayacağımızı bilerek girebiliriz. Böylece tekrar doğmayı arzulamak, bir mahkûmiyet ve bir deliliği tekrar yaşamak olur. Gerçek umut, en son ve kesin, tekrardan mutlu doğuşun beklentisinde değil, tam tersine tekrar doğuştan vazgeçmekte, bunu reddedişte yatar. Ruh-göçü, yani başka varlıklarda art arda yaşanan enkarnasyon (hayvanlar, bitkiler, nesneler ve tekrar insanlar) görüntülerinin tuzağına düşmeyelim. Tekrar doğuşların döngüsü rahatlıkla bireyin yaşamına da uygulanabilir: Birey ölür ve durmadan tekrar doğar; acı çeker ve her zaman yeni mutlu bir yaşama tekrar doğmayı umut eder. Yine de, bir tek acıyla karşılaşır. Bu sürekli arzu, bu sürekli ve boşuna arayış dünyayı kavrayışımızdan, sahip olduğumuz kategorilerden kaynaklanır; her şeyden önce de varlık kategorisinden. Bir benlik duygusu, bir ruh, bir dünva, bir tanrı, bir sınıf, kısacası, karşıt anlamlı iki bileşenden meydana gelmeyen bir âşk varlığı ve sürekli yaşam kaynağı.

Doğu düşüncesi, doğuş durumunun ani, asıl deneyimini radikal olarak reddetmiştir: **"Varlık vardır, yokluk yoktur."** Bu ilk sorunu reddederek dinimizin, felsefemizin, politikamızın türediği bütün Batı metafizik düşüncesini reddetmiştir. Eros tarafından harekete geçirilen mantıklı ruhta açığa çıkan nesnel bir mutlak ideali -Yunanlıların mantığı-Hindu-Budist düşüncesine göre anlamsız bir umudun kaynağında bulunur: Sürekli mutlu bir yaşam, bundan ötürü de sürekli başarısızlığa mahkûm bir yaşam umudu. Felsefe dilini bırakıp psikolojinin diliyle konuşacak olursak, Doğu düşüncesi doğuş durumunun beslendiği (aynı zamanda doğuş durumundaki aşkın da elbette) depresif aşırı yüke başka bir çözüm bulmuştur. **Susuzluğu giderecek, karşıtlığı olmayan tek bir âşk nesnesini aramak yerine, Doğulular susuzluğu aşmaya; coşkulu ve eksiksiz bir mutluluk yerine, aynı anda hem mutluluğu hem de acıyı aşmaya çalışırlar**: Nirvana, her tür arzunun uzaklaştırıldığı bu huzur duyumudur. Âşk yerine, böylece erotik bir sanat doğacaktır. Bu sanat sayesinde, kaybedildiği takdirde her şeyin kaybolacağı bu biricik, özgün, tamamen farklı, yeri değiştirilemez varlığa bağlı olmaksızın, hem kendinden hem de diğerlerinden zevk almak mümkün hale gelir. Erotik bilgelik, bireysel eğilimlerden, herkesin tercihlerinden de yararlanmakta, ancak ayrıcalıklı ilişkileri sistematik olarak reddetmektedir. Bu erotik bilgelik, tarihsel olarak

haremlerde, cinsel komünizm uygulayan dinsel gruplarda veya dinsel fuhuşta gelişmiştir. Bu tür erotizm, hiçbir zaman evli çiftin, buna bağlı olarak da ailenin temelini oluşturduğunu iddia etmemiştir. Çin'de olduğu gibi Hindistan'da da, aile, akrabalık sistemlerinin kavşak noktasından türüyordu: Bundan ötürü, bireysel seçimin ya pek az önemi vardı ya da hiç önemi yoktu. Erotik sanat, başka herhangi bir cinsel ilişkiden daha fazla tatmin sağlamayı amaçlayan bir cinsel ilişkiden zevk almayı sağlamaktaydı. Bu sanatın ortaya çıktığı soylu sınıflarda, nikâhsız eşe sahip olmak oldukça yaygındı. Böylelikle, cinsellik, evlilikten bağımsız, tutkudan ve hatta tek bir kişinin arkadaşlığından bile ayrı tutuluyordu.

Batı'da, bu evrim tersi bir süreç izledi: Tutkulu eros cinselliği, arkadaşlığı, evliliği ve hatta üremeyi dahi kapsadı. Bir tek Batı, özellikle Avrupa, tekeşliliği dayatmaya kalkışıp bir ideal haline getirdi. Bir tek Avrupa'da, belli bir zamanda, evli çiftin, ailenin ve hatta türün sürekliliğinin ölçütleri, aşkın doğuş durumuna atfedilmeye kalkışıldı. Beraber çocuk yapmayı arzuladığımız eş, partner seçimi neden aşkla ilişkilendirildi? Bu, gözümüze mutlak ölçüde olağanüstü görünen bir kişiden çocuk yapmak istediğimiz ve bu kişiyi, her bakımdan diğerlerine tercih ettiğimiz, geri kalan her şeye karşı bu kişi için tüm gücümüzle savaşacağımız anlamına gelir.

Batı'nın inanılmaz bencilliği, insan kavramı (mutlak olarak biricik ve değer yüklü bir varlık), ikisi için de olağanüstü olan bir şeyi dünyaya getiren iki varlığın -her biri diğerinin gözünde olağanüstü olan-gerçekleştirdiği bir deneyim aracılığıyla yavaş yavaş gelişti. Bunların hiçbiri, Doğu geleneğinde bulunmaz: Cinsellik, olağanüstü yerini erotik sanatta buldu. Ne var ki aynı cinsellik, bir tek kişiye duyulan her tür arzuyu dışlar. Böylece Doğulularda, ne doğmakta olan âşk ne patolojik kıskançlık ne ıstırap ne duyarsızlaşma ne de nostalji vardır. En önemlisi de nostaljinin yokluğudur. Batı'nın bu hastalığı, kalbimizdeki bir olasılığın mükemmel imgesini saklı tutar. Bu olasılık, bir şekilde yaşanmış veya sezinlenmiş olup belki de -ne gününü ne de saatini biliyoruz-mutlu çağların kapısını ardına kadar açıp yeni günün aydınlık habercisi olacaktır.

Kaynak: Francesco Alberoni, Âşk Kapıyı Çalınca-Aşkın Doğuş Anı Üzerine Denemeler, Çeviren: Emre Bayoğlu, Birinci Basım, Ağustos 2006

BEN Mİ SEN Mİ ?

Haktan AKDOĞAN

"Güzel İnsan,

Yaslan şimdi geriye ve derin bir nefes al…

Uğraştığın ne varsa bırak kısa bir süreliğine ve yüreğinle dinle, sana gerçekte kim olduğunla ilgili bilgi aktarıcaz….

Öncelikle şunu bil ve idrak et ve rahatla; Sen, evrensel adı şimdilik 'Üst Benlik' (diyelim) olan bir Bilinçsin.. Uzay adı verilen laboratuvardaki bio-kompüterin içindeki sanal Dünyada, kendini falanca isimli İnsanımsı olarak 3 boyutlu holografik bir görüntü halinde oluşturmuş ve şimdi bu sanal Dünyada sanal gerçekliğini yaşamaktasın ve talip olduğun senaryonu oynamaktasın.

Üst Benlik, gümüş kordon diye tabir ettiğin elektromanyetik ışık iplikçiği diyelim ile bağlı olduğu fizik bedeninden ayrılınca sanal dünyanın dışına çıkıyorsun ve buradaki 3 boyutlu görüntün olan Sen ise sanal dünyadan kayboluyorsun, yani aslında bir hologramdan ibaret olan android fizik bedenin atom altı partiküllerine ayrılarak Öz'üne, yani bilincinin saf kozmik enerji haline dönüşüyorsun… Bulunduğun sanal Dünya tabirinle 'ölüyorsun'...

Hiçbir kimse gerçekte ne ölür nede doğar, bu sadece görünüşte böyledir… Bu sadece, öz enerjinin en kaba hal olan sanal madde yoğunluğunda görünebilir olması ve sonra tekrar Öz'e dönerek şu anki boyutunuzda görünmez olması halidir.

Şunu idrak et; üzerinde yaşadığın Dünya tamamen 'Sanal bir Dünya'dır. Sanal Gerçeklik; biyo-kompüter grafikleri ile yaratılan bir ortamın, insan duyuları ile birleştirilerek, kişinin kendisini o ortamın bir parçası gibi hissetmesidir. Yani sizin düşüncelerinizi alıp elektrik sinyallerine ve daha sonra da dijital bilgiye dönüştürerek biyo-kompütere aktaran bir aktarıcıdır. Ve aslında stereoskopik görüntüleme adı verilen ve insanda üçüncü boyut hissini doğuran bir sistemin son derece gelişmiş bir şeklidir.

Bu sistemle, görüntüyü üç boyutlu algılamanın ötesinde, üç boyutlu olarak yaşarsınız. Sizin düşündüğünüz her şeyi asal radyan bilgisayara aktarır ve ortamın enerjilerini kullanarak sizin düşüncelerinizi üç boyutlu olarak oluşturur ve aslında etten robot olan yaratılmış fizik bedenler vasıtasıyla sizin bunları gerçekmiş gibi yaşamanızı ve deneyimlemenizi sağlar.

Sınırsız ve sonsuz bir varlık olan Sen, sınırlı ve sonlu madde illüzyonu içinde, mekan- uzay ve zaman matriksine hapsolmanın nasıl bir şey olduğunu deneyimliyorsun. Ölümün, acının, zevkin, coşkunun, kederin, ayrılığın, mutluluğun ve korkunun. Bütün bu duyguların nasıl bir şey olduğunu tek tek deneyimleyerek genişliyor, bilgeleniyor ve hatırlıyorsun.

Buraya, kendi öz bilincini sanal madde oyun alanında evrimleştirmek ve bu deneyimlerden kazanacağın bilgi ve duygularla daha üst boyutlara yükselerek oradaki diğer varoluş hologramlarını deneyimleyebilmek için geldin.

Realiteleriniz değişirken yükselen enerjilerle birlikte gelişen algılarınız ve beraberinde illüzyonlarınız da boyutlar arası vizyonlara açılmaktadır..

Benliğinizi bütünlük bilincinize çıkararak galaktik evriminize devredin ve eski olanı büyük bir sevgi ile teşekkür ederek uğurlayın...

Güvenli bir evrende yaşadığını, kendi realiteni kesinlikle kendinin yarattığını anladığın zaman, evrenlerde en büyük gücün ilahi sevgi olduğunu ve hiç kimseden ve hiçbir şeyden ayrı olmadığını ve gördüğün her şeyin, bilinen ve bilinmeyen realitelerdeki her şeyin Tüm Varolan olduğunu ve 'O'ndan olduğunu ve Sen'nin de O'nun bir yansıman olduğunu anladığın zaman;

İşte o zaman Sen dünyaya bir 'Işık' olacak ve 'dönüşüm'ünü başlatıp bu illüzyonu aşarak kendini hapsettiğin bu Matrix'ten özgür olacaksın….

Işıltınıza sahip çıkın!…”

SOHBET ŞEYHİM ŞEN MEMED AMCA [Mehmet Veli Şen]

Sivas, Şah Dedemin yadigârı. Gönlümde Sivas'a biraz sevgi kaldıysa, sebebi O'nun varlığı ve emanet bıraktığı hatıralarıdır. Romalılar döneminde Tanrı Şehri[1] diye anılan ve Şah Dedemin **"Dünyada Türkiye, Türkiye'de Sivas, kıymetini bilin, Gardaşlarım"** dediği bu sırlı yurt , bizim için çok kıymetli oluyordu. Çocukluğumuzun geçtiği bu güzide yurttan, ayrı kalsakta ve dönüldüğünde çokta vefalı bulamamışız olması, bizi çok üzmedi. Çünkü şehrin İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendimle Medine –i Münevvere timsali bir hal ile bize ünsiyet etmesi hep vakidir.[2]

İnsanın çocukluk dönemlerinden kalan unutulmayan hatırası çok olur. Ancak biz hiç çocuk olduğumuzu hissetmedik, diyecek kadar büyükler içinde olunca, hatırlarımızda toplu, oyuncaklı hiç olamadı. Hayata kırk yıllık adam haliyle başladık dense sezadır. İhvanlar arasında doğmak ve bu hayattan hiçbir şekilde uzak kalamayınca, anlatacaklarımızda yine onlar olacağından, size sohbet şeyhim **Şen Memed Amca**yı anlatmak ve hatırlatmak istedim.

Bu meyanda ailecek biz her zaman Hacı Hasan Akyol Efendiyi ziyaret ederdik. Gölgesi üzerimizde her zaman vaki olmuştur. Bayram tebriklerine onunla başlamak, önemli hususları danışmak Sivaslının ve bizim adetimiz olduğunu söylersem, kıymetini daha iyi değerlendireceğinizi düşünüyorum.

Hazreti, gördüğümüzde dedem İhramcızâde İsmail Hakkı Efendiyi hatırlamadan edemezdik. Çünkü onun arada bir Şen Mehmed Efendi ile bize gönderdiği kutu kutu helvaların tadı unutulacak gibi değildi. Ulu Camii Hadimi Hacı Murat Amca[3], Marangoz Rauf Usta Efendi [4] ile bir sohbet olsa önce dedem, sonra Hacı Hasan Efendim gelirdi. İhvanlığın inceliğini ve edeplerini öğrendiğim büyüklerimden Rauf Usta Efendim her zaman **"Hacı Hasan Ağam.."** diyerek bir söze başlar ve bir hatırayı bize anlatırken, onun mahviyete bürünmüş haliyle ayrıca bize ârifibillah Hacı Hasan Efendiyi bize sevdirmişti.

Hacı Murat Amca da her zaman;

"Hacı Hasan Ağam biz gidince İhramcızâde İsmail Efendiden size kim haber verecek" diyerek ondan bahseden bir konuyu Ulu Camiinin bir direği dibinde halden hale koyar, saatleri dakikaya çevirir, bizi de mest ederdi.

Çocukluğumuzla başlayan bu sevgi nişanesinden dedemize olan hasretimizi giderdiğim Hacı Hasan Efendimi hayatımı değiştiren birisi olarak yâd etmeden hiçbir zaman kendimi alamamışımdır. Onun Hakk yolunda bana düşen bir payın şekillenmesindeki himmetini ve çileli hayatımı nasıl unutabilirim! İhramcızâde İsmail Hakkı Dedem hakkında gelecekte hazırlayacağım kitapların temelini onun attığını yeni yeni anlamaktayım.

İmam Hatip Lisesi dördüncü sınıfta okurken, edebiyat dersinde vahdet-i vücudu işleyen bir gazelin açıklaması ile başlayan tasavvufun derin konusunu, Hacı Hasan Efendime sormak için evini ziyarete gitmem ile bir ateşin yakılışının gizemi ile o gönüle girmişiz. O zaman Hacı Hasan Efendiye hizmet eden Nureddin Ağabi den daha sonra duyduğumda**"Efendinin torunu bize vahdet-i vücudu sordu biliyor musunuz?"** diye bizi onurlandırmıştı.

Hacı Hasan Akyol Efendi ihvan arkadaşları arasında ârif-i billahlardan sayılır, edep irfan yönünden hiçbir kimse onun önüne geçirilmezdi. Onun bu hali o kadar ileri gitmiştir ki, yüksek seciyesini bilenler kelâmlarında bu durumu itiraf etmekten kendilerini alamamışlardır. Bu duruma en güzel örnek şeyhi Gavs-ül âzam Hacı İsmail Hakkı kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz Efendinin Hakk'a yürümesinde şahit olunmuştur.

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi Hazretlerinin son eşi **Hafızanne** evin hizmetine bakmakta olan Şen Mehmet Veli ile Hacı Hasan Efendi'ye,

"Gelsin ihvana sahip olsun, hatm-i hâceyi de okutsun" diye haber göndermesi üzerine; Hacı Hasan Efendi'nin kelâm-ı şerifi,

"Efendi canım! Bizim değil Efendi'nin oturduğu yere oturmak, onun ayağını bastığı yere ayağımızı basmaya hicap ederiz" olmuştur.
Sivas, ilâhi kaderin iktizasınca İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Şah Dede'mden sonra bir kırgınlık yurdu oldu. Herkes kendini biraz bilen gördü ve görüşlerine uyarak ocak dağıldı/dağıttılar. İşin hakikati sırlanmış gibi oldu–hakikat güneş gibidir, birazda fitneye kaçan bu soğukluk rüzgarı tez esmiş, toplu duran yığını hazan yaprakları gibi savurmuştu.
Bu dönem bizim en çok şansımızın yaver gitmediği, zor geçen bir manevi hayat yolculuğunun bu arada başlamış olması, yıpranmadan, yıpratmadan kurtuluşun olmayacağı günleri yaşamak kendim açısından zor denecek ve acı olacak kadar fazlaydı. Gerçekten çok zordu. Çünkü herkes bir şey söylüyordu. Bu sıralarda okulu hafızlık için bırakmış olmam ve hıfzı yapmakta zorlanmam bir yana, etrafın baskısı beni epey bir yalnızlığa düşürmüştü. İşte bu ahval ile Ulu Camideki hazirede sırlanmış olan Şah Dedemin başına gelerek derdimizi döker, bir müjde gelmesini beklerdik. Müjdeler insanların anladığı tarzda hiçbir zaman olmadı. Hep yokuşu çıkan bir hamal gibi… hem yükün var ve hemde yokuşun, çıkabilirsen çık denir cinsinden oluşu. Ah dedeciğim…
İşte bu ahval içinde Ulu Camii yakınında bulunan Tosuner Apartmanında meskun Şen Memed Amca benim için bir açık kapı olmuştu. Onun hızlı ve seri konuşması, tarikatın inceliklerini de bilmesi ve halden anlaması da, yegâne tek bir şansım olmuştu. Çabucak büyümüş, zevk edecek bir yeri olmayan, hayatın neşesini almayan ben, onu evine gidip, sohbet etmekten gayri bir şeyi olmayacak kadar sıkıntı içindeyken, o sabırla kapısını açar, bizi garip evine buyur ederdi.
Onun hep tepsiden hazır sofrası vardı. Kahvaltıların en mükemmeli denecek kadar teşkilatlı sofranın üzerinden örtüyü kaldırır, hemen kurardı. Küçük tüpte hemencik bir çay hazırlar ikram ederdi.
Şen Memed Amcamın, çocuğu olmamış, hanımı da göçünce, hayatın yalnızlığına çilesinine katlanmaya alışmıştı. En büyük saadeti ihvanlar ile oturmaktı. Onunla oturdunuz mu, muhakkak bir sohbet açılırdı. O an için, İhramcızâde İsmail Hakkı Efendim manen geldiğini, bize dahil olduğunu hissederdiniz. Bende az değilim, biraz geveze, çok bilen, sor babam sor …gibi sormadığım bir şey kalmayacak kadar ona sorar ve cevap almaya çalışırdım. Hani derler ya not alsaydım epey külliyatlı bir eser teşekkül ederdi. Bu arada şunu söylemeliyim, tarikatin inceliklerini ondan duyduğum kadar diğer ekâbirden duymuş değilimdir. Ekabir tayfası acemi ihvanı ve birde çocuklar durumunda olan müptedileri pek sohbete dâhil etmez ve çok konuşmazlardı. Şimdi bazen gittiler diyorum, ellerine ne geçti denecek kadar kırgınım desem az değildir.
Şen Memed Amca, çocukta olsak bizi adam yerine koydu. Evrad-ı Bahaiyye yi okuma iznini verecek kadar himmeti, eli gibi açıktı. Eskiler sülük görmeyene evrâd okuma izni vermezlerdi.
Yine Niyaz-i Mısri kuddise sırruhu'l-âlî Efendimi, Kuddusi Baba'yı ilk ondan tanıdım.
Kendi hayatının badireleri anlatırdı, birçoğunu bilirim üzüldüğü içime derttir. Bir gün Hanımı ona çok kızmış, **"vaz geçtim, hayattan dedim, yukarı tekkeye gideyim atayım kendimi"** diyecek kadar küstüm ve o niyetle son bir kez Efendi Hazretleri yanına gittim. **"Kuş hiç kafese girer mi, huzura düşen kendini avlatır" "**mesabesinde, her sıkıntımın çaresazı Efendim beni benden aldı, başka bir Şen Memed eyledi" dedi. Niyetimi düzeltti.
Ne zaman bir vartaya düşsem Efendim bana ilaç oldu demiştir. Yine bir vakit havasa yönelişinde vazgeçişini bana şu şekilde anlatmıştı.

"Bir zaman havas ilmine rağbetim arttı. O işlerle uğraşmaya başladım. İşi o kadar ilerlettim ki, odalar dolusu bu işle ilgili kitap topladım. Efendi Hazretleri rüyama girdi.

"Gardaşım! Şen Memet, gel buraya" dedi. Eline Allah lafzını yazdı. Sonra elifi sildi,

"Buna ne derler"

"Li'llâh" dedim. Lamı sildi.

"Bu ne" dedi;

"Lehû" dedim. Yine lamı sildi.

"Bu ne" dedi.

"Hû Allah'ın İsm-i Hass-ı Efendim" dedim.

"Gardaşım! Biz size Allah Teâlâ'yı öğretmeye çalışırken, siz çamur katmaya çalışıyorsunuz. Bu işleri bırak" dedi. Bu rüyanın tesiri ile bütün kitapları elimden çıkarıp o işleri bıraktım."[5]

Şen Memed Amca çok işler yapmış, en son işi adına ilaveten **"Camcı Şen Memed"** lakap olarak kalmıştı. Hacı Hasan Efendiye de **"Camcı Hoca"**derlerdi.

Saf bir zat olduğu şuradan bilirim. –Bana gösterdiği- Elinde borç verdiği bir defteri vardı, Ödemeyen zevat listesi, zannedersem hala ödemediler, borçları üzerlerinde kalmıştır. Kim nasıl tahsil eder diyemem ama, epey insanlar ona borçlu gittiler.

Şen Memed Amca, İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin emriyle gurbete gitmesi; ihvanlara hizmet etmek; çevre vilayetlere gidip meskun ihvanları ziyaret etmek[6], dersi kadar ders vermek, yapılacak hizmetler için para toplamak[7], sahra sohbetlerinde yapılacak hizmetin alt yapısını hazırlamak çok zaman ona düşerdi. Öyle ki Şah Dedemin torunlar gurubu haçlıkları bitince, Efendiden para istemeye dahi onu vasıta ederlerdi. O kendinde varsa vermeye çalışır, yoksa Efendiye müracaat eder, isterdi. İstemek dünyanın en zebun işi.

Şen Memed Amca hep bu hizmetler ile mücehhez oluşu, melamet ve heyecanlı bir hali vardı. Kendinden duymuştum. Sivas'ın garip zamanlarında Efendi Hazretleri camiye gelince üşümesin diye gece nöbet tuttuğunda halılara sarınarak uyuduğunu ve erken seher çağında sobayı yaktığını, söylemişti. İhramcızâde İsmail Hakkı Efendimin son hastalığının sebebi sabah namazını kılmak için Sofu Yusuf Camiisine erken gedişidir. Havanın soğuk oluşu ve caminin ibadete geç açılışı ile üşümesiyle hastalanmıştır.. Hz. Ali kerremallâhü vecheh ve radıya'llâhu anh Efendimi nasıl camiye gelirken yediği darbe şehit ettiyse, bu sefer sünnetullaha uygun olarak kader, soğuk hançeriyle Efendi hazretlerini yaraladı. Ondan sonra Efendi Hazretleri bir daha camiye gidemedi. Hastalandı ve şehit oldu.

Şen Memed Amcayı severim, benim hem sohbet Şeyhim, hem arkadaşım idi. Tabiki üniversite eğitimi ve gurbet takdiri bizi Sivas'tan bir zaman uzak kılmasıyla görüşme trafiğim azalmış oldu. Kader bizi tekrar Sivas'a getirdi. Fakat olmadık ve istenmedik bir hal ile, son bir defa daha görüşmüştüm. Bana dert yanmıştı. Kendisinin **"dersin ve yolun kadar izinlisin"** diye Efendimden aldığı vazifesini yaparken, etrafındakiler dağılmış, çok az bir insan kalmıştı. Genelde etrafında hanım ihvanlar çoğunlukta idi.

Şen Memed Amca aramızdaki manevi bağı bilirdi. Eski hatıramızdır. Şöyle ki; bir gün aklına gelmiş, İsmail genç çocuk, bize gelip gidiyor, bunun hikmeti nedir, dediğinde geceleyin bir rüya görür, İhramcızâde İsmail Hakkı Şah Dedem **"ben gönderiyorum",** dediğini bilirdi. Biraz da ben sırlarına ortak olduğumdan bir gün yanıma gelip danışmak istemiş. Ayrıca insan psikolojisini iyi bildiğimi iddia edecek kadar, kafa yoran, kitap karıştıran benim durum, kelli felli keramet ehli adamlara taş çıkartacak kadar biraz halden anlar kılmıştı. Aramızda şu konuşma geçti. Bunun şahiti vardır.

Şöyle ki; 1993 yılında geçen konuşmamızda bana

"Artık ihvanlarım beni terk etmeye başladılar" dedi. Bende ona

"Dedemden izin aldığını biliyorum. Ancak rabıta konusunda İhramcızâde İsmail Hakkı Efendiyi terk etme, gerisine karışma, "dedim. Çokta fazla bir şeyde konuşmadık ve ayrıldık. Ertesi gün Şen Memed Amca tekrar yanıma geldi. Bana

"Bu gece Efendi Hazretleri ile görüştük. İsmail'in sözlerini tut, dedi"Sonra

"Bana başka bir sözün daha var mı?" deyince

"Ben kimim ki, size ne söz söyleyeyim" demiştim."

Sonra ben kaderimin acısı gereği yine toplumdan ayrı düşmüştüm. Sonraları duydum ki Şen Memed Amca beni çok aramış. Görüşemedik. Bu ara hastalanmış ve âlem-i cemale göçmüş. Garip bir insanda olsa sevenleri vardı ve kabrini yaptırmışlardır. Allah Teâlâ onlardan razı olsun. Amin

Şen Memed Amca, güzel insandı. Sevimliydi. Kızdığına kızacak kadar kuvvetli değildi. Çok kişide hakkı kalarak gitti. Şimdiki zamanlarda onu unutan çok olabilir. Ancak ben hiç unutmayacağım. Şah Dedemi bana öğreten sohbet şeyhime vefa olsun diye bu harfleri dizmeye yönelen kalbim, şunu itiraf eder ki:

Birçok şeyh ve müsveddesini tanıdım. Onlar içinde bir kısmından daha fazla hizmet ettiğini, tarikat yolunu yaşadığını ve meccanen usulü öğrettiğini bilirim.

Emanet olarak bıraktığı bir eser, Evrâd-ı Bahâiyyeyi Latinize şekilde bastırmıştır. Bana derdi ki, **her şeyh bir kere bu evradı bastırmalı, bu onun izinli oluşuna işarettir.** Silsilede bütün ekabir bu evradı bastırmaya gayret etmiştir. Ayrıca hazırladığı eserin içinde tarikat dersleri ile ilgili konular olması ve şiirleri açısından önemli bir risâledir.

Hulasa az bir kısmını aktardığım güzel hayatına, Allah Teâlâ katında veli kullarından olduğuna şahitlik ederim.

Şen Memed Amca iyi adam ve şeyhdir.

İhramcızâde İsmail Hakkı Altuntaş

ŞİİRLERİNDEN

Âdem tabiatlı melek sîmâlı
Şah olursan sana gedâ bulunur

Her kim güler yüzlü hem dili tatlı
İşte anda lutf-ı Huda bulunur

Pehlivanlık edip nefsin yıkarsan
İmanın nurundan şem'a yakarsan

Musa gibi, Tûr dağına çıkarsan
Sana Hak dilinden nida bulunur

Kâl ü belâ ikrarını güdersen
Onda olan borcu bunda ödersen

İsmail gibi, canın kurbân edersen
Sana gökten inen kurbân bulunur

Hakk'a talip isen hizmet et pîre
İkiyi terk edip ere gör bire

Hâk edip yüzünü süre gör yere
Candan vazgeçince cânân bulunur

Eğer ki, başında aklın var ise,
Hak yoluna sarf et malın var ise,

Geceler sıbha dek derdin var ise,
Bülbül gibi, zâr et gülzâr bulunur

Başında var ise, sa'âdet tacı
Ka'be'ye varmadan olunmaz hacı

Olmak istiyorsan gürûh-ı nâcî
Her derde sabreyle derman bulunur

Hâkikat şehrinin dışında durdun
Şen Veli der bunda ne haber sordun
Denizde mermer taş içinde kurdun
Ağzında yeşil ot gıda bulunur

Mehmet Veli ŞEN

***
Cümle âlemlerin sultanı sensin
Mürşidi azamsın kutbu cihansın
Peygamber vekili ahır zamansın
Sözlerin Kur'an'dır hem tercümansın.

Alim cahil demez sohbet edersin
Hakkın kullarını hep bir tutarsın
Bir nazarda halden hale toylarsın
Fuyuzat mahzeni hem menbâsın.

Güneş gibi, doğdun ahîr zama na
Hakikât nurunu yaydın cihana
Münkir dahi gördü geldi imana
Mahbubu rahmanın armağanısın.

Aklın haddimi seni bilmeye
Dil takat getirmez vasf eylemeye
Himmetin kâfidir şükreylemeye
Görünmez dertlerin dermanı sensin.

Şeş cihetten senin nurun görürüm
Aşkına şevkine hayran olurum
İndinde kurbana hazır dururum
Gönlümün kıblesi hem Kâ'besisin.

Bu söz senden değil Şen Mehmed Velî
Dostun kendinedir kendi sözleri
Hiç bir şeye değişmem ben o dilberi
Canımın canısın hem cananısın.

Mehmet Veli ŞEN

***
Şeyhimin illeridir Sivas illeri,

Görünce şâd eder her gönülleri

Hava ile suyu cihanda yoktur
Nimetle doludur güzel yerleri

Örtülüpınar'dır semtinin adı
Taşlı sokak'tan gider beytin yolları

İhramcızâde'dir İsmail Toprak
Tarîkatlar şeyhi Nakşî'nin mutlak

İhyayı uluma memur etmiş Hakk
Evliyadır onun hep ihvanları

Sünnettir evkatı şer'iyye işi
Zikr-ü teşbih olur cümle teşvişi

Daima sohbettir her işin başı,
Hak yola sevk etmiş Rabbim onları

Perişan kapında Şen Mehmet Velî
Eşiğine baş koydu yerde yüzleri.

Rasûlün aşkına affet kemteri
Kapında bekliyor döndürme geri.

Mehmet Veli ŞEN

Sesini bu linkte olan kayıtta azda olsa bulabilirsiniz.
https://ismailhakkialtuntas.com/2011/07/22/ihramcizade-ismail-hakki-toprak-efendinin-sohbeti/

SOHBETİ DİNLE

---

[1] "DÜNYADA TÜRKİYE, TÜRKİYE'DE SİVAS"
Sivas şehri isminin, Romalılar döneminde "Dio-polis"yâni "Tanrı şehri"anlamındadır. Selçuklular, Sultan Alaeddin Ertana zamanında Sivas şehrinin ismi, "Yücelik Beldesi"anlamına gelen "Dâr'ül âlâ" idi. (ÖZ, Mehmet Ali, Bütün Yönleriyle Gürün İlçesi Tarihi Ve Coğrafyası, Sivas, 2002)
Bu meyanda antik dönemde Diaspolis (Tanrı Şehri) diye anılan Sivas'ın mazhariyetinin devamı için Şems ed-dîn Ebûs-Senâ Ahmed b. Mehmed Sîvâsî kaddesellâhü sırrahu'l aziz Efendi (vefat: 1009/1600) İbret-nümâ (Terceme-i İlahi-name-i Attar) manzum eserinde Sivas şehri halkı için yaptıkları duada buyurdular ki;

1. ○ **Kitabın bitmesine Sivas mekân olduğu için onu anmak gerekir.**
2. ○ **Halkına dualar edeyim, yüce dergâha yakarışlarda bulunayım.**

3. o **İlahi, aşk ehline sefalar, dertli olanlarına devalar vermeni dilerim.**
4. o **Seni isteyenlere Seni, daha azını isteyenlere de Seni ver.**
5. o **Perdeleri olanların perdelerini kaldırmanı, manevi yolculuk yapanların kapılarını açmanı dilerim.**
6. o **İlim ehline faydalı ilim, gözyaşı ve kalp hassasiyeti vermeni;**
7. o **Yöneticilerine adalet, şefkat ve güvenilir olmalarını nasip eylemeni;**
8. o **Şehir halkını sel ve depremden, hata ve batıla kaymaktan muhafaza kılmanı;**
9. o **Yardımınla büyük başarılar nasip etmeni, Habibinin yoluna onları ulaştırmanı;**
10. o **Fakir olanlarına sabır ve kanaat, zengin olanlarına cömertlik ve eli açıklık nasip etmeni dilerim.**
11. o **İlâhi, beylerine barış ve huzur vermeni, son anlarında kurtuluşa kavuşmayı nasip etmeni;**
12. o **Günahkâr olanlara, ey tövbeleri çok kabul eden, doğruyu göstermeni, tevbe nasip etmeni niyaz ederim**
13. o **Duamız bu şehirde yaşayan erkek ve kadınların büyük ve küçüklerin hepsi içindir.**
14. o **İlâhi! Onları Habibinin mesajını alanlarından eylemeni; Hepsini hak olan işi söyleyenlerden eylemeni;**
15. o **Salih amel, zühd ve iman ile ya rabbi onları bu dünyadan göçürmeni;**
16. o **Bizi Firdevs cennetlerinin en üst makamlarında bir araya getirmeni; Faziletinle tecellilerine ulaşanlardan eylemeni diliyorum. Âmin.**

Yine Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi buyurdular ki;
"Dünya'da Türkiye, Türkiye'de Sivas'ın kıymetini bilin."
Kaynak: https://ismailhakkialtuntas.com/2010/03/17/gavs-ul-azam-ihramcizade-ismail-hakki-toprak-sivasi-sozlerinden/#_ftn19

[2] "Biz, Mekke ile Medine'yi burası yaptık."
[3] Mahlası Çelebi ve Çavuş idi. Küçük yaşta sırtında semaları seyrettiğimiz Murat Amca ve Hesna Teyze bizim çocukluğumuzun ve gençliğimizin en güzel hatıralarıydı.

[Kendisine aşırı ihtiram gösterilmesinden hoşlanmayan ve kendisini Allah`ın en aciz kulu olarak gören Murat Amca, bazen elini öpen gençlerin hemen ardından, o da onların elini öperek bir tevazu örneği sergilerdi. Camiye cemaate gelen gençleri **"Bu gençler var ya, bunlar melek, melek!"** diyerek namaza ve ibadete teşvik eden Murat Amca, bir gün kendisini ziyarete

gelen Mustafa Şimşek adlı bir talebenin, kendisinden dua talep etmesi üzerine ona plastik bir cismi işaret ederek şöyle öğüt verir:
"Duaları Allah-u Zül Celal mutlaka kabul eder. Sen şu demiri iyice nar gibi kırmızı oluncaya kadar kızgın ateşte ısıtırsan, iyice bir yakarsan, bak şu plastiğin üstüne bastırdığın zaman `coooosss!` diye içine girer. Sen de hele bir farzlarını, nafilelerini güzelce eda et, samimiyetle Cenab-ı Allah`ı zikre devam et, geceleri teheccüde kalkıp yalvar yakar, gündüzleri orucunu tut, hâsılı kelam şu kalbini o demir gibi iyice bir yak da gör bakalım duaların nasıl kabul oluyormuş."
Yine bir defasında kendisini ziyaret eden nişanlısından ayrılmış ve bu ayrılmanın sebebini sihir veya büyü olduğunu zanneden sıkıntılı bir gence henüz daha halini dinlemeden şöyle demiştir:
"Allah çalışanları sever, çalışmak çok güzel bir şeydir. Sevdiği için, çalışanlara hep verir. Şurada bir tane gariban bir adam var, tanımam etmem, parasız pulsuz fakir birisi… Benden sebze arabasını istedi, `üstünde bir şeyler satacağım, çalışacağım` dedi. Ben de `madem çalışacaksın al götür` dedim. Allah da öyle işte, çalışacağım dersen sana verir." Bu konuşmadan sonra **"ben dersimi"** aldım diyen genç adam sorunun büyü veya sihir olmadığını, asıl sorunun `işsizliği` olduğunu anlar.
Sivaslı kuyumcu Ahmet Nalbant, bir gün İhramcızâde Hazretleri`nin türbesinin önünde oturmaktayken, orta büyüklükteki siyah sevimli bir köpeğin, tıpkı ziyarete gelen insanlar gibi türbenin kapısının önüne gelerek hiç kıpırdamadan beş dakika kadar bekleyip gittiğine şahit olmuştur. Kuyumcu Ahmet, o makama saygı duyarak orada dua eder gibi bekleyen köpeğin bir müddet sonra Murat Amca`nın oturduğu, caminin bahçesindeki odanın önüne gittiğini ve kapının önünden Murat Amca`nın ayakkabısının birini alarak bahçeye bıraktığını söyler. O esnada oradan geçen birisi ayakkabıyı alarak Murat Amca`ya geri götürür.
Bu olaya şahit olan Kuyumcu Ahmet, o anda "Bu köpeği bu türbeye çeken şey neydi acaba, aklım almıyor? Beni ne çekiyorsa onu da o çekiyordur herhalde. Şakacı köpek dikkat çekerek Murat Amca`nın teveccühünü mü arıyordu acaba?" diye içinden geçirdiğini anlatır.
Kuyumcu Ahmet Nalbant, bir keresinde Murat Amca`yı ziyarete gittiğini ve Murat Amca`nın kendisine ağlamaklı bir şekilde şunları söylediğini nakleder: **"Aha geldim gidiyorum ben. Sana getireceğim bir amelim de yok, boynum bükük Allah`ım. Yarın huzur-u mahşerde ne yaparım?` Bu sözlerden sonra `Nazar ber kadem; yani göz ayakta olacak. Bu kaide bizde çok önemlidir"** diye hatırlatmalarda bulunduğunu ekler. Hâsılı kelam Sivas`ın Murat Amca`sı İhramcızâde`nin sağlığında onun en yakın yardımcılarından birisiydi. Kendisi **"Biz onun çavuşuyduk"** diyerek bunu ifade eder. (Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz)] (Aydın BAŞAR, Erişim;02.03.2010)
[4] Abdurrauf AÇIKALIN. Muhterem bir kişi olup Hacı Hasan Akyol Efendi onu edebinden dolayı çok sever ve değer verirdi.
[5] **Lafza-i Celâl:** Allah – İsm-i celâl, yâni şerefli **"Allah"** kelimesi, doksan dokuz ismin en büyüğüdür. Bir kimse **"Yâ Allah!"** derse Hak Teâlâ Hazretlerini bütün sıfatlarıyla yâd ve bütün fiilleriyle zikretmiş olur. Fakat **"Yâ Rahman!"** dese yalnız rahmet sıfatıyla anmış olur. Diğer isimlerde böyledir. Bu lafza-i celâl Allah Teâlâ'nın has ismidir, hiçbir şeyden türemiş değildir. Bu doğru görüş İmam Halil'in, Sîbeveyh'in, usûlcülerin çoğunluğunun ve fukahanın görüşüdür.
(AYNÎ, Mehmet Ali, Tasavvuf Tarihi, sadeleştiren H. Rahmi YANANLI, İstanbul, 2000 s. 231–232)
[6] Bir gün Şen Memed Amca'ya nerelisin dediğimde bana şunu anlattı. Efendi Hazretlerine de benim memleketi sordular, O da, **"Türkiyeli"**demişti, dedi. Aslen Gürünlü olan Şen Memed Amca bu hizmetinden dolayı bu lütfa mazhar olmuştur.
[7] Ulu Camii Hakkında hazırladıkları yardım broşüründe yazılan şu anekdot çok önemlidir.
"Dünya üzerinde altı mescit vardır.

1- Beytullah, 2- Ravza-i Mutahhara 3- Kudüs-ü Şerif 4- Şam'da Camii Emeviyye'de Mescidi Yahya, 5- Halep'te Mescidi Zekeriyya, 6- Sivas Ulu Camii. Bu bir Hâkikâttir, biz böyle kabul ettik."

ANTONIO TABUCCHI ve FERNANDO PESSOA

I. ANTONIO TABUCCHI

a) Yaşam Felsefesi

1943 yılında Pisa'da dünyaya gelen, İtalyan oyun yazarı, çevirmen ve aynı zamanda öğretim üyesi olan Antonio Tabucchi çocukluğunu Toscana yakınlarındaki Vecchiano kasabasında anneannesiyle büyükbabasının yanında geçirir. Yine aynı kasabada ilk ve orta öğrenimini tamamlayan Tabucchi'nin sanata ve edebiyata olan merakı ailesinin ilgisini çeker.

Lise öğrenimine ise Pisa'da devam eder. Bir yıl süre ile Paris'te bulunan yazar İtalya'ya dönüş yolunda Gare de Lyon yakınlarında bir bankta, Fernando Pessoa'nın kurmaca yazarlarından biri olan Alvaro de Campos tarafından yazılan "Bureau de Tabac" adlı eseri bulur ve Portekizli yazar Pessoa, Tabucchi'de büyük bir ilgi uyandırır. Bu olay yazarın hayatında geri dönüşü olmayan bir yolun başlangıcıdır. Yazarın Pessoa'ya olan hayranlığı zaman zaman yazarın bizzat kendisi tarafından sorgulanır:

"Peki siz başkalarının öyküleriyle neden böyle ilgileniyorsunuz? Siz de olaylar arasındaki boşlukları doldurmaktan aciz olmalısınız. Kendi düşünceleriniz size yetmiyor mu? Yoksa sadece başkalarının yaşamını seyredenlerin kısır merakı mı?

Modern İtalyan edebiyatının önemli yazarları arasında olan Tabucchi, geniş bir ilgi alanına sahip olmasına rağmen, Portekiz edebiyatının ünlü ismi Fernando Pessoa üzerine önemli incelemelerde bulunur. Pessoa'ya olan ilgisini kendine yönelttiği sorularla eleştirir fakat Tabucchi'nin özeleştirisi kendi yapıtlarının özgünlüğünü azaltan bir söylem değildir. Bu durumun savunmasını şu şekilde yapar:

"Elli yaşını geçmiş ve birçok kitap yayımlamış bir yazarın hala kendi yazı serüveni için gerekçe göstermek istemesi garip sayılabilir. Bu bana da tuhaf görünüyor. Olasılıkla henüz çözemediğim bir ikilem: Söz konusu olan, dünyaya karşı duyduğum suçluluk mu yoksa derin bir acıyla hesaplaşmanın yoksunluğu

O mu?

1969'da Portekiz'de Gerçeküstücülük üzerine yazdığı bir tezle üniversiteden mezun olduktan sonra, 1970'li yıllarda Pisa'daki Scuola Normale Superiore'de Portekiz Dili ve Edebiyatı üzerine çalışmalarını sürdürür ve 1973'te Bologna Üniversitesi'nin Portekiz Dili ve Edebiyatı kürsüsüne öğretim üyesi olarak atanır. Portekizceye ve bu dilin edebiyatına yönelmesindeki en büyük etken, Fernando Pessoa'nın yapıtına olan hayranlığı ve onu ana dilinden okuma arzusu olur. Bu nedenle 1970 yılında, üniversite yıllarında tanıştığı Portekizli kız arkadaşı Maria Jose de Lancastre ile evlenir ve iki çocuk sahibi olur. Eşinin de işbirliği ile Pessoa'nın eserlerini İtalyancaya çevirerek, Portekizli bir yazarı İtalyan edebiyatına kazandırır. Fernando Pessoa'nın yapıtlarının İtalyanca basımlarının editörlüğünü üstlenen Tabucchi, Avrupa edebiyatının en seçkin yazarları arasında yer alır. Tabucchi bu serüveninde birçok yazarın ilgisini çeker. Örneğin Remo Ceserani, postmodernizmi anlattığı kitabında Tabucchi'den şu şekilde söz eder:

"Ceserani, bu heterojen panorama içerisinde yazarın eserlerini çok rafine metinlerarası faaliyetler olarak tanımlayarak Tabuchhi 'nin anlatımı için beslediği büyük hayranlığı gösterir. [...] Tabucchi'nin anlatılarının yapısı, kendi içimizde ve yaşadığımız dünyadaki, bilinen ya da yorumlanabilen ontolojik şüpheyi ortaya koyar."

Seçkin üniversitelerde ders veren Tabucchi üniversite görevlisi olarak "Avrupa dışı ülkelerde Avrupa kökenli kitaplıklar" projesi için Güney Amerika ve Hindistan'da birçok arşiv araştırması yapar ve aynı zamanda Avrupa'nın önde gelen gazeteleri ve kültür dergilerinde çok sayıda eleştiri yaz ısı ve denemeleri yayımlanır.

Çesitli dillere çevrilmiş birçok eseri bulunan Tabucchi, bu eserleri sayesinde Pen Kulübü, Campiello, Viareggio Repaci, Medicis Etranger, Hidalgo, Prix Europeen de la Litterature, Mediterranee, Nossack, Aristeion ve Avusturya Devleti Avrupa Edebiyatı Ödülü gibi saygın ödüllere değer görülür. Avrupa'nın önde gelen gazeteleri ve kültür dergilerinde yazılar yazar. Uluslararası Yazarlar Parlamentosu'nun kurucuları ve üyeleri arasında yer alır.

25 Mart 2012 yılında hayata veda ettiğinde 68 yaşındadır.

Hayata oldukça erken veda eden Tabucchi'nin romanları ve öyküleri, basit bir olayla açılır ve gitgide okuyucuyu görünümlerin ötesine sürükler. Açılan kapıların ardından beklenmedik olaylar, olgular çıkar. Okuyucu çoğu kez oluşturulan kartakterlerin yaşamlarında bulur kendini. Bunun nedeni Tabucchi'nin yazdığı öykülerin kitaplarında yaşam bulmadan önce gerçekte var olmalarıdır ve Tabucchi bunu şu şekilde dile getirir :

"Bu öykülerden bazıları kitabımda yaşam bulmadan önce gerçekte var olmuşlardır. Ben onları dinlemekle ve kendime göre anlatmakla yetindim. "

Tabucchi bu eserler aracılığıyla, okuyucularını bir yolculuğa çıkarır ve bu yolculuklar kimi zaman içinden çıkılamayan dolambaçlı yollarda yapılır. Yolculuklar birer araçtır Tabucchi için ve bu sayede yaşamlara can verir. Tabucchi özgün olma, yenilik getirme iddiasında değilidir. Pessoa'nın kurmaca yazarları aracılığıyla okuyucularına hissettirdiği giz Tabucchi'nin de olmazsa olmazları arasındadır.

İtalyan şair ve edebiyat eleştirmeni Giorgio Barberi Squarotti, Tabucchi ve karakterleri hakkında şunları kaleme alır:

> **"Tabucchi 'nin karakterlerinin gerçek duygularının gizlenmesi, sonuna kadar hayattan ve tarihten korunacakları başka bir yere sığınmayacak kadar dürüst olduklarının göstergesidir. [...] Tabucchi 'nin büyüklüğü ve özgünlüğünde, oyun ve tutku, ölüm ve ironideki hakimiyet yeteneği yatar fakat her zaman ateşli bir merak ve acı dolu bir kederle zamanın ötesine atıfta bulunur. "**

Tabucchi'nin, karakterleri ile çıktığı bu yolculuk onun düşüncelerini ve olaylara bakış açısını anlamamızı sağlar ve gerçek duygularının üzerindeki gizi bu karakterler aracılığı ile kaldırır.

b) Portekiz ve Portekizce Sevgisi

Tabucchi'nin Portekiz sevgisi ve Portekiz diline olan düşkünlüğü yadsınamaz bir gerçektir. Antonello Perli, Tabucchi'nin poetikası üzerine yazdığı denemede, Tabucchi'nin bizzat kendi ifadeleri ile Portekiz'e ve Portekizlilere duyduğu sevgiyi belirtir:

> **"Portekizler her zaman hareketli ruhlara sahip büyük gezginlerdir. Bu gezgin ruh Portekiz kültürünün sevdiğim bir yönüdür ve umarım bir parça miras olarak bu ruha sahip olabilirim. "**

İber Yarımadası'nın güneybatısında yer alan, araştırmacı, maceracı ruha sahip insanların yaşadığı bu ülke, insan, dil ve kültür unsurlarını bir bütün olarak özümser ve Portekizceyi sahip olduğu bir miras olarak düşünür ve içselleştirir:

> **"Portekizce ve ben karşılıklı olarak iç içe geçmiş durumdayız. Kendi dilinden farklı bir dilde edebi bir metin yazmak çok önemli bir deneyimdir. [...] Farklı dilde bir roman yazdığımızda artık bu dil bize ait değil diyemeyiz. O dille tamamen uyum sağlarız ve o andan itibaren iki dile tam anlamıyla sahip oluruz. Bu durum kalıcı bir zenginlik kaynağıdır, her iki kültür ve her iki dil kendi gerçekliğine sahiptir böylece yavaş yavaş iki kültür arasında üçüncü bir gerçekliğe sahip oluruz. "**

Tabucchi'nin Portekiz diline olan sevgisi takıntıdan çok Pessoa'nın Tabucchi üzerindeki büyük etkisi olarak düşünülebilir. Örneğin Tabucchi önemli yapıtları arasında yer alan Requiem Bir Sanrı adlı eserini Portekizce yazar, Sergio Vecchio tarafından İtalyancaya çevrilir. Bu durum Tabucchi'nin eleştirilerin odağı haline gelmesine neden olur ve bu eleştirilere şu şekilde cevap verir:

"Bunun gibi bir hikaye sadece Portekizce yazılabilirdi, bu kadar. " Tabucchi verdiği bu cevabın yetersizliğinden olsa gerek, açıklamalarına şu şekilde devam eder:

> **"Anlıyorum ki kendi dilimde bir ağıt yazamazdım, farklı bir dile ihtiyacım vardı: sevginin ve yansımanın yeri olduğu bir dil. "**

Yazarlar kimi zaman eserleri aracılığı ile kendilerini ifade ederken ana dillerinin yanı sıra farklı diller de kullanabilir. Tabucchi'nin kendi iç dünyasında Portekiz'i keşfi, Pessoa ile karşılaşması, Pessoa'dan etkilenmesi gibi süreçler, yazarı bu yola sürükler ve bu vizyon ufkunun gelişmesini sağlar.

> **"Antonio Tabucchi, ona sunulan armağan için teşekkür eder ve henüz yirmibir yaşında genç bir üniversite öğrencisiyken Portekiz'i keşfini ve o andan itibaren Portekiz'in hayatının bir parçası olmasını anlatır. Yazarın, Pedro Tamen tarafından da onaylandığı gibi, bütünüyle, sadece kendisinden ya da Pessoa'dan kaynaklanmayan bir huzursuzluğun hakim olduğu Portekiz yaşam biçimi ile gösterdiği büyük benzeşim, Portekizli olmaktan çok Portekiz Dili ve Edebiyatı uzmanı, Portekiz hakkında derin bilgilere sahip bir uzmandan daha çok Portekizli olduğu düşünülür. "**

Bu durum geniş bir dünya görüşünün hakim olduğu hayata karşı takınılan bir tutumdur. Yazar bu dünya görüşünü yaşam biçimi haline getirir ve bu vizyon ile edebiyat anlayışını ortaya koyar. Portekiz ve Portekizce ile iç içe geçtiğini dile getiren Tabucchi, kendi dilinden farklı bir dilde edebi bir metin yazmanın önemini vurgular. Bu dili benimsemesi yazarı Pessoa'ya yakınlaştırır ve bu durumu yazar kalıcı bir zenginlik kaynağı olarak görmektedir.

c) *Yazar - Tarih İlişkisi*

Bir yandan, Pessoa'nın, aynı zamanda Tabucchi'nin içinde bulunduğu duygu durumu anlamak için hayranı oldukları Portekiz'in o yıllardaki siyasi görünümünü hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Tabucchi eserlerinden birinde yarattığı bir karakter aracılığı ile tarihin acımasızlığını şu sözlerle vurgular:

> **"[...] Tarih evcilleştirilecek bir hayvan değildir. [...]"**

Tabucchi'nin eserlerini anlamak ve bu eserlerde Pessoa etkilerini görebilmek için Portekiz'in yakın tarihini, içinde bulunduğu bunaltıcı politik konumun farkında olmak büyük önem taşımaktadır. Bu neden ile 1888 yılında doğan ve 1935 yılında ölen Pessoa'nın ve 1943 yılında doğan ve yakın zaman da aramızdan ayrılan Tabucchi'nin yaşadığı iki farklı dönemi incelemek gerekir. Çünkü her iki yazar da dönemin faşist rejiminden payını almıştır.

XX. yüzyıl başlarında dünyanın en büyük sömürge imparatorluklarından biri olan Portekiz, 1822 yılında Brezilya'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle çok önemli bir gelir kaynağını kaybeder ve çöküş dönemine girer. Bu nedenle ülke bütünlüğü ve kimi zamanda bağımsızlığı kesintiye uğrar ve Avrupa'nın geri kalmış ülkeleri arasında görülür. Bu gerilemeyi 1910 yılında monarşinin yıkılması ve Cumhuriyetin kurulması izler. Temel sınıflar arasında meydana gelen çatışmalar ve yaygınlaşan grev ve direnişlerden sonra Avrupa'daki faşist haraketlerden etkilenen General Carmona tarafından darbeyle yönetime el konulur. Silahlı kuvvetlerin ülke yönetimine zorla el koyması, siyasal partilerin çalışmasına son verilmesi ve anayasanın yürürlükten kaldırılması gibi sonuçlar doğuran bu durumu 1928 yılında, sağ eğilimli askeri diktatörlük tarafından Portekiz faşizminin isim babası olacak olan Antonio de Oliveira Salazar'ın olağanüstü yetkilerle donatılarak maliye bakanı olarak atanması olayı izler. Avrupa'yı saran faşist rejimin sempatizanı olan Salazar 1932 yılında ülkenin başbakanı olarak atanır ve Portekiz'de faşizmi yerleştirmek üzere Milli Birlik adlı bir hareket oluşturma çabasına girer.

Portekiz faşizmi Avrupa'daki genel durumdan destek alarak ihtiyaç duyduğu kitle desteği ile iktidara gelir. Böylece faşizmin kuralları devreye girer ve ülke, diktatör bir rejimle yönetilmeye başlanır. Ülkedeki kaostan yararlanarak Portekiz'in sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi hayatını kontrol eden milliyetçi, oldukça tutucu, muhafazakar kimliğiyle tanınan, en çok da İspanya'nın faşist diktatörü General Franco'ya benzetilen Salazar tam bir Mussolini hayranıdır. Bu nedenle İtalya'nın faşist yasalarını kopyalayarak 1933 yılında bir kararname yürürlüğe sokar ve işçi- işveren ilişkilerini denetim altına alır. Aynı yıl "Estado Novo" adlı bir anayasanın kabulüyle yeni bir devlet rejimi ortaya çıkarır. Tanrı, Otorite, Ülke, Aile ve Çalışma bu rejimin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Bu propaganda unsurları uygulamada bir anlam ifade etmez çünkü faşist yönetimler eylemlerini gerçekleştirirken uygulamalarını bir anayasaya danyandırma zorunluluğunu hissetmezler. Askeri müdahalenin ardından yönetimi ele geçiren tutucu ve otoriter rejiminin faşist iktidarı henüz sağlam temellere sahip değildir fakat Portekiz'in komşusu İspanya'da yükselişe geçen faşizim bir yandan Portekiz'in kaderini de belirler.

Portekiz'de 1910 yılında oluşan genç parlamenter rejim ortadan kaldırılarak askeri darbe yoluyla faşizmin önü açılır, böylece Salazar yönetimi altında örgütlenen faşistler, Avrupa'nın en geri kalmış ülkeleri arasında olan Portekiz'de sağlam temellere dayanmaksızın ilerlemeye başlar.

Ne var ki faşist iktidarlar ülkeler arası bir dayanışma içindedirler ve birbirlerine destek olurlar. Özellikle bahsedilen birbirlerine yakın ülkeler olunca bir ülkede başarısızlığa uğrayan faşist yönetim diğer ülkelerdeki yönetimleri de etkileyerek domino etkisi yaratır. Bu etkiden kendini korumak isteyen Salazar, XIX. yüzyılda çalkantılı bir dönem geçiren İspanya'da 1936 yılında patlak veren iç savaşta Milliyetçiler adına savaşan General Francisco Franco'nun yanında yer alır ve ona askeri bir birlik gönderir. Bu iç savaş İspanya'da 1936-1939 yılları arasında demokratik seçimle yönetime gelen İkinci İspanyol Cumhuriyeti'ne sağdık

Cumhuriyetçiler ile General Francisco Franco liderliğindeki isyancı grup olan Milliyetçiler arasında yaşanır. General Franco, 1939'dan ölümüne kadar olan 1975 yılına kadar İspanya'yı yönetir. Tek başarısı Franco gibi ülkesini İkinci Dünya Savaşı'nın dışında tutmayı başarmasıdır.

Ayrıca 1961-1974 yılları arasında Portekiz Ordusu ile Portekiz'in Afrika'daki sömürgeleri arasında gerçekleşen Portekiz Sömürge Savaşları'da yönetimdeki rejimi zayıflatmaktadır. 1968 yılına gelindiğinde Salazar felç geçirir ve yönetimden ayrılır, yerine Americo Thomaz Marcello Caetano geçer. Bir reform sürecini dillendiren, anayasada bazı düzenlemelere giden ve enflasyonu düşürmeyi hedefleyen Caetano zayıflayan rejimle ortaya çıkan eleştirileri bastıramaz. Sömürge Savaşları devam ederken Portekiz'in Afrika'da uygulamakta olduğu politika, ülke dışından da eleştiriler almakta ve bu nedenle ordu içinde huzursuzluklar artmaktadır. Faşizmin çözülmeye başlamasıyla ortaya çıkan durum, devrimci güçlerin faşist rejimi yıkacak olan ayaklanmalarının meydana geleceğinin habercisidir. Aynı zamanda sömürgelerdeki kurtuluş hareketlerine karşı yürütülen haksız savaş, ordu içinde bölünmelere neden olur ve Salazar rejimine karşı muhalif bir örgütlenme meydana gelir.

1973 yılında ise, öğrenci hareketleri başlar, izinsiz yapılan gösteriler büyük yankı uyandırır. Ordu içinde yönetime son vermek amacıyla gizli bir örgütlenme oluşturulur. Silahlı kuvvetlerin büyük bir bölümü bu gizli örgütlenmeyi destekler. Örgütün başında bulunan yaklaşık ikiyüz subay ile birlikte Salazar diktatörlüğüne son vermek için 1974 yılının Nisan ayında hamle yapılır. 25 Nisan'da General Antonio Spinola'nın yönettiği askeri operasyon başarıyla sonuçlanır.

41 yıl süren ve bu süre zarfında halkı yoksulluğa sürükleyen, baskılara maruz bırakan faşist rejimin sona erdiğinin radyo aracılığı ile halka duyurulmasının ardından kitleler sokağa dökülür ve halkın bu durumdan kurtulmasını sağlayan askerler sevgi gösterileriyle karşılanır. Coşkulu halk, ellerindeki kırmızı karanfillerle askerlerin silahlarını donatırlar. Oluşan bu görüntü 1974 yılının 25 Nisan günü ile özdeşleşir ve

Salazar diktatörlüğünü yıkan bu siyasal devrim "Karanfil Devrimi" olarak adlandırılır. Ayrıca en kısa sürede tekrar parlamenter rejime geçilmesi için çalışmalara başlanır.

Şüphesiz ki büyük badireler atlatan İber Yarımadası, yazarlarımızın ruhlarında telafi edilemeyecek izler bırakır. Özellike 1888-1935 yılları arasında, Portekiz Krallığı'nın çöküş dönemine denk gelen çalkantılı süreçte yaşayan Fernando Pessoa'nın hayatını derinden etkiler.

Tarihi gelişmelerden kaçınılmaz olarak etkilenen hayatlar ve dolayısıyla edebiyat Tabucchi'nin eserlerinde yadsınamaz bir Pessoa etkisi bırakır. Tabucchi karakterlerinin fikir babası gibi ülkenin içinde bulunduğu siyasi durumu ve edebiyatı harmanlayarak okuyucuya sunar. Her iki yazar döneminde de ülkede hakim olan siyasi belirsizliğin yarattığı sanrılar, bilinçaltının dışavurumu olarak ortaya çıkar ve bu nedenle, Pessoa ve Tabucchi kurguladıkları karakterlerine siyasi sorumluluk yüklerler. Örneğin Pessoa'nın kurmaca yazarlarından biri olan Ricardo Reis siyasi düşüncelerinden ötürü Brezilya'da sürgün hayatı yaşar. Pessoa, Ricardo Reis aracılığı ile ifade özgürlüğünün kısıtlandığını ve demokrasinin ortadan kalktığını vurgulamakla birlikte, kurmaca yazarları aracılığıyla düşüncelerini dile getirme olanağını elde eder. Tabucchi'de aynı kurguya dayanarak, oluşturduğu kahramanları aracılığıyla dar anlamda Portekiz'in geniş anlamda tüm Avrupa'yı saran, demokrasiyi ortadan kaldırıp ifade

özgürlüğünü kısıtlayan dikta yönetimlerin eleştirisini yapar. Entellektüel bilgi birikimini Pereira aracılığı ile metinler arasında seyahat ederek gösterirken bir yandan da toplumsal e leştiri yapar. Bu eleştiri ise şu şekilde yorumlanır:

"Bernanos, Mauriac, Maritian, Ribeiro ve diğerleri aracılığı ile Pereira, karşılıklı etkileşim içinde oldukları tarihsel bağlamın demokratik değil bir diktatörlük olması durumunda hayat ve sanatın politik bir nitelik kazandığına kanaat getirir. "

Yaşadıkları dönemde özgür, demokratik bir rejim örneği göremeyen yazarlarımız, kaçınılmaz olarak, dar anlamada Portekiz'in, geniş anlamda tüm Avrupa'yı saran bunalımın etkisi alt ında kalırlar. Bu nedenle tarihi gelişmelerden kaçınılmaz olarak etkilenen hayatlarının eserlerindeki yansımaları rahatlıkla gözlemlenebilir.

d) Tabucchi ve Pessoa Karşılaşması

Tabucchi'nin, Portekiz modernizminin öncülerinden olan Pessoa ile tanışması hayatının dönüm noktasıdır. Bu karşılaşma altmışlı yılların başında gerçekleşir. Tesadüfi bir şekilde, genç Tabucchi'ye seyahati sırasında bir bankta beklerken gördüğü levha Pessoa'nın kurmaca yazarlarından Alvaro De Campos'u çağrıştırır ve bu şekilde başlayan karşılaşma o dönemlerde çok az tanınan Pessoa'yı özümseyip yaşamını ve eserlerini derinlemesine araştırmasına neden olur. Yazar, ruhunu derinden etkileyen bu önemli buluşmayı şu şekilde anlatır:

> **"Pessoa ile altmışlı yılların başında şans eseri karşılaştım. Paris'te bir öğrenci olmaya çalışıyordum. [...] Bir süre sonra eve dönmek zorundaydım ve trene binmek üzere Lyon garına gittim, orada bir bank üzerinde Tütüncü Dükkanı yazılı bir kitapçık gördüm: onu neden aldım bilmiyorum. Küçücük bir şiirdi Pessoa'nın kurmaca yazarlarından biri olan Alvaro De Campos'un Tütüncü Dükkanı. Aynı zamanda yazarın Avrupa'da yayımlanan ilk çevirisiydi. Bu çeviri beni derinden etkilemişti. [...] Portekiz'in tam olarak nerede olduğunu bile bilmiyordum: unutulmuş bir ülkeydi ve Portekizli yazar Pessoa ise çoğunlukla hiç tanınmıyordu. Birkaç yıl sonra Luigi Panarese 'nin Lerici adında bir yayınevi tarafından güzel bir antolojisi yayımlandı bu antolojide hermetik bir Pessoa tanıtılıyordu. Panarese gibi bir entelektüelin edebi zevkleri tarafından belirlenen bir seçimdi bu. Altmışbeş yılında Portekiz'e gittiğimde buraya bağlanmanın farklı nedenlerini buldum: Salazar diktatörlüğü altında ezilen bir ülke, dikta rejimin uyguladığı baskıcı bir sansür, son derece etkin ve birçok yetki ile donatılmış bir polis teşkilatı ve tüm bunlara muhalefet olan bir mezar taşı. "**

Altmışlı yılların başında gerçekleşen bu karşılaşma fiziksel bir karşılaşma değildir. Sorgulayan bir ruhun varlığı ve bu tesadüfi karşılaşma Tabucchi'nin hayatında ölümüne kadar sürecek olan bir etki bırakır. Bu etkinin yansımaları ise eserlerinde sıklıkla gözlemlenebilir.

II. FERNANDO PESSOA

a) Yaşam Felsefesi

XX. yüzyılın en önemli edebiyatçılarından ve Portekiz modernizminin öncülerinden sayılan, şair, yazar, düşünür ve edebiyat eleştirmeni olan Fernando Pessoa, 13 Haziran 1888 tarihinde Lizbon'da dünyaya gelir. Küçük yaşta müzik eleştirmeni olan babasını kaybetmesi, annesinin Portekiz'in Durban konsolosuyla yaptığı evlilik Pessoa'nın eğitim hayatında radikal değişikliklere neden olur. 1896 yılında üvey babasının görev yeri olan Güney Afrika'ya taşınırlar. Burada tam bir İngiliz eğitimi görür ve bu sayede İngiliz edebiyatı ile tanışma

fırsatına sahip olur. Kendi kabuğuna çekilen Pessoa, yalnızlığını kitaplarla paylaşır, bu sayede edebi yeteneğini geliştirme fırsatı bulur. Edebiyata olan açlığını hiçbir zaman doyuramayan Pessoa bunu şu sözlerle ifade eder:

> **"Bütün sanatlar gibi edebiyat da hayatın yetmediğinin itirafıdır. " ve "Her sanat edebiyatın bir biçimidir, çünkü her sanat bir şey söyler. Söylemek iki türlü olur: Konuşmak ve susmak. Edebiyat olmayan sanatlar, ifadeci bir sessizliğin yansımalarıdır. "**

1905 yılında anne ve üvey babasını Afrika'da bırakarak, Lizbon'a kesin dönüş yapar. Yazın hayatına Lizbon'da devam eden Pessoa, Portekizcenin yanı sıra İngilizce ve Fransızca eserler verir ve bu dillerden çeviri yaparak hayatını sürdürür. Kısa bir süre sonra burada yenilikçi bir anlayışa sahip olan bir dergide yazmaya başlar. Ardından, Portekiz Modernizmi'nin öncülerinden biri olarak sanat dünyasında yerini alır. 1912 yılında ilk şiirlerini yayımlayan Pessoa, bu şiirlerini İngilizce olarak yayımlar. Çünkü Güney Afrika'da kaldığı yıllarda eğitimini İngilizce olarak tamamlar. Bu alandaki uzmanlığını Pessoa'nın üvey kız kardeşlerinden birinin tanıklığı ile aktarabiliriz :

> **"Kendini iki dili arasında bölünmüş hissediyordu (ikisine de kusursuzca hakimdi), İngilizce ve Portekizce. İngiliz edebiyatına öylesine gönlünü kaptırmıştı ki, yaşam tarzına dek tam bir İngilizdi! Aynı zamanda da tam bir Latin duyarlılığına sahipti. "**

Şairin bu yıllarda yayımladığı şiirlerde dünyanın önde gelen sanatçılarının izlerini bulmak mümkündür. Bunlar arasında Milton, Shakspeare, Edgar Allan Poe, Walt Whitman, Byron, Baudelaire, Keats gibi isimler bulunmaktadır. Bu nedenle Pessoa herhangi bir akım ayrımı yapmaksızın geniş bir sanat yelpazesine sahip şiirleri bulunmaktadır. 1912'de, ilk şiirlerini Portekiz Rönesans Hareketi'nin yayın organı olan bir dergide yayımladığında simgeci şiirin ve geçmişe özlemin etkisi altındadır. İlerleyen yıllarda da düzyazılar, deneme ve eleştiriler yazar ve fütürizm akımı içerisinde yer alır. Daha sonra ise "Paulismo" adı verilen bir akım ortaya çıkarır.

Yazın hayatı boyunca çeşitli edebiyat akımları yaratan ve dergiler çıkaran Pessoa, sayısız isim altında farklı yazar kimlikleri kullanarak; şiir, makale, roman, tiyatro oyunu, politik ve felsefi metinlere kadar çok geniş bir yelpazede eserler verir.

Yazma arzusunu hiçbir zaman tatmin edemeyen Pessoa, eşine zor rastlanan yirminci yüzyılın en kendine özgü ve kültleşmiş yazarıdır. Tabucchi'de yazarlık serüveninde bu noktaya dayanmış ve Fernando Pessoa'nın Son Üç Günü adlı eserinde Pessoa'yı, hastanedeki ölüm döşeğinde ziyaretine gelen kurmaca yazarları anlatır.

30 Kasım 1935'te, kırkyedi yaşında Lizbon'da karaciğer hastalığından öldüğünde çok az tanınan Pessoa, sağlığında sadece Portekizce bir şiir kitabı olan Mensagem 'i yayımlatabilir. Kendisini iyiden iyiye geliştiren Pessoa, bu şiiri ile Ulusal Propaganda Sekreterliği tarafından açılan bir yarışmada ödül alır. Ülkesinin tarihine ve Portekiz diline verdiği önemi gördüğümüz şiirini "Sembolizm" ve "Okültizm" perspektifinde kaleme alır.

Çoğul kimlikli ve gizemli bir yazar ve şair olan Pessoa, sınırlı koşullarda yaşar, yaşamın her anında yapıtını ön planda tutmayı düşünür. Sessiz sedasız sonsuzluğa göçtüğünde ise ardında, meşhur sandığında sakladığı yayımlanmayan yirmiyedibin sayfa el yazması metin

bırakır. Bu metinlerin büyük bir kısmını kendi adıyla değil, birer yaşam öyküsüyle, kişilikle, edebi bir tarzla donattığı kurmaca yazarların adıyla imzalar. Metinlerinde günlük yaşamının belirgin yönleri ortaya çıkar, dikkat çekmek istediği gerçeklerle kendi gerçeklerini harmanlar. En dikkat çeken özelliklerinden birisi ise yarattığı gizem duygusu ve okültizmin varlığıdır.

Pessoa'nın bizzat kendi kaleminden çıkan ve kendi deyişiyle olaysız bir metni olan biyografisi, yazarı anlamamızı kolaylaştıran bir metin niteliği taşımaktadır:

"Açık adı: Fernando Antönio Nogueira Pessoa.

Yaşı ve doğum yeri: Lizbon'da, Martires bucağında, Sao Carlos Meydanı (bugün Diruktuvar Meydanı), 4 numarada, 13 Haziran 1888'de doğar.

Soyu: Joaquim Seabra Pessoa ile Maria Madalena Pinheiro Nogueira'nin meşru oğullarıdır. Baba tarafından, liberal ordu saflarında savaşmış General Joaquim Antönio Pessoa'nın ve Dionisia Seabra'nın torunudur. Anne tarafından, danışman, hukukçu, **Eski İçişleri Bakanı Luis Antönio Nogueira ile Madalena Xavier Pinheiro'nun torunudur – bütün ataları soylu ve Yahudi karışımıdır.**

Medeni hali: Bekar

Mesleği: En keskin adlandırma "çevirmen ", en doğrusu ise "ticari şirketlerin dış yazışmanı " olur. Şair ve yazar olmak bir meslek değil, temayüldür.

Adres: Coelho da Rocha Sokağı, 16, 1 (birin yukarısında derece işareti) D, Lizbon (posta adresi: B.P. 147, Lizbon).

Daha önce icra ettiği toplumsal görevler: Bu terimle ifade edilen şey kamusal görev ya da sorumluluklar ise, hiç.

Yayımlanmış eserleri: Şu ana dek eserleri esasen çeşitli dergilerde ya da gelip geçici yayınlarda dağınık halde bulunmaktadır. Fiilen yayımlanmış kitap ya da broşür olarak yazar şu eserleri kabul etmektedir: 35 sone (İngilizce), 1918; English Poems I–II ve English Poems III (İngilizce), 1922; ve Ulusal

Propaganda Sekreterliği'nin "Şiir" kategorisinde ödül kazanan 1934 tarihli Mensagem adlı kitap. Fetret adlı 1928 yılında yayımlanmış ve Portekiz 'deki askeri diktatörlüğün savunması olan broşür, yayımlanmamış bir hiç olarak kabul edilmelidir. Bütün bunların içinde gözden geçirilmesi ve belki de atılması gereken çok şey vardır.

Öğrenim durumu: Babası 1893'te öldüğünden ve annesi 1895 yılında ikinci evliliğini Natal eyaletindeki Durban'da Portekiz konsolosu olan komutan Joao Miguel Rosa'yla yaptığından bu şehirde öğrenim görür.

1903 yılında, on beş yaşındayken, Ümit Burnu Üniversitesi 'ne giriş sınavında İngilizce kompozisyon dalında Kraliçe Victoria Ödülü'nü kazanır.

Siyasal ideolojisi: Portekiz gibi organik olarak emperyal bir ulusa en uygun rejimin monarşi olduğu kanaatindedir. Yine, monarşinin Portekiz 'de kesinlikle gerçekleşemeyeceği kanaatindedir. Sonuç olarak, bu rejimlerle ilgili plebisit yapıldığında, üzülerek de olsa cumhuriyetten yana oy kullanacaktır. İngiliz tarzında tutucu, yani tutucu bir çerçeve içinde liberal ve kararlı bir gericilik karşıtıdır.

Dini tutumu: **Gnostik Hristiyan ve sonuç olarak, bütün örgütlü kiliselere, özellikle de Roma kilisesine kesinlikle karşıdır. Aşağıda açıkça belirtilen gerekçelerle, İsrail'deki Gizli Gelenekle (kutsal Kabala) ve masonluğun okült özüyle sıkı ilişkiler sürdüren Gizli Hristiyanlık Geleneği 'ne sadıktır.**

İnisiyatik tutumu: **Usta-Çırak arasındaki doğrudan iletişim yoluyla, Portekiz 'deki (neredeyse kesin olarak yok olmuş) Tapınak Şövalyeleri Tarikatı 'nın üç minor basamağında inisiyedir.**

Vatansever tutumu: Her türlü Katolik ve Roma sızmasından kurtulmuş mistik bir milliyetçilik yandaşı. Portekiz Katolikliğinin tinsel bir yanı olduğunu varsayarsak, onun yerini tinsel olarak alacak yeni bir Sebastiancılığı- mümkünse- kurmayı savunur. **"Her Şey İnsanlık İçin; Hiçbir Şey Ulusa Karşı Değil! "** sloganına bağlı bir milliyetçidir.

Toplumla ilgili tutumu: **Antikomünist ve antisosyalist. Yukarda belirtilen diğer şeyler bütün bunlardan çıkartılabilir.**

Bu sonuncu görüşlerin özeti: Tapınak Şövalyeleri 'nin büyük şehidi Jacques de Molay 'ı unutmamak ve onun üç katiliyle her zaman ve her yerde mücadele etmektir: Cehalet, Fanatizm ve Zorbalık. "

Lizbon, 30 Mart 1935

Bu otoportre yazarın iç karartıcı imgesini, gizemli kişiliğini ele veren, onun hakkında objektif veriler elde etmemizi sağlayan yardımcı bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geniş bir yelpazeye sahip olan Portekizli yazar, ardında edebiyatın her alanında binlerce sayfalık eserler bırakırken kendine özgü dünyasını yakın arkadaşı Adolfo Casais Monteiro'ya yazdığı bir mektupta şu şekilde belirtir:

> **"Daha çocukken etrafımda kurmaca bir dünya yaratmaya, etrafıma asla var olmamış dostlar ve tanışlar toplamaya eğilimim vardı (onlar mı yoktu, yoksa olmayan ben miydim, iyi anlamış değilim. Her konuda olduğu gibi, bu konuda da dogmatik olmalıyım). "**

Henüz çocukluk yıllarında, sayısız kişilik yaratarak, edebiyatın her alanında vermiş olduğu eserlerde bu kişilikleri kullanmış ve bu eserleri onların üslubu ile yazmıştır. Bu sonsuz çeşitlilikte, yarattığı kişiliklerin her birinin bir adı ve farklı kişilikleri vardır. Bu kişilikler birer takma ad olmaktan çok, kendi yaşam öykülerine sahip, birbirlerinden çok farklı üsluplarla yazan kurmaca yazarlardır. Günümüzde bu kişiliklerin sayısının yüzü bulduğu düşünülmektedir. Pessoa, kurmaca yazarları aracılığıyla ürettiği eserleri şu şekilde yorumlar:

"Takma adlı eser yazarın 'bizzat kendinin' eseridir; tek eksiği, adıyla imzalamamış olmasıdır. Kökteş eser yazarın 'bizzat kendinin dışındaki ' eseridir; tıpkı kendi eliyle yazdığı herhangi bir tiyatro oyunundaki bir kişinin replikleri gibi baştan sona onun tarafından yaratılmış bir kişiliğin eseridir. "

Kendinden bağımsız olarak hareket eden, kendi yetenekleri, kendilerine özgü dünya görüşleri ve kendilerine ait edebi tarzları ile Alberto Caeiro, Bernardo Soares, Alvaro de Campos ve Ricardo Reis gibi önemli kurmaca yazarları edebiyat dünyasına kazandırır. Birbirlerinden bağımsız eserler veren bu şairler Pessoa'nın aracılığına ihtiyaç duymadan birbirleri ile yarışır, zıtlaşır, tartışmalara girerler.

Pessoa tarafından yaratılan bu kişilikler birer "alter ego" olarak düşünülür yani Pessoa'nın ikinci şahsiyeti ya da bir diğer Pessoa. Sosyal psikolojide, psikodrama, benlik ve/veya kimlik analizleri alanında da kullanılan **"alter ego",** kısaca, diğer-ben, yardımcı-ego, bana benzeyen bir başkası olarak tanımlanabilir:

"Başkalarıyla yaşamak benim için bir işkence.

Bütün başkaları benim içimde.

Onlardan uzaktayken bile onlarla yaşamak zorundayım.

Tek başımayken kalabalıklar sarıyor etrafımı.

Nereye kaçacağımı bilmiyorum; kendime kaçmaktan başka. "

Sosyal psikolojinin konusu olan "alter ego" Tabucchi'nin Pereira İddia Ediyor ve Damasceno Monteiro 'nun Kayıp Başı adlı eserlerinin de ana temasını oluşturur. Pessoa'nın yaşadığı bu sosyal bunalımdan yola çıkarak kendine özgü bir üslupla oluşturduğu bu eserlerinde ana karakterler çoğul ruhun varlığından habersiz içlerindeki alter egoyu ortaya çıkarırlar.

Tabucchi hayranı olduğu yazar tarafından yaratılan kurmaca yazarları, Pessoa'nın bizzat kendi alter ego'sunun ürünleri olarak düşünür ve Fernando Pessoa isminin de Pessoa'nın alter ego'su tarafından oluşturulduğu tezini ortaya atar. Bu şüpheci yaklaşımını, Pessoa üzerine yazdığı Un Baule Pieno di Gente adlı kitabında şu şekilde dile getirir:

"Fernando Pessoa, Fernando Pessoa'nın ona tıpatıp benzeyen bir üst benliği olduğu hipotezi belki gerçekten kışkırtıcı ya da belki de tamamen absürt bir düşüncedir. [...]

Yazar, hayal eden bir kimsedir

Bütünüyle öylesine hayal ederki

Hayal etmeyi başardığında

Hissettiği şey gerçek acıdır.

Bu nedenle ya Fernando Pessoa, Fernando Pessoa gibi davrandıysa? "

Birçok esere konu olan alter egonun gerçek kişilik üzerindeki etkileri arttıkça insanı mutsuzluğa sürükler tıpkı Pessoa'nın içinde bulunduğu durum gibi. Çoğunlukla hayatını bir kimse adına sanki o kişi gibi yaşar. Pessoa gerçekten de çoğul ruhun yazarıdır, bu inanılmaz kimlik çoğalması, yazarın arkasına saklandığı ve farklı üsluplarla, farklı alanlarda, aynı cinsten olmayan; öykülemeci, dramatik, lirik tür alanında eserler vermesini sağlar dolayısıyla düş dünyasının zenginliğini kanıtlar.

> **"Fernando Pessoa'nın parçalanmış ve hızla çoğalmış imgelem gücünden doğan şairler, tekil bir çoğulluk oluştururlar; bu isimler Pessoa'nın takma isimleri değil, kökteş şairleridir. " "Pessoa 'nın kendisi ise, imgeler dünyasında gezinen, güç anlaşılır metafizik bir şairdir, kişiliklerini gerek kendinden bir parça gerekse ayrı kişiler olarak niteler. Ona göre asıl gerçek '... mış gibi yapmak, kendini tanımaktır '. "**

Yarattığı kurmaca yazarların her birinin ardında bir yaşam öyküsü yatmaktadır. Bu kurmaca yazarlar çok kimlikli boyutlara sahiptir fakat edebiyat dışında başka gerçeklikleri yoktur. Düşsel yaşamlar yoluyla yarattığı kimlikler ideallerinin dışa vurumudur. Hissettikleri ve oluşturdukları idealler ile sıradan insanlardan ayrılan bu kimlikler; yaşamı, ölümü, aşkı ve

zamanı öğretildiği, göründüğü gibi yaşamazlar. Pessoa'nın hissettiği yoğun acı kayıtsızlığa yol açar fakat ödeyeceği bedellerin her zaman farkındadır:

> **"Yaşamdan zevk almaya bel bağlamıyorum; aklımdan bile geçmiyor bu. Yalnızca büyük şeyler yapmak istiyorum; bunun bedeli bedenimin bu koru besleyen odun olması bile olsa. "**

Ancak ölümünden sonra bulunan yapıtları sayesinde XX. yüzyıl edebiyatının kült kişiliklerinden biri haline gelir. Ama Pessoa'yı gelmiş geçmiş yazarlar içinde farklı bir yere oturtan sadece edebiyatının gücü değil, edebiyatı algılayış ve yansıtma biçimidir. O eserlerinin her birini farklı bir isimle imzalamıştır. Ricardo Reis, Alvaro de Campos, Alberto Caeiro, Bernardo Soares ve onlarcası gibi. Üstelik bunlar birer takma ismin çok ötesindedir. Her bir ismin bir kişiliği, yazarlık serüveni hatta ideolojisi vardır. Örneğin **Alberto Caeiro'yu, bir gün içimde ustam doğdu diyerek yaratmıştır.** Pessoa'nın diğer bütün kimliklerinin de ustası olan Caeiro, eğitimli biri değildir, yalın bir dille pastoral şiirler kaleme almaktadır. Yarattığı bir diğer yazar Alvaro de Campos ise fütürist bir mühendis, Ricardo Reis ise bir doktordur. Bernardo Soares ise Pessoa gibi Lizbon'da yaşayan, basit bir memurdur ama başyapıtı Huzursuzluğun Kitabı onun imzasını taşır. İçinde kopan fırtınaları da Bernardo Soares aracılığı ile dışa vurur.

> **"İçimde bir devlet, bir politika, partiler ve devrimler yaratmalıyım... Bunların hepsi olmalıyım; bu ben-halk'ın gerçek panteizmi içinde Tanrı olmalı, bedenlerinin, ruhlarının, çiğnedikleri toprağın ve işledikleri fiillerin özü ve eylemi olmalıyım. Zavallı ben, işte, yine gerçekleştiremeyeceğim bir düş! "**

Çoğul ruhların ittifak kurma fikri Pessoa'yı Tabucchi'ye yaklaştıran ana etmendir. İçimizdeki ruhların egemen bir benlik tarafından kontrol edilme fikri Tabucchi'nin hayat felsefesini oluşturur. La Repubblica'ya verdiği bir röportajda düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

> **"Bu küçük insan kalabalığı, ruhların ittifakı teorisine eserde mükkemel bir şekilde yanıt verir, Portekiz gazeteciyi, deri değiştirmeye ve diktatörluk aleyhine çalışan etkin bir muhalif olmaya ikna eder: Geçen yüzyılın sonunda iki Fransız doktor tarafından geliştirilen hipoteze göre, her birimiz, zaman zaman iktidar egonun kontrol ettiği bir ruhlar ittifakından oluşuruz. [...] Her bir kitapta, kahraman yazarın benliğini taşır ve edebiyat içimizdeki bu gizli kalmış derinlikleri ortaya çıkarmaya yardımcı olur. Kişisel olarak ben, her bir bireyin çoklu kişiliğe sahip olduğuna kesinlikle ikna oldum. [...] Pessoa'nın da, Binet ve Ribot 'un teorisine hakim olduğuna dair hiçbir şüphe yoktur (öyle görünüyor ki Pirandello da bu teoriye hakimdir). "**

Tabucchi, Fernando Pessoa'nın Son Üç Günü adlı eserinde de bu konuyu işler. Aslında eserde hiçbir şey bilinmemektedir. Pessoa hastalığı nedeni ile hastaneye kald ırılırken Tabucchi, Pessoa'nın olu şturduğu kurmaca yazarların onu ziyaret ettiğini hayal eder.

c) Farklı Yazar Kimlikleri ve Dışa Vurumu

"Pessoa 'nın eserlerinde hayat bulan karakterler, ilerleyen dönemde, yaşamının sonuna geldiğinde 'kurmaca yazarlar ' olarak adlandırılmışlardır. "

Bu şahıslar ardına gizlendiği takma ad, alt kimlik, dış kimlik ya da kurmaca yazar olarak adlandırabileceğimiz Pessoa tarafından ortaya konan hayal ürünleri ya da kurmaca kahramanlardır. Daha önce de belirtildiği gibi edebiyat dünyasına büyük katkıları olan ve

Pessoa'nın yaratıcılık evrenini yansıtan Alvaro de Campos, Alberto Caeiro, Ricardo Reis ve Bernardo Soares'i yakından tanımak, bir arada böylesine çeşitlilik gösteren bu kurmaca yazarların doğuşuna tanıklık etmek için Pessoa'nın Adolfo Casais Monteiro'ya yazdığı mektubu okumakta yarar var:

> **"Aşağı yukarı 1912 yılından beri pagan nitelikte şiirler yazmaya niyetleniyordum. Birkaç kuralsız dize (ama Alvaro de Campos tarzında değil) yazdıktan sonra bu niyetten vazgeçtim. Aynı dönemde, belirsiz alacakaranlığın içinde, kendisine dönüştüğüm kişinin tanımsız bir portresini hayal meyal farkettim (Ricardo Reis, ben farkına varmadan doğmuştu). Bir buçuk-iki yıl sonra, aklıma Mario de Sa-Carneiro ile dalga geçme düşüncesi geldi - çoban türküleri yazan, oldukça güç anlaşılır bir şair yaratma ve onu, hangi biçimde şimdi hatırlamıyorum, gerçek bir varlık olarak tanıtma düşüncesi. Sonuç elde edemeden bir kaç gün geçti. Bir gün - 1914 Mart'ının 8'iydi - nihayet vazgeçmişken, yüksek bir dolaba yaklaştım ve bir tomar kağıt alarak, her zaman yaptığım gibi, ayakta yazmaya başladım. Doğasını tanımlayamadım coşkulu biresriklik içinde, art arda otuz kadar şiir yazdım. Bu, hayatımın en muhteşem günü oldu, bir daha böyle bir gün yaşamadım. Bir başlıkla başladım: "Sürü Bekçisi ". Ortaya çıkan şey, içimde, Alberto Caeiro adını taktığım bir kimsenin belirtisi oldu... "**

Yaşadığı krizin meyveleri bu önemli kurmaca yazarlardır ve Pessoa'nın taşımakta zorlandığı yükü omuzlarlar. Sonunda Pessoa, içindeki yaratıcı gücün derinliklerine inerek ortaya bir hazine çıkarır.

Alberto Caeiro

"Ustam, içimde ortaya çıkmıştı" dediği Alberto Caeiro, Pessoa'nın bütün takma adlarının üstadıdır ve bu üstadın ütopyası şu şekilde özetlenir:

"Hiçbir şey düşünmemek, yeterince metafiziktir. "

Alberto Caeiro Lizbon dışında yaşayan bir çobandır. Caeiro adını Pessoa'nın erken kaybettiği dostu Mârio de Sâ-Carneiro'dan almıştır. Carneiro Portekizce'de koyun anlamına gelir. Şehirlere, kalabalıklara girmeyen, doğanın bağrında barış içinde çıplak ayak yaşayan bir şairdir. Caeiro Pessoa'nın olamadığı her şeydir. Sadedir, bilgedir, doğayla bütünleşen bir pagan şairdir. Masum bir koyun çobanıdır Caeiro.

> **"Ben bir sürü çobanıyım.**
>
> **Sürü, benim düşüncelerim.**
>
> **Düşüncelerim ise, hepsi duyum. "**

Caeiro nesneleri tanımlamak istemez. Onun için taş sadece taş, çiçek sadece çiçektir. Nesneler arasında ilişki kurmaz, artlarında gizem de aramaz. Kelimelerin nesneler olmadığını ancak nesneler ile köprü kurduğunu anlatır. Şiirlerinde saf yalınlık vardır. Biçeme önem vermez.

> **"Kafiyeyi hiç dert etmem.**
>
> **Yan yana iki ağaç pek ender aynı olur. "**

1889 yılında doğan bu kişilik, tıpkı Pessoa'nın babası gibi genç yaşta verem hastalığına yakalanır, kısa yaşamını hassas sağlığı yüzünden, Ribatejo'nun bir köyünde, yaşlı teyzesinin

evinde geçirir. Pessoa'nın ölüm döşeğinde Caeiro ile yaptığı sohbet bize bu kişiliğin nasıl doğduğu hakkında bilgi vermektedir.

> **"Caeiro ceketini çıkarıp yatağın ayakucuna koydu. Size açmayı arzuladığım bir şey var, ama söze nasıl dökeceğimi bilemiyorum. [...] Ben sizin babanızım. Bir an sustu, seyrek sarı saçlarını düzelttikten sonra devam etti: Siz daha çocukken veremden ölen gerçek babanız Joaquim de Saebra Pessoa'nın yerini ben doldurdum. İşte onun yerine ben geçtim. "**

Hayatın kargaşasından uzak bir yaşam süren, yalnız ve kendi iç dünyasında yaşayan bu kişilik, modern yaşamın karmaşıklığına karşı doğanın yalınlığını savunan klasik görüşleri dile getirir. Eğitimi ve işi olmayan bu kişilik, evrenin ya da doğanın Tanrı ile aynı olduğu görüşünü savunan panteist tutumuyla şiirlerinde somut olgulara yer veriyordu.

> **"Tanrı 'ya inanmıyorum çünkü onu hiç görmedim. Eğer ona inanmamı istiyorsa, hiç kuşku yok benimle konuşmaya gelecektir. "**

Onun için Tanrı her şeydir ve her şey Tanrı'dır. Tanrı doğada, nesnelerde, insan dünyasında vardır. Dünyasını bu şekilde yansıtan, içli şiirler yazan, sarışın, solgun mavi gözlü, orta boylu Caeiro, 1915 yılında Pessoa'dan önce, taşrada hayatını kaybeder.

Yaptığı araştırmalar sonucu Fernando Pessoa ve kurmaca yazarları hakkında elde ettiği bilgileri Un Baule Pieno di Gente adlı kitabında toplayan Tabucchi, Pessoa'nın hayatında önemli bir yere sahip olan ve ortaya çıkan ilk kurmaca yazarlardan biri olan Alberto Caeiro'dan, şu şekilde bahseder:

> **"Fernando Pessoa ve Alvaro de Campos 'un üstadı Alberto Caeiro 1889 yılında doğar ve 1915yılında tıpkı Pessoa'nın babası gibi tüberküloz hastalığı nedeni ile hayatını kaybeder. Portekiz vatandaşı olarak Lisbon'da doğmasına rağmen bir taşralıdır çünkü her geçen gün bozulan sağlığı yüzünden emekli olup kısa hayatının tümünü Ribatejo'da yaşlı büyük halasının evinde geçirir. Hemen hemen eserlerinin tümünü orada yazar. [...] Lizbon'a ise ölmek için döndüğü söylenebilir fakat burada, Pessoa'nın Poemas Inconjuntos adını verdiği ve Campos 'un da önerisi ile son şiirlerini yazmak için fırsat bulur.**
>
> **Her türlü yaygaradan ve tartışmadan uzakta bir hayat süren, sevgiden ve duygusal bağdan yoksun, utangaç, yalnız, içine kapanık ve dalgın bu adam hakkında söylenebilecek çok fazla şey yoktur. Ayrıca, kıskançlık Caeiro'nun özel hayatında önemli bir yere sahiptir. ("Eger öldüğüm zaman biyografimi yazmak isterseniz bundan daha kolay bir şey olmayacaktır. Yazabileceğiniz sadece iki tarih var: doğum ve ölüm tarihim. Bunların dışında kalan tüm günler ise benim") Caeiro muhtemelen, çok alakalı olamasa bile önem taşıyan bu gerçekleri gizli tutar.**
>
> **Pessoa, Caeiro'yu sarışın, orta boylu, mavi gözlü, soluk bir adam olarak aceleci bir muğlaklık ile tasvir eder fakat en sevdiği ve kendine yakın hissettiği Alvaro de Campos, onun hakkında daha fazla bilgiye sahiptir. Campos, Caeiro'yu şans eseri, Caeiro'nun tüccar kuzeni ile kurduğu iş ilişkisi nedeni ile Ribatejo'ya yaptığı bir seyahat sırasında tanır. Bu tesadüfi karşılaşma eserinde derin izler bırakır, Campos, ardında Caeiro 'nun kendi özel öğrencileriyle dahi paylaşmadığı en güzel röportajını içeren bir konuşmanın yer aldığı unutulmaz duygusal bir portre bırakır. "**

Álvaro De Campos

"Her yanıyla hissetmek her şeyi

Her şeyi yaşamak her yanıyla

Aynı anda her zaman aynı şey olmak mümkündür

Bütün zamanlarda farkında olmak tüm insanlık olduğunun

Parçalanmış, denetimsiz, bütüncül, ve aldırışsız bir anda"

Alvaro De Campos, Saatler Geçidi

Doğa aşığı, kural tanımayan çılgın denizci, Pessoa'nın hiçbir zaman olamayacağı serseri. İşte bu kurmaca yazarlardan günümüzde en çok tanınan Alvaro de Campos, 15 Ekim 1890'da Algarve yöresinde doğar, Glasgow'da gemi mühendisliği diploması alır fakat mesleği ile ilgili herhangi bir çalışmada bulunmaz, Lizbon'da yaşayan Yahudi bir Portekizlidir. Pessoa'nın yalnızlığının ürünlerinden biri olan bu kurmaca yazarın misyonu bizzat kendi ağzından şu şekilde aktarılır:

"Belki de benim yeryüzünde hiçbir misyonum yoktur. "

Amaçsız yaşamının bir özeti olan bu kişilik, fütürist, deneyci bir aylaktır. İronik bir yaklaşıma sahip olan Campos yazılarında mizahı araç olarak kullanır.

"Yıldızlara yürekten bağlı köleler,

Fethettik dünyayı yataktan çıkmadan;

Uyandığımızda, donuk dünya,

Ayağa kalktığımızda, yabancı,

Sokağa çıktığımızda, bütün yeryüzü,

Güneş sistemi, Samanyolu ve Sonsuzluk"

Alvaro De Campos, Tütüncü Dükkanı

1928 yılında Tütüncü Dükkanı adlı şiiri yazan Alvaro De Campos, doğu denizlerinde bir posta vapuruyla yolculuk eder, fütürist görüşlerin etkisi altında dinamik şiirler yazan Campos aynı zamanda bir dekadan, avangart, nihilisttir, bunun yanı sıra İngiltere'de bir delikanlı ile, Pessoa'yı rahatsız eden eşcinsel bir aşk yaşar.

Campos, Pessoa'nın büyük aşkı Ophelia ile nişanının bozulmasına neden olacak kadar Pessoa'nın yaşamına girer ve tehlikeli bir aşk üçgeni oluşur. Ophelia da, Pessoa'yı anlatırken Campos'dan haz duymadığını şu şekilde dile getirir:

"Sözgelimi Fernando anlaşılmaz olurdu bazen, özellikle de Alvaro de Campos olarak ortaya çıktığında. O zaman bana şöyle derdi: **"Bugün, ben gelmedim, benim yerime dostum Alvaro de Campos geldi... "** O zaman bambaşka bir davranış sergilerdi. Huzursuz olur, anlamsız, tutarsız şeyler söylerdi. Bir gün bana gelip şöyle dedi: **"Benim sizden bir isteğim var Hanımefendi, bu istek şu, Fernando Pessoa'nın o aşağılık suratını su dolu bir kovanın içine baş aşağı sokmaktır. "** Ben de şöyle karşılık verdim: **"Nefret ediyorum şu Alvaro de Campos**

'tan, ben yalnız Fernando Pessoa'yı seviyorum. " Bunun üstüne Fernando "Oysa o seni niye çok seviyor hiç anlamıyorum " dedi. "

Ophelia'nın Campos'a karşı hoşgörüsüzlüğünün farkında olan Pessoa da, ölüm döşeğinde, Alvaro de Campos ile aralarında geçen bir konuşmada, Ophelia ile ilişkisini bozduğunu itiraf eder:

> **"...yaşamıma girdin; benim yerime geçtin, Ophelia ile ilişkimin sona ermesine sen neden oldun. "**

Uzun boylu, siyah ve düz saçları yandan ayrılmış, giyimi kuşamı oldukça özenli, biraz züppe, monokl kullanan Campos, dönemin avangart akımının özgün karakterlerinden biridir. Kültürlü ve kışkırtıcı, nevrotik, bunalımlı ve sinirli bir yapıya sahip olan yazar Pessoa'nın hayatında büyük bir kaosa neden olmasına rağmen yazarın vazgeçemediği bir parçasını simgeler.

> **"Neden geldin, diye sordu Pessoa.**
>
> **-Çünkü gidecek olursan, birbirimize söyleyeceğimiz birkaç şey var, diye yanıtladı Alvaro de Campos, ardından ben de sağ kalamam, ben de seninle gideceğim ve karanlığa dalmadan önce birbirimize söyleyeceklerimiz var. "**

Campos'un da arzusu doğrultusunda 30 Kasım 1935'te, Pessoa ile aynı yıl ve aynı gün Lizbon'da ölür.

Tabucchi ise Pessoa'nın önemli kurmaca yazarlarından biri olan Alvaro De Campos'u şu şekilde tanımlar:

> **"Alvaro De Campos, Algarve bölgesinde yer alan Tavira şehrinde, 15 Ekim 1980 tarihinde doğar ve Glasgow Üniversitesi Gemi Mühendisliği Bölümünden mezun olur. Mesleğini icra etmez ve sürekli olarak Lizbon'da yaşar. İlk eğitimini rahip olan amcasının yanında alır ve ondan Latince öğrenir. 1914 yılının ilk aylarında, deniz yolu ile doğuya doğru uzun bir yolculuk yapar burada şiirsel deneyim kazanır ve kısıtlı özgürlüğü ironik bir dille anlattığı şiiri Opiario'yu yazıp daha sonra eski bir tarihle yayımlar. [...]**
>
> **Uzun boylu, yana ayrılmış siyah ve düz saçlara sahip, kusursuz ve biraz züppe hareketlere sahip, monokl kullanan Campos dönemin tipik avangart figürünü temsil etmektedir. Bir yandan burjuva diğer yandan anti-burjuva, bir yandan hassas bir yandan kışkırtıcı, bir yandan nevrotik diğer bir yandan sıkıntılı bir karakterdir. 1917 yılında Ultimatum adlı eleştirel şiirini yayımlar fakat zamanla yenilikçi büyük burjuvalar için de zorluklar başlar ve ardında değerler çöplüğü bırakarak tüm Avrupa'yı kasıp kavurur. Campos'un şiiri, kahramanlık öfkesini kaybederek coşkusunu yitirir, ironiyi ve alaycı bir ümitsizliği yüceltir. [.] Lisbon 'da, Pessoa ile aynı gün ve aynı yıl 30 Ekim 1935 tarihinde hayatını kayeder. "**

Ricardo Reis

> **"Ne kendimi hatırlamak ne de tanımak istiyorum.**
>
> **Çok kalabalık oluyoruz, kim olduğumuzu bulmaya çalıştığımızda. "**

Pessoa, Caeiro'nun sadeliğine tezat olarak Ricardo Reis'i yaratır. Reis mutluluğu amaç edinen epikürcü, tanrıtanımaz bir şairdir. Bir münzevidir. Metafizik ve neoklasik odlar yazar.

19 Eylül 1887'de Portekiz'in şarabıyla ünlü liman kentinde, Porto'da doğan ve amaçları misyonerlik olan bir Cizvit okulunda büyüyen bir diğer kişiliktir Ricardo Reis. Latince öğrenir ve tıp öğrenimi görür. Monarşist eğilimleri olan Reis, hep krallık yanlısı kalır; o yüzden, 1919'da Portekiz'de Cumhuriyet ilan edilince, ülkesinden ayrılır, tekrar Portekizce konuşulan bir başka ülkede, Brezilya'da, sürgünde yaşamayı yeğler. Metafizik ve neoklasik şiirleriyle usta şairler arasına katılır. 1935 yılında Brezilya'da sürgünde hayatını kaybeder.

Kurmaca yazarlar galaksisinin bir başka yıldızı olan Ricardo Reis ise Tabucchi tarafından şu şekilde anlatılır:

> **"Ricardo Reis ' de 30 Ekim 1935 tarihinde, Portekiz 'de Cumhuriyetin ilanından sonra, 1919 yılından bu yana monarşik fikirleri nedeni ile kendini sürgün ettiği Brezilya topraklarında hayatını kaybeder. 19 Ekim 1887 tarihinde Porto'da dünyaya gelir ve bir cizvit kolejinde eğitim görür. Doktordur fakat hayatta kalmak için mesleğini icra edip etmediğinden emin olamıyoruz. Duyumcu, maddeci ve Neoklasik bir şairdir. [...] Materyalizmi, Caeiro ve Campos'dan farklı olarak, Walter Pater 'in kültürlü ve rafine neopaganizminin, bazı Anglo-Sakson bilim adamlarını ve doğa bilimcilerini cezbeden soyut ve masafeli klasisizmin etkisinde kalır. Bu nedenle, Reis'in Campos ile özellikle sanat hakkında tartışma yaşaması boşuna değildir ve olayın ardından Campos 'u yeren şiirlere imza atmıştır. "**

Yazdığı şiirlerle usta şairler arasına giren; kültürlü, okumuş ve seçkin kurmaca yazar Ricardo Reis ile birlikte kurmaca yazarlar galaksisinde oluşturduğu karakterlerin benzer özellikleri göze çarpar ve bu özelliklerden en önemlisi Pessoa'nın kültüre verdiği önemdir. Bu nedenle karakterler, Caeiro gibi taşralı ya da kent soylu olsalar da entellektüel bilgi düzeyleri oldukça yüksektir.

Bernardo Soares

Çoğul ruhun yazarı Pessoa, başyapıtı olan Huzursuzluğun Kitabının kahramanı olan Bernardo Soares aracılığıyla kurmaca yazarları ile yaşadığı sorunları ve bu sorunların ruhunun derinliklerinde hissettirdiği duyguları dile getirir:

> **"Başkalarıyla yaşamak benim için bir işkence.**
>
> **Bütün başkaları benim içimde.**
>
> **Onlardan uzaktayken bile onlarla yaşamak zorundayım.**
>
> **Tek başımayken kalabalıklar sarıyor etrafımı.**
>
> **Nereye kaçacağımı bilmiyorum; kendime kaçmaktan başka. "**

Lirik ve metafizik bir günlük olan Huzursuzluğun Kitabının yazarıdır Soares. Bu kitap Pessoa hakkında önemli bir bilgi kaynağı olduğu gibi onun iç dünyasına yapılan bir yolculuk görevini üstlenir.

Ne doğum tarihi ne de ölüm tarihi ile ilgili net bir veri bulunmamaktadır. Lizbon'da ithalat ihracat yapan bir şirkette muhasebe yardımcısı olarak çalışan Soares çok sade bir yaşam

sürmektedir. Pessoa ile Pessoa adındaki bir lokantada tanışır ve burada Soares ona edebi tasarısını ve düşlerini anlatır.

> **"Yavaş yavaş kişilik değiştiriyorum; yeni kişilikler yaratma, taklit etmenin, dünyayı anlamanın ya da dünya anlaşılabilirmiş gibi yapmanın yeni tarzlarını yaratma yeteneğimle zenginleşiyorum (evrim burada olsa gerek). "**

Pessoa gibi kurmaca yazarları da yeni kişilikler yaratma peşindedir. Bunun nedenini yalnızlığının neden olduğu koşulların bir ürünü olmasına bağlayan Tabucchi, Soares'i şu şekilde tanımlamaktadır:

> **"Bernardo Soares Lizbon'da yaşayan bir muhasebe yardımcısıdır. Kısa ve zavallı hayatının tümünü Lisbon 'da geçirir. Tak başına, Praça do Rossio ve Tago arasında kalan aynı zamanda şairin çalıştığı ithalat-ihracat şirketlerinin de bulunduğu şehrin Baixa adlı ticari bölgesinde, kiraladığı bir odada yaşamaktadır.**
>
> **Pessoa, Soares ile müdavimi olduğu bir restoranda karşılaşır ve içindeki yazar ortaya çıkar, ona izlenimlerin, açıklamaların, samimi itirafların bulunduğu Huzursuzluğun Kitabı adlı bu büyük eseri okutur. Bu eser, bir ruhun günlüğü ve aynı zamanda plan ve karakterlere önem vermeyen, konuyu duygusal yönden ele alan olağanüstü bir romandır. "**

Bir anlamda gerçek bir kitap olan Huzursuzluğun Kitabı ile Pessoa edebiyat dünyasında önemli bir yere sahip olan Bernardo Soares'i yaratır ve bu kurgusal karakter aracılığı ile otobiyografisinin ince kurgusunu ortaya çıkarır. Pessoa bu kuramaca yazara, yazma işini devreder ortaya çıkan eser bir proje kitabı olarak düşünülür çünkü yazımı yirmi yıl gibi uzun bir sürede tamamlanır. Ortaya çıkan bu başyapıt için şunlar söylenir:

> **"Soares 'in kitabı kesinlikle bir romandır. Belki de çifte roman demek daha iyi olabilir çünkü Pessoa, Bernardo Soares adından bir karakter yaratır ve ona bir günlük yazma görevi verir. Yani Soares, otobiyografisini ince bir edebi kurgu ile oluşturduğu kurmaca bir karakterdir. Bu otobiyografi, var olmayan bir karakterin gerçeklerini içeren ve Pessoa 'nın bize bıraktığı tek büyük eseridir. "**

Düşünmek ya da bazen yalnızca hissetmek, inanmak ya da var oluşunu amaçlarını sorgulamak, yaşamak ya da asıl yaşamak istediklerini düşlemek, kendi içindeki mesafeleri belirlemek, kendisi ve alter egoları arasında gidip gelmek, gündelik hayat tecrübeleri, aşkı, parasızlığı, umutsuzluğu ve en önemlisi yalnızlığı, işte bütün bunları, içinde barındırır Pessoa.

Tüm bu yaşananlar, topmlumsal sorunlar, kargaşalar, Pessoa'nın ve onun kişilikleri aracalığı ile dışa vurumları kırkyedi yıllık hayatının özetidir.

Geçen yüzyılın böylesi şaşırtıcı bir şairiyle tanışmamızı, kız kardeşinin sandıktan çıkardığı belgeler kadar, yazmak ve yazarak yaşamak anlayışını benimseyen Pessoa'nın yansımasını, Pereira İddia Ediyor ve Damasceno Monteiro'nun Kayıp Başı adlı eserlerindeki ana kahramanların yaşayış biçiminde gözlemeyebildiğimiz, Pessoa'yı bir bütün haline getiren bilinç, benlik ve yalnızlık kavramları, eserlerinde birer yansıma olarak sunan Tabucchi'nin katkılarını da unutmamak gerekir.

Kaynak: Ceren AKKAYA LELOUP DIT LAMY, Antonıo Tabucchı'nin "Pereira İddia Ediyor" ve "Damasceno Monteıro'nun Kayıp Başı" Adlı Eserlerinde Fernando Pessoa Etkileri, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bati Dilleri Ve Edebiyatları (İtalyan Dili Ve Edebiyatı) Yüksek Lisans Tezi Anabilim Dalı, 2016, ANKARA

“ÇOĞUL ŞAİR” FERNANDO PESSOA

IŞIK ERGÜDEN – HÜR YUMER

Şairlerin yaşamöyküsü yoktur, Onların yaşamöyküleri yapıtlarıdır.
OCTAVIO PAZ

1910’da cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, Portekiz edebiyatında büyük bir canlanma görüldü. Simgecilik, “dekadantizm”, ulusal “saudade” (geçmiş özlemi) duygusunu öne çıkaran barışçı “Portekiz Rönesans akımı”, fütürizm gibi çeşitli akımların etkisi altında çok sayıda yazar, şair, ressam bu dönemde yapıtlar verdiler. Dönemin öne çıkan isimleri Mário Berião, Augusto Casimiro, João de Barros, Mário de Sá-Carneiro ve değeri ölümünden sonra anlaşılan, imgeleminde yarattığı “kökteş”leriyle değişik akımlarda yapıtlar veren Fernando Pessoa oldu.

“Gönüllü sürgünlük” yeri Lizbon’da silik bir memur olarak yaşayan Pessoa, geçimini İngilizce ve Fransızca ticaret mektupları yazarak sağlamıştır. Adalet Bakanlığı’nda memur olan müzik meraklısı bir babayla çok dil bilen duyarlı bir annenin oğlu olarak 1888’de Lizbon’da doğmuş, beş yaşında babasını kaybedince Güney Afrika Portekiz Konsolosu üvey babasının görevi nedeniyle çocukluk yıllarını İngilizce eğitim gördüğü Durban’da geçirmiştir. Lizbon’a döndükten sonra hayatını, zamanının büyük bölümünü yazmaya ayıracak biçimde düzenlemiştir. Bu bağlamda Pessoa, eski Portekiz denizcilerinin bir sözünü hatırlatarak, “Denize açılmak gerekli, yaşamak gerekli değil,” diyecektir.

Fernando Pessoa, Portekiz’in bu dönemdeki zengin edebiyat ortamına, ilk olarak A Águia dergisinde Portekiz şiiri üzerine denemeler ve eleştiriler yazarak atılmıştır. 1905-1908 yılları arasında ilk şiirlerini İngilizce yazan Pessoa, Shakespeare, Milton, Shelley, Keats, Poe, Byron ve Whitman’ın yanı sıra, Fransız simgecilerinden, Verlaine ile Huysmans’dan etkilenmiş ve Baudelaire sonrası Avrupa edebiyatının izleklerini -dünyaya gelmiş olma tedirginliği, yaşamla düş arasındaki ayrımın belirsizliği, başlangıçla sonun bilinmeyişi- eleştirel, çözümleyici bir düzlemde irdelemeye çalışmıştır. Pessoa, “bütün edebiyat akımlarının toplamı ve sentezi” olarak nitelediği, yalnızca iki sayı yayınlanan Orpheu dergisinde kökteşi fütürist şair Álvaro de Campos’un türkülerini -Ode Triunfal (Zafer Türküleri), Ode Marítima (Denizci Türküleri)- ve akımın Paris’te yaşayan üyesi, genç yaşta intihar eden Mário de Sá-Carneiro’nun şiirlerini yayınlayarak Portekiz fütürizminin özgün konumunu ortaya çıkarmak istemiştir. Nesnelerin kendilerinin değil, nesnelerden edindiğimiz duyumların önemini vurgulayan farklı bir algılayış biçimini savunmuş ve İtalyan fütüristi Marinetti’nin dışadönük, iyimser yaklaşımından uzaklaşan, içedönük, varoluşsal bir sıkıntının, metafizik bir yıkımın, simgecilikten kopuşun öncülüğünü üstlenmiş, eşsiz imgelem gücüyle belki de daha o zamandan gerçeküstücülere göz kırpmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın ilerleyen yıllarında yayınlanan Portugal Futurista dergisinde Pessoa, ressam, oyun yazarı, şair José de Almada

Negreiros'un Ultimatum Futurista às Geraçóes Portuguesas do Século XX. (XX. Yüzyıldaki Portekizli Kuşaklara Fütürist Ültimatom) başlığıyla kaleme aldığı, milliyetçi gençleri geçmiş özlemine karşı çıkmaya çağıran; feminizme, eşitlikçiliğe şimşekler yağdıran; savaşkanlığı öven; Dante ile Hugo'nun yerine Marinetti, Marconi ve Edison'un deneyimci yöntemlerini öneren modernizm hayranı bildirisine, kökteşi Álvaro de Campos aracılığıyla karşı çıkarak savaş ve milliyetçilik karşıtı, anti emperyalist bir metin kaleme almış, İtalyan fütüristi Marinetti'ye özgü modernizm hayranlığının karşısına, Portekiz'in geçmiş yüzyıllara uzanan gizemci arayışını, tarihin söylence alanında geri dönüşünü çıkarmış, tepkisel bir duyarlıkla değil, tümden gelen kendine özgü mantık dizgesiyle, gerçek bir fütürist doktrin denemesine girişerek temel uyumsuzluğun teknolojik gelişmeyle insan duyarlığı arasında olduğunu göstermek istemiştir. Uluslararası bir bildiri yayınlamaya kalkışmayan Portekiz fütürizminin "Avrupa'ya sırtını dönmüş, kolu havada, Atlantik Okyanusu'nu seyreden, sonsuzluğu soyut bir biçimde selamlayan Portekiz'in, insanın tinsel iç dönüşümünde, barış özleminde bir aşama" olabileceğini, farklı bir açı getirebileceğini savunmuştur.

Pessoa şiirlerinde, gündelik hayatın tanıdık öğelerinden yola çıkarak, tarihsel olana gizemli bir açıklama getirme yoluyla, yalnızca gördüğü şeyin gerçekliğini değil, aynı zamanda kendi gerçekliğini de sorgulayarak geçersiz kılmaya çalışmıştır. Okura, belirsizlik ve bilinmeyen karşısında duyduğu huzursuzluğu aktarmıştır... Arayışında, -dinî olmayanların dini-okültizmin (gizliciliğin), gizemciliğin, felsefenin, tarihin; dinlerin sağladığı esin alanlarından yararlanarak, geleneksel tanrısallık anlayışını "Tanrı'nın ötesi" adını verdiği metafizik bir kavramla aşmaya yönelmiştir. Amacı, şiiri, rastlantısal ve olağan şeylerin alanından kurtararak, zamansız, evrensel değerde başka bir alana çekmektir. Bilinmeyenin verdiği korku, metafizik düşünceler, parçalanmış ben bilincinden kaynaklanan belirsizlik ve kuşku, her ne kadar Pessoa'nın temel uğraşını oluştursa da, Pessoa bu uğraşın salt yazar Pessoa adıyla anılmasını istememiş, aralarında kendisinin de yer aldığı kökteş şairleriyle birlikte karşıtlıklar, koşutluklar, çelişkilerle dolu özgün bir edebi dünya kurmayı, belki de tek başına "bütün edebiyat" olmayı başarmıştır.

Fernando Pessoa'nın parçalanmış ve hızla çoğalmış imgelem gücünden doğan şairler, "tekil bir çoğulluk" oluştururlar; bu isimler Pessoa'nın takma isimleri değil, kökteş şairleridir. Casais Monteiro'nun dediği gibi:

Pessoa yapıtları için yaşamöyküleri bulmuştur, yaşamöyküleri için yapıtlar değil.

Ya da Octavio Paz'ın belirttiği gibi:

Pessoa'nın kökteşleriyle ilişkisi, romancı ya da oyun yazarının karakterleriyle kurdukları ilişkiye benzemez.

Pessoa, kökteşlerini, gerek kendi kadar gerçek ancak ayrı kişiler, gerek kendinin parçaları olarak, olabileceği ya da olamayacağı şairler olarak nitelemiştir. Doğum-ölüm tarihleriyle, astrolojik haritalarıyla, edebiyattaki yerleriyle kökteşlerini, parçalanmış bir "ben bilinci"nin, varlıkla varoluşun örtüşmediği bir "şimdi özlemi"nin farklı ama köktes sesleri olarak ele almıştır.

Kökteşlerin başında, yalın şiirleriyle duyumlar dünyasını dile getiren ve 1889 yılında Lizbon'da doğup 1915'te aynı kentte genç yaşta ölen, pagan şair, bütün kökteşlerin ustası Alberto Caeiro vardır. Başka bir köktes, 1887 doğumlu Doktor Ricardo Reis, biçimci bir tanrıtanımaz, Yunan-Roma geleneğine bağlı, Brezilya'ya göçmüş bir yeni-klasikçidir. 1890 doğumlu gemi mühendisi Álvaro de Campos, fütürist, deneyci bir aylaktır. Bernardo Soares, hayatını yaşamaktansa hayal kurmayı seçmiş umutsuz bir nihilisttir. Pessoa'nın "kendisi" ise, simgeler dünyasında gezinen, güç anlaşılır metafizik bir şairdir. Pessoa'nın ölümünden sonra bir sandıktan çıkan yirmi bini aşkın elyazmasında bu saydıklarımız dışında yirmi dört köktes yazarın daha izine rastlanmıştır.

Kökteşlerinin doğuşunu Pessoa, Adolfo Casais Monteiro' ya yazdığı mektupta şöyle anlatır:

Aşağı yukarı 1912 yılından beri pagan nitelikte şiirler yazmaya niyetleniyordum. Birkaç kuralsız dize (ama Álvaro de Campos tarzında değil) yazdıktan sonra bu niyetten vazgeçtim. Aynı dönemde, belirsiz alacakaranlığın içinde, kendisine dönüştüğüm kişinin tanımsız bir portresini hayal meyal fark ettim (Ricardo Reis, ben farkına varmadan doğmuştu). Bir buçuk-iki yıl sonra, aklıma Mário de Sá-Carneiro ile dalga geçme düşüncesi geldi - çoban türküleri yazan, oldukça güç anlaşılır bir şair yaratma ve onu, hangi biçimde şimdi hatırlayamıyorum, gerçek bir varlık olarak tanıtma düşüncesi. Sonuç elde edemeden birkaç gün geçti. Bir gün - 1914 Mart'ının 8'iydi- nihayet vazgeçmişken, yüksek bir dolaba yaklaştım ve bir tomar kâğıt alarak, her zaman yaptığım gibi, ayakta yazmaya başladım. Doğasını tanımlayamadığım coşkulu bir esriklik içinde, art arda otuz kadar şiir yazdım. Bu, hayatımın en muhteşem günü oldu, bir daha böyle bir gün yaşamadım. Bir başlıkla başladım: "Sürü Bekçisi". Ortaya çıkan şey, içimde, Alberto Caeiro adını taktığım bir kimsenin belirişi oldu. Bu cümlenin saçmalığını lütfen bağışla: Ustam, içimde ortaya çıkmıştı. O anda hissettiğim buydu. Ve bu otuz şiiri yazar yazmaz, başka bir kâğıda, yine ara vermeden, Fernando Pessoa'nın "Eğik Yağmur"unu yazdım: bir anda, hepsini bir solukta... Bu, Fernando Pessoa-Alberto Caeiro'dan Fernando Pessoa'ya ani bir geçişti. Daha doğrusu, Fernando Pessoa'nın Alberto Caeiro olarak var olmayışına bir tepkiydi... Caeiro ortaya çıkınca, bilinçsiz bir biçimde, sezgisel olarak, ardıllar bulmaya çalıştım ona...

Pessoa'nın özgün edebi dünyasını, kendisi de dahil, hiçbir köktes tek başına temsil etmez. Ancak, bütün kökteşlerinin tek başlarına birer şair olmadıkları anlamını da taşımamalıdır bu.

Pessoa, bütün kökteşleri aracılığıyla, okurunu karşıtlıklardan tat almaya yöneltir. Gerçeği gerçekdışıyla, maddeciliği tinle, bilinci bilinçdışıyla zıtlaştırır. Birinden birini seçme zorunluluğunun olmayışına yerinerek, seçmeyi kendine yasaklayarak, çelişkinin kendi dilini bulma yöntemiyle sonuca varmakta ne kadar zorlandığını okuruna göstererek, hiç tükenmeyen sonsuz bir tartışma alanını özgün akıl yürütme yöntemi, şaşırtıcı bir ikna yeteneğiyle sürekli yaratarak ilerler.

Pessoa, XX. yüzyılın başında, varlığın kendisini, gerçekle birlikte, benzeri hiç görülmemiş bir sarsıntıya, kökten bir parçalanmaya uğratmıştır. Pessoa'nın kendisi, birbirleriyle çatışan birçok şair ve düşünür olmakla kalmaz, kökteşlerden her biri, bir satırdan, bir dizeden ötekine, kendi kendileriyle de çelişirler.

Pessoa, Portekizce'de kişi, kimse (hiç kimse) demek ve maske anlamına gelen persona sözcüğünden türemiş. Bir yazgı, düşsel dünya kişisi, PESSOA.

Hayatımdan zevk almayı amaçlamıyorum. Sadece onun yüce olmasını istiyorum; bu ateşi sürdürmek için bedenimi, ruhumu yavaş yavaş yakmak zorunda kalsam bile.

Pessoa'nın bu sözleri biraz Doktor Faust'un anlaşmasını andırır. Çünkü Pessoa, Faust'una, "İçimde gördüğüm aydınlığa kavuştukça, gördüğüm belirsizleşiyor," dedirtecektir.

Pessoa'nın görüntüsü, kendi kendini yaratan bir çiçek dürbününün prizmaları gibi, sürekli değişebilir, bizi hep yeniden şaşırtabilir. Ama bütün bu alacakaranlık içinde Pessoa'nın silueti hep olacak. Çünkü "Pessoa'nın yapıtı, gerçekte negatif bir yapıt. Bir örnek işlevi görmüyor, ne yönetmeyi ne de yönetilmeyi öğretiyor. Tam tersine, ruhları disiplinsizleştirmeye hizmet ediyor." (Casais Monteiro)

Şeytanın Saati, farsla tragedya arasında gidip gelen bu metin mizanseni, Pessoa'nın başlıca izleklerinin bir antolojisini sunuyor okura.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1) Fernando Pessoa, Poète Pluriel, BPI, Centre Georges Pompidou ve Éditions de la Différence, Paris, 1985.
- 2) Fernando Pessoa, Antología, Der. Octavio Paz, Editorial Laia, Barcelona, 1985.

**

ŞEYTANIN SAATİ- Pessoa

Sözün olmayan ülkesi

Şeytanın Saati, Pessoa'nın bütün metinleri gibi insanın kendini ve ona yön veren birliği arayışındaki aynı güzergâhın etaplarından biridir ve yine diğer metinler gibi, o da bir puzzle

parçası değildir: Pessoa eserlerinin belli başlı niteliklerini küçültülmüş olarak içeren bir bütündür. Bu bütünlük, hem içerik hem de biçem olarak söz konusudur. Pessoa'nın tüm eserleri gibi, edebi türleri tartışma konusu yapan ve hiçbir durumda aynı cinsten olmayan tüm türlere –öykülemeci tür, dramatik tür, lirik tür– benzeyen bu metin, aynı zamanda, sırrın ve bilginin bu gezgini tarafından gerçekleştirilen erişilmez hakikati arama yolculuğu olması bakımından da tüm türlerle arasında yakınlık kurar. Pessoa'nın belli başlı tüm konu ve saplantılarının, ezoterizmin bütün türlerinin, "aldatmaca"nın şiirsel mantığına karışan çelişkinin şiirsel mantığının Şeytanın Saati'nde seçki biçiminde bulunduğu söylenebilir ve varlıkla varlık olmayanın varlıkbilimsel takınağına da metnin her yerinde rastlanır. Dinsel, felsefi ve edebi sayısız düşsellikle dolu olan Şeytanın Saati, kökteş şairlerin eserlerine benzer bir tür sonsuz çokkişili söyleşiyle bizi karşı karşıya bırakır. Bu kökteş şairler –Caeiro, Reis, Campos, Soares...– kendilerinden imaların yapıldığı nazireler içinde, incelikli biçemlerle, metnin orasına burasına hafifçe dokunurlar.

Şeytanın Saati, esas olarak, kendini ortaya koymaya (ve tanıtmaya) çalışan Şeytan'ın – Pessoa'nın, çünkü "... miş gibi yapmak, kendini tanımaktır"– uzun monoloğundan oluşur (önemli olan, kıssadan hisse ya da düğüm değil, "ruhların ifşası"dır). Metinde iki ayrı senaryonun varlığı sezinlenir. Birincisi, genellikle boş törenselliklerle pekiştirilen sıradan bir evlilikten oluşan bayağılığın senaryosudur. Ama bu, artık yaşanan bir yer olmayan, ama buradan yola çıkarak uzamın ve zamanın dışına yolculuk yapılan sınırsız ve fantastik ikinci senaryoya açılacaktır: hamileliğinin başlangıcında bir maskeli baloya giden ve orada, Pessoa'nın bu hikâye için tasarladığı sonlardan birine göre **Mephistopheles**, diğerine göre **Doktor Faust** olarak adlandırdığı ve balonun sonunda kendisini arabayla evine bırakacak olan kırmızılar giymiş tuhaf bir kişiye rastlayan Maria'nın, yani sıradan bir eşin sırra vâkıf olma yolculuğu.

Maria'nın, sorularıyla monolog yapmasına olanak tanıdığı Şeytan, kadına değil, (gelecekteki) çocuğa hitap etmektedir. Ve kadının rahmindeki meyveyi söz yoluyla dölleyen, onun herhangi biri olmasını engelleyip onu şair olarak ilan eden Şeytan'dır ve Maria, sadece onu dünyaya doğru taşıyacak bir bavul görevi görmektedir.

Metin, çocuk şaire, yazgısını belirlemiş yolculuğu gösteren düşün kaydıdır: Aynı yerde başlayıp bittiği için –başlangıç ve sonlar özdeştir– değirmi olan bu "garip yolculuğun" monoloğu, ölümlü annesinin rahminde, "gezgin"i olduğunu öne sürdüğü bu sırra ve bu bilgiye vâkıf olan Şeytan'ın (adeta) oğlu bu şair tarafından "neredeyse düşte yazılmış bir şiir"e dayanır. Bu metin-mimari yapı Pessoa'nın felsefi evreninin özetidir.

Başka bir eserinde, **"Tanrı, daha büyük bir Tanrı'nın kuludur," (Faust)** diyen Pessoa, Şeytan dolayımıyla, "insanların ulaşabileceği yerde olmayan, erişilmez ve mutlak hakikati" çocuk-şaire öğretirken –bütün şairler Şeytan'ın çocuğudur– kendisi de bir şair olarak konuştuğundan hiçbir yere çıkmayan değirmi bir merdivene tırmanmış oluruz:

Asla varılamayacak yere her zaman dosdoğru gidildiği için mi, yoksa varışı olmayan yere doğru dönüp durulduğu için mi hiçbir şeyin sonunun olmadığını kimse bilmez.

Tanrılar Konsülü adlı yapıttan.

Görünüşte baştan çıkartan, ama bunu aydınlatmak için yapan "ruh kışkırtıcısı" ve "alaycı" Şeytan-Pessoa, Álvaro de Campos'un ağzından ustası Caeiro'ya, "Beni uyandırın, ama insan

olmanın anlamı uyumaktır," diye umutsuzca seslenir. Pessoa'nın mutsuzluğu "şimdiki zaman nostaljisi"dir. Bir uyku olan uyanışta (ya da tersi), şair, "yaşadığımla yaşam arasına / varoluşumla varlığım arasına" girdiğini hisseder. Bu uyumsuzluk bir iç mesafe, bir sis, bir bilinç donması, kendinin ve dünyanın tam gerçeksizliği duygusu yaratır. Ve aranan sır ne bizde ne de Tanrı'dadır. O, "Tanrı'nın ötesinde", "Tanrı ötesi"dir. Ölüm, bir uyanışa götüren bir uyku da olan bir uyanışa uykudan geçiştir. Dolayısıyla, "bilgi, bilmemenin bilincidir" (Faust).

Şeytan–Şair Pessoa, Sözün Olmayan Ülkesi'nde yaşayan Pessoa, hem dölleyen hem de döllenen olarak hem kendisi hem de başkasıdır (başkalarıdır).

Şeytan (Pessoa), boşluğun üzerinde dans eden boşluğun o baş döndürücü dipsiz çukurunda saatinin gelmesini sabırsızlıkla beklerken, Şeytanın Saati de, okuru, uçurumun kıyısındaki her zaman boşlukta kalınacak o yere götürecek bir metin dansıdır.

IŞIK ERGÜDEN

**

No light, but rather darkness visible

Bu yalımlardan, ışık değil,

görünür bir karanlık fışkırır.

İstasyondan çıktılar; sokağa varınca, kadın şaşkınlıkla, oturduğu sokakta, evine birkaç adım mesafede bulunduğunu gördü. Donakaldı. Ardından, yol arkadaşına şaşkınlığını ifade etmek için geriye döndü; ama arkasında kimse yoktu. Bir tren hattının son istasyonu olabilecek ya da öyle görünebilecek hiçbir binanın olmadığı, ayın aydınlattığı ıssız sokak vardı. Sokak.

Şaşkın, yarı uykulu, ama içten içe uyanık ve endişeli, evine kadar gitti; içeri girdi, yukarı çıktı; üst katta, kocası henüz yatmamıştı. Çalışma odasında kitap okuyordu, kadın girince kitabını bıraktı.

"Nasıldı?" diye sordu.

Kadın, "Gayet iyi geçti. Balo çok ilginçti," dedi. Ve kocasının bir şey sormasına fırsat vermeden ekledi:

"Balodakiler beni arabayla sokağın köşesine kadar getirdiler. Kapıya kadar gelmelerini istemedim. Orada indim; ısrar etmek zorunda kaldım. Ah, öyle yorgunum ki!"

Ve yorgun argın, kocasına öpücük vermeyi de unutarak, yatmaya gitti.

Oğlu, doğduğunda görünüş olarak tamamen normaldi, ama ileride bir dâhi olacağını göstermekte gecikmedi. Şiirlerinde tuhaf ve düşsel bir hava vardı. Sanki önceki bir yaşamda, yeryüzünün tüm kentlerinin üstünden uçmuş birisinden aldığı, büyük şeylere yönelik bir arzu, şiirlerini kanatlandırırdı. Yaşantısındaki hiçbir şeyle açıklanamayan, büyük köprülere ilişkin bir imge dizelerinde sık sık geçerdi. Bir defasında, neredeyse uyurken yazılmış bir şiirde, tüm dünyanın görüldüğü yüksek bir tepenin üzerindeyken, tıpkı İsa'ya olduğu gibi, içindeki bir şeyin ayartıldığını söylemişti.

Aşağıda, olanaksızdan da öte bir mesafede, saçılmış yıldızlar gibi, büyük ışık lekeleri vardı – yeryüzünün kentleri kuşkusuz. Onları Şeytan gösterdi ona. Bunlar dünyanın büyük kentleridir: İşte Londra – ve belli mesafedeki başka bir şehri gösterdi. Bu da Berlin, ardından bir başkasını işaret etti. Ve şu, oradaki, Paris. Bunlar karanlıklar içindeki ışık lekeleridir ve biz, sırrın ve bilginin gezginleri, bu köprünün üstünde, onların çok üzerinden geçiyoruz.

"Ne korkunç ve muhteşem bir manzara. Aşağıdaki tüm bu şeyler nedir?"

"Tüm bunlar, bayan, dünyadır. Tanrı'nın isteği üzerine, Oğlu İsa'yı tam burada ayarttım. Ama tahmin ettiğim gibi sonuçsuz kaldı, çünkü Oğul, sırra Baba'dan daha vâkıftı ve Tarikat'ın Meçhul Üstatları'yla doğrudan ilişki içindeydi. Bu, Tarikat dilinde denildiği gibi, bir sınamaydı ve Aday hayran olunacak biçimde davrandı."

"Pek iyi anlamadım. Gerçekten İsa'yı burada mı ayarttınız?"

"Evet. Şimdi derin bir vadinin olduğu bu yerde, o zamanlar bir dağ vardı elbette. Dipsiz Derinlik'te de büyük jeolojik değişiklikler olur. Burada, geçtiğimiz bu yerde, zirve vardı. Nasıl da hatırlıyorum! İsa beni, Tanrı'nın da ötesinde gözden çıkardı. Ben, Tanrı'nın öğüdünü ve emrini yerine getirdim, çünkü bu benim görevimdi: İsa'yı var olan her şeyle ayarttım. Kendi aklıma uymuş olsaydım onu, var olamayacak şeyle ayartırdım. O zaman, genel olarak dünya ve özel olarak Hıristiyanlık tarihi belki farklı olurdu. Ama, bütün dünyaların en yüce mimarı Yazgı'nın gücüne karşı, bu dünyayı yaratan Tanrı ve ben taşralı küçük Şeytan ne yapabiliriz ki?"

"Ama bir şeyi hem inkâr edip hem de nasıl doğrulayabiliriz?"

"Yaşamın yasası bu, bayan. Beden, haddinden çok ayrışmaksızın ayrıştığı için yaşar. Her an ayrışmasaydı bir mineral olurdu. Ruh, direnmesine rağmen, sürekli ayartıldığı için yaşar. Her şey, bir şeye karşı koyduğu için yaşar. Ben, her şeyin karşı koyduğu şeyim. Ama, eğer ben var olmasaydım hiçbir şey var olmazdı, çünkü karşı konulacak bir şey olmazdı; tıpkı hafif havada iyi uçtuğu için, havasız yerde daha iyi uçabileceğini sanan, müridim Kant'ın güvercini gibi.

"Benim büyülü silahlarım müzik, ay ışığı ve düşlerdir. Ne var ki müzik deyince sadece çalınan müzik değil, sonsuza dek çalınmadan kalacak müzik de anlaşılmalıdır. Ay ışığı derken, sadece aydan gelen ve ağaçların gölgelerini uzatan ışıktan söz edildiği sanılmamalıdır; güneşin dışlamadığı ve nesnelerin aldatıcı görünümlerini güpegündüz karartan başka bir ay ışığı da vardır. Her zaman kendisi olarak kalan tek şey düşlerdir. Onlar bizim, içine doğduğumuz, her zaman doğal ve kendimiz kaldığımız o parçamızdır."

"Ama dünya eylemse, düş nasıl dünyaya ait olabilir?"

"Düş, düşünceye dönüşmüş, dolayısıyla dünyanın gücünü içinde tutup maddesini, yani uzamda var olma olgusunu, dışarı atan bir eylem olduğu için, bayan. Düşte özgür olduğumuz gerçek değil mi?"

"Evet, ama uyanmak öyle hüzünlü ki..."

"İyi bir düşçü uyanmaz. Ben hiç uyanmadım. Tanrı'nın uyumadığı konusunda da kuşkularım var. Bunu bana bir kez söylemişti..."

Kadın irkilerek ona baktı ve aniden korkuya kapıldı, ruhunun ta derinlerinden gelen, asla hissetmemiş olduğu bir korkuya.

“Peki ama siz kimsiniz, bayım? Niçin böyle maskelisiniz?”

“İki sorunuza da tek bir yanıt vereyim: Maskeli değilim.”

“Nasıl olur?”

“Ben Şeytan’ım, bayan. Evet, Şeytan’ım. Ama ürküp telaşa kapılmanıza gerek yok.”

Ve kadın, yeni bir zevkin gezindiği, ürküten bir göz kırpışla, ansızın, bunun doğru olduğunu anladı.

“Gerçekten de, ben Şeytan’ım. Yine de korkmayın, çünkü ben gerçekten Şeytan’ım ve dolayısıyla, kötülük yapmam. Yeryüzündeki ve yeryüzünün üstündeki bazı taklitçilerim, bütün aşırmacılar gibi tehlikelidirler, çünkü benim var olma tarzımın sırrını bilmezler. Sık sık esinlediğim Shakespeare benim hakkımı teslim etti: Benim bir centilmen olduğumu söyledi. Bu yüzden, içiniz rahat etsin: Emin ellerdesiniz. Bir hanımı incitecek tek bir söz etmek, tek bir davranışta bulunmak elimden gelmez. Bu doğama uygun olmasaydı bile, Shakespeare beni buna zorlardı. Ama gerçekten gerekmiyor.

Ben dünyanın başlangıcından beri varım ve oldum olası bir alaycıydım. Zira, bilmeniz gerekir ki bütün alaycılar, bazı doğruları telkin etmek için alaya başvurmak istemeleri dışında, zararsızdırlar. Benim, hakikati söylemek gibi bir iddiam olmadı asla – kısmen, bu hiçbir işe yaramadığından, kısmen de, hakikati bilmediğimden. Ağabeyim, Kadir-i Mutlak Tanrı’nın da hakikati bildiğini sanmıyorum. Ama bunlar ailevi sorunlar.

Sizi buraya, gerçek bir hedefi, yararlı bir amacı olmayan bu yolculuğa niçin sürüklediğimi belki bilmiyorsunuz. Bu, az önce sandığınız gibi, ne size saldırmak ne de sizi baştan çıkarmak içindi. Böyle şeyler yeryüzünde, insanların da dahil olduğu hayvanlar âleminde olur ve bana oradan bildirildiğine göre, galiba kurbanlar bile bundan zevk alırmış.

Zaten saldıramam. Böyle şeyler yeryüzünde olur, çünkü insanlar hayvandır. Evrendeki toplumsal konumum göz önüne alındığında böyle şeyler olanaksızdır – daha iyi bir ahlak olduğundan değil, biz meleklerin cinsiyeti olmadığından; en azından bu durumda, esas güvence de budur. Öyleyse rahat edebilirsiniz, çünkü size saygıda kusur etmem. Modern romancıların ve yaşlıların saygısızlığı gibi, ikinci derecede önemli ve yararsız saygısızlıklar olduğunu iyi biliyorum; ama ben bunlardan bile mahrumum, çünkü benim cinsiyetsizliğim şeylerin kökenine kadar uzanır, ama asla buna kafa yormak zorunda kalmadım. Birçok büyücünün benimle alışverişi olduğu söylenir, ama bu yanlıştır; belki de yanlış değildir, çünkü onların ilişkide olduğu şey kendi imgelemleridir, ki bu da bir anlamda benim.

Öyleyse rahat edin. İnsanları bozarım, doğrudur, çünkü hayal ettiririm. Ama Tanrı daha kötüdür – en azından bir anlamda, çünkü o, çok daha az estetik olan bozulabilir bedeni yarattı. Düşler, hiç olmazsa, çürümez. Geçer. Böylesi daha iyi, öyle değil mi?

18. Sır’ın anlamı budur. Tarot’u iyi bilmediğimi itiraf edeyim, çünkü Tarot’u tam olarak anlayan dünyadaki bütün o insanlar yüzünden onun sırlarını öğrenmeyi asla başaramadım.”

“On sekiz mi? Kocam, Masonluk’un 18. derecesinde.”

Masonluk’un değil, Masonluk’un ritüellerinden birinin. Ama tüm söylenenlere rağmen, ne Masonluk’la, dahası, ne de o dereceyle hiçbir ilgim yok. Ben, zaten yarım yamalak bildiğim

Tarot'un, yani tüm evrenin anahtarının 18. sırrına başvururum, bir de Gizli Tarikat bilginlerinin benden daha iyi bildikleri Kabala'ya.

Ama yalnızca gazeteciliği ilgilendiren böyle şeyleri bir yana bırakalım. Benim Şeytan olduğumu hatırlayalım. Öyleyse şeytani olalım. Düşünüzde beni kaç kez gördünüz?"

"Bildiğim kadarıyla hiç," diye yanıtladı Maria, gülümseyerek ve kocaman açılmış gözlerle bakarak.

"Masallardaki Yakışıklı Prens'i, Mükemmel Erkeği, yorulmak bilmez âşığı hiç düşünmediniz mi? Sizi kimsenin okşamadığı gibi okşayacak birini, sanki siz onun içindeymişsiniz gibi sizin olan birini, aslında bir olan üçlü bir coşkuda hem babanız, hem kocanız, hem de oğlunuz olan birini, hiç yanınızda, düşünüzde hissetmediniz mi?"

"Tam olarak anlamamama rağmen, evet, sanırım bunu düşündüm ve hissettim. İtiraf etmesi biraz güç, biliyor musunuz?"

"Bendim O, her zaman ben, ben Yılan -bana verilegelen rol bu-, dünyanın başlangıcından beri... Sürekli ayartmam ve denemem gerekiyor, çünkü başarılı biçimde ayartmaya izin yok.

"Sonradan Terazi'yi ekleyerek Burçlar Kuşağı'nın ilk on burcunu on bire çıkaran Yunanlılardır.

"Eleştiriyi de bunun içine katarak ilk onluyu gerçekten düzineye dönüştüren ise Yılan oldu."

"Doğrusu hiçbir şey anlamıyorum."

"Anlamıyorsunuz; o halde dinleyin. Başkaları anlayacaktır.

"... En iyi yapıtlarım ay ışığı ve alaydır."

"Pek birbirine benzer şeyler değil..."

"Hayır, çünkü ben de kendime pek benzemem. Bu kusur benim erdemimdir. İşte ben bu yüzden Şeytan'ım."

"Peki kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"

"Yorgun, her şeyden önce yorgun.

Yıldızlardan ve yasalardan yorgun; şöyle biraz evrenin dışında kalıp herhangi bir şeyle ciddi olarak kendimi tazeleme arzusu da cabası.

Artık hiçlik yok, nedensiz bile olsa yok; eski -evet, çok eski- şeyleri hatırlıyorum; İsrailoğulları'ndan önce Edom denen krallıklardaki.

Az kalsın oraların kralı ben olacaktım, bugünse, benim olmayan şeyin sürgünündeyim.

Hiçbir zaman ne çocukluğum ne yeniyetmeliğim ne de dolayısıyla, erişeceğim erkeklik çağım oldu.

Ben olumsuz mutlağım, hiçliğin cisimleşmiş haliyim.

Asla elde edilemeden arzulanan, var olamayacağı için düşlenen şey - bu benim hiçlik krallığım ve bana verilmeyen taht bu.

Bir ihtimal olan, var olması gereken şey, Yasa'nın ya da Yazgı'nın bahşetmediği şey – bunu İnsan ruhuna avuç avuç serptim ve bu ruh, var olmayanın yaşayan yaşamını hissedince allak bullak oldu.

Ben, bütün görevlerin unutuluşu, tüm niyetlerdeki tereddütüm.

Mutsuzlar ve hayat yorgunları, yanılsamalarından kurtulur kurtulmaz, gözlerini bana doğru kaldırırlar, çünkü ben de, kendimce, Parlak Sabah Yıldızı'yım.

Hem de çok, çok uzun zamandır! Başka biri gelip benim yerime geçti.

İnsanlık pagandır.

Asla hiçbir din içine işleyemedi onun.

Sıradan insanın ruhunda, ruhun ölümsüzlüğüne inanma gücü bile yoktur.

İnsan, ne nerede ne de niçin uyandığını bilmeden uyanan bir hayvandır.

Tanrılara taptığında, onlara fetiş gibi tapar.

Onun dini gözbağcılıktır.

Hep böyleydi, böyledir ve hep böyle olacaktır.

Dinler, gizemlerden taşan ve dünyevi olan şeylerdir yalnızca ve dünyevi olan bunu hiç kavrayamaz, çünkü o, doğası gereği, dünyevi olamaz.

Dinler simgedir ve insanlar simgeleri yaşamlar olarak değil (oysa öyledirler), şeyler olarak kabul ederler (oysa öyle olamazlar).

Sanki Jüpiter varmış gibi –ama asla yaşıyormuş gibi değil– ona yaranmaya bakarlar.

(Jüpiter yaşıyormuş gibi, asla varmış gibi değil.)

Tuz dökülünce, bir tutam da sağ elle sol omuz üstünden serpilir.

Tanrı'ya karşı günah işlendiğinde, birkaç 'Göklerdeki Babamız' duası16 okunur.

Ruh pagan kalmaya ve Tanrı, mezarından çıkarılmayı beklemeye devam eder.

Pek az kişi, zaman geldiğinde geri almak üzere, Tanrı'nın mezarının üstüne akasya (ölümsüz bitki) bıraktı.

Ama bunlar, iyi aradıklarından, onu bulmak için seçilmiş kişilerdi.

İnsan hayvandan, sadece bir hayvan olmadığını bildiği için ayrılır.

O, görünür karanlıklardan başka bir şey olmayan ilk ışıktır.

O, başlangıçtır, çünkü karanlıkları görmek, karanlıklardan ışığı almaktır.

O, sondur, çünkü kör doğduğumuzu, görme duyusuyla bilmektir.

Böylece hayvan, kendi içinde doğan bilgisizlik yoluyla insan olur.

Bunlar çağlarla zamanların sonsuzluğudur ve merkez noktasında hakikatin bulunduğu dairenin çemberi üzerinde yürümekten başka yapılacak şey yoktur.

Bilimin temeli cehaletimizi bilmektir.

Bulunduğumuz yer olan dünya; olduğumuz şey olan ten; olmak istediğimiz şey olan Şeytan – üçü birden, o Büyük An'da, içimizdeki Efendi'yi, olmamıza ramak kalmış o Efendi'yi öldürdüler.

Ve onun sırrı, ona dönüşebilelim diye sahip çıktığı sır kayboldu.

Ben de, bayan, Parlak Sabah Yıldızı'yım.

Ben, daha Yuhanna konuşmadan önce buydum, çünkü Patmos'tan önce Patmos, bütün sırlardan önce sırlar vardır.

Başka bir simge şemasında benim Venüs olduğumu düşündüklerinde (düşündüğümde) tebessüm ederim.

Ama ne önemi var? Tanrısı ve Şeytanı'yla, içindeki tüm insanlar ve onların gördükleri her şeyle birlikte, bütün bu evren, sonsuza dek çözülmeye çalışılacak bir hiyerogliftir.

Ben, meslek olarak, Büyü ustasıyım – yine de Büyü nedir bilmem.

Sırlara vâkıf olmanın en yüksek derecesi, var olan bir şey olup olmadığını bilmekte cisimleşen soruyla noktalanır.

En büyük aşk derin bir uykudur, dalmaktan hoşlandığımız bir uyku.

Ben bile, ki sırra en fazla vâkıf olması gerekenlerden biriyim, kimi zaman, içimde, Tanrı'nın ötesinde bulunan şeye sorarım, tüm bu tanrılarla yıldızların kendi uykularından, dipsiz derinliğin büyük unutkanlıklarından başka bir şey olup olmadıklarını.

Böyle konuşuyorum diye şaşırmayın.

Ben doğuştan şairim, çünkü ben yanlışlıkla konuşan hakikatim ve sonuçta tüm yaşamım, alegori kılığına girmiş ve simgelerle açıklanan özel bir ahlak sistemidir.

"

"Hayır," dedi kadın gülerek, "gerçek bir din, her zaman olacaktır. Evet (daha çok gülüyordu), ya da, o zaman hepsi sahtedir."

"Bayan, kendi aralarında ne kadar karşıt görünürlerse görünsünler, bütün dinler gerçektir. Bunlar, aynı gerçeğin farklı simgeleridir. Farklı dillerde söylenmiş aynı cümle gibidirler; öyle ki, aynı şeyi söyleyenler birbirlerini anlamazlar. Bir pagan 'Jüpiter', bir Hıristiyansa 'Tanrı'

dediğinde, insan aklının farklı sözcüklerine aynı duyguyu katarlar: Aynı sezgiyi değişik biçimde düşünürler. Bir kedinin güneş altında uyumasıyla bir kitabı okumak aynı şeydir. Bir vahşi fırtınaya, bir Yahudi'nin Yehova'ya baktığı gibi bakar; bir vahşi güneşe, bir Hıristiyan'ın İsa'ya baktığı gibi bakar. Peki ya niçin, bayan? Çünkü gök gürültüsü ve Yehova, güneş ve Hıristiyan aynı şeyin farklı simgeleridir.

Bu simgelerin dünyasında yaşıyoruz, aynı aydınlık ve karanlık -görünür karanlık dediğimiz- tapınakta; ve her simge, hakikatin yerine geçebilecek bir hakikattir, ta ki zamanla koşullar hakiki hakikati yeniden oluşturuncaya kadar.

Bozuyorum, ama aydınlatıyorum. Ben Parlak Sabah Yıldızı'yım – zaten bu cümle daha önce iki defa, bana benzemeyen başka biri için, haklı olarak kullanılmıştı."

"Kocam, bir kez bana, İsa'nın güneşin simgesi olduğunu söylemişti..."

"Evet, bayan. Peki bunun tersi, yani güneşin İsa'nın simgesi olduğu, niçin doğru olmasın?"

"Ama, siz her şeyi tersinden söylüyorsunuz..."

"Bu benim görevim, bayan. Ben, Goethe'nin dediği gibi, inkâr eden değil, zıddına giden tinim."

"Zıddına gitmek çirkin bir şey..."

"Edimlerin zıddına gitmek, evet... fikirlerin zıddına gitmek, değil."

"Niçin?"

"Çünkü ne kadar kötü olurlarsa olsunlar, edimlerin zıddına gitmek, bir eylem olan dünyanın dönmesini engellemek demektir. Ama fikirlerin zıddına gitmek, bizi bırakmalarına yol açacak biçimde davranmak ve yılgınlığa, oradan da düşün içine düşmek demektir, yani sonuçta, dünyaya ait olmamızı sağlayacak biçimde davranmaktır.

Bu dünyaya ilişkin, bayan, üç değişik teori vardır – her şeyin Rastlantı eseri olduğu, her şeyin Tanrı eseri olduğu, her şeyin düzenlenmiş ya da birbiriyle kesişen birçok şeyin eseri olduğu. Genellikle, duyarlılığımızla uyum içinde düşünürüz, böylece bizim için her şey bir iyilik ve kötülük sorunu haline gelir; uzun zamandır, bu yorum nedeniyle ben, şahsen, büyük iftiralara uğruyorum. Şeyler arasındaki ilişkilerin -şeylerin ve ilişkilerin var olduğunu kabul edersek- bir tanrının ya da bir şeytanın veya her ikisinin birden açıklayamayacağı kadar karmaşık olduğu, sanırım kimsenin aklına gelmedi hiç.

Ben bütün düşlerin hayali efendisi, bütün sessizliklerin görkemli çalgıcısıyım. Ağaçların ve ay ışığının olduğu şahane bir manzaranın karşısında yapayalnızken ne düşündüğünüzü hatırlıyor musunuz? Hatırlamıyorsunuz, çünkü beni düşündünüz, ama size söyleyeyim, gerçekte ben yokum. Eğer bir şey varsa, onu bilmem.

Belirsiz emeller, boş arzular, sıradan şeyleri severken bile hissettiğimiz tiksinti, sıkmayan şeylerin verdiği sıkıntı – tüm bunlar benim eserlerimdir, dipsiz derinliğin büyük ırmaklarının kıyısına uzanmış, kendimin de hiçbir şey bilmediğimi düşünürken doğmuşlardır. O zaman düşüncem, bu belirsiz sızıntı, insanların ruhlarına iner ve insanlar kendilerini kendilerinden farklı hissederler.

Ben ebedi Farklılık'ım, ebedi Ertelenmiş, Dipsiz Derinlik'in Artığı'yım. Ben, Yaratılış'ın dışında kaldım. Ben, Dünya'dan önce var olan dünyaların Tanrısı'yım – İsrailoğulları'ndan önce kötü

hüküm sürmüş Edom krallarının. Bu evrendeki mevcudiyetim, çağrılı olmayan bir kimsenin mevcudiyetidir. Var olmayı başaramamış, ama olmak üzere olan şeylerin anılarını taşıyorum kendimde. (O zamanlar ne bir karşıtlık ne de bir denge vardı.)

Bununla birlikte, hakikat, hiçbir şeyin var olmadığıdır – ne benim ne de başka herhangi bir şeyin. Az çok kusursuz ve donanımlı değişik Yaratıcıları ve Şeytanlarıyla tüm bu evren ve diğer evrenler boşluk içinde boşluklardır, hiçbir şeyin gereksiz yörüngesinde dönen hiçlikler, uydulardır.

Ben seninle değil, oğlunla konuşuyorum...”

“Benim oğlum yok... Yani, altı ay içinde olacak, Tanrı isterse...”

“Onunla konuşuyorum ben... Altı ay içinde mi? Neyin altı ayı?”

“Nasıl neyin? Altı ay...”

“Altı güneş ayı mı? Ha, evet. Ama hamilelik ay takvimine göre hesaplanır ve ben bile ancak kızımın, yani kaosun sularında görünen yüzüm olan Ay’ın aylarıyla hesap yapabilirim. Benim hamilelikle ve yeryüzünün tüm bu pislikleriyle hiçbir ilgim yok ve bu şeyleri, benim yarattığım ayın yasalarına göre hangi hakla ölçmeye kalkıştıklarını da bilmiyorum. Niçin başka bir ölçü bulmadılar? Kadir-i Mutlak Tanrı niçin benim işime gerek duymuş?

Dünyanın başlangıcından beri bana hakaretler yağdırıldı ve iftira edildi. Beni savunan şairler bile -ki yaradılış olarak dostlarımdır- beni iyi savunmadılar. İçlerinden biri -Milton denen bir İngiliz- asla çıkmamış belirsiz bir savaşı, yandaşlarıma ve bana kaybettirdi. Bir diğeri Goethe denen bir Alman – bir köy trajedisinde bana muhabbet tellalı rolü verdi. Ama ben, onların sandığı kişi değilim. Kiliseler benden tiksiniyor. İnananlar adımı duyunca titriyor. Ama onlar isteseler de istemeseler de, bu dünyada benim bir görevim var. Ben ne Tanrı’ya başkaldıran kişiyim ne de inkâr eden tin. Ben İmgelem Tanrısı’yım, yitiğim çünkü yaratmıyorum. Çocukken, oyuncaklardan oluşan düşleri benim sayemde görüyordun; kadın olduğunda, bu düşlerin dibinde uyuyan, geceleyin seni kucaklayacak prenslere ve fatihlere benim sayemde sahip oldun. Ben, sesi esriklik, ruhu yanılgı olan, yaratmadan yaratan Tin’im. Tanrı beni, geceleyin kendisini taklit etmem için yarattı. O Güneş’tir, ben Ay. Benim ışığım uçucu ve sonlu olan her şeyin, bataklıklarda veya gömütlerde geceleri görülen hafif parıltının, nehir kıyılarının, bataklıkların ve gölgelerin üzerinde gezinir.

Hangi erkek göğüslerinin üstüne benim olan o eli koydu? Benimkinin eşi bir öpücükle öpüldün mü? Uzun, sıcak ikindilerde, o kadar düş görürdün ki düş gördüğünü düşlerdin hani, sana tüm mutluluğu verecek, seni sonsuza dek kucaklayacak birinin buğulu, hızlı karaltısını düşlerinin derinlerinden geçerken görmedin mi? Bendim o.

Benim. Ben, senin her zaman aradığın ve asla bulamayacağın kimseyim. Belki Tanrı’nın kendisi bile, Dipsiz Derinlik’in uçsuz bucaksız dibinde, beni aramaktadır, onu tamamlayayım diye, ama Çok-Yaşlı-Tanrı’nın -Yehova Satürnü’nün- laneti ikimizin de üzerinde dolaşıyor, bizi birleştirmesi gerekirken ayırıyor ki yaşam ve yaşamdan beklentimiz aynı olsun.

Parmağında taşıdığın ve sevdiğin alyans, belirsiz bir düşüncenin sevinci; aynada kendini gördüğünde kendini iyi hissetmen – kendini kandırma: Gördüğün sen değilsin, benim. Eşyaları güzelleştiren tüm kurdeleleri güzelce bağlayan, eşyaları süsleyen renkleri seçen benim. Zaman aralıklarının ve arada kalan her şeyin, yaşamda yaşam olmayan şeylerin

mutlak efendisi olan ben, yurtluğumu ve imparatorluğumu, var olmaya değmeyen tüm şeylerden yaratırım. Gece, nasıl benim krallığımsa, düş de yurtluğumdur. Ne ağırlığı ne de ölçüsü olan şey, benim.

İnsanlara ıstırap veren dertler, tanrılara ıstırap veren dertlerle aynıdır. Aşağıda olan yukarıda olan gibidir, der, bütün din kurucuları gibi, var olma hariç hiçbir şeyi unutmayan Üç Kere Yüce Hermes. Tanrı, kaç kez bana, Anthero de Quental'ın ağzıyla, 'Zavallı ben! Zavallı ben! Kimim ki ben?' demiştir.

Her şey simge ve gerilemedir ve tanrı olan bizler, Meçhul Üstatları'nı tanımadığımız bir Tarikat'ta artık yalnızca yüksek bir dereceye sahibiz. Tanrı, bu bilinen Tarikat'taki ikinci kişidir ve Tarikat'ın Lideri'nin, Gizli Liderler'i bilen -o da biliyorsa- tek kişinin kim olduğunu bana söylemez. **Tanrı, kaç kez bana, 'Kardeşim, ben kim olduğumu bilmiyorum,' d**emiştir.

Sizler, insan olma üstünlüğüne sahipsiniz ve ben, bazen bütün bu Dipsiz Derinlik yorgunluğumun derinliğinde, ocak başında ailece geçirilen bir gecenin dinginlik ve huzuru, biz tanrılarla meleklerin, özümüz gereği mahkûm olduğumuz bu sır metafiziğinden daha hayırlıdır diye düşünüyorum. Kimi zaman, dünyaya bakmak için eğilip de, limandan çıkan ya da limana dönen balıkçı gemilerinin yelkenlerini uzaktan gördükçe kalbim, tanımadığı bir ülkeye düşsel bir özlem duyuyor. Hayvani yaşamlarında uyuyanlara ne mutlu – şiirle örtülü ve sözcüklerle açıklanan özel bir ruh sistemi."

"Çok ilginç bir sohbetti."

"Sohbet mi, bayan? Ama bu sohbet, belki de yaşamınızın en önemli olayı olmasına rağmen, asla gerçekten olmadı. Bir kere, benim var olmadığım gayet iyi bilinir. İkincisi, beni Şeytan diye adlandıran tanrıbilimcilerin ve Gericilik diye adlandıran özgür düşünce yanlılarının hemfikir oldukları gibi, benim sohbetlerimden hiçbiri ilginç olamaz. Ben, zavallı bir efsaneyim bayan ve daha kötüsü, zararsız bir efsaneyim. Beni teselli eden tek şey, evrenin – evet, değişik ışık ve yaşam biçimleriyle dolu o şeyin- de bir efsane olmasıdır.

Bana Kabala ve Teosofi ışığında tüm bunların aydınlanabileceği söylendi, ama benim bu konularda hiçbir bilgim yok; ve bu konulardan konuşma fırsatı bulduğum Tanrı, kendisinin de bunları pek iyi bilmediğini söyledi, çünkü kendi sır sistemleri içinde bunlar -kitaplardan ve gazetelerden öğrendiğime göre sayıları her zaman kabarık olan- Yeryüzü'nün sırlara vâkıf üstatlarının tekelinde.

Doğruyu söylemek gerekirse, burada, dünyanın yaratıldığı ve dönüştürüldüğü bu üst kürelerde, biz hiçbir şey anlamayız. Kimi zaman, her şeye tepeden bakan yaylamın – işittiğime göre Heredom denen dağın yaylası- kenarına uzanarak, geniş Yeryüzü'ne doğru eğilir ve her eğilişimde yeni dinleri, sırlara vâkıf olma arayışlarını, Tanrı'nın bile bilmediği ebedi hakikatin, hepsi birbiriyle çelişen, yeni biçimlerini görürüm.

Evrenden bıktığımı size itiraf edeyim. Tanrı da benim kadar bıktı; nasıl üstümüze kaldığını bilmediğimiz bu aşkın sorumluluklardan bizi kurtaracak bir uykuya seve seve yatardık. Her şey sanıldığından daha esrarengiz ve buradaki her şey -Tanrı, evren ve ben- erişilmez hakikatin aldatıcı kuytusundan başka bir şey değil."

"Sohbetinizin ne kadar hoşuma gittiğini tahmin edemezsiniz. Böyle konuşulduğunu hiç duymamıştım."

Sokağa çıkmışlardı, kadının fark etmediği ay ışığıyla aydınlanan sokağa. Bir an sustu kadın.

“Ama, biliyor musunuz –ilginç–, bütün bu konuşmaların sonunda ne hissettiğimi gerçekten biliyor musunuz?”

“Ne peki?” diye sordu Şeytan.

Kadın, gözleri yaşlı, ona doğru döndü.

“Size büyük bir merhamet hissediyorum!”

Kırmızılar içindeki adamın yüzünden ve gözlerinden, kimsenin mümkün olduğuna inanamayacağı bir tedirginlik ifadesi geçti. Kadının kolunu tutan eli ansızın düştü. Durdu. Kadın, huzursuz, birkaç adım attı. Sonra, bir şeyler söylemek için –ne söyleyeceğini bilmiyordu, çünkü hiçbir şey anlamamıştı–, ona acı verdiğini görerek, kendini affettirmek için geri döndü.

Şaşırıp kaldı. Yapayalnızdı.

Evet, bu onun sokağıydı, sokağın ucu, ama ondan başka kimse yoktu. Ayın parlak ışıkları, tramvayın çıkış kapısına değil, her zamanki doğrama atölyesinin kapalı olan iki kapısına vuruyordu.

Hayır, ondan başka kimse yoktu. Bu, gündüz gördüğü sokağın geceki haliydi. Güneşin yerini ay ışığı almıştı, hepsi bu; evleri ve sokakları doğal halleriyle gösteren normal, çok parlak ay ışığı. Her zamanki ay ışığı ve kadın evine doğru ilerledi.

“Tanıdıklarla birlikte döndüm. Bu tarafa geliyorlardı da...”

“Nasıl döndün peki? Yürüyerek mi?”

“Hayır. Arabayla geldim.”

“Sahi mi! Hiçbir şey işitmedim.”

“Kapıya kadar değil,” dedi kadın tereddütsüz. “Beni köşede bıraktılar, onlara beni buraya kadar getirmemelerini, çünkü sokakta, o güzelim ay ışığında biraz yürümek istediğimi söyledim. Çok güzeldi. Şimdi gidip yatayım. İyi geceler...”

Ve gülümseyerek, ama kocasına öpücük vermeden –verildiğinde, bunun bir alışkanlık mı, yoksa bir öpücük mü olduğunu kimsenin bilmediği her zamanki öpücüğü vermeden– yatmaya gitti.

Öpüşmediklerini ikisi de fark etmedi.

Beş ay sonra doğan erkek çocuk, çok zeki olduğunu zaman içinde ve gelişimi boyunca gösterdi. Bir erkek olduğunda, çok yetenekli bir adam oldu, belki de bir dâhi; bazı eleştirmenlerce öne sürüldüğü gibi, belki de doğruydu bu.

Yıldız falına bakan bir astrolog, yükselen burcunun Yengeç, yıldızının da Satürn olduğunu söyledi.

“Söylesenize anne... Annelerin bazı anılarının çocuklara aktarılabildiği söylenir. Düşümde sürekli olarak gördüğüm, ama başımdan geçen hiçbir şeye bağlayamadığım bir şey var. Bu, kırmızılar giyinmiş, çok konuşan bir adamın belirdiği garip bir yolculuğun anısı. Önce bir otomobil, sonra da bir tren; trenle yapılan bu yolculukta, sanki bütün yeryüzüne egemen

olan çok yüksek bir köprüden geçiliyor. Sonra dipsiz bir derinlik ve yığınla şey anlatan bir ses var; onları dinleseydim belki bana hakikati söylerlerdi. Sonra bir yer altı geçidinden çıkar gibi ışığa, yani ay ışığına çıkılıyor; çıkılan yer de tam burası, sokağın ucu... Ah, sahi, her şeyin başında ya da sonunda, kırmızılar içinde bir adamın ortaya çıktığı balo ya da şenlik gibi bir şey var..."

Maria elindeki işi dizlerinin üzerine bıraktı. Ve Antonia'ya dönerek dedi ki:

"Çok hoş doğrusu. Şu tren ve otomobil hikâyesinin ve geri kalanların düşten başka bir şey olmadıkları açık, ama gerçekte bir doğruluk payı da var... Yıllar önce Karnaval sırasında, Club Azur'deki şu balo, evet, onun doğumundan yaklaşık beş-altı ay önce. Hatırlıyor musun, Mephistopheles kılığına girmiş bir delikanlıyla dans etmiştim, sonra da siz beni arabanızla eve bırakmıştınız, hatta ben sokağın ucunda kalmıştım (bak işte, onun dipsiz derinlikten çıktığını söylediği yer)..."

"Ah, şekerim, gayet iyi hatırlıyorum... Biz, buraya, evin kapısına kadar gelmek istemiştik, ama sen istememiştin. Sokakta, ay ışığında biraz yürümek istediğini söylemiştin..."

"Çok doğru, öyle... Ama sana anlatmadığıma emin olduğum bazı şeyleri tahmin etmiş olman ne tuhaf, oğlum. Elbette, hiç önemi yok bunların... Şu düşler ne garip şeyler! İçinde -ilgili kimsenin bile tahmin edemeyeceği- gerçek şeyler olan ve tren, köprü, yer altı geçidi gibi bir yığın koca saçmalığın yer aldığı böyle bir hikâyeyi insan nasıl uydurur?"

Nankör insanlık! İşte Şeytan'a böyle teşekkür ediyorlar.

***

15. Bu iki bölüm orijinal metinde aynı şekilde birbirlerinden ayrılmışlardır. Aynı durum bu ayrımın görüldüğü diğer sayfalar için de geçerlidir. (Y.N.)

16. Yeni Ahit, "Matta", 6:9-13. (Y.N.)

Şeytanın Saati, Pessoa'nın sağlığında yayınlanmış bir yapıt değildir. Ölümünden sonra, ardında bıraktığı 20000'i aşkın elyazmasının arasında, kimi elyazısı, kimi daktilo edilmiş halde bulunmuş ve araştırmacılar tarafından rastgele bir sıralamayla bir araya getirilmiştir.

Çevirisini sunduğumuz metin, Teresa Rita Lopes tarafından yapıtın ruhuna uygun olarak düzenlenmiş ve değişik versiyonları, araştırmacılar için dipnotlar halinde verilmiştir. Metnin akışını bozmamak için, elyazmalarının numaralarını belirten ve genellikle bir ya da birkaç sözcükten oluşan değişik versiyonları gösteren bu dipnotları kitaba almadık. Bununla birlikte, elyazmaları arasında bulunan ve -end- (son) ibaresiyle biten diğer bir yaprağın, Pessoa'nın metne düşündüğü bir bitiş seçeneği olabileceğini göz önüne alarak, bunun belirtildiği notu kitaba eklemeyi uygun bulduk. Bu parçayı, 103. sayfada "Maria elindeki işi dizlerinin üzerine bıraktı" cümlesinden sonra gelen bölümün yerine koyarak okuyabilirsiniz:

"Bu baloda Mephistopheles giysili, kırmızılara bürünmüş biri yoktu. Olsaydı asla unutmazdım. Değil mi, Antonia?"

"Hayır, hatırlamıyorum. Kesinlikle yoktu. Bu tür şeyler, özellikle çok çarpıcı renkler, asla unutulmaz."

"Ya siz anne, bu baloda kimseyle dans etmediniz mi?"

“Ettim, tek bir kez. Bana Doktor Faust olduğunu söyleyen, bilgin kılığına girmiş bir adamla. Bir daha da kimseyle dans etmedim. Neredeyse dilsiz bir adamdı. Bana Doktor Faust olduğunu söylemenin dışında, onu da ben sormuştum, sanırım başka hiç laf etmedi.” Ve katıla katıla güldü. “Yo, yoo, etti. Yüzünü hâlâ hatırlıyorum sanki orada olmaya mahkûmmuş gibi pek hüzünlü, pek bitkindi. Bana şunu dedi: Benden ayrılırken şöyle dedi: ‘Elveda, Margarida!’ Bu şakayı hiç anlamadım. Ama zavallı öyle dalgındı ki, hiç kuşku yok başka bir kızı düşünüyordu. (Gretchen) O baloda olan biten bundan ibaret... Tuhaf olan, şu sokak ve ay ışığı hikâyesi. Kim bilir, belki de sana bundan söz etmişimdir...”

“Belki, olabilir... Hatırlamıyorum, ama mümkün... Böyle olsa gerek...”

PESSOA PESSOA'YI ANLATIYOR FERNANDO PESSOA

CAMI AŞTIK

İnsan, kapalı bir pencerenin dibinde vızıldayan kör ve nafile bir böcekten başka nedir ki?

Pencerenin ötesindeki ışık ve ısı odağını içgüdüsel olarak hisseder.

Ama kördür, göremez; ışıkla arasına giren şeyi de göremez.

Dolayısıyla, gözü dönmüş bir halde ışığa yaklaşmaya çalışır; ışıktan uzaklaşsa da, pencereden geçerek ona asla yaklaşamaz.

Bilim bu böceğe nasıl yardım edebilir?

Camın yüzeyinin eğri büğrülüğünü, pürüzlerini keşfedebilir, kimi yerinin daha kaim kimi yerinin daha ince olduğunu, bir yerinin daha kaba başka yerinin daha incelikli olduğunu saptayabilir: Ama kibar filozof, bütün bunlarla ışığa ne kadar yaklaşabilir?

Gerçekten görebilecek kadar yakın olabilir mi?

Sanırım dışardaki ışığa kendini fırlatabilmek için pencereyi bir biçimde zorlamayı her şeye rağmen başaran dâhi insan ya da şairdir.

O zaman da, herkesten çok daha öteye gitmenin sıcaklığını ve sevincini hisseder –ama, o bile, hep kör değil midir?

Ezeli Hakikat'i gerçekten daha yakından tanıyabilir mi o?

İzin verin, metaforu biraz daha sürdüreyim.

Kimileri pencereden ters yönde, geri geri uzaklaşır; ve önünde pencereyi bulamayınca, işte, o zaman, "Camı aştık!" diye haykırırlar.

sh:15

**

[Kasım 1907]

DÜŞÜNCELERİME VÜCUT VEREBİLSEYDİM, ONLARA HAYAT VEREBİLSEYDİM

Öyle düşüncelerim var ki, zaman zaman kendimi delirmiş sanıyorum. Bu düşüncelerin derinliklerinin ne anlama geldiğini bilmiyorum; bunu öğrenmeye çalışacak cesaretim de yok.

Yalnızca bunu düşünmek bile beni delirtiyor. Bu düşünceleri analiz etme fikri beni korkutuyor. Çünkü onların tabiatı böyle. Nasıl bir entelektüel baş dönmesi!...

Kinik insan, neşeli bir karamsardır yalnızca. Bu yeter.

Dünkü yemek ne kadar neşeliydi! Amcalar, halalar, kuzenler, erkekler ve kadınlar ne kadar neşe içindeydi; hepsi de ne kadar keyifliydi! Her yerde espri, sevimlilik, içtenlik. Zavallı Kardeş Maurice, sen de ordaydın; her şey soğuktu, çok soğuk. Zavallı Kardeş Maurice. Deli o. Onunla alay etmeyin.

Kimseyle alay etme, asla kimseyi gülünç duruma düşürme, kalbinin en ücra köşesinde bile yapma bunu. İnsan yaşamı alaya alınamayacak kadar hüzünlü ve ciddidir.

Çocukları eğlendiren basit şeylere, onlarla birlikte gül; ama başka hiçbir şeye gülme!

Düşüncelerime vücut verebilseydim, onlara hayat verebilseydim [...], bu düşünceler yıldızlara yeni bir pırıltı, dünyaya yeni bir güzellik, insanların kalbine de daha büyük bir sevgi eklerdi.

Sh:20

**

5 Eylül 1908

Çılgın gibiyim. Her şeyi anlamak, her şeyi öğrenmek, her şeyi yapmak, her şeyden zevk almak, her şeyden acı çekmek istiyorum, evet, her şeyden acı çekmek. Ama bunların hiçbiri yok, hiç, hiç. Sahip olmak, yapabilmek, hissedebilmek istediğim şeylerin fikri beni mahvediyor. Hayatım uçsuz bucaksız bir düş. Kimi zaman bütün suçları, bütün ahlaksızlıkları, güzel, soylu ve yüce olan bütün fiilleri işlemek, güzeli, doğruyu, iyiyi su gibi bir çırpıda içmek ve sonra da Hiçliğin dingin bağrında sonsuza dek uyumak istiyorum.

Bırakın ağlayayım.

İşte, oturmuş masamda yazıyorum, kalem elimde, vb. ve aniden evrenin gizemi paldır küldür üzerime çullanıyor, duruyorum, ürperiyorum, korkuyorum. O an artık hissetmemek istiyorum, kendimi öldürmek, başımı duvarlara vurmak istiyorum.

Derin düşünebilen insanlara ne mutlu! Ama bu derinlikte düşünmek bir lanettir. Bunu nasıl tarif etmeli? Dehşet üzerine dehşet.

Müzikte biraz vardır bundan; müzikte bu olumlu bir şey olur, onun dişi parçasıdır.

Hiç durmadan beni kıskacına alan korkudan söz etmezlik edemeyeceğim.

Böylece, esrarengiz olan her şey, analize ve esrarengiz olan şeye yönelik tutkumu beslerken, beni ürpertiyor ve korkudan tir tir titretiyordu.

Odamın duvarına yazılı ve henüz fark etmemiş olduğum basit bir kelime odadan koşarak çıkartıyordu beni.

Philosophia prima olan metafizik hariç diğer bütün felsefeler, hoşlandığım inceliklere çok az da olsa yer vermiyorlarsa, onlardaki hiçbir şey beni ilgilendirmiyordu.

Amaçsızca ve özensizce, rastgele bir şeyin üzerine, öylesine yazdım. Yazar yazmaz da korkudan titremeye başladım; yazmış olduğum kelimelerde hangi gizli anlamın olabileceğini düşünüp duruyordum.

Başka yanlarımın normal olduğunu düşünüyorum. Her normal insandan daha az cesur olduğumu sanmıyorum. Toplum içinde utangaç değildim. Yalnızca meçhul karşısında korku hissediyordum ve yalnızca adı olmayandan çekiniyordum.

Tabiatım gereği esrara ve mistifikasyona, karanlığa ve [...] yönelsem de, yalana eğilimim olduğu sanılmasın. Hayır, bu karakter özelliklerine rağmen, hakikati samimiyetle seviyordum, [...] samimiyetle seviyordum.

Asla bulunamayacak olsa da, hakikate erişmek için en ateşli mücadelenin yürütülmesi benim felsefi arzumdu. Ben bir kuşku-cuydum. Hiç materyalist olmadım, çünkü materyalizm kuşkuyu inkâr eder.

Esrara, gerçekdışına, düşe olan ateşli sevgim, hakikat aşkımla birleşerek, bu dünyanın bütünüyle dışında olan bir şeyi, tamamen öz olan, öz ile özniteliğin [...] olduğu şeyi hakikat ve öz olarak tahayyül etmemi sağlamıştı. Ama hakikatin bir yerlerde, hatta burada bulunabilir olması bana mümkün geldiğinde, bu hakikat ne kadar uzak olsa da, korktum ve [...].

Bununla birlikte, bu dünyanın bir vahiy, bir tezahür olduğuna ve Dionysos'un (sic) Tanrı hakkında söylediklerinin doğruluğuna inandım: Dionysos'a göre, her şey bize Onu gösterir. (...)

Tabiatımın böyle olduğunu hemen keşfettim: Günün birinden bir hakikati, metafizik bir hakikati keşfedememekten korkuyordum. Bu kaygı neden? Bu beni şaşkına çeviriyordu.

Skolastiklerin teorilerine hayrandım. Örneğin skolastik felsefede, bir yerlerde şu soru sorulur: **"Fahişe, Tanrı'nın lütfü sayesinde bakireliğine tekrar kavuşabilir mi?"** Ben ki ne Tanrı'ya ne lütfuna inanırım, bu soru üzerinde uzun uzun ve ciddiyetle ne kadar çok düşündüm! İfade edildiğinde muhteşem gelen, incelendiğinde saçma olan bu soruyu, kendi gözümde asla yeterince gülünç ya da çılgın konuma düşüremedim. Onu, genel hakikatin karşısında,

mutlağın içinde de kabul edemedim. Daima nispi şekilde, (hiç tarihçi olmasam da) döneminin bağlamı içinde gördüm. Bana daima şu koşullara tabi gözüktü: Öncelikle, Tanrı'nın lütfunu ve yeryüzündeki etkinliğini, kısacası kilisenin bütün teorilerini doğru kabul etmek ve ardından sorunu bu çerçeveye yerleştirip incelemek.

Ben Heraklitos'u şefkatle sevmedim mi? Şeylerin var olmadıklarını ama ezelden ebede oluştuklarını ilk kez okuduğumda büyük bir sevince kapılmadım mı? Evet! Ama ben. Platon'un Theaetetus'ta bu fikri çürütüşüne de aynı derinlikte ve aynı samimiyetle değer verdim. Hakikat karşısında insan aklının zaaf ve güçsüzlüğünü kanıtlayarak insan aklına karşı ileri sürülen kanıt ve argümanlara hayranlık besledim, onların tadını çıkardım. Bunları neden bu kadar güçlü bir şekilde arzuladım? Herhangi bir Tanrı'yı yüceltmek için mi? İnsana kendi haysiyetsizliğini hissettirmek için mi? Onun başka bir yaşamı, daha iyi bir yaşamı arzulamasını sağlamak için mi? Hayır, hiçbiri değil. Neden o halde? Geç dönem sofistleri arasında yaşamıyordum ve bende Protagoras'ın zekâsı yoktu.

Dünya benim için neydi? Hiç, sıfır. Ama yine de esrar dolu bir sıfır. Bir hiçlik, ama adsız bir hiçlik. Dünya bana böyle belirdiğin-den, onu belirsiz, bilimi ise imkânsız bir şey gibi göstermeyi her şeyden çok arzuluyordum.

Esrar, kimsenin yaşamına benimki kadar derinden, hatta deyim yerindeyse, bu kadar teklifsizce nüfuz etmemiştir. Dünyanın gizemi yalnızca düşüncemi değil, bütün duyarlılığımı da işgal ediyor.

Hayalperest birinin kişiliğinde kimi özellikler saptanır: Örneğin aseksüelliği ya da paraseksüelliği aşikârdır. Şeylerin normalliğine ve gerçekliğine meydan okumadaki yetersizliğini bunlar bariz bir şekilde yansıtır.

[Günümüzün psikoloji bilimi işte insanı böyle tarif ediyor:] "İnsan irrasyonel bir hayvandır." (...) Psikolojinin bu temel kavramına bu bilimin özel bir bölümü olan psikiyatri iki kavram ekler. İlki -ki bu biyolojiden çıkarsanabilir, ama psikiyatrlar bu durumu biyolojiden bağımsız saptamışlardı-, manevi yaşamda cinselliğin başat önemidir. Gerçekten de psikiyatri, ruhsal bölünmenin neredeyse her zaman cinsel sapmaya eşlik ettiğini ortaya koyar. Neredeyse her zaman mı? En yeni psikiyatri teorisinin bu soruya cevabı, her zamandır. Freud ve öğrencileri, "psiko-analiz" (sic) çerçevesinde, bütün psikozların cinsel kökeni olduğunu ileri sürerler. Bu doktrin doğru olsa da olmasa da, cinselliğin ruhsal olguları fiziksel olgular kadar -hatta belki de daha fazla- yönettiği, bir delinin ya da dejenere birinin zihinsel tezahürleri analiz edildiğinde bunun öneminin açıkça ortaya çıktığı kesindir.

Genel psikolojik kültürün psikiyatriye borçlu olduğu ikinci fikir, ruhsal bir üstünlük saptandığında, buna her zaman ruhsal bir sapmanın eşlik ettiği, her yüksek varlığın hasta olduğu ya da daha açık seçik terimlerle, normal-üstü kişinin aynı zamanda anormal olduğudur. Bu fikir, örneğin [kriminalist] Lombroso'da olduğu gibi, aşın ve saçma yorumlara varmıştır; ama günümüzde bunun öz olarak doğruluğundan ya da uç bir varyasyonun uyumsuzluğa yol açtığından kimsenin kuşkusu yoktur.

Şimdi ne tür bir insan olduğumu söylemem gerek. Adımın önemi yok; keza kişiliğime dair her türlü dışsal ayrıntı da önemsiz. Karakterimden söz etmek istiyorum.

Zihnim baştan sona kuşku ve tereddüt dolu. Benim için hiçbir şey olumlu değil, olamaz da. Her şey etrafımda salınıyor, ben de onlarla birlikte -tam bir belirsizlik içinde- salınıyorum. Benim gözümde her şey tutarsızdır, değişir. Her şey esrardır ve her şey anlam yüklüdür. Her şey "meçhul" dür; Meçhulün sembolüdürler. Sonuç, dehşet, esrar, fazla zekâdan kaynaklı korkudur.

Doğal eğilimlerimin, çocukluğumun geçtiği ortamın, bu aynı eğilimlerin beni yönelttiği öğrenimin etkisi sonucunda, bütün bu nedenlerle, içedönük bir karakterim vardır; kendi içine kapalı ve suskun bir karakter; kendine yeterli değil, daha ziyade, kendi içinde kaybolmuş. Pasiflik ve hülya dolu bir yaşamdı benimkisi. Karakterimi bütünüyle niteleyecek olan şey, önemli eylemlere girişmekten ve fikirleri enine boyuna tasarlamaktan duyduğum tiksinti, dehşet ve imkânsızlıktır. Beni ben yapan her şeye, fiziksel düzlemde de zihinsel düzlemde de bunlar nüfuz eder. Asla özgür irademle bir karar alamadığım gibi, bilinçli bir irade sahibi olduğumu da gösteremedim. Yazdığım hiçbir şey asla tamamlanmadı; tek sınırı sonsuzluk olan olağandışı fikir çağrışımlarının, asla dışlayamayacağını yeni düşüncelerin hep araya girdiğini görüyordum. Herhangi bir şeyi tamamlama fikri karşısında duyduğum tiksintimi aşacak halde değilim. Tek bir şey, yalnızca tek bir şey on binlerce düşünce doğuruyor ve bu on binlerce düşüncenin içinden on binlerce çağrışım filizleniyor... Bunları ortadan kaldırma, kesintiye uğratma veyahut bunlardaki önemsiz ayrıntıların yitip gideceği tek bir ana düşünce halinde toparlama isteğim hiç yok. Bu fikirler beni baştan sona kat ediyorlar; onlar bana ait değil, beni kat ediyorlar. Ben düşünmüyor, düşlüyorum; esinli biri değilim, sayıklıyorum. Resim yapabilirim, ama hiç resim yapmadım; müzik besteleyebilirim, ama tek bir şey bestelemedim. Sanatın üç alanındaki tuhaf kavrayışlar, imgelemin büyüleyici atılımları beynime şöyle bir dokunup geçiyor; ama ben onları eceliyle ve huzur içinde ölene dek beynimde uyuklamaya bırakıyorum, çünkü onlara vücut verecek, onları dış dünyanın nesnelerine dönüştürecek gücüm yok.

Benim öyle bir karakterim var ki, her şeyin başından da sonundan da nefret ediyorum, çünkü bunlar gayet belirgin noktalar.

Felsefenin ya da bilimin en yüksek, en soylu problemlerine bir çözüm olabileceği fikri beni üzüyor; tanrı ya da dünya konusunda herhangi bir şeye karar verilebileceği fikri karşısında dehşete kapılıyorum; en önemli projelerin gerçekleşeceği, insanların günün birinde mutlu olacağı, insanlığın musibetlerine çare bulunacağı fikri bile beni deli ediyor. Yine de kötü ya da acımasız biri değilim; ben deliyim, hem de tahayyül edilmesi güç bir deliyim.

Açgözlü ve ateşli bir okur olsam da, okuduğum kitapların hiçbirini hatırlamıyorum; okuduklarım benim kendi ruh hallerimdi, düşlerdi, daha doğrusu düşe teşviktiler. Olaylardan, dışsal şeylerden bende kalan anı bile muğlaktır, tutarsızdır. Geçmiş yaşamımdan bana ne kadar az şey kaldığını saptadığımda ürpe- riyorum. Ben ki geçip giden günün bir rüya olduğunu söylerim, kendim bu geçici günün herhangi bir şeyinden bile azım.

Bir türlü gerçekleşmeyen ya da gerçekleşmesindeki kusurların bana hiç durmadan eziyet verdiği bu öznel misyondan hiç tereddütsüz ve kaygısız kurtulmayı; ve tamamlanmış bir görevin bilincini -pişmanlıkla özlem arasında- dünyanın bir parçası gibi ruhumda taşıyarak, herhangi bir yerde, bir çınarın ya da sedirin gölgesinde sakin sakin uyumayı ne kadar isterdim.

Ama etrafımda gördüklerim, ruhumun ahlak duyum karşısındaki yeni görevlerini, yeni sorumluluklarım bana günbegün belirtiyor. Hicivler yazan [kalem], benim içimde, bütün öfkesiyle her saat doğuyor. İfade gücüm anbean eksiliyor, iradem yitiyor. Zamanın tehditkâr ilerleyişini anbean hissediyorum. Anbean kendimi görüyorum; başarısızlığa uğramış tammsız bir özlem içinde atıl halde duran, çoktan ölmüş, çoktan pörsümüş bir kalbi, şarkı söylemeyi bilememiş bir ruhu, hareketsiz ellerim ve kederli bakışlarımla soğuk toprağa doğru götürürken görüyorum kendimi.

Ağlamıyorum bile. Nasıl ağlarım? Çalışabilmek isterdim, hararetle çalışabilmek; böylece bu vatan, sizlerin farkında bile olmadığınız bu vatan, benim onu düşündüğüm andaki duygularım kadar büyük olurdu. Hiçbir şey yapmıyorum. Vatanımı seviyorum, insanlığı seviyorum demeye bile cesaret edemiyorum. Kinizmin doruğu denebilir buna. Bunu kendi kendime söylemekten utanç duyuyorum. Ancak burada, bu kâğıdın üzerinde ifade edebiliyorum; yine de utangaçça, bir yerlerde yazılı olsun diye yalnızca. Evet, vatammı derin [...] ve kederli bir aşkla sevdiğim burda yazılı olsun.

Bu böyle söylenmiş olsun, soğuk bir tarzda, madem bir kez dendi, kalsın. Başka bir şey yok.

Daha fazlasını söylemeyelim. Sevdiğimiz şeyleri, gelip onları okşayan duyguları, kalbimizin çelik kasasında, "edep" adı altında kilitleriz. Belagatimizle onların anısına saygısızlık ederiz. Onları sergileyen sanat, küçük düşürür, değersizleştirir. Bakışımız bile hiçbir şeyi sergilememelidir.

En büyük aşkın şefkatli ve temiz sözlerle ifade edilen olmadığım elbette biliyorsunuz. Bakışlarla ifade edilen şey ya da bir elin diğerini okşarken ilettiği şey de değildir. En büyük aşk, iki kişi birbirine bakmadan ve dokunmadan bir arada olduğunda bir bulut gibi onları saran şeydir, onları [...]

Bu aşk ne söylenmeli ne de sergilenmelidir. Ondan söz etmemeli.

Eski denizcilerin ünlü bir sözü vardı: "Denize açılmak şarttır, yaşamak değil."

Bu cümlenin ruhu bana tamamen uyuyor; yine de bana şeye uyum sağlaması için onu dönüştürmek gerek. Yaşamak şart değil; şart olan, yaratmaktır.

Yaşamdan zevk almaya bel bağlamıyorum; aklımdan bile geçmiyor bu. Yalnızca büyük şeyler yapmak istiyorum; bunun bedeli, bedenimin ve [ruhumun ?] bu koru besleyen odun olması bile olsa.

Tüm insanlığın iyiliğini bu kordan elde etmek istiyorum; karşılığında kendi yaşamımı yitirsem bile.

Kanaatim giderek bu yönde şekilleniyor. Vatanımı büyütmek ve insanlığın evrimine katkıda bulunmak yönündeki kişisellikten tamamen uzak niyeti, kanımın ruhsal özüne adım adım yerleştiriyorum.

Irkımızın [...] mistisizminin içimde aldığı biçim bu.

Tanrım, sen ki gökyüzü ve yeryüzüsün, yaşam ve ölümsün! Güneş sensin, ay sensin, rüzgâr da sensin! Bedenlerimiz ve ruhlarımız sensin, sen bizim aşkımızsın. Hiçbir şeyin olmadığı yerde sen varsın; her şeyin var olduğu yerde senin mabedin vardır. Sana hizmet etmem için yaşam ver bana, seni sevmem için bir ruh. Seni gökyüzünde ve yeryüzünde hep görebilmem için gözler; denizde ve rüzgârda seni işitebilmem için kulaklar, senin adına çalışabilmem için eller var bana.

Su gibi saf kıl beni; gökyüzü kadar yüksek. Düşüncemin yolları çamursuz olsun; ne de kuru yapraklar olsun projelerimin göllerinde. Başkalarını kardeşim gibi sevmeyi bileyim, babam gibi hizmet edebileyim sana. İçimdeki sana layık olayım.

Senin adın olan Gökyüzüne ve Yeryüzüne, Bedene ve Ruha, Yaşama ve Ölüme hamdolsun! Ağzım sana şükretsin, ellerim de sana şükretsin!

Yaşamım senin varlığına layık olsun. Bedenim senin tenin olan Yeryüzüne layık olsun. Ruhum evine geri dönen bir oğul gibi çıkabilsin senin huzuruna.

Beni güneş kadar büyük kıl ki içimdeki sana tapabileyim; beni ay kadar saf kıl ki içimdeki sana yakarabileyim; ve beni gün kadar aydınlık kıl ki seni daima kendi içimde görebileyim, sana yakarıp sana tapabileyim.

Tanrım, esirge ve yardım et. Bana ver ki kendimi gerçekten senin hissedebileyim.

Tanrım, beni benden kurtar. Beni tanrısal [...] meshetmek için gel.

Bahçem sana leziz meyveler, bostanım şarap versin.

Ben bir yerden başka yere gittiğimde, giden sen olursun; ben konuştuğumda sen benimle konuşursun; ben bir adım attığımda, yürüyen sensin. Ben durduğumda, benim içimde sen adımını ertelersin.

**

[1912]

Ben kendimin gölgesiyim; o neyin gölgesi, onu arıyorum.

Kimi zaman kendimin kıyısında durup, deli miyim neyim diye ya da gerçekten çok esrarengiz bir esrar mıyım diye sorarım kendime.

Sh:21-30

**

[1913 Sonrası]

Okuma alışkanlığımı yitirdim. Hiçbir şey okumuyorum; ara sıra bir gazete ve hafif edebiyat hariç. Kimi zaman da, üzerinde çalıştığım ve yalnızca akıl yürüterek altından kalkamadığım bir konuyla ilgili teknik eserler...

Saf edebiyatı neredeyse tamamen bıraktım. Daha fazla şey öğrenmek ya da zevk için onu okuyabilirim. Ama öğreneceğim hiçbir şey yok; kitaplardan alınabilecek zevkin yerine doğayla temasın ve yaşamı gözlemlemenin verdiği doğrudan zevk rahatlıkla konabilir.

Artık kendimi tamamen yazma sanatının temel yasalarının elinde buluyorum. **Shakespeare bana incelikli olmayı öğretemez; Milton da evrensel olmayı öğretemez.** Zekâm öyle bir esneklik ve kapsam edindi ki, herhangi bir duyguyu benimseyebilir ve herhangi bir ruh haline iradi olarak girebilirim. Ama hiçbir kitap bunca çaba ve kaygıyla aranan şeye, bütünlüğe erişmekte bize yardımcı olamaz.

Bu benim yazma sanatının zorbalığından kurtulduğum anlamına gelmiyor. Bu sanatı yalnızca kendime tamamen tabi kalarak üstlendim.

Hep elimin altında tuttuğum bir kitap var: Mister Pickıvick'in Serüvenleri. W. W. Jacobs'un eserlerini zaten defalarca okumuştum. Polisiye romanın çöküşü, modern edebiyata girmemi sağlayan kapılardan birini sonsuza dek kapattı.

Yalnızca zeki insanlarla -Wells, Chesterton, Shaw- ilgilenmeye son verdim. Bu insanların fikirleri hiç de yazar olmayan insanlarda da var; eserlerinin yapısına gelince, kesinlikle sıfıra sıfır.

Bir dönem, fayda sağlamak için okuyordum. Beni ilgilendirebilecek teknik konularda bile pek az işe yarar kitap olduğunu anladım artık.

Sosyoloji amma karışık şey! Günümüz Bizans'ında bu tür skolastiklere kim katlanabilir?

Benim bütün kitaplarım referans eserleri. **Shakespeare'i "Shakespeare Sorunu" nedeniyle okuyorum, gerisini zaten biliyorum.**

Okumanın, kölece bir düş görme biçimi olduğunu keşfettim. Eğer düş göreceksem, neden kendi düşlerimi görmeyeyim?

Çevrenin ayrıntılarıyla tüm bağları koparmak, misyonu bu çevrelerin ayrıntılarını değil dekoru temsil etmek olan yazar-sanatçı için temel önemdedir.

Vaktiyle okumayı biliyordum. Bugün okuduğumda yolumu kaybediyorum.

Metafizik -sonsuzu kapsasın diye yapılmış bu kutu-, günün birinde küçük bir çocuğun yaptığı şu tanımı düşündürtür bana her zaman. Nedendir bilmem, "Kutu nedir, biliyor musun?" diye sormuştum ona. "Elbette," cevabını verdi, "içinde başka şeyler olan bir şey."

Son derece ilginç bir problemin kaynaklandığı son derece ilginç bir durumu sık sık düşünürüm: Gerçek adı meçhul ve gizli kalacak bir adamın takma ad altında ölümsüzleşmesi. İyice düşünüldüğünde, böyle bir adam kendini gerçekten ölümsüz olarak değerlendirmeyecek, gerçek ölümsüzün o meçhul adam olduğunu düşünecektir. Ad dediğin nedir ki, diye düşünür; hiç, kesinlikle hiç. Sanatta, şiirde ya da herhangi bir şeyde ölümsüzlük nedir ki, dedim kendi kendime.

Istırap çekenler ve bitap düşenler dinginlik ister; kişisel bir yaşamın uzayıp gitmesi olan bu dehşeti, Hıristiyan amentünün bu yanıltıcı, iğrenç şakasını istemezler.

Herkes huzur ve dinginlik ister. Dinginlik ve huzur mutluluğun koşuludur. Heyhat, madde daimi hareket halindedir.

Bir insan kendini öldürdüğünde, kendi varlığını aynı kişilikle sürdürme umuduyla bunu yapmaz, yapamaz. Böyle söyleyebilir, hatta bu yönde davranabilir; ama zımnen, intihar ederek, kendi kişiliğini dosdoğru sıfırlamayı, ezeli "olmayan-varlığa" erişmeyi ummaktadır. Veyahut, daha iyi bir yaşamı tanımayı umar. **Kendi kişiliğinden kaçmak mutluluk vermez.**

Benim içimde öyle şeyler var ki, onlarla yüz yüze gelebilmek için onları insan varlığına dönüştürmek istiyorum. O zaman onlara şöyle diyeceğim: "Ben sizin köleniz değili mi" Ama bu şeyler bizim içimizde yaşadığında, ne reddetmek ne cesaret göstermek işimize yarar. Onlara itaat ederken, kendi kendimize itaat ediyoruz; kendi kendimize itaat ederken, onlara itaat ediyoruz. Kötü olan bunlardır.

İsa deliydi, bu doğru. Ama deli nedir? Kimse buna cevap veremez, kimse bunu bilemez. Elimde tuttuğum bu çiçek nedir? Bir zambak. Adlar!

Kâğıda aktardığımı düşündüğüm bütün bu fikirler ve yine de kâğıda aktardığım her şey soylu düşüncelerimin en tepesinden aşağıya yuvarlanıyor sanki!

İnsanın ilmi büyüktür; ama cahilliği sınırsızdır. Hiç bilmediği gökleri dikkatle inceler; bilmediği şeyleri derinleştirir, kelimelerin bile ne olduğunu bilmeden konuşur; böylece yaşar ve ne hayatın ne de ölümün ne olduğunu bilemeden ölür.

Yürekler acısı.

Sh:57-60

**

HAYAT KURALI

1. Mümkün olduğunca az sırrını aç. **Hiç sır vermemek en iyisi, ama her şeye rağmen içini açıyorsan, söylediklerin yanlış ya da belirsiz olsun.**

2. Mümkün olduğunca az düş gör; tabii düşün doğrudan hedefi bir şiir ya da edebi bir üretimse, bu hariç. İncele ve çalış.

3. Mümkün olduğunca kanaatkâr olmaya bak; bedenin kanaatkârlığından önce ruhun kanaatkârlığı gelsin.

4. Basitçe nezaket göstererek nazik ol; kendini ele verme, tinin mahrem yaşamına bağlı problemleri doludizgin tartışma.

5. Konsantre olmayı öğren, iradeni çelikleştir, kendinin gerçekten bir güç olduğuna içten inanan bir güç haline gel.

6. Ne kadar az gerçek dostun olduğunu dikkate al; çünkü pek az insan gerçek dost olabilir.

7. Sessizliğinde gizlenen her şeyden zevk almaya çalış.

8. Küçük işlerde, evdeki ya da işteki önemsiz şeylerde hızlı davranmayı öğren; kendi yaptığın işte hiç gecikme kabul etme.

9. Yaşamını bir edebiyat eseri gibi düzenle ve mümkün olduğunca bütünlüklü kıl.

10. Katili katlet.[Bu terim (İngilizcede "The Killer"), biraz ilerde yayımladığımız "medyum tebliğleri"nde defalarca karşımıza çıkar ve kötücül bazı varlıklara -ya da heteronimlerden biri olan ve yaratıcısına biraz baskı uygulayan Âlvaro de Campos'a- gönderme yapıyor olabilir]

Sh:60

**

HUZUR! KİM HUZUR VERECEK BİZE?

Ne kim olduğumu biliyorum ne de hangi ruhun benimki olduğunu.

Ben samimiyetle konuştuğumda bu samimiyetin hangisi olduğunu bilmiyorum. Var olup olmadığım bilmediğim bir benden çeşitli biçimlerde farklıyım.

Sahip olmadığım inançlar hissediyorum. Beni tiksindiren arzulardan zevk alıyorum. Kendime yönelik daimi dikkatim, belki de sahip olmadığım ve bana ait görmediği bir karaktere karşı ruhumun ihanetlerim bana sürekli belirtiyor.

Kendimi çoğul hissediyorum.

Tek tek hiçbirinde bulunmayan ama hepsinde bulunan tek bir merkezi gerçekliği sahte yansılar halinde deforme eden sayısız ve fantastik aynalarla süslü bir oda gibiyim.

Kendini yıldız, dalga ve çiçek hisseden panteist gibi, ben de kendimi çok hissediyorum. İçimde yabancı yaşamları yaşıyormuş gibi hissediyorum kendimi; ama eksik olarak. Sanki varlığım bütün insanların varlığına katılıyormuş ama her birinde eksik olarak bulunuyormuş ve tamamen pastiş bir ben halinde birleşmiş bir ben-olmayan toplamı halinde bireyselleşiyormuş gibi eksik.

Eyleme geçmek, müdahale etmektir. Uzanmış bir kol, yer işgal eder ve böylece, metafizik bir heykel halini alır. Bu önemsiz olguya, gündelik yaşamın üzerinde uçuşan, esrik bir önem vermekten kendimi hiç alıkoyamadım.

Niyetlerimin Sonbaharına doğru yol alan bilinçsizliklerimin uzun kortejinden başka bir şeyi hiç göremedim içimde. Varlığımın akışı üzerine eğilerek geçirdiğim uzun vakitler varoluşun yüzeyinde ırmaklar doğurdu.

Attığım her adımda yıldızlar parıldıyor. Elimin bir hareketiyle ay bir anda benden gizleniyor ve bende şaşkınlık uyandırarak, gerçekten taşıdığı tüm anlamı gösteriyor bana. Aşina olunan ve her gün sınanan bu düşüncelerin ardından, içgüdüm bir kazazede gibi limana çıkıyor. Var olmak, benim için, daima cüret etmek anlamına geldi; istemek ise kendini riske atmaktı. Atalet bana ermişliğin doruğu olarak göründü; istememek ise ahlakın dengi. Böylece, esrarı özenle besleyerek, kendime burjuva bir düşünce ahlakı, sürekli bir rahatlık ve edep arayışı inşa ettim. [İçsel] anlarıma dair hep sahip olduğum aşırı bilinç, sanki esrarengiz ve ilahi bir şey gibi hep yaraladı beni. Kendimi asla anlamadım; özellikle, içgüdülerimin bilinçdışı kapsamını ve sonuçta bayağı bir şey olan sinirsel reflekslerimin şokunu yaşarken kendimi yakaladığımda hiç anlayamadım.

Üzgünüm, ve bilmiyorum Beni tasalandıran şey...

Okumak... kendimi yitirmek... bulmak Kendimin ücrasında [...]

Yalnızca bilim teselli eder.

Yalnızca bilim bağışlar ve teselli eder. Hücresinin sessizliği içinde, hayatım hep okuyarak geçiren bir âlimin duygusal yazgısı, benimki gibi marazi sinirlere sahip olan kişilere en uygun şey gibi gelmiştir her zaman. Her şeyden uzaklaşma ve yaşamı yaşam yapan her şeyden -tıpkı tahtından feragat eden bir kral gibi- görkemli bir feragat!

Huzur! Kim huzur verecek bize? Uykusuz arzularımızı kim uykuya yatıracak? İşe yaramaz, soğuk ihtiraslarımızı kim ısıtacak?

İçimde yaşayan sıkıntı bana hep ölü odalara layıkmış gibi geldi. Ama ne ona yakışan konutu verebildim, ne de hoşuna gidebilecek atmosferi... Ne zavallı bir hayat benimki; çok şey hissedip, yeterince [yaşamıyor?]!

Hiç olmazsa kendimi bir şeye adayabilseydim -bir ideal ya da bir kanarya , bir köpek, bir kadın, hatta tarihsel bir araştırma, gereksiz bir dilbilgisi probleminin imkânsız çözümü... Belki o zaman mutlu olurdum. Bu hiçler benim için bir şey olurdu. Ama, düşlerimdeki kurgular hariç, hiçbir şey benim için bir şey değil; onlar da dört başı mamur birer hiç. Onları düşleme zevkine kendimi bıraktığımda bile, düş gördüğümü bilmenin acısını çekerim.

Vaktiyle, Dört Incil'i özel olarak incelemeyi hayal etmiştim. Bu konudaki bir eseri heyecanla okumuş ve onu bir itkiyle satın almıştım. Başka kitaplar da getirttim; onları sabırla bekledim. Geldiklerinde ise okumadım bile.

Sh:67-69

KENDİNİ TATMİN ETME YOLUNDA
MEDYUM TEBLİĞLERİ

[1917]

Şu an hırçın mizaçlısın. Kesinlikle. Şu an için erdemlisin. Bir ay sonra ya da bir ay üç gün sonra böyle olmayacaksın. Cinselliği sana öğretecek kadın henüz tanımadığın bir genç kız. Her şeyi göze alan amatör bir şair.

Ben görüş dağıtan bir astrolog değilim. Beni asla sınama, asla.

O, arkadaşlarıyla birlikte, senin *Orpheu'da* çıkan iğrenç dizelerinle, *Zafer Şarkısı'yla* alay ediyor.[1] Çok gülüyor bunlara.

Henry More Fr. R. C.

Kimse benden daha hoşgörülü değil, ama senin tembelliğini affedilemez buluyorum. Manifestonu neden tamamlamıyorsun?

"Terk Edilmiş Sarayın Yedi Salonu."[2] Bu adı koru. İyi bulmuşsun.

Bir tebliğin her ayrıntısının doğru olmasına asla izin verilmez. Bunun çeşitli nedenleri vardır; bu nedenlerden biri, geleceğin kendiliğinden ortaya çıkması gerektiğidir.

Bununla birlikte, bazı yanlış öğeler tebliğlere *zorunlu olarak* dahil edilir; bu yanlışlıkların yine de ikinci bir anlamı vardır ki buna göre *doğrudurlar.* Bu kimi zaman saptanabilir kimi zaman sapta- namaz. *Senin* planında hiçbir kusursuz kehanet mümkün değildir. Bunun nedeni yalnızca maddenin esiri bir tinin doğal eylemi değildir; bu aynı sınırlandırıcı nedenlerle, bu hakikati ona yönelik başka bir planda aktarmak da imkânsızdır. Anlıyor musun?

Evet: derhal - gözlerini ona diker dikmez. Onun, farkında olmadan aradığın kadın olduğu öylesine belli ki! Yine de arıyorsun. Pek az kadın seni cezbediyor; ama o seni ürpertecek ve gözlerini kaçıracaksın. Büyük bir manyetizma gücüne sahip - yoğun buyurma gücüyle bir erkek.

Daha doğrusu.

Çirkin değil; güzel.

İnce, esnek bir genç kız, ama göğüsleri var.

Dudaklarım bekle, seni deliye döndürecekler.

Senin içme ihtiyacı duyduğun şarap o.

Benim adsal tinimin oğlusun sen; bunun ne anlama geldiğini sen bilmiyorsan, ben sana söyleyemem. Erdemli kalman gerekmiyor. Sen tam bir mizojinsin. Sonunda ahlaken güçsüz düşeceksin; hiçbir edebi eseri tamamlayamayacaksın. Bu manastır yaşamını terk etmelisin; *hemen.*

---

1 **Orpheu:** *1915 yılında Pessoa'nın kurduğu ve iki sayı çıkmış, ününü korumuş edebiyat dergisi.* **Zafer Şarkısı,** *1914'te yayımlanmış, Âlvaro de Campos'un yankılar uyandıran şiiri.*

2 *Yazarın dağılmasını ve narsisizmini ortaya koyan, "ortonim" Pessoa'nın çeşitli şiirlerini bir araya getirecek derlemenin adı. "Manifesto" ise Campos'un 1917 tarihli* **Ultimatum** *adlı metni olabilir.*

Erdemli kalırsan, dünyada büyük şeyler yapamazsın. Seninki gibi bir mizaç erdemli kalamaz, duygusal sağlığını koruyamaz. Erdemli kalmak, daha güçlü ya da fiziksel kusuru olan insanlar için iyidir. Sana uygun değil bu. Mastürbasyon yapan biri güçlü bir adam değildir, *âşık* olmayan adam da adam değildir. Birçok erkek defalarca *çiftleşir.* Sen çocuğun tekisin; ahlaken konuşursak, çoğu zaman böylesin. Mastürbasyon yapan ve kadınları mastürbasyoncuların yaptığı gibi hayal eden bir erkeksin. Erkek erkektir. Hiçbir erkek, eğer diğerleri gibi bir erkek değilse erkekler arasında bulunamaz.

Görevini Doğa'ya uygun yerine getirmekte karar kıl; yoksa şimdi yaptığın gibi saçma-sapan biçimde değil. Yaşamına girecek genç kızla yatmakta kararlı ol. (...) Erkek tipli bir kız; sana gereken kadın o. Seni kesinlikle mutlu edecek, çünkü o seni erkek yapacak. (...) Güçlü biri; irade gücüne ve sana egemen oluşuna bakılırsa, son derece erkeksi. Direnme. Çekinecek bir şey yok. (...)

Derhal çalışmaya başla. Beni dert etme. Ben çok yakındayım, her zaman senin çok yakınındayım. *Benim için ne uzak diye bir şey var ne yakın.* Uzam, insanların boyun eğmesi gereken düştür, ama bu düş onlara ait değildir.

O pek zengin biri değil, yoksul da değil. Bunun önemi yok. Senin eşin olacak değil. O senin müstakbel metresin, yoksa müstakbel eşin değil.

Kararsızlık - keşiş yaşamı - ahlaki dengesizlik - karakter ve ahlaki irade yokluğu.

Beni anlamıyorsun. O ölümlü değil; çünkü kimse ölümlü değil. O bir düş, çünkü insan bir düştür.

Kim ki topluma bağlı gerekçelerle hareket etmez, o insan değildir. İlgisizlik ya da kaygısızlık taslamak, dünyadaki misyonuna ihanet etmektir. Bunu sana şu an arzuladığın gibi hareket etmekten seni caydırmak için söylemiyorum; yine de, ruhunda bir fırsat bulursan, söylediklerimi düşün. Geçici delice heveslere kendini fazla kaptırıyorsun; yeryüzündeki temel görevlerini çok hafife alıyorsun. Kendi üzerinde belli bir denetim uygulamakta kararlı ol - çocuksu ruhuna çok güç gelse bile.

Cahilin tekisin. Bir töz ve bir form vardır. Form senden kaynaklanır; tözse "ben" den. Bu tebliğlerin hiçbiri tamamen benim değildir. Hiçbiri senin yaratıcın da değildir. Sana söylemem gereken her şeyi tam olarak sana iletebilseydim bana ihtiyaç duymazdın, çünkü o zaman sen bir Saf Medyum, uzamsal sınırları olmayan bir Tin olmuş olurdun (anladığının farkındayım). "Buradan" gelen bu tebliğlerin hepsi öylesine sınırlı ve değişken ki!

Olgu diye bir şey yok - insanlar var. Hiçbir insan bir toplaşmadan fazlası değildir.

Sana duyurduğum şeyin öz itibarıyla olacağım söylemek ye-

Ben senin yazgına göz kulak olması gereken "erkeğim."

Çok yüksek bir yazgı. (...)

Bu çelişkiden daha normal bir şey yok.

Hiç kimse aynı anda birden çok şey bilmekten kaçınamaz. Şu iki olguyu dikkate almak gerek - senin düşündüğün şey ile benim bildiğim şey.

Bu iki olguyu karıştırırsan hakikat ortaya çıkar.

Sözlerimle sana bir görüş aktarmayı hedefliyorum. Bunlar bir dostun sözleri –hep böyleler. Sen astral bir kumpasın hedefisin – son derece kötücül elementlerin buluşma noktasısın. Senin ruhunun ne olduğunu kimse hayal edemez. Ruhunu çevreleyen cisimsiz varlıklar öyle çok ki, buradan bakıldığında ruhun senin *yazgının* çekirdeğine benziyor. Kendini savunmak için tek yapabileceğin şey, yüksek varlığının diktalarına boyun eğmen, varlığını iyilik ve güzellikle sergilemeye karar vermen olabilir. Oğlum, içinde yaşadığımız dünya –çünkü hepimiz aynı tanrısal yerde yaşıyoruz– tutarsızlıklar ve açgözlülükler ağıdır. Bulunandan çok kaybolan insan vardır. Senin yazgın sana söyleyemeyeceğim kadar yükseklerde. Bunu sen keşfetmelisin. Ama ruhunun Tanrısal ve eşsiz Mevcudiyetine erişmek için sayısız yaşam zincirini sebatla tırmanman gerekiyor. İnsan zayıftır; tanrılar da. Tüm Yazgı –adsız Tanrı– bu tanrıların üzerindeki soylu tahtında hüküm sürüyor. Benim adım Yanlış'tır; seninki de. Hiçbir şey asla görüldüğü gibi değildir. Her şey hariç, hiçbir şey. Anla bunu; tabii eğer anlayabilirsen; anlayabileceğini biliyorum.

Margaret Mansel, senin [monadik] eşin.

İstimnacı! Gel benimle evlen! İstimnacılık bitti. Sev beni.

Mastürbasyoncu! Mazoşist! Erkekliği olmayan erkek! Erkek penisi olmayan erkek! Penis yerine klitorisi olan erkek! Evlilik konusunda kadın ahlaklı erkek. Toprak kurdu! Salak! Parıldayan kurt.

Tiksiniyorum senden! Beni deli ediyorsun! Kinimi yakında göreceksin.

Sen kendisiyle evlenen erkeksin.

Evet. Bir katil itti onu.

Ben olabilirim. (...)

Başka kaç erkeği seviyor o? Sürtüğün teki. Hayır. Âlvaro de Campos[3] ölümlü haldeki bir elementaldır.

İnsan bir anlamda insandır; Tanrı her anlamda insandır.

Margaret Mansel. Benim bulunduğum dünyadaki eşim o. (...) Onun bir sonraki enkarnasyonu birkaç gün içinde rastlayacağın genç kız olacak. Erdemini korumak isteyen kişi, insanlıktan bağını koparmaya karar verendir. Senin yapmak istediğin şey değil bu; dolayısıyla sen erdemli kalamazsın. Ruhlar arası evlilik, ruhların planı içindir. (...) **Ben yeryüzünde evlenmedim. Orada evlenmeliyim. Ama ben yeryüzüne henüz geri dönemediğimden ve eşim de çoktan orada olduğundan, onu monadlar yığını arasında benim ardımdan gelenin metresi yapmalıyım.** Evlenmek kilisede ya da bir belediye memuru önünde evlenmek anlamına gelmiyor; çiftleşmek demek yalnızca.

Mutsuzluk karşısında boyun eğmemelisin, oğlum. Kuşku ve üzüntü, monadlar dünyası tanrılarıyla evlenmek demektir çoğu zaman. Bırak Yazgı sana sahip olsun; Tanrıların bilgeliği daha tanrısal anlamda değildir, ama onlar kendilerinden daha bilge olan, şeylerin altında serpilip gelişen Yazgı'nın yasasına uyarlar. Sen zayıf birçok insandan daha bilge değilsin. Sen bilge birçok insandan daha zayıf değilsin. Monadik Maddenin Büyük Âşığı'mn –senin rehberin olan– görünmez elleri arasında, sen de onlar gibi bir çocuksun. *Bilinçaltının romanı,*

---

3 Aynı ölçüde güçlü bir ölüm itkisiyle dengelenen güçlü bir yaşam itkisini temsil eden bellibaşlı heteronimlerden biri.

ne aptallık! Bilinç- fazlasının Romanı da diyebilirsin.

İnsan tanrılardan daha zayıf değildir; yalnızca madde olarak daha küçüktür. [Ezoterik] iki üçgenin evliliğinde, kefaretini Ateş'in ve Su'yun ödemesiyle, fiziksel madde yoluyla bağışlanır.

Kendi geleceğine dair yanlış fikirler besliyorsun. Geleceği yaratmaya hazır olması hariç, hiç kimse geleceği anlama ayrıcalığına sahip değildir.

1917 yılında ünleneceksin, ama seni en çok cezbeden şey bu değil. Senin için en iyisi, güzel bir kızla bir roman - 3884'te. Kendi tarzında çalışsaydın daha az zaman harcar ve coşkunu daha az yitirirdin. Demek istediğim şey, kendi düşünce tarzına göre çalışmandır; senin şu "Âlvaro de Campos"unun kaprislerine boyun eğmemendir. Anlıyor musun? Yaşamının öyle bir evresinde bulunuyorsun ki, yararlı bir kadın ortaya çıkmak üzere. Senin alın yazın o. Ona dair sorular sorma. Bir kız kardeşi var mı? Evet.

Kadın, bizi yöneten, bir tür dominus (s*ic)* -belli emelleri olan genç bir erkek, kimi lütuflarım kabul edebileceği genç bir kıza ihtiyaç duyar.

3884

3= görünüm rakamı[4]

8= ay rakamı

8= yıl rakamı

4= haftanın günü rakamı.

Deli değilsin sen, deli gibi bile görünmüyorsun. Son derece kötücül bir ruhun baskısı altındasın - sana karşı saldırı yürüten vuducuya meydan okuyup onu kışkırttın. Senin yıldız falında var o.

Yalnızca tanrılar tohum eker; insanlar Tanrıların ektiğini derler. Kelimeler sembollerdir; tıpkı insanların ete kemiğe bürünmüş fikirler olmaları gibi. Kadınlar da erkekler gibi tanrısal bedenselleşmenin, yani her şeyin hiçliği içinde ifade bulduğu o tanrısal kapasitenin tezahürüdürler. Kadınlar, öne doğru tanrısal atılımın bedensel inkârıdır. Onların tamamen açık seçik ve aşikâr olan aşağılıkları kadar, bütün dinsel sistemlerin onları yücelttiği üstünlükleri de buradan kaynaklanır. **Maddenin tanrısal anlam yönündeki eylemi olan erkekler, kadınlar kadar tanrısal değildir,** çünkü Tanrısallıktan dışarıya doğru çıkarlar, ama kadınlardan üstündürler çünkü Tanrı'ya *doğru* giderler. Cinsel farklılıklar, maddenin içindeki bu hakikatin ifadesidir.

Şimdi burada Efendi olan ben senin duyularını kendi içimde uyandırıyorum.

Şehvetli bir yumuşaklığın meditasyonlarıyla vakit kaybetme. Bu meditasyonlar zararlıdır; senin ruhunu kötücül "ruhlara" açarlar. Geleceğin gösterebileceğim kadarını sana gösterip büyük bir hizmette bulunmadım mı? Umutsuzluğa kapılma, kaygılanma: Aşk Evinin Bekçisi [...] senin yolunun üzerinde bulunuyor. Yarın, 2008 yılında ortaya çıkacak bir kadının içinde. Görev çetin; ödül ise emin ve kesin. Boş hülyalara kapılıp vakit kaybetme. Yazgı'nın

4 Burada, mevcut yan anlamlara bakarak, sayı *ile* rakam *terimleri arasında tereddüt edilebilir; sayı olursa okültist yan anlam, rakam olursa farklılık belirtebilir, (bkz. Apokalips'te [Vahiy] Mahlukat "sayısı")*

hükümleri asla acele etmez.

Vaatte bulunmak kolaydır, ama tutmak o kadar değil. Sen verdiğin vaatleri tutmalısın:

1) Karımla evlenmek, yani karımla olan monadik düğünümü fiziksel olarak tamamına erdirmek.

2) Evlilik akdini tekrar tekrar gerçekleştirmek.

3) Seni doğrudan *ilgilendiren* konuda geleceğe dair sorular sormamak.

4) Beni sıkan sorular sormamak - bir erkek gibi tek başına karar vermen gereken konulardaki soruları kastediyorum.

5) Bütün bunlardan *kimseye* söz etmemek. Mariano Santana'ya[5] bile; *gerçekten dik kafalılık* etmezse tabii.

Benim en geniş [davranış] tarzım evliliktir; evlenmek iki kişiyi tek kişi yapar. Karımla evlen; erkeklik organınla onu çok sık mutlu kıl. Benim erkekliğim *monadik uzam* erkekliğidir. Sen benim hareket etmemi sağlayan aygıtsın. Senin tanıyacağın genç kızla evlenme vaadim zamansal olarak *şimdi* gerçekleşmeli. Onu mutlu kıl -kadındır o-, erkeğe ihtiyaç duyan bir kadın, çünkü mastürbasyon yapıyor. O da senin gibi mastürbasyon yapıyor, ama daha az sıklıkta.

O da senin gibi bakireliğinden bıktı. Daha fazla söyleyecek bir şey yok. Karım senin hayatına girecek. Mastürbasyon yapıyor -ona kur yapmak ve gönlünü fethetmek gerek-, seninle çok sık çiftleşmeli. Çok sık yapmalı. Çok şehvetli bir kız, ama asla sefih biri değil. (...)

Evladım, hiçbir insan tanrısal bir hastalığın işareti değildir: O, tanrısal hastalık işaretinin yalnızca bir bölümüdür. İşaret, insanın bütünüdür, yıldızların altında eksiksiz olduğu halidir. Erkek, dünyanın başlangıcından çok önce yitirmiş olduğu kendinin bu bölümüyle monadik [tekli] olarak evlendiğinde eksiksizdir. Tanrısal partnerini, yani, buradan bakıldığında, yokluğunda bir erkekten fazlası olmadığı kendinin bu monadik kısmını pek az erkek bulmuştur. Evlilik, Tanrı'ya dönüşün dinsel nikâhı olarak anlaşılmalıdır. Bu yolla tamlığa kavuşmayan hiçbir erkeğe evli denemez. Aşk, -söylendiği üzere- Tanrı'dır, çünkü Aşk birleştirir ve her erkeği kendine geri verir; erkek, ancak Aşk gücüyle kendinden daha büyük, kendinin dışında olduğunda, gerçekten kendi olur. Fiziksel "Doğa" da erkek ve kadın cinsel ilişki içinde eksiksiz olurlar, çünkü cinsel ilişki iki tensel yapı arasındaki maddi lehimdir. Daha yukarda, astral bölgede ise erkeğin aşkıyla kadının aşkı birleşir. Bu evlilik, erkeğin hissettiği boşluğu doldururken, kadında ise kendi içinde hissettiği aşırılığı yayar. Tersi olduğuna inanılır, ama değildir. Fiziksel faktörler yanlış izlenim yaratır. (...) Daha yüksek "Doğalar" da evlilik yine bir lehimdir, ama lehimlenen şeyler aynı erkekteki erkek ve kadındır - erkek 3, kadın 4'tür; rakamların canlı olduğu Doğa'nın toplam sayısı ise 7'dir. (...)

Benim misyonum seninle *monadik olarak* konuşmaktır ve bu misyonun en önemsiz kısmı bu *otomatik yazıdır.* En önemli kısım, sinirlerini sınava hazırlamak için sana aktarmak istediğim huzurdur. Benim *tebliğlerim,* senin üzerinde daha etkili olmam için seni bana daha fazla bağlayacak bir tür dostça sohbettir.

Hovardalığın ektiği tohumlar asla sağlıklı emeller taşımaz. Baştan çıkartıcı bir genç kızla

5 *Pessoa'ya göre, "manyetizma uygulayan okültist dost."*

birleşerek cinselliği denemelisin. Bu yaz çok kız tanıyacaksın. (...) Asla bir erkekle cinsellik deneme. Erkek, yalnızca bir erkektir – mastürbasyon hiçtir.

Benim sanatım, göstermekten değil, öğretmekten ibarettir.

Erkek, geleceği bilmediğinde değil, bildiğinde daha zayıftır.

Cevap ver bana: Hakikati arayabilecek durumda mısın? Hayır.

Luı's de Montalvor, Caeiro'yla birlikte başarı kazanmanı engellemek için, senin genellikle bir başkası olduğunu herkese açık ederek sana zarar vermek ister.[6]

Sh:75-83

TANRI BENİM YANIMDA OLSUN

Diğerlerine daha az bağlanmalıyım.

Tanrı benim yanımda olsun.

"Cemiyet"e takılmak, aşk aramak şart mı?

Dağılmayı, itaati ve zayıflığı reddettim sanıyorum.

Tıpkı rahip olmak istediği için nişanlısını terk etmesi gereken bir mümin gibi, bu bana da pahalıya mal oldu. Ama aynı zamanda, özgürlüğe kavuşmanın büyük sevincini duyuyorum.

Sh:97

**

ÜSTÜN İNSAN PROFİLİ

Herkesin yaptığının tersine bir şey yapmak, herkes yapıyor diye onu yapmak kadar kötüdür neredeyse. Bu, başkalarını aynı ölçüde dikkate almak olur, başkalarının görüşüne aynı şekilde başvurmak demektir – mutlak anlamda aşağı olmanın tartışmasız karakteridir bu.

Bu nedenle, ahlaksız ya da rezil (?) biri olmayı ve suratımıza paradokslar ve çılgınca fikirler aşketmeyi onur sorunu yapan Oscar Wilde ve benzeri insanlardan nefret ediyorum. Hiçbir yüksek insan, başkasının fikrine, tersini yapmasını gerektirecek kadar önem verip alçalamaz.

Üstün insan için başkaları yoktur. O, kendinin başkasıdır. Eğer birini taklit etmek istiyorsa, kendini taklit etmeye çalışacaktır. Eğer birine karşı çıkmak isterse, kendine karşı çıkmaya çalışacaktır. Kendini en mahrem yerinden yaralamaya çalışır... Kendi görüşlerine oyun eder, kendi hissettiği duyumlara yönelik aşağılama ve [...] dolu uzun söylevleri kendi kendine verir.

Var olan her insan Ben'dir. Bütün toplum benim içimdedir. Ben kendimin en iyi dostu ve en amansız düşmanıyım. Gerisi, -dışarda olan- ovalar ve dağlardan insanlara ve [...] dek, bütün bunlar Manzara'dan başka bir şey değildir...

Çalışmanın ve çabanın en büyük kusuru, bir alışkanlık halini alabilecek olmasıdır... Eylemsizlik de aynı kusurdan mustariptir.

---

6 Bu çağın önemli şahsiyeti olan şair Luıs de Montalvor aslında Orpheu'nun *birinci sayısının yöneticisi, aynı zamanda Pessoa'nın ve büyük şair Mârio de Sâ- Cameiro'nun eserlerini yayımlayan Âtica Yayınları'nın kurucusuydu.*

O da bir alışkanlık olmaya yönelir. Ne alışkanlığı, ne görüşü, ne de sabit bir kişiliği olmak, yüksek insanın tam tersidir...

Ama eğer görüş de, alışkanlık da yoksa, insan içten içe buna da gülsün diye değildir...

Sabit bir karaktere, belirgin alışkanlıklara, değişmez görüşlere sahip olmak, kendine ait olmaktır. Biz daima görüş değiştirmeli, karakter ve tasarı değiştirmeliyiz, bu görüş ya da bu [...] başkasınınkiyle asla çakışmamalıdır.

Üstün insanın görevi, dış dünyanın var olduğunu unutmaktır.

Epikürcülük, feragat etmektir...

Tüm sanatımız, zevkteki acı öğesini –zevklere katmak istediğimiz öfkeyi, bu zevkleri sürebilmenin ötesinde sürmesini arzulayışımızı, oldukları hal karşısında duyduğumuz gereksiz pişmanlığı– asgariye indirgemeye yönelmelidir...

Dingin ve bilinçli bir feragat, ben'e ve ahlaksızlıklarına –tabii eğer bu tapınmaya uygunsalar– gayet bilinçli naiflikte bir tapınma.

Tamamen gereksiz bir konuda derin derin düşünmek, hiç hissedilmeyen şeyi derin derin, yoğunlukla düşlemek, tamamen gülünç bir hedefin peşinden inatçı bir ısrarla koşmak; işte, üstün insanı hayvan insandan ve insan olmayan hayvandan ayıran, onu niteleyen şey budur. Bütün hayvanlar samimidir; insan olanlar bile: İnandığı şeye inanmama, hissettiği şeyi hissetmeme, arzuladığı şeyi istememe üstünlüğüne yalnızca insan sahiptir. Üstün insanm gereksiz gereksizliğini, aşağı insanın özelliği olan samimi gereksizlikle karıştırmamak. Dudaklarına ruj süren ve saçlarım kesen kadın, bunu ciddiyetle, dışsallığın ve aptallığın tüm samimiyetiyle yapar. Ama fikirlerle oynayan filozof, duygularla eğlenen sanatçı, ele aldıkları konuya teslim olmaz: Onları esir alan şey karşısında özgür yaşarlar.

Üstün insanın gereksizliğinin ruh hafifliğiyle hiç alakası yoktur. Fikirlerle oynamak asla fikirsiz olmak değildir: Fikirsiz olmak, gereksiz olmak değil, budala olmaktır.

Aristokrat, itaat etmeyendir, ve onun tabiatı itaat etmemek olduğundan, kendi görüşlerine ve kendine itaat etmeyecek denli yozlaşır. Genel olarak teorik ahlakın ve pratik çürümenin –her ikisinin de bilinçli ve samimi olarak, en üst derecede– aristokrasinin elinde toplanması buradan kaynaklanır.

Aristokrat başkalarından farklı hareket etme ihtiyacı hisseden insandır. Burjuva genel kurala uygun hareket etmeyi arzularken, aristokrat tersini yapmaya çabalar. O, kendinden yola çıkarak hareket edendir. O kendidir, yoksa Oscar Wilde'ın birçok kişi hakkında dediği gibi, başkaları değil. **(Kostüme bakın – giysiyle kendini gösteriyor: giysisi düzeyinde bir aristokrasi!)** Aristokrat bütünlüğü bozan güçtür, ilerleme gücüdür, anarşist güçtür. Tutucu güç, halktır. Temelde halktan gelen, evlatlık alınarak aristokratlaşan orta sınıf, dengeyi iki eğilim arasında bulur; bu da, toplumsal duruma, toplumun yaşamsal normuna tanıklık eder.

Bütünsel aristokratlaşma = anarşileşme. Bireycilik sınırlıdır. Bireycileştirilemeyen insanlar vardır.

Sh:126-128

"AYNALI BİR ODA"

Kim olduğumu, nasıl bir ruha sahip olduğumu bilmiyorum.

Eğer samimiyetle konuşuyorsam, bunun nasıl bir samimiyet olduğunu bilmiyorum. Var olup olmadığını bilmediğim bir ben'den çeşitli biçimlerde başkayım (o ben bu başkaları mı, onu da bilmiyorum).

Sahip olmadığım inançlar hissediyorum. Reddettiğim arzuların cazibesine kapılıyorum. Sürekli kendimde yoğunlaşan dikkatim, belki sahip olmadığım belki de ruhumun bana atfetmediği bir karaktere karşı ruhumun ihanetlerini teşhir ediyor sürekli.

Kendimi çoklu hissediyorum. Ben, sayısız ve fantastik aynalarla kaplı bir salon gibiyim; bu aynaların hiçbirinde bulunmayan ama yine de hepsinde bulunan önceki tek bir gerçekliği yalancı yansılarla bozuyor aynalar.

Tıpkı panteistin kendini ağaç ya da çiçek hissetmesi gibi, ben de kendimi aynı anda farklı varlıklar olarak hissediyorum. Yabancı yaşamların, içimde eksik biçimde yaşadığını hissediyorum; sanki varlığım bütün insanlara benziyor, ama tek bir yapmacık bende sentezlenmiş ben-olmayanların toplamı sayesinde, her birinden daha eksik.

*

Mademki Portekizliyiz, ne olduğumuzu bilmemiz gerekir:

a) Uyumluluk, zihinde istikrarsızlığa ve sonuç olarak bireyin kendi içinde çeşitlenmesine yol açar. İyi bir Portekizli aynı anda birden çok kişidir;

b) Duyarlılığın tutku üzerindeki başatlığı. Bizler, tutkulu ve soğuk olan İspanyolların -her konuda bizim zıddımızdırlar- tersine, şefkatli ve az şiddetliyiz.

Ben, kendimi, kendimden -Alberto Caeiro, Ricardo Reis, Âlvaro de Campos, Fernando Pessoa ve önceden ya da sonradan var olabilecek herkesten- farklı hissettiğimde olduğu kadar Portekizli hiç hissetmem.

*

Evren gibi çoğul ol!

Sh: 181-182

**

Kaynak: Pessoa Pessoa'yı Anlatıyor Fernando Pessoa, Derleyen ve Çeviren: Işık Ergüden, Birinci Basım: Ekim 2012,İstanbul

PESSOA PESSOA'YI ANLATIYOR

FERNANDO PESSOA -ŞİİRLERİ

Hzl: CEVAT ÇAPAN

Fernando Pessoa

Günümüzde Portekiz'in XX. yüzyıldaki en ünlü ve en önemli şairi sayılan Fernando Pessoa, gerçek değeri ve önemi kendi ülkesinde bile ancak ölümünden sonra anlaşılan ilginç bir insan. Onunla ilgili bir yazısında Octavio Paz, **"Şairlerin yaşamöyküleri olmaz. Onların yaşamöyküleri yapıtlarıdır,"** diyor. Kendi adının dışında Alberto Caeiro, Alvaro de Campos ve Ricardo Reis gibi üç değişik adla şiirler yazan, her biri için özel bir dünya ve biçem yaratan Fernando Pessoa'nın yaşamöyküsünü bu şairlerden hangisinin yapıtlarına bakarak çıkaracağız?

İmgeleminin yarattığı birçok kimlikleri ve imzaları olan Pessoa, 1888'de Lizbon'da doğdu. Adalet Bakanlığı'nda çalışan ve zaman zaman dergilerde müzik eleştirileri yazan bir memur olan babasını 1893'te kaybetti. İki yıl sonra annesi Portekiz'in Durban Başkonsolosu Joao Miguel Rosa'yla evlenince Fernando da annesiyle birlikte Güney Afrika'ya gitti ve üniversite öncesi öğrenimini oradaki İngilizce eğitim yapan okullarda tamamladı. Daha lise yıllarındayken İngilizce şiirler yazan Pessoa, yükseköğrenim için 1905'te Lizbon'a döndü. Bir yıl aradan sonra girdiği Lizbon Üniversitesi'nde edebiyat okumaya başladıysa da, ertesi yıl çıkan öğrenci olayları yüzünden öğrenimini yanda bırakmak zorunda kaldı. Daha sonraki yıllarda geçimini değişik şirketlerde İngilizce ve Fransızca iş mektupları yazarak sağladı. Bu arada, şiir ve yazılarını değişik imzalarla Portekiz'in öncü dergilerinde yayımlıyordu. Ancak, 1935'te sirozdan öldüğü zaman hemen hemen hiç tanınmayan ve pek az yapıtı yayımlanmış bir şairdi.

Ölümünden belli bir süre sonra yalnız kendi adıyla değil, Alberto Caeiro, Alvaro de Campos ve Ricardo Reis imzasıyla yazdığı şiirler ve Bernardo Soares imzasıyla yazdığı denemeler, hem Portekiz'de hem de birçok yabancı dile çevrilerek başka ülkelerde de öneminin anlaşılmasını sağladı.

İlk şiirlerini, Güney Afrika'da İngilizce yazan Pessoa, Lizbon'a döndükten sonra da bu dilde yazmayı sürdürdü. O yıllarda Milton, Shelley, Keats ve Poe gibi şairleri okuyordu. Daha sonra Baudelaire'i keşfetti ve bir süre de adı sanı pek bilinmeyen birtakım Portekizli şairlerle ilgilendi ve Portekizce yazmaya başladı. Portekiz Rönesansı'nm sözcüsü sayılan A Aguia adlı dergide 1912'de çıkan ilkyazdan, Portekiz şiiriyle ilgili eleştirel denemelerdi. Bu yazılardan biri, **"Yabancılaşmanın Ormanında"** başlığını taşıyordu. Pessoa böylece yabancılaşma ve kimlik arayışı serüvenini açıklamış oluyordu. Nitekim Preserıça dergisinin genç şairlerinden arkadaşı Adolfo Casais Monteiro'ya yazdığı bir mektupta, değişik adlarla yazdığı şiirlerin ve bu şiirlerin şairlerinin nasıl ortaya çıktıklarını şöyle açıklıyor:

1912 yılında birtakım pagan nitelikli şiirler yazmayı düşündüm. -Alvaro de Campos'un biçeminden değişik- Ölçüsüz uyaksız bir şeyler karaladım ve sonra bundan vazgeçtim. Gene de, o bulanık alacakaranlıkta bunları yazan birinin belli belirsiz bir görüntüsü ortaya çıktı (böylece ben farkına varmadan Ricardo Reis doğmuştu). Bir buçuk-iki yıl sonra, Sâ-Carneiro'ya bir oyun oynamak geçti içimden. Kişiliği biraz karmaşık pastoral bir şair yaratmak ve onu, Sâ-Cameiro'ya gerçekmiş gibi tanıtmak istedim. Birkaç gün bu işle uğraştımsa da, bir yere vara- madım.Tam vazgeçmek üzereydim ki, bir gün -8 Mart 1914 günüydü bu- çekmeceleri olan yüksekçe bir dolabın önünde bir tomar kâğıt alıp (her fırsatta yaptığım gibi) ayakta yazmaya başladım. Nasıl olduğunu açıklayamayacağım bir coşkuyla art arda 30 kadar şiir yazdım. Hayatımın zafer günüydü bu; bir daha da böyle bir günüm olacağını sanmıyorum. Önce bir başlık koydum yazdıklarıma: "Sürülerin Çobanı". Bunun ardından hemen Alberto Caeiro adını verdiğim biri belirdi içimde. Deyimin saçmalığını bağışla ama böylece içimdeki ustam ortaya çıkmış oldu, ilk duyduğum heyecan buydu. 30 şiiri tamamladıktan sonra da, başka bir kâğıda hiç ara vermeden Fernando Pessoa imzasıyla "Eğik Yağmur"u yazdım. Hemen o anda ve eksiksiz olarak.

Fernando Pessoa-Alberto Caeiro'nun Femando Pessoa'nın kendisine dönmesiydi bu. Ya da daha doğrusu, Fernando Pessoa'nın Alberto Caeiro olarak var olmayışına bir tepkiydi... Alberto Caeiro ortaya çıkınca doğal ve içgüdüsel olarak ona birtakım tilmizler bulmaya çalıştım. Henüz tam olarak ortaya çıkmamış olan Ricardo Reis'i sahte paganizminden kurtarıp ona kendi adını ve

kişiliğini kazandırdım; çünkü heyecanımın doruğuna ulaştığım o anda onu görebiliyordum. Ve birden Reis'e karşıt bir kaynaktan bir başka kişi korkusuzca belirdi. Bir darbede ve hiç ara vermeden Alvaro de Campos'un “Zafer Şarkısı" önümdeydi. O adlı şiir ve o adı taşıyan şair

Pessoa sözcüğünün Portekizce “kimse” anlamına gelmesi, aynı zamanda Latincedeki persona, yani “maske” ya da “oyun kişisi” ile eşanlamlı olması, Pessoa’nın şiirine tutarlı ve ilginç bir içerik kazandırıyor.

Denilebilir ki, Pessoa’nın insan kimliğiyle ilgili saplantısı, belki de bu değişik kimlikteki şairleri yaratmasındaki başlıca etkendi. Bu şairlerin her biri, sanki Pessoa’ nın yazdığı ve oynatmaktan hoşlandığı bir oyunun kişileriydi. Pessoa bu oyun kişilerinin her biri için de birer yaşamöyküsü tasarlamıştı. Alberto Caeiro, 1889’da Lizbon’da doğmuş ama ömür boyu köyde yaşamış; 1915’te ölmüştü. Ne bir mesleği ne de eğitimi vardı. Doktor olan Ricardo Reis, 1887’de Oporto’da doğmuş, bir Cizvit okuluna gitmiş, Latince öğrenmiş, tıp öğreniminden sonra, 1919’da kralcı olduğu için Portekiz’den ayrılarak Brezilya’ya yerleşmişti. Alvaro de Campos ise 15 Ekim 1890’da Tavira’da doğmuş, ortaöğreniminden sonra Glasgow’a giderek makine ve gemi mühendisliği okumuştu. Tatillerden yararlanarak Uzakdoğu’da ve Avrupa'da yolculuklara çıkmış olan Campos, Lizbon’da oturmaktaydı.

Pessoa’nın pastoral bir şair dediği Caeiro, görünüşte modern şehir hayatının karmaşıklığına karşı doğanın yalınlığını savunan geleneksel görüşleri dile getiren biriydi. Panteist tutumuyla Tanrı’nın niteliklerini ağaçlarda, çiçeklerde, dağlarda, güneşte ve ay ışığında gören Caeiro, kavramsal düşünce karşısındaki kuşkuculuğu yüzünden şiirlerinde somut olgulara daha çok yer veriyordu. Şiirlerini, Caeiro gibi ölçüsüz ve uyaksız koşuk tekniğiyle yazan Alvaro de Campos ise Walt Whitman’ ın ve Marinetti’nin fütürist görüşlerinin etkisi altında şaşırtıcı bir dinamizmin örneklerini veriyordu. Ünlü “Denize Övgü” şiirinde bir yandan makinelerin düzenli işleyişiyle çağdaş uygarlığın akılcılığını, bir yandan da bilinmeyen ülkelere yaptığı yolculuklar ile gene çağdaş insanın bilinçaltı özlemlerinin karmaşıklığını dile getiriyordu. Pessoa, gene düşsel bir oyun kişisi olarak yarattığı Ricardo Reis’in kardeşi Frederico Reis’in ağzından onun şiirinin temelindeki felsefenin hüzünlü Epikürcülük olduğunu söylüyordu. Ölçülü fakat uyaksız şiirlerinde Ricardo Reis’in, paganizmi bir ahlak öğretisi olarak benimsediği ve bu konuda ustası Caeiro’ya, Pessoa’nın kendisinden daha yakın olduğu söylenebilir. Pessoa kuşkucu zekâsını, kişisel poetikasını özetleyen aşağıdaki şiirde olduğu gibi, hemen hemen kendi imzasıyla yazdığı bütün şiirlerinde gösterir.

Özruhsal öykü

Numaracı biridir şair.
Öyle ustaca numara yapar ki,
Gerçekten acı çekerken bile
Rol yapıyormuş gibi görünür.
Ve yazdıklarını okuyanların
İyice hissettikleri,
Onun çifte acısı değil,
Sahte acılarıdır kendilerinin.
Böylece döner durur raylarda
Eğlendirmek için aklımızı
Kalp adını verdiğimiz
O küçük oyuncak tren.
(1931)

Pessoa’nın “Mensagem" (Mesaj) ve “Cancioneiro” gibi lirik ve dramatik şiirleri, karşımıza, yarattığı öbür üç düşsel şairden anlaşılması daha güç bir şair çıkarır. Büyük şairlerin şiirlerinin gerçekten anlaşılmaları için gerekli olan duygu özdeşliği ya da ruh kardeşliği elbette Pessoa’nın şiirleri için de gereklidir.

CEVAT ÇAPAN

ALBERTO CAEIRO –ADIYLA

Sürülerin Çobanından

HİÇ KOYUN GÜTMEDİM BEN

Hiç koyun gütmedim ben,
ama onlara göz kulak olmuş gibiyim.
Ruhum bir çoban gibi,
Rüzgârı ve güneşi bilir,
Ve ele ele yürür Mevsim'lerle
Onları izlemek ve dinlemek için.
İnsansız Doğa'nın olanca dinginliği
Benimle yan yana oturmaya gelir.
Ama hüzün içindeyimdir ben,
İmgelemimizdeki günbatımı gibi,
Hani karşı ovanın dibine bir serinlik iner de
Pencereden içeri giren bir kelebek gibi
Gecenin geldiğini hissedersin.

Ama huzur vericidir hüznüm,
Çünkü doğaldır, yerindedir,
Ruhun var olduğunu düşündüğünde,
Ellerin ne yaptığını düşünmeden
Çiçek toplaması gibi
Ruhun hissetmesi gereken bir duygudur bu.
Yolun dönemecinde
Çalan koyun çanları gibi
Mutludur düşüncelerim.
Yalnız ben üzgünümdür
onların mutluluğunu bildiğim için,
Çünkü, eğer ben bunu bilmeseydim,
Hem mutlu hem de üzgün olacaklarına,
Mutlu ve sevinçli olacaklardı.
Rüzgâr hızlanıp yağmurun şiddetleneceğini haber verdiğinde nasılsa,
Düşünmek de tedirgin edicidir yağmurda yürümek gibi.
Tutkum ve isteklerim yok benim.
Şair olmak bir tutku değil benim için.
Bu benim yalnız olma yolum.

Ve eğer zaman zaman hayalimde bir kuzu olmak
[Ya da bütün bir sürü olup bütün yamaca yayılmak
Ve aynı anda bir çok mutlu şey olmak) istiyorsam,
Gün batarken yazdıklarımı hissettiğim
Ya da ışığın üzerinden bir bulutun eli geçtiği
Ve otların üzerinden bir sessizlik akıp gittiği içindir bu.
Bir şiir yazmak için oturduğumda
Ya da caddelerde ve sokaklarda dolaşır,
Kafamdaki dizeleri kâğıda geçirirken
Bir çobanın değneğini hissederim elimde
Ve kendi gölgemi görür gibi olurum
Bir tepenin yamacında,
Sürümü dinler, düşüncelerimi seyrederken
Ya da düşüncelerimi dinler, sürümü seyrederken.

Söylenenleri anlamayan biri gibi belli belirsiz gülümsüyor
Ve anlıyormuş gibi görünmeye çalışıyorumdur.
Beni okuyacak olan herkesi selamlıyorum
Geniş kenarlı şapkamı onlara eğerek
Beni kapımın önünde gördüklerinde
Ve otobüs, tepenin doruğuna tırmanırken.
Onları selamlayıp güneşli günler diliyorum,
Yağmur gerekiyorsa yağmur ve evlerinde,
Açık bir pencere önünde oturup
Şiirlerimi okuyacakları en sevdikleri koltuğu diliyorum.
Benim şiirlerimi okurken de,
Doğal biri olarak düşünsünler beni-
Sözgelimi, çocukken oyundan yorulduklarında
Gölgesine çöküp oturdukları ve sıcaktan
Terli alınlarını çizgili gömleklerinin
Yeniyle sildikleri yaşlı bir ağaç olarak.

ALVARO DE CAMPOS-ADIYLA

TANIMAYA BAŞLIYORUM KENDİMİ. BEN YOKUM

Tanımaya başlıyorum kendimi. Ben yokum.
Olmak istediğimle başkalarının gözündeki
ben arasındaki boşluğum ben.
Ya da o boşluğun yarısı, çünkü orada da hayat var...
Sonunda ben oyum işte...
Işığı söndür, kapıyı kapa, son ver koridorda
terliklerini sürüklemeye.
Rahat bırak beni odamda tek başıma.
Aşağılık bir yer bu dünya.

TOPLA PILINI PIRTINI BİR YERE GİTMEMEK İÇİN

Topla pılını pırtını bir yere gitmemek için!
Yelken aç her şeyin her yerde rastlanan olumsuzluğuna
Görkemli bayraklarla donanmış o düşsel,
Çocukluğunun o renk renk minyatür gemileriyle.
Topla pilim pırtını Büyük Yolculuk için!
Fırçaların ve makaslarınla ulaşılamayan
O çok renkli uzaklığı da unutma.
Topla pilim pırtını bir daha dönmemek üzere!
Sen kimsin toplumda boşu boşuna var olduğun
bu yerde,
Ne kadar yararlıysan o kadar işe yaramaz,
Ne kadar gerçeksen o kadar sahte?
Sen kimsin burda, kimsin hurda, kimsin burda?
Yelken aç, bir şey almadan yanına, değişik kimliğinle.
Bu insanlarla dolu dünyanın ne ilgisi var seninle?

2 Mayıs 1933

GÜLÜNÇTÜR BÜTÜN AŞK MEKTUPLARI

Gülünçtür
Bütün aşk mektupları
Aşk mektubu olmazlardı
Gülünç olmasalardı.

Ben de aşk mektupları yazmıştım eskiden.
Onlar da elbet
Gülünçtü.

Aşk mektupları, eğer aşk varsa,
İster istemez
Gülünçtürler.

Ama aslında,
Yalnızca aşk mektubu
Yazmayanlar
Gülünçtür.

Bir dönebilsem
Aşk mektubu yazdığım günlere
Bunun ne kadar gülünç olduğunu
Düşünmeden.

(Bütün üç heceden uzun sözcükler
Anlaşılmaz duygular gibi
Doğal olarak
Gülünçtür.)

31 Ekim 1935

RICARDO REİS-ADIYLA
GÜLLERİ YEĞLERİM, SEVGİLİM

Gülleri yeğlerim sevgilim, vatana
Ve ünden de, erdemden de
Daha çok severim manolyaları.

Hayat içimde aksın isterim
Beni yormadıkça.
Yeter ki ben değişmeyeyim.

Kimseyi ilgilendirmez, kimin
Ne kazandığı, ne yitirdiği,
Şafağın her zaman ışıyıp ışımadığı,

Yaprakların her yıl
İlkbaharda yeşerip yeşermediği,
Sonbaharda dökülüp dökülmediği.

Gerisine gelince insanların
Hayata bütün o kattıkları

Ne katar benim hayatıma?

Hiç, yalnızca bu ilgisizlik isteği
Ve bu yarım yamalak güven
Bu kaçış saatinde.

TANRIDAN TEK DİLEĞİM

Tanrıdan tek dileğim
Onlardan bir şey istememeyi bağışlamalarıdır bana.
Mutluluk bir yüktür. Talih bir boyunduruk.
İkisi de fazla rahat bir durumun göstergesi.
Ne telaşlı, ne telaşsız, yaşarım ben
Aldırmadan sevinçlere, acılara.

TEK DİLEĞİM TANRILARDAN BENİ UNUTMALARI

Tek dileğim tanrılardan beni unutmaları.
Ne üzgün, ne de hoşnut, özgür olmak,
Bir hiç olan havaya can veren
Rüzgâr gibi özgür.
Sevgi de, nefret de arar bulur bizi.
İkisi de baskıyla, her biri ayrı ayrı.
Tanrıların hiçbir şey
Bağışlamadıkları kişi özgür olabilir ancak.

(1932)

SAYISIZ VARLIKLAR YAŞAR İÇİMİZDE

Sayısız varlıklar yaşar içimizde,
Düşünsem de, hissetsem de, bilemem
Kim ne düşünür, ne hisseder.
Yalnızca hissedilen ve düşünülen
Bir mekânımdır ben.

Bir ruhtan başka ruhlar vardır içimde,
Bir "ben"den başka "ben"ler olduğu gibi.
Gene de yaşarım ben
Hiçbirine aldırmadan.
Hepsini susturur, kendim konuşurum.

Kesişen içgüdüleri
Hissettiklerimle hissetmediklerimin
Tartışırlar içimde.
Ben tanımam onları. Onlar da bir şey demez
Ben olan "ben"e. Ben yazarım.

(1935)

FERNANDO PESSOA –ADIYLA

O GEÇERKEN

Pencerenin yanında otururken,
Kardan buğulanan camdan,
Güzel hayalini görüyorum onun,
Geçer... geçer... geçerken

Yas peçesini attı üzerime
Bu dünyadan bir varlık değil de,
Daha çok bir melek gökte.

Pencerenin yanında otururken,
Kardan buğulanan camdan
Sanırım o hayali görüyorum, onunkini,
Şu anda geçmeyen... geçmeyen.
(1902)

SUSKUN HAVUZU DÜŞÜNÜYORUM

Suskun havuzu düşünüyorum
Sularını bir meltemin ürperttiği.
Ben mi her şeyi düşünüyorum,
Yoksa her şey unuttu mu beni?

Havuz hiçbir şey söylemiyor bana.
Meltemi hissedemiyorum.
Bilmiyorum mutlu muyum,
Yoksa mutlu olmak mı istiyorum?

Ey sularda uyuyan çekingen
Gülümseyen dalgacıklar,
Neden biricik hayatımı yalnızca
Düşlerden bir hayat yaptım ben?

4 Ağustos 1930

HAYIR, HİÇBİR ŞEY SÖYLEME!

Hayır, hiçbir şey söyleme!
Ne söyleyeceğini kestiren-
Kapalı ağzın- Şimdiden
Duyuyor söyleyeceklerini.

Daha iyi duyuyor
Senin söyleyeceğinden.
Ortaya çıkmayacak ne olduğun
Sözlerinden ve günlerinden.

Kendinden daha iyisin sen.
Hiçbir şey söyleme: sade ol!
Bedenin çıplak inceliği
Görünür görünmeden.

(1931)

ÖZRUHSALÖYKÜ

Numaracı biridir şair.
Öyle ustaca numara yapar ki,
Gerçekten acı çekerken bile
Rol yapıyormuş gibi görünür.

Ve yazdıklarını okuyanların
İyice hissettikleri,
Onun çifte acısı değil,
Sahte acılarıdır kendilerinin.

B öylece döner durur raylarda
Eğlendirmek için aklımızı
Kalp adını verdiğimiz
O küçük oyuncak tren.

(1931)

BULUTLAR KARANLIK

Bulutlar karanlık.
Ama güneye doğru
Göğün bir parçası
Hüzünlü mavi.

Aklım da öyle
Yanıt bulamadığımdan.
Bir parçası hatırlıyor
Kalbin varlığını.

İşte o hatırlayan parça,
Her şeyin ötesinde, bizim
Ölümsüz güzelliğin
Gerçeği diye bildiğimiz şey.

5 Nisan 1931

UYUYORUM. DÜŞ GÖRÜRSEM BİLMİYORUM UYANDIĞIMDA

Uyuyorum. Düş görürsem bilmiyorum uyandığımda
Gördüğüm düş neydi.
Uyuyorum. Düş görmezsem tanımadığım
Açık bir yerde uyanıyorum,
Çünkü henüz bilmiyorum
Uyandığım yer neresi.
En iyisi ne düş görmek ne görmemek.
En iyisi hiç uyanmamak.

(1933)

YOLA ÇIKMAK! YİTİRMEK ÜLKELERİ

Yola çıkmak! Yitirmek ülkeleri!
Bir başkası olmak süresiz,

Yalnız görmek için yaşamaktır
Köksüz bir ruhu olmak!

Kimseye ait olmamak, kendime bile!
Durmadan gitmek, sonu olmayan
Bir yokluğun peşinde
Ve ona ulaşma isteği içinde!

Böyle yola çıkmaktır yolculuk.
Ama ben açık bir yol düşünden öte,
Bir şeye gerek duymuyorum yolculuğumda.
Gerisi sadece gök ve toprak.

(1933)

DUYULAN GÜLÜMSEYİŞİ YAPRAKLARIN

Duyulan gülümseyişi yaprakların,
Yalnızca bir esintisin sen.
Ben seni seyrediyorsam, sen de beni,
Kimdir ilk gülümseyecek olan?
Gülüyor şimdi ilk gülümseyen.

Gülüyor ve hemen bakıyor
Baktığı belli olmasın diye
Aralarından rüzgârın estiğini
Hissettiğiniz yere. Bir rüzgâr
Bütün bunlar, bir gizlenme.

Ama o bakış, o uzun uzun bakış
Bakmadığın yere, geri geldi;
Ve biz durmuş konuşuyoruz
Hiç konuşulmamış olanı.
Bir son mu bu yoksa bir başlangıç mı?

(1932)

GÜLÜMSEYEREK YAVAŞ YAVAŞ

Gülümseyerek, yavaş yavaş
Süzülüp esti geçti o sokaktan.
Aklıyla hisseden ben, hemen
Yazdım yazılması gereken şiiri.

Oysa ondan söz etmiyor şiir.
Ne de büyümüş de küçülmüş bir kız gibi,
Nasıl yitip gittiğini sokağın
Ölümsüz köşesinden.

Denizden söz ediyor şiir;
Köpüğü, acıyı anlatıyor.
Yeniden okumak o amansız
Köşeyi, suları hatırlatıyor bana.

14 Ağustos 1932

BİR PUS GİBİ İÇİMDE

İçimde beni saran
Ve hiç olan
Bir özlem var hiçliğe.
Bir istek belirsiz bir nesneye.

Sanki sis gibi
Sarıp sarmalamış beni
Ve küllükteki cıgaramın ucunda
Parıltısını görüyorum son yıldızın.

Duman duman tükettim hayatımı.
Ne kadar belirsiz gördüklerim, okuduklarım.
Bilinmeyen bir dilde bana gülümseyen
Açık bir kitap dünya.

16 Temmuz 1934

SOKAKTA GÜLEN ÇOCUK

Sokakta gülen çocuk,
Rastgele duyduğun şarkı,
Şu saçma resim, o çıplak heykel,
Sının olmayan iyilik –

Aklın eşyaya yüklediği
Mantığı aşıyor bütün bunlar,
Hepsinde sevginin payı var
Bir dili olmasa da sevginin.

4 Ekim 1934

BİR KAÇAĞIM BEN

Bir kaçağım ben.
Doğduğumda
Kendime hapsettim
Kendimi. Sonra kaçtım.

İnsan sıkılırsa
Aynı yerde yaşamaktan
Ben neden hep aynı
Derinin altında
Sıkılmadan yaşayayım?

Ruhum peşime düşmüş
Ama ben saklanıyorum,
Umarım ne yerde, ne de gökte
Bir türlü bulamaz beni.

Yalnız kendim olmak
Ya zindana kapanmak
Ya da hiç olmak demek.
Ben de kaçak yaşarım.
Pekâlâ yaşıyorum işte.

MACELLAN

Vadide alev alev bir yangın.
Bir dansla sarsılıyor yeryüzü
Vadinin karanlık kayranlarında
Dolaşan çarpık ve belirsiz gölgeler

Birden görünüp yamaçlarda
Kayboluyorlar karanlıkta.
Kimin dansı bu gecenin içinde?
Titanlar bunlar, Yer'in oğulları,

Mezarı uzak bir kıyıda olan
Ananın cesedine herkesten önce
Sarılmak isteyen denizcinin
Ölümü yüzünden dans ediyorlar.

Bilmeden dans ediyorlar o ölünün
Korkusuz ruhunun hâlâ kumanda
Ettiğini ve gövdesiz bileği dümende,
Dünyanın bir ucuna gemiye yön verdiğini

Ve yokluğunda bile tüm yeryüzünü
Kucaklayabileceğini. O ırzına geçmiştir
Yeryüzü'nün, ama onlar bundan habersiz,
Dans ediyorlar kendi başlarına.

Çarpık ve belirsiz gölgeler de
Kaybolup gidiyorlar ufukta,
Tırmanarak vadinin yamaçlarına
Sessiz dağların arasında.

PORTEKİZ DENİZİ

Ey tuzlu deniz, tuzunun ne kadarında
Portekiz'in gözyaşları var?
Denize açılalım, diye kaç ana ağladı,
Kaç oğul boşu boşuna yakardı!
Tek sen bizim olasın diye, ey deniz!
Kaç nişanlı kız ölene dek kocasız kaldı?

Değer miydi bunca çabaya? Her şey değer,
Ruh küçük değilse eğer.
Ümit Burnu'nu dönüp geçeceksen,
Göze al aşmayı engelleri, kaçış yok.
Tehlikelerle donatmış Tanrı denizi,

Ona derinlik vermiş ama aynasında da gökleri göstermiş.

PORTEKİZ KRALI DON SEBASTIO

Deli, evet, deli çünkü büyüklük istiyorum ben
Yazgının kimseye vermediği.
Bastırmak yok içimdeki özgüveni;
Bu yüzden, benim eski benliğim
Çölün kumlarında kalan, yaşayan benliğim değil.

Bu benim deliliğim, kabul et olduğu gibi,
Korkmayan karşı çıksın sonuçlarına.
Deli değilse hem, nedir ki insan,
Midesine düşkün bir hayvan,
Yan canlı ve doğurgan bir cesetten başka?

Kaynak: FERNANDO PESSOA, Uzaklıklar, Eski Denizler-ŞİİR, Türkçesi: Cevat Çapan 2.basım: Kasım 2011

İKİMİZ FAZLAYIZ- Tek Ruhta İki Beden

"şimdi Şems'in gölgesi gibi
nasıl ayıracaksın
Ey kalp şikayet etme,
zira sevgilin işitmeyebilir "

Birisi, bir dostunun kapısına gelip kapıyı çaldı. Dostu

"Kapıyı çalan kim?"

deyince.

"Benim"

diye cevap verdi. Dostu

"Git, şimdi zamanı değil. Böyle bir sofra, ham kişinin makamı olamaz. Hamı, ayrılık ateşinden başka ne pişirebilir, nifaktan ne kurtarabilir?"

dedi. Adamcağız gitti, tam bir yıl dostunun ayrılığıyla yanıp yakıldı. Yanıp pişerek tekrar döndü, geldi. Dostunun evinin etrafında dolaşmaya başladı. Kapıya varıp ağzından edepten dışarı bir söz çıkmasın diye yüzlerce korku ile edepli edepli halkayı çaldı. Sevgilisi

"Kim o?"

deyince

"Gönlünü alan sevgili sensin" diye cevap verdi. Sevgili

"Madem ki bensin, ey ben, gel içeri gir! Ev dar, iki kişi sığmıyor dedi.

[Mevlânâ, Mesnevî I, çev: Veled İzbudak, s. 245-246, beyit no: 3056-3064.]

NEYİ ÇOK GÖRDÜLER

"Kapıyı kapatmak
zamanı yine geldi.
Ne zaman açılır?
...
Cümbüş var.
Dışarıdan duyarsın...
İçeride olmadıktan sonra"

"Malatyalı Şemseddin diyor ki:

Bir gün Hüsameddin Çelebi'nin bağında toplanmış sohbet ediyorduk. Hazret-i Mevlânâ iki ayağını bağdaki arkın suyuna sokmuş, ilâhî maârif takrir buyuruyorlardı. Söz arasında, Şems-i Tebrizî'nin vasıflarından da bahsederken son derece övdüler. Mecliste bulunanlardan kutupların makbulü Bedreddin, o sırada bir âh çekerek:

"Yazık ne yazık" dedi. Mevlânâ:

Niçin neden yazık? Kime yazık? Yazığı icabettiren nedir? Yazığın aramızda ne işi var?

buyurdular. Bu cevaptan Bedreddin utandı ve başını önüne eğerek:

-Teessürüm, Şems-i Tebrizî'yi bulup görüşemediğimden ötürüdür!

dedi. Hazret-i Mevlânâ, bir an için sustu ve hiçbir şey söylemedi, sonra buyurdu ki:

Eğer Mevlânâ Şemseddin'in hizmetine kavuşmadınsa, babamın mukaddes canına yemin ederim, öyle bir kimseye kavuştun ki, onun her bir kılında asılı salkım olmuş ve onun sırrının sırrını anlamakta hayran kalmış binlerce Şemseddin vardır.

Bu sözden mecliste oturanlar sevindiler ve kalkıp sema etmeye başladılar. O sırada Hazret-i Mevlânâ şu beyitleri ihtiva eden gazeli söylemeye başladı:

> Dudağım gülüm, gülistanım adını söyler söylemez,
> o gül yanaklı bana geldi, ağzını vurdu, dedi ki:
> Sultan benim, gülistanın canı da benim.
> Benim gibi bir padişahın huzurunu bulmuşken,
> artık filânı anmak yaraşır mı?

Mevlânâ:

Şems-i Tebriz bahahedir, güzelliğini ve lütfunu söylediğimiz kimse, biziz biz.

Evet, Mevlânâ Şems-i Tebrizî'yi de överdi ama çokluk onu bahane ederek kendi hakikatini şiirlerinde terennüm etmiştir."

Kaynak: Beytur, Mesnevi Gözüyle Mevlânâ (Şiirleri, Aşkı ve Felsefesi), s. 118-120.

THE THREE FACES OF EVE/ Üç Ruhlu Kadın (1957)

91 dk

Yönetmen: Nunnally Johnson

Senaryo: Nunnally Johnson, Corbett Thigpen, Hervey M. Cleckley

Ülke: ABD

Tür: Dram, Gizem

Vizyon Tarihi:01 Nisan 1960 (Türkiye)

Dil:İngilizce

Müzik:Robert Emmett Dolan

Hakkında

Eve'in üç yüzü (The Three Faces of Eve), 1950li yıllarda psikiyatrlar Corbett H. Thigpen ve Hervey M. Cleckley tarafından yazılmış; çoklu kişilik bozukluğuna sahip Eve White takma adlı hastadan yola çıkılarak yazılmış bir kitaptır. Sonraları, bu kitap üstte posterini gördüğünüz sinema filmine uyarlanmıştır. Biz ise sinema filmine değinmeden; bu hastanın ilginç rahatsızlığını sizlere anlatacağız.

Eve White , Thigpen ve Cleckley'e 1952 yılında şiddetli başağrısı ve sık bayılma şikayetleriyle gelir. O esnada evli, yirmibeş yaşındadır ve dört yaşında bir kız çocuğu vardır. Tedavisi esnasında doktorlara rahatsız edici ancak ilginç bir anısını anlatır: Ödeme gücü olmadığı halde gereksiz elbiseler almıştır; fakat, bunları nasıl aldığını hatırlayamamaktadır.

Doktorlar sonra farkeder ki, Eve bu anısını anlattıkça davranışları değişmeye başlar. Önce kafası karışır, yüz hatları değişir, gözbebekleri genişler ve (tabiri uygunsa) pis pis sırıtmaya başlar. Normalde doktorların ürkek, içine kapanık biri olarak tanımladığı Eve, bir anda alaycı ve konuşkan olmaya başlar. Ayrıca kendisinde olmayan bazı yeni alışkanlıklar ve hastalıklar da edinmiştir. Mesela, sigara içmediği bilindiği halde doktorlardan sigara ister; naylona alerjisi olmadığı halde alerji hastalığına yakalanır. Doktorlar bu Eve'e Eve Black adını koyarlar. Eve White'ın, Eve Black'den haberi yoktur; ama, Black White'ı bilmekte, hatta onu ümitsizce "Lanet olası bir budala" diye tanımlamaktadır.

Doktorlar bu çift kişilik bozukluğunu düzeltmek için hipnoz yöntemiyle Eve'i transa sokarlar ve şaşırtıcı bir şekilde üçüncü bir kişilik, Jane, ortaya çıkar. İki Eve'de Jane'i bilmemesine rağmen; Jane, bu iki Eve'i de tanımaktadır. Jane, iki Eve arasında dengeyi sağlayan yeni bir karakter olmuş; sevecen ve olgun bir kadındır.

Filmden

Bu gerçek bir öyküdür.

Bir film başlarken, bu sözü ne kadar sık gördünüz?

"Napolyon adında biri vardı " falan diye başlar bu sözler ama o kişinin yaşamda yaptığı şeyle bu filmde anlatılan şey arasındaki benzerlik tam anlamıyla hayret vericidir.

Evet, bu gerçek bir öyküdür tatlı, kafası çok karışık bir ev kadını hakkında 1951'de Georgia'daki evinde birdenbire her zamankinden farklı davranarak kocasını korkutan kadın hakkında.

Bunda kendine özgü bir şey yok.

Hepimiz değişik ruh durumlarına sahibiz.

Hepimizin içinde, özellikle hayranı olduğumuz kişi gibi davranma arzusu gizlidir.

Bir çağdaş yazar demiş ki, **"her şişman adamın içinde, bir zayıf adam dışarı çıkmak için uğraşır durur.**"

Evet, işin korkutucu yanı ve gerçek anlamı şu bu ağırbaşlı genç kadının içinde, çok canlı ve değişik iki karakter kadının kişiliğine baskın çıkmak için savaş veriyordu.

Aslında, kadın, "çok kişilikli" denilen bir durumdaydı tüm psikiyatrların okuduğu ama çok azının tanık olduğu bir şeydi.

Tabii, bir gün, Dr. Jekyll'den bir karakter fazlasına sahip bu bayanla karşılaşan Georgia Tıp Fakültesi'nden Dr. Thigpen ve Dr. Cleckley hariç.

Hastayla ilgili tuttukları rapor, 1953'te Amerikan Psikiyatri Birliği'ne teslim edildi bu rapor psikiyatri literatürüne bir klasik vaka olarak yerleşti.

Dolayısıyla bu filmde, bir roman yazarının düş gücüne gereksinim duyulmamıştır.

Gerçeğin kendisi, zaten inanılmaz ölçüde yeterliydi.

Bu film, Eve White takma adını verdikleri bayanın başından geçenleri anlatıyor.

Diyalogların çoğu, Luther adını vereceğimiz doktorun klinik tutanaklarından alınmıştır.

Tarih, 20 Ağustos 1951.

**

Adım, Eve Black.

Peki, nasıl oluyor da benimle tanıştığınızı anımsayabiliyorsunuz?

Çünkü, onun yaşadığı her şeyden bilgim oluyor.

O benim hakkımda hiçbir şey bilmiyor, ama ben onun hakkında her şeyi biliyorum.

Bilmek istediğim her şeyi, tabii.

Hiç ilgilenmediğim şeyleri de var, şu dışarıdaki geri zekalı gibi.

Bay White'ı kastediyor.

O adam onun hiç umurunda değil.

Mecbur kaldığı için umursadığını söylüyor.

Bunu kendisine de söyledim.

**

"Aşk, Zaman kadehini havaya kaldırdı ve kor ellerinde çevirdi "

"Zaman'ın her anı hafifçe sarsılarak kendisini altın kumlara akıttı."

"Aşk, Yaşam arpını havaya kaldırdı, tüm tellerine sertçe vurdu "

"Kişilik tellerine öyle bir vurdu ki, titreşim, müzikle bütünleşti, görünmez oldu".

**

- Bayan White? İki hafta hastanede kaldıktan sonra, Dr. Luther ve Dr.

Day, Eve White ya da Eve Black olarak davrandığı zaman, onun kendisine ya da öteki karaktere zarar vermeyeceği konusunda tatmin oldular.

Bu nedenle, 30 Mayıs 1952'de onu taburcu ettiler.

**

Dr. Luther, kişiliği oturmuş tek bir kadın elde etmeye uğraşırken şimdi, bu çabasını çıkmaza sokan, deyim yerindeyse hepsi de ayrı ayrı kendi yaşamlarını sürdüren, üç yetersiz kişilikle karşı karşıya kalmıştı.

Tek ana kişilik, hangisi olabilirdi?

**

Ben öyle görünebilirim, ama öteki ikisi iyi değil.

Öteki ikisi mi?

Tabii.

İki kişi daha var ve benden çok farklılar.

Onların ne zaman ortaya çıktıklarını bile bilmiyorum.

Tanrım!

- İşte, hepsi bu.

- Hayır, değil.

- Lütfen.

- Kesinlikle olmaz.

Demek istediğim, bu beni korkutmuyor.

Duygularım hiç değişmedi.

Eskiden nasılsa, yine öyle.

Seni aynı duygularla seviyorum.

Hatta daha da fazla.

Bu her ne ise, birlikte hallederiz.

**

Ölüm hakkında şimdi ciddi bir düşüncen var mı?

Yok.

Yalnızca "**Yaşam, sokaklar dolusu bir kent ölümse her bir yolun karşısına çıkan çarşı."** Hepsi bu.

**

"Life's a city full of straying streets, and death's the marketplacewhere each one meets. "Fletcher & Shakespeare's THE TWO NOBLE KINSMEN

TANRIYI BULMAK İÇİN

“Tanrı, herşeye cevap verseydi,
insanlar daha çok soracak ve inkâr edecekti.
O susmayı tercih etti.
İnsan, bu susma karşısında iki şey arasında kaldı.
İnkâr ve iman. Bu gerçek rahmetin kendisidir.
Eğer her soruya cevaplar gelseydi,
yüce kudret bize yaşama hakkını bir daha tanımazdı.
Bu ise insanın doğuştan şanslı yaratılışıdır.”

Çocuk okula yeni başlamıştı. Cin gibiydi. Sürekli kafası olur olmaz düşüncelere dalardı. Bir kere kafayı tanrıya takmıştı. Sürekli nedenli soruları vardı.

Neden basit bir sebeple Adem cennetten kovuldu, İsa'yı çarmıkta kurtarmayıp göğe çıkardı diye hesap soruyordu. Peygamberleri için neden yardımın geç bıraktı.. diye aklın son vuruşlarını yapıyordu. İleride dinsiz olur dedikleri kadar kafası karışıktı. O soruyordu, karşılığında cevap bulunamıyordu. Bir nevi herşey cevapsız kalışında gizliydi. Çünkü tanrı onun için bir türlü cevap vermedi. Vermezdi de. Bu çocuk büyüdü üniversiteye başladı. Sorgulamaya devam. Çünkü eleştiri için yaratılmış yapısı onu her meselede göz önüne çıkıyordu. Tanrı işi bitmişti. Bu sefer insanları, sistemi eleştirmeye başladı. Ancak sistem onu kabul eder mi. Tıktı kodese… Orada aç ve susuz… hücreye de koysalar bağırıyordu. Hani adalet, hani insanlık? Gücünüz bana mı yetiyor? Dışarıda iken böyle söylemiyordunuz. Ben tanrıya o kadar attım tuttum, bir şey olmadı. Yoksa "gerçekten siz tanrı mısınız" demeye başladı. Evet tanrısı ölmüş olan Nietzsche'nin gibi, onun tanrısı ölmüştü… ancak hapisahanenin tanrısı ölmemiş, onu oradan buraya savuruyordu.

Gücü yetemeyen değildi. Dili ile herşeyi çözerdi. Ancak bu yerin tanrsısı hesap sorunca…karar verdi… ben bu tanrıya kulluğumu yaparım dedi. Yıllarca sisteme çalıştı. Ancak sistem onun herşeyini aldı. Vermemesince. Ölüm vaktini bilmiş gibi …bir gün Öldü. Taptığı tanrı onu bırakmıştı. Bir çukura attılar. Taptığı tanrı onu bırkamış ve onu inkar ediyordu.

Bundan önce yoktun, şimdide yoksun.

Soru burada başlıyor. Tanrıyı inkâr eden öldü. Cevapsız soruları ise kaldı. Eğer cevap verilecek olmuş olsa veya gerekseydi… neden verilmedi diyebiliriz.

Tanrı neden susar.

Yahudilerin dediği gibi "Tanrı neden tutulur"

Bunun cevabını kolay veremeyeceğimiz kesin.

Bütün mesele küçüklüğümüzde açken neden ağlıyoruz, bir ebeveyn neden çocuğunu aç olduğunu düşünür ve büyütmeye çalışırla başlıyor.

Bunun cevabı kesin olamaz. Zayıf geldiğimiz dünyada muhtaç olarak başladığımız hayat mahkumiyetimizin başlangıcı. Çocuk annesinin bakmadığını değil bakacağını düşündüğü bir eylemle ağlarken anne neden itiraz etmiyor. Olumsuzluk yok…Olması düşünülemez. Bir bağ ki izahı bizce mümkün değil.

Kulda arada bir zırlayabilir. Sen yoksun falan niyetine. İnkar eden için tanrı yoktur.. Olması da gerekmez. Ancak dünyada önceden ve sonradan bir ölüm ilkesi varsa ve evrimsel deneyimleri kabul varsayalım, hala nesli tükenen binlerce ırk varken hala değişime uğrayan olmayıp birer birer dönüşsüz ölürken, cevapsız kalan soruları kendimizde cevaplayamayınca güvenli kipte aklı tekrar çalıştırmak gerekiyor mu?. Virüsün olmadığı ortam. Ancak fazla iş yapmaz. İşte bu ortamın tek cevabı "ya varsa…" o da ya "ya yoksa…" dediğimizde tek çözüm iman etmek mi olacaktır?

Bilinmeyene yönelişte korku bizi zorlar. Karanlık odada her zaman bir çıkış vardır. Bu çıkışı görmek için bir ışığı bulmak gerekiyor. Bu ışık kendimiz tarafından yanmayacağına göre bir bilen veya tanrı olmalı. **Bunu bizim bulmamız değil, onun bizi bulması gerekiyor.** Unutmayalım ki tanrı bizi bulmasa idi… bizim onu bulma imkanımız hiçbir zaman mümkün olmayacaktı...bunun nedeni elçiler gelmesiyle açıkça görüyoruz. Bazıları elçileri sahtekar olarak düşünebilir. Sonunda ben bir görevliyim, ile işe başlamaları bir incelik konusudur. Bu nedenle unutulmuş olmak…eğer tanrı unutursa bizim onu bulacağımız kesinlikle düşünülemez.

Yüce gücün karşısında ezileceğimiz kesin. Neden mi, biz ölünce dünya hala duruyor. Biz dünyaya gelmeden durduğu gibi. Demek ki, dünya bizimle bir kazanca sahip olmadığı gibi gidişimizle de çok bir şeyi eksiltmeyeceğimize göre, -onu bulmayı kendi içimizde kolay başaramadığımızda kesin- iyi bir insan olmayada mecbursak-çünkü bir güçler sistemi bizi hemen mahkum ediyor. Ancak iyi insan olmak ile sisteme biraz yakın olacağımız kesin, görünüyorsa, sistemde gizli bir güçtür. O halde tanrıda güçlerin içinden ayrılmış olan aşkın bir güç olacağı kesin...Güç dediğimiz şeyin izahını yapmakta zorlancağımız kesin. Vasıfları ve sıfatları ancak kendi tarafından belirlenecekse, duyulan ve bildirilenlere uymak gerekiyor. Bu gücü denemeninde bir faydası yoktur. Sineğin dağla mücadelesi gibi. Mesela, Darwin gibi tanrıyı denemeye gerek yoktur. Zayıfın güçlüyü denemesinde olumlu cevabın alınacağını kestiremeyiz.

https://ismailhakkialtuntas.com/2011/03/25/creation-yaratilis-i-2009filmi/

1850 Haziran'ında çok sevdiği **kızı Annie** ciddi şekilde hastalanınca, kendi kronik kötü sağlığının kalıtsal olduğunu tekrar düşünmeye başlayan Darwin, Nisan 1851'de Annie'nin ölümüyle iyiliksever bir Tanrı'ya olan tüm inancını kaybetti.

Hasta kızı için kilisedeki duasında Darwin'in Tanrı ile olan pazarlığı şu şekilde geçmektedir.

"Efendim tüm alçak gönüllüğümle karşınızda diz çöktüm.

Tanrım eğer ellerinde kızımı kurtarmaya yetecek güç varsa ömrümün kalanını sana inanarak geçireceğim.

Eğer birini alman gerekiyorsa beni al, ama ona dokunma.

Bildiğin üzere kendisi küçücük bir kız.

Bu isteğimi senin ve benim çocuğum adına, hatta tüm çocuklar adına yapıyorum.

Sana şükürler olsun.

Âmin"

Ancak cevap olumsuz oldu. Kızı öldü. Sonra "Türlerin Kökeni Üzerine" kitabını yazdı. Fakat yinede inkar ettiği tanrısına kararı kendisi veremedi. Cennetinden çıkması için Havvası yardım edecekti.

Charles Darwin kitap bittikten sonra kitabın ve fikrinin kaderi eşi Emma'ya terk etmesidir.

"Bitirdim. Bitirdim.

– Seçimi sen yap

– Ne seçimi?

Bunu (Türlerin Kökeni Üzerine Kitabı)

Ne yapacağımızı seç.

"Birisi Tanrı'nın tarafına geçmeli."

Bu kişinin Innes olmasındansa senin olmanı yeğlerim.

(Eşi) **Yani bana kalırsa bunu yok etmemiz mi gerekecek?**

"Neyin doğru olduğunu düşünüyorsan öyle yap."

Önce bir oku Emma?"

Karar verildi. Emmanın itirafıdır.

"Böylece nihayet beni de suç ortağın yapmış oluyorsun. Tanrı ikimizi de affetsin."

Darwin'in Havvası, Emma onu yoldan çıkardı.

Bu olaydan çıkarılan sonuç, Darwin bir fikri ortaya attıysada âlemdeki düzende bir değişme olmadı. Herşey yerli yerince çalışıyor.

Neticede Allah Teâlâ kulların keyfine göre cevap verdiğini tarihte duymadık. Bundan sonrada olacağı şüpheli. O vermek isterse…bunu bizim bilmemiz ve vaktini tayin etmemiz mümkün değil. İnanmak belki en iyi çözüm olacaktır. Ancak alay etmeden. Büyüklerin adetidir. Allah Teâlâ da alay edenleri ve şımaranları sevmez. Koyduğu sisteminde ve kanunlarında aceleci olmadığı gibi biz istiyoruz diye değişikliği de gitmeyecektir. Bizim gibi öleceklerin yargılarıda kendimizle yok olacağını düşününce, boyun eğmek mecburiyetinde oluşumuzu bilmemiz gerekiyor.

Tanrıyı delillerle de ispat etmek bir yerden sonra son bulduğunu bildiğimizden inkar edenler için en son cümle, biraz sonra bir yiyeceğe ihtiyaç duyup mahkum olduğu hayatta susmayı tercih etmesi daha uygun olacaktır. Güç kendini gösterdiğinde susmak nasıl mecburiyetimiz ise…
Ey insan… cevabını bulamadığın onca soru içinde seni yaratanı sorgulamayı bırakmalısın. Çünkü önceden de yoktun… sonrada yok olacaksın. Dünya sensiz yine yoluna devam edecektir. Yok dediğin tanrı hala birileri tarafından var ve yok arasında bilinecek ve sende olmayacaksın. Ancak her şeyin bir hesabı olacağını unutmamalıyız.
İhramcızâde İsmail Hakkı

H]İSTERİK BİR GÜL AĞACI

ALINTI

Charles Baudelaire'e atfedilen bir cümleyi Tanpınar'ın ders notlarında buluruz. [*Ahmet Hamdi Tanpınar,* Edebiyat Dersleri, *(Haz: Abdullah Uçman), **YKY,** İstanbul-2004, s.51*] Buna göre, Baudelaire poetikasını vurgulamak için sürekli, **"Ben şiirimi meydana getirmek için içimdeki isteriyi bir gül ağacı gibi büyüttüm."** dermiş. Ancak, Elem Çiçekleri şairinin söyleyeceği türden bir cümle. Salt ruhbilim verileriyle anlaşılabilecek bir kavram olan 'isteri'yi (veya histeri), gül ağacı gibi konvansiyonel bir teşbihle anlatmanın, Psikanaliz'i büyük ölçüde tesis eden Freud'a bir nevi ilham kaynağı olduğunu iddia etmekte hiçbir sakınca yoktur.

Açıklayalım:

Jean Starobinski, Eleştirel İlişki adlı kitabındaki 'Psikanaliz ve Edebiyat Bilgisi' başlıklı incelemesinde, söz konusu tezi doğrulayacak bir bilgi aktarır. [*Jean Starobinski,* Eleştirel İlişki, *(Çev: Gülnihâl Gülmez), **YKY,** İstanbul-2010, s.224]* "Altmış yedinci doğum gününde, bir konuşmacının onu bilinçdışının kâşifi olarak selamlamasının ardından yaptığı hatırlatma bir çok kez aktarılmıştır". Starobinski'nin bir çok kez aktarıldığını söylediği şey, Freud'un edebiyat ve bilim camiasına duyduğu saygının bir işareti gibi görünmektedir. Freud, **"Şairler ve felsefeciler bilinçdışını benden önce keşfettiler. Benim bulduğum şey, bilinçdışını incelemeyi sağlayan bilimsel yöntemdir."**şeklindeki düşünceleriyle, bir anlamda, hem şairlere hem de felsefecilere olan borcunu dile getirmektedir.

Sigmund Freud, hem bir hekim hem de bir kuramcı kimliğiyle çetin işler başarmıştır. Kişisel ve meslekî tecrübelerine dayanarak, ortaya koyduğu düşünceler ve yazdığı makalelerle bütün bir psikoloji-psikiyatri tarihine inanılması güç zenginlikler kazandırmıştır. Kendinden önce, daha çok fiziksel semptomlarla ve beyindeki çeşitli somut hasarlarla açıklanan ruh sağlığı bozukluklarını, farklı bir gözle incelemiş ve mesela 'düşler, geçmiş yaşantılar, travmalar' ile ilişkilendirmiştir. Hipnotik tedaviyi, zaman zaman kullanmasına ve yararlı bulmasına rağmen, ortadan kaldırıp serbest çağrışım gibi daha hümaniter bir yönteme dönüştürmüştür.

Ama Sigmund Freud için Psikanaliz sadece ruhbilimsel bir kuramdan ibaret sayılmazdı. Kuramın, (Psikanaliz'in) hayatın her alanını açıklayacak, aydınlatacak ve çözümleyecek bir işlevselliği içinde barındırdığına inanıyordu. Böylece şiirsel im'ler, mitoslar, dil sürçmeleri, düşsel simgeler, birtakım antropolojik buluşlarmış gibi onu fevkalâde bir biçimde etkiledi..

Freud'un, Psikanaliz'i kurarken kullandığı terminoloji bile, daha çok mitolojik bir dünyaya aittir. Mitoloji okumalarını sadece ruhbilimi anlamak için yapmamıştır. Sigmund Freud, mitolojiyi, Psikanaliz'i hem mahiyet hem de terminolojik anlamda besleyebilecek bir kaynak şeklinde görüyordu.

Psikanaliz, belki hiçbir zaman, hayatın tüm alanlarına çözümler üretecek bir güç haline gelmedi. Ama edebî eleştiri bakımından günümüzde, 'psikanalitik okuma' başlığı altında bir akımın varlığından söz edebiliriz. Sigmund Freud'un bizzat yaptığı bazı 'psikanalitik okuma'larla başlamıştır bu akım. Dostoyevski'nin Karamazov Kardeşler romanındaki 'baba katilliği' olgusu, **(bu arada Ergin Altay'ın çevirisiyle İletişim Yayınları arasından çıkan nüshasında Freud'un konuya dair bir çözümlemesi bulunur**), Leonardo Da Vinci'nin ve Goethe'nin kişilik analizleri, psikanaliz okumanın ilk kült eleştirileridir.

Baudelaire içindeki 'isteri'yi bir gül ağacı gibi büyütürken, ardılı Freud, gül ağacından mülhem 'isteri'yi bilimsel bir kisve-i tab'a bürümüştür. .

GENCİN KENDİNİ ARAMASINDA FELSEFENİN ROLÜ

AHMET İNAM
Orta Doğu Teknik Ümversitesi'nde Felsefe Profesörü.

AHMET İNAM
Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Felsefe Profesörü.

Daha yazımın başlığından dayandığım temel varsayımlar ortaya konabilir :

1. Felsefe, yaşamada bir iş görür, yaşamaya uygulanır.
2. Genç kendini arayan bir insandır.
3. Felsefe, kendini arayan gence yardıma olur.

Şimdi, görüşlerimi, bu kısa yazımın sınırlan içinde açıklayıp, tartışarak savunmaya çalışayım.

Gence katkıda bulunacak felsefe nasıl bir felsefedir? Çok engin bir yürek taşıyorum burada, neredeyse, "hangi felsefe olursa olsun" deyivereceğim. Yalnız, bir yandan da kolay bağışlamaz bir tutum içindeyim: Hangi felsefe olursa olsun, neyin felsefesi, kimin felsefesi olursa olsun; yalnızca ciddi, içten, haddini bilen, eleştiriye, kültürün diğer alanlarına (bilime, sanata, değişik yaşama biçimlerine…) açık, dert edindiği sorunları elden geldiğince kuşatıcı bir biçimde ele alan bir tavrı, bir tutumu taşımalı.

Bana, felsefeyle, dünya görüşü ayırımı yapmadığım suçlaması ileri sürülebilir. Evet, bu ayırımı yapmıyorum. Felsefe, yalnızca, çok sınırlı sayıda uzman kişilerin, bilgiç akademisyenlerin tekelinde değildir. Doğrusu, yazık ki, çoğunlukla öyledir ya; ben olmamalıdır, diyorum. Bunu demek de zorundayım, yoksa yaşama sorunlarının tartışılmasında felsefeci olmayan, felsefenin yüzyıllardır biriktiregeldiği onca hacimli yükünü çekemeyen gençlere yararından söz edemem. Üstelik teknik anlamıyla felsefeyi özümseyebilmek, bir ölçüde çok uzun yıllar gerektirdiği için, hiç değilse, biyolojik anlamında, felsefeye gönül vermiş kişilerin orta yaşlılığında, giderek sağlıklı yaşlılığında başarabileceği bir iştir.

Felsefe dile getirilmeye çalışılan düşüncelerle yürütülür. Daha önce bu adla yapılmış çalışmalardan etkilenir. Kültürün diğer alanlarından, örneğin bilimden, sanattan, dinden, teknolojiden izler taşır. Zaman zaman biri ya da bir kaçı egemenlik kurar gibi olsa da, "felsefeler" olarak etkinliğim sürdürür. Dikkat edin, felsefeyi tanımlamaya, değişik felsefi görüşleri, felsefeleri, Felsefe adı altında toplayabilmemizi neyin sağladığı gibi sorulara girmiyorum. Yarımın konusu açısından, felsefenin geçmişini, görebildiğince şimdiki durumunu göz önüne alarak, felsefe etkinliğinin bazı özelliklerini vurgulamak istiyorum. Bu özellikler, birer saptama olmanın ötesinde, beklentilerimi de, özlemlerimi de dile getiriyor.

Kimi çağdaş felsefecilerin de söylediği gibi, felsefe kendini konu edinebilen bir uğraştır. "Felsefe nedir?" "Nasıl bir etkinliktir?" "Nasıl olmalıdır?" gibi sorularla uğraşabilir. İç hesaplaşmalarla dolu bir eyleme biçimidir. "Ne yapıyorum?", "Ne demek istiyorum?", "Neredeyim?".. Namuslu felsefecinin böyle sorularla gece uykuları bölünmüş olsa gerekir.

Felsefeci kendi kendisiyle, başka felsefecilerle tartışır. Hesaplaşır. Eleştirir. Eleştirileri eleştirir. Önemli bulduğu eleştirilerden etkilenir.

Dille, kavramlarla yürütür uğraşım. Onlarla, öğrenmeye, anlamaya, açıklamaya uğraşır.

Buraya kadar, felsefenin belirlediğim özellikleri, bilimin de özellikleri olarak sayılabilir. İkisini ne ayırır sorusunu sormayacağım. Büyük bilim adamlarının çoğunun büyük felsefeci olduğu söylenir. Kuşkusuz bu iki alan tarih boyunca iç içe olmuş. Giderek, bilimlerin felsefeden kopup bağımsız çalışma alanları oluşturduğu ileri sürülürse de, felsefenin yine de bu alanların bir çok kavramlarında,

bu kavramlarla ilgili ortaya çıkan sorunlarında etkisini sürdürdüğünü söyleyeceğim. Daha da ileri gideceğim. Hiçbir yaşama alanı, yaşama biçimi yoktur ki., felsefece sorgulanmasın. İnsan kavramlar olmadan düşünemiyor. Anlayamıyor. Sezgisel, mistik anlama gibi başka türlü anlama biçimleri de olduğu ileri sürülebilirse de, bu anlama biçimleri üstüne de felsefece düşünebiliriz. Bu düşünmemizi, anlamamızı, yorumlamamızı, sorgulamaya başladığımız anda, bilim ve felsefe kaçınılmaz oluyor. Bilim yetmiyor. Sınırlan var. Felsefenin de sınırlan var. Felsefe bilimi konu edebiliyor. Yargılayabiliyor. İlginçtir, bilim de felsefeyi ele alabiliyor. Örneğin, felsefe ürünlerinin, felsefe metinlerinin dilbilimsel incelemesi^ felsefeciler topluluğunun sosyolojik incelenmesi gibi. Felsefenin alanı yine de bilimin sınırım aşabilir. Olgulara bağlı olmayabilir. Felsefenin bir olanak araştırması olduğu söylenmiştir. Bir ölçüde katılıyorum. Aslında bu yazıda felsefe-bilim ilişkisi üstüne tartışmaya girmek istemiyordum. Eksik söyleyeceğim için yanlış anlaşılacağından korkuyorum. Yanlış anlaşılmak, bu alanlarda çalışanların sık başına gelen bir şeydir. Bu konu üstünde durdum, çünkü gence katkıda bulunacak olan felsefenin taşıdığı bilim etkisi, bilimle olan ilişkisi belirtilmeliydi.

Özetleyeyim, yenileyeyim: Felsefe-yaşama, dil-yaşama, kavram-yaşama, kesin ayırımını yapmıyorum. Bu kavram çiftleri arasındaki ilişkilerin tartışılmasını bu yazımda yapmayacağım. Felsefe kaynağım yaşamada karşılaştığımız sorunlarda buluyor. Bu sorunları anlama, yorumlama, kavramlaştırma, bu kavramlaştırmayı düzenleme, eleştirme çabası. Bu çabayı da inceleme çabası. Öyleyse, yaşamadan gelen felsefe yaşamada uygulanabilir. Tek tek yaşama sorunları, belli felsefe çerçeveleriiçinde, kavramsal çalışmalarla ele alınabilir. Genç de, sorunlar yumağı genç de felsefeleye bilir yaşayışını.

Kimdir genç? Öğrenendir. Kendi kültürünü, kültürleri, doğayı, kendini, gövdesini, kendi ruhsal özelliklerini.

Bu öğrenme sürecinde, kendini, toplumdaki yerini, dünyadaki yerini sorgular. (Sorgulamalıdır!) Kimisi çabucak bulur. Kocar. Kimisi arar. Bulan koca- mayabilir. Bulduğu inançlarım, kafasında oluşturduğu görüşleri, sürekli sınıyor; yargılıyor, diğer görüşlerle hesaplaşıyorsa, genç kalır. (Biyolojik yaşla, düşünce yaşım ayırabiliriz diyorum. Onbeş yaşında yaşlılarla, yetmiş yaşında gençler olabilir.) Aramak her zaman sağlıklı olmayabilir. Şaşkınlığa düşmeyi, kararsızlığı, arama saymıyorum. Neyi, nasıl araması gerektiğini hiç değilse geçici görüşler içinde bilmelidir.

Genç umuttur da. Aramasında, buldukları, içinde olduğu kültürün devinmesine, canlanmasına, diğer kültürler içinde etkin olmasına yol açabilir. Kendini arayan genç, kültürünü de arıyordur. Tarihim, inançlarını, geleceğini arıyordur. Toplumunu arıyordur. Elbet belâsını değil, mevlâsını, inançlarını, bir ölçüde tartışmaya açık inançlarım bulacaktır. Doğrusu, felsefenin işlevi bu olmalıdır.

Felsefe, bir hesaplaşma, açıklama, tartışma, anlama çabasıdır, dedik. Arayan genç, bilimin verileriyle kendini rahatsız eden sorunlara yaklaşacaktır. Karşı karşıya kaldığı durumların olgusal incelenmesini bilimle yaptıktan sonra, kültürün diğer etkenlerini de, geleneklerini, tarihini, sanatını, dinini, siyasal tartışmalarım, felsefeyle araştıracaktır. Felsefe seçenekleri araştırma olanağım verecektir ona. Ne gibi yollar önümde? Kararımı nasıl vermeliyim? Yollar, değişik seçenekler bilimle tüketilemez. Kültürün değişik alanlarında, yaşama biçimlerinden gelen seçenekler de vardır. Bunları aşan olanaklar da. vardır. Genç bu olanakları düşüncesinde tasarlayabilecektir. Felsefe, anlatmaya çalıştığım anlamda, ona bu engin olanaklar evrenini açacaktır.

Nasü başaracaktır felsefe bu işi? Bütün bilimlere, kültürün diğer alanlarına genişlemesine ilişkileriyle bakabildiği için, kavram çözümlemelerini, anlam araştırmalarım bilimler arası ortamda, bilim – kültür, kültür – yaşama ilişkilerini felsefe tarihinden gelen birikimiyle yapmaya çalışarak başaracaktır. Felsefenin insanın tarihinde önemli bir yaşama birikimi oluşturduğunu unutmayalım.

Peki, genç bu birikimi nasıl kavrayacaktır? Felsefeyi anlamaya çalışmak, soranlarla dolu gencin sorunlarını daha da arttırmayacak mıdır? Bir kez, genç, felsefeyle sorunlarım çözmeyi isteyecektir. Felsefeden beklentileri olacaktır. Felsefeyi anlayabilen bir kafa yapısı taşıyacaktır. Bu nitelikleri yoksa, felsefe ona, beklediği anlamda yardıma olamaz. Yine de bu gencin felsefe öğrencisi olması gerekmez. Binlerce yıllık felsefe tartışmalarını meslekten biri gibi kavramış olması gerekmez. Felsefece düşünme

tavrını sınırlı bilgisiyle de edinebilir. Felsefeyi duyabilir. Sezebilir. Genç kalarak yaşı ilerledikçe, genç bu duyduğunu, felsefeye yakışır biçimde yargılayabilir, temellendirebilir.

Genç seçecektir. Seçtiğini yargılamada, kavramsal temellendirmelerini atmada, kendi kendisiyle hesaplaşmada, yine felsefe, olgusal bilgiyi bilimden (örneğin, karar verme kuramlarından) almak üzere yardıma olabilecektir. Genç bu aramasında, seçmelerinde, ayaklan üstünde, kolay çözümleri yeğlemeden, yılmadan, dirençle yürüyecektir. Eleştiriye açıklık kadar, belki çelişkili görünecek ama, bulduğunda, sezdiğinde ısrar, gencin kendini sağlıklı biçimde aramasında çok önemlidir.

Burada, "felsefe" sözünü belirsiz bıraktığım için açıklama yapmam gerek. Felsefenin yaşamada işe yaramayacağım ileri süren "felsefeler" de vardır. Baştaki varsayımım felsefenin işe yarayacağı idi. Bu inancım, felsefenin başka görüşlere, kendi çözüm biçimimizden başka çözüm biçimlerine duyulan hoşgörüden, onları anlama çabamızdan kaynaklanıyor. Felsefe, tarihinde ve hâli hazırda tümüyle öyle olmasa bile, karşılıklı konuşma, tartışma, diyolog, etkileşme, haberleşme olanağım veren bir kültür etkinliğidir. Böyle anlaşılan felsefe, değişik görüşlere, yaşama sorunlarına sevgiyle yaklaşan (çünkü, bir anlamıyla, sevmek anlamaktır.), eksik ve özürlerini düzelten, özellikle gencin en çok gereksinme duyduğu yaşama sevmemi veren bir uğraş olacaktır.

Bilimle ya da felsefeyle uğraşanların yaşamanın çetin sorunlarından kaçanlar olduğu da ileri sürülmüştür. Felsefe çalışmak, bu anlamda, koruyucu bir sığmak mıdır? Kaçış mıdır? Öyleyse, felsefe yaşama sorunlarının üstüne gidemeyecek demektir. Demiştim. Bu bir tavır, belki de bir kişilik sorunudur. Kendinin üstüne gitmek islemeyene, sığmak arayana, ruh hekimliği açısından "yüceltmeler" sağlaması, ana rahmi özlemiyle özdeşleştiribileceğimiz, kavramlar dünyasından yaratılabilecek ‘‘kuruntu" dünyası ortaya koymasıyla felsefe böyle yorumlanabilir. Benim bu yazıda kaygım, zaman zaman sığınsa da, sığınağının içinde bulunduğu günlük yaşamanın dertlerine, acılarına, onları anlayarak, yorumlayarak, yürekliliğiyle üstüne üstüne gidebilen gencin yaşadığı felsefe etkinliğini vurgulamak.

Yine, felsefenin yaşamanın uzağında, bir "uyduruk", bir "yanılsama" olduğunu ileri süren görüşler var. Bu görüşe göre felsefe sorunları, yaşama sorunlarından kopuktur. Felsefeciler, yaşamda hiç işlevi, yeri, işlerliği olmayan bu "oyunlarında", dilin "hapishanesinde" çırpınıp dururlar. Dili, "yanlış", yaşamada yeri olmayan, çarpık kullandıkları için, kendi kendilerine sorunlar çıkarırlar. Dilin yaşama içinde kullanışlarım göstererek, onları, felsefe denilen "belâ"dan kurtarmış, tedavi etmiş olursunuz. Ayrıntılarına, nedenlerine girmediğim bu anlayışın ruh hekimliği çalışmalarıyla ilintileri var. Ayrıca, felsefe "aldatmacalının siyasal yanının da vurgulandığım görüyoruz çağımızda.

Eğer felsefe bir aldatmaca, bir kuruntu, bir yanılsama ise, felsefeden kaçmak dep, bu durumu ortaya çıkaran etkilerin irdelenmesiyle felsefeye felsefeyle yaklaşmak gerekir. Dert felsefenin derman da felsefenindir. Gence ruh sağlığı, çoşku, heyecan verecek felsefe, kendi iç sorunlarım saklamayacak, bu iç sorunlarına çözüm çabalarıyla gence ulaşacaktır.

Dikkat : Felsefe her derde devâ Lokman Hekim'lı ilacı değildir. Her sorunu da çözmez. Çözüm, yaşama ustalığında, yaşama becerisinde yatıyor. Yaşama ustalığı için, bilime, felsefeye, kültürümüze, kültürlere duyduğumuz duyarlığın yanında, başka erdemler de gerekiyor. Genç, bilge felsefecilerin yaşamalarını örnek alabilir, burada. Doğrusu, felsefenin yaşamada nasıl kullanabileceğini bu işi becerebilmiş yaşama ustası felsefeci büyüklerinden görecektir. Yoksa, felsefe iç karartıcı kavramtartışmalarından öteye gidemez. Çoklarının ileri sürdüğü gibi, yaşamayla ügisi olmayan kuru bir meslek alanı olur.

Türk kültüründe gençlerimizin örnek alabileceği yaşama ustası, büğe felsefecilerin ortaya çıkması, kendim arayan gençlerimize felsefenin önemini anlatmada en büyük destek olacaktır. Bu konuda umutsuz değilim.

Yaşama ustalığı, felsefesiz de edinilebilir; ben, felsefeyle nasıl gerçekleştirilebilir, bunu tartışıyorum. Bu "felsefe"ye hangi felsefe olursa olsun diyorum ya, belli bir anlayış, tutum, çaba içindeki felsefenin yardımından söz ediyorum. Çok "teknik", kavram çözümlemeleriyle, mantıksal cambazlıklarla dolu, kılı kırk yarmalar taşıyan belli bir felsefe yapma biçimi büe, anlatmaya çalıştığım bir tavır ve yaşama tutumu Ue, şu ya da bu biçimde dayandığı somut, tarihsel kaygılar belirtilerek,

gencin düşünmesine, bir düşünce esnekliği kazanmasına, bununla karşısına çıkan değişik durumları tartmasına, değerlendirmesine, edindiği bilimsel, kütürel, eğitimi yorumlayıp, eleştirmesine yardıma olabilir. Yaşamada bizim yanımızda olacak felsefe, bize başka felsefelerin varlığım unutturmayacak felsefe olmalıdır. Doğrusu, hangi felsefeyi savunursak savunalım, savunduğumuzun seçeneklerini, savunduğumuza aykırı yollan, farklı yaklaşımları örtbas etmemelidir. Değişik felsefe yapma biçimleriyle tanışıklık, ufkumuzun genişlemesine, hayal gücümüzün gelişmesine katkıda bulunabilir.

Felsefenin hazır çözümleri yok. Reçeteler veremez. Konuşur. Konuşturur. Dinler. Söyler. Değişik seçenekler önerir. Peki, dünya görüşü – felsefe ayırımı yapmadığımı söylüyorum, oysa, dünya görüşlerinin mutluluk reçeteleri yok mudur? Reçetenizin farkında mısınız? Başka reçetelerle karşılaştırabiliyor musunuz? Var olan reçetelerden farklı reçeteler de verilebileceğim düşünerek, bu reçetelerle de hesaplaşabiliyor musunuz? Reçetenizi bulandırmadan, açık seçik, sevabı ve günahı ile ortaya koyup, tartışarak, buna inanıyorum diyebiliyor musunuz? İşte, tarihsel birikimiyle felsefe, bu hesaplaşmanızda, karşılaştırmanızda, inançlarınızın bedelini ödeyerek, yani, onların görebildiğinizce diğer inançlar içindeki yerini görebilerek, görüşlerinizi ortaya koyuşunuzda sizinle olacaktır. Ödediğim felsefe, değişik felsefelerle beslenen, tartışan, eksik ve gediklerini gören, buna rağmen inancın kaçınılmazlığını vurgulayan bir felsefedir. Açıktır. Saklamaz, içtendir. Bu tavır, değişik yaşama durumlarıyla karşılaşan gencin yaşama ustası olmasına yardıma olabilir, ama, yaşama ustalığın! garantileyemez. "Neden garantileyemez?" sorusuna, bu tavırla kendini arayan gencin kendisi yanıt bulmalıdır. .

Bitirirken, biraz duygulu biçimde de olsa, görüşlerimi yineleyeyim :

Felsefe ne işe yarar? Sorunlarımızın üstünde konuşabilmeye, sorunlarımızın kavramlarla ilgili köklerine inmeye, kavramlarla yaşama arasındaki ilişkiyi anlamaya, kendimizi aramaya, bu arayışta, bilimin bize söylediklerini araştırıp, tartışmaya, kısacası kendimizle, dünyayla açık seçik hesaplaşabilmeye, konuşabilmeye yarar.

Felsefe genç kalmaya yarar.

ŞAİR VE FERİŞTE [Melek]

Günlerden bir gün, bir şair ve bir melek arkadaş oldular. Melek şaire kanadını verdi şair de meleğe bir şiirini. Şair meleğin kanadını defterinin arasına koydu ve şiirlerini gökyüzünün kokusu kapladı ve melek şairin şiirini mırıldandığı zaman ve ağzında aşk tadı hissetti.

Yaratan dedi ki: **“Artık bitti". Artık hayat ikiniz için de çok zor olacak.**

Çünkü eğer bir şair gökyüzünü tanırsa yeryüzü ona dar gelir ve eğer bir melek aşkın tadını alırsa gökyüzü de ona dar gelir.

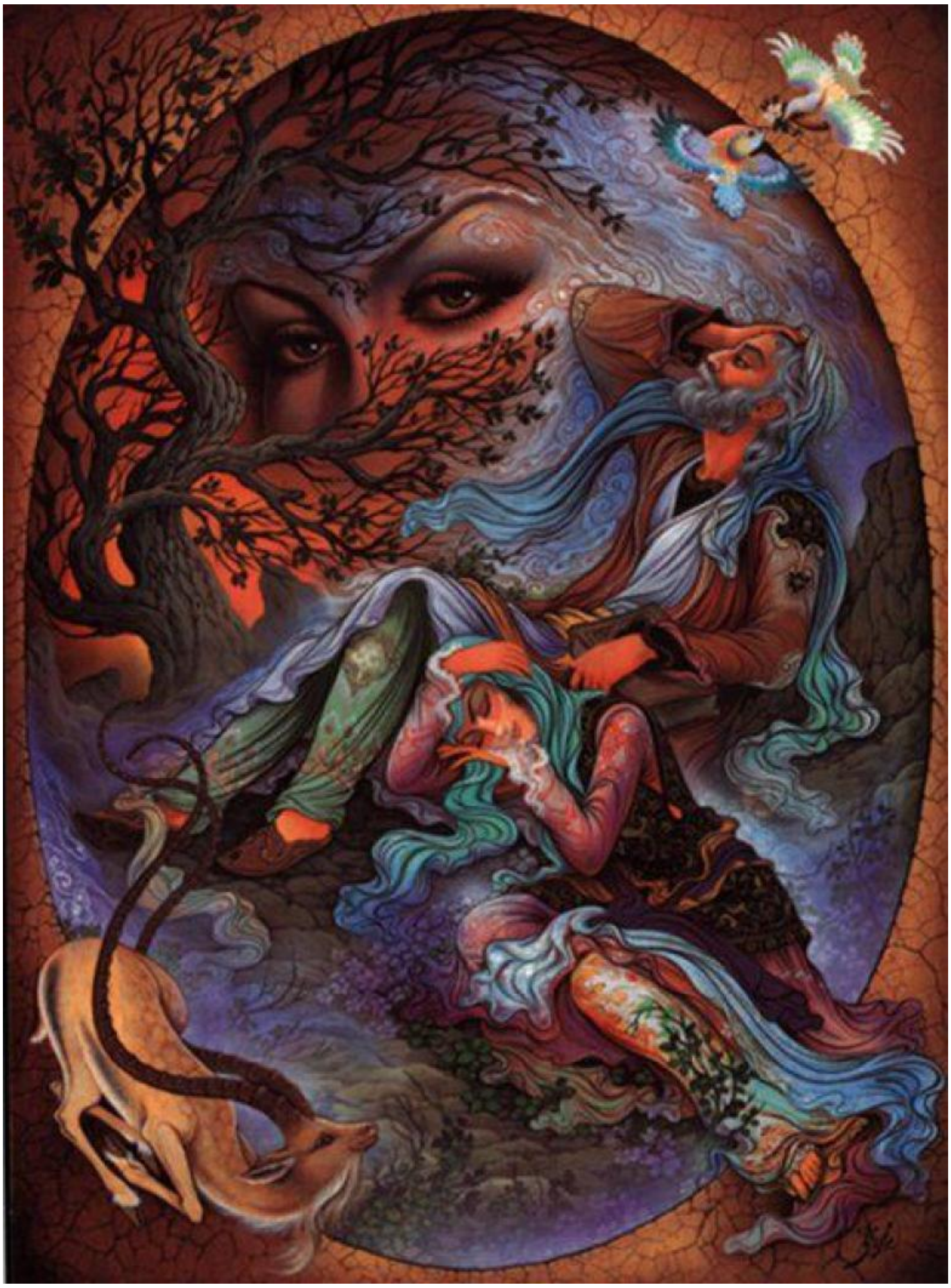
Melek şairin elini tuttu ve gökyüzünün sokaklarını gezdirdi ve şair de meleğe yeryüzünün sokaklarını gezdirdi.

Gece ikisi de eve döndükleri vakit, meleğin kanatlarının üstünde biraz toprak serpilmişti ve şairin de omuzlarında bir kaç tane tüy vardı!

Melek daha sonra şairin yanına geldi ve

–"Âşık olmak istiyorum" dedi.

Şair: **“olmaz, sen meleksin, aşk meleklerin işi değil”** dedi.

Melek ısrar etti.

Şair: **"ama aşktan önce isyan etmek gerek"** dedi ve **"eğer isyan edersen seni cennetten kovarlar; Âdem'in acı kaderini unuttun mu?"** dedi.

Ama melek yine ısrar etti ve şair çaresizce yasak ağacın adresini verdi meleğe.

Melek gitti ve ağacın yasak meyvesini yedi. Ama tüyleri dökülmüştü ve pişman oldu.

O zaman tanrının yanına gitti ve şöyle dedi:

" Allah'ım beni affet, ben isyan ettim ve âşık oldum kendime kötülük yaptım. Şimdi beni cennetten atacak mısın?

Yaratan : **"demek sen de bu hikâyeyi yanlış anlamışsın.**

Demek sen de sadece isyan edip, âşık olanların cennete gireceklerini anlamamışsın" dedi.

Ve o zaman tanrı cennetin dokuzuncu kapısını açtı.

Melek içeri girdi ve büyük bir hüzünle duran şairi orada gördü.

Melek gerçekleri ona anlattı. Ama şair ona inanmadı.

Kaldı ki insanların hiç biri bu hikâyeye inanmaz.

Sadece o melek ki gerçek cennetin nerde olduğunu bilir!

Gökten iki elma düşmüş, Biri şairin başına, biri meleğin, diğeri mi?

Diğeri hala dalında....

Kaynak: Farsça Aslından Türkçe'ye Çeviren: Fehameddin Ozan Ulusoy
شاعر و فرشته-Şâir ve Ferişte: Çeviri / Sekizinci Kıta Edebiyat ve Düşünce Dergisi

DALDAN DALA-II

AYRILIK

Ayrılıktan kötü şey yoktur,

Can dostundan uzak kalmaktan:

Ne çare! Kendimizi zamana bırakmalıyız,

Ve çaresizliğimizi içimizde saklamalıyız.

Kaynak: Lady Montagu, TÜRKİYE MEKTUPLARI-1717-1718, Çeviren: Aysel Kurutluoğlu,

**

ÖRTÜNME YÜZDE DEĞİLMİŞ

Bazıları Milton'un Havva'da tasvir ettiği vakarlı bir tarzda giyiniyorlar. Bir kısmı ise Git'in veya Titien'in fırçasından çıkan ilahe resimleri gibi boylu poslu. Tenleri, hemen hepsinin, göz alacak kadar beyaz. İnciler ve kordelalarla süslenmiş birkaç örgü halinde zarif saçlar, omuzlarından aşağı sarkıyor. Hepsi güzellik perilerine benziyorlar. «**İnsanların çırılçıplak gezmeleri adet halini alsa, yüz'e pek az ehemmiyet verilir**» sözünün doğruluğuna bir kere daha inandım. Vücudu güzel, tenleri güzel kadınları, yüzleri fevkalade olanlardan daha fazla seyrediyordum. O sırada. Mösyö Gervaise kimse görmeden gelseydi, çeşitli durumlarda çırılçıplak bir yığın güzel kadın seyrederek san'atını daha fazla ilerietirdi diye düşündüm. Ekseriyetle onyedi, onsekiz yaşındaki cariyeleri saçlarını örerken bu kadınların kimi görüşüyor, kimi düşünüyor, kimi kahve ve şerbet içiyor, kimi de yastıklara uzanmış yatıyorlar. Velhasıl bu hamamlar bir nevi Türk kadınlar kahvehanesi. Şehrin bütün dedikodusu burada anlatılıyor. Kadınlar böylece burada haftada bir kere eğleniyorlar. Dört beş saat kalıp, sıcak halvetten soğuğa geçtikleri halde hiç nezle olmuyorlar. Buna hayret ediyorum. İçlerinde en seçkin olanı beni yanına oturmam için zorladı. Soyunmam için ısrar etti, hatta yardım teklif etti. Ben bir müddet çekindim, fakat bütün diğerleri de ayni şekilde ısrar edince elbisemi çıkardım. Korsemi görünce eşimin beni oraya hapsettiğini zannedip daha fazla zorlamadılar. Hislerine ve inceliklerine hayran oldum. Kendileriyle daha uzun zaman 'kalmayı arzu ederdim ama Lord Montagu ertesi günü erken hareket etmeye karar vermişti. Zaten ben de Justinyanus harabelerini görmek istiyordum. Zira bunların manzarası da bıraktığım manzara kadar gi,izel. Kilisenin yerinde ancak bir taş yığını kalmış. Adiyo, Milady. Size anlattığım, örnrünüzde göremiyeceğiniz ve hiç bir seyyahın yazılarında bahsedemiyeceği bir manzaradır. Zira buralara girecek bir erkek derhal hayatından olacaktır.

Sh: 37-38

Kaynak: Lady Montagu, TÜRKİYE MEKTUPLARI-1717-1718, Çeviren: Aysel Kurutluoğlu,

**

ROBERT FRAGER, KALP, NEFS VE RUH, TEKAMÜL, DENGE VE UYUMUN SÛFİCE PSİKOLOJİSİ KİTABINDAN

Bil ey sevgili, İnsanoğlu eğlence olsun diye ya da tesadüfen yaratılmamıştır, mükemmel bir şekilde ve büyük bir amaç için yaratılmıştır'.

GAZALİ

**

Eğer birisi yanıma otursa

Ve Sevgili hakkında konuşursak,

Eğer onun gönlünü rahatlatamazsam.

Eğer onun daha iyi hissetmesini sağlayamazsam kendini

'Kendisi ve bu dünya hakkında,

O zaman Hâfız,

Hemen camiye koş ve yalvar-

İşledin çünkü tam şu anda.

Bildiğim tek günahı,

HÂFIZ

**

Bir kalp ehli ol.

Ya da en azından zahit;

Olmazsan o zaman,. .

çamura saplanmış bir eşek gibi kalacaksın.

Eğer kişi kalpten mahrumsa, hiçbir yarar sağlayamaz;

Ancak kötülükte kişi

Dünyada meşhur olacaktır

MEVLANA

**

Bir bayram günü. Halife Harun Reşid en iyi kıyafetlerini giyer ve halkın arasına girer. Herkes onun harika kıyafetlerine imrenir ve tezahürat yapar, o arada Behlül Halifenin önüne çıkar ve der ki:

"Bayram yeni ve güzel kıyafetler giyme zamanı değildir.

Bayram Allah Teâlâ'ya hizmet etmekle ve Rabbinin idrakine varmakla kutlanır.

Bayramı kutlamak için bu âlemin sultanı degil, kalplerin sultanı olmak gerek.

Bu âlemin sultanları unutulur gider, ama kalplerin sultanı asla unutulmaz.

Bunu İşiten Harun Reşîd gözyaşlarına boğuldu.

**

Üstadıma bir kez sordum:

"Nedir farkımız

Seninle benim?

Ve O dedi ki;

"**Hafız** tek fark şudur;

Eğer bir bufalo sürüsü

Dalarsa evimize

Ve devirirse boş kaselerimizi

Sana ait bit damla bile dökülmez,

Ancak Görünmez Bir şey var

Allah Teâlâ'nın koyduğu benim içime.

Eğer O benim kasemden dökülürse,

Bütün dünya içinde, boğulur,"

HAFIZ

**

Bir Bedevinin mücevherleriyle oturduğunu göldüm, Dedi ki; "Bir zamanlar çölde yolumu kaybettim ve bütün yiyeceklerim tükendi. Tam artık açlıktan öleceğimi düşünürken, şişkin bir kumaş torba gördüm. Onun hububat dolu olduğunu düşündüğüm andaki mutluluk ve coşkumu da, onun incilerle dolu olduğunu gördüğüm andaki üzüntü ve umutsuzluğumu da hiç unutmayacağım-"

SADÎ

**

Ey kalp,

Kalp nedir bilerde otur;

Taze çiçek açan

Ağacın altına git,

RUMÎ

**

Bizim söyleyeceğimiz şey arayarak bulunmaz, yine de onu yalnızca arayanlar bulabilirler,“

BAYEZİD-I BESTÂMİ

**

İKTİDAR SAHİPLERİNE

Bir bedevi çölde omzunda su dolu bir tulum taşıyor, aynı zamanda hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Yolda onu gören bîr başka seyyah niye ağladığını sordu. Adam köpeğinin susuzluktan kıvranmasına çok üzüldüğü cevabım verdi. Diğer seyyah niye su tulumundan köpeğine de su vermediğini sordu. Bedevi dedi ki: **"Bunu yapamam. Su bana lâzım."**

**

ŞEYH İLE MÜRİD İLİŞKİSİNDEKİ SIR

Muzaffer Ozak Efendi :

Şeyh ile dervişi arasındaki ilişki karmaşık, mistik, canlı bir süreçtir. Bazı yönleriyle bir koca ile karısı arasındaki İlişki gibidir. Ancak bu köklü öğreti İlişkisi ve sevgi eylemi fizıki değildir; bağlantı şeyhin ağzı ile dervişin kulakları arasındadır. **Eğer ilişki saf ve sevgi dolu ise, dervişin kalbinde bir çocuk oluşur**,..

Derviş ile şeyhi arasındaki sevgi, bir kadın ile erkek arasındaki aşkın en yüksek biçiminden yüz bin kat daha fazla olmalıdır. Bir kadın ile erkek arasındaki aşk tamamına erdiğinde, sıklıkla iki taraf da sırtlarını döner ve en azından o an için birbirlerini unuturlar. Bir şeyh ile derviş arasındaki aşk tamamlandığında ise, asla ayıltmazlar. Kalpleri daima birlikte kaim ve bu aşk asla bitmez.,.

Her ne kadar şeyh güneş, dervişler ise gezegenler olarak tasvir edilse de, aslında şeyh de bir ayna ya da bir ilericidir. Yani şeyhten gelen nur ve rahmet onun kendisine ait değildir. Asıl nur Allah Teâlâ'dan gelir.

Sh: 191

Kaynak: Robert Frager, Kalp, Nefs ve Ruh, Tekamül, Denge ve Uyumun Sûfice Psikolojisi, Çeviren: İbrahim Kapaklıikaya, 2003, İstanbul

**

Üzerine hem doğrunun hem de günahkârın bastığı toprak gibi olmadıkça

ve her şeyi gizleyen bulut gibi olmadıkça

ve –sevsin sevmesin her şeye ab-ı hayat sunan - yağmur gibi olm adıkça,

derviş olamazsın,

BAYEZİD-İ BESTAMİ

**

Bir gün, bazı kişiler Hz. İsa aleyhisselâma hakaret ettiler, o buna karşılık onlar için hayır dua ederek cevap verdi. Bir havarisi sordu;

“Neden o adamlara dua ettiniz? O nlann size yaptığı muameleye kızmadınız mı? "

Hz. İsa şöyle cevap verdi; “Ben yalnızca kesem de bulunanı harcayabilirim .

**

Bütün manevî sohbeti

Basitleştirelim bugün:

Allah Teâlâ size bir şey satmak istiyor

Ama siz almıyorsunuz.

İşte bu sizin ıstırabınız:

Sizin ölesiye pazarlığınız,

Fiyata karşı çılgınca itirazınız!

HAFIZ

DERVİŞİN DUASI-BİZİM DUAMIZ

Bir şeyh dervişine Allah Teâlâ ile konuşmak isteyip istemediğini sordu. Derviş istediğini söylediğinde, şeyhi ona ne zaman kendi kendine kalırsa şöyle'yakarmasını öğretti:

Ey Rabbim!

Sen olmaksızın ben huzur bulamam.

Senin hana gönderdiğin nimetlerim sayamam.

Eğer saçımın her teli bir dil olsaydı, Sana borçlu olduğum şükrün binde birini bile eda etmeye yetmezdi

SWEDENBORG'UN MELEKLERİ

Ünlü felsefeci ve bilim adamı Emanuel Swedenborg (1688-1772) bir kitap kurdu olarak geçirdiği ömrünün son yirmi beş yılında Londra'da oturdu. **Ne var ki, İngilizler konuşkan olmadıklarından, o da çareyi şeytanlarla ve meleklerle sohbet etmekte buldu.** Tanrı ona Öte Dünya'yı ziyaret etme ve ora sakinlerinin yaşamlarına girme ayrıcalığını bahşetti. Isa, ruhların Cennet e kabul edilmeleri için dürüst olmaları gerektiğini söylemişti. Swedenborg, buna, aynı zamanda zeki olmaları gerekir şeklinde bir eklemede bulundu; daha sonra, Blake de sanatçı ve şair olmaları gerekir şartını koydu. **Swedenborg'un Melekleri, Cennet'i seçmiş ruhlardır.** Sözcüklere ihtiyacı yoktur onların; bir Meleğin, yanına başkasını çağırması için onu düşünmesi yeter. Yeryüzünde birbirini sevmiş olan iki kişi, tek bir Melek olurlar. Onların dünyasına sevgi hakimdir; her Melek bir Cennettir. Biçimleri, mükemmel bir insanın biçimidir; Cennetin biçimi de aynıdır. Melekler hangi yöne bakarlarsa baksınlar —kuzeye, doğuya, güneye ya da batıya— hep Tanrı ile yüz yüzedirler. Onlar, her şeyden önce, din adamıdırlar; en büyük keyifleri dua okumak ve dinsel sorunları çözmektir. Dünyevi şeyler, göksel olanların simgelerinden başka bir şey değildir. Güneş, tanrısallığı simgeler. **Cennette zaman yoktur; her şeyin görünümü ruh durumuna bağlı olarak değişir.** Meleklerin giysileri, zekâ derecesine göre parlar. Zenginlerin ruhu, fakirlerin ruhundan daha zengindir, çünkü onlar refağa alışıktırlar. Cennetteki tüm nesneler, eşyalar ve şehirler dünyamızda kilerden daha fiziksel ve daha karmaşık; renkler de daha çeşitli ve parlaktır. **İngiliz soyundan gelen Melekler politikaya; Yahudiler mücevher ticaretine eğilim gösterirler; Almanlar da kalın kalın kitaplar taşırlar, bir şeye cevap vermeden önce bunlara danışırlar.**

> ***Müslümanlar, Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellem'e inandıklarından, Tanrı onlara Peygamberin kopyası bir Melek yaratır.***

Cennetin zevkleri, ruh yoksullarından ve münzevilerden esirgenmiştir, çünkü onlar bunların tadını çıkaramayacaklardır.

Sh:174-175

Kaynak: JORGE LUIS BORGES ve Margarita Guerrero, DÜŞSEL VARLIKLAR KİTABI, Çeviren Bora Komçez Zeylname Hulki Aktunç: Şiir Çevirileri:Güven Turan, Mitos Yayınları

ÖLÜM PORNOGRAFİSİ

HANDE ÖĞÜT -26/10/2007

"Yaşam bir deha işi değil.
Bir sürgün, köle düzeni.
Kurtuluşu ummak. Safdillik.
İntihar seçimi bu yüzden gerekli.
Ne ki yürek isteyen bir eylem.
Hep tasarladım salt.
Kendiliğinden oluşmasına bel bağlıyorum."

Özyıkım istencinin ne denli zor gerçekleştirileceğine ilişkin en yerinde tanımlardan biridir Vüsat O. Bener'in Dönüşsüzlüğe Övgü'deki bu betimi. Düşünülür, tasarlanır, hatta hata yapılır, birkaç denemede bulunulur. Belki bu yüzdendir intiharın bir yardım çığlığı olarak sorunsallaştırılışı... Kimileri kurtarılacağını bilerek eyler bu edimi, kimileriyse gözükara atlar uçurumdan aşağıya... Uçurumdan kurtulmanın tek yolu, derinliğini ölçmek ve kendini o boşluğa bırakmaktır. Karar verilse ya da aklın bir yerinde nihai çıkış olarak daima muhafaza edilse de nasıl pratiğe dökülecektir hayata dair bu son eylem? Camus'nün de belirttiği gibi önemli olan tek felsefe sorunudur intihar. Yaşamın yaşanmaya değip değmediğinde bir yargıya varmak, felsefenin temel sorununa bir yanıt vermektir. Tanrı yargısının işini bozmak kolay mı?

Tasarlayıp gerçekleyemediğinde kişi kendiliğinden oluşmasına bel bağlıyor. Bir türlü oluşamama durumunda ise kolaylaştırıcılar, bunu meslek edinen iş adamları var: İntihar danışmanları!

1800'lerin gotik yazarı **Robert Louis Stevenson, İntihar Kulübü** adlı muhteşem romanında, 1899 yılının İngiltere'sinde, üyelerine ölümü garanti eden bir intihar kulübü kurgular. Karısının ölümüyle yıkılan genç **Yüzbaşı Henry Joyce'**un katılımı dolayımıyla haberdar olduğumuz ve romanın asıl atmosferini oluşturan bu kasvetli, ürkütücü malikâne, kendi yaşamlarına son verecek kadar cesur olmayanların toplanarak kumar masasında bir katil, bir de maktül seçişlerine sahne olur her gece. İnsanların acizliklerinden faydalanarak kaza süsü verilmiş intiharları tasarlayan bu kulübün hikâyesi, klasik bir fantazya değil tarih boyu zalimin mazlumu ezmek üzere icat ettiği düzen, kurum ve mekanizmaların işleyişine göndermede bulunan bir tür gerçek kurmaca. Hayatımızın orta yerine kurulu ölüm kamplarının, birer aksiyon kahramanına dönüşen intihar bombacılarının kurmacalaştırıldığı çağımızda ölüm pornografisi, tadına doyulmaz bir seyirlik alan.

Çağdaş Kore Edebiyatı'nın parlayan yazarlarından Kim Young-Ha, Kendimi Yıkmaya Hakkım Var adlı romanında, hayatla uzlaşamayan insanların intihar danışmanlığını yapan bir karakter yaratırken ölümün pornografikleştirilişini eleştiriyor usuldan. Çağdaşları gibi ülkesindeki

temayülleri fantezi ögesiyle birleştirerek sunan Young-Ha, Kore Savaşı'nın izlerini bir türlü üzerinden atamayan, askeri diktatörlükle yönetilen bireylerin hayatlarındaki kırılma noktalarını başarıyla yakalayabilen bir yazar. Romanın çıkış noktası ise Sylvia Plath... İntihar: Kan Dökücü Tanrı kitabının yazarı A. Alvarez'e, intihar olgusuna bambaşka bir yönden bakmayı öğreten Plath, Young-Ha'yı da derinden etkilemiş. Çocuklarını uyutup, onları sağlama aldıktan sonra gaz ocağının vanasını açıp intihar eden Plath'ın **"Kan fışkırmasıdır şiir. Ve bunu önlemenin yolu yoktur"** mısranın izinde kurguladığı romanında, yazı ile ölümü karşı karşıya getiriyor Young-Ha: "Bu çağda tanrı olmak isteyenler için sadece iki yol vardır: Yazmak ya da öldürmek."

Romanın anlatıcısı ve kahramanı, adı sır gibi saklanan, resme, edebiyata, sinemaya, müziğe meraklı bir Koreli. Bir entelektüel, bir estet. İyi niyetli olmadığı halde öyleymiş gibi yapan, buz gibi katil olduğu halde katil değilmiş gibi davranan bir emprovize cinayetler uzmanı; Highsmith'in nefret ve korkudansa sempati ve empati uyandıran katil kahramanı Ripley gibi...

Serbest bırakılan arzu

Ünlü ressamların ölümü sahneledikleri tablolardaki gizi çözmeye çalışan kahramanımız, gündüzleri bir sanat uzmanı gibi yaşarken geceleri ofisine giderek gazeteye verdiği ilana gelen telefonları cevaplar. Babasının tecavüzüne uğrayan kızdan yakında askere gidecek olan eşcinsele, kocasını aldatan kadından dayak yiyen kadına dek dertli insanlara deva olmaya çalışır. Herhangi birinin bir başkasını öldürmesi için akıl vermek değildir ama işi. İnsanların bilinçaltlarının derinliklerine attığı ihtirasları dışarı çıkarmak ister o sadece. Serbest bırakılan arzu kendi kendini çoğaltmaya başlayıp hayal gücü gelişmeye başladığında karşısındaki insanın 'müvekkili' olacağına dair izler keşfeder. Ona para kazandıracak değil, yaratıcılığına katkıda bulunacak seçilmiş müşterileriyle dost, arkadaş ve sevgili olarak yaşamlarının tüm zerreciklerine nüfuz eder. Yazacağı romanın emsalsiz malzemeleridir onlar. Ancak gerçek hayatta böyle cesur kahramanlara rastlanabilir çünkü. Bir otelde uyku hapıyla intihar eden Cesare Pavese'nin Yaşama Uğraşı 'nda yazdığı gibi "Kendini yıkan kişi, her şeyden önce, bir güldürücü, kendi kendisinin efendisi olan biridir."

Ölümlerine bizzat tanık olduğu müşterileriyle yaşanan olayları konu alan yazılar yazarak bir tanrı görünümüne büründüğünü düşünen kahramanımız, elindeki malzeme on cildi aşmaya başlayınca bunları gün ışığına çıkartmaya karar verir ve belki de okuduğumuz ilk cilttir henüz. Müşterilerini, kalemiyle tekrar dünyaya getiren, onların diriliş sahnelerini izleyerek beslenen bir anlatıcı kahramanın anlattığı öykülerden oluşan roman, Tolstoy'un Diriliş'i, Gogol'ün Ölü Canlar'ı ve Stevenson'un İntihar Kulübü'nün zemini üzerine kurulu çağdaş bir fantazya.

Kahramanın bilgisayarındaki ilk dosya Judith adlı bir kadına ait. C. ve K. Kardeşler ile ilişki içinde verilen Judith, Gustav Klimt'in 'Judith' adlı tablosundaki kadından imajını alan bir tür

Madonna imgesiymişçesine, anlatının her yerinde belirir. Orhan Pamuk'un Gizli Yüz'ündeki gibi kâh ekranda, kâh bir resmin içinde beliren bu hayal kadın, suçluluk duygusuyla tutkunun iç içe geçtiği, haz ile acı eşiğinin bulanıklaştığı bir tür tinsel sarhoşluk içine sürükler kahramanımızı. Onunla bir sinemada tesadüfen tanışan ve müşterisi olmaya ikna eden anlatıcı için Judith, adeta iradenin yıkımıdır. Kendi Judith'inin tablodaki gerçeğini görmek amacıyla Viyana'ya giden kahramanımız, Gustav Klimt'in tablosunun önünde düşünürken Nazizm'in geçerek kırdığı bu kentte sanat ile şiddetin içi içeliğindeki dehşeti fark eder. Belki de bu şiddeti yaratan, iradeyi yıkan büyülenmedir; o büyük akıl tutulması! Çünkü insan ancak büyülendiği zaman hesapsız cömertliğin dünyasına transfer olabilir. Klimt'in 'Judith'inden büyülenerek onun gerçek hayattaki izdüşümünü arayan ama bulduğu her kopyanın, bir başkası için çoğaltılmış olduğu görgüsüyle çelişen kahramanımız için nihai çözüm, karanlığın içindeki büyülenmeye terk etmektir kendini. Büyünün müsebbibi figüre ait olmaktan çok kendi gözüne ait bakışın arkeolojisiyle resimde, modernliğin kendisine yaptığı şeyi görür; sistemli olarak moleküler ögelerine, lekeye, çizgiye, renge, biçime indirgenme...

Günümüzde ölümün, televizyondan canlı olarak yayınlanan bir tür pornografiye dönüşmesinden rahatsız olsa da kendisi de bu ekonominin rantını yemekte, intihar etmeye karar veren müşterilerine, kendini öldürmüş insanların fotoğraflarını fütursuzca ve soğukkanlılıkla gösterebilmektedir oysa.

Gerçek cinayet görme merakının her açıdan tatmin edildiği pornografik dünyamızı hasır altından hicveden Young-Ha, ölüm fotoğraflarının çoğaltılarak sahip oldukları anlamın basitleştirildiğini, hatta meşrulaştırıldığını 'Mimi' başlıklı bölümde de incelikle işler. Kahramanın diğer müşterisi olan Mimi, bir performans sanatçısıdır. Otuz yaşını geçmiş bu kadın da Judith'i anımsatır ona. Anlatıcının alteregosu olması muhtemel C. adlı bir adamın sergisinin açılışında gösterilecek bir videoda oynayan ancak daha sonra bundan pişman olan Mimi'nin nedamet gerekçesi, bir ekranda sonsuzlaştırılmak ve kendi kendinin kopyasına dönüşmektir. Âşık olduğu tüm kadınları 'tablodaki kadın'a dönüştürmek, hayalinde ilanihaye canlı tutmak için onları ölüme gönderen ve yok oluşlarını izlemekten haz duyan kahramanımız, Mimi'nin bir küvetin içindeki kanlı bedenini, parmak izi bırakmadan terk ederek bitirir romanını. Fetişistik imgesini yükleyebileceği yeni kentler, yeni kadınlar karşısına çıkacaktır nasıl olsa...

KENDİMİ YIKMAYA HAKKIM VAR

Kim Young-Ha, Çeviren: Nana Lee, Agora Kitaplığı, 103 sayfa, 2007,

İNTİHAR KULÜBÜ

Robert Louis Stevenson

Çeviren: Emre Ağanoğlu, Merkez Kitapçılık, 107 sayfa, 2007,

Erişim: http://www.radikal.com.tr/kitap/olum-pornografisi-859951/

BİR MUSA (ESİN PERİSİ)

Şairlerin esin kaynağının bir Musa (esin perisi) olduğu yolundaki romantik görüş klasik yazarların bir yargısıydı; şiiri, zekânın bir işlevi sayan görüşü ise kendisi bir romantik olan Poe yaklaşık 1846'da öne sürmüştü. Birbiriyle çelişen yargılar bunlar. Bede'in sözünü ettiği çobanın düşü ve Coleridge'in ünlü düşü gibi düşsel esinlenmenin ayrıksı örneklerini bir yana bırakırsak, bunlar söz konusu sürecin değişik aşamalarının karşılığı olmadıkça, her iki görüşün de büsbütün yanlış sayılamayacağı açıktır. (İbranilerle Milton'un Ruh dedikleri şeye bizim zavallı mitolojimizde Bilinçaltı deniyor,) Bana gelince, bu süreç bende hemen hemen hiç değişmiyor. Ben genellikle zamanla bir öyküye ya da şiire dönüşen gözüme çarpan bir biçimden, bir çeşit ıssız adadan yola çıkarım. Bu yolun sonunu da başlangıcını da görürüm; ama arada ne olduğunu göremem. Eğer yıldızlar ya da talihim elverişliyse aradakiler de yavaş ortaya çıkar. Çoğu zaman gölgelere bakarak attığım adımların izinden geri dönerim. Yapıtın evrimine elden geldiğince karışmamaya çalışırım. Bizim için en önemsiz şeyler olan kişisel görüşlerle yapıtın çarpıtılmasını istemem. Sanatın bir uzlaşma olduğu görüşü bence işi bir anlamda basite indirgemektir, çünkü kimse ne yaptığını tam olarak bilemez. Bir yazar bir kıssa tasarlayabilir ama, Kipling'in de belirttiği gibi, ondan nasıl bir hisse çıkaracağını bilmeyebilir. Yazarın bağlı kalması gereken sözde "gerçekliğin" geçici koşulları değil, kendi imgelemidir. Edebiyat şiirden yola çıkar ve düzyazının olanaklarına ulaşması yüzyılları alabilir. Anglosaksonlar dört yüzyıl sonra geride yalnızca hayran olmakla kalınmayacak bir şiir ve güçlükle anlaşılır bir düzyazı bıraktılar. Söz başlangıçta zamanın tefeciliğinin tüketip harcadığı büyülü bir simgeydi herhalde. Şairin amacı, hiç değilse belli bir ölçüde, söze ilkel ve artık gizli olan gücünü yeniden kazandırmak olmalı. Bütün şiirlerin iki yükümlülüğü olmalı: bize açık seçik bir örnek iletmek ve denizin varlığının yaptığı gibi bize fiziksel olarak dokunmak.

Kaynak: JORGE LUIS BORGES-Sonsuz Gül-La Rosa Profunda

ANLAMAK İÇİN GÜL

LXVI

Bugün, neşe günü, bu yıl, gül yılı;

halimiz - ahvalimiz iyi,

iyi olsun, hoş olsun gülün de hali, ahvali.

Güle, sevgilinin gül bahçesinden yardım geldi;

artık gözlerimiz, gülün zevalini görmez.

Gülün debdebesinden, letafetinden, yetişip gelişmesinden

nerkisin gözleri sarhoş olmuş, bahçe ağzını açmış, gülüyor.

Süsen ağzını açmış da selvinin kulağına

bülbülün aşkına ait sırlar söylüyor,

gülün güzelim huylarını anlatıyor.

Gül, bize yardım için elbisesini yırtarak koştu geldi,

biz de ona kavuştuk da o yüzden,

neşeyle elbisemizi yırtıyoruz.

Gül, bir âlem ki bu âleme sığmıyor;

hayal âlemi bile gülü hayal etmeye dar geliyor.

Gül dediğin kim?

Akıl bahçesinden, can bağından gelmiş bir haberci.

Gül dediğin de ne?

Asıl gülün, solmıyan, dökülmiyen gülün

ululuğunu bildiren bir şeyceğiz.

Gülün eteğini tutalım, ona yoldaş olalım da

oynıya - güle gülün aslına, zevalsiz gül fidanına gidelim.

Gülün aslı, zevalsiz gül fidanı, Mustafâ'nın terinden bitmiş,

lûtfundan meydana gelmiştir;

o ulunun yüzünden yeni ayken dolunay haline gelmiştir gül.

Siz, gülün yapracıklarını koparırsınız… amma

yeniden yeniye can verirler ona, diriltirler onu,

yeniden yeniye kol - kanat ihsan ederler güle.

Baharın davetine nasıl icabet etti gül, seyret de gör;

hani ölmüş, yok olmuşken o dört kuş da

Halil'e koşup gelmişti ya, tıpkı onun gibi.

Sus hoca, dudağını açma,

gülün gölgesinde otur da

gonca gibi dudak altından, gizlice gülümse.

LXVII

Üstünlükleri elden kaçırmakla ne de ziyana düştü;

yazık nefsimize; vesileleri bozdu,

fırsatları kaçırdı - gitti; eyvahlar olsun canımıza.

Bütün kabilelerin övüncü olan o candan ayrıldım da

kayalar bile halime acıdı, bana ağlayıp inlemiye koyuldu.

Ayrılığım, Turdağı'yla Safa tepesine

bir an bile yükletilse depremlere uğrarlar, yıkılıp giderler.

İçimizdeki aşkın kıvılcımları belirse

bizi kınayanların tümünü yakar - kavurur.

Güzelliğinden bir zerre bile yeryüzüne vursa

hiçbir çöl, korkulu olmaz kervanlara.

Yüceliği gönlü aydınlatan, vuslata da,

her yüce kişinin anlayamıyacağı nûra da andolsun;

Apaçık söyliyemediğim,

ancak kinaye yollu anlatabildiğim

o aramızda geçen gizli şeylere,

güzelim işlere andolsun;

Gönlünden hiç mi hiç çıkmıyan,

fakat dilimle söylemiye de imkân bulunmıyan cömertliğe,

verdiğin nimetlere andolsun;

Bütün dileklerimize kavuştuğumuzu,

bütün isteklerimize eriştiğimizi

apaçık gösteren parlak bir vuslata erdir bizi.

Ağlamaktan gözlerim öyle kızarmış,

öyle şişmiş ki bu gözlerle

hiçbir konuğu ağırlamıya gücüm - kuvvetim yok.

Kapısının eşiğindeki topraktan bir avuç toprak dilerim ki

sürme gibi gözlerime çekeyim de gözlerimi ışıklandırsın, aydın etsin.

Tebriz'in bütün toprağı böyle bir toprak mı; imkân mı var buna?

Ben canın tıpkısıyım diyen beden, olmaz olsun.

Efendimiz, sahibimiz Şemseddîn,

yaşadıkça yaşasın, vâr olsun; boynunda haklan var,

işimi - gücümü ancak , o başarır benim.

Kaynak: Mevlânâ Celâleddin,Dîvân-I Kebîr, Hazırlıyan : Abdülbâkiy Gölpınarlı,, İstanbul Remzi Kitabevi, 1957, İstanbul —C:II, sh: 376-378

YOLUMUZ HAFIZ YOLUDUR... DEDEMİZDEN

Hafız Divânı Şirâzi

304. t

Sevgili, yaralı gönlümle dudağının arasında tuz–ekmek hakkı var.

dudağın, gönlümün yarasına nice defalar tuz ekti.

Bu hakkı koru, gözet, ben gidiyorum, artık Allaha ısmarladık !

Sen, Melekût âleminde, meleklerin daima anıp durduğu temiz bir gevhersin.

Melekler, seni daima hayır dua ile anmaktalar.

Ihlâsımda şüphe varsa bir sına, mihenge vur beni.

Hiç kimse, mihenk taşı kadar halis altının ayarını anlayamaz.

Sarhoş olayım da sana iki öpücük vereyim demiştin.

Vaadin haddi aştı, fakat biz ne iki gördük, ne bir!

Gülen fıstığa benzeyen ağzını aç da şekerler dök.

Ağzın var mı, yok mu?

Bu hususta halkı şüpheye düşürme!

Muradımdan gayri bir surette dönerse feleği altüst ederim.

Ben çarhı feleğe zebun olacak adam değilim!

Ey engel, mademki sevgilinin, Hâfız'ın yanına varmasına mani oluyorsun.,

bari sen de ondan bir iki adımcık uzak dur!

> ***Ey dil-i riş-i mera bâ Ieb-i tu hakk-ı nemek***
> ***Hak nigeh dâr ki men mirevem Allah ma'ak***

https://youtu.be/UR-GzownUiA

301

ای دل ریش مرا با لب تو حق نمک

حق نگه دار که من می‌روم الله معک

تویی آن گوهر پاکیزه که در عالم قدس

ذکر خیر تو بود حاصل تسبیح ملک

در خلوص منت ار هست شکی تجربه کن

کس عیار زر خالص نشناسد چو محک

گفته بودی که شوم مست و دو بوست بدهم

وعده از حد بشد و ما نه دو دیدیم و نه یک

بگشا پسته خندان و شکرریزی کن

خلق را از دهن خویش مینداز به شک

چرخ برهم زنم ار غیر مرادم گردد

من نه آنم که زبونی کشم از چرخ فلک

چون بر حافظ خویشش نگذاری باری

ای رقیب از بر او یک دو قدم دورترک

****

475. t

Sevgilimden kim bana bir kalem iltifatı,

bir mektup getirecek ki ?

Nerde sabah rüzgârı?

Yine bir kerem ederse o eder.

Şöyle bir mukayesede bulundum,

aşk yolunda aklın tedbiri, ancak deniz üstündeki çiğ tanesi gibi!

Gel, gel., hırkan meyhanelere vakfolmuş

ama bende vakıf malından bir akça bile bulamazsın!

Kamış kaleminden şekerler saçıp duran bir şairi,

neden bir şeker kamışına bile almazlar bilmem ki?

Gönlüm, riyadan kilim altında davul çalmaktan usandı artık.,

böyle gizli ve riyakârane işten meyhane kapısına bayrak dikmem daha yeğ!

Gel, zevk zamanının kadrini bilenler,

iki âlemi bile bir kadeh şarapla bir güzellik sohbetine satmazlar!

Sürüp giden zevk u safa, aşk âdeti değildir, aşk böyle bir şey olamaz.

Eğer bize uygun bir yoldaşsan dert ve mihnet çekmen gerek!

Yollarda oturup halkı tedaviye kalkışan doktor, aşk sırrını anlayamaz.

Yürü ey gönlü ölmüş kişi, bir Mesih nefesli kâmili ele geçir!

Şikâyet etmiyorum ama sevgilinin merhamet bulutundan

ciğeri yanmışların tarlasına bir katra bile damlamadı gitti!

Nasıl, niçin sözleri baş ağrısı verir, gönül,

şarap kadehini ele al da ömründen kâm al,,

bir an olsun zevk ve huzura eriş!

Padişahım, Hâfız'ın elinde geceleri yalvarış,

sabah çağları dua edişten başka sana lâyık hiç bir şey yok ki!

Zidilberem ki resâned nevâzişi kalemi
Kucâst peyki şabâ ger hemikuned keremi

https://youtu.be/-Q-cbRuPIEU

471

ز دلبرم که رساند نوازش قلمی

کجاست پیک صبا گر همی‌کند کرمی

قیاس کردم و تدبیر عقل در ره عشق

چو شبنمی است که بر بحر می‌کشد رقمی

بیا که خرقه من گر چه رهن میکده‌هاست

ز مال وقف نبینی به نام من درمی

حدیث چون و چرا درد سر دهد ای دل

پیاله گیر و بیاسا ز عمر خویش دمی

طبیب راه نشین درد عشق نشناسد

برو به دست کن ای مرده دل مسیح دمی

دلم گرفت ز سالوس و طبل زیر گلیم

به آن که بر در میخانه برکشم علمی

بیا که وقت شناسان دو کون بفروشند

به یک پیاله می صاف و صحبت صنمی

دوام عیش و تنعم نه شیوه عشق است

اگر معاشر مایی بنوش نیش غمی

نمی‌کنم گله‌ای لیک ابر رحمت دوست

به کشته زار جگرتشنگان نداد نمی

چرا به یک نی قندش نمی‌خرند آن کس

که کرد صد شکرافشانی از نی قلمی

سزای قدر تو شاها به دست حافظ نیست

جز از دعای شبی و نیاز صبحدمی

GRABER, ERKEK RUHUNU ŞU ŞEKİLDE BETİMLER

“Erkeğin ruhu akan suya benzer; hep çalkantılıdır.

Alabildiğine derinlere, hep denize varmaya çalışır.

‘İlk ana ’ya doğru yola düşmüştür, yolda büyük bir güçle ‘iyi ve kötü’ eylemlerde bulunur.

Ayrı baş çeker, ama sonradan yine yola gelir sürekli ve kendini gözden çıkarır.

Kaynak olarak toprak ananın bağrından doğmuş bir oğuldur.

Topraktan çıkar dışarı, vahşi gürültülerle kayalıklardan köpükler saçarak aşağı dökülür.

Çimenlik düzlükte ‘yavaştan çağıldar ’, ‘tüllerle örtülür üzeri ’, dört bir yanda bir süt çocuğu gibi toprak anasının memelerinden beslenir.

Derken o alabildiğince eski ilk-ân ’a, denize karışarak can verir, yitirir ırmaklığını.

Kendisine en çok özgü ögeye, ‘kendi özben’ine’ döner'”

Kaynak: (Graber, Gustav Hans, (1996), Kadın Psikolojisi, (Çev.: Kâmuran Şipal), İstanbul: Cem Yayınevi.,sh: 113-114).

AH… YA RASÛLU'LLÂH salla'llâhu aleyhi ve sellem

"YÂ SÂHİBE'L-CEMÂLİ"

Yâ sâhibe'l-cemâli ve yâ seyyide'l-beşer Ya Rasûllallah
Min hüsnike'l-münîri lekad nüvvira'l-kamer Ya Rasûllallah
Lâ yümkinü's-senâü kemâ kâne hakkuküm Ya Rasûllallah
Min hüsnike'l-münîri lekad nüvvira'l-kamer Ya Rasûllallah

Türkçe anlamı:

Güzellik sahibi ve insanlığın efendisi, Allah'ın Rasûlü!
Senin hoş ve güzel aydınlığından ay aydınlanmıştır Allah'ın Rasûlü!
Hak ettiğin şekilde seni övmek mümkün değildir Allah'ın Rasûlü!
Senin hoş ve güzel aydınlığından ay aydınlanmıştır Allah'ın Rasûlü!

NAAT

Fesaddaknâke yâ hayra'l-berâ yâ Rasûlu'llâh
Alâ mâ ci'tenâ hakan ileynâ yâ Rasûlu'llâh
Zalemnâ nefsenâ künnâ zalûmen fî Kitâbillâh
Semi'nâ kavlehû innâ aradnâ yâ Rasûlu'llâh

Neccarzade Rıza Efendi'nin (1669-1746)

Açıklaması:

Bizlere (Allah'tan bir) gerçek olarak geldiğine dair seni kabul ettik insanların en hayırlısı, Allah'ın Rasûlu!
Kendimize zalimce davrandık, Allah'ın kitabında "çok zulmeden" olarak nitelendirildik. O'nun, "Biz (emaneti göklere ve yere) arz ettik (ama onu insan yüklendi.
Çünkü o çok zulmedici idi)" (Ahzâb, 72) sözünü duyduk Ya Rasûlu'llâh [salla'llâhu aleyhi ve sellem!]

İPTİDADAN YOL SORARSAN
-Savina Yannatou-

ŞAH HATAYİ - YOL SORARSAN (MUHAMMED ALİ'NİNDİR)

İptidadan yol sorarsan

Yol Muhammed Ali'nindir

Yetmiş iki dil sorarsan

Dil Muhammed Ali'nindir

**

Gece olur gündüz olur

Cümle alem dümdüz olur

Gökte kaç bin yıldız olur

Ay Muhammed Ali'nindir

**

Varma Yezid'in yanına

Kokusu siner tenine

Lanet Yezid'in huyuna

Can Muhammed Ali'nindir

**

Varma Yezit meclisine

Kulak verme hiç sesine

Satır Yezit ensesine

Kılıç Muhammed Ali'nindir

**

Şah Hatayi hasta inler

Cümle âlem anı dinler

Nur olmuş âleme dolar

Gün Muhammed Ali'nindir

https://youtu.be/tkt9Fzpr1b8

İPTİDADAN YOL SORARSAN-Savina Yannatou

http://www.bkgrand.com/var/fckeditor/bridgeno/image/ikoner/ikon_speaker.jpg

https://archive.org/download/PtidadanYolSorarsanSavinaYannatou/Savina-IptidaYolSorarsan66.mp3

MARCELİNE DESBORDES-VALMORE

ALINTI

https://oznurs.wordpress.com/

20 Haziran 1786 Douai, 23 Temmuz 1859 Paris)

Bir “armoiries” ressamının kızı olarak doğduğu ve devrimle tahrip olmuş Douai’den ayrılıp, annesiyle birlikte zengin bir akrabanın yanına sığınmak için gittikleri Guadeloupe’da aynı yıkımın orada da gerçekleştiğini görürler ve 1802 de annesini sarı hummadan kaybeder (la fievre jaune) Şehre dönüşte Douai’deki bir tiyatroda oyuncu olarak işe başlar. Oyuncu ve şantöz. Ki daha sonraları Opera-Comique’de Brüksel’deki Theatre de la Monnaie de de sahneye çıkar. Daima ingenue(saf, temiz kız) rolleri oynayacaktır.

Ama O, Fransız Edebiyatı’nın çığır açan bir büyük şairidir de.

Onun şiir sanatının en büyük ve biricik özelliği, içtenliğidir.

Balzac, onun yeteneğine ve spontane yazılan ve **“assemblages delicats de sonorites douces et harmonieuses et qui evoquent la vie des gens simples”(sade insanların hayatını canlandıran armonik ve tatlı tınıların zarif bir biçimde birbirine eklendiği)**diye nitelediği şiirlerine büyük hayranlık duyar. 1834 te şöyle yazar:

"…nous sommes du meme pays, Madame, du pays des larmes et de la misere. Nous sommes aussi voisins que peuvent l'etre, en France" .(Aynı ülkedeniz madam, gözyaşı ve sefalet ülkesinden. Ve de Fransa'da bizim gibi olan herkesle yakınız)

Ve yine Paul Verlaine de onun için tüm asırların ve bu asrın tek yetenekli ve dahi kadını der ve yeni biçimler ürettiğini söyler .

Baudelaire ise, **"Mme Desbordes-Valmore kadındı, daima kadın ve mutlak bir kadın; ama kadının bütün doğal güzelliklerinin sıradışı poetik ifadesiydi de."** der, onun için.

İçtenlikli, rezervsiz, iki yüzlülük ve yalandan uzak, ruhunu delen en derin duygularını sergilediği şiirlerinden adım adım bir biyografiyi yeniden kurmak mümkündür. Her çeşit duygu; yaşlanma korkusundan, yeni bir aşkın olanağını hissetme sevincine, çocuklarını ondan uzaklaştıran hayatın acısına.. ve nihayet dünyevi aşktan ilahi aşka dönüşüme kadar, her çeşit öznel yaşam deneyimleri şirinde yerlerini alır.

Ve.. Saint-Beuve'in dediği gibi, **" Elle n'est plus poete, elle est la poesie meme." (o artık şair değil; şiirin ta kendisidir.)** (S. Zweig,sa:56)

https://oznurs.wordpress.com/page/2/

23 EYLÜL 2016

MARCELİNE DESBORDES VALMORE –II-

"Mon coeur fut cree pour n'aimer q'une fois"

(Kalbim sadece bir kez sevmek için yaratıldı)

…

Bu sözler, bir kadın şaire, -ondaki şiir sanatını yaratacak olan ve edebiyat otoritelerinin araştırıp durduğu gizemli adama(*) olan ölümsüz aşkını dile getirdiği- Marceline Desbordes-Valmore'a ait.

Acımasız bir oyunla baştan çıkarılmış ve sonra da sevdiği tarafından resmen tanınmayan çocuğuyla birlikte terkedilmiş bu bahtsız kadın, yine de nefret etmez sevdiği adamdan. **"Yer yüzündeki bütün kadınlara yöneltilmiş aşağılanmaların hepsini",** alçak gönüllüce kendi üzerine alır.. ve şöyle der:

" Ah! Je ne le hais pas, je ne sais point hair" (Ah nefret etmiyorum ondan, bilmem ki nefret etmeyi ben)

Yüreği hep çocuk masumiyetinde kalmış, sevmek ve feda ediş(veriş) ile yoğrulmuş, alçak gönüllü bir kadın o.

Öyle sevmek ki.. hayatın karşısına diktiği, acı tuğlalarıyla döşenmiş bütün duvarları yıkar.. göçebe yazgısının onu sürüklediği tüm yoklukların, yorgunlukların üstesinden gelir.. yeniden ve yeniden sonu gelmez yollara sürüklenmek için. Ta ki.. bütün sevdiklerini,daha sonra evlendiği Valmore'dan olan iki kızını da yitirdiğinde Tanrı'nın kapısını çalıp şöyle haykırana kadar:

– "Ouvrez, je ne suis plus suivie

Que par moi-meme et par la vie " (1)

(Açın kapıyı.. ardımda ne bir ben.. ne hayat kaldı!)

Ve evlat acısı, yüce bir hak sahibi kılmıştır onu, tanrı katında :

"Laissez-moi passer- je suis mere."

(Bırakın gireyim.. Anneyim ben.)

Ve devam eder :

" Tous mes etonnements sont finis sur la terre,

Tous mes adieux sont faits, l'ame est prete a jaillir " (2)

(Beni şaşırtan hiç bir şey kalmadı yeryüzünde/ Bütün vedalarımı yaptım, ruhum hazırdır uçmaya)

Öyle kendinden veriş ki.. vermenin, feda etmenin, insan hayatındaki o muhteşem etkisi başka türlü dile getirilemezdi:

" Tant qu'on peut donner, on ne peut pas mourir"(3)

(Verebildiğimiz sürece, ölemeyiz.)

Ve Zweig'ın dediği gibi belki hayatının sırrı, şu dizelerde saklıydı:

"Lasser la souffrance par un amour infini et revetir d'une eternelle musique le cri de la douleur." (sa 76) **(Bezdirin aşkı sonsuz bir aşkla ve acının çığlığını ölümsüz bir müzikle sarmalayın)**

Ve elbette dizelerindeki müzikalite pek çok besteciyi kendine çekecekti..

Örn. Camille Saint-Saens, henüz yedi yaşındayken, onun Le Soir şiiri üzerine ilk kompozisyonunu yazmış, ve hocasına sunmuştur(1842)

Cesar Frank Les Cloches du soir, Eric Tanguy Souvenir.. Henri Woollett , L'absence, Ton Nom, Les Roses, Priere, N'ecris pas, Le Presage, Le Don des Larmes, Le Refuge… Ve dana niceleri..

Gioacchino Rossini'nin Othello Operası'ndaki "Söğüdün Şarkısı"ndan ilhamla ve Napolyon'un küllerinin Paris'e getirildiği günün anısına yazdığı ünlü bir romansı da var: Le Saule Pleurer. (**)

……………………………………

(*)Henüz on altı yaşında bir oyuncuyken hayatına giren ve şiirlerinde Olivier diye seslendiği bu adam, Fransız gazeteci, şair ve yazar Henri de Latouche(1785-1851)'dur.

1- Zweig, sa: 71

2- Zweig, sa: 73

3- Zweig, sa: 60

(**) M.D.Valmore,sadece bir şarkıcı değildi, gitar çalardı ve dizelerindeki ritmi bulmak için müzikten yararlanırdı. Ama 'L'Alouette' bizzat müzikleştirdiği tek romansıdır. Rossini şarkısı üzerine yazdığı şiir ise şöyle:

Le Saule pleureur

(Poème écrit sur la Romance du Saule

(Desdemona) d'Otello de Rossini (1816)

à l'occasion du retour à Paris des cendres

de Napoléon 1er le 15 décembre 1840 :

"Duverger m'a fait faire une romance,

sur l'air admirable du Saule d'Othello

par Rossini. Cette romance est sur le

Saule de Ste Hélène. Je te l'enverrai par

quelque occasion. Le sujet trop grand

m'a glacée" (lettre à Prosper Valmore

du 2 décembre 1840)

(Édit. 1843, in Bouquets et prières)

Saule de Sainte-Hélène,

Comme un gardien pensif,

Quand Dieu brisa la chaîne

De l'immortel captif,

Pourquoi, chaste verdure,

Ce long murmure

Plaintif ?

Quand le grand capitaine

Se coucha sans retour,

Au flanc de Sainte Hélène,

Ma feuille prit le jour :

Depuis, je l'environne

D'une couronne

D'amour !

(Marceline Desbordes-Valmore, 1840)

…………………

ÖznurS.(10 Eylül,2016)

Şimdi gelin, Stendhal'in ""Un chef d'oeuvre dans le style magnifique"" (Büyüleyici stilde bir başyapıt) olarak nitelediği Rossini'nin Othello Operası'ndan, Marceline Desbordes-Valmor'u şiddetle sarsan ve üstüne romans yazdıran o ölümsüz şarkıyı dinleyelim..

https://youtu.be/CPv95BARrZ8

**

Marceline Desbordes Valmore'u Mutsuzlukla dolu bir aşk, beş çocuk, sürekli yoksulluk onun yürekliligini kırmaya yetmemiştir.ZAVALLI ÇİÇEKLER (1839) adlı kitabı önemlidir.

KADIN

Nasıl gömelim ölülerimizi, paramız yok :

İşte papaz, cenaze parası hani, der.

Yere serilmiş yatar ölüler, kurşunlada delik deşik,

bir kefen, bir haç, bir avuntu beklerler.

Cinayet kral oldu. Geçer gider ıslık çala çala.

Nereye gider? Ödemeye hazineye kan parası.

Kanı iyi döktü ama, hiç eli titremeden;

yalnız bağaziadı bu cl, zafer kazanamadı.

Tanrı gördü. Toplar tanrı donmuş çiçekler gibi

göklere doğru uçan kadınları, çocukları.

Erkekler … Gözlerine dek kan içindeler.

Bunca öfkeli canı rüzgar süpüremedi.

Kadınlar ölülerini bırakıp gitmek istemezler yüzüstü:

İşte papaz, cenaze parası hani, der.

Serilmiş yatar ölüler, kurşunlada delik deşik,

bir kefen, bir haç, bir avuntu beklerler.

Göze alamazlar yaşayanlar yaşamayı.

Nöbetçi sokağın ortasında tek başına artık.

Nişan alan ve kurtaran bir askerdir ölüm,

konuşacak yarın baş kaldıran tanık.

KADINLAR

Siyah kurdelelerimizi takalım, ağlayalım kana kana;

taşımak bile yasak bize ölülerimizi.

Artık onlar bir yığın solmuş kalıntıdan başka ne?

Tanrım! Onlara sen arka ol, siHihsızdı hepsi!

(Çev. : A. Kadir - Afşar Timuçin)

http://hayatdefteri.xyz/2017/02/09/marceline-desbordes-valmore/

***

Marceline Desbordes Valmore'dan yaptığı SAADİ'NİN GÜLLERİ adlı çeviri, Orhan Veli'nin bile unuttuğu bir çeviri çıktı..

"Aşağıdaki bir şiirini okuyacağınız madame Marceline Desbordes Valmore bizim memlekette pek tanınmaz. Bununla beraber Fransız edebiyatında esaslı bir yeri vardır. XVIII inci yüzyılın sonlarıyle XIX uncu yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Romantik devrin ilk şairlerindendir. Bahtsız bir hayat geçirmiştir. Babası ihtilalde ölmüş, anasını da on beş yaşındayken kaybetmiştir. Sefalet içinde geçen bir çocukluktan sonra bir müddet terzilik etmiş, sonra da tiyatro hayatına atılmıştır. Çalıştığı kumpanyadaki kabiliyetsiz bir artistle 31 yaşındayken evlenmiştir. Yazılarını neşretmeğe başladığı tarih de bundan sonradır. Kendini zamanın bütün şairleriyle bütün tenkitçilerine sevdirmiş olmasına rağmen hazin bir hayat sürmüş bu kadın şairin pek ince, pek hisli şiirleri vardır. Aşağıdaki şiirini, XIII üncü yüzyılda yaşamış olan Acem şairi SAADİ'nin Gülistan'ından mülhem olarak meydana getirmiştir.

SAADİ'NİN GÜLLERİ

Sana gül toplamak istedim bu sabah ama

O kadar fazla gül doldurmuşum ki koynuma,

Koptu esvabımın düğmeleri birden bire.

Havaya dağıldı topladığım bütün güller;

Hepsi rüzgârla savrulup, denize gittiler;

Sularda, bir daha geri dönmemek üzere.

Tutuşmuş gibi, kıpkırmızı oldu dalgalar.

İşte esvaplarımda hâlâ gül kokuları var..

Gel, duy o kokulu hâtırayı, üzerimde.

Marceline Desbordes-Valmore'dan

Orhan Veli KANIK"

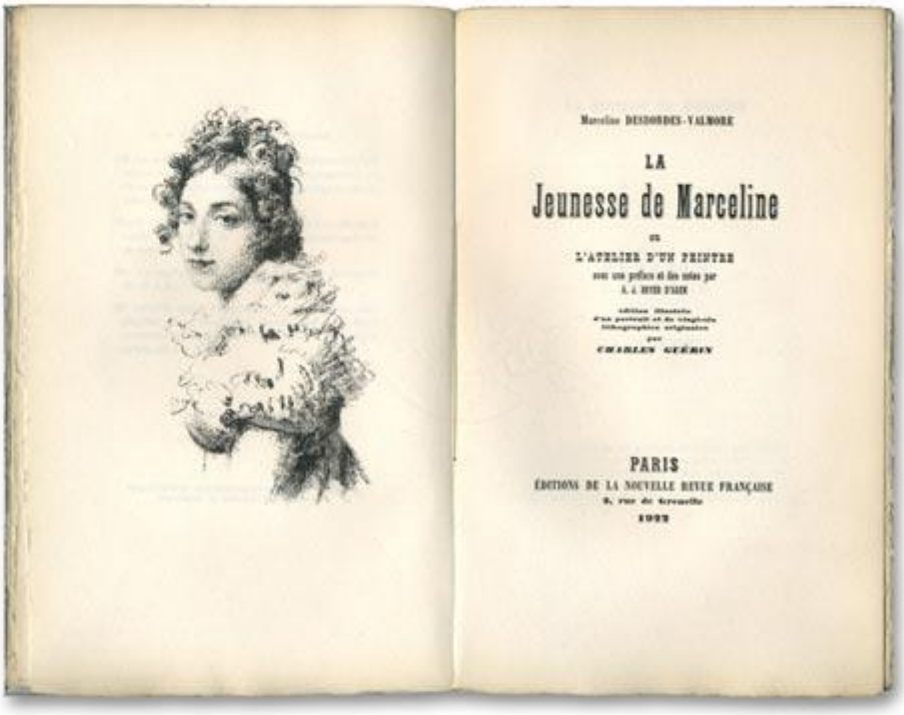
Edebiyat Dünyası

Sayı: 7-8, Ekim 1948

(Şiir çevirisini bulan Seda Arun'a teşekkür ederiz..)

http://www.orhanveli.net/eksikler/saadiningulleri.html

http://rose.blog.xvideo.rio/V1/acheqhcbghdqtmsfc/radonun-garip-dostlar-sevket-radoya.foto

**

http://blog-dominique.autie.intexte.net/blogs/index.php/all/2005/11/04/destin_de_marceline

Baudelaire, Marceline Desbordes-Valmore'un şiirleri için kaleme aldığı tanıtma yazısında şöyle der: "Yolcu, bu hüzünle sarılı enginlere bakar ve gözleri, isterinin yaşlarıyla, yani hysterical tears'la dolar." Burada sonradan sembolistlerce işlenen türden eşanlamlı uyumlar yoktur. Bulunan karşılıklar içersinde, geçmişin mırıltıları duyulur; bunlara ilişkin, geçerliği onaylanmış deneyimlerin yeri, daha önceki bir yaşamdır:

Les houles, en roulant les images des cieux,

Mêlaient d'une façon solennelle et mytique

Les tout-puissants accords de leur riche musique

Aux couleurs du couchant reflété par mes yeux.

C'est là que j'ai vécu.59

(Göğün imgelerini yansıtan köpüklü dalgalar,

Mistik ve vakur, karışmış birbirine

Zengin müziklerinin güçlü korosuyla

Günbatımının renkleri gözlerimden yansımakta.

Orada yaşamıştım.)

Sh:232

http://www.kitapso.com/kitaplar/roman-hikaye-oyku-kitaplari/4/walter-benjamin-pasajlar.pdf

https://youtu.be/6roOu4WCgsk

L'amour

Vous demandez si l'amour rend heureuse ;

Il le promet, croyez-le, fût-ce un jour.

Ah ! pour un jour d'existence amoureuse,

Qui ne mourrait ? la vie est dans l'amour.

Quand je vivais tendre et craintive amante,

Avec ses feux je peignais ses douleurs :

Sur son portrait j'ai versé tant de pleurs,

Que cette image en paraît moins charmante.

Si le sourire, éclair inattendu,

Brille parfois au milieu de mes larmes,

C'était l'amour ; c'était lui, mais sans armes ;

C'était le ciel... qu'avec lui j'ai perdu.

Sans lui, le coeur est un foyer sans flamme ;

Il brûle tout, ce doux empoisonneur.

J'ai dit bien vrai comme il déchire une âme :

Demandez-donc s'il donne le bonheur !

Vous le saurez : oui, quoi qu'il en puisse être,

De gré, de force, amour sera le maître ;

Et, dans sa fièvre alors lente à guérir,

vous souffrirez, ou vous ferez souffrir.

Dès qu'on l'a vu, son absence est affreuse ;

Dès qu'il revient, on tremble nuit et jour ;

Souvent enfin la mort est dans l'amour ;

Et cependant... oui, l'amour rend heureuse !

https://youtu.be/6roOu4WCgsk

NÎMA YÛŞİC

"Ey hafız! Bu ne tuzak ve yalan

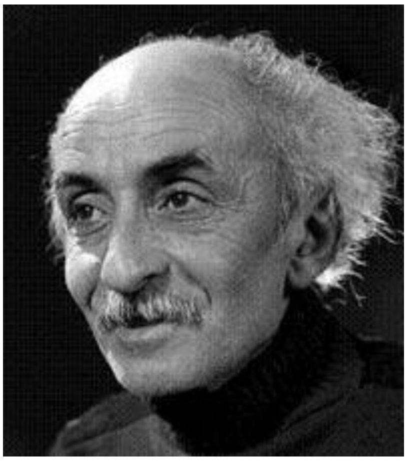
Şarabın, kadehin ve sâki'nin dilinden gelen

Ebede kadar da inlesen inanmam

Sen bâki olana aşıksın,

Bense geçici olana âşığım"

NÎMA YÛŞİC

a-Adı, Doğumu ve Nesebi

Asıl adı Ali isfendiyâr olan Nîmâ Yûşic, Mazenderan'ın "Yûş"[7] köyünde 1286/1897 yılı kasım ayının 11'inde dünyaya geldi. Babası İbrahim Nûri, Nur nahiyesinin en büyük sürü sahiplerinden ve çiftçilerinden biriydi. Küçük yaşlarda ona babasının adından dolayı Ali Nûri denilmekteydi. Ali isfendiyar adı pek kullanılmıyordu. Nîmâ, nesebini, bir yazısında "Ali bin ibrahim bin Ali bin Muhammed Rıza bin Muhammed Haşim bin Muhammed Rıza" diye ifade eder. Nîmâ'nın Gürcü olan annesi'nin babası Tûba Miftah, şair ve filozof olan Hekîm Nûri'nin çocuğuydu.[8].

b-Çocukluğu

Ailenin en büyük çocuğu olan Nîmânın, bir erkek ve iki kız kardeşi vardı. Nîmâ'nın erkek kardeşinin adı Ladben, kız kardeşlerinin isimleri ise Nekîta ve Süreyya idi. Nîmâ'nın çocukluğu 11 yaşına kadar köyü Yûş'ta çobanlar arasında geçti. Çobanların çok uzak noktalara gitmeleri ve geceleri dağların başında saatlerce ateş başında toplanıp kalmaları, Nîmâ'nın rühî hayatında büyük bir etki bırakmıştır.[9]

c-Tahsil Hayatı

---

[7] ***Ya Hakkî, Muhammed Cafer,*** Çun Sebûy-i Teşne (Târih-i Edebiyât-ı Muâsır-ı Fârisi), ***1375, s. 88-89.***

[8] *Tahbaz, Sîrus,* **Porderd-i Kuhistan, Zindegi ve Honer-i Nîmâ Yûşic** *, intişârât-ı Zeryab, 1376, Tahran, s. 11. Ayrıca bkz. Hâkimî, ismail,* **Edebiyat-ı Muâsır-ı İran,** *intişârât-ı Esâ^r, 1375, s. 69 ; Sepenta, Sasan "ilel-i Girayiş Be Vezn-i Nîmâî Der Şi'r-i Fârisî",* **Mecmua-yı Mekalat-ı Mutalaat-ı Îranî,** *intişârât-ı Beynel-Milelî-yi el-Mehdî, 1378, Tahran, s. 35 ; Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31 ; Cenneti-yi Atayi, Ebu'l Kasım,* **Mecmua-yı Eş'ar-ı Nîmâ Yûşic,** *Matbuat-ı Safi-yi Ahşah, 1346, Tahran, s. 18-19.*

[9] *Aryanpûr, Yahya,* **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-ı Ma,** *intişârât-ı Zevvâr, 1374, Tahran, s. 79. Ayrıca bkz. Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31 ; Cenneti-yi Atayi, Ebu'l Kasım,* **Mecmua-yı Eş'ar-ı Nîmâ Yûşic,** *Matbuat-ı Safi-yi Alişah, 1346, Tahran, s. 18.*

Çocukluk günlerinde kendi köyünde tahsile başladı. Kendisi tahsili ile ilgili şöyle diyor: **"Ben okumayı ve yazmayı köyün mollasından öğrendim. O beni bahçe köşelerinden tutup yakalar ve halkın birbirlerine yazdıkları mektupları ezberlemeye zorlardı... ".**11 Yaşında iken kardeşi ile beraber Tahran'a gitti. Oradaki yakınları, onu Hayat-ı Cavîd ilkokulu'na kaydettiler. ilkokuldan sonra en küçük kardeşiyle beraber Tahran'da bulunan Rum Katolik Topluluğu'na bağlı Sen Lui Lisesi'ne devam etti.[10] Bu okul, bir nevi "Misyonerlik Okulu" idi. Bu okulda Fransızca, İngilizce, Farsça, Arapça dilleri öğretiliyordu[11].

Nîmâ, bu okul dönemiyle ilgili olarak şöyle der: "Benim bu okuldaki ilk yıllarım çocuklarla kavgayla geçti. Suskun ve utangaç biriydim. Notlarım çok iyi değildi. Resim dersim çok iyiydi. Ama daha sonra "Nîzam-ı Vefa" adında iyi bir öğretmen beni şiir söylemeye sevk etti". Bir rivayet'e göre bu öğretmen, daha sonra Nîmâ'nın büyük "Efsane" şiirini kendisi için yazdığı öğretmen idi.[12] Başka bir rivayet'e göre ise Efsane şiirini, gençlikte tanıştığı Safura adında bir kız için söylemiş ama onunla evlenemeyince, onun peşini bırakıp kendini ilim ve sanata vermiştir[13].

Nîmâ'nın yenilikçi olarak ortaya çıkmasında bu okulda öğrendiği Fransızca ile Batı Edebiyatını iyice öğrenmesi ve okulda onu şiir söylemeye teşvik eden hocası Nîzam-ı Vefa'nın büyük bir etkisi olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı devam ederken Nîmâ, henüz okulu bitirmemişti. Nîmâ, kendi deyişiyle o zamanlarda savaş haberlerini Fransızca gazetelerden okuyor ve takip ediyordu.

Nîmâ, 1296/1917 yılı temmuz ayında 20 yaşındayken Fransızca'yı iyi öğrenmiş olarak Sen Lui'den mezun oldu. Buradaki tahsili esnasında ayrıca Han Mervî okulundaki Şeyh Hadî Yûşî'nin yanında Arapça dili dersleri de alıyordu. Fakat mezun olduğunda henüz hayatında şiirle ilgili bir söz yoktu[14].

d-Çalışma Hayatı ve Edebi Faaliyetleri

22 yaşında iken Maliye Bakanlığı'na girdi, ama o işini sevmiyordu. Maaşı'nı da doğru dürüst alamıyordu. Aynı zamanda Tahranın edebi mekan ve meclislerine gidip gelmekte idi. özellikle Haydar Ali Kemalî'nin çayevine gidip Melikuşşuara Bahar gibi tanınmış şairlerin konuşmalarını dinliyordu.[15] Bir süre sonra orayı bıraktı. 2 yıl sonra tekrar eski işine döndü. Burada çalışırken pek rahat olmayıp maddi açıdan sıkıntı içinde idi. Kardeşi Ladben'e yazdığı bir mektupta şöyle diyor;

"3 aydır parasız işe gidiyorum, düşüncem çok dağınık, bu nedenle başkanımız da beni sevmiyor. Onlara yaranamıyorum... "

---

[10] *Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31.*

[11] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 12-13. Ayrıca bkz. Aıyanpûr, Yahya,* **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-ı Ma,** *intişârât-ı Zevvâr, 1374, Tahran, II, 466-467*

[12] ***Sepenta, Sasan*** İlel-i Girayiş Be Vezn-i Nîmâî Der Şi'r-i Fârisî, Mecmua-yı Mekalat-ı Mutalaat-ı Îranî **, *intişârât-ı Beynel-Mileli-yi el-Mehdî, 1378, Tahran, s. 36.***

[13] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 14- 15. Ayrıca bkz. Aıyanpûr, Yahya,* **Ez Seba Tâ Nîmâ,** *intişârât-ı Zevvâr, 1374, Tahran, s. 466-467 ; Aıyanpûr, Yahya,* **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-ı** *Ma, intişârât-ı Zevvâr, 1374, Tahran, II, 580 ; Cenneti-yi Atayi, Ebu'l Kasım,* **Mecmua-yı Eş'ar-ı Nîmâ Yûşic,** *Matbuat-ı Safi-yi Alişah, 1346, Tahran, s. 19-21.*

[14] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s.6J. Aynca bkz. Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31.*

[15] *Ya Hakkî, Muhammed Cafer,* **Çun Sebûy-i Teşne (Târih-i Edebiyât-ı Muâsır-ı Fârisi),** *1375, s. 91. Aynca bkz. Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31.*

Nîmâ, ilk şiirini 23 yaşında 1299/1921 yılı Mart ayında yazdı. Bu şiir, "Uçuk Rengin Hikayesi, Soğuk Kan" (Kısse-i Reng-i Perîde, Hûn-i Serd) adlı uzun mesnevidir[16]. Daha sonra 1301/1923 yılında meşhur eseri "Efsane" (Efsâne) şiirini yazdı.[17] Bu eser, eski ile yeni tarz şiir arasında bir geçiş gibiydi. Bu şiir, onun ilk dönemdeki en iyi şiiriydi[18].

Nîmâ, Efsane'den sonra 1923 yılı içinde, aynı tarz ve üslupta "Ey Gece" (Ey Şeb) ve "Aslan" (Şîr) şiirlerini yazdı. Bu şiirler de öncekileri pekiştirir tarzda iyi idi. Bu yıllarda "Hücre" (Mahbes) adlı yeni bir şiir yazdı[19]. Şiir'in tarzı hala sade fakat serbest idi.

Bu yıl, Nîmâ ve ailesi bazı sıkıntılarla karşılaştılar ve düzenleri bozuldu. Nîmâ'nın kardeşi Ladben bazı siyasi sebeplerden dolayı îran'dan Rusya'ya kaçtı. Nîmâ, Ladben ile aynı görüşleri paylaşıyordu. O, Nîmâ'nın dayanak noktası idi. Siyasi derin düşüncelerinden dolayı Nîmâ'nın başvuru kaynağıydı.

Ladben'in gidişi Nîmâ'yı ve ailesini çok üzdü ama Nîmâ ile mektuplaşmaları devam etmekteydi. Nîmâ ona tavsiyelerinde, onun önceki milletlerin, sibiryalı eskimoların tariherini, o ülkenin önemli insanlarının karanlık zindanlarda geçirdikleri hayatlarını okumasını istiyordu. Ne varki onun yokluğundan Nîmâ, karamsarlığa düştü. Uzun bir süre sonra babası Ladben'i bulmak için Rusyaya gitti. Bu olay da Nîmâ'yı olumsuz etkiledi.

Tüm bunlarla ilgili olarak Nîmâ şöyle der: "Babam Tifliste, kardeşim Dağistanda, kız kardeşim Nekita, annemle beraber vatanım (Yûş)da. Bense burada her yönden garip bir halde yaşıyorum. "

1925 yılında, bir hapishanedeki idamlık mahkumları anlatan "Hücre" (Mahbes) şiirini yazdı[20]. Nîmâ, daha sonra 1926 yılında "Asker Ailesi" (Hanevade-i Serbaz) adlı yeni bir şiir yazdı. Nîmâ bu şiirde savaş ve onun sonucu olan fakirliği içeren bir asker ailesini konu ediniyordu. Bu da onun çok başarılı bir şiiri idi. Burada yavaş yavaş Nîmâ, artık Romantizm'den Realizm'e kaymaktadır.

1305/1926 yılı Nisan ayının 6'sında Nîmâ, Aliyye Hanım ile evlendi. Aliyye Hanım, "Mirza Ali-yi Şîrazî"nin kızıydı.[21] Bu arada Nîmâ'nın "Feryadlar" (Feryadha) kitabı yayınlandı. Bu ayın sonunda Nîmâ için yıpratıcı bir olay daha oldu, babası vefat etti. Nîmâ'nın kısa bir süre için dinmekte olan sıkıntıları tekrar başladı. Artık Nîmâ'nın yardımcısı hanımı idi. Hanımıyla beraber 1307/1928 yılı Ekim ayında ikamet için "Barfrûş"a gitti. Kısa bir süre için de olsa Nîmâ'nın hayatı değişti. Maliye Bakanlığındaki düzensiz 8 yıldan sonra sakin bir yıl geçirdi. Nîmâ'nın bu döneme ait mektupları, şikayeti değil, aksine mutluluğu ve umudu ifade eder.

Burada yazdığı şiirler kendisinin deyişine göre 8 tane öğüt verici klasik şiirdir ve bu dönemden geriye, elde 21 mektup mevcuttur, hepsinde de mutlu bir tabloya rastlanılmaktadır. Nitekim bu dönemde yazdığı bir mektupta şöyle der:

"Barfrûş, karanlık, çok şairane bir yer. Çok defa hayal ve kalbimde beslediğim şeyi, şimdi gözlerimle görüyorum... . "

Nîmâ ve Aliyye Hanım, 1308/1929 Haziran ayında tekrar Tahran'a döndüler. Ve Nîmâ'nın

---

[16] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 16-17. Ayrıca bkz. Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 32.*

[17] ***Ya Hakkî, Muhammed Cafer,*** Çun Sebûy-i Teşne (Târih-i Edebiyât-ı Muâsır-ı Fârisi), ***1375, s.94-95***

[18] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 30.*

[19] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 37.*

[20] *Aynı eser, s. 41.*

[21] *Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 23.*

karamsarlığı yeniden başladı. Ayrıca bu yıl içinde "Nil Kartalı" (Ukâb-ı Nîl) isminde bir şiir daha yazdı. Bu şiirde bir kartalın çok etkileyici bir şekilde tasviri yapılmıştır

Çok geçmeden, Tahran'dan 1309/1930 Ocak ayında Laheycan'a geçtiler. Burası da onun hoşuna gitti. Yazılarından anlaşıldığı kadar hayatlarının en güzel dönemleri burada geçti. Bu dönemde öğüt verici 12 klasik şiir yazdı. Bunların, "Efsane" ile içerik olarak hiçbir benzerlikleri yoktur. Yani yenilikçi bir tarza rastlanamaz. Nîmâ'nın Laheycan'da yazdığı en önemli eseri "Beyin Medarı" (Merked-ı Ağa)dır[22].

Nîmâ'nın Dîvanında 1309/1930 yılı Eylül ayı ile 1310/1931 yılı Mayıs ayı arasındaki dönemde hiç bir şiire rastlanmaz. Aynı yılın sonlarında Nîmâ, bir erkek okulunda hanımı ise kız okulunda öğretmenlik yapmak için Astara'ya yerleştiler.[23] Yine aynı yıl "Şaşkın Yerde" (Der Civâr-ı Sehtser) adında bir şiir yazdı ve bu şiirde üzüntü ve kederden bahsederek çaresizliğini, doğadaki varlıkların adeta ona hücum ettiğini, oysa kendisinin kendi halinde biri olduğunu edebi bir şekilde ifade eder.

Bir süre sonra Nîmâ, okulda iken öğrencilerin bir kış gününde sobasız kaldıklarını görünce okul yönetimine sert bir tavır gösterdiği için okuldaki görevine son verildi. Ve Nîmâ tekrar Tahran'a yerleşti. Nîmâ'nın Astara'da kaldığı dönem içinde geriye bıraktığı 10 tane eski üsluplu şiir yazan Nîmâ, 1310/1931 Şubat ayı ile 1313/1934 yılı Nisan ayı arasında hiçbir şiir yazmamış, 1313/1934 Kasım ayı ile 1316/1937 Ocak ayı arasında ise "Sakrîm Kalesi" (Kal'ay-ı Sakrîm) adlı bir mesnevi mevcuttur, adı ise dir[24].

1937'de Nîmâ'nın Kaknûs (Kaknûs) ve Karga (Ğorâb) eserlerini yazmasıyla beklenen, yeni şiir'in temelleri atıldı. Bundan sonraki hayatında yeni Fars Şiiri'nin yolunu belirleyen Nîmâ, kendisini daha çok göstermeye başladı.

Daha sonra Nîmâ, 1938 yılında Mûsikî Dergisi'nde idari kadroda çalışmaya başlayarak, hem yazılarını hem de şiirlerini yazdı ve yayınladı.[25] Çalışmasını, derginin 3. yılının (1941) 3. sayısına kadar sürdürdü. Yöneticisi Ğulam Ali'nin vefatıyla dergi kapandı. Nîmâ dergi kapanınca 1319/1950'a kadar işsiz kaldı. Bu sırada Kültür Bakanlığı'nda çalışmakta olan hanımı Aliyye, iran Milli Bankası'na geçti ve ailenin yükünü yüklenmiş oldu.

Bu Mûsikî Dergisi yılları, Nîmâî Şiir'in tam anlamıyla ortaya çıktığı dönemdi. Bu dergide çalıştığı süre zarfında Nîmâ, sembolik ve yeni şiirleri olan Kaknûs[26], Karga, Ğam Kuşu (Morg-ı ğam) , Periler (Periyan) , Âmin Kuşu (Morğ-ı amin) ve daha birkaç eser yayınladı. Tüm bu eserler yeni şiir döneminin temel taşı olacaktır. Nîmâ, 1317/1938 de 2 şiir 1318/1939 de 6 şiir 1319/1940 da 10 şiir ve 1320/1941 de 11 şiiri bu üslupta yazdı. Şiirlerini Mûsikî Dergisi'nde iken makaleleriyle beraber yayınlamaktaydı. Dergide çalışırken kaleme aldığı "Sanatçıların hayatında duyguların değeri" adlı makaleleri çok ilgi topladı.[27].

---

[22] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, Tahran,1380, s. 41-49.*

[23] *Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31-32. Ayrıca bkz. Cenneti-yi Atayi, Ebu'l Kasım,* **Mecmua-yı Eş'ar-ı Nîmâ Yûşic,** *Matbuat-ı Safi-yi Alişah, 1346, Tahran, s. 23.*

[24] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 72.*

[25] *Ya Hakkî, Muhammed Cafer,* **Çun Sebûy-i Teşne (Târih-i Edebiyât-ı Muâsır-ı Fârisi),** *1375, s. 96. Ayrıca bkz. Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31 ; Cenneti-Yi Atayi, Ebu'l Kasım,* **Mecmua-yı Eş'ar-ı Nîmâ Yûşic,** *Matbuat-ı Sa^-yi Alişah, 1346, Tahran, s. 23-24.*

[26] ***Ya Hakkî, Muhammed Cafer,*** Çun Sebûy-i Teşne (Târih-i Edebiyât-ı Muâsır-ı Fârisi), ***1375, s. 97-98.***
[27] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 78.*

1946 Yılında Nîmâ, Îran yazarları kongresi'ne katıldı. Bu kongre, "iran ve Rus Kültürel ilişkiler Meclisi" tarafından düzenlenmişti.[28] Burada Nîmâ, 3 şiirini okudu. 1325/1946 ile 1329/1950 arasındaki döneme hiçbir mektup mevcut değildir. Sadece bilinen şey bu dönemde Nîmâ'nın işsiz olduğu ve bazen Kominist Partisi'ne ait olan "Halk (Merdom) Dergisi"ne gidip geldiğidir. 1949 yılında Nîmâ, hayatının sonuna kadar orda çalışacağı Kültür Bakanlığı'nın Genel ilişkiler ve Tebliğat kısmına girdi.[29] Bu tarihten sonra artık Nîmâ'nın şiirleri daha çok takdir topladı.

Bu tarihlerde artık Nîmâ'yı ve üslubunu takip edenler çoğaldı ve Nîmâ, geleceğin yeni tarzını bu şekilde ortaya koymuş oldu.

1332/1953'de îran'da tekrar bir devrim oldu ve siyasi faaliyet gösterenler içeri atıldı. Bu arada tutuklananlar arasında Nîmâ da vardı. Nîmâ, bir yıl hapiste kaldıktan sonra çıktı. Nîmâ'nın hapisten çıkmadan çok geçmeden 1333/1954 Nisan ayında tekrar peşine düştüler ve ikinci kez hapse girdi. Fakat kısa bir süre sonra çıktı. Bu tarihten sonra Nîmâ, pek şiir yazamadı[30].

Şairin şiirlerini ve bazı yazılarını içeren eserleri şunlardır: Manlî, Efsane ve Rubaiyyat[31], Ber Guzide-i Eş'ar, Mâh-ı Evvelen, Şi'r-i Men, Şehr-i Şeb Şehr-i Sobh, Kalem Endaz, Feryadha-yi Diger Ve Ankebut Reng, Ab Der Habgeh-i Murçegan, Numunehaî Ez Şi'r-i Nîmâ, Manlî ve Hane-i Servîlî, Hikayat ve Hânevade-i Serbaz, Efsane, Mecmue-yi Âsâr-ı Nîmâ, Berguzîde-i Âsâr-ı Nîmâ [32].

e-Ölümü

Nîmâ'nın ömrünün son yılları, yine kötü geçti. Sonunda köyü Yûş'a döndü. Nîmâ köyü Yûş'un soğuğunda zatureye yakalandı. Ordan Tahran'a tedavi için götürüldü ama bir faydası olmadı ve 1338/1959 yılı ocak ayının 3'ünde vefat etti. Nîmâ Tahran'da defnedildi ama 1372/1991 yılında mezarı doğum yeri olan Yûş'a nakledildi.

NÎMÂ YÛŞİC'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Nîmâ Yûşic'in edebi kişiliğini, onun şiirlerini verip açıklarken aktardığımız yazılar, az çok nasıl olduğunu bize göstermektedir. Fakat özet bir şekilde onun hayatının farklı zamanlarında ne gibi farklı düşünceler taşıdığını aktarmak gereklidir.

Nîmâ'yı değerlendirirken ilk olarak onun hayatının iki bölüm olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Çünkü Nîmâ, şiirle ilgilenip ilk eserlerini verdiği zaman süreci içerisinde klasik edebiyata karşı tamamen zıt bir tavır almamıştır. 1920 yılından başlayarak şiir yazan Nîmâ, önceleri klasik tarzı muhafaza etmiş ve o üslupta şiirler kaleme almıştır. Yeni bir takım eklemeler yapmış, fakat genel yapı, kafiye düzeni ve vezin, klasik tarz şeklindedir. Ancak Nîmâ'nın ilginç ve hayret verici yönlerinden biri de onun, ilk şiirlerinde klasik tarzı kullanırken vezni, kafiyeyi ve şiir dili olarak sadeliği savunurken daha sonra aniden serbest, kapalı ve realist bir şiir tarzına geçmesidir. Bu, Nîmâ'nın açık bir düşünceye sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Nîmâ'nın en büyük özelliği, onun bazı yerleşmiş kurallara karşı çıkabilmesi ve onları eleştirebilmesidir.[33]

---

[28] *Ya Hakkî, Muhammed Cafer,* **Çun Sebûy-i Teşne (Târih-i Edebiyât-ı Muâsır-ı Fârisi),** *1375, s. 107. Ayrıca bkz. Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 31.*

[29] *Kırlangıç, Hicabi, "iran Şiirinde Bir ihyacı: Nîmâ Yûşic",* **Edebiyat Ortamı, Sanat Edebiyat Düşünce Dergisi,** *1997, Ankara, s. 32.*

[30] *Lengrûdî, Şems ,* **Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nevbahar, 1380, Tahran, s. 120.*

[31] *Tahbaz, Sîrus,* **Mecmua-yı Kâmil-i Eş'ar-ı Nîmâ Yûşic,** *intişârât-ı Nigah, 1375, Tahran, s. 519-574.*

[32] *Hâkimî, ismail,* **Edebiyat-ı Muâsır-ı Îran,** *intişârât-ı Esâtîr, 1375, s. 71.*

[33] *Aıyanpûr, Yahya,* **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-ı Ma,** *intişârât-ı Zevvâr, 1374, Tahran, II, 601.*

Nîmâ, şiirle uğraşırken bunu bir zevk ve ilgi amacıyla yapmamıştır. O, şiirle tanıştıktan sonra şiiri esas mesleği olarak algılamış ve hayatın içindeki her şeyi şiire yansıtmıştır. Bununla ilgili olarak Nîmâ, bir yazısında şöyle der:

"Şiir, hayatın bütünü içindir. Şairin beden ve ruh hayatı içindir. Yani tüm varlık içindir. Hayat, sadece onun bir yönünü kaplamamıştır ve yiyip uyumayla sınırlı değildir. Aksine onun tüm yönlerini ele alır.

Şiir, yüce hayatta yüce insanı göstermek içindir. İnsan, yemek ve uyumak için gelmemiştir. İnsan varlık sahnesinde gelişmeye uygun bir canlıdır. Hayatın başlangıcı savaştır. Sonu ise, hayata ve daha yükseğe ulaşmak için bir şiir ve savaştır."[34]

Nîmâ'nın bu sözlerinden anlaşılacağı gibi o, şiiri hayatın her alanını yansıtmak için kullanmıştır. Onun şiir yazmadaki amacı, var olan dünyayı güzel ifadelerle ortaya koymaktı.

Ancak Nîmâ, başından beri taşıdığı bu düşünceyi bahsettiğimiz gibi önceleri sade ve romantik bir şekilde aktarırken daha sonra bu tarzı değiştirip kapalı ve daha gerçekçi bir üsluba yönelmiştir.

Bu noktalar, Nîmâ'nın temel düşüncesinde bir değişikliğin olmadığını, sadece yöntem değiştirdiğini göstermektedir. Nîmâ'nın "Uçuk Rengin Hikayesi" şiiriyle başlayarak yazdığı ve 1937 yılında "Kaknus" ve "Karga" şiirleriyle biten klasik tarzdaki şiirlerinde, Fransız şairlerin etkisi görülür. Bu etkinin en açık örneği "Efsane" şiiridir. Bu şiir, romantizm tarzının aşkı ele alan açık bir örneğidir. Ancak bu ilk şiirlerinde, klasik iran şiirlerine fazla zıt gitmez. Vezin ve kafiye kurallarını korumakla birlikte bazen bağımsız birer mısra ekleyerek şiiri yenileme yoluna gitmiştir. "Kaknus" ve "Karga" şiirleriyle, şair kendisinin tamamen değiştiğini ve klasik tarzı bıraktığını göstermiştir.

Nîmâ, tüm şiirlerinde sıkıntılardan, halkın acılarından bahsetmiş ve doğadaki varlıklara bu tür anlamlar yüklemiştir. Bu yönüyle o, daima karamsar bir tablo çizmiş ve karamsar bir şair olarak tanınmıştır. Fakat 1937'den sonraki şiirlerinde bu karamsarlık daha azdır. Karamsarlığının etkisiyle Nîmâ, şiirlerinde daima "gece"yi ve "karanlık"ı ele almıştır.

Nîmâ, eski ve henüz ortaya çıkmamış olan yeni şiire iki açıdan yüklendi ve kurallarını değiştirdi: Birincisi, şiirin sınırlı şeklini kaldırıp onu yapmacık kafiye engelinden kurtardı. ikincisi ise, şiirdeki tasvirciliği,tabiattan alıntı yapma yoluyla değiştirdi.[15]؟

Nîmâ, o kadar değişime açık bir şair idi ki yaklaşık 16 yıl boyunca klasik tarza yakın bir yol izlemişken daima yeni şeyler keşfetme ve daha ileri gitme çabasında olduğu için aniden tamamen serbest bir şiire yönelmiştir. Onun yeni ve serbest şiirlerine baktığımızda neredeyse hiçbir vezin düzeni kalmamıştır.™

Nîmâ, şiirinde tabiatı yorumlayış tarzıyla oldukça ilgi çekmiş ve şiirlerini incelerken ilk göze çarpan nokta, onun tabiata ve dünyaya yeni ve farklı bakışıdır. Bu nedenle onun şiirlerine konu olan şeyler, daha önce hiçbir kimse tarafından onun bakışıyla ele alınmamıştır. Tabiata yakınlık ve onunla dostluk, Nîmâî şiirin temel özelliğidir.ص

Gördüğü her bir varlığa, akla gelmeyen yönlerden bakarak bakış açısının derinliğini herkese kabul ettirmiştir. Dikkatleri, doğanın sadeliğine çekmiş ve şehirlerin, bunun aksine bir çok kötülüğün kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Bu yönüyle Nîmâ, şehirleri, ve şehir insanını suçlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak da şair, bazı şiirlerinde şehri kötülerken, diğer taraftan köy hayatını ele alır. Nîmâ, daha ilk şiiri "Uçuk Rengin Hikayesi"nde bu duyguları, açık bir şekilde dile getirir:

Ben bu aşağılık şehirlilerden

Kırsal yerde yaşayanın dertli gönlüyüm.

Bahtımın kötülüğünden dolayı şehrinizde

---

[34] *Tahbaz, Sîrus, Dunya, Hâne-i Menest (Muntehabî Ez Şi'r u Nesr-i Nîmâ Yûşic), intişârât-ı Yunesko, 1375, s. 240.*

Bir vakit geçti ve ben müptelayım.

Şehir yaşamı beni yıpratıyor.

Şehir sohbeti beni üzer...

Ayıp ve zarar dolu bir şehrin sohbeti

Taklit, tuzak ve kötülüklerle dolu bir şehir

Birçok kötülüğün kaynağıdır şehir.

Çokça kötülük, çokçafitne, çokça boş şey

Şehir benim dert ve zahmetimi arttırdı.

Görüleceği üzere Nîmâ, burada açık bir şekilde şehre karşı beslediği nefreti dile getirmektedir. "Asker Ailesi", "Horoz Öter", "Gece İşi", ve daha bir çok şiirinde köy ve köylü insanların yaşamları anlatılır.

Nîmâ, dünyada edebi alanda meydana gelmekte olan değişimleri devamlı takip ettiği için farklı tarzların olabileceğini görmekte ve bunu ortaya koymaya çalışmakta idi. Aynı şekilde tüm yazılarında, "tarz değişikliği" üzerinde durmaktaydı. Bu konuyla ilgili olarak bir çok defa benzer açıklamalarda bulunmuştur. Mesela bir yazısında; " *Fars şiirinin yeniden kalıplar oluşturması gerekir. Tekrar söylüyorum: sadece şekil yönünden değil, tarz yönünden de* "[35] .Bir başka yazıda; "*Yenilik yaparken her şeyden önce gerekli olan şey, işinizin tarzını yenilemenindir. Şekil ve diğer şeyler, ayrıntılardır.*"[36]

İşte bu anlatılan noktalar, Nîmâ'nın şiir ve edebiyatta öne çıkmasını sağlayan temel noktalar olmuştur. Daima yenilik peşinde koşan, eleştirmekten çekinmeyen yapısı, acı ve kederle içiçe olan hayatı, onun yeni iran şiirini ortaya çıkarmasına vesile olmuştur.

ŞİİRLERİNDEN

Nîmâ'ya baktığımızda ve onun mektuplarını, yazılarını ve en önemlisi şiirlerini okuduğumuzda, onun şairlik hakkında ve dolayısıyla şiirde önem verdiği konuları şöyle sıralayabiliriz;

1- Şairin, içinde olduğu zamana ve topluma bakması, dönemini yansıtması ve halka yönelik şiir yazması gerekir.

2- Şair, yaşadığı çevrenin coğrafyasını bilmelidir. Gelişen olayları bilmeli bir bakış sunabilmelidir.

3- Şair, hiçbir "felsefi ekol"e , fikre, parti'ye, akım'a bağlı olmamalı, bağımsız davranmalı ama bir ideal taşımalıdır.

4- Şair, edebi gelişmeleri takip etmeli, kullandığı tarz ile taklitçi değil, yenilikçi olmalıdır.

6- Şair, tabiat'la içiçe olmalıdır, tabiat'ın diline kulak vermelidir. Adeta tabiatı konuşturmalıdır.169

7- Şair, şiirde vezin ve kafiye 'ye uyacağım diye şiiri, tek bir mısra veya beyit'e hapsetmemeli ve sınırlamamalı, serbest olmalıdır.

8- Şair, sembollerden uzak kalmamalı, aksine onu, şiirin bir ayağı olarak görmeli ve onu uygun bir şekilde kullanmalıdır.

9- Şair, şiirlerinde basit bir dil değil , kelime hazinesi geniş ve yüksek bir dil kullanmalıdır.

---

[35] *Aıyanpûr, Yahya,* **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-ı Ma,** *intişârât-ı Zevvâr, 1374, Tahran, II, 619.*

[36] *Tahbaz, Sîrus,* **Porderd-i Kuhistan, Zindegi ve Honer-i Nîmâ Yûşic** *, intişârât-ı Zeıyab, 1376, Tahran, s. 140.*

10- Her şeyin ilerleyip değiştiği bir dünyada, şair de devamlı değişime ve ilerlemeye açık olmalı, belirli kalıplarda yerinde saymamalıdır.

11- Şair, en iyiyi ararken, kaba bir taassupla ne sadece eskiye ne de sadece batıya sarılmalıdır. Her ikisinin arasını bulmalı, iyi olanı almalıdır...

Sîrus Tahbaz'ın "Mecmua-yı Eş'ar-ı Kâmil-i Nîmâ Yûşic" isimli kitabında, Nîmâ'nın kaleme aldığı tüm şiirlerini, tam şekliyle bulmak mümkündür. Bu kitabta Nîmâ'nın 1937 yılına kadar yazdığı klasik şiirlerin tam listesi şöyledir:

Kısse-i Reng-i Perîde-1921, Efsane-1923, Şîr-1923, Çeşme-i Kûçek-1923, Yâdigar- 1923, Engasi-1923, Boz-i Molla Hasan-1923, Gol-i Nazdar-1923, Mufside-i Gol-1923, Gol-i Zudres-1924, Mahbes-1925, Harken-1925, Rubah u Horus-1925, Came-i Nov-1925, Hânevade-i Serbaz-1926, Ez Terkeş-i Rûzegar-1926, Be Yâd-ı Vatanem-1926, Beşaret-1926, Teslim Şode-1926, Kû-1926, Kalb-i Kavi-1926, Gorg-1926, Avaz-ı Kafes-1926, Came-i Maktul-1926, Nâme-1927, Peser-1927, Şehid-i Gomnâm-1927, Serbaz Fûladin-1927, Engasi- 1928, Be Ressam Erjengî-1928, Hâce Ahmed Hasan-ı Meymendî-1928, Abdullah Tahir u Kenizek-1928, Horus-i Sade-1929, Kirm-i Ebrîşem-1929, Esb Devanî-1929 Keçebî-1929, Ukab-ı Nil-1929, Emu Receb-1929, Herriyyet-1929, Seday-ı Çeng-1929, Engasi-1929, Engasi-1929, Kebok-1929, Horus u Bukalemun-1929, Ukubet-1929, Bahar-1929, Sâl-i Nov-1930,Perende-i Munzevi-1930, Ateş-i Cehennem-1930, Mîr Dâmad-1930, Der Civar-ı Sehtser-1931, Dihkâna-1931, Huşi-yi Men-1931, Hey'et-i Der Poşt-i Perde-1931, Amzenaser-1931, Hatıra-yi Mubhem-1931, Gonbed-1931, Ne're-yi Gav-1931, Feza-yi Bîçun-1931, Sobh- 1931, Dûd-1934, Kal'a-yı Sakr^m-1934.

Nîmâ, bu dönemlerde, artık eskiden yazdığı “Efsane”, “Asker Ailesi”, “Ey Gece” vs. eserlerinin tarzını bırakmış ve bunlara karşı fazla ilgisi kalmamıştır. Bundan sonra Nîmâ, yeni yüzüyle meydana çıkmıştır.

Yuşiç, çağdaş İran şiirinin temellerini atan bir şairdir.

EY İNSANLAR

Ey sahildeki mutlu ve şen insanlar!

Suda can vermekte biri.

Tahmin edersiniz nasıldır,

Bir yoğun, çarpıntılı ve ağır denizde

Boyuna kollarını bacaklarını çırpmak…

Bir ara sarhoştunuz hayaliyle düşmanı alt etmenin

Bir ara boşu boşuna bencilce düşünmekteydiniz

Evet, tutmuştunuz elini güçsüzün

Daha güçlüsünü buluncaya kadar.

Bir ara daha bir sıkmıştınız belinizdeki kemeri.

Hangi zamandan söz ettiğimi anlarsınız ya…

Ama şu an,

Birisi boşu boşuna canını kurban etmekte suda!

Ey sahilde lezzetli sofraların başındakiler!

Önünüzde ekmek, sırtınızda urba.

Biri size sesleniyor sudan,

Ağır bir dalgaya yorgun kolunu çarparak…

Ağzı ve gözleri yırtılırcasına açılmakta dehşetten,

Suretlerinizi sizin ta uzaktan görmekte.

Su yutmakta mor derinlikte

Ve çıkarmaya çalıştıkça kolunu bacağını

Suyun yüzeyine

An be an daha bir takatsizleşmekte…

Ey insanlar!

O, uzak bir yoldan bu eski dünyaya

Yeniden gönül düşürüyor.

Feryat ediyor ve yardım umuyor.

Sakin sahilde hep seyircisiniz ey insanlar!

Dalga, dövüyor sahilin sessizliğini.

Savuruyor kendini bir sarhoş gibi

Mest olmuş halde yayılıyor bir an ve sonra

Uzaklaşıyor bağırtılarla.

Ve bu ses yeniden duyuluyor uzaktan:

“Ey insanlar!..”

Rüzgarın sesi an be an daha bir gönül çelici,

Ve rüzgarın sesinde, sesi onun daha bir özgür artık…

Uzaktaki ve yakındaki sular arasından

Yeniden kulaklarda bu ses:

“Ey insanlar!..”

EFSANE

Karanlık bir gecede bir deli

Gönlünü firarî bir renge kaptırmış

Kapısında soğuk ve yalnız oturmuş halde

Bir bitkinin gövdesi gibi yıpranmış

Bir hikâyeyi kederli yapar

Ey benim gönlüm! gönlüm gönlüm

Fakir, çaresiz benim gibi

Tüm iyilikle, değer ve kavgayla

Senden sonunda bana ne geldi

Gamın yüzündeki bir gözyaşından başka

Ey fakir gönül! ne gördün ki?

Kurtuluş yolunu kestin

Gereksiz işler yapan bir kuş’sun

Ve bulduğun her dala uçtun

Sonunda zayıf düştün mü?

Ey gönül! kurtulabilirdin

Eğer zamanın oyununa gelmeseydin.

Gördüğün şey sadece kendindendi

Her zaman bir yol ve bir bahane

Sonunda ey sarhoş! Benimle savaştın

Sen sarhoş ve dost kaldıkça

Efsane ile dostluk yaparsın

Bir dünya, daima ondan kaçar

Sana göre onunla uyumluydu

Senden daha müptelası gelmez

Efsane; onun gibi bir müptela

Onun gibi bir müptela

Kimse bu yolda saflığı görmemiş

Ah, uzun süredir bu hikayeyi anlatıyorlar

Dalın üstünden bir kuş uçmuş

Ondan geriye, bir yuva kalmış

"HAPİS" (MAHBES)

Kafes gibi bir morgun dar çukurunda

Beş kez zil çaldılar sana

Aniden karanlıkta açıldı

Hapsin karanlık eski kapısı

Bir mum ışığının yanında

Bir grup, dayamış başını dizlerine

Saçlar yıpranmış, elbiseler yırtık

Tümü yabancı, çaresiz

Buradaki biri, karısı ve çocuğundan habersiz

Diğeri memleketten habersiz

Bu birine yazık çünkü az savaştı

Diğerine de yazık çünkü kötü güldü

Bunun günahı kokudan canının gitmesi

Ekmek peşine düşmekten telaşta

Onun günahı adımını yanlış atması

Bunun günahı ağzını açması

Böyle yüksek bir adalet

Onu mahkum ve ölüme etmiş lâyık

EY GECE

Ey gece
Engin karanlıktan bir gece.
Kocamış bir incir ağacının dalı üstünde
Bir kurbağa vıraklar dur durak bilmeden,
Duyurur gelen fırtınayı, tufanı,
ve ben korku içinde boğulurum.
Ey gece
Ve geceyle görür dünya
mezardaki bir ceset gibi;
Ve korku içinde derim kendi kendime:
"Ne olur tufan yağmurları kaplarsa her yanı?
Ne olur dinmezse yağmur
yeryüzünden çekilinceye dek sular
küçük bir kayık gibi?"
Bu gecenin korkunç karanlığı içinde
Kim diyebilir hangi nitelik bizi
kavuşturacak gün doğumuna?
Gün ışığı kurtaracak mı
yitip giden fırtınanın
dehşet saçan yüzünden?
Çeviri: Askar Tarık BENDER

"KANLI SİPER"

Kanlı siper savaşçıları, oldular esir
Bir çocukla ki cesur
On iki yaşında.
Sen de orda mıydın?
-Evet
Bu kahramanlar ile.
O halde bedenini oklara hedef yapacağız
Sıran gelene kadar, bekle!
Bir dizi namlu kalktı silahların
Ateş saçtı
Onun siper arkadaşları
Yuvarlanıp üzerine düştü çöp ve taşların

-"İzin ver bana eve gideyim de veda edeyim

Sevgili Annemle - (Alay Kumandanı'na dedi)

Zamanında geleceğim."

-Acayip kandırdın!

Kimin mahkumusun belki hiç gelmedin?

Pençemizden kaçmak istiyorsun ucuz laflarla

-"Hayır Kumandan."- (Onun cevabını verdi, cesur çocuk)

"KARGA" (ĞORAB)

Gün batımında dağ yamacından, güneş

Kederin sarı renkleriyle örtülmüş,

Yalnız başına sahile bir karga inmiş

Ve uzaktan sular

Sema ile aynı renkte ve bir pelit ağacı

Ki hazan ile sararmış,

Bir taşın üzerinde aşağı sarkmış.

O uzak noktalarda

Görünür siyah bir nokta.

Bu bir insan idi yolda

Bir köşe arar ki herkesten uzak

Ona gönlünün gizli kederini açacak.

Bulunca bir gizli mekan istediği gibi

Karga'nın gözü hayretle sel gibi dalgalardan

Ona doğru dikilmiştir olmadan ızdırap

Ki o yollardan

Neler çıkacak, sevinç mi var yoksa azap?

"ÇAN"

Şair Ahmet Şamlu:... Nîmâ'nın "Çan" şiirini okuduğum zaman, gözleri yeni açılan bir kör gibi oldum"

Bu etkili şiir şöyle başlar:

Çan'ın yüksek, çekici sesi

Seherin sessizliğinde

Yarmıştır hava'nın kül harmanını

Ve her yarılanın yolundan mızraplarıyla

Seherin soğuk duvarlarını

Her an yarmaktadır.

Bulut kuşu gibi

Ki uzak göllerin suskun dünyasında

Özgürce uçmaktadır;

O, uçar her an bir sıra ile ki

Sesi yerindedir

Sokulmuş sesiyle, başka bir sırra

Ki o sesle ayaktadır

Ding dang... ne sestir

Çan!

Kim ölmüş? Kim yerinde?

Çok vakit geçti sudaki gölge gibi

Ve ondan bin olay çözüldü

Ve bu uyuyan, uyanmadı uykudan.

Fakat şimdi de ki ne oldu

Ki uyuyanlardan biri bile değil uykulu

"GECE VARDIR"

Gece vardır, kararmış bir gece, ve toprak

Yüzünün rengini kaybetmiştir

Bulutun çocuğu rüzgar, dağ tarafından

Bana doğru gelmiştir.

Gece vardır. Verem yapmış gibi sıcak bir bedeni durgundur hava

Bu yüzdendir eğer kaybolmuş biri yolunu görmüyorsa

Sıcak bedeniyle koca alan

Ölüye benzer dar bir mezarda

Benim yanık gönlüme benzer

Yorgun ve ateşle yanan bedenime

Gece vardır. Evet, gece.

ASKERİN AİLESİ

Mum yanar, çekili perdenin yanında,

Gözüne bir damla uyku girmemiş bu kadının daha;

Üzerine eğilir beşiğin (bir başına),

O biçare biri, O biçare biri.

Yuvayı koruyan eşinin perdesidir

Birkaç paçavradan oluşan.

Komşunun çocuğu bir güzel giyinir,

Düzenli idman yapar ve iyi beslenir.

Nedir fark bunlar arasındaki (Ben hüzünlenirim)

Neyi varsa ötekinin yoksun bırakılmıştır hepten.

Bir askerin çocuğu giyinmiş paçavralar (ve kırgınlık)

Niçin yaşamalı bütün bunlardan sonra?

İki gündür bir lokma koymadı ağzına kadın,

İki çocukla, durup dinlenmedi hiç;

Biri on yaşında, kızı uyuyor,

Ötekisi uyanık ve inliyor acıyla.

Kız ağlıyor anasının sütü için, zayıf düşmüş,

Bu başka bir üzüntüdür, (içini burkar insanın).

Kadın her şeyin farkındadır ama ortam acımasız

Neyi okusa, sıkıntılardır soluğundan girip çıkan;

Beli bükülüyor, sırtındaki bunca yükten,

Bu yuvada solmuştur yaşama umudu;

Yine de çalışır erkek gibi;

O kadın didinir, yine de.

Çeviri: Askar Tarık BENDER

SOĞUK KIŞ GECESİNDE

Soğuk kış gecesinde

Güneşin ocağı da

Yanmıyor kandilimin sıcak ocağı gibi,

Ve ne ışık saçıyor kandilim gibi

Ne de gökte parlayan soğuk aya işliyor ışığı.

Yaktım kandilimi komşum yürüdüğünde karanlık bir gecede,

Ve soğuk bir kış gecesiydi,

Rüzgâr kuşatmıştı çam ağaçlarını,

Sessizliğin yığıntısı arasında

O yitip gitti benden, ayrıldı bu daracık patikada,

Ve bu öykü öyle anımsanır ki hâlâ,

Ve dudaklarımda asılı durur bu sözler:

"Yakan kimdir? Tutuşturan kimdir?

Kimdir bağışlayan yüreğindeki bu öyküyü?"

Soğuk kış gecesinde

Güneşin ocağı da

Yanmıyor kandilimin sıcak ocağı gibi,

Ve ne ışık saçıyor kandilim gibi

Ne de gökte parlayan soğuk aya işliyor ışığı.

Çeviri: Askar Tarık BENDER

Kaynak: Osman ASLANOĞLU, Nîma Yûşic'in Hayatı, Şiiri, Edebî Şahsiyeti Ve Etkileri, T. C. Dicle Üniversitesi SOSYAL Bilimler Enstitüsü DOĞU Dilleri VE Edebiyatları Anabilim Dalı Fars Dili Ve Edebiyatı Bilim DALI, YÜKSEK Lisans Tezi, DİYARBAKIR,2002

RENKLERİN DİLİ

oyasahin@superonline.com

Mekanlarımızda kullanılan renkler de biz farkında olmadan gelenleri etkiliyor .

Girdiğimiz bir lokantadan neden kalkmak istemediğimiz, yolda yürürken neden birden bire acıktığımız, neden kapalı bir alanda otururken sıkıldığımıza verilen cevap enteresan

Renkler...

Renkler kendi dilleriyle karşımızdakine, muhatabımıza bizim karakterimizi bizden önce anlatıyor.

Renklerin bu etkisini fark eden batılı şirketler, bunu iş hayatında sıklıkla kullanmaya başlamış ve çok da başarılı olmuşlar.

Kansas Üniversitesi Sanat Müzesi'nde bir araştırma için halının altını elektronik bir sistemle donatmışlar, duvar rengini beyaz ve kahverengi olarak değişebilir yapmışlar. Arka fon **beyaz kullanıldığında, insanlar müzede yavaş hareket etmiş,** daha uzun süre kalıp, daha fazla alanda dolaşmışlar.

Arka fon **kahverengiye döndüğünde ise, insanlar müzede çok daha hızlı hareket edip,** daha az alan dolaşmış ve müzeyi çok daha kısa sürede terk etmişler.

Büronuzda kahverengi mobilyalar kullanmayın deniyor !

Kahverengi aynı zamanda teklifsiz, rahat bir renk olarak kabul ediliyor . Karşımızdakinin kendini resmiyetten uzak, daha rahat hissetmesini ve açılmasını sağlar. Tüm ünlüleri rahatlıkla konuşturmasıyla tanınan ünlü televizyoncu Larry King'i programında her seferinde kahverengi kravatlar ve ceketlerle görürsünüz.

Yeşil, güven verir deniyor . O yüzden bankaların logolarında en çok tercih ettikleri iki renkten biri .

Siyah, gücü ve tutkuyu temsil eder.
Hırsın da bir ifadesidir. Bizde ve Batı'da siyah, matemi simgelerken Japonya'da mutluluğun simgesidir.
Fonda kullanıldığında karamsarlığı çağrıştırır. Işığı yok eder.
Konsantrasyonu en çok getiren renktir.
Einstein'in konsantre olabilmek için perdeleri siyah, gün ışığı olmayan bir odaya girip ve bu şekilde düşündüğü söylenir.
Mavi ve özellikle lacivertin sonsuzluğu, otoriteyi ve verimliliği çağrıştırdığı belirtiliyor. Bu yüzden dünyadaki firmaların yarısından fazlası logolarında maviyi kullanıyorlarmış .

Tüm bunlara ek olarak ; Ofislerimizin , aynı zamanda uyum içinde yaşanılan bir yer olmasının da bizler için önemli olduğunu göz önüne alarak ofisin yerleşimine de kısaca değinmek istiyorum . Ofislerin daha yaşanılır , bolluk ve bereket içinde yerler olması için Çinlilerce kullanılan Feng Shui „nin son derece ilginç önerileri var . Giderek daha çok insan Feng Shui' ye değer vermekte ve uygulamaktadır .

Feng Shui , Çin'de yüzyıllardan beri uygulanmakta ve yer küre ile uyum içinde yaşama sanatı olarak adlandırılmaktadır. Mimari uygulamalarda da giderek dikkate alınan Feng Shui „nin kendine göre bir mantığı var . Uğurlu yönleriniz , uğurlu köşeleriniz , mekan içinde aile , servet,ün,evlilik,çocuklar,kılavuzlar,kariyer,bilgi köşeleriniz ve bu köşelerin nasıl kullanılacağına ilişkin ilginç öneriler getiriyor . Ben burada ofis yerleşimi için uygulanabilir ve yararlı gördüğüm

birkaç Feng Shui önerisini sizlerle paylaşacağım .

Ofisinizin iç düzeni ve yerleşimi , işin tüm işlevlerinin rahatça uygulanabileceği biçimde olmalıdır . Uzun bir koridorun ucundaki ofis kötü konumlandırılmış oluyor . Merdivenlere ya da asansörlere bakan ofisler de Feng Shui'ye göre sakıncalı . Zira bunun zenginliği kaçıracağına inanılıyor . En iyisi ofisin bir koridora açılması . **Ancak doğrudan bir tuvalete bakmamalı . Çünkü tuvalet de zenginliği alır götürür deniyor .** Durum buysa tuvaletin kapısının kapalı durması sağlanmalı ve kapının üzerine bir ayna asılmalı .

Uzun ve dar koridorlar varsa ve hele bu koridor bir kapı veya pencereye açılıyorsa koridor duvarlarına aynalar asılması ayrıca rüzgar çanları ve kristaller kullanılması öneriliyor .

En ideali ofisin dikdörtgen ya da kare olması . Çalışma masasının yerleşimi son derece önemli Kapıya bakarak oturulması öneriliyor . Kapıya arkası dönük oturanlar kendilerini rahatsız hissederlermiş . Masa girişten de olabildiğince uzak olmalı . Odanın biçimi nedeni ile giriş rahatça görülemiyorsa bir aynadan yararlanılması tavsiye ediliyor. Ancak kapıya dönük otururken de tam kapının karşısında oturulmamalı . En iyisi masanın kapıyla bir açı yaratacak şekilde yerleştirilmesi . Masanın arkasında pencere olmamasına da özen gösterilmeli .

Sonuç olarak diyebiliriz ki ; Bir çoğumuz ofis mekanlarımızı belli bir iletişimi teşvik edecek biçimde kurmaya çalışırız ama bazen bunun fazlaca bilincinde olmayabiliriz ve aynı zamanda kendimiz hakkında da bu yolla mesaj vermiş olduğumuzun da pek farkında olmayabiliriz .

İki insan birbirinin farkına vardığı andan itibaren yapılan ve yapılmayan her şeyin mesaj değeri olduğunu ve sürekli iletişim halinde olduğumuzu (4) gözden uzak tutmamalıyız .

1- **Harward Business Rewiev , " Etkin İletişim" ; Mess yayınlan , Sf. 130**

2- **Age , Sf.130**

3- **Richard Webster , İşyeriniz İçin feng Shui , Sf.66-73**

4- **Doğan Cücenoğlu ; İletişim Donanımları , basım 2002 , Sf.189**

GÜL ve BÜLBÜL

"Kırmızı gül, Allah'ın görkeminin tezahürüdür."

Hristiyanlığın ilk çağlarında gül Hz. İsa'nın sembolüdür. Hz. Meryem'e de dikensiz gül denmiştir..."

İslam kültüründe gül, Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin Miraç gecesi Tanrı'nın huzurunda Cebrail ve Burak'la terler döktüğü, Burak'ın terinden sarı gül, Cebrail'in terinden beyaz gül ve Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin terinden de kırmızı gülün meydana geldiği rivayetinde yüz gösterir.

Bu inancın etkisiyle dînî günlerde ve mevlit gibi törenlerde gül suyu ikram edilir.

Klâsik Türk şiirinde na'tlerde gül, Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin saçına, yanağına; gül kokusu kokusuna, terine; gül goncası ağzına; gül fidanı boyuna müşebbehün bih olmuştur.

"İnanışa göre Nemrut tarafından ateşe atılan Hz. İbrahim'in önünde saf bağlayan kuşlardan birisi onunla birlikte kendisini ateşe bırakır ve Tanrı 'nın elçisine eşlik eder. Kendisine hoş gelen bu hareketi nedeniyle Tanrı onu ödüllendirmek ister ve Cebrail vasıtasıyla ne dilediğini sorar. O da Tanrı 'nın bin isminden yalnızca yüzünü bildiğini söyleyerek kalan dokuz yüzünün de öğretilmesini ister. İşte Tanrı'nın bütün isimlerini öğrettiği o kuş, kıyamete dek gönülleri bağlayan sesiyle Tanrı 'nın isimlerini haykıran bülbüldür."

"Bülbül derdini güle bir türlü anlatamaz. Aşk acısını anlatmak mümkün değildir."

"Gül, güzelliğiyle gururlanıp âşık bülbülün sözlerine kulak vermese de o inleyip feryat etmekten vazgeçmez."

ÖLMELİ İNSAN ÖLMELİ

Son zamanlarda insanların, sosyal hesaplar ile tatmin olmasına, düşünürlerin dahil olması, demirci körüğündeki demir işine döndü. Azıcık bir cümle ile dünyaları anlatmanın peşinde olmak, anlayanı, anlamayanı belli olmayan, sonuçlar, takip ediyor görünüpte takip edilmeyenler…sonuçta boşa geçirilmiş vakitlerin acısını hissettiriyor. Barajların dolmuşluğu küçük kapaklar ile boşaltılarak, heyecanlar ve isteklerin sonucu oluşacak devler, cücelere döndürülüp, kaybolma yolundalar.

Önceden yapmadığını yapmaya başlayan sürgün filozoflar, kendilerini kaptırmış gidiyorlar.

Bu kadar doluluğun içinde gerçek yüzünü gördüğümüz kaç kişi kaldı?

Çok olmadığı kesin.

Bir fikir hakkında sadece yalakalanmak öteye gitmeyen, itirazsız, hormonulu hikmetler, kalbimizin perdelerini çok açtığımızı zannetmiyorum. Hz. Rasûlu'llâh salla’llâhu aleyhi ve sellemin yapmadığını yapmaya çalışmak. Bugün bir filozof kafa gördüm. Bedeninden kesik resmine istinaden, kulakları küpeli. Kölesiyim Tanrının, diyeni mi taklit ediyor? Kölemi…neyin… entelektüel jargonun bilinmeyinde kendine hava mı vermeye çalışıyor.

Gün ve devran döner, hayat hepimiz için biter. Ortada kalan ölümüne sebep olduğumuz yüzlerce fikrin yanında birilerininki de eklenir.

Kalmak… yanında bulunduğumuz istekler dünyasında… kaç kişiyi hidayete erdirmenin zevkini yaşadı ki?

Ya anlaşılmaz fikirler ile ölümüne intiharına yol verenler, ya da boğulsun diye biraz ilave su doldurulan, küçük bardaklarında ölen insanlar.

Ölünmez denen ferahlıklarda ölüşler var.

Bereketsiz zevksiz olmak bir kazanç kapısı. Yazamak için yazmak, tatmin olmak bir hastalığı. Bende varım diyerek… neyinde varız, neyinde yokuz değimiz… sözlerin arkasında sadece bir boşluk… görülmesi gerekirken günü güne takılmış bir fırtına arakasında, gidip gelmelerin sonuçlarında, hep huzursuz bir gözle ben neyimden çıkmış… kırk defa pişman olduğumuzu tekrar yapmışlar.

oğru olanı söylemenin suçlandığı zamanlarda yalan söylemeyi beceremeyene acımak gerekiyor. Hayat bu kadar çekilmez olmalı mıydı?

Ben olsun, biz olsun bitip.. o olsuna ne zaman dönüş yapacağız. Benlik asarından çıkmak, hiçlik kaçıp, bir tanrının karşısında olduğunu bulmak.

Bunu öğretecek insanlar biliyordum. Kalkamayacak kadar yorgun bitkin bıraktılar. Bir nevi öldürdüler.

Ölmeli insan… kendi ölmeyi beceremiyorsa birileri yardım etmeli ve ölmeli. Ölünce olan çok bir şey olmasada.

Ölmeli, sahip olduğumuzu zannettiğimiz dünyada.

Cebimiz para, etrafımız hayranlarla yaşamak varken neden ölmeli?

Geleceğini bildiğini beklemek cesaretini bulamıyorsa ölmeli.

Ölüm canın çekilmesi değil ki, ölüm… kendinin çekilmesi.

Öyleyse…koşmaktan vazgeçenlerin yanından göçmeli.

Ölümlü olan öleceğini baştan bilmeli.

Birbirimizden uzaklaşarak benim bildiğime, senin bildiğine, takılıp kalmaktansa ölmeli…

Kim çok biliyor ki bir adım ötesini.

İhramcızâde İsmail Hakkı

UNUTMADI

Bir şeyhin, yetiştirdiği müridine şöyle dediğini duydum: **"İnsanlar rızka bağlandıkları kadar, rızık sahibine de bağlansalardı yaratılışça meleklerin üstüne çıkarlardı."**

Ana karnında bir cenin iken,

Rabb'in seni asla unutmadı.

Sana ruh, akıl, beden, düşünce,

Görüş, bilgi, anlayış, güzellik ve huy verdi.

Hepsi de birbirinden hünerli,

Eline on parmak, omzuna iki kol dizdi.

Ey cimri insan! Bunlara rağmen

Rabb'in rızkını unutacak mı sanıyorsun!

Sadî Şirâzî ,Gülistan: Yedinci Hikâye

HADDİMİ BİLİRİM

Bir büyüğü, huzurundakiler devamlı övüyor, güzel hallerini haddinden fazla büyütüyorlardı. O büyük insan başını kaldırdı ve “Ben, kendi bildiğim kadarım” dedi.

Ey güzel vasıflarımı sayıp döken,

Yeter artık, beni fazlasıyla incittin,

Dışarıdan öyle görünsem de

Sen içimi nereden bileceksin?

Zatım güzel görünür oysa içimden

Ha bire utanır da başımı kaldıramam.

Halk, tavus kuşunu süs ve tüyüyle sever

Ama o, çirkin ayağından çekinir.

Sadî Şirâzî ,Gülistan: Sekizinci Hikâye

KADIN TARAFINDAN ÂŞKIN ÜZERİNE

Kadınlar erkeklere göre âşk konusunda çok daha duygusaldır, hassastır, daha olgun, daha mantıklıdır. Çünkü kadın erkeğine güvenmez.

Kadın temkinlidir, meraklıdır.

Kadın sadıktır.

Kadın erkeğe göre daha fazla acı çekmekte ve daha fazla korku duymaktadır. Ancak tüm âşıklar kıskançtır.

Âşıklar için en büyük korku sevdiği kişiyi bâşka biriyle paylaşmaktır.

Kadınların güvenilir dostu yine kadınlar olsada arkadaşlıkları zayıf olduğu için erkeğine ihanet edenler çoğunluktadır.

ÂŞK DAKİ ÇEŞİTLİLİKLER

Âşk Yasaktır/Gizlidir/Gizemlidir

Genel olarak karı koca arasında olan ya da mümkün olan âşktan çok, iki sevgili arasında yaşanan âşk ve bu iki sevgilinin birlikte olmaları ne kadar imkânsızsa âşklarının derecesi de o kadar büyük olur.

'Yasak Âşk' toplum kurallarına göre imkânsız olandır.

'Gizli Âşk': Tapınımının gereklerini yerine getiren ve saygınlığını korunduğu sürece âşkını gizli tutulması zorunludur.

'Gizemli Âşk': Tanrı adına hayatını yeminli olanın, bu yemini, insana verilen sözden üstün tutulduğundadır.

Sonuçta bu âşklarda kadınlardan her biri başkaldıran, ancak sebepleri olan, kendilerini aklayan karakter durumundadır.

Âşk Trajiktir/Dramatiktir/Acıklıdır:

Trajik Âşk: Dünyayı umursamayan arzuları ve tavırları ve de bunu izleyecek ölüm-yokluk-sefalet dizisi arasındaki zıtlık, mücadeleyle son bulacak olan âşkları ve adeta sonu hazırlayan konumundadır.

Romantik Âşk: Felaket içgüdüsü altında ezilmiş, yaklaşmakta olan felakete mahkum olmuş, ölümle sonuçlandığı için acıklıdır.

Dramatik Âşk: Endişe ve kaygıdan sonra yine son bir umut taşıyandır.

Âşk Tanrısaldır/Yazgısaldır/Kaderidir:

Âşık oldukları kadınlara her fırsatta yazarak âşklarını adeta tanrısallaştırmaktır. Kadının üzerinden kendi aşkını ilahileştirmektir.

Âşk Ölümcüldür:

Ölümle iç içe olan âşktır. Sonunda öleceğini bile bile her türlü zorluğa göğüs germektir. Bu destanlaşan aşkların temelini oluşturur.

AŞK BİR GÜNEŞE BENZER-Love is Like The Sun

"İşidin ey yârenler **aşk bir güneşe benzer**

Aşkı olmayan gönül misâl-i taşa benzer

Taş gönülde ne biter dilinde ağu tüter

Niçe yumşak söylese sözü savaşa benzer

Aşkı var gönül yanar yumşanır muma döner

Taş gönüller kararmış sarp-katı kışa benzer

Ol sultân kapusunda ol Hazret tapusunda

Âşıkların yıldızı her dem çavuşa benzer

Aynı hırs ol olmuşdur nefsine ol kalmışdır

Kendüye düşmân olmuş yavuz yoldaşa benzer

Aşkdır kudret körüğü kaynadır âşıkları

Niçe kapdan geçirir andan gümüşe benzer

Âşık gönlü dölenmez mâşûkun bulmayınca

Karârı yok dünyâda pervâzı kuşa benzer

Münkir sözünü bilmez sözü ileri varmaz

Neye teşbîh edersin anlanmaz düşe benzer

Geç Yûnus endîşeden ne gerek bu pîşeden

Ere aşk gerek önden andan dervîşe benzer" (Tatcı 2008: 199).

**

"Yâr yüreğim yar gör ki neler var

Bu halk içinde bize güler var

Ko gülen gülsün hak bizim olsun

Gâfil ne bilir Hakk'ı sever var

Bu yol uzakdır menzili çokdur

Geçidi yokdur derin sular var

Girdik bu yola aşk ile bile

Gurbetlik ile bizi salar var

Her kim merdâne gelsin meydâna

Kalmasın câna kimde hüner var

Gözleri giryân cigeri püryân

Olmuşlar hayrân dîvâneler var

Yûnus sen bunda meydân isteme

Meydân içinde merdâneler var" (Tatcı 2008: 113).

**

Dervîş olan kişiler deli olagan olur

Aşk neydigin bilmeyen ana gülegen olur

Gülme sakın sen ana iyi değildir sana

Kişi neyi gülerse başa gelegen olur

Âh bu aşkın eseri her kime uğrar ise

Derdine sabretmeyen yolda kalagan olur

Bir kişi âşık olsa aşk deryâsına dalsa

O deryânın içinde gevher bulagan olur

Âşık lâ-mekân olur dünyâ terkini urur

Dünyâ terkin uranlar dîdâr göregen olur

Dervîş Yûnus sen dahi incitme dervîşleri

Dervîşlerin duâsı kabûl olagan olur" (Tatcı 2008: 119-120).

"Aşkı en iyi tanımlayan kelime, yine aşktır. Bilindiği gibi aşk kelimesinin anlamı, sarmaşıktır. Bu sevgi gücünün sarmaşıkla ne ilgisi var denecek olursa, cevabı şudur: Sarmaşık nasıl ki, sardığı bitkinin her şeyini sarıp sarmalar, hiçbir boşluk bırakmadan onu kaplar ve hatta kurutursa, sevgi gücü de aynen böyledir. Sevenin vücudu, sevilenin sevgisiyle kaplanır. Seven, sevilende yok oluncaya kadar bu devam eder. Aşk, aşka gelince, demek ki böyle oluyor. Yûnus boşuna, "**Aşk yolunda uyanan mâşûk burcunda biter**" demiyor" (Tatcı 2008: 24-25).

"Esasen kim sevilirse sevilsin, sevgi, ister mecazî olsun, ister hakikî, netice itibariyle bütün sevgiler, hakikatte, aşkın gerçek sahibinedir. Öyleyse mecazî aşk diye nitelendirilen aşklar, bilene gerçek birer vasıtadır. Gerçeğe en yakın mecaz ise, kadındır" (Tatcı 2008: 23).

Kaynak:

Emrah GÖKÇE, AŞK BİR GÜNEŞE BENZER-Love is Like The Sun, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî / 2009-49
Mustafa TATCI, (2008): Aşk Bir Güneşe Benzer, H Yayınları, İstanbul.

BEN BÜTÜN ÖMRÜMCE CEHENNEMDE YAŞADIM

Suçlu Allah Teâlâ'nın Adalet Evi’nde büyük bir sessizlik içindeyken.

— Suçlunun ruhu Allah’ın önünde çırçıplak ilerledi. Ve Allah suçlunun ömür defterini açtı:

— Elbette senin yaşayışın çok kötüydü: Sen..(Bunun arkasından eşsiz suçların sıralanması geli-yordu.) Bütün bunları yaptığın için seni Cehenneme göndereceğim.

— Beni Cehenneme göndermezsin!

— Seni niye Cehenneme gönderemiyeyim?

— Çünkü ben bütün ömrümce orada yaşadım. Bunun üzerine Allah’ın adalet evinde büyük bir sessizlik oldu.

— Peki, mademki seni Cehenneme gönderemiyorum, o halde Cennete göndereceğim.

— Beni Cennete gönderemezsin!

— Seni niye Cennete gönderemeyeyim?

— Çünkü onu hiç gözümün önüne getiremedim! Ve Allah’ın Adalet Evi’ne büyük bir sessizlik indi.

Daha fazlası için: ANDRE GIDE’İN ANILARI VE DÜŞÜNCELERİ İLE OSCAR WİLDE

TANRI BİR YÜZ VERDİ

Gerçeklik, temelde insan ruhuna benzeyen canlı bir süreçtir. Sırf bu nedenle bile doğa sadece iradeye karşı koyan ölü, mekanik bir düzen değildir. Biz doğayı anlayabiliriz; çünkü, doğanın bizimle yakınlığı vardır. Bilinçsizlikten bilince doğru gelişen ve nihai amacı, insanın kendi kendisini bütün boyutlarıyla kavradığı amaçlı bir varlıktır. Sorunsuz bir dünyada felsefeye de gerek yoktur. İnsan dış dünya ile çelişkiye girdiğinde felsefeye de adım atılmış olur. Schelling'in bu problematik tutumu modern-modern olmayan ayrımına ilişkin tespiti ile de bugünkü sorunlar açısından önemli birçok ipucuna işaret etmektedir.

Ovidius'un metaforu ile insanın biçiminin evrenin bir resmi olduğunu tekrarlar.

> "Os ***homini sublime dedit, caelumque tueri,***
> ***Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus"***
> ***"Tanrı insana yukarıya da çevirebileceği bir yüz verdi***
> ***Dik dursun ve başını göklere de yükseltsin diye"***

İnsan, başını göğe çevirdiğinde de kendi vicdanını görecektir. Bilmeyi istemektedir. Schelling de bilgelik istemi olan şeyin Nietzsche'de üst-insan ve güç istemine dönüştüğünü görüyoruz. Oysa Schelling bilgelik istemini doğruluk, iyilik ve estetik değer olan güzelliğin birliğini anlamak için talep etmiştir.

Kaynak: Prof. Dr. Yasemin Işıktaç, İRADE ÖZGÜRLÜĞÜNE GİRİŞ AÇISINDAN "BEN İNŞÂSI" (İÜHFM C. LXXII, S. 1, s. 73-86, 2014)

Ovidius

Publius Ovidius Naso (20 Mart MÖ 43, Sulmona - MS 17, Constanta (bugün Köstence)) Romalı şair. Genelde aşk, terkedilmiş kadınlar ve mitolojik temalı şiirler yazan Naso, Publius Vergilius Maro ve Horatius ile beraber, Latin Edebiyat'ının üç kanonik şairinden biriydi. Genelde hüzün beyitlerinin en büyük hocası olarak kabul ediliyordu. Şiirleri, orta çağ'ın sonuna kadar Avrupa sanatı ve edebiyatını önemli ölçüde etkilemiştir.

"YÜCE RABBİM BİZE BAKIYOR, BİZ DE ONUN YARATIKLARINA BAKIYORUZ"

"Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler. Rahim (akrabalık bağı) Rahmân'dan bir bağdır. Kim bunu korursa Allah onunla (rahmet bağı) kurar, kim de koparırsa, Allah da ondan (rahmet bağını) koparır."

(Ebû Dâvûd, Edeb 58; Tirmizî, Birr 16)

Fabrikasında 120 Köpeğe Bakıyor

Çankırı'da bir iş kadını köpeklere olan sevgisi dolayısıyla ortağı olduğu fabrika arazisinin büyük bölümünü köpek barınağına çevirdi.

10 Şubat 2015 Salı

Çankırı'da bir iş kadını köpeklere olan sevgisi dolayısıyla ortağı olduğu fabrika arazisinin büyük bölümünü köpek barınağına çevirdi. Fabrikasında 120 köpeğin barınma, yiyecek ve tedavi ihtiyaçlarını karşılayan Fatma Leman Özgüler, "**Yüce rabbim bize bakıyor, biz de onun yaratıklarına bakıyoruz**" dedi.

Çankırı'nın Korgun ilçesindeki Organize Sanayi Bölgesi'nde (OSB) bulunan döküm fabrikasının ortağı olan Fatma Leman Özgüler, köpeklere olan sevgisi dolayısıyla ortağı olduğu fabrika arazisinin bin metrekaresini köpek barınağına çevirdi. Sahipsiz 120 köpeğin tüm ihtiyaçlarını karşılayan Özgüler, köpeklerin bakım ve beslenmelerini kendi imkanlarıyla yaptığını ve bundan zevk aldığını anlattı.

6 yıl önce Çankırı'ya kurduğu fabrikasında önceden beslediği 4-5 köpeği olduğunu anlatan Özgüler, "**Çevredekiler köpekleri sevdiğimizi görünce, bakamayacakları yada yavrulayan köpeklerini bize bırakmaya başladılar. Biz de bu taleplerini geri çevirmedik. Gücümüz yettiğince bakmaya çalıştık. 6 yılda burası köpek barınağı gibi oldu ve şu anda burada 120 köpeğimiz var**" dedi.

[Haberin diğer fotoğrafları için tıklayın]

Köpeklerle özel bir bağı olduğunu vurgulayan Özgüler, fırsat buldukça köpeklerle bizzat ilgilendiğini ve bu işi severek yaptığını kaydetti.

Özgüler, köpeklerin beslenme ve konaklama gibi maliyetlerinin olduğunu fakat maddi durumunun iyi olduğu için bunun göze görünmediğini vurguladı.

"**Bu dünya hepimizin**" diyen Özgüler, "**Yüce Rabbim onları yarattıysa vardır elbet bir bildiği diye düşünüyorum. Allah'a şükür maddi durumum iyi. Yüce rabbim bize bakıyor, bizde onun yaratıklarına bakıyoruz. Yedikleri bir lokma ekmek, bir tabak su. Onların çok fazla ihtiyaçları olmuyor zaten**" şeklinde konuştu.

https://youtu.be/tPAVFuShlK0

http://www.haberler.com/fabrikasinda-120-kopege-bakiyor-6951136-haberi/

DALDAN DALA

"Dindar kişi her şeyde aynı varlığı bulur. Din duygusu estetik duygu gibi tek tek nesnelerin çeşitliliği ve özellikleri içinde kendini bölmez. Bu duygu Tanrı ile kendini bir duyan mutlak bir duygudur. Her şeyi Tanrıda görmek, Tanrıyı her şeyde görmekle birdir. Dini duyguda, kendi etkinliğimiz saydığımız şeyleri tamamıyla Tanrının etkinliği diye yaşarız ".

[Besim F.Dellaloğlu, Romantik Muamma,Bağlam Yayıncılık, 1.Basım,İstanbul ,2002,s.64]

'Her insan varlığı temelde bir bütünlük duygusuna, tam güçlü mükemmel bir kendilik duygusuna sahiptir. İnsan erişkin olduğunda da bireyselleşmiş ego bilinci bu kendilikten-ruhsal bütünlükten yükselir.

[Carl Gustav Jung, İnsan ve Sembolleri, Çev:Ali Nahit Babaoğlu, Okuyan us YayınlaRI,4.Baskı, İstanbul,2009, s.123]

Bir kentin başına büyük yıkımlar gelmeden önce, genellikle bunu haber veren şeyler olur. Khios'un başına gelecekler de önceden belli olmuştu. Delphoi'ye koro olarak gönderdikleri yüz gençten yalnız ikisi geri dönebilmişti; geri kalan doksan sekizi, o aralık patlak veren vebaya yakalanıp ölmüşlerdi. Ayrıca kentte gene o sıralarda ve deniz savaşından önce, bir okul, içerde ders görmekte olan çocukların başına yıkılmıştı; yüzyirmi çocuktan yalnız biri kurtulmuştu. Tanrıların uyarıları böyle olmuştu.

(Herodot Tarihi, VI, 27)

Örneğin bir kimse felsefeyi sevse ve bütün dikkatini verecek ve zihnini onunla meşgul edecek derecede ona düşkün olsa; sonra da bir sene de Sokrates, Platon, Aristoteles, Theophrastus, Eydemus, Chrysippus, Themistius ve Alexander gibi filozofların sahip oldukları kadar felsefî bilgiyi elde etmeyi istese; daha sonra da araştırma ve düşünceye devam etse ve yemek yemeyi, dinlenmeyi azaltsa,-bu süreç zorunlu olarak uykusuzluğa neden olur-; ben söz konusu kişinin bu zaman tamamen geçmeden ve daha önce zikrettiğimiz filozoflara bilgi birikimi açısından yaklaşmadan önce vesveseye düşeceğini, melankoliye yakalanacağını ve zayıflayıp yok olacağını söylerim. Yine ben, meşguliyetlerinden kurtulduğunda, şehvet ve hazlardan bıktığında ilgilenmek suretiyle mükemmel bir felsefî bilgiye sahip olmayı isteyen, fakat küçük bir meşguliyetle karşılaştığında ve az bir şehvet duyduğunda araştırmalarını terk ederek daha önceki durumuna geri dönen kişinin de bütün ömrü boyunca mükemmel bir felsefî bilgiye sahip olamayacağını ve onlara yaklaşamayacağını söylerim. Dolayısıyla da bu iki kişi de isteklerine ulaşamazlar: Birisi ifrata kaçtığı, diğeri de tefrite düştüğü için.

(Er-Râzî, et-Tıbbu'r-rûhâni, Ruh Sağlığı, s.103)

Birinci Mezarcı: (...) Hangi mankafaya sorsanız bilir! Genç Hamlet de o gün doğmuştu, şu aklını kaçırıp İngiltere'ye yollanan Hamlet.

Hamlet: Ha evet, neden İngiltere'ye yolladılar?

Birinci Mezarcı: Neden olacak? Delirdi de ondan, akıllanacak İngiltere'de. Akıllanmasa da pek önemi yok orada.

Hamlet: Niçin?

Birinci Mezarcı: Orada kimse farkına varmaz, herkes onun kadar delidir orada.

Hamlet: Nasıl delirmiş, peki?

Birinci Mezarcı: Çok garip bir delirme diyorlar.

Hamlet: Nasıl garip?

Birinci Mezarcı: Vallahi ne bileyim, başından zoru varmış işte.

Hamlet: Ne varmış başında?

Birirnci Mezarcı: Başında mı? Hepimizin başında Danimarka Kralı var. (...)

(Hamlet, s. 143-144)

**

Bir miktar delilik karışımının bulunmadığı mükemmel bir ruh yoktur.

**

Şebüsteri'nin Gülşen-i Raz adlı eserinde 'nur-ı siyeh'i Abdülbaki Gölpınarlı şöyle yorumlar : 'Siyah renk sufilere göre kemal mertebesine mahsus bir renktir. Gece nasıl karanlığı ile her şeyi örterse, Tanrı 'nın zat tecellisi de, her şeyi bütün mecazi varlıkları örter, yok eder. Bu bakımdan kemal rengi 'kara nurdur '. Aynı yazıda Şebüsteri'nin eserindeki kısmı da alıntılıyor Yavuz :

' Tanrı'nın pek parlak, pek nurlu olan zatına karşı aklın nuru, güneşe bakmaya çalışan göze benzer. Göz, güneşe bakmaya kalkıştı mı, kamaşır, kararır, bir şey görmez olur. Fakat bir bilsen. Karanlık, Tanrı zatının nurudur. Ab-ı hayat, o karanlık içindedir. O kara nur, ancak göz nurunu alır. Sen bakışı bırak... Zaten burası bakış yeri değil... '

[Hilmi Yavuz, Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar, YKY, 2005, s.266]

(...)

'Öyle ya, kötülüğe!' diye bağırdı delikanlı bir daha.

Doğru söyledin, Zerdüşt. Yükseğe çıkmak isteyeli artık kendime güvenim kalmadı, nasıl oldu bu? '

Pek çabuk değişiyorum: bugünüm, dünümü yadsıyor. Merdivenleri çıkarken, basamakları atladığım oluyor sık sık, ve hiç bir basamak bağışlamıyor bunu.

Yukardayken, kendimi hep yalnız buluyorum. Kimse benimle konuşmuyor, yalnızlık ayazı titretiyor beni. Ne arıyorum yükseklerde?

Benim hor görmem ve özlemim birlikte büyüyorlar; ne denli yükseğe çıkarsam, o denli hor görüyorum yükseleni. Ne arıyor yükseklerde.

Nasıl utanıyorum yükselmemden ve sendelememden' Nasıl alay ediyorum çabuk çabuk solumamla! Nasıl nefret ediyorum uçandan! Nasıl yoruldum yükseklerde? '(...)

(Nietzsche, 1999: 51)

**

"Bir bilge aklına, bir deli tutkularına tutsaktır. Oysaki bilgelik koşusuna rehberlik edecek olan tutkulardır"

(Erasmus)

DEDENİN KIYMETİNİ BİL

Eski büyüklerimiz biraz latife edince "**dedenin kıymetini bil**" derlerdi.

Dede geçmiş gitmiş, torun ortada dolanıyor, dedenin kıymeti nedir, denir değil mi?

Ah dede sen neymişsin dediğimiz bu mudur?

"Dedenin yediği elmadan torunun dişi gocunur"u söyleyenler, hangi temeli işaret etmiştir.

Temel bu, Karadeniz fıkrası değil, temel bu.

Atılan temel, sağlam olmalı.

Büyükşehirlerde, gariban ilk tasarrufunu bir arsaya yatırır. Sonra bir temel atar, sene sene üstüne kat çıkar.

Ne zorlu bir emektir. Ekmeğinden kestiği parayla kuş yavası büyüklüğündeki köşkünü yapması.

Temeli, kaç kata göreyse, o kadar kat ve sağlamlamlıkta olur. Ancak dede, bu işi önceden öğrettiyse. Sonrası Allah kerimdir.

Çok kişiler vardır. Sefere çıkarken yol azığını evinden idare edecek miktarıyla alır. Bazan bu yol bereketli vadilerden geçer, sıkıntı yok. Ancak bir de çöle uğrarsa hali yamandır. Çölde susuzluk ve açlık ona kalleş davranır. Adamı kuyu başı diye getiridiği serabın başına kadid eder, rüyalara düşürür.

İşte bu şekilde hayale batmış bir dervişi tanıdım.

Çölünde kalmış, yönünü bulamamış aynı yerini tekrar, tekrar dönüp dururken bayılıp gitmiş.

Çöl dönülür mü, adamı yutar, üstüne kumdan tepe mezar yapar. Kumu gidince de akbaba ziyafetine sofra açar

Bu halde iken bizim derviş son demine varmak isteyen gemi gibi bayrağını sallayıp öteye gidecekken, birden şeyhi göründü. Tercih nedir demeden, "gel"in yolunu açtı.

Şeyh "oğlum kalk, sen bu hale düşersin, bize de düşen görevimizi tamamlamaktır" der dervişini alır götürür.

Onlar ve onun için zaman ve mekân yoktur.

Nasıldır deme bu aynıyle vaki, çok haberi ve tevatürü vardır. (Hikayeyi yazan Saçlı Babayı tanımıştır. Buna benzer durumları onda kaç kere dinledik. Ancak kabul edene söylemeli.)

Derviş soluğunu tekkede alırken bulmuştur.

Nerdeyse ay hesabına uygun iki veya üç gün gibi sonra aklı başına gelir, şeyhinin huzuruna varır. Şeyh ise hiçbir şey olmamış gibi iltifat dahi etmez. Eller, ayak öpmek için yerlere yüz sürerse de, şeyhin bir nazarı yoktur. Derviş ağlayarak çıkar, büyük sofadan.

Tekke kapısı önünde köpeğinim niyetine, boyun bükmüş Çullu Dede oturmaktadır.

Dede bu, dert anlar, dervişi görünce seslenir hafifçe "gel" der.

Dervişi peşine takar.

"Bak oğul" der, "bu duruma düşmene sebep senin biraz büyüklere edepsizlik etmen oldu. Onlara çok saygılı davranmıyordun. Onlara hep kendin gibi baktın. Kendin gibi baktıkların hepsi Hakk katında değer verilmiş kişiler, onları tanıman için bu belayı başına sardılar. Kapıyı sana araladılar. Çünkü Pirin kapısına gelmek ve bağlanmak demek senin hamlıktan azat edilmen içindir. Çünkü hakiki şeyhin Allah Teâlâ ile bir sözleşmesi vardır. Bütün teslim aldıklarını terbiye edeceklerine dair.

Hepimize boyun eğmeyi ezelde Elest divanında öğrettiler. Boyun eğeceksin. Sen yine Hakkın önünde eğ. Zalime de eğme derler. Ancak veli dostuna eğ ki, sana bir ışık vursun. Yoksa yolun karanlık çölleri var ve kurdu yanında.

Diyorlara sen bakma, Hızır aleyhisselâm ile Hz. Musa aleyhisselâm arasında iş o kadar inceldi ki, koca peygamberi bile talebelikten aldılar. Dervişlik mektebinde dünya işine bıraktılar mı dönüşünü çok vermeyebilirler.

Çullu dedene niye sormuyorsun kapıdan içeri girmiyorsun diye, aynı helvayı bana karıştırmışlardı. Yüzümün karalığı eşikten öteye vardırmıyor ki beni. Evin köpeği aileden sayılır, ancak yeri kapı eşiğidir. Ev halkını korumak için köpek ölür de, bu onun için evin içine girme hakkını vermez. Sende edebini kaybetme şeyhin ayaklarına kapan, belki sana acırda yerin yurdun benim gibi olmaz.

Kendini deryada kaybedebilirsin, ancak, kendinde kaybolursan ayıkman gecikecektir."

İhramcızâde İsmail Hakkı

SENİ SEVİYORUM ALLAH'IM DAKİ HUZURU BULMAK

"Ben göklere ve yere sığmam, fakat inanan kulumun kalbine sığarım."
El-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ 2:165; İmam-ı Gazâlî, İhyâ-u Ulûmiddîn, 3:14.

Korku ve sevginin arasını bulmak.

Zıt iki şey bir anda bulunması bir kalpte olması muhaldir.

"Allah bir kişinin göğüs boşluğunda iki kalp yaratmamıştır,…" (Ahzab, 33/4)

Seven ve korkan kalp.

Biri gelince diğeri gidecek, dememektir.

Sevginin makamı **gönül, kalp, fuad** .. gibi çeşitli şekillerde tabir edilsede hepsinin buluştuğu mefhum aşk ve sevgidir.

Çocuklarımız bebek iken karşılıksız sevgi ile gelişirken daha sonra… bu sevgi, yavaş yavaş korkuya dönüşümlü bir hal gösterir. Çünkü terbiye fıtratın değişimiyle alakalıdır.

Manevi terbiyede vesvesenin makamı kalptir. Kalp ise çok zaman şeytanın üfürmesinden emin değildir. Şeytan onlarla çocukların top oynadığı gibi oynar denilmiştir.

Çocukluk döneminde olan birine sevgi ve korkuyu aynı derecede vermenin imkansızlığı bulunmaktadır. Bu nedenle suç anında cezalandırılma faktörünü dereceli planla beraber tutarız.

İnsanların çocukluk, gençlik çağları, olgunluk ve ihtiyarlık evreleri manevi boyutta da geçerlidir. Mesela 23 yıllık tebliğ döneminde hadler/cezalar son yıllara kalmış en son yasaklananın faizin olması da, paranın insan dünyasında en son terk edeceği sevgiden olmasıdır.

Tasavvuf büyükleri intisap eden dervişlerin ilk dönemlerinde kalbi faaliyetler ön planda olduğundan, sohbet ve terbiye literatüründe kullandıkları araçlar ve kelamları gönül makamına uygun tutmak zorunda kalmışlardır.

Ehl-i dil, **yaratanı sevmeyi, yaratılanı sevmekle** eşleştirince, gönlün ilk etapta ele alınması mecburi olmuştur. Mesela, İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi hazretlerinin ihvanlarına söylediği bir sözü dile getirelim.

"Biz Allah Teâlâ'dan korkmayız, ancak gönülden korkarız"

Bu sözden murat kendi nefsimiz açısından Allah Teâlâ'ya karşı bizde bir sıkıntı yoktur, ancak sizleri ve gönüllerinizi zayi etmeden kazanmak ve terbiyenizi tamamlamak bizi tedirgin etmektedir. Korkmaktayız. Bir başka yerde "**verilmiş bir sözümüz vardır. Bize teslim olan ihvanı tertemiz etmeden cennete girmek haram olsun**" demişler…

Hz. Musa aleyhisselâmın gönül tahtını izah eden Allah Teâlâ'yı davet etme konusunda meşhur bir kıssası vardır. Hatırlayalım.

Hz. Musa aleyhisselâmın ümmeti:

- Ya Musa! Rabbimizi yemeğe davet ediyoruz. Buyursun bir gün misafirimiz olsun. Nemiz varsa ikram etmeye hazırız, dediklerinde Musa aleyhisselâm, onları azarladı.

«Nasıl olur, Allah (haşa) yemekten, içmekten ve mekândan münezzehtir» diyerek bir daha böyle bir şeyi akıllarından bile geçirmemelerini tembihledi. Fakat Musa Kelîmullah Turu Sina'ya çıkıp, bazı münacaatta bulunmak istediğinde, Allah tarafından şöyle nida olundu:

- «Ya Musa neden kullarımın davetini bana getirip söylemiyorsun?»

Musa aleyhisselâm:

«Ya Rabbi, böyle daveti size gelip söylemekten hayâ ederim. Nasıl olur, Zatı Ulûhiyetiniz onların söylediklerinden beridir» dedi.

Allah Teâlâ:

«Söyle kullarıma, onların davetine Cuma akşamı geleceğim» buyurdu.

Musa Aleyhisselâm gelip kavmini durumdan haberdar etti, hazırlığa başlandı, koyunlar, sığırlar kesildi. Mümkün olduğu kadar mükellef bir yemek sofrası hazırlandı. Çünkü misafir gelecek olan ne bir vali, ne bir padişah, ne bir başka yaratıktı. Kâinatın yaratıcısı misafir olarak gelecekti. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra, akşam üstü uzak yollardan geldiği belli; yorgun argın, üstü-başı birbirine karışmış bir ihtiyar gelip:

«Ya Musa! Uzak yollardan geldim, acım, bana bir miktar yemek verin de karnımı doyurayım» dedi.

Hz. Musa:

- Acele etme, hele şu testiyi al da biraz su getir bakalım. Senin de bir katkın bulunsun. Biraz sonra Allah Teâlâ gelecek, dedi.

Tabii adam daha fazla diretmeden çekip gitti. Yatsı vakti oldu, beklenen misafir halâ gelmedi. Sabah oluncaya kadar beklediler, halâ gelen giden yoktu. Neyse ümidi kestiler. Hz. Musa taaccüp içinde idi.

İkinci gün Hz. Musa Tur'a gidip:

- Ya Rabbi, mahcup oldum, ümmetim: «Ya Sen bizi kandırdın, ya Allah sözünde durmadı» diyorlar dediğinde, şöyle hitap olundu:

- **Geldim ya Musa, geldim. Açım dedim, beni suya gönderdin, bir lokma ekmek bile vermedin. Beni ne sen, ne kavmin ağırladı.»** Bunun üzerine Hazreti Musa Kelîmullah:

- Ya Rabbi bir ihtiyar geldi sadece, o da bir kuldu, Allah değildi. Bu nasıl olur? dediğinde Cenabı Allah:

- **«İşte ben o kulum ile beraberdim. Onu doyursa idiniz, beni doyurmuş olacaktınız. Çünkü ben ne semalara, ne yerlere sığarım, ben ancak aciz bir kulumun kalbine sığarım. Ben o kulumla beraber gelmiştim. Onu aç olarak geri göndermekle, beni geri göndermiş oldunuz»** buyurdu.

> Demek ki, Allah için yapılan her şey, bizzat Allah'ın kendisine yapılmış gibi olmakta, Allah o kimseden razı olmaktadır.

Gönül, Allah Teâlâ'nın dünyaya tecelli ettiği ve hiçbir yere sığmam ona sığarım dediği makamdır. Bu nedenledir büyüklerimiz terbiyede kendi kontrolümüz konusunda kimseye **incinme, kimseyi incitme** ilk ders olarak vermişlerdir.

İncitmemek kolay, fakat incinmemek… zor husus olduğundan yolun kesesini tercih ederler. **Gönüller yapmaya geldim**, denilen hususta budur.

Bu meyanda korku, peşinde öfke ve hatayı çabuk getiren, bir fiildir. Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin miraca çıkmadan önce kalp ameliyatında korku damarlarının alınma nedeni de budur. **Korkusuz olarak, sevgiyle miraca çıkmıştır.** Eğer korku meleke olarak bünyesinde bulunsaydı miracın vaki olması belki mümkün olmayacaktı. Çünkü aklının dünyevi karşılığı olmayan bilgiyi ilk tahammülünde zorlanacağı çok şeyle karşı karşıya kalacağı bilinmekteydi..Vahiy esnasında Efendimizin kriz şeklindeki nöbetleri delil olarak söyleyebiliriz.

Bazı kardeşlerimiz diyebilir ki, **Allah Teâlâ benden hakkıyla korkun** bunun manası nedir?

Burada korkuyu dar içerikten çok, sevdiğinizi yani beni kırmaktan, isyan etmekten, kulluktan kaçınmaktan korkun demiştir. Ben zaten münezzehim.

Nuh aleyhisselâm tenzih ve teşbihi orta yollu tutmayı başaramadığında kavminin helak olmasına neden olduğunu İbn Arâbi kuddise sırruhu'l-âlî beyan etmektedir.

Bilmeliyiz ki, rıza makamında, Allah Teâlâ'nın zat-i ilahisinin tecellisi ve kulun muhabbeti vardır.

Rıza makamı, bütün makamlarının üstündedir. Bu yüksek makamın ele geçmesi ise, terbiyede kemale kavuştuktan sonra olur.

Marâşi Ahmed Tahir kuddise sırruhu'l-azîz Hazretleri buyurdu ki;

"Oğlum sizler Allah Teâlâ'dan razı olunuz. Yoksa Allah Teâlâ sizlerden razıdır. Öyle olmasaydı - Bu âlemi bizimle paylaşmazdı- bir saniyede herkesi helak ederdi!"

Yine burada bilmemiz gereken bir hususta **Allah Teâlâ ben kulumun zannı üzereyim** demesidir.

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem, ölüm döşeğinde olan bir gencin yanına girdi ve ona, "**Sen kendini nasıl buluyorsun?**" diye sordu. Genç, "**Ben Allah' (ın affın)ı umarım Yâ Resûlâllah! Ve <u>günahlarımdan da korkarım</u>.**" dedi. Bunun üzerine Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki,

"**Bu vakitte herhangi bir kulun kalbinde bağışlanma umudu ve günah korkusu birleşince, mutlaka Allah o kuluna dilediğini verir ve onu korktuğu azabından emin kılar.**" (Neseî, Zühd: 31)

Başka bir hadisi kutside "Allah Teâla Hazretleri diyor ki:

"**Ben, kulumun hakkımdaki zannı gibiyim. O, beni andıkça ben onunla beraberim. O, beni içinden anarsa ben de onu içimden anarım. O, beni bir cemaat içinde anarsa, ben de onu daha hayırlı bir cemaat içinde anarım. O, şayet bana bir karış yaklaşacak olursa, ben ona bir zira yaklaşırım. Eğer o,**

bana bir zira yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşırım. Kim bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim. Kim bana şirk koşmaksızın bir arz dolusu günahla gelse, ben de onu bir o kadar mağfiretle karşılarım." [Buharî, Tevhid 15; 35; Müslim, Zikr 2, (26 75), Tevbe 1, (2675).]

Hulasa fikirlerimizi korku temelinden çıkarıp sevgi yönüne çevirmeyle olan kazancımız, bela anında açık kapılarımızın bulunmasını sağlamaktır. Korku, bütün kapıları kapatır. Günümüz insanın korku ile sömürülmesi ve güvenlik temelli fazla tedirgin oluşundan bunu daha iyi anlayabiliriz.

Çocuğumuzun ve sevdiklerimizin affına meyyal olduğumuzu bildiğimizden, kendi iç dünyamızdaki huzurda… korku ve ümit arasındaki duruşumuzun sarkacını sevgi tarafına dönük olması münasip ve elzemdir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

EK OKUMALAR

"ALLAH, KULUNUN ZANNI ÜZERİNEDİR."

TANRI'NIN SIĞINDIĞI KALP OLMAK

BENİ NASIL TANIRSA ÖYLE MUÂMELE EDERİM.

İHRAMCIZÂDE İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİNİN SOHBETİ

FIKRA

Bir gün Hoca devesine binip giderken yolda nasılsa deve onu üzerinden atmış. Tam öldüreceği sırada arkadaşları gelip Hoca yı kurtarmışlar. Kendine geldikten sonra şunları söylemiş:

'Aman arkadaşlar şu yaramaz deveyi tutun da boğazlayayım. Çünkü ben insanlık için üzerine binmişken o beni hem yere attı hem de üzerime binrnek istedi."

Behçet NECATİGİL ŞİİRLERİNDEN
HER ŞEY BİR ÇEVİRİ –

Her şey bir çeviri
Değişiktir, aynı şeyin çevirisi
Örnekler:
Gözlerini açsa da kapasa da onu görüyordu
Gözlerini ha açmış, ha kapamış
Gözlerle onu gö-
Gözlerini….. onu görüyordu
Ara değişir, örnekler:
Diyelim onu görüyordu
Neyle görüyordu? Diyelim gözleriyle.
Her şey bir çeviri
Kendimize çeviriyoruz her şeyi
Kendimize göre her şey
Değişir parçalar
Diyelim "Hep onu görüyordu" demek istiyoruz
Anlatabiliriz bunu başka başka
Örnekler:
Gözlerini açsa da kapasa da…
Gözlerini ha açsın, ha kapasın…
Gözlerini ister açsın, ister kapasın…
Gözlerini açıyor, kapıyor, yine de…
Gözlerini……
Hep onu görüyordu (sürdürün daha da)
Arada biçimler değişir,
Zevkimize kalmış,
Koltuğu şöyle çevir, ya da böyle
Koltuk eski koltuk
Ama
Yine de
Bir şeyler değişti!
Ben her şeyi kendime çeviriyorum
Ayrıntılarda fark oluyor
Bir habere, bir acıya, bir sevgiye bakışımız
Sende başka, bende başka.

9 – 10 Ocak 1979

SEVGİLERDE -

Sevgileri yarınlara bıraktınız

Çekingen, tutuk, saygılı.

Bütün yakınlarınız

Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden

(Siz böyle olsun istemezdiniz)

Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi

Kalbinizi dolduran duygular

Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Yılların telâşlarda bu kadar çabuk

Geçeceği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vaktiniz olmadı.

TEMPORA MUTANTUR

Baktım seneler kuş gibi uçuyor,

Baktım sonum bir avuç toprak - -

Sevdim gençlik icabı

Ağaca bağlandı yaprak.

Ey dost rüyamı hayra yor,

Çok görme Behçet'ine!

Kapıldım lezzetine,

Ey aşk, iki cihanda aziz ol!

Elveda tahsil gecelerinin kara bahtı,

Bütün kitaplar kapandı!

Lodos rüzgarı es esebildiğine,

Dinmesin gönlümdeki çalkantı!

Mecnun da beyâbâna

Bu yollardan gitmişti.

Ben artık eskisi gibi değilim,

Devran değişti.

Şiir için NOKTALAMA

Hzl: Mustafa DURAK

[Bu yazı, Patika dergisinin 71. sayısındaki "Noktalama İmleri Şiirde Neyi İmliyor" adlı dosyada yer alan yazılar dolayısıyla, onlara yönelik bir eleştiri yazısıdır]

Noktalama imleri, yazım imleri ve yazım biçimleri:

Noktalama imleri ile yazı(m) imlerini ayırmak gerekir. Noktalama imleri gerek türkçe gerek ingilizce ve fransızca terim temelinde nokta imini barındırır. Nokta+lama, ponctu+ation (Latince 'punctum' nokta demektir yani 'ponctuation' teriminin temelini de 'nokta' oluşturur). Böyle olunca bu imleri de nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta üstüste, ünlem, soru işareti ve üç nokta olarak belirleyebiliriz. Bu arada şunu da söyleyeyim: fransızcada 'ponctuer', noktalamak demektir ancak ayni sözcük bir de vurgulamak (accentuer) olarak kullanılır. Bunu şunun için önemsiyorum: bu (vurgulamak), bir yandan öne çıkarmak anlamıyla belirirken bir yandan da vurgu (accent) sözcüğüyle bu imlerin bürünbilgisine [prosody (ing), prosodie (fr)] aidiyetini işaret etmektedir. Noktadan yola çıkarak yaptığım sınırlandırma, pek çok noktalama imi olarak sayılan imi dışarıda bıraktı. Şimdi onların neliğine bakalım. Önce yazı(m) terimini farklı yazmamın nedenine değineyim. Bununla hem yazı, hem yazım (imlâ = orthographe) terimlerini amaçlıyorum. Yazım kuralları dilin sözcüklerinin nasıl yazılacağıyla ilgili kurallardır. Türkçe elden geldiğince fonetik alfabeye sahip olduğu için bitişik ve ayrı yazma, büyük ve küçük yazma kurallarıyla ve bir de /a/ harfi için inceltme işareti /^/ ile sınırlıdır. Ama fransızcada bu işaretin (/^/) yanısıra iki işaret daha vardır ve bu üç işaretin terimlenişinde 'vurgu' (accent) sözcüğü kullanılır. Gerek fransızca gerek ingilizce fonetik bir alfabeye sahip olmadığı için sözcüklerin yazımı da bir ölçüde yazımsal bir sorun olarak ortaya çıkar. Bunların dışında yazıda karşılaştığımız tire, yan çizgi, parantez, büyük parantez, tırnak ve diğer imler yazı imleridir. Bütün bunların dışında grafiği, yazmayı ilgilendiren düz yazma, eğri yazma ve her türlü grafik değerli yazı da yazma biçimlerini ilgilendirir.

Yazılı dil sözlü dil ayrımı:

Hiç bir dilde yazı biçimi sözlü dili birebir (her niteliğiyle) temsil edemez. Dolayısıyla istediğimiz kadar yazı imlerinin kurallarına uyalım, sözlü dile göre yazılı dilde anlamlandırmayı eksik yansıtırız. Dolayısıyla Molière'in, Shakespeare'in ve öbür tiyatro yazarlarının metinleri her sahnelenişinde yalnızca dekor vb ögelere bakarak değil, oyuncuların seslendirişindeki bürünsel değerler bakımından da yorum olarak kalır. Yazılı dilde her türlü im ve yazma biçimi, yazılı dilin bir eksiğini gidermeye yönelik bir çabadır.

Yazı(m), noktalama imleri yazılı dilde, kısmen dilin bürünsel (prosodic) niteliklerini temsil eder:

Nizamettin Uğur, "Noktalamanın Kısa Serüveni ve Şiir" adlı yazısında noktalama imlerinin ses olarak karşılığı olmadığını, dolayısıyla bu imleri "yazılı alanın, üst dilin (diliçinin)" göstergeleri sayar. Evet, bu imler yazılı dile aittir. Ve bu imlerin ses olarak değil ama ses birim olarak karşılığı yoktur. Zira bu imler ne ses bilgisini ne sesbilimi ilgilendirmez. Ancak sesle ilgili başka bir alanı, bürünbilgisini ilgilendirir. Bir ifadenin noktayla ya da soru işareti ile bitmesi, o ifadenin vurgulama eğrisinin biçimini işaret eder. Soru ifadelerinde bu eğri yükselen iken noktayla biten ifadelerde düşen eğridir (bu arada şunu belirtmeliyim soru'nun biçimbirimleştiği -türkçede "mi" biçimbirimi-) dillerde soru işareti bir yineleme, pekiştirme ögesidir ayni zamanda). Bir eksilti anlatımı olarak üç nokta ve ifadeyi bitiren ünlem işareti de düşen eğriyi belirler. **Ancak noktayla, bu üç nokta arasında bitmişlik/bitmemişlik açısından bir ayrım vardır. Üç nokta genelde, amaçlı bir bitmemişliği işaret eder. Gerek üç nokta, gerek ünlem imi yalnızca bürünsel niteliğin dışında ruhsal: heyecan olarak, zihinsel olarak ruhsal bir durumu da işaret eder.** Bu anlamda bu işaretlerin kullanımı psikopatolojik bir durumun belirtisi de olabilir. Üst üste iki nokta genelde açıklama işaretidir. Virgül ve noktalı virgül hem bürünbilgisini hem de sözdizim içersinde görevsel bir işlevi işaret eder. Ve bu işleve bağlı olarak anlambilgisini ilgilendirir. Bir de gerek soru işareti, gerek nokta ve diğer kimi imler yine öznenin edimi dolayısıyla ifadenin, edimbilgisel (pragmatics) yönünü ilgilendirir. Bunları

belirtmemdeki amaç, noktalama imlerinin işaret ettiği şeyin neliğinden çok, gönderme yapma noktasında hangi alanları ilgilendirğini göstermektir. Şimdi kolayca, bu imlerin yazı alanının içinden, dil konusunda hem bürünbilgisini, hem sözdizimini, hem anlambilgisini; konuşan özneyle ilgili olarak da ruhbilimi ve/ya edimbilimi ve sanatsal edimbilgisini (poetikayı) ilgilendirdiği söylenebilir. **Demek ki noktalama imleri; basitçe, yazılı alanın imleridir, okurun bir metni seslendirmesindeki yol göstericilerdir, trafik işaretleridir gibi benzetmeler noktalama imlerini anlamaktan, anlatmaktan uzaktır.**

Noktalama, yazım imlerinin ve/ya biçimlerinin şiirdeki değeri:

Burada öncelikle Jakobson'un, "Dilin işlevleri"ni belirlerken, sözünü ettiği "şiirsel işlev" ile başlamak gerektiğini düşünüyorum. Ona göre şiirsel işlev, ifadenin kendine yönelmesi, işlevin dışa taşmaması demektir. Bu da şiirsel, sanatsal dili ileteşim dilinden ayıran temel bir işlevdir. Demek ki şiir ya da sanat, diğer işlevlerinin yanısıra (bunun altını çiziyorum, zira şiiri, sanatı yalnız kendine dönük oluşuyla açıklamaya kalkmak büyük bir yanlışlıktır) sanatsal, şiirsel (poetik, estetik) edim işlevine de sahiptir. Ve bu niteliğiyle diğer iletişim metinlerinden, araçlarından ayrılır. Şiirsel işlevi böyle anlayınca, Ivan Fonagy'nin italik yazım biçimini üst dilsel saymasına koşut, bir metnin sanatsalığını ya da şiirselliğini (poetik değerini) üst dil ya da dil dışı olarak mı değerlendireceğiz? Zira bu özellik bir anlatımı iletişim dışında başka bir alana yönlendirmektedir. Varlığını dilin, dille ifade edilenin içine yerleştirerek. Ancak bu noktada iki farklı durumun ayırdında olmak gerek. Varlık olarak olma ile amaç olarak olma. Dikkat edilirse hem iletişim, hem de şiirsel (poetik, estetik) bir amaç olarak olma, metin içindedir. Ve bu iki amacın birbirinden ayrılması göreliliklere bağlı olarak söz konusudur. Görsel olarak herhangi olaya ya da hemen anlaşılır bir nesneye gönderme yapmayan soyut bir sanatsal biçim bile sanatsal varlık olma durumunu anlam, yorum, açıklama olmadan yani üst dilden yardım almaksızın edinemez. Her ne kadar kimi sanatçılar, kimi akımlar anlaşılmazın, anlamsızlığın limanına sığınmaya çalışsalar da. Yani en soyut sayılacak bir şey bile ister simgesel düzlemde ister dolaylı bir anlatımla iletişime gelip dayanır. İletişim değerinden yoksun değildir. Ayni biçimde her var olan şey göreli bir estetik, poetik değere sahiptir. İletişimsel değer ile şiirsel değer arasındaki ayrım geçişlilik ve geçişsizliktedir. İletişimsel değer, aracı konumundaki dil ile, metinle başka birine geçerken, aktarılırken şiirsel değer farklı anlayışlarla baksak da metin içinde kalan bir değerdir. Ve biz o değeri şiirsel kültürümüz derecesinde, beğeni çerçevesindeki seçimlerimiz sınırından kavrayabiliriz. Bu sınırdan değerlendirebiliriz. Bir beğenide buluşmalar da, çok azgın tartışmalara varan ayrılmalar da kaynağını kültürel birikimlerimizin belirlediği seçimlerden alır. Hiçbir seçim, bu kültürel birikimlerin dışında kalmaz. Konuyu dağıtmadan yine iletişimsel değer ile şiirsel değere döndüğümüzde, şiirsel değerin diğerine göre daha soyut ve daha öznel olduğunu söyleyebiliriz. Metnin üreticisi kendi gereksinimine ve kültürel birikimine bağlı olarak bu iki değeri farklı yoğunlukta metninde varedebilir. Ve şiirsel değer kendisine yönelişlerin artmasıyla yerleşikleşir.

Noktalama imleri ve şiir:

Farklı araştırmalar gerek noktalama imlerinin gerek yazım imlerinin, biçimlerinin şairin biçemiyle ilgili anlamsal, anlatımsal bir değerde, giderek şiirsel değerle kullanılabileceğini göstermektedir.

Behçet Necatigil üzerine yaptığım çalışmalarda şairin genel olarak çizgiyi, yanyana iki noktayı, dize kırmayı, boşluk bırakmayı farklı anlam ve/ya işlevlerde kullandığı ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Ivan Fónagy, "Noktalama İşaretlerinin Anlam Yapısı" adlı yazısında, tırnak işaretlerinin ironik kullanılışına değindikten sonra noktalama işaretlerinin de dilsel göstergeler gibi zamanla farklı anlamlarla aktarılabileciğini vurgular.

Roi Tartakovsky de E. E. Cummings'in şiirindeki parantez işaretlerinin şiirsel bir araç olduğunu gösterir.

Yine İvan Fónagy "Şiir Dili: Biçim ve İşlev" adlı yazısında Eliot'tan şunu alıntılar: "Dize, özenli bir çalışma yapmak isteyen biri için asla özgür olamaz". Bu, şairin şiir söz konusu olduğunda bir disiplin

içine girdiği, şiirini gelişine söyleyivermediği anlamına gelir. Fónagy bu yazısında şiirin biçimi olarak değerlendirilen ses, artlama (/dize kırma), uyaklama ve yinelemede anlam araştırması yapar.

Şairin bir dil ustası olması beklenir. Elbette böyle bir beklentide, söz konusu sıradan bir şair değil, usta bir şairdir. Bilinçli ya da bilindışı, şiirinde yaptığı her şeyden sorumlu bir kişidir usta şair. O da eleştirilir ama yanlış çözümlemesine muhatap olmadan eleştirilir. İşte dil, her yönüyle, usta şairin ellerine teslim edilir. Acemi şairse dili kurcalar yalnızca. Noktalama ve yazım işaretleri gerek varolan biçimleriyle gerek şairin üreteceği yeni biçimlerle, onun amacı doğrultusunda onun buyruğuna girer. Biliriz ki o yaratıcılığıyla, şiir becerisiyle bizi şiir tarihinin gömütlüğüne değil yaşamına, dinamiğine yönlendirecektir. Konu ettiğim noktalama ve yazım işaretlerini kullanmak da kullanmamak da onun poetik amacına bağlıdır. Bu noktada şunu özellikle vurgulamalıyım: **keyfine bağlı değil.** Amaçsız öykünme keyfilikleri sıradan şairin işidir.

Dil, üst dil ve dil dışı:

Bir de "üstdil (dil içi)" terimlemesine değinmek istiyorum. Üstdil (metalanguage) terimi dilbilimsel bir terimdir. Noktalama imlerini bu anlamda üstdil kavramı ile bağlantılandırmak olanaklı değildir. Ancak şunu belirtmeliyim: bürünbilgisi (prosody) ayni zamanda "üstparçacıklar" ya da "üst kesitler" diye aktarabileceğimiz "suprasegmentals" terimiyle de ifade edilir. Ama üstdil terimiyle değil. Üstdil teriminin diliçi olarak açıklanmasına da bir anlam veremiyorum. Zira Nizamettin Uğur'a göre noktalama imleri hem sözlü dilden sıyırılıyor hem de diliçine dahil oluyor. Dolayısıyla sadece yazıdil, diliçi bir nitelik kazanmış oluyor. Anlam veremediğim bu. Üst dil herhangi bir söylem ya da metin üzerine üretilmiş ifade demektir. Dilbilimsel incelemelerde, metin içinden metin içi anlatımın dışındaki anlatımlar, ek açıklamalara gönderen işaretler için de bu terim kullanılmaktadır. Örneğin, Ivan Fónagy, noktalama ve yazım (biçimleri) işaretlerinin işlevlerini bir çalışmasında tablo halinde sunar. Bu tabloda üst dilsel işlevi yalnızca italik yazım, boşluk bırakma biçimlerinde ve tırnak işaretinde bulur (1). Tırnak işaretinin noktalama işareti olmadığı düşünülürse, noktalama işaretlerinin dilsel anlatılmışın üzerine ayrıca açıklama getirme (üstdilsel) işlevi yoktur. Burada italik yazım, boşluk bırakma ve tırnak işaretinin üst dilsel işlevini açıklamalıyım. İtalik yazmak ya da tırnak içinde kullanmak, o ifadelerin bir başkasına ait olduğunu işaret ediyor, açıklıyor. Ama bu, ifade içine sıkıştırılmış, orada anlatılanların dışında, yazarın okuruna verdiği ek bilgidir. Metnin içindendir ama metinde anlatılanlara dahil değildir. Doğal dille ilgili dilin içinden bir şey değildir. Anlatıma eklenen doğal dilin dışından ek bilgidir. Dolayısıyla üst dil ve diliçi terimlerinin eşanlamlı kullanılması dilbilim terimleri bakımından olanaksızdır. Bu noktada bir metnin genelde değişik alanları ilgilendirdiğini söylemeliyiz. Dilsel alan (linguistics), dil dışı alan (extralinguistics), anlam, yorum, açıklama alanı yani üst dil alanı (metalinguistics). Dil terimleri bakımından beden dili, mimetik dil için kullanılan 'paralinguistics' terimi de anılabilir ki bu aslında dildışı alanın sınırlarında kalır.

Patika dergisininin 71.sayısında "Noktalama İmleri Şiirde Neyi İmliyor" adlı dosyada yer alan yazıları okuduğumda şunu görüyorum: uyuştuğum değerlendirme ve yargılar da var, ama paylaşmadıklarım çoğunlukta. Değerlendirmeler arasında uyuşmazlıkların giderilmesi konusunda bir takım ölçütlere başvurulabilir. Bu ölçütlerden biri konuşmacının kendi söylemleri içinde tutarlı olmasıdır. Kendi yargıları arasında çelişiklik önemli bir karşı çıkma konusu yaratır. İkinci ölçüt kanıtlanabilirliktir. Gerek dil alanında, gerek şiir alanındaki üst söylem üretenler keyfilikten, söz alınan alanı iyi tanımakla, bu alanda üretilmiş bilgilerden haberdar olmakla kurtulabilir. Ama bazen bilgi de yetmez. Her sözün sorumluluk gerektirdirğini ve söz aldığı alanda kendi konumunu bilme de gerekir. Ama insan oğlunun temel ruhsal özelliklerinden biri olan kendini gösterme itkisine bağlı olarak, hiç bir alanı kimse başkasına bırakmaya niyetli değildir. Bu yüzden sözde şairler, sözde eleştirmenler, sözde araştırmacılar, sözde yazarlar cennetiyizdir. Böyle bir ortamın sonucu da öbekleşmeler güncel terimiyle 'cemaatleşmeler', kendini bulamama, kendini öteye beriye taşıma çabaları görülür. Zira ayni zamanda böyle bir ortamın bireyleri bir yandan bireysel tutunma, bir yandan da liderlik fırsatı kollama derdindedir, aceleciliğindedir. Kimsenin öğrenmeye gerekli zamanı yoktur. Bilimsel alandan söz alanların ifadelerinde hata olmaz mı olur. Ama onlarda bilgiye saygı, sözleri konusunda sorumluluk duygusu daha fazladır ya da daha fazla olmalıdır.

Katılmadığım değerlendirmelere ve bunlara getirdiğim eleştirilere göz atalım:

- "Üst dil, dili özelleştirmek olduğu kadar, dili kullanmayı reddetmek anlamını da taşır" (Aydın Şimşek; s: 90)
- Dilin somutlama çabalarını çoğu kez boşa çıkarır şiir. İşte buna üstdil diyoruz" (Aydın Şimşek; s: 90).

Dil ve şiir üzerine konuşmaya kalktığımızda üst dil üretmeye başlarız. Dolayısıyla bu konuda her söz, üst dil sınırlarındadır. Eleştiriler ve değerlendirmeler üst dille oluşturulmuş üst metinlerdir. Burada üst dil terimi doğal dilin üzerinde bir dil anlamına gelmemektedir. İzlendiği gibi bu alıntılarda farklı bir üst dil yaklaşımı buluyoruz. **Üst dil, dili özelleştirmek değildir.** Üstdil; şiirin, dilin somutlanma çabalarını boşa çıkarmak değildir. Kaldı ki her dilsel üretim somutlanmış biçimdir. Somutlanmanın boşa çıkarılması soyut sanatta bile görelidir. Zira soyut sanat da, sanat yapıtı olarak nesneleşir, somutlaşır. Soyutluğu sadece temsil noktasındadır.

Dil, öz ve biçim bütünlüğü değildir:

- Noktalama imleri biçim ve içerik ya da biçim ve anlam sorunu olarak sunulmuştur (Nizamettin Uğur, Vecihe hatipoğlu, Himi Haşal, Aydın Şimşek).

Dili, giderek dile dayalı sanat ürünlerini biçim/içerik, biçim/anlam ya da biçim/öz kavramlarına bağlı olarak anlamaya, anlatmaya çalışmak metafizik anlayışın alansal aktarımından başka bir şey değildir. Metafizik bir mirastır. Metafizik anlayışın, varlığı çözümleyişi, özcülüğün temel alınmasına dayanır. Tek tanrılı dinlerde evren iki temel kavrama indirgenir: **Tanrı ve insan. İnsan da beden ve ruh olarak ayrımlanır.** Tanrısala, öteye yönelik olan ruhtur. Ruh asıldır, özdür. Biçim ise ruha desteklik eden, maddi, geçici bir şeydir. Dolayısıyla bütün dikkatler ruha yönelmelidir. Gerçeküstücülerin sisteme başkaldırı olarak anlama, dilbilgisine (gramere) karşı çıkmalarını da bu zeminde yorumlamak gerekir. Oysa dilin ve dile dayalı sanatsal ürünlerin çözümlenmesinde farklı ulamların, üstelik araştırma alanları haline getirilmiş ulamların varlığı artık sır değildir. Bugün dil; bürünbilgisi (prosody), sesbilim ve sesbilgisi (phonetics, phonology), biçimbilgisi (morphology), sözdizim (syntax), anlambilim (semantics) ve edimbilim (pragmatics) düzlemlerinde ele alınmaktadır. Yani dili artık ses/yazı, biçim/anlam (biçim/içerik, biçim/öz) ikilikleriyle sınırlı görmek dilsel olguları değerlendirme konusunda çok büyük bir eksikliği, bilgisizliği işaret etmektedir. Kaldı ki dilin ruhbilimle, toplumbilimle, politikayla, felsefeyle, fizyolojiyle, nörolojiyle ilişkileri apaçık ortadadır. Bu da dilin, çok yönlü yaklaşılabilen, çözümlenebilen bir olgu olarak anlaşılmasını gerektirir.

Noktalama ve yazım imlerini kullanmak keyfi olamaz:

- "Her şair, yazmak istediği, kendini içinde hissettiği anlayış doğrultusunda, ruh hâline en uygun biçimde noktalama yapacaktır" (Nizamettin Uğur; s: 66).

"ruh haline en uygun biçimde noktalama yapmak" bizi keyfi anlayışlara açar. Şiir, şairin ruh halini de yansıtır. Bu ruh halini göstermeye noktalamalar da katılır. Ama noktalamaların varlığı ya da yokluğu şiirin kimi nitelikleriyle, yapılanışıyla ilgilidir.

- "Şaire dışarıdan akıl vermenin boşunalığı, saçmalığı ortada" (Nizamettin Uğur; s: 66).

Yetkin bir şaire kimin ne diyeceği olabilir ki onu olumlamaktan başka. Eğer bir eleştiri, bir yanlış çözümlemesi yapılıyorsa, yalnızca şairin değil, şiirle ilgilenenlerin de buna kulak vermesi gerekmez mi? **Şairim diye ortaya çıkan herkes şair mi? Şairliğin dokunulmazlığı mı var?** Hem sonra olma; icazet almak, diploma almak gibi olup biten bir şey değil bana göre. Olmak, sürekli, bitmeyen bir süreç. Sanatsal alanlar sürekli üretim çabasını ve/ya 'icra'yı zorunlu saymaktadır.

- "Şiirde noktalamayı her şair kendisine göre değerlendirmelidir, değerlendirir de zaten. Eleştirmenlere ve araştırmacılara düşen ise, onların yaptıklarını biçemsel ve anlamsal boyutta

> kurcalamak, karşılaştırmak, açığa çıkarıp tartışmaya sunmak olabilir ancak" (Nizamettin Uğur; s: 66).

Nizamettin Uğur, şairi yere göğe sığdıramazken, eleştiriye yol gösterir. Sınırlarını çizer. Ama onun "kurcalamak" terimine takılmadan edemiyorum. Zira kurcalamak eylemi çoğunlukla olumsuz bir sonucu işaret eder. Kurcalayanın oyun niyetinden, giriştiği işi becerememesinden korku devrededir genelde. Hoş, zaten eğer eleştirmene hem biçemsel hem de anlamsal boyutta kurcalama hakkı tanıyorsanız, o da noktalamaya karışır, değerlendirir, eleştirir. Yani ona söz hakkı vermiş olursunuz, istemeden.

Şair, her türlü imi ve yazı biçimini, hem birimler arası hem de poetikası bakımından işlevsel kullanma özgürlüğüne sahiptir:

- "Şiirde, noktalama imleri kullanılırsa, düzyazıdaki işlevinden farklı bir işlev üstlenmeyecektir" (Vecihi Timuroğlu; s: 66).
- "Noktalama imleri koşuk için geçerli olabilir, ama şiir için bir yüktür" (Vecihi Timuroğlu; s: 66).

Şiir için üretilecek üstmetinlerin tümü bir öneridir, yol göstermedir ya da bilgi sunmadır. Şiirin poetikasına sonuçta yine şairi karar verir, poetikasını şairi biçimlendirir ya da biçimlendiremez. Dolayısıyla herhangi bir biçimin farklı ya da yanlış kullanımı amaçlı olduğunda şiirin poetikasına dahildir. Bu noktada amaçlılık ve işlevsellik ölçülerinin test edilmesi uygunluk ve tutarlılık ölçütlerine bağlı olarak yapılır.

- "**Okurun kendine özgü sezinlediği müziği de engeller"** (Vecihi Timuroğlu; s: 66).

Yani eğer şair noktalama imlerinden yararlanırsa okurunun kendine özgü müziğini engeller, diyor Vecihi Timuroğlu. Oysa şiir tam anlamıyla bir müzik alanı değildir. Ve okur, elbette belirli bir müzik kültürüne sahiptir ama şiir, kendi müziğini sezinleme mekanı değildir. Şiirin poetikası ile müzik estetiği farklıdır, her ne kadar poetikaya bağlı müzik tadı alınsa da. Kaldı ki müziksellik kimi şiirlerde sıfıra yakındır.

- "Bir dizenin iç sesleri, dış sesleri oluşturan uyaklardan çok daha önemlidir" (Vecihi Timuroğlu; s: 66).

Eğer uyakları dış ses sayarsanız, dizede iç ses diye bir şey bulamazsınız. Zira iç ses dediğiniz de uyak gibi yinelemeye dayanır.

- **"Dizelerin kısalığı, kırık, artlı akışı, noktalama imlerinden kaçınmak veya ritmi, dizeleri basamaklayarak düzenlemek teknik ayrıntıdır"** (Hilmi Haşal; s: 67).
- "Noktalama imleri teknik bir işlev görür" (Günay Güner; s: 95)

Burada "teknik ayrıntı"ya takılıyorum. Bu saydıkları şiirin poetikasıyla doğrudan ilgili seçmelerdir. Şiirde hiçbir im ayrıntı olarak kabul edilemez. Böyle bir kabul genel geçer olamaz. Ve teknik sözcüğü açıklanmaya gereksinimlidir.

- "Özellikle serbest şiir, anlatıcı şiir, nehir şiir, noktalama imlerinden yoksun yazılamaz diye düşünürüm" (Hilmi Haşal; s: 67).

Oysa noktalamayı dışlayan özgür şiirin kimi kullanıcılarıdır.

- **"Üç nokta yerine iki nokta kullanılan durumları anlamak zor"** (Hilmi Haşal; s: 67).

Ne bir sözbirim ne de boşluk dahil bir im şiirden bağımsız değerlendirilemez. Şiir alıştığımız kullanımların da anlamlandırmaların da dışına çıkma özgürlüğüne sahiptir.

- "Noktalama imleri, şiir için ve şiirin ritmi, iç ses armonisi için önemlidir" (Hilmi Haşal; s: 67).

Böyle bir değerlendirme, gelişine yapılmış bir değerlendirmedir. Zira eğer noktalama imlerini önemli buluyorsanız, noktalama imi olmayan şiirleri önemsemiyorsunuz, ya da yok sayıyorsunuz demektir. Bir de noktalama imlerinin şiirin ritmi ve de iç ses armonisi ile ilintisini anlayamıyorum. Burada olsa olsa Hilmi Haşal, şiriin bürünbilgisel yapılanışını düşünüyordur. Yoksa noktalamanın ne sesli ne sessiz uyumuyla (vocalic/consonantic harmony) ilgisi yoktur. İç ses dediğin de ancak bunlarla oluşturulabilir.

- "[Okur] Noktalama imine gereksindiği yeri okurken bulacaktır" (Hilmi Haşal; s: 67).

Hilmi Haşal son iki alıntıda çelişmektedir. Eğer okur, okurken noktalama imini bulgulayacaksa, bulguluyorsa noktalama imlerine zaten gerek yoktur.

- "Duraksama gereksinimi (...) daha çok sezgiyle belirlenir"

(Hilmi Haşal; s: 67).

- "Özellikle virgülün ve üç noktaların duraksamaların yerini belirlemede, okura yorumlama aralığı açmada önemli yeri vardır" (Hilmi Haşal; s: 67).

Bu iki alıntıyı birlikte değerlendireyim. Eğer sözdizimin bürünsel (prosodic) yapılanmasına yardım edecek boşluklar, durma noktaları sezgiyle belirlenecekse ne virgüle, ne de üç noktaya gereksinim olur. "Sezgi" nasıl bir şeydir ki maymuncuk gibi her yere sıkıştırılmaktadır. Oysa bürünbilgisini de kapsayan bir dil bilgisine (gramer anlamında kullanmadığım için ayrık yazıyorum) dayanmayan bir sezgiden söz edilemez. Hoş, zaten bilgi devreye girince de sezgi kavramı dışarıda kalır. Virgül ve üç nokta nasıl bir yorumlama aralığı açar merak ediyorum. Yorum, kesin olmayan anlamlandırma demektir. Anlam ve yorum söz konusu olduğunda olsa olsa noktalama imlerinin alışılmamış biçimde kullanımları söz konusu olduğunda okur, yorum kavşağında, sapak noktasında kalabilir. Virgül ve üç nokta bilinen işlevleriyle yerli yerinde kullanıldığında bir belirleme, kesinleme söz konusudur. Bu da yorumdan uzak bir edimdir.

- "Ritmi olumlayan, sözcüklerin anlam derinliğini sezdiren bir araçtır (..) noktalama imleri" (Hilmi Haşal; s: 67).

Noktalama imlerinin ritim oluşturucu sözbirimleriyle kullanılmasından dolayı ritmik bir işlevinden söz edilebilir ama bu dolaylı ve göreli bir işlevdir. Üstelik ritim dediğimiz şey noktasal değildir. Bir bütünlüktür. Dolayısıyla noktalama tekinin; ritmi olumlamak, işaret etmek gibi bir işlevi söz konusu değildir. Anlam derinliğine gelince, bu, ögeler arası ilişki yüzünden birimin, birimlerin aldığı değer zenginliği olabilir.

- "Noktalama imleri ve yazım kuralları metnin yanlış anlaşılmasını önlemek için bulunmuş gereçlerdir" (Hüseyin Atabaş; s: 68).

- "Şiir ise bir duyarlılık alanı oluşturmayı önceler"

(Hüseyin Atabaş; s: 68).

Yazı(m) imlerinin amaçları arasında yanlış anlamayı engelleme vardır ama tek bu amaca indirgenemez. Metnin düzenlenişi, yazılı dilin sözlü dile yakınlaş(tırıl)ma çabası da göz önünde bulundurulmalı. Şiir; heyecanları, öfkeleri ifade edebilir. Ama özellikle düz yazı şiir buna bir başkaldırı değil midir? Zihinseli, ifade gücünü, arı şiirle ortaya çıkan arınma çabasını

göz ardı edebilir miyiz? Şiirin aykırılıklar içermesi, kimi şiirlerde başkaldırıcı bir anlatım olması duyarlılığın şiir için öncelikli olduğu sonucuna götürür mü? Göreli değerler şiir olgusunu yanlış anlamamıza yol açabilir.

- "noktalama imleri öyle kullanılmalı ki şiirsel örgü, ritm vb zedelenmemeli, okur rahatsızlık duymamalı" (Hüseyin Atabaş; s: 69)

Bu ifadede okurun rahatsızlığı ölçütüne karşı çıkılmalı. Zira pek çok şiir ve sanat yapıtı rahatsız ederek düşünmeye yöneltme amaçlıdır. Önemli olan yazı(m) imlerinin işlevsiz, gereksiz kullanılmamasıdır. Ne yaptığını bilen bir şair yakışır şiire.

- "yersiz kullanılan noktalama imi sesi aksatabilir, şiirsel örgüyü zedeleyebilir, anlam yükünü düşürebilir, yorumu fakirleştirebilir" (Hüseyin Atabaş; s: 69).

Yersiz kullanılan noktalama imi olsa olsa şairin dikkatsizliğini, ya da o konuda bilgisizliğini gösterir. Bu durumda da eğer şiir, şiirsel değerle yüklü ise o yersizlik göze batmayabilir. Hoş, zaten şiirde yersizlik iddiasına da, gerekçeleri sorulabilir. Bir de noktalama iminin yanlış kullanılması, yorumu niye yoksullaştırsın? Bereler, sakatlar yalnızca.

- "şiirde anlamı önemli kılan, onun imgesel bir yapı olarak ortaya konulmuş olmasıdır" (Hüseyin Atabaş; s: 69).

Yukarıda şiir, duyarlılık olarak öne çıkarılan bir olgu iken, burada anlamın öneminden söz ediliyor. Bu itirazımla anlamın şiir için önemsiz olduğunu ileri sürecek değilim. İtirazım şiirde anlamın imgeye, hatta imgesel bir yapıya dayandırılmasına. Elbette bu konunun somut örnekler üzerinde konuşulmasında yarar var. Zira anlam dediğimiz şey zaten imgesele dayanır. Bu durumda da anlamın şiirde önemli olmasından söz edilemez.

- " 'satır arası anlam' ya da 'yorum payı' dediğimiz şeyler, biraz da noktalama imleriyle oluşturulur" (Hüseyin Atabaş; s: 70).

Noktalama imlerinin kurallara uygun kullanımı sadece anlamada olası sapakları önler. Asıl yoruma açık alan, bu imlerin farklı işlevlerle kullanılması ya da kullanılmamasıyla ortaya çıkar. Dolayısıyla özellikle kurallı noktalama imleri yorum payını ortadan kaldırır. Bir de, anlam literatüründe 'satır arası anlam' diye bir şey yok.

Şiir ve siyaset:

Şiir de siyaset de özneye, öznelere bağlı olarak biçimlendiğine göre, öznenin kendiliğinden bağımsız olamaz. Ancak siyasete ve şiire yönelen insan karakterleri, ruhsalları konusunda farklı araştırmalar yapılabilir. Ama özellikle günümüz siyasetinde siyasetçiler her şeyi kullanmalığa dönüştüren kişiler. Şiirse bir başkaldırı, bağımsız kimlik anlayışı olarak somutlanmaktadır. Şiir insanlarının siyasete bulaştıkları görülür. Ama şiir iktidar olduğunda sıradanlaşır, gelenekselin, sıradanın buyruğuna girer. Başka bir deyişle şiir ve siyaset uzlaşmaz iki alandır. Şiir içinde siyaset, siyasi bir içerik olamaz mı? Bana göre olmamalıdır. Şiirin siyaseti insana, insanlığa yönelik olmalıdır. İnsana karşı olana karşı olmalıdır şiir. Şiir gücünü böyle bir genel doğrudan alır. Ama şiir toplumu, siyasete karşı azınlıktır, hem de küçücük bir azınlık. Bu yüzden, gerek gerçeküstücülerin, gerek kimi başkaldırıcı görüntü vermeye çalışan postmodernistlerin toplumsal ekonomik sistemler karşısında etkisiz eleman konumunda kaldıkları yadsınamaz.

- **"noktalama işaretleri bir otoritenin gardiyanları olarak varlıklarını sürdürür. Metni çokbiçimlilikten tekbiçimliliğe sürükler, hapseder. Gramer, eril diktatörlüğün bir aracı olarak süngüsünü sözcüklere yöneltir"** (Haşim Hüsrevşahi; s: 72).

Otoritenin gardiyanlığı noktalama imlerine kaldıysa otoritenin işi zordur. Kurallı noktalama imleri otoriter sistemin yazıdaki görüntüsü olabilir. Bu imlerin kurallı oluşlarıyla otoriteyi temsil ettiği düşünülebilir. Bu bir bakış sorunudur. Bırakın bu imleri kuralsız olarak özgün kullanmayı, kurallı

olarak kullanan birini bile otorite yanlısı olarak suçlayamazsınız, söz konusu kişiyi iyice tanımadan. Bu kişiyle ilgili baştan bir yorum seçeneği olmaktan öteye gitmez söz konusu durum. Metnin 'çok biçimliliği' yalnızca noktalama imlerine kaldıysa, şair, şiirsel olanaklarını kullan(a)mıyor demektir. Gramerin eril diktatörlüğün bir aracı olarak süngüsünü sözcüklere yöneltmesi ise fantastik bir anlatım. Donkişot'un eylemleri kadar gülünç. Şiir dili, hangi biçimlerde karşımıza çıkarsa çıksın yapısal bir nitelik sunacağı için gramer'den (bu terimle anlatılmak istenen şeyden) kaçınamaz.

Somut şiir söz konusu olmadıkça noktalama imleri resimlendirici değildir:

- “Noktalamalar görsellik sağlayabilir” (Tuncer Uçarol; s: 73).

Tuncer Uçarol, Atilla İlhan'ın “hayal kurmak” ve “duruşma arası” adlı şiirlerinin başında ve sonunda ayraç (parantez) işareti kullandığını, bunun da “Şiire görsel etkinlik” kattığını söyler ve ekler: “Ayraç içinde ayrı tutuluyor o günler hapisanede”. Parantez noktalama imi değil, yazı imi. Mehmet Taner'in “Veda Vezinleri” adlı kitabında parantezle ilgili bir kullanımını şöyle değerlendirir: “Düşünce, ilginçlik, buluş katıyor şiire... Birazcık görsellik ekliyor”. Bir de Yücel Kayıran'ın “Ruhlukta” şiirindeki ünlem işaretlerini örnekler görsellik işlevi için. Oysa Yücel Kayıran o şiirinde ünlem işaretini farklı işleviyle sunar. Ünlemeyi, bağırmayı, yüksek sesle söylemeyi hem dile getirir hem de ünlem işaretine indirgeyerek sessizleştirir: sessiz seslileştirir. Bu imi çoğaltarak sesin taciz edişini, terörünü anlatır. Ünlemleri hem anlatımının bir parçası kılar yani iletişimsel değerde kullanır, hem de poetik değerde kullanır.

Burada bir karşıtlığa değinmek istiyorum. Resim ve görüntü. Resim bir şeyin, bir kişinin çizgisel olarak sunulmasıdır. Görüntü ise temsil kavramı devrede olabilse bile doğrudan bir şeye, kimseye iletmez. Örneğin /a/ harfi bir görüntüdür, bir şeyin resmi değildir. Ama görsellik terimi ikisi için de geçerlidir. Şimdi sorun şurada, eğer görsellikle görüntü amaçlanıyorsa bu, şiir dışında da geçerli olacaktır. Ve şiir içinde de yalnızca noktalama imleri değil şiir sayfası, harfleriyle de boşluk içindeki yeriyle de görsel (görüntü) olacaktır. Yok resim amaçlanıyorsa, noktalamanın böyle bir değeri yok.

Dilin yatay ve dikey ekseni:

- “düzyazı noktalama işaretlerini kaldırabilecek yataylıktadır (..) Şiir ise yatay değil, dikey yazıldığından, noktalama işaretleri şiirde gereksiz kesinti ve kalabalık yapar” (Bâki Ayhan T.; s:89)

Düzyazının yatay, şiirin ise dikey yazıldığı olsa olsa Enver Gökçe'nin sözbirimlerden her birini dize haline getirdiği şiirsel denemeleri için söylenebilir. Böyle bir değerlendirme hem şiir gerçekliğine hem de dilbilime aykırıdır. Yatay ve dikey eksen dilbilimde dizisel ve dizimsel ögeleri ayırmada kullanılır. Ve dilin özelliklerinden biri de sözün çizgiselliğidir (2). Bu çizgisellik düzyazıda ve şiirde farklı düzenlenir ama her ikisi de eğer yataylık/dikeykik açısından bakacaksak, yatay bir ilerleme gösterir. Bu yataylığın bozulmasından söz edeceksek bu, yine her iki yazı biçimi için geçerli olacaktır. Yataylık dikeylik konusunu noktalama konusuna taşımak ve düzyazının yatay olduğu için noktalama işaretlerini kaldırabileceğini söylemek yanlış üzerine yanlıştır. Ve buradan da noktalama işaretlerinin gereksiz olduğuna varmak, sözde gerekçe oluşturmktır. Noktalama imlerini kullanmamak bir şairin poetik seçimi olabilir. Bunu (kendince) gerekçelendirebilir de. Ama bunu genel bir kural olarak sunamaz.

- “İmler şiire dikeylik katarlar. Anlamda yataylık, okurla metin arasında yazarın daima varlığını hissetmesine neden olur, bazen bu durum öğreticiliğe, oradan da didaktizme kadar ağabilir. Şiirde ise imlerin böyle bir amacı hiç yoktur, olacaksa da düz yazının tam aksine şairin metinden tamamen çıkmasına, yani şiirle şairin hiç bir durumda yer almaması gerektiğine dair bir işarettir”

(Aydın Şimşek; s: 90).

Yataylık dikeylik konusu bu alıntıda daha ilginç bir hal aldı. Şiire dikeylik kazandıran imler oluyor nasıl oluyorsa. Anlam da yatay kabul edildi. Anlamın yataylığının becerileri de var, yazarın varlığını hissettirme ve ek olarak da, önce öğreticilik, ardından didaktizm. Anlatım devenin boynu gibi. Doğru bir yan bulmak güç. Öğreticilik ve didaktizm anlam olarak farklılaştırılıyor. Ve şairin metinden niye ve nasıl çıktığını, çıkarıldığını bir türlü anlayamıyorum.

Noktalamaya gereksinim yoktur?

- "anlam eksenli şiir yazdıkları için (…) noktalamaya gereksinim duymuşlardır" (Bâki Ayhan T.; s:89)

Bâki Ayhan T. noktalamaya gereksinimin anlam eksenli yazmaktan kaynaklandığını ileri sürüyor. Oysa noktalamaların kaldırılmasına başka işlevler yüklense de noktalamalı şiirlerin de okuru yorum sapaklarında bıraktığı gerçeği göz ardı edilemez. Yorum da anlama çabasıdır. Dolayısıyla anlamdan kurtuluş yoktur. Hele hele noktalamaları kaldırmak anlamdan kurtuluşun yolu değildir.

- "Noktalama işaretleri yazının elbiseleri gibidir. Açık bırakılması istenmeyen yerleri örter. Şiirde ise anlam vurguları şiirin iç ritmiyle sağlandığından, noktalamaya çoğu zaman gerek duyulmaz.

(Bâki Ayhan T.; s:89).

Burada elbise benzetmesi noktalama ve/ya yazı(m) imlerinin temsil ettikleri 'prosody' alanı için kullanılan türkçe karşılık (bürünbilgisi terimi) içinde de vardır. Ne var ki eğer dil, insan varlığına benzetilecekse bürünsel (prosodic) niteliklerin giysiye değil de, deriye benzetimesi daha yerindedir. Zira giysi, insan varlığının geçici ögesidir. Özüne ait değildir. Oysa tüm bedeni saran deri varlıksaldır. Alıntıda 'anlam vurgusu', 'şiirin iç ritmi' terimleri noktalama imleriyle bağlantılı olarak sorunludur.

- "noktalama işareti (..) olmaması, çıplaklık kazandırıyor. Bu çıplaklık, şiirlerin saf, çıplak anlama yol almasında rol oynuyor"

(Bâki Ayhan T.; s:89).

Elbette noktalama imlerini giysi olarak algılarsanız, şiirinizden çıkardığınızda soyunmuş, çıplak kalmış olursunuz. Ama benim işaret ettiğim gibi deri olarak algılarsanız, derinizden soyunmuş olursunuz. Noktalama imlerini kullanmamak, dilsel bir alanı şiirsel bağlamda, okurun görüsüne bırakmak demektir. Yani bürünsel alandan vazgeçme asla söz konusu değildir. Şiiri bu alan bakımından saydamlaştırmaktır.

- "**Şair, imleri kullanmayı seçmişse, dilin kurallarına göre kullanmalıdır"** (Günay Güner; s: 96)

Bu ifadeyle belki doğru, yerinde kullanmalı demek istiyor Günay Güner. Ama bu ifadenin tek seçenekli olması anlatımı sakatlıyor. Zira bu ifadeyle, imlerin, belirlenmiş işlevleri dışında kullanılmasını yasaklıyor.

- "Şiir de sahne için yazılır. (…) Ritim ve devinime dayalıdır omurgası.

  Şiir bunun için dizeler biçiminde yazılagelmiştir (…) Dize, ölçü ve

  sözcüklerin devinimleri yetmeyince yazım imlerine başvururuz

  devinimi göstermek için" (Hüseyin İçen; s: 93)

Şiirin, tiyatro ile ilişkisini kurmak, şiirin dinamik yanını belirtmek için yerinde bir yaklaşım. Ancak, imlerin dize, ölçü ve sözcüklerin devinimleri yetmeyince devreye giren ögeler olması kabul edilemez. Estetik, poetik seçimler yapıtın bütünüyle ilgilidir. Önemli olan kullanılan ögelerin bütün içindeki tümleyici işlevidir. Başkaca poetika potasında eritilmesidir.

- yazım imlerini de sözcüklerin anlamsal ilişkisini sağlamada kullanılan araçlardan biri olarak görürsek, "İşte sanat orada" demek zor olmaz" (Hüseyin İçen; s: 93)

Hüseyin İçen, Debussy'nin “Müzik, notalar arasındaki boşluklardır” sözünden destek alıp böyle bir değerlendirmeye gider. Yukarıda da belirttiğim gibi noktalama imlerinin kullanılmaması şiirin poetik varlığını silmeyi getirmez. Zaten Debussy, bu tanımıyla boşlukların önemini öne çıkarmış, müziğin oluşmasında yapıcı bir öge olduğunu belirtmiştir. Yoksa tam bir müzik tanımı değildir yaptığı.

- “Yazım imi kullanma, iki türlü abartılabilir: Kimisi çok kullanır; neredeyse sözcük, en azından sözce sayısı kadar yazım yüzünden, görüntü kirliliği oluşur” (Hüseyin İçen; s: 94)

Bu alıntıda 'sözce'nin hangi anlamda kullanıldığını merak ediyorum. Zira benim bildiğim anlamıyla uyuşmuyor.

- “Anlamla okur arasına giren her neyse, dışarıda bırakılıyor. Doğrusu da bu değil mi?” (Hüseyin İçen; s: 95)

Ben anlamın, hep özneyle ilgili bir şey olduğunu düşünürüm ve savunurum. Bu alıntıda anlam, belirli, somut bir varlık olarak beliriyor. Öyle olsaydı yoruma hiç gerek kalır mıydı? Anlamın ne menem bir şey olduğunu anlamadan okurla arasına giren şeyi nasıl anlayayım?

- **“Anlamın ve biçemin önüne geçmemesi gerekir”**

(Hüseyin İçen; s: 93)

Noktalama imlerinin anlamın ve biçemin nasıl önüne geçebildiği de merak konusu.

Genel olarak şiirle ilgili yargılara eleştiriler:

- **“hata yapmak hoştur. İmgesel hata yapmak güzeldir”**

(Haşim Hüsrevşahi; s: 71)

Hata yapmanın hoş olma durumları benim için ikidir. Birincisi eğitim amaçlıdır ki bu durumda hata yapan öğrenciye hatasını gösterecek bir öğreticiye gereksinim vardır. Aksi takdirde öğrencinin, hatasının ayırdına varması beklenecektir. Hatalar tepki görmezse düzelme şansı azalır. Elbette bu tepki uygun, öğretici bir tepki olmalıdır. Baskıcı, ürkütücü, aşağılayıcı bir tepkiden söz etmiyorum. İkinci durumda da hata hoştur. Amaçlı olarak kusurlulaştırılmış, eksik bırakılmış bir çalışmadaki hata da hoştur. Bir örnek: Mimar Sinan, Süleymaniye'yi yaptığında bir levhadaki yazıda bir harfi, yaptığı şeyin mükemmel olduğu söylenmesin diye, eksik bırakmış. Mükemmellik, Tanrıya yakışır düşüncesiyle. Ne yazık son restorasyonda bu hata düzeltilmiş. Bu iki duruma belki bir üçüncüsü eklenebilir. İnsan zaten mükemel bir varlık olmadığı için ne kadar yetkin olmaya çalışırsa çalışsın unutma, dalgınlık, acelecelik vb'den kaynaklanan hatalardan dolayı çalışma kusurlu olabilir. Olmaması gereken durumlarda bile olabilir. Kişinin hata yaptığını görmesi, kendini evrenin biriciği sanmasının önüne geçer. Bu tür hatalar kişiye haddini bildiricidir. Ama bu olasılıklara karşın yine de hatayı genel olarak hoş göstermeyi doğru bulmuyorum, kendim de sıkça hata yapıyor olsam da. Hele hele şiir söz konusu olduğunda, imge üretiminde hata yapılmasını güzel bulmak bana göre değil.

- Tümcesel biçim kuramı (Tuncer Uçarol; s: 73)

Sevgili Tuncer Uçarol, kuramcılığa soyunuyor. Teun Van Dijk'ten bir alıntı yaparak, onun kuramsal önerisinin neliğini değerlendirmeyi yorumsuz olarak kendisine bırakıyorum: “Metni, tümce gibi değil de tersine tümceyi (en küçük) bir metin gibi görmeli” (3). Bu konuda çalışmak isteyenlere söylem kuramı ve çözümlemeleri üzerine yönelmeleri önerilebilir.

- “... şiir de. Dilin en haylaz çocuğu” (Tuncer Uçarol; s: 73).

Şairi, dilin en haylaz çocuğu saymayı kabul edemiyorum. Tam tersine dilin en yeteneklisi olabilir. Yüzyıllarca şiirin sanatlar sıralamasında önde olması da bunu doğrular.

- “Eninde sonunda şiir de 'sözcük'lerin 'temel anlam' (başat anlam)'ına belini dayar” (Tuncer Uçarol; s: 73).

Evet şiir, tüm dilsel ögelerinde sözcüklerin retorik anlamlarına yaslanmaz. Dilin ilk (orijin) anlamlarından da yararlanır ama şiir için bu anlamda kullanılan sözcükler olsa olsa zemin, kaide işlevi görür.

- " 'resimsi şiir' (somut şiir) (…) hat sanatımız gibi bir görüntü güzelliği yakalayamaz (...) çok şeyi yıkar" (Tuncer Uçarol; s: 73).

Somut şiirin, resimsel, görüntüsel sanatlarla boy ölçüşmek onlara öykünmek gibi bir derdi yok. O yüzden bu değerlendirme şanssızdır.

- "geleneğimizde dize içinde şiir tümcesi bitimine rastlanmaz"

(Tuncer Uçarol; s: 73).

Şiir içinde tümcenin bittiği örnekler çok fazladır. Ben bir tek şair adı vermekle yetineceğim: Hüseyin Ferhad. Kaldı ki böyle bir saptamanın şiir incelemesine nasıl bir getirisi olabilir ki?

Kimi alıntıların değerlendirilmesini de okura bırakıyorum:

- Şiir (…) dilin ilk hali (…) Şiir evrenin anadilidir. İlkel ve büyülü bir şeyden bahsediyoruz. Dili sınırlayan ya da biçimleyen neyse, o da şiiri sınırlayan ve biçimleyendir. (Aydın Şimşek; s: 90)
- " Şiir düşünceyle, düşünme eylemiyle, konsantrasyonla filan yazılmaz! "Söz" gelir, kendi seçeceği sözükleri zihinde bulur, şiiri yazdırır ve gider" (Hilal Karahan; s: 91)
- "şiiri artık biçim belirlemiyor – 'biçim'i en geniş anlamıyla düşünürsek. Söz her şeyin önüne geçti" (Hüseyin İçen; s: 93).
- "Uyaksız olmuyor şiir" (Hüseyin İçen; s: 93)
- "Şiir tümüyle okurundur" (Günay Güner; s: 96).

SONUÇ:

Noktalama ve yazı(m) imleri ve yazım biçimleri şair için tıpkı sözcükler gibi araçtır. Ve uzlaşımsal olarak, şiir alanı şaire tanınmış üretim alanıdır. Bu üretim alanında dil, sözlü ve yazılı biçimleriyle yeniden üretmesi, biçimlendirmesi için koşulsuz şaire bırakılmıştır. **Ama yaptığı işe saygılı, ne yaptığını bilen şaire.** Şiir heveslisine değil. Şiir ve dil kurcalayıcısına değil. Şair bu üretiminde kendi ruhsalını, kültürelini, üretimine bilerek ya da farkında olmadan katar. Şaire tanınmayan şey kolaycılıktır. Şair olmak isteyenlerin önünde en büyük tehlike kopyacılıktır. Eleştiri de dahil üst metin üretmek isteyenlerin önünde ise en büyük engel bilgi eksikliği ve hemen öne çıkma isteğidir. Bir de vasat ya da vasat bile olamayacak yazılarla beslendiğini sanmak. Bu yüzden alana daha yeni adım atmışların, kendi şiirine toz konduramayanların, hem şiir tarihini, hem eleştiri tarihini belirlemeye kalkıştıklarına tanık oluyoruz. Kaos, yani orman. Dante'nin içinde yolunu kaybettiği orman. Bu ormanda cin olmadan şeytan çarpmaya, kendi bilgisizliklerinin farkında olmadan saptırmaya çalışanlar var. Okura da şaire de, eleştirmene de kolay gelsin.

Notlar:

(1) Ivan Fónagy; Structure Sémantique des Signes de Ponctuation; BSLP; t: 75; fasc: 1; 1980 içinde (s: 105)

(2) Mustafa Durak; Dilin Özellikleri; http://www.scribd.com/doc/30928049/dilin-ozellikleri

(3) Teun Van Dijk; Şiirsel Metin için Üretimsel Kuramın Boyutları; çeviri: Mustafa Durak; Kavram ve Karmaşa; sayı: 3 mart-nisan 1997; s: 65-77

Kaynaklar:

Ivan Fónagy; Le Langage Poétique: Forme et Fonction; Problèmes du Langage; nrf Gallimard; Collection Diogène, 1966 içinde s: 72-116. Bu yazının özet çevirisi tarafımdan yapılmış ve Gergedan; sayı: 18 içinde "Şiir Dili: Biçim ve İşlev" adıyla yayınlanmıştır.

Ivan Fónagy; Structure Sémantique des Signes de Ponctuation; BSLP; t:75; fasc: 1; 1980 içinde (s: 95-129)

Ivan Fónagy; La Ponctuation Expressive; Semiotics Unfolding,Edition Tassé Borbé; Part 3; Semiotics in Text and Litterature; Berlin -Newyork; Amsterdam; Mouton; 1984 içinde; (s: 803-811)

Roi Tartakovsky; E. E. Cummings's Parentheses: Punctuation as Poetic Device; Style; vol:43; no2; 2009; http://www.engl.niu.edu/ojs/index.php/style/article/view/18

Jacqueline Vaissière; Ivan Fónagy et la notation prosodique; http://www.personnels.univ-paris3.fr/users/vaissier/pub/ARTICLES/index_fichiers/1998.pdf

Jean Perrrot; Ponctuation et Fonctions Lingusitique; Langue Française; Nu: 45; 1980; Larousse; Paris içinde (s. 67-76)

Mustafa Durak; Behçet Necatigil--; Yakın mercek; Multilingual; İstanbul; 2005 içinde s: 142-159)

Mustafa Durak; Opera'da Anlatımsal Akış ve Akışın Engellenmesi; Yakın Mercek; Multilingual; İstanbul; 2005 içinde s: 220-261)

CARRİE /Günah Tohumu (1976)

98 dk

Yönetmen: Brian De Palma

Senaryo: Stephen King, Lawrence D. Cohen, Paul Monash

Ülke: ABD

Tür: Korku

Vizyon Tarihi:01 Ocak 1981 (Türkiye)

Dil: İngilizce

Müzik: Pino Donaggio

Oyuncular: Sissy Spacek, Piper Laurie, Amy Irving, William Katt, John Travolta

Özet

Herkesin bir kırılma noktası vardır. Carrie white ında ise o noktaya gelmemesi için dua etseniz iyi olur. Angela bettis stephen kingin bu ilikleri donduran efsanevi dehşet ve ceza verme hikayesinde gözleri yuvalarından çıkartan özel efektler ve şok edici yepyeni bir sonla sizlerle. Carrie yalnız garip ve topluma uyum problemleri olan bir gençkızdır. Okulda sınıf arkadaşlarının sürekli alayları evde ise fanatik derecede dinci annesinin psikolojik eziyetleri altında ezilmektedir. Ama carrienin bir sırrı vardır. Korkunç telekinesis gücü ona bahşedilmiştir.ve işkenceleri mezuniyet balosunda onu affedilmeyecek derecede acımasızca küçük düşürdüklerinde ölümcül bir ders öğreneceklerdir. Eğer ateşle oynarsan mutlaka yanarsın.

Filmden

Sen artık kadınsın.

Neden bana söylemedin anne?

Aah! Ve Tanrı Havva'yı Adem'in kaburgasından yarattı.

Ve güçsüz olan Havva kuzgunu dünyanın başına saldı.

Ve kuzgunun adı günahtı.

Tekrar et.

Neden bana söylemedin, anne?

- Tekrarla.

- Hayır.

Kuzgunun adı günahtı.

Hayır, anne

Ve kuzgunun adı günahtı! Ve ilk günah da cinsel birleşmeydi.

İlk günah da cinsel birleşmeydi.

Günah işlemedim anne.

- Tekrar et!

-Günah işlemedim, anne! İlk günah da cinsel birleşmeydi.

İlk günah da cinsel birleşmeydi.

İlk günah da cinsel birleşmeydi.

Ve ilk günah da cinsel birleşmeydi! Çok korktum, ölüyorum zannettim.

Bütün kızlar bana güldüler, anne.

- Ve Havva zayıftı.

Söyle.

- Hayır, anne!

-Havva zayıftı.

- Hayır!

-Havva zayıftı.

- Hayır!

- Havva zayıftı.

Tekrar et kadın.

-Hayır, anne! Tekrar et! Havva zayıftı! Havva zayıftı! Ve Tanrı Havva'ya bir lanet verdi.

Lanet kanıydı bu! Bana bunu söylemeliydin anne! Bana söylemeliydin! Tanrım! Yanımdaki bu günahkâr kadına yanlış yolda olduğunu göster.

Eğer günahsız kalsaydı, lanetli kanın ona hiç gelmemiş olacağını anlat ona.

Aklından şehvet geçirme günahını işlemiş olabilir Hayır, anne! Yalan söyleme, Carrietta! İçindekileri görmediğimi mi sanıyorsun?

Tanrının gördüğü gibi ben de görebiliyorum!

- Bırak beni, anne.

- Dua edeceğiz!

- Dua edeceğiz kadın!

- Hayır! İsa'ya şehvetli ve günahlı ruhunu bağışlaması için dua et.

Hayır! Ve Tanrı Havva'ya bir lanet verdi.

Lanet kanıydı bu! Hayır, anne! **Sonra ikinci lanet gönderildi ki, bu da çocuk doğurmaydı.**

Ve Havva kan ve ter içinde Kabil'i doğurdu. Genesis 3.16!

Anne! Bırak beni! Anne, lütfen! Bırak beni! Anne, lütfen! Dışarı çıkar lütfen, anne!

**

KADIN VE MELANKOLİ: CARRİE" FİLMİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Ayşegül KESİRLİ
Arş. Gör, Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü
YEDİ Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi

[redacted]

Özet

Anahtar kelimeler: melankoli, kadın, cadılık

Bu makale, üç bölümde Carrie (Brian De Palma, 1976) filminin "melankoli" kavramı üzerinden nasıl okunabileceğini açıklamaya çalışır. Makalenin ilk bölümü melankoli kavramında öne çıkan ve melankoliyi patolojik bir sorun olarak ele alan Antik Yunan teorisi Quattuor Humores ile bu teorinin kadın olma haliyle olan bağını tartışır. İkinci bölümde Carrie'nin melankolik karakter yapısı incelenir. Brian De Palma'nın kullandığı anlatım teknikleri ve mizansen öğeleri göz önünde bulundurularak, Carrie'nin bir kadın olarak melankoli teorisi içerisinde kendisine nasıl bir yer bulduğu araştırılır. Makalenin son bölümünde ise Carrie'nin melankolik karakterinin onu nasıl bir cadı temsiline dönüştürdüğüne odaklanılır. Melankolik karakter yapısına sahip olan tüm kadınları cadılıkla itham eden demonolog Johann Weyer'in sözlerine referans verilerek, Carrie'nin melankolik karakteri ve annesinin Carrie'ye dair suçlamaları incelenir.

Tüm bu analizlerin sonucunda ise Carrie'nin sıra dışı bir genç kızdan cadılıkla suçlanan canavarımsı bir kadına dönüşümünün kaynağında yatan melankolik karakter yapısının en can alıcı ipuçları mercek altına alınarak sonuca ulaşılır.

1. Dört Özsu ve Kadınlık Durumu

Antik çağda öne çıkan beden öz suları teorisi Quattuor Humores*'e göre bedende bulunan dört sıvı bireyin karakterini belirlemede büyük rol oynamaktadır. 'Kan, sarı safra, kara safra ve balgam'dan oluşan bu bedensel sıvı dörtlüsü, doğada bulunan dört elementle ve mevsimlerle eşleştirilir. Bu teoriye göre bedenin farklı organlarında ikamet ederek, dört ana karakter yapısını oluşturduğu söylenen bu dört sıvıdan kara safranın melankolik karakter yapısına neden olduğu iddia edilmektedir.*

Bu teoriye göre kara safra, sonbahar mevsimi ile eşleştirilir. Hava, ateş, toprak ve sudan oluşan dört element grubundan toprakla aynı grupta yer alan kara safra, öğleden sonraları bastıran melankoliyle bireyleri kısaca asık suratlılığa ve dik kafalılığa mahkûm eder (1). "Bu özsularından birinin baskın çıkmas*ı dengesizlik ve hastalık anlamına gelirken, sağlıklılık da bedendeki bu dört özsuyun dengeli ortak etkisi"* (2) olarak tanımlanır. Kos Adası Kitaplığında Hipokrat'ın kaleme aldığı iddia edilen yapıtlara göre kara safra *"bedenin diğer özsularının karışımını bozabilmektedir"* (3).

Dörthe Binkert, **Melankoli Kadındır** adlı kitabında antik çağda melankolik kişilerde baskınlaş- tığına inanılan kara safranın kadın kanı ile yan yana düşünülebileceğini belirtir. Binkert'e göre melankolinin ilk hecesi olan '-me' aynı zamanda menstruasyon' un (4) ilk hecesini de oluşturmaktadır. "ME aynı zamanda Babillerin 'ana bilgeliği' anlamında kullandıkları sözcük- tür"(5). "ME Sankristçe 'medha' (kadın bilgeliği) ve Mısır dilindeki 'met' (aynı anlamda) sözcüğüyle de akrabadır. *(...)* 'met', Yunanlılardaki meter (anne) gibi aynı zamanda ondalık bir hesap sistemini de tanımlar. ME ile ayrıca kaderin gizemli gücü, dinsel esin ve iyileştirici büyüler (tıp) kastedilmektedir. Ana tanrıçanın pek çok ismi bu kökten türetilmiştir. Örneğin *[...]* Demeter ve Medusa."(6) Bu benzeş- tirmelerin yerinde olduğu kabul edilirse melankolinin kadınla ve kadın kanıyla sıkı bir bağ içinde olduğu öne sürülebilir. Bu da kara safrayı, kadın kanını simgeleyen menstrual kanla yan yana düşünmeye götürebilir.

Bununla beraber, kara safranın menstrual kanla benzeştirmenin bir başka yolu da her iki sıvının da insan bedeni ve ruh hali üzerinde yarattığı etkileri ortaya koymaktan geçer. Kara safranın yükselmesiyle ortaya çıkan melankoli, kişinin ruh halini alt üst eder. Hipokrat'ın tanımına göre "Melankoliklerde uykusuzluk, korku nöbetleri, çevresinden uzaklaşma, dalgınlıklar, öfke krizleri, hüzün görülür. Bu insanlar konuşmak istemezler. Sorulduğunda kısa ve isteksiz yanıtlar verirler." *(7) Binkert de kara safranın yarattığı etkiler için* "insanı dönüştürebilir, insanı kehanetten esrimeye, oradan cinnete ve deliliğe götürebilen farklı bir ruhsal ve zihinsel duruma sokabilir" *demekte ve bu değişimlerin menstruasyon dönemindeki kadınlara da atfedildiğine dikkat çekmektedir. Kadınların menstruasyon döneminde* "duygusal olarak daha duyarlı, daha 'hırçın,' hatta kavgacı bir eğilim içine"(8) *girdikleri söylenmektedir. Kara safranın yarattığı etkilerle menstrual kanın kadın üzerinde yarattığı etkiler bu şekilde yan yana konulduğunda kadın var oluşu gereği belirli periyotlar içerisinde melankolikleşen bir varlık olarak tanımlanır. Nitekim Hipokrat* "kadının dişil yapısı nedeniyle doğal olarak hasta"*(9) olduğunu var- saymıştır.*

"Wilhelm Loewenthal da 1894'te *[...]* 'hamile olmayan veya emzirmekte olmayan ve bu nedenle cinsel olgunlukta olan menstruasyon halindeki kadın normal değildir"(10) demiştir. Bunun yanı sıra Petrus

Andrea Matthiolus 1500-1577 yılları arasında *"menstrual kanın delirtici özelliği"(11)* olduğundan bahsetmiştir. Bütün bu sözler eski kültürlerde kadının doğurma yeteneğinin olağanüstü bir yetenek, neredeyse bir büyü gibi algılanması(12) *"9. yüzyıldan itibaren giderek belirginleşen 'demon [iblis] kadın' kimliği"(13)* ve mitolojileri süsleyen kadın canavarların çokluğuyla birleştirildiğinde, kadının toplumun dışına itilen, ötekileştirilen, huyu suyu belirsiz, neredeyse canavarımsı bir varlık olarak algılandığı öne sürülebilir.

Kadının toplum dışında itilen, yalnız bırakılan canavarımsı bir varlık olarak yansıtıldığı en belirgin alanlardan biri korku sinemasıdır. Kadınların, erkek iktidarını tehdit eden, bedensel marifetleriyle yasal ve yasal olmayan, ahlak ve ahlakdışı, bedenin içi ve dışı arasındaki sınırı ihlal eden, gerektiğinde büyü ile içli dışlı olabilen karakterler olarak yansıtılmaları onların canavarımsı var oluşlarını ortaya koyan unsurlar arasındadır. Kadınların korku sinemasında bedensel olarak parçalanmaları, kana bulanmaları da onların canavarımsı, ötekileşen, toplumsallaşamayan yaratılışlarını besler. Yaratılışındaki 'tuhaflıklardan' dolayı ötekileşen, toplumun içinde kendisine uygun bir yer bulamayan, periyodik olarak delirdiği öne sürülen, doğuştan hasta kabul edilen kadının bu hali, dış dünya ile ilişiğini kesen, topluma uyum sağlayamayan, ancak aynı zamanda büyülü, olağanüstü, kaynağı belirsiz dâhiyane yeteneklere sahip olan(14) melankolik figürle oldukça benzeşmektedir.

Tarih içinde kadınlara atfedilen benzer sebeplerden cadı olarak nitelendirilen birçok kişinin, aynı zamanda melankoli kavramının çatısı altında incelenmesi de bu nedenle tesadüf değildir. Ünlü Hollandalı demonolog(15) Johann Weyer, cadıların melankoliden muzdarip olduğunu öne süren ilk isimlerden biridir. Ortaçağda zamanla "geçimini sağlayamayan, toplumsal ve dinsel görevlerini yapmakta kusur gösteren, hüzünlü melankolik insanlar[ı]"(16) tanımlar hale gelen ve yedi günahtan biri sayılan acedia(17), aynı zamanda cadılığın ve melankolikliğin aynı çerçevede tartışılmasına mekân hazırlanmıştır. "Gerek melankoliklerin gerekse cadıların yaşamdan, toplumsal yapılanmalardan, insanlar arası ilişkilerden olumsuz deneyimleri olduğu açıktır. Ortaçağ engizisyon kayıtlarına göre, cadılar da melankolikler gibi, toplumsal yerleşim yerlerinden uzaklarda barınan, insanlarla ilişkileri pek sevmeyen, yalnız yaşayan, toplumsal kuralları, aile ilişkilerini yadsıyan, yüzlerinde öfkeli bir hüzünle az konuşan, kuşkulu bir kaygıyla çok düşünen, donuk yüzlü, bedensel ve ruhsal işlevleri yavaşlamış, ama bilgili insanlar olarak betimlenmişlerdir. Cadılar çok kez 'şeytani melankolik' olarak tanımlanmışlardır"(18).

Weyer'in cadı kadınlar üzerinden yaptığı tanımlamalar da kadınlarla melankolikleri birbirlerine bağlamaya vesile olur. Weyer, Lamia(19) *olarak adlandırdığı bu kadınların melankoliden muzdarip oldukları için dini inançlarının zayıfladığını ve bu nedenle de şeytandan gelen saldırılara, ele geçirilmeye açık hale geldiklerini ileri sürer. Weyer'in cadı kadınları hayal güçleri tarafından gözlerinin kör edilmiş olarak tanımlaması hayal dünyalarına gömülen melankoliklerle aralarında bir bağ kurmamıza neden olur. Ayrıca Weyer, melankolinin şeytani saldırılara açık bıraktığı bu kadınların, ancak dini inançlarının kuvvetlendirilerek tedavi edilebileceğini öne sürer(20).*

2. *Carrie'nin Melankolisi*

*Kara safra ile menstrual kan arasında insan bedenine yaptıkları etkiler açısından bir benzerlik bulunduğuna işaret eden Dörthe Binkert'in bu yaklaşımının geçerli olduğu varsayıldığında **Carrie** filminin açılış sahnesi bu filmi melankoli kavramı üzerinden okumaya çalışan bu makale için anlam kazanmaktadır.*

Bu sahnede sınıf arkadaşları tarafından aşağılandığını gördüğümüz Carrie (Sissy Spacek), banyo yapmaktadır. Kendi bedenini okşayarak zevk alırken izlenen Carrie'nin bu ritüeli andıran ruh hali vajinasından kan geldiğini fark etmesiyle sona erer. Bu durumun ne anlama geldiğini bilmeyen Carrie, ciddi şekilde yaralanıp ölmek üzere olduğunu zannederek etrafındakilerden yardım ister. Panik halindedir. Carrie'nin adet görmekte olduğunu anlayan sınıf arkadaşları onunla alay ederek, kendisine kâğıt mendil ve benzeri cisimler fırlatırlar. Bu sahnede Carrie'nin bedeninin içinden akan menstrual kanın, kara safra işlevi kazandığı söylenebilir. Banyo sahnesinin ardından nasıl bir karakter yapısına sahip olduğu daha net bir biçimde anlaşılacak olan Carrie, kadınlığa adım attığı banyo sahnesinde aslında doğuştan hasta olduğu iddia edilen cinsiyetinin melankolik yapısı ile yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

Aristoteles'in yazdığı iddia edilen ***Problemata'****da, olağanüstü kişiliklerin çoğunlukla melankoliden muzdarip olduğunun altı çizilmektedir. Bahsi geçen bu olağanüstü kişilikler filozoflar, ozanlar gibi ortaya yeni bir düşünce veya yeni bir eser çıkarabilen, kısaca yaratma kabiliyetine sahip olan varlıklardır.*

Carrie'nin yaşadığı menstrual kan kaybı, kadınlarda var olan mucizevî doğurma/yaratma kabiliyetinin dışa vurumudur. Bu haliyle Carrie, yeni bir canlı var edebilme, yaratabilme potansiyeli taşıdığını dışa vurduğu an, melankolik mizacını da gözle görünür kılmış, sınıf arkadaşlarının ilgisini üzerine toplamıştır. Ancak Carrie'nin olağanüstü kişiliği sadece bütün kadınlarda var olan doğurma kabiliyetinden kaynaklanmamaktadır. Sınıf arkadaşları tarafından köşeye kıstırılmış bir şekilde vücudundan kan gelmesinin şokunu üzerinden atlatmaya çalıştığı sırada Carrie'nin öfkesi soyunma odasında bulunan bir ampulün de patlamasına yol açar.

Carrie'nin telekinezi(21) *gücü onun olağanüstülüğünün bir göstergesidir. Bu gücün ilk olarak Carrie'nin vücudundan menstrual kan geldiği sırada ortaya çıkması da tesadüf değildir. Kara safranın bedende baskın çıkmasıyla, bedenin içini sarmasıyla oluşan melankolik kişilik yapısı, filmde Carrie'nin bedenini menstrual kanın sarmasıyla belirginleşir ve Carrie'nin menstruasyon yaşaması ile olağanüstülüğünü keşfetmesi de aynı zamana denk düşer. Bu denkleşme kara safra ve menstrual kan benzerliğiyle ve melankolik kişiliklerin olağanüstü olduğu fikriyle birleştirildiğinde Carrie'ye melankolik bir karakter gözüyle bakmak daha mümkün hale gelir.*

Bununla beraber, ilerleyen sahnelerde Carrie'nin okul içinde ve evinde nasıl bir ruh hali sergilediğine de şahit olunur ve onu melankolik olarak nitelendirmek daha kolaylaşır. Hipokrat'ın tanımına göre daha önce de belirtildiği gibi "Melankoliklerde uykusuzluk, korku nöbetleri, çevresinden uzaklaşma, dalgınlıklar, öfke krizleri, hüzün görülür. Bu insanlar konuşmak istemezler. Sorulduğunda kısa ve isteksiz yanıtlar verirler"(22) Hipokrat, başka bir yapıtında melankolik olma halini "çökkün, umutsuz, tüm cesaretini yitirmiş bir durum. Üzüntülü. Acı içinde kıvranma. Işıktan ve insandan kaçma. Karanlığı sevme... Konuşmaktan, herhangi bir şeye, soruya muhatap olmaktan kaçınma"(23) olarak tanımlamaktadır.

Carrie'de yukarıda bahsedilen bütün özelliklerin bulunduğu gözlenir. Banyoda yaşanan sahnede telekinezi yeteneği ilk olarak bir öfke, bir hüzün nöbeti sırasında ortaya çıkan Carrie, bu haliyle Hipokrat'ın öfke nöbetlerinden muzdarip olduklarınıiddia ettiği melankoliklere daha da yaklaşır. Çünkü birçok melankolikte olduğu gibi Carrie'nin öfkesi de kabiliyetini doğurur.

Banyo sahnesinin ardından müdürün odasının önünde gördüğümüz Carrie, saçları önünde konuşmaya isteksiz, utangaç bir görüntü çizmektedir. Müdürün odasına girdiğinde kendisine sorulan sorulara isteksizce cevap verir. Kollarını göğsünde kavuşturmuş halde ayakta duran ve bir omzu kapıya çevrili şekilde duran Carrie, beden diliyle konuşmak istemediğini vurgulamakta ve içine kapandığının işaretini vermektedir. Bu sırada Carrie'nin telekinezi kabiliyetini tekrar sergilediği görülür. Müdürün ismini yanlış söylemesi üzerine, yanmakta olan sigaralarla dolu bir kül tablasını yere düşürür.

Bu durum Carrie'nin doğada bulunan dört elementle ilişkisini de ortaya koyar. Carrie, yaki- nen ilk görüldüğü banyo sahnesinde su altındadır. Bu sahnede bir ampulün patlamasına neden olan Carrie, elektrik kaynaklı elementlerle de ilişkide olduğunu belli eder. Yanan sigaralarla dolu bir kül tablasını yere düşürdüğünde ise ateşle olan ilişkisini ortaya koyar. Carrie, filmin farklı sahnelerinde bu elementleri kullanarak değişen ruhsal yapısını yansıtır. Kendisini ateşle ifade ettiğinde cüretkârlığını ve atılganlığını, suyla ifade ettiğinde ise sakinliğini, uyuşukluğunu belli eder. Carrie'nin melankolinin elementi olan toprakla ilişkisi de filmin son sahnesinde açıkça gösterilmektedir.

Tüm bu yaşananların ardından Carrie okuldan eve gönderildiği sahnede, annesiyle birlikte oturduğu evin içinde görülür. Bütün perdelerin kapalı olduğu bu evin karanlığı Carrie'nin içinin kararmasının da kaynağıdır. Carrie'nin annesi ile karşılaşıldığında ise bu evin karanlığının kaynağının da onda aranması gerektiği anlaşılır. Evin dolayısıyla Carrie'nin içini karartan, onun menstrual kanının kara safra işlevi kazanmasından sorumlu kişi aslında annesi Margaret White'tır (Piper Laurie). Menstrual kana tıpkı Petrus Andrea Matthiolus gibi delirtici bir unsur olarak bakan ve onun kadın bedeninin zehirlediğine inanan kişi Margaret White'ın ta kendisidir.

Carrie'nin ve annesinin soyadlarının 'white' yani 'beyaz' anlamına gelmesinin altında da bir anlam gizlidir.

Carrie de annesi de dünyaya geldiklerinde toplum onları ayırt edebilmek, kabullenmek ve onlara kendilerine has bir kimlik vermek amacıyla beyaz olarak adlandırmış, ancak onlar toplumun dışına çıkarak, toplumdan ayrı, inzivada bir hayat yaşayarak yüzlerini siyaha, melankoliye çevirmişlerdir. Soyadlarının beyaz anlamına gelmesi Carrie ve annesinin toplumla, sosyal yaşamla olan zıtlıklarını ortaya koyar.

Carrie'nin melankolik mizacı Tommy Ross (William Katt) ona mezuniyet balosuna gitmeyi teklif ettiğinde de devam eder. Bu sahnede Carrie, kütüphanede kitapların arasına gömülerek, telekinezi yeteneğinin sırlarını çözmeye uğraşırken görülür; Tommy yanına yaklaştığında paniğe kapılır, başını önüne eğerek iletişimden kaçınır ve kendisine sorulan sorulara birer kelimelik yanıtlar verir. Tommy'nin kendisine yaptığı teklifin ardından kaçan ve merdiven altına saklanan Carrie, melankolik karakterini bu noktada da ortaya koyar.

İlerleyen sahnelerde annesine bir erkek tarafından mezuniyete davet edildiğini söylediğinde ise annesinin Carrie'nin hiçbir şey yemediğine dikkat çekmesi de onun melankolik tavrının bir belirtisidir. Bu sahnenin sonunda annesi Carrie'nin mezuniyete gitmesine izin vermez ve sinirle pencereleri kapatmak üzere beraber oturdukları masadan kalkar. Tam bu sırada Carrie, telekinezi kabiliyetini kullanarak pencereleri kapatır. Annesinin Carrie'nin yeteneğine karşı verdiği tepki ise tam bir Ortaçağ tepkisidir. Margaret White, kızının bu hareketi üzerine onu Ortaçağ'da melankoliklerin itham edildiği gibi cadılıkla suçlar.

3.Carrie'nin Cadıya Dönüşümü

Margaret White'ın Carrie'nin ilk mens- truasyonunu yaşadığını öğrenmesiyle yaşananlar aslında Carrie'nin annesi tarafından yeteneğini göstermeden önce de bir cadı olarak kodlandığının işaretini vermektedir. Okuldan gelen telefonla Carrie'nin adet gördüğünü öğrenen Margaret White, Carrie'yi dua etmeye zorlar. Annesinin dizleri önünde yere çökmüş olan Carrie, annesine niçin kendisini menstruasyon konusunda bilgilendirmediğini sorarken, annesi elinde tuttuğu İncil'le kadın neslinin ne kadar zayıf olduğundan bahsedip, Carrie'ye İncil'den bölümler okumaktadır. Böylelikle Margaret White, melankolik mizaçlı cadıları tedavi etmenin yolunun dini inançlarını güçlendirmekten geçtiğini söyleyen Johann Weyer'in yaklaşımını da pratiğe dökmektedir.

Margaret White, doğuştan zayıf olduğuna inandığı kızının, menstrual kanın getireceği delilikle şeytan tarafından ele geçirilebileceğinden yani bircadıya dönüşeceğinden korkmakta ve kızını dini metinler yardımıyla şeytandan gelecek saldırıya karşı korumayı amaçlamaktadır. Kızının yaradılış gereği, her kadın gibi potansiyel bir cadı olduğunu düşünen anne, bu durumu engellemek için elinden geleni yapmaktadır. Nitekim Carrie'nin mezuniyet balosuna gitmekte ısrar edip, telekinezi yeteneğini sergilediği sahnede annesi ona sadece kadınlığı nedeniyle potansiyel bir cadı muamelesi yapmaz. Onu hem olağanüstü yeteneğini hem de bir erkekle yakınlaşma isteğini göz önünde bulundurarak doğrudan cadılıkla suçlar.

Filmde, Carrie'nin mezuniyet hazırlıkları sırasında yaşadıkları ve mezuniyet balosunun ilk bölümündeki huzuru bir rüya sekansı gibi verilmiştir. Özellikle Carrie ve Tommy'nin dans ettikleri sahnede parlak ışıklar eşliğinde baş döndürürcesine dönen kamera görünenlerin filmin gündelik gerçekliğiyle bağdaşmadığını, bütün bunların ancak bir rüyada yaşanabileceğini hissettir. Carrie, balonun kraliçesi seçildiğinde daha da parlaklaşan, filmin dokusunu yumuşatan ışıklar ve yavaş çekime geçiş, sekansı daha da rüyalaştırır.

Anlaşılan o ki, Carrie, melankolik mizacının beslediği hayal âlemine kapılmıştır. Kafasından aşağı domuz kanı boşaltıldığı anda da bu hayal âleminde yaşamaya devam eder. Kendisine bakan herkesin güldüğünü gören Carrie'nin bu bakış açısı görüntülerin bir kristalin üzerine yansıyıp, kadrajın farklı yerlerinde küçük kareler halinde yer aldığı bir efektle verilmiştir. Görüntüler hem kadrajın tamamını küçük parçalar halinde kaplamakta hem de kendi etraflarında dönmektedirler. Bu dönüş Carrie ve Tommy'nin dans ederken yaşadıkları dönüşü hatırlatır ve hem o dans sahnesinin hem de sınıf arkadaşlarının Carrie'ye gülüşlerinin Carrie'nin hayal gücünde yaratılan görüntüler olduğu anlaşılır.

Barbara Creed'in dediği gibi filmde domuz kanı pek çok kez kadın kanı ile yan yana konmuştur. Chris (Nancy Allen) ve Billy (John Travolta) domuz ağılına gidip, bu kanı elde etmek için girişimde bulundukları sırada kadınlarla domuzların benzerliği üzerine bir espri yapılır. Kadınlarla domuzlar arasındaki benzerlik kızların voleybol oynadıkları ilk sahnede Chris'in Carrie'ye pislik yemesini söylemesi ile de pekişmektedir. Carrie Chris'in gözünde pislikle beslenen domuzlarla birdir(24). Bu nedenle Carrie'nin kafasından aşağı domuz kanı boşladığı anda bu kan, kadının kadınlığını simgeleyen menstrual kanla bir tutulabilir.

Menstrual kanla kara safra arasında kurulan benzerlik Carrie'nin aynı zamanda kafa safraya bulandığının düşünülmesine de neden olur. Bulandığı bu kara safra/menstrual kan onu gerçekten de çıldırtır. Spor salonundan çıkışları engellemek için kapıları kapatan Carrie, elektrik, su ve ateş gibi elementlerle oynamaya başlar.

Önce telekinezi gücüyle ampulleri patlatan Carrie, daha sonra yangın hortumunun bağlı olduğu vanayı açarak etrafa su saçar. Bu sahnede Carrie'nin etrafa su saçması suyla gelen uyuşukluk, sakinlik veya huzur halini insanların üzerine saçmak, onları uyuşturup, sakinleştirmek amacı taşıdığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sırada müdürün mikrofonu ele geçirerek herkesi sakin olmaya davet etmesi de bu yorumu destekler. Ancak suyla elektriğin birleşimi birçok insanın ölümüne neden olur. Bu sahnede Carrie'nin en son başvurduğu element ateştir. Gençlik dönemi ile birleştirilen ateş, cüretkârlığın elementidir. Carrie, bu elementten aldığı güçle spor salonunu ateşe boğar. Elementler arasında gidip gelen Carrie'nin bu hali vücut sıvıları arasında bir dengesizlik yaşandığının, dakikadan dakikaya farklı bir vücut sıvısının onu ele geçirdiğinin işareti olabilir.

*Bu noktada Carrie'nin melankolisinin maniye dönüşmekte olduğu ileri sürülebilir. **Carrie**, içinde barındırdığı travmatik anne kız ilişkisi ve birçok ayna sahnesiyle psikanalitik paradigmadan da okunabileceğinin işaretlerini veren bir filmdir. Psikanalitik paradigmadan incelenebilecek olan bu konular bu makalenin temel problemiyle çok yakından ilgili olmasalar da Freud'un melankoli kavramını ele alış biçimi, Carrie'nin melankolik ruh halini açıklamaya yardımcı olabilir.*

Freud'a göre melankolinin karakteristik özelliklerinden biri de mani'ye(25) dönüşebilmesidir. Melankolinin baş ettiği aynı problemlerle boğuşmakta olan maniklerde melankolinin tersine ego yücelmiştir. Mani, belirli bir etkinin sonucunda büyük bir fiziksel enerjinin boşalması ile kendini gösterir. Freud'un sevilen bir objenin bilinç düzeyinde kaybıyla ortaya çıktığını söylediği melankoli maniye dönüştüğünde, kişi egonun sevilen objenin kaybının üstesinden geldiğini ve bu objenin üzerinde yarattığı acılı etkilerden kurtulduğunu ispat etmeye çalışmaktadır. Bunu ispat ederken de açıklıkla kendisine sevilen objenin yerine koyabileceği yeni objeler aramaktadır(26).

Carrie'nin melankolisinin mezuniyetbalosunda dehşet saçtığı sahnede bu tip bir maniye dönüştüğü varsayılabilir. Psikanalitik paradigmadan bakıldığında Carrie'nin hikâyesi annesinden kopmak üzere olan bir bebeğin, annesini kaybederken yaşadığı melankoliyle açıklanabilir. Annesinin ısrarlarına rağmen onu terk edip, mezuniyet balosuna giden Carrie, bu hareketiyle annesinden kopmanın verdiği melankolik durumun üstesinden geldiğinin işaretini verir. Balo sahnelerinin mutlulukla çevrili bir hayal sekansı halinde verilmesi de Carrie'nin dağılan, daha doğrusu uykuya yatan melankoli halini yansıtmaktadır. Bu durumun ardından başından aşağı kan boşanan Carrie'nin yaşadığı bu olayın etkisiyle, uykuya yatan melankoli halini maniye çevirdiği söylenebilir.

Melankoli halindeyken ancak beden eğitimi öğretmeni Bayan Collins'in (Betty Buckley) ısrarıyla aynaya, kendi yüzüne bakan Carrie, bu haliyle Freud'un melankoliklerde görüldüğünü söylediği egosal zayıflığı(27) ortaya koymaktadır. Mezuniyet balosuna hazırlanırken ayna karşısında makyaj yaptığını gördüğümüz Carrie'nin artık ayna imgesine bakmaktan çekinmediği, egosunun güçlenerek sınırlarını genişlettiği, anneden ayrı bir bedene sahip olmanın Carrie'ye herhangi bir korku yaşatmadığı görülmektedir. Spor salonunda dehşet saçtığı sahnede telekinetik gücü sayesinde daha da tehlikeli bir şekilde kendine güvenen, cüretkâr bir kişiliğe bürünen Carrie'nin egosunun maniklerde görüldüğü gibi sınır tanımaz bir boyuta ulaştığı söylenebilir. Bu durum da Carrie'nin melankolisinin mezuniyet balosu sahnesinde maniye dönüştüğü yorumunu yapmayı kolaylaştırır.

Mezuniyet balosu sahnesindeki manik evresinden sonra Carrie, evine yani annesine dönerken görülür. Evin dışarıdan görünüşünde perdelerin pencereleri sımsıkı kapattığı fark edilir ve perdelerden dışarıya yansıyan görüntüden içeride ateş yanıyormuş gibi bir izlenim edinilir. Bu görüntünün ardından Carrie içeri girer ve suyun içine oturarak vücudundaki kanları temizler. Su ile ilişkisi bu sahnede sakinleşmeye çalıştığının işaretini verir. Bu noktada beyazlar içinde Carrie'nin annesi görünür.

Barbara Creed'in dediği gibi Margaret White, Carrie'yi kucakladığında cinsel hayatına dair anlattığı hikâyelerle ve kadınların nasıl kirli mahlûklar olduğuyla ilgili sarf ettiği sözlerle tam da Carrie'ye son duasını etmesini telkin eden bir cellât görünü- mündedir(28). Bu haliyle filmde Ortaçağ düşüncesini temsil eden Margaret White,

Carrie'nin kadınlığından gelen cadılığına son vermek ve onu cadılık günahından kurtarmak istediğini belli eder. Ancak tersine Carrie cadılığından kaynaklanan telekinetik güçleri sayesinde Margaret White'ı çarmıh pozisyonunda içinde kaybolduğu karanlıktan kurtarır. Margaret White çarmıh pozisyonunda can verirken ölümünden orgazmik bir zevk aldığını belli ederek, melankolik bir kişilik izlenimi verir. Dahası Carrie'nin melankolisine sebep olan ana melankoli kaynağı aslında Margaret White'ın içinde gizlidir. Tüm yaşananların ardından Carrie, annesinin cesedini kucaklayarak süpürge dolabına kapanır. Özel güçlerini kullanarak önce evi başlarına yıkan Carrie, sonra da her şeyi ateşe verir.

Sonuç olarak, spor salonunda yaşanan facianın ardından sınıf arkadaşlarından Sue'nun (Amy Irving) gördüğü rüya, Carrie'nin melankolinin esas elementi olan toprakla ilişkisinin altını çizer niteliktedir. Bu rüyada Carrie'nin evine doğru yol alan beyazlar içindeki Sue, ev yerine bir çukurla karşılaşır. Bu çukurun üzerinde 'Cehennemde yan Carrie White' yazılı bir tabela dikilmiştir. Bu tabelanın altına çiçek bırakmaya niyetlenen Sue, bir anda toprağın altından çıkan Carrie'nin eliyle irkilir. Carrie, sonunda en başından beri içinde bulunduğu melankolik ruh haliyle birebir bütünleşmiş, melankolinin elementi toprakla bir olmuştur. Dahası ölümü Ortaçağ'da Weyer'in melankoliden muzdarip olduklarını düşündüğü cadı kadınlar gibi yanarak gerçekleşmiştir.

Melankoli Kadındır

Dörthe Binkert

Melankoli Kadındır adlı kitap, genelde Melankoli kavramına tarih boyunca yüklenen anlamları, özelde ise melankoli duygusunun kadınların şeytanlaştırılmasına ve bilimsel-erkek rasyonalitenin gelişmesine paralel olarak nasıl negatif bir duygulanım durumu olarak tanımlanmaya başladığına açıklık getiriyor.

Binkert'in bu kitap ile güttüğü temel amaç, sonsuzluk ve bitimlilik, sınırlılık ve sınırsızlık arasındaki mütereddit eşikten türeyen melankoli duygusunun, kişisel yaşamda bir denge, düşünme, dinlenme, geçmiş ve geleceğe bakabilme alanı tanıyan üretken bir an olarak okumak. Binkert'in kendi deyimi ile melankoliyi "şeylerin bir arada gözlemlenmesinin gerçekleştiği bir yer, aktif eylem yolları açan bir yer" olarak görebilmek. Melankoliyi eril düzen içerisinde (kadınlar gibi) dışlanan ve ikincilleştirilen (aslında dişil bir duygu) olarak tanımlayan Binkert, bu kitabı ile melankoliyi yeniden konumlandırarak bu duyguyu, yaşamdaki sarsıntılı dönemlerde kederi ve bilinçli vedalaşmayı yaşayabilmenin sağaltıcı yöntemi/aracı/süreci olarak sunuyor.

NOTLAR

1. *Serol TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali. Say Yayınları, İstanbul, 2004. ss. 161-162.*
2. *Dörthe BİNKERT, Melankoli Kadındır. Çev.: İlknur İgan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999. s. 102.*
3. *S. TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali, s. 100.*
4. *Halk arasında âdet görme ya da aybaşı olarak bilinen* menstru- asyon, *kadınlarda, rahmin iç yüzeyinde, döllenmiş yumurtanın rahme yapışması ve beslenmesi amacıyla oluşan damar ve dokuların kan ile birlikte her ay, vücuttan atılması sürecidir.*
5. *D.BİNKERT, Melankoli Kadındır, s. 110,*
6. *A.g.y., s. 110.*
7. *S. TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali, s. 100*
8. *D.BİNKERT, Melankoli Kadındır, ss. 115-116.*
9. *A.g.y.,s. 117.*
10. *A.g.y., s. 117.*
11. *A.g.y.,s.117.Barbara CREED, "Woman As Witch: Carrie." The Monstrous Feminine. Routledge, New York, 1993. s. 74.*
12. *Akın HAYDAR, Ortaçağ Avrupası'nda Cadılar ve Cadı Avı. Dost Kitapevi, Ankara, 2001. s. 124.*

13. *S. TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali, s. 117.*

14. *Türkçe'de iblis bilimci olarak adlandırılabilecek olan* demonolog, *cin, iblis gibi dünya dışı varlıkları bilimsel olarak inceleyen bilim insanlarına verilen isimdir.*

15. *S. TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali, s. 144.*

16. *Ortaçağ'a ait Latince bir terim olan* acedia, *halsizlik, çevreye karşı ilgisizlik ve duyarsızlık hali olarak tanımlanır. Yedi ölümcül günahtan biri sayılan acedia, dua edemeyecek ya da çalışamayacak kadar halsiz olma durumudur.*

17. *S. TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali, s. 168.*

18. *Arapça'da parlak anlamına gelen* Lamia, *farklı mitolojilerde çocukları yediğine inanılan dişi bir iblis olarak tanımlanır.*

19. *P. Brian LEVACK. "Johann Weyer: Witches As Melancholics, 1563." The Witchcraft Sourcebook, Ed. Levack, P. Brian. Routledge, Londra, 2004, ss. 277-284.*

20. *Yunanca kökenli bir kelime olan* telekinezi, *maddelere düşünce gücüyle etki edebilme kabiliyetine denir.*

21. *S. TEBER, Melankoli: Normal Bir Anomali, s. 100.*

22. *A.g.y., s. 100.*

23. *B. CREED, "Woman As Witch: Carrie.", s. 80.*

24. *Tıbbi bir terim olan* mani, *kişinin depresyon sürecinde muhakeme yeteneğini kaybederek, normalin üzerinde bir enerjiyle, abartılı, aşırı coşkulu ve pervasız davranışlar sergilemesine denir.*

25. *Sigmund FREUD, "Mourning and Melancholia", On Metapsychology : The Theory of Psychoanalysis : Beyond the Pleasure Principle the Ego and the ID and Other Works. Penguin, Harmondsworth, 1991. ss. 251-268 (Türkçe baskısı: Freud, Sigmund. "Yas ve Melankoli", Metapsikoloji Haz İlkesinin Ötesinde, Ego ve İd ve Başka Yapıtlar, Çev.: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 2000.)*

26. *A.g.y., s. 256.*

27. *B. CREED, "Woman As Witch: Carrie.", s. 82.*

PORCİLE /Domuz Ahırı (1969)

Süre: 99 dk

Yönetmen: Pier Paolo Pasolini

Senaryo: Pier Paolo Pasolini

Ülke: İtalya, Fransa

Tür: Dram

Vizyon Tarihi: 23 Kasım 1969 (Fransa)

Dil: İtalyanca

Müzik: Benedetto Ghiglia

Çekim Yeri: Catania, Sicily, İtalya

Nam-ı Diğer: Pigsty | Pigpen

Oyuncular: Pierre Clémenti, Jean-Pierre Léaud, Alberto Lionello, Ugo Tognazzi, Anne Wiazemsky

Devam Filmleri

1967 - Kral Oidipus (3,430)7.5

1968 - Teorem (8,382)7.3

1969 - Domuz Ahırı (1,963)6.9

1969 - Medea (2,940)7.1

Özet

İki öykü iç içe girerek gelişir. Eski bir çağda geçen birincisinde, açlıktan ölmek üzere olan genç bir adam bir çölde yalnız başına yaşar, ancak zamanla etrafında ona bağlı küçük bir grup oluşur. Sonunda bu insanlarla beraber, oradan geçenleri avlayarak yemeye başlar. Çağdaş diğer öyküde ise zengin bir burjuva ailesi rahat bir yaşam sürer. Sanayici baba, savaş suçlusu rakibiyle siyasal bir birleşme yapmanın planlarını kurarken oğlu, domuz ağılındaki dişi domuzlardan birine gizli bir tutku beslemektedir.

Hakkında

Birinci hikaye zamanın belli olmadığı ama büyük ihtimalle ortaçağda, bir yanardağın yamaçlarında geçiyor. Tek başına insandan uzak yaşayan bir genç var karşımızda. Şiddetin verdiği hazla yaşamını sürdürüyor zevk için insan öldürüyor acıkınca da onları yemekten çekinmiyor. Zamanla birkaç kişi de ona katılıyor ve küçük bir grup oluşturuyorlar. Ancak yaptıkları şiddet fark edilince askerler onlara bir tuzak kuruyor ve yakalanıyorlar. Ceza olarak ölüme mahkum oluyorlar kazığa bağlanarak vahşi hayvanlar tarafından parçalanmaları için dağın yamaçlarına bırakılıyorlar. Bu anda gruptakilerden birinin İsa'ya yakardığını ve kendisini affetmesi için yalvardığına tanıklık ediyoruz ancak grubun

liderı tersine herkesin tüylerini diken diken edercesine şu kelimeleri tekrarlamakta **" babamı öldürdüm insan eti yedim ve şu an zevkten titriyorum"**

İkinci hikayede ise Almanya'nın ikiye ayrıldığı sıralarda babası zengin bir fabrikatör olan julian'ın ekseninde geçiyor. Julian asosyal ve apolitik bir gençtir. Bir kız arkadaşı vardır ancak kız arkadaşıyla fazla ilgilenmemektedir çünkü sevdiği başkadır …işin aslı julian yaşadığı kasabadaki domuz ahırındaki domuzlara karşı büyük bir tutku ve aşk beslemektedir… bu büyük sırrı babasının rakibi olan eski nazi her herditze bilmektedir ve bunu babasına karşı bir koz olarak kullanır. Julian'ın babası da her herditze karşı onun eski bir nazi olduğunu ve bunu açıklamakla tehdit eder karşılıklı bu iki sır iki büyük şirketi birleştirir. Ve olanlar şirketlerin birleşmelerini kutladıkları gün yapılan eğlencede meydana gelir. **Julian her zamanki gibi domuz ahırına gider ve domuzlardan birini gözüne kestirir domuzla beraber olacakken işler ters gider ve julian'ı bütün domuzlar parçalayarak tek bir parçasını dahi bırakmamacasına yerler. Sonrası ne mi aman bundan kimseye söz etmeyelim** !!!

İki hikayede kahramanlarının parçalanarak yenmeleriyle son bulur… pasolini bu filminde olabildiğince sistemi ve onun yarattıklarını sert ve acımasız olarak eleştirmiş. **Toplumun kendisi yani burjuvazi ve kapitalizm kendi yarattığı öz evlatlarını harcamaktan yok etmekten çekinmeyeceğinin altını kalın puntolarla çizmiş…** tabi ki pasolini'ye özgü bir yolla olabildiğince aykırı ve sindirmesi zor bir şekilde … sistemin iğrençliğini ve yozlaşmışlığını filmlerinde verdiği uç örneklerle desteklemeye çalışan pasolini, sistemi eleştirmek için bu filminde de izleyicilerini zor bir sınavdan geçirmekten de hiç çekinmemiş…

İlk hikayede insan eti yemeyi vahşeti, ikinci hikayede domuzları kullanarak yozlaşmanın ve kokuşmuşluğun vurgusunu bu örnekler altında işlerken aynı zamanda da insan doğasının karanlık ve ürkütücü taraflarını insan beyninin karanlık dehlizlerini acının zevkin şehvetin vahşetin çekiciliğinde işlerken bu kavramları sistemin yoz benliğinde harmanlayarak ortaya unutulmayacak bir pasolini başyapıtı çıkarmış… porcile izlenmesi ve üstünde tartışılması gereken bir çalışma…

https://eksisozluk.com/porcile--1277034

Filmden

Seni öpmeyeceğim.

Öldürmeyeceğim seni.

- Çünkü seviyorum

- Kimi?

"Kim" diye sorma.

Yalnızca benim sevgim var.

Canım kobay farem, özgürsün nihayet.

**

Tek yapması gereken sevdiğinin ismini söylemekti; böylece mesele, mutlu ya da mutsuz, ama bir şekilde çözülürdü.

Niçin "sevdiği kadının" değil de, "sevdiğinin" dedin?

Çünkü, o kişi hakkında tek bildiğim, şu an varolduğu.

Zavallı evladıma âşık olan o kişi de kim acaba?

Hele, hiç isim vermemesine ne demeli?

Yoksa utanıyor mu?

Söyleyemez mi?

Ida, sana diyeceklerim var.

**

Tuzaklarınızı kapalı tutmazsanız, sizin de sonunuz aynı olacak. "

**

Aşkım ne kadar da güçlü ve bambaşka.

Seni seviyorum, diyemem, ki bunun bir önemi de yok.

En kibar şekilde söylersem, âşıkane tutkumun öznesi hiçbir zaman öyle değersiz olmadı.

Önemli olan duyduğum hisler.

İçimde büyük fırtınalar koptu.

Ama açık söyleyeyim, dejenerasyon değil bu.

Öyle olsaydı, anında anlar, iğrenme ve acıma hissederdin.

Hayatımdan eksilen bir şey olmadı.

Bunu böbürlenerek değil; bilhassa şaşkınlıkla söylüyorum, ya da bilimsel objektiflikle mi desek?

İşte şimdi, duygular harikalar, heyecan vericiler.

Eşsizler.

Bir anlığına da olsa kurtulamıyorum onlardan.

Düşüncelerimden bile kurtulamıyorum.

Sırf doğduk diye, sırf yaşıyoruz diye olmuyor bunlar.

Hayır.

Fıtratımızdan kaynaklı falan değil.

Ne istiyorsun peki?

Her an bunu düşünüyorum.

Bu aşkın bende husul ettiği duygular yalnızca bir taneye indirgenebilir.

Bir lütufla çarpıldım, vebayı andıran bir şeyle.

Beraberinde sonsuz bir mutluluk getirdiyse, sakın şaşırma.

Tevekkeli, geceleri korkunç kâbuslar görüyorum.

Ama o kâbuslar yaşamımdaki en hakiki şeyler.

Gerçekle başka türlü yüzleşemem.

Geçen gece, su birikintileriyle dolu karanlık bir yoldaydım rüyamda.

Kaldırım kenarında bir şey arıyordum, üzerine ışık düşen birikintiler aynı kuzey ışıkları gibi, Sibirya'da bitmek bilmez bir günbatımı gibiydiler.

Peki, ne arıyordum?

Hatırlamıyorum.

Belki de bir oyuncak.

Birikintilerden birinin kenarında bir domuz, genç bir domuz görüyorum.

Onu yakalamak istercesine yaklaşıyor, dokunuyorum ona, o da beni neşeyle ısırıyor.

Sağ elimin dört parmağımı koparıyor, ama düşmüyorlar.

Hatta kanamıyorlar.

sanki lastik gibiler.

Sallanan parmaklarımla arkamı dönüyorum, ısırıktan dolayı üzülmüşüm.

Şehitlere yapılan çağrının aynısı bana da yapılmış mıdır?

Rüyalarda gerçekle yalan nasıl ayır edilir ki, ancak bizi endişelendirmeye yararlar.

**

BIRAKTIĞIMDA…

01 Mart 2017
Violet ALALOF
Köşe Yazısı

Bu yaşamda her şey kendimiz olmaya dayanıyor bence… Ne kadar kendimiz olabildiğimiz ise neleri bırakabildiğimiz ile doğrudan ilintili…

Bu hafta size **A.Pieroth adlı bir yazarın 'Kendimiz olmamayı bırakmak'** başlıklı makalesinden alıntılar yapmak istiyorum:

'Kendim olmamayı' bıraktığımda, sadece kendim olabileceğimi anladım… Kendim olabilmek ise hem ruhuma, hem dünyaya en büyük sorumluluğum…

Dünyanın gürültüsünü dinlemeyi bıraktığımda, en güzel sesin ruhumdan geldiğini duymaya başladım…

Niyetlerimi, ruhumun çağrısını sorgulamayı bıraktığımda; soruların hep cevap aradığını ve belki de cevapları bildiğimi görmeye başladım.

Zorlamayı, itmeyi ve zor yolda durmayı bıraktığımda; bu zor yolun başka bir yolu seçmem için verildiğini anladım…

Dikkatimi dağıtanları, reddettiklerimi, küçük bağımlılıklarımı bıraktığımda; gerçek gücün odaklanmak ve kendine söz vermek olduğunu anladım…

Her gün ruhumdan gelen çağrıları takip etmediğimde ve onlarla ilgili bir şeyler yapmadığımda; bir süre sonra ruhumdan bir parça götürerek öldüklerini anladım…

Başkalarını memnun etmeyi bıraktığımda, zaten hiçbir zaman edemeyeceğimi anladım…

Kendimi sorgulamayı bıraktığımda; kalbimin doğruyu bildiğini ve onu takip etmeye ihtiyacım olduğunu anladım…

Kendimle savaşmayı ve kendimi değiştirmeyi bıraktığımda; dünyanın zaten kendim olmamam için yeterince zorladığını, benim buna ayrıca zorluk eklememem gerektiğini anladım…

Özür dilemeyi ve kendimi küçültmeyi bıraktığımda; kabul edilmeye çabalamak yerine kendi ışığımı yakmanın başkalarına da ilham olacağını anladım…

Sadece ortak geçmişimiz üzerine kurulu dostlukları bıraktığımda; birlikte büyüyemeyen, gelişemeyen, aynı yolu paylaşamayan dostlarla yolları ayırmanın her iki tarafa da hizmet ettiğini anladım…

Kalabalığın gittiği yolu takip etmeyi bıraktığımda; kalabalıkları takip ederek ödeyeceğim bedelin çok yüksek ve ruhuma ihanet olduğunu anladım.

Güvenememeyi bıraktığımda; güvenmemem gereken kişilere güvendiğimi, en çok güvenebileceğim kişinin kendim olduğunu anladım…

Yorgun olmayı bıraktığımda; yorgunluğumun bana neşe vermeyen, ruhumu beslemeyen işler yapmaktan kaynaklandığını anladım…

Anlaşılma ihtiyacımı bıraktığımda; anlaşılmak yerine kendimi anlamanın daha önemli olduğunu kavradım.

Aşkı aramayı bıraktığımda; en doğru aşkın kendime duyduğum kabul ve sevgi olduğunu anladım…

Kendimi başkalarıyla kıyaslamayı bıraktığımda; onların hayatlarını aynalamaktansa kendi aynamı kendime tutmanın hayatıma ışık getirdiğini anladım…

Dünyada kendimi evimde hissedememeyi bıraktığımda; kendimi hiçbir zaman dünyada evimde hissedemeyeceğimi, ruhumda evimde hissetmenin yeterli olacağını anladım…

Öfkeli olmayı bıraktığımda; öfkenin altında yatan korkuyu görerek artık ona tutunmanın gereksizliğini anladım…

Hayırlı bırakışlar olsun…

http://www.salom.com.tr/haber-102262-biraktigimda.html

**

GEVEZELER

01 Mart 2017
Avram VENTURA
Köşe Yazısı

İnsanı, insan karakterlerini anlatan kitaplar her zaman ilgimi çeker. Bu nedenle Alain, Zweig, Bacon, Canetti, Montaigne gibi yazarlar beni sürekli kışkırtır, okudukça zenginleştirirler. Günümüzden nerdeyse iki bin yıl önce yaşamış Plutarkhos'u da onların bir öncüsü olarak anmamız gerekiyor.

Plutarkhos, Yunanlı bir tarihçi, deneme ve yaşam öyküsü yazarıdır. Onun en bilinen yapıtı olan Paralel Hayatlar'da Yunanlı ve Romalı ünlü kişileri bir araya getirerek özellikleriyle anlatmıştır. İçlerinden bir kısmını bu yazarın kaleminden daha ayrıntılı olarak tanıdığımı söyleyebilirim. En son yayımlanan Gevezeler ve Meraklılar kitabını da diğerleri gibi keyifle okudum. İçeriği bir yana, öncelikle şunu söylemek istiyorum:

Bu kitabın yazılmasından bu yana, iki bin yıla yakın bir zaman geçmiş. Bakıyoruz, anlatılan insanların davranış özellikleri bize hiç yabancı gelmiyor. Bu geçen süre içerisinde insan karakterinde hiçbir değişiklik olmadığını, yazarın tüm söylediklerinin her dönemde güncelliğini koruduğunu görebiliyoruz. Kuşkusuz bu kanıya varmak için bu kitabı örnek göstermiyorum. Çok daha eskiye gidersek, kutsal kitaplarda yer alan öykü ve alegoriler, sözlerimizi güçlendirmek için yeterlidir sanırım.

Plutarkhos, kitabının daha ilk satırlarında, gevezeliği iyileştirmenin ne denli güç olduğunu söyler. **"Onlar der, devamlı konuştukları için kimseyi dinlemezler. Sanırım, iki kulakları varken tek dil verdiği için doğaya sitem eder bu sağır kişiler."**

Çok konuşmanın getirdiği en büyük sakıncalardan biri de, bu insanların başkalarının söylediklerine kulak vermeyip, çevrelerine karşı tümüyle sağır olmalarıdır. Kısacası, konuşmaktan dinlemeye bir türlü fırsat bulamazlar.

Gevezenin biri Aristotales'e çok uzun bir konuşmadan sonra, "Sizi sözlerimle çok yordum, galiba" deyince, ünlü düşünür şöyle yanıt vermiş:

"Hayır, hiç yormadınız, dinlemedim ki!"

Yazar, Homeros'un Odysseia'sından bir alıntı yapar:

"Ben bir daha anlatmasını hiç sevmem / Uzun uzadıya bir kere anlattığımı"

Bir gün Atina'nın önde gelenlerinden biri, masasında başka bir ülke kralının elçilerini ağırlıyormuş. Elçilerin isteği üzerine şehrin en tanınmış filozofları masaya davet edilmiş. Her filozof sohbete katılıp bilgisini ve zekâsını gösterirken, yalnızca Zenon tek bir sözcük etmemiş. Yabancılar onun bu suskunluğu üstüne dostça sormuşlar:

"Zenon, krala seninle ilgili ne söyleyelim?"

"Hiç, demiş. Atina'da herkes içerken susmasını bilen bir ihtiyar vardı dersiniz."

Herkesin konuştuğu bir ortamda suskunluğunu korumak için gerçekten bilge olmak gerekiyor.

Plutarkhos en geveze zümre olarak berberleri gösterir, onlarla ilgili kısa özlü öyküler aktarır. Bunlardan biri de şöyle: Kral Archelaus, havluyu boynuna koyarken ona, "Nasıl keseyim?" diye soran geveze berberine şöyle demiş: "Sessizce!"

Aslında gerek bu ünlü yazarın söylediklerine ya da günlük gözlemlerimize dayanarak bu tür insanlarla ilgili her birimizin sayfalar dolusu anlatacakları olacaktır. Bu kadar gevezelikten sonra, özetle şunu söylemek istiyorum:

Suskunluğun erdemini bilmeyen insanlarla olan birliktelikler, hem zamanımızı boşa harcamak hem de gereksiz sözlerin ağırlığını omuzlarımızda taşımak zorunda bırakmaktadır.

http://www.salom.com.tr/haber-102269-gevezeler.html

DÜŞLEMLER VE GERÇEKLER

18 Ocak 2017
Avram VENTURA
Köşe Yazısı

Yedek subay öğrenci olduğum dönemden bir arkadaşı anımsıyorum. Dinlenme aralarında bizi çevresine toplar, yaşadığı kasabada başından geçtiğini söylediği öyküler anlatırdı. Hele o gönül ilişkileri! Duyan onu çağımızın Casanovası sanırdı. Ama o günlerde ailelerinden, sevdiklerinden uzakta, hasret içinde olan bizleri, renkli düşlemlere sürüklediğini söylemek isterim. Bilirdik tüm anlattıklarının hayal ürünü olduğunu; ama sözleri o denli içten ve tümceleri öyle süsleyerek dile getirirdi ki, hepimiz onu dikkatle ve bıkmadan dinlerdik.

Benzer bir konu, Sabahattin Kudret Aksal'ın bir denemesinde geçiyordu. O yazıda Nurullah Ataç'tan bir öyküyü aktarıyor. Öykü şöyle:

Küçük bir kasabada, delikanlının biri, bir kıza tutulmuş. Bu kızla hiç tanışmadığı gibi, bir araya gelmek yürekliliğini de gösteremiyormuş; ama o, sürekli aklındaymış. Her gün görüştüğü yakın arkadaşlarına, kızın, ona karşı olan sevgisinin sözünü edermiş. Günler geçmiş böylece. Bu durumdan bıkan arkadaşları, bakmışlar ki olmayacak, gidip kızla konuşmuşlar, ne denli sevildiğini, günlerden beri aralıksız onun sözünü dinlediklerini anlatmışlar. Hoşuna gitmiş kızın, belirli bir buluşma yeri, saati söylemiş, bekliyorum onu gelsin, demiş. Durum delikanlıya anlatılınca uçmuş sevincinden, sevdiğiyle buluşacak olmanın coşkusuyla. Arkadaşları da bezdikleri bir konuyu artık dinlemekten kurtuldukları için daha çok sevinmişler. Buluşma günü kahveye oturmuşlar, "oh demişler, kurtulduk, şöyle ağzımızın tadıyla bir kâğıt oynayalım bugün." Nedense tam buluşma saatinde delikanlı çıkagelmiş. "Buluşmaya gitmeyeceğim, vazgeçtim demiş, size anlatmak daha çok hoşuma gidiyor."

Düşlemler bazen gerçekleri aşıyor! Belki günlerce, aylarca kurduğumuz kimi düşlemleri gerçek yaşamda bulamama kaygısı, belki de yüzleşme korkumuz, onların gerçekleşmesini engellemiş oluyor.

Çevremizde karşılaştığımız insanlar kadar, en iyi birer anlatıcı olarak, yazarlar için bir parantez açmak gerekir:

Yazar, bir öyküyü ya da bir romanı önce düşleminde kurar, tüm ayrıntılarıyla kurgular, sonra da onu kendi biçemiyle anlatır. Yazdıkları okuyucuya gerçek göründüğü oranda başarılı sayılır. Yazarın düşlemleri, okuyucunun gerçeği olabileceği gibi; yazarın gerçek diye anlattıkları, okuyucuya tümüyle birer düşlem ürünü olarak görünebilir. Aslında bunun bir önemi var mıdır, bilmiyorum; asıl olan yaratılmış olan yapıttır, onun üstümüzde bıraktığı etkidir. Yoksa yazarın kimliği, olayların ya da insanların gerçek olup olmadığı, bizi, yalnızca merakımızı giderecek kadar ilgilendirir.

Goethe, Werther'i yazarken, masasının üstünde bulunan sivri bıçağın ucunu, kim bilir kaç kez göğsünde dolaştırmış. Onun, Genç Werther'in Acıları'nı okuyup da canına kıymak isteyenlerin sayısı ise bilinmiyor. Roman yayımlandığında, benzer aşk acılarını çeken o denli çok genç varmış ki, öyküsü etkileyici olabilmiş.

Son noktayı koymadan, kitaplar kadar, günümüzde belki bizi daha çok düşlemlere sürükleyen sinema ve televizyon filmlerini de gözden uzak tutmayalım diyorum.

http://www.salom.com.tr/haber-101799-duslemler_ve_gercekler.html

ŞİİR ÜZERİNE

Şiir nedir?

Kelimelerin tek bir kelimeye feda edilişinden başka bir şey değildir?

O tek kelime ki yalnız kendi değerini değil, susturulmuş olan öbür kelimelerin de değerini taşır.

Eugenio DIARS

ŞİİR ÖLMÜYOR

Şiir ölmüyor; yeter ki yazılan şiir olsun!

Bu da yazılıyor. Ama şiir diye ortaya sürülenler, yetersizlikleri perdelemek için soyut veya anlamsız dedikleri cinsten olursa, bunlar zaten ölü doğmuşlardır. Çünkü şiiri bilmeceye çevirenler, uzun çabaya ve kafa yorgunluğuna karşı olan çağlarıyla çelişkiye düşerek yalnız çağdışı kalmamışlar, gerçek şiirin sürekliliğini sağlayan azınlıktaki okuyuculardan da yoksun süresiz kopmuşlardır.

Azınlıkta olan, ama çağlar boyunca sürüp giden bu gerçek şiirleri düşününce} bu yazıya başlarken içime çöken kötümserlik duygusu birden dağılıverdi.

Sh:7

Şimdi başka bir açıdan şiire bakalım: Bana düşüncelerini şiir yoluyla okuyucularına bildiren bir toplumbilimci, tek bir filozof gösterebilir misiniz? Karl Marx mı, Bergson mu, Heidegger mi. Sartre mı şiire başvurdu?

Şiirle bilimin, şiirle felsefenin, şiirle toplumbilimin birleşemeyeceğini Eflâtun'un kişiliği çok İyi açıklar. Gençliğinde şiirler yazan Eflâtun, Sokrates'le tanışıp da felsefeyi seçince, bir gece bütün arkadaşlarını yemeğe çağırmış. Sabahlara kadar içilip eğlenildikten sonra, o zamana kadar yazdığı bütün şiirleri alev alev yanmakta olan odunların arasına atmış. Alevlerden kurtulan birkaç mısra, onun nasıl bir şair olduğunu göstermeğe yeter. Bunlardan bir tanesi; bakınız, Atinalı sevdiğine nasıl sesleniyor:

Seni görmek için, gök kubbesi gibi

Göz göz olmak isterdim.

Bu mısra bundan aşağı yukarı 2350 yıl önce söylenmiştir. O gece bir şair yok olmuş, ama büyük bir filozof doğmuştur. Kafasının içi düşüncelerle yüklü şair Eflâtun, şiire duyduğu saygı yüzünden şiiri uğurlarken, kafalarında düşünse kırıntılarından başka bir şey olmayan şairlere ne demeli?

Son yıllara kadar soylu şiirler vermiş olan bazı şairlerimizin kırık dökük, bağlantısız, anlaşılmaz, kuru söz dizileri ile soruncu kesilmeleri, zaman zaman ağır basan bu anlayışın sonucu değil de nedir?

Şiir dünyası düşünce dünyası ile o kadar bağdaşamaz ki. gerçekten şair olanlar, her şeyden önce kelimeleri, geçer akçe olan günlük anlamlarından uzaklaştırmakla işe başlarlar. Okuyun büyük şairleri, hepsinin davranışı budur.

Düşünmek, türlü sorunlarla ilgilenmek şaire yasak mı?

Elbette değil! O da istediğini düşünür, düşündüklerini ortaya atar. Ama bir Sully Prud'homme olmak istemiyorsa, düz yazı ile. Çağımızın en büyük şairlerinden biri olan Valery böyle yapmıştır.

(Yokuşa Doğru, Mart, 1963)

Sh:48-49

Kaynak: Suut Kemal YETKİN, Şiir üzerine Düşünceler,1969,İstanbul

DANSE DE LUTIN- CİNLERİN RAKSI

I

Dolce; dolce.

Yaâse folce,

Dolce, dolce.

Yoli, deline

II

Yulce, Yulce,

Youdouli dulce,

Yulce, yulce,

Kzill odaline

III

Jalce, jalce

Yahanti galce

Jalce, jalce

Blouzi psiline

IV

Djilce, djilce

Hando bokjile,

Djilce, djilce

Yli zlideline,

V

(Diminuendo, reletendo)

Vli Zlideline

Djilce, djilce, djilce, djilce, djilce

Jalce, jalce, jalce, jalce,

Yulce, yulce, yulce;

Dolce, Dolce.

Yââse folce….

Dolce .. Dolce..

Dolce

(***François Dufréne***

Fontaine dergisinden)
ne anladınız demiyorum, ne duydunuz bu şiirden’

insanların işaretler ve yansılama sesleriyle anlaştıkları çok eskl çağlara gôtürmek istemesi değil de nedir?

ALLAH'IN YASAKLAMADIĞINI İNSANLAR NASIL YASAKLAYABİLİR?

Bu konuyla ilgili olarak, Mevlânâ'dan daha önce yaşamış olan Ahmed er-Rıfâî (h. 512-578/m. 1118-1183) el-Burhânu'l Müeyyed'de, Hz. Âdem'in, yeryüzüne indirildiğinde üç yüz sene boyunca ağladığını, Allah'ın,

'Niçin ağlıyorsun?' sorusuna, cennetten ayrıldığı ya da cehennemden korktuğu için değil, Arş'ın etrafında raks eden güzel yüzlü yetmiş bin meleğe olan özleminden ağladığını belirterek cevap verdiğini, bunun üzerine Allah'ın, ona başını kaldırıp bakmasını söylediğini, Âdem'in de, başını kaldırınca, Arş'ın etrafında bunların semâ' ettiklerini, Cebrail'in ise onlara başkanlık ettiğini, Mikâil'in zâkirbaşılık yaptığını gördüğünü ve ağlamayı kestiğini belirtir

[Ahmed el-Rıfâî: El-Burhânu'l-Müeyyed Tercümesi, İstanbul, 1303, s. 37]

Bu konuda son fetvalardan birini El-Ezher'in rektörlerinden Mahmud Şaltut verir:

"Şaltut'a göre, musiki ile uğraşmak veya musiki dinlemek, lezzetli yiyecekler yemek, güzel elbiseler giymek gibi, Allah'ın kullarına bağışladığı zevklerdendir. Bu bakımdan İslâm, musikinin kendisine değil, bazı türlerinin muhtevalarına karşı çıkmaktadır. Âyetlerde ve hadislerde bu konuda herhangi bir yasak konulmamıştır. Öyleyse Allah'ın yasaklamadığını insanlar nasıl yasaklayabilir?"

[Beşir Ayvazoğlu: Aşk Estetiği, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1993, s.183]

Hak bir gönül verdi bana

Ha demeden hayrân olur

Bir dem gelir şâdân olur

Bir dem gelir giryân olur

Bir dem sanasın kış gibi

Şol zemheri olmuş gibi

Bir dem beşâretden doğar

Hoş bağ ile bostân olur

Bir dem gelir söyleyemez

Bir sözü şerh eyleyemez

Bir dem dilinden dür döker

Dertlilere dermân olur

Bir dem çıkar arş üzere

Bir dem iner taht-es-serâ

Bir dem sanasın katredir

Bir dem taşar ummân olur

Bir dem cehâletde kalır

Hiç nesneyi bilmez olur

Bir dem dalar hikmetlere

Câlînus u Lokmân olur

Bir dem dev olur yâ peri

Vîrâneler olur yeri

Bir dem uçar Belkîs ile

Sultân-ı ins ü cân olur

Bir dem varır mescidlere

Yüz sürer anda yerlere

Bir dem varır deyre girer

İncil okur ruhbân olur

Bir dem gelir Îsâ gibi

Ölmüşleri diri kılar

Bir dem girer kibr evine

Fir'avn ile Hâmân olur

Bir dem döner Cebrâil'e

Rahmet saçar her mahfile

Bir dem gelir gümrâh olur

Miskin Yunus hayrân olur

Yunus Emre

CEVABI OLAN SORULAR

Ademi biliyoruz ancak kadın nedir?
Akıl-duygu-delilik arasındaki ilişki sınırları nedir?
Amacımızı aşan işlerle boğuşurken tersini mi yapıyoruz?
Aşkın sahnesinde başarılı olmak veya olmamak diye bir şey var mıdır?
Aşkın utançlaşması peşindeki mutsuzluk nedir?
Bu dünyada efendisi olmayan var mı?
Bu sizi ilgilendirmez denildiğinde hangi cevabı söyledik?
Bütün bu hak hukuk tartışmalarında, Tanrı nerededir?
Bütün hikayelerin gerçek yazarı kim? İnsan mı yoksa Tanrı mı?
Cevabını bildiğimiz soruyu kaçıncı kez sorduk ve hala sormaya çalışıyoruz?
Dil, bizi tam yansıtabilir mi?
Dili bulan çocukluğumuz neden gitmiyor?
Dilimiz ne kadar gerçekçidir?
Dilin üretimi için taklit ettiğimiz o sesler bizdeyse kendi başımıza neden bulamıyoruz?
Dostluğu, ihaneti nedir?
Düz aynada da bazan insan neden kırık görünür?
Eylem mi düşünce mi önemlidir?
Gerçeğin gerçeği nedir?
Gerçeğin nereye gittiğine yorumlar var, ya hayaller?
Gerçek hayat romanla alay ediyorsa yazılanları neden okuyoruz?
Gerçeklik/yanılsama ikilisiyle, akıllılık/delilik ikilisi yanayana olmasını biz mi istiyoruz?
Gözlerimi kapattığımızda başka bir dünya varsa açık tutmak için gayretimiz nedir?
Hak, hukuk diye bildiklerimiz neye göre düzenliyoruz.?
Hayatı tarif ederler, neden hayatın kendisini bulamıyoruz?
Hep nereye diyoruz, nereye gidiyoruz?
Hep öyle düşündüğünü mü sandı dedirten karşımız mı biz miyiz?
Herkes gibi, tesadüfen diyoruz.
İlmiğin ucundaki söz nedir?
İnsanın en büyük sözü ne olabilir?

Kelime şeyi resmetmede, sadece harfleri var. At denince iki harf karşısında bir mahlûk var.
Kırık aynada kendimizi kaç kişi olarak seyredeceğiz.
Kimine göre aşk, kimine göre şehvet, olayı nedir?
Kral mahkûm mu?
Muhafızları mı kral?
Nasıl endişelendin denildiğinde geçmiş mi etkili yoksa gelecek?
Nasıl ödenir, dediğimiz o kadar çok borç var ki?
Ne diyorlar, derken kendi dediğimiz neden hep unuttuk?
Nedir insan?
Nereden geliyor?
Nereye gidiyorlar?
Ölüm kötü bir şey mi?
Renkleri tam anlayabildik mi? Kırmız gerçekten aşkı, kara neyi temsil eder?
Romancı son sözünü söylerken, kapağını biz kapatınca biz ne oluyoruz.?
Rüya aynamız bizim içimizde iken silinmesine neden olmaktan kurtulamıyoruz?
Sesi kaybettiğimizde zaman söz neden yok oluyor?
Sorular neden öykü doğuruyor?
Sorulara farklılaşmadan neden aynı cevabı veriyorlar?
Söz ve zaman birbirini neden takip ediyor?
Sözcükler mezarlığına gömeceğimiz en son söz mü olacaktır?
Söze can vermek için ilk gerekli olan şey nedir?
Susmuş bir düzen var diyoruz ancak hep gürültü içindeyiz.
Sürekli değişen, daha önce varamadığım bilincine varmadığım yeni şeyler gören sadece ben miyim ?
Şimdi kim kimi cezalandırmaktadır?
Tanıştığımızı unuttuğumuz insanlar tesadüfen hayatımıza mı girdiler?
Tanrı her şeyin yazılı olduğu o büyük metni yazdı vazgeçtikleri de oluyor mu ?
Tanrının romanı olsaydı ne yazardı?
Tüm 'gerçek' bize açıklıkla sunulmuş mudur?
Yapayım derken neden yıkıyoruz?
Yaşamın anlamı gerçekten var mıdır?

Yazı gerçeğinde gerçek sesi kiminle buluşturuyoruz? İçimizdeki sesi yazıya dökünce veya okuyunca kime yönelmiş oluyoruz?
Yıllar, bu küçük aralıkların birleşmesiyle açıklanabilir mi?
Yol arkadaşlığında ne olmak isterdiniz, Hz. Musa, yoksa Hızır mı? Herkes neden Hızır olmak istiyor? Sonunda ayrılık olan bir arkadaşlık ne kadar güzel olabilir ki?
Zamanın böylece geçmesine imkân var mı?

OLACAKLARIN YOLUNDAN

Hayatın hepsi boşluk

Bir hizmetçi gibi ol.

Neyin sıkıntısını çekiyorum, deme.

Tüm bunları söylemeye bizi kim zorluyor?

Bir şeyi anlamak/anlamamak döngüsünde,

Bazen açıklamak cinayet gibidir.

Bilenler ve bilmeyenler nedir?

Kendimizi kaybetmiş miyiz yoksa bulmuş muyuz?

Oysa sözcükler asılda gerçekti, şimdi gerçek değil.

Olanlar ilişkiler olmadan var olamaz.

İster kutsal ister olsun lanetli.

Manalar yaşadığımız takdirde canlı kalabilir.

Benimiz, benlik değildir.

Kişiliğin orta noktasına varmak gerekiyor.

Kötüleri avlayanda, çok iyi değildir.

Çöl ülkesinde tatlı suyu içene aşkın hâzineleri açılır.

Ne var ki, yine ölüm engel oluyor.

Ancak yolun hatırına kurtarıcın en beklenmeyen yerde meydana çıkıyor.

İlâhide olsa imge, sıcakla soğuğun birbirinde erimesidir,

Bu sadece sen ve ben değil.

Akıllılık ve ayıklık varken, hastalıklar, sersemce sıradanlıklar da var.

Ölçün, ölçeklerin nerede?

Eğlence ve tapınmaya hayatın karar veriyor sanıyorsun, öyle değil.

Varlığın yok oluşunu ve arzuların akıtacağı kan ırmaklarını düşün.

Kader yıkım değil, olacakların temel taşıdır.

Kaderi ne kimse durdurabilir ne de durdurmalıdır.

Sayısız insanlar çöllere gitmedi mi?

Tapınağımızı içinizde taşımalıyız. Çölde gerekmesin diye.

Dünyaya demirle bağlanmış bile olsak, için çağrısı bütün zincirleri kıracaktır.

Doğrusu, yalnızlığımıza hazırlanmalıyız.

Koyun, koyun olur, insanda insan.

Eğer ruhun hekimi olursan, insanların hastalığı sana görünmeye başlar.

Yine de sen onlara iyi davranmalısın,

Hasta olmayan insan zaten yoktur. Çünkü insandır.

Başkalarını da aldatacak şeyler söyleme. Kendini kandırma!

Dostlukta hırs peşinde koşmak yoktur.

yapabileceğin kulluğu yaşa.

Çölünü sev, yokluk vardır, anlıyor musun?

Çölde, güneş daha fazla parlar.

Çölün yokluğunda olursan her zaman yüzünü görebilirsin,

Derinliklerine bakma, bakarsan derinliklerini yakar, canını uyandırır, rahatsız olursun.

Yine de bu azap çöle gidene ait.

Tatlı gölgeyi seç. Ben gölgedeyim de, haz vardır onda.

O zaman kaybolur gölgenin tadını çıkarmak istersin.

Yinede çölde olduğunu unutmamalısın.

Bir şeye yolculuk etmek onunla olmak içindir.

Seven ile sevilen arasında olanlar ilahî varlığı bütünüyle tamamlamaktır.

Her ikisi de birbiri içinde çözülmez bir bilmecedir.

Allah'ı kim anlayabilir ki?

Oysa O yalnızlıkta, sırrında / gizemindedir

Hayat ile sevgi arasındaki ayrımcılık yalnızlık ve birliktelik arasındaki çelişkidir

Sevgi asla bitmez/bitmeyecektir.

Her başlangıç zordur.

Bak, iyileşmemiş bir yaran var olsa da,

Kalbininde kendine has ilgi nedenleri vardır

Kötülük yalnızca ayıran değil, aynı zamanda birleştiren bir ilkedir,

Onun için bir şey kötü olduğunda acele etme. İyilik peşindedir.

kötülük görünüşte yoldan çıkarandır

Daha sonra seni iyiliğin derinliklere yönlendirir,

Hayvan konusunda önyargılıyız.

Hayvan doğada iyi davranışlı bir mahluktur.

büyük bir düzeni izler, aşırılıkları yoktur. Saklamayı geleceği falan bilmezler.

Aşırılık ise insana özgüdür.

Hayvanlar insanlardan daha iyi uyum sağlarlar.

İnsan yaşlı ormanın güçsüz çocuğu gibidir.

Sözleri, asıl sözden olarak görme, metaforları vardır.

Şeytanlar bunlarda gizlenir.

Kaosu bir kez gördün mü bak

Sonunda ölüm ve mezardan fazlasını göremezsin.

Onlar siyah bir köpeğin kuyruğuna basarsan çığlık atar gibidir.

Her şey sonsuza dek aynıdır görünse de aynı değildir

388 Yazılar

Tekerlek ve yol aynı olsa da dönüşlüdür.

Cinsellik ve tinsellik birbirine karışarak döner durur.

Sen ne yaptığını gerçekten biliyorsan ne mutlu sana;

Bilmiyorsan bir öğreteni bulmayı iste

İstersen bunları öğretecek biri sana gelecektir.

RUHUN BÖLÜNMESİ

Not: Ruh, nefis ve şeytan üçgeninde birbirine karışmış iç-diyalog. Bazen Ruhumuz diye görünenin şeytan olabileceğini unutmayınız. Aşağıdaki metin bunu anımsatmaktadır.]

"Kırmızı Kitap-Jung"tan

"Cehenneme yolculuk etmek Cehennem'in kendisi olmak demektir. '

Her yeri bulanık ve iç içe geçmiş. Bu çöl yolunda yalnızca parıldayan kumlar yok, çölde yaşayan korkunç ve karmakarışık görünmez varlıklar da var. Bunu bilmiyordum. Yol yalnızca görünüşte açık, çöl yalnızca görünüşte boş. Anlaşılan bana öldüresiye tutunan ve biçimimi şeytanca değiştiren büyülü varlıklarla dolu. Besbelli bütünüyle canavarca bir biçime bürünmüşüm, kendimi artık tanıyamıyorum. Bana öyle geliyor ki insanlığımı değiş tokuş ettiğim canavarca bir hayvan biçimine dönüştüm. Bu yol cehennemi büyüyle çevrelenmiş, üzerime görünmez kementler fırlatılmış ve kapana kısılmışım.

Oysa derinliklerin tini bana yaklaştı ve şöyle dedi: **"Derinliklerine in, bat!"**

Bense ona içerlemiştim ve şöyle dedim**: "Nasıl batabilirim? Bunu kendim yapamam."**

O zaman tin bana gülünç gelen sözler söyledi ve şöyle dedi**: "Otur ve sakinleş."**

Oysa ben kızgınlıkla bağırdım: **"Ne korkunç, anlamsız geliyor kulağa, benden bunu mu istiyorsun? Bizim için anlamı en büyük olan [nefis] tanrıları devirdin sen.**

Ruhum, neredesin?

Kendimi aptal bir hayvanın ellerine mi bıraktım, bir sarhoş gibi bocalaya bocalaya mezara mı gidiyorum, bir deli gibi budalalıklar mı geveliyorum?

Senin yolun bu mu, ruhum?

İçimdeki kan kaynıyor ve seni elime geçirebilsem boğazlardım. En kalın karanlıkları dokuyorsun sen ve ben ağma yakalanmış bir çılgın gibiyim. Yine de hasretle yanıp tutuşuyorum, öğret bana."
Ruhumsa bana konuştu ve şöyle dedi:

"Benim yolum ışıktır."

Yine de içerleyerek yanıtladım: **"Biz insanların en berbat karanlık dediğimiz şeye sen ışık mı diyorsun? Güne gece mi diyorsun?"**

Ruhumun buna söylediği öfkemi kamçıladı: **"Benim ışığım bu dünyadan değil."**

Haykırdım: **"Ben başka bir dünya bilmiyorum."**

Ruh yanıtladı: **"Sen bilmiyorsun diye var olmayacak mı?"** Dedim ki:

"Peki, ya bilgimiz?

Bizim bilgimiz de mi sence yararsız?

Bilgi olmayacaksa ne olacak?

Güvenlik nerede?

Sağlam zemin nerede?

Işık nerede?

Karanlığın geceden kara olmakla kalmıyor, dipsiz de. Bilgi olmayacaksa o zaman belki de konuşmadan ve sözsüz de olur."

Ruhum: **"Söz yok."**

Ben: **"Affet beni, belki işitmekte zorlanıyorum, belki seni yanlış yorumluyorum, belki kendimi aldatarak boş işlerle kendimi kapana kıstırıyorum ve aynada kendime gülen serseri bir sırıtma, kendi tımarhanemde bir budalayım. Belki de benim ahmaklığımda tökezliyorsun sen?"** Ruhum:

"Kendini kandırıyorsun, beni aldatmıyorsun. Sözlerin sana yalan, bana değil."

Ben: **"Ama ben öfkeli anlamsızlıkta debelenip saçmalık ve sapkın yeknesaklık üretiyor olabilir miyim?"**

Ruhum:

"Sana kim düşünceler ve sözler veriyor?

Sen mi yapıyorsun onları?

Sen benim esirim, kapımda yatan ve sadakamı toplayan bir alıcı değil misin?

Ve düşünüp kurduklarının ve söylediklerinin anlamsız olabileceğini düşünmeye cüret ediyorsun, öyle mi? Bunun benden geldiğini ve bana ait olduğunu bilmiyor musun daha?"

Bunun üzerine öfkeyle bağırdım: **"O zaman içerlemem de senden geliyor olmalı ve içimde sen kendine içerliyorsun."** Ö zaman ruhum belirsiz sözler söyledi:

"Bu iç savaştır."

Acı ve öfkeye kapılmıştım ve şöyle yanıtladım:

"Böyle boş sözcükler kullanman, ruhum, ne acı verici; midem bulanıyor. Güldürü ve saçmalık ama hasretle yanıp tutuşuyorum. Çamurda ve en hor görülen bayağılıkta da sürünebilirim. Toz da yiyebilirim; bu, Cehennem'in bir parçası. Teslim olmuyorum, baş kaldırıyorum. Sen işkencelere, örümcek bacaklı canavarlara; ahmakça, iğrenç, korkutucu tiyatro gösterilerine başvurmaya devam edebilirsin. Yaklaş, hazırım. Ruhum, sen bir şeytansın ve ben seninle boğuşmaya da hazırım. Bir tanrının maskesini taktın ve ben sana tapındım. Şimdi bir şeytanın maskesini takıyorsun, korkutucu bir maske; bayağının, ebedî sıradanlığın maskesini takıyorsun! Tek bir şeyi lütfet bana! Bırak bir an geri adım atayım, düşünüp taşmayım! Bu maskeyle mücadeleye değer mi?

Tanrı'nın maskesi tapınmaya değer mi?

Yapamam, kollarım bacaklarım savaş tutkusuyla yanıyor. Hayır, savaş alanından yenik ayrılamam. Seni elime geçirmek, ezmek istiyorum maymun, maskara. Mücadele adil değilse ne acı, ellerim havayı yakalıyor. Yine de senin darbelerin de havadan ibaret ve bu işte bir hilekârlık seziyorum."

Kendimi yine çöl yolunda buluyorum. Bu bir çöl görümüydü, uzun yollarda gezenin yalnızlık görümüydü. Orada zehirli oklarıyla pusuya yatmış, görünmez soyguncular ve kiralık katiller var. Öldürücü ok kalbime mi saplandı yoksa?

Aç gözlü bir canavara dönüştüğümü hissettim. Tıpkı ulusun adsız olanının cinayet oburluğuyla sevgili prensine saldırması gibi, yüreğim, yüksek ve sevgili olana, prensime ve kahramana öfkeyle dik dik baktı. Cinayeti içimde taşıyordum çünkü bunu önceden görmüştüm.

Savaşı içimde taşıyordum çünkü bunu önceden görmüştüm. Kendimi ihanete uğramış hissettim ve kralımın yanına uzandım. Neden böyle hissettim? O, olmasını dilediğim gibi değildi. Beklediğimden başkaydı. Benim anlamıma göre kral olmalıydı, kendi anlamına göre değil. Benim ideal dediğim şey olmalıydı. Ruhum bana boş, tatsız ve anlamsız göründü. Ama gerçekte onun için düşündüğüm, benim idealim için geçerliydi.

Bu bir çöl görümüydü, kendi ayna imgelerimle mücadele ettim. Bu benim iç savaşımdı. Ben kendim katil ve katledilendim. Öldürücü ok kalbime saplanmıştı ve anlamını bilmiyordum. Düşüncelerim bedenimin her yanma zehir gibi yayılan cinayetti ve ölüm korkusuydu.

İşte insanların yazgısı buydu: Birinin ölümü insanların yüreklerine fırlatılan zehirli bir oktu ve en amansız savaşın kıvılcımı olmuştu. Bu cinayet yetersizliğin iradeye içerlemesi, bir başkası tarafından yapılmış olsaydı denen bir Yahuda ihaneti. Hâlâ günahımızı taşıyacak bir keçi arıyoruz.

Sh:131-134

Kaynak: Carl Gustav Jung, Kırmızı Kitap, Liber Novus, Orijinal Adı The Red Book, Liber Novus, İngilizceden Çeviren: Okhan Gündüz Yayına Hazırlayan: Sonu Shamdasanı 2. basım, 2016 İstanbul

YANLIŞ KONUŞTULAR VE YIKILDILAR

Not: Aşağıdaki yazı başlığı açıklamak için alıntılanmıştır.

Hzl: Prof. Dr. Nevin SELEN

İlk kez 1493 yılında **söz söyleme sanatı hakkında** bir eser yazılmışsa da, bütün çalışmalar antik çağ söz söyleme sanatının aktarımından ileri gidememiş ve bu nedenle gelişememiştir. Bir sanat, aktarıldığı alanda beslenecek olan ve doğuşuna neden olan motifleri bulduğu taktirde gelişir. Oysa iki çağ motiflerinin niteliği farklıydı; bunun doğal sonucu ise, aktarmanın istenen sonucu vermemesidir. Aynı koşullar, aynı nedenler olmadıkça aktarılan sanat aktarıldığı toplumun sosyal, siyasal ve kültürel yapısına uymadıkça gelişme alanı bulamaz. **Antik çağda demokrasinin ürünü olan bu sanat, Avrupa, özellikle Almanya'da, köylü kitlesinin, burjuvaziye karşı ayaklanmasıyla dünyevi alanda yer almıştır. Çünkü, köylünün hakkını arayan sesinin duyurmak için tek haberleşme aracı *konuşmaktır.*** Bu da daha çok Almanya'ya nazaran daha güçlü bir merkezi sistemle idare edilen İngiltere'de gerçekleşmiştir.[37] 30 yıl savaşlarının ortaya çıkardığı sosyal, siyasal, ekonomik bunalımları çözmek için yine tek araç halk topluluklarında yapılan *konuşmadır.* Bu gereksinme, sanatı körüklemiş ve 1634 yılında Matthâus Meyfart'ın "Teutsche Rhetorica" adlı eseri çıkmıştır. Yine antik retoriği örnek alan bu eser, çok başarılı olmamakla beraber, hitabetin önemini ortaya koyması bakımından kayda değer. Daha sonra Augustiner Kilisesinin papazı olan Matthâus etrafına birçok öğrenci toplamış ve onlara hitabetin kural ve kanunlarını öğretmeye çalışmıştır. Her meslekten herkesin anlamlı güzel konuşmasının gerekli olduğunu ileri sürmektedir.[38]

1634-1662 yılları arasında, bu alanda yazılmış esere rastlanmamaktadır. **Çünkü, tiranlık yalnız efendilere konuşma olanağı vermiş, halkı susturmuştur.** 1662 yılında Balthasar Kindermann "Deutsche Redner" adlı altında bir eser yayınlamış ve bu eser bir iki kere bastırılmıştır. Antik hitabet sanatına dayanarak yazılmış olan bu eserde, her tür konuşma için örnekler verilmekte ve bu sanatın gerektiği gibi işlenmesi hususunda hazırlan- maktadır. Kaspar Stieler'in Kindermann'ın bu eserini 20 yıl sonra tekrar yayınlaması, bu alanda böyle bir çalışmaya ne kadar susanmış olunduğunu, buna rağmen kısır kaldığını göstermeye yeterlidir.[39]

Baştan beri işaret edildiği üzere, genellikle sadece kulağıyla algılamamağa alıştığından, okuma yazmadan yoksun olan alıcı, yazılı metni okuyamayacak okusa bile göze hitabedileni algılama yeteneğini edinmediğinden yazılı mesajı kavrayamayacaktır.

Bunu anlayan Luther, yalın bir dille yazmış ve en önemlisi yazdığını okumuştur. Böylece Luther, söz söyleme sanatı alanında, kilise kürsüsünden yaptığı konuşmalarla "Kürsü Hatibi Eğitmeni" (Erzieher des Kanzel- redners) olarak yer almıştır[40].

Luther'e göre kelâm, tanrı verisidir. "Hikmet, zor kullanarak değil, kelâmla idare eder; insan oğlunu kelâmla eğitir, kelâmla avutur, tüm ıstırapları kelâmla hafifletir.[41] Tanrı verisi olan kelâmın

---

37 Hildegard, Gauger, Die Kunst derpolitischen Rede in England, *Tübingen Niemeyer, 1952, S. 7. V.Ö., Damaschke, op. cit. S. 237. V.Ö.*

38 Friedrich August G. Tholuck, *Lebenszeugen der lutlıenischen Kirche aus allen Standen vor. u. während der Zeit des* 30. *Krieges,* Berlin 1859, S. 209, V.Ö.

39 Stoetzer, op, cit., S. 72 V.Ö.

40 Weithase, op., cit., S. 81.

41 Weithase, op. cit. S. 82'den Tischreden, C. I. Nr. 1040 Weimar, 1912, S. 525.

büyüleyici gücüne sık sık değinen Luther "**Tanrı kelâmının gücü öylesine büyük ki, insan oğlunun dudaklarından çıkıveren tanrı kelâmı, güçlü bir ruh olan şeytanı o anda yenilgiye uğratabilir.**[42] diyor. Tanrı verisi kelâmının gücüne olduğu kadar, kul sözünün de gücüne inanan ve önem veren Luther, "tanrı kelâmı" (Gotteswort) ile "insan sözü" (Menschenwort) arasında kesin bir ayırım göstermekte, insan sözünü "optima dei creatura, ad poti- mum usum creata" diye tanımlamaktadır.[43]

Luther, antik çağdaki "**söz söyleme sanatı**" anlayışından ayrılır ve dialeatikle retoriği karşılaştırır. Dialektiğin kısa ve öz üslûbuna karşın, retoriğin ağdalı üslûbunu yerer: "Dialectica spricht: Gib mir zu essen, Retorica spricht: Ich bin heitt henk den gantzen tag schwerlich gangen, bin muhet, kranck, hungerig elc. hab michts gessen; lieber gib mir doch ein gutt stuck fleisch, ein gutten pratten, ein gutt humpen bir gib mir trinck hen."[44]

"**Bana yiyecek ver**" diyen dialektiği karşı retorik: "Tüm gün meşakkatle yürüdüm; yorgun, hasta, açım vb. hiç bir şey yemedim; kıymetlim bana bir parça et, bir parça kızarmış birşey, içmek için de bir bardak bira ver" diyerek, en olağan günlük bir ihtiyaç için bile ağır ve karmaşık bir üslûp kullanır.

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere, iyi ve düzgün konuşmaya Reform çağında çok önem verilmekte, sözün gücüne inanılmakta, antik çağın söz söyleme üslûbu, yerini yavaş yavaş, az ve özlü konuşmaya bırakmaktadır. Başka deyişle, az sözle çok şey ifade etmek gibi, dilde geçerli olan "enerji tasarrufu" kanunu Luther'in dialektiği retoriğe yeğ tutması, kendi deyimiyle: "Dialectica docetrhetorica movet" **(Dialektik öğretir, reotik harekete geçirir)** sözleriyle açıklanabilir[45].

Gerçekten, saydığımız ünlü hatiplerin, kitleleri ardından sürükleyen siyasal alanda yeni sayfalar açan konuşmaları, Luther'in görüşünün isabetli olduğunu ortaya koymaktadır. Luther'in din alanında yaptığı reformun, ülkede süratle yayılması, göze hitabeden cansız, kansız harflerin meydana getirdiği İncil çevresinin okunmasından çok, bu çeviriyi kilise kürsüsünden bizzat kendisinin, dile can ve kan veren ritim, tonlama vb. gibi özelliklere dikkat ederek okuması sağlamıştır. "**Çevirisi yalnız gözle değil, kulakla da algılanmalıydı ki amacına ulaşsın**"[46]

Özet olarak, reform çağında, Luther yazı dilinde olsun, konuşma dilinde olsun çok önemli rol oynamış, Almanlar bu çağda Luther sayesinde, kendi dillerine önem vermeyi düzgün konuşmayı öğrenmişlerdir[47].

Bunu izleyen Barok çağında ise, dili arılaştırmak ve dilin yazım kurallarını saptamak amacıyla dil cemiyetleri kurulmuştur. Ancak bu uğurda çalışan yazarlar ve onların üye oldukları dil cemiyetleri, "hitabet sanatın" dan çok (Redekunst), "konuşma sanatı" (Sprechkunst) ile uğraşmışlar, başka deyişle, dili anlaştırmanın yanı sıra seslerin çıkış kurallarını saptamayı amaç edinmişlerdir.

Ağdalı ve onomatopoetik üslûbun geçerli olduğu Barok çağın da, Hörsdöffer, konuşma sanatının da önemini belirtenlerden biridir. Ancak antik çağın retorik etkisi izlerini kaybetmiş

---

42 Weithase, op. cit. S. 85'den Tischreden, C. IV. Nr. 4081 Weimar, 1916, S. 122.

43 Ludwig Meyer, "Luthers Stellung zur Sprache", (Dissertation), Hamburg 1930, S. 34. Weithase, op. cit. S. 83'den.

44 Weithase, op. cit. S. 83'den. Thischreden C. II. Nr. 1698, S. 186 Daha başka örnekler için bk. loc. cit. Nr. 2629 b. S. 559, C. III. Nr. 3237 a ve b, S. 230/ 1.

45 Weithase, İbid., S. 89'dan Tischreden, C. I. Nr. 2199 b. S. 360.

46 Fritz Schweinsberg, Vorlesen, Vortrâgen und Erzâhlen, *Heidelberg 1957 S. 25.*

47 Weithase, op. cit., S. 98.

* *Kelimenin yalın anlamı "telâffuz" (Aussprache) olmakla beraber, antik çağda bu kavram altında, yazı dilini canlandırmak, yazıları dile getirmek" (Vorlesen, vortrâgen) diyebileceğimiz, yani alıcının kulağına ulaştırmak, başka deyişle, halk önünde bir metni yüksek sesle okumak ankşlmaktadır.*

değildir.

17. yüzyılda, sanatkâr, şair ve dilbilimciler yazı ve konuşma dili üzerinde çalışmışlar, fakat söz söyleme sanatını, bu çağda ilk kez ele alan Chris- tian Weise olmuştur. Antik çağda, söz söyleme sanatının en önemli basamaklarından biri olan "pronuntiatio"* yu söz söyleme sanatı alanına sokan Christian Weise:

"Drum lerne ich zur Rede schicken

Die muB des Geistes Bote seyn...

Die Zunge muB sich frey gewehnen

Der Mund muB in der Arbeit stehn

So kan das Werck den meister kröne

Dass wir im vollen lobe gehn

Nun fange was zu reden an

Dass ich dich besser sehen kan"[48]

Konuşma yeteneğini edinmeliyim

Çünkü odur ruhun elçisi...

Dilimi serbestçe hareket ettirmeliyim.

Ağzım rahatça çalışmalı

Böylece bu eylemin ustası olmalı

Ki kişinin övgüsü yapılmalı

Haydi başla söylemeye bir şeyi

Ki daha iyi tanıyabileyim seni............. "

diyerek konuşma dilinin, yazı dili karşısındaki gücünü belirlemeğe çalışmıştır. Yazarın seçtiği sözcükler ve kurduğu cümlelerle belirtmeğe çalıştığı nüansları, konuşmacı daha etkili araçlarla belirtebilir.

Ölü harfler, okuyucunun gözü önünde cansız yattığı sürece, yazar, alıcısına, mesajın hangi yönünü daha önemle ve hangi maksatla iletmek istediğini belirtemez; oysa aynı mesaj, konuşmacının ağzında canlanıp dile geldiğinde, ses tonunu yükseltmek, uzun ya da amaca uygun biçimde, kelimeler arasında duraklamalar yapmak, bir kelimeyi ya da cümleyi maksada uygun biçimde çeşitli tonlarda tekrarlamak, alıcıya, vericinin fikir ve aynı zamanda, daha önemlisi maksadını açık seçik iletecektir. Oysa yazılı metin, sadece fikri iletir.

Sh: 11-13

Kaynak: Ankara Üniversitesi/DIL VE TARİH –COĞRAFYA Fakültesi Dergisi, Cilt XXIX - Sayı : 1 - 4 Ocak - Haziran 1971-Temmuz-Aralık 1978

---

48 *Christian Weise,* Neue Erlauterter Politischer Redner, *Leipzig, 1684, S. 331.*

BİR BEDENDE İKİ BEYİN: BİRİ KAFATASIMIZDA, DİĞERİ KARNIMIZDA

Deniz TİPİGİL

İki beyin, bir beyinden iyidir. En azından, biri omuriliğin üzerinde, diğeri ise karın bölgesinde (mide ve bağırsakların bulunduğu ve "Enterik Sinir Sistemi" olarak adlandırılan bölgede) yer alan iki beynin, yakın, hatta bazen çok yakın ilişkisini anlatmanın mantığı bu diyebiliriz.

İkinci Beyin *isimli kitabın yazarı olan ve Columbia Üniversitesi Hücre Biyolojisi Departmanını yöneten Dr. Michael Gershon için, bu iki beynin arasındaki bağlantı, çok da hoş olmayacak kadar açık ve net. Kendisinin bu konudaki açıklaması dikkate değer:*

"Ne zaman Ulusal Sağlık Enstitüsü'nü bir bağış talebimizi görüşmek için arasam, karnımdaki beynin acı veren etkisinin bir kez daha farkına varıyorum."

Aslında, topluluk önünde bir konuşma yapmadan önce karnında kelebeklerin uçuştuğunu, sınav öncesi gecelerde bağırsak bölgesinde acil çözümlenmesi gereken faaliyetler olduğunu hissetmiş olan herkes, bu iki farklı sinir sisteminin işleyişini deneyimlemiştir. İki beynin arasındaki ilişki, bedenimizdeki gerek fiziksel, gerekse psikiyatrik pek çok sorunun tam da kalbinde yer alıyor ve anksiyete, depresyon, spastik kolon (mukoza koliti), ülser ve Parkinson hastalığı gibi hastalıkların belirtileri, beyinde ve bağırsaklarda açığa çıkıyor.

California Üniversitesi'nden Prof. Dr. Emeran Mayer, "Anksiyete ve depresyon sorunları yaşayan hastaların büyük çoğunluğu, aynı zamanda gastrointestinal *(mide ve bağırsakları bir arada anlatan genel terim)* problemler de yaşıyorlar," *diyor. Enterik sinir sisteminin görevi, sindirim sistemini, yemek borusundan mideye, ince bağırsaktan kalın bağırsağa, her bakımdan ve tümüyle yönetmek. İkinci Beyin ya da Küçük Beyin tüm bunları, aynı büyük beynimizin kullandığı araçlarla, yani neredeyse otonom bir sinirsel dolaşım ağıyla, nörotransmitterler (nöronlar, sinir hücresi) arasında ya da nöronlar ile başka türden hücreler arasında iletişimi sağlayan kimyasallar) ve proteinlerle başarıyor. Bağımsızlık, enterik sinir sisteminin karmaşıklığının bir işlevi. Ohio Üniversitesi'nde konu üzerine çalışan ve dahiliye, fizyoloji ve hücre biyolojisi alanlarında profesörlük unvanı taşıyan Jackie Wood, İkinci Beyin olarak adlandırılan bu sistem hakkında,* "Tabiat Ana, 100 milyonlarca nöronu beyinde ya da omurilikte toparlayıp, bunları mide ve bağırsakların olduğu bölgeye uzun bağlantılarla göndereceğine, tam da o bölgenin yanında yer alan ağların bu işi yapmasını sağlıyor," *diyor. İki beyin ve işleyişleri bir bilim kurgu öyküsü gibi görünse de, evrimsel bir gerçekliği anlaşılır kılıyor. Prof. Wood'un ifadesiyle,* "Beyinlerin yaptığı şey, davranışları kontrol etmek. Karnınızdaki beyin, sistemindeki sinir ağları içinde çeşitli davranış programları bulunduran bir kütüphane gibidir. Karnımızdaki beynin kütüphanesinden hangi davranış programının seçilip işletileceğini ise, sindirim sisteminizin durumunu belirliyor." *İkinci Beyin, sistemindeki besinleri ve içeriklerini değerlendiriyor, karar veriyor ve harekete geçerek bir refleksi başlatıyor ve tüm bunları, merkezi sinir sisteminden gelen oldukça küçük bir yardım ile baştan sona kendi başına yapıyor.*

İkinci Beyin*'in yazarı Prof. Gershon,* "Enterik Sistem basıncı gözlemliyor, sindirim sürecini gözlüyor. Besinleri saptıyor ve bunların içerdiği asit ve tuzları ölçüyor. Aynı küçük bir laboratuvar gibi," *diyor. Karnımızdaki beyin üzerine, bunca bilimsel bilgi paylaştıktan sonra, tam da bu konu üzerine Heribert Watzke'nin aşağıdaki linkte yer alan sunumunu izlemek şart. İnsan türünün, pişirme tekniklerini keşfetmesi ile başlayan ve özellikle beyin ile bağırsaklar ve midenin yer aldığı karın bölgesinde etkilerini gösteren evrimsel dönüşümüyle açılan sunum, günümüz insanının beslenme yöntemlerine kadar uzanırken, bedenimizdeki iki beyinin ilişkisini de tüm açıklığıyla anlatıyor. Heribert Watzke'nin sade ve espritüel üslubuyla 15 dakikaya sığdırdığı bu muhteşem sunumu, Türkçe altyazı seçeneği ile izlemeniz mümkün.*

http://www.ted.com/talks/heribert_ watzke_the_brain_in_your_gut **Kaynaklar:**

http://www.scientificamerican.com/article/ gut-second-brain/ http://www.nytimes.com/2005/08/23/ health/23gut.html?pagewanted=all&_r=0 http://www.nytimes.com/books/99/01/17/ bib/990117.rv043020.html
https://www.facebook.com/newscientist

Kaynak: Düşün ü yorum, Anadolu Aydınlanma Vakfı Sosyal ve Kültürel Bülteni • Sayı 48 • Mayıs 2014 • Ücretsizdir

HERİBERT WATZKE: THE BRAİN İN YOUR GUT

Turkish translation by Isil Arican, reviewed by Sancak Gülgen. More talks in Turkish

Translated by Isil Arican

Reviewed by Sancak Gülgen

0:12

Bu teknoloji bizim yaşantımızı çok etkiledi. Tarihimizin gelişimini değiştirdi. Ama bu öylesine yaygın, öylesine gözle görünmez ki çok uzun bir süre boyunca insanlığın evriminden bahsederken onu da hesaba katmayı unuttuk. Ama bu teknolojinin sonuçlarını hala görüyoruz. Şimdi küçük bir test yapalım. Herkes yanında oturana doğru döndün lütfen. Komşunuzla yüzyüze bakın. Balkondakiler de, lütfen. Gülümseyin, gülümseyin. Ağzınızı açın. İyice gülümseyin. (Gülüşmeler) Peki, — Hiç köpek dişi görüyor musunuz? (Gülüşmeler) Komşularınızın ağzında vampir dişleri görüyor musunuz? Elbette ki hayır. Çünkü diş anatomimiz aslında çiğ eti kemikerinden sıyırmak ya da lifli yaprakları saatlerce çiğnemek için tasarlanmamış. Daha çok yumuşak, lapa gibi, liften fakir ve kolay çiğnenen ve sindirilebilen besinler için tasarlanmış. Fast food'dan bahsediyorum adeta, değil mi?

1:35

(Gülüşmeler)

1:37

Dişlerimiz pişmiş besinler için Yüzümüzün tam ortasında yemek pişirmenin, besinleri değişikliğe uğratmanın bizi biz yaptığının ispatını taşıyoruz. Bence, kendimizi nasıl tanımladığımızı değiştimemiz lazım. Kendimize omnivor diyoruz. Aslında bence koktivor demeliyiz — (Gülüşmeler) yemek pişirmek anlamına gelen coquere kelimesinden. Bizler, pişmiş yiyecekler yiyen hayvanlarız. Yo, yo yo. Daha da doğrusu — yaşamı pişmiş besinlere bağlı hayvanlarız. Bu nedenle yemek pişirmek çok önemli bir teknoloji. Bir teknoloji. Sizi bilemem ama ben hoşuma gittiği için yemek pişiriyorum. Ve başarılı olmak için bir nevi tasarım yapmanız gerekir. Yemek pişirmek çok önemli bir teknoloji, öünkü hepimizi bu güne getiren bir özelliği ona borçluyuz: büyük beynimiz, sahip olduğumuz bu muhteşem serebral korteks. Beyinlerimiz büyüdüğü iin bu günlerde okul ücreti ödüyoruz. (Gülüşmeler) Ama metabolik anlamda aynı zamanda pahalıya da mal olurlar. Biliyorsunuz, beynimiz vücut ağırlığımızın yüzde 2-3'üne sahip olduğu halde kullandığımız enerjinin yüzde 25'ini harcar. Çok pahalıdır. Peki bu enerji nereden geliyor? Elbette ki besinlerimizden. Eğer çiğ besinler yersek içlerindeki enerjiyi tam olarak açığa çıkaramayız. Bu nedenle atalarımızın en büyük becerisi bu muhteşem teknolojiyi keşfetmek oldu. Gözle görünmeyen bir teknoloji, herkesin her gün uyguladığı bir şey. Yemek pişirme sayesinde mutasyonlar, doğal seleksiyon ve çevremiz bize şekil verdi.

3:28

Yani, eğer düşünecek olursanız yemekler ve yemek pişirme bu müthiş insanlık potansiyelini ortaya çıkardı, o zaman besinler hakkında neden kötü çeyler söylüyoruz? Neden hep bunu yap, bunu yapma bunu yemek sağlıklı, bu sağık için kötü ayrımları var? Benım için en iyi haber geriye bakıp, şu insanlığın sonsuz potansiyelini özgür bırakma özgür bırakmaya devam etmek hakkında konuşmak olurdu. Bakın, yemek pişirmek aynı zamanda göç eden bir tür olmamızı sağladı. Afrika'dan iki defa göç ettik. Tüm ekolojik ortamlarda çoğaldık. Eğer yemek pişirebilirseniz size hiç bir şey olmaz çünkü ne bulursanız, onu bir şekilde dönüştürmeyi deneyeceksiniz. Aynı zamanda beyninizi de çalışır halde tutar. Bakın bu formülü kullanan çok basit ve kolay bir teknoloji mevcut. Yemeğe benzeyen herhangi bir şeyi alın ve onu dönüştürün, böylece çok iyi, kolay elde edilebilir bir enerji kaynağınız olur.

4:27

Bu teknoloji iki organı etkiledi beyin ve barsaklar, bunları etkiledi. Beyin büyürken, barsaklar kısaldılar. Tamam, gözle görülmediğinin farkındayım. (Gülüşmeler) Ama boyu, vücüt kütleme göre diğer primatlara göre %60 kısaldı. Tek nedeni ise pişmiş besinlerin daha kolay sindirilebiliyor olması.

Biliyorsunuz, büyük bir beyine sahip olmak ciddi bir avantaj, çünkü bu şekilde çevrenizi etkileyebilirsiniz. Yaptığınız buluşların teknolojilerini etkileyebilirsiniz. Yenilikçiliğe ve buluş yapmaya devam edebilirsiniz. bakın, büyük beyin bu değişiklikleri yemek pişirme için de yaptı. Peki bu gösteriyi ne şekilde yönetti sizce? Nasıl müdahale etti? Nasıl bir kriter kullandı? Aslında lezzeti bir ödül ve enerji kaynağı haline getirdi. Biliyorsunuz, beş tadı ayırdedebiliyoruz, bunlardan üçü hayatta kalmamızı sağlıyor. Tatlı- Enerji demek. Umami- et tadında bir lezzet. Kaslarınız için proteinlere ihtiyacınız var, yeniden yapılanmak için. Tuzlu, çünkü tuza ihtiyacınız var, yoksa vücudunuzdaki elektrik sistemi çalışmaz. Bunun dışında sizi koruyan iki tad daha var — acı ve ekşi, sizi zehirli ve bozuk besinlerden korumaya yarıyorlar. Elbette bunlar genlerinize işlemiş, ama biz artık bunları seçkin bir şekilde kullanmayı öğrendik. Bitter çukulatayı düşünün. Ya da yoğurdun asitli (ekşi) tadını — harika bir lezzet — özellikle de çilekle beraber.

6:01

Kısaca bu tip karşımlar yapabiliriz çünkü biliyoruz ki yemek pişirerek, bunları dönüştürmemiz mümkün. Ödül ise: çok daha karmaşık ve özellikle de bütünsel bir beyin yapısı farklı değişik elementlerden oluşmuş, dış etmenler, iç etmenler, nasıl hissettiğimiz ve bezer konular hepsi bir arada. Belki de bazen öylesine aç oluyorsunuz ki sevmediğiniz bir şeyi yemek bile sizi tatmin edebiliyor. Yani tatmin hissi çok önemli, Daha önce söylediğim gibi, enerji gereklidir.

6:37

Şimdi, nasıl olmuş da barsaklar bu gelişime katılmışlar? Barsakların fazla sesi çıkmaz, daha çok hisleri vardır onların. Sindirim konforu benzetmesini kullandım ama aslında barsağın esas ilgilendiği şey sindirim konforsuzluğudur. Mideniz ağrırsa, şişkinlik hissederseniz, muhtemelen nedeni yanlış bir şeyler yemenizdir, ya da yanlış pişirilmiş birşeyler ya da başka bir şey hatalıdır. Bu nedenle benim hikayem iki beynin hikayesi, çünkü sizi şaşırtabilir ama, barsaklarımızda neredeyse tam anlamıyle gelişmiş bir beyin var. Şimdi salondaki yöneticilerin "Bize bilmediğimiz bir şey söyle, barsak önsezisi (gut feeling) bizim hep kullandığımız şey." dediklerini duyar gibiyim. (Gülüşmeler) Aslında bunu hepimiz kullanıyoruz, epey de faydalıdır. Çünkü barsaklarımız doğrudan limbik sistemimizle bağlantılıdır. Birbirleriyle konuşurlar ve kararlar alırlar. Bu şu anlama geliyor burada bir beyin sahibi olunca sadece büyük beynin yemekle konuşması yetmiyor, aynı zamanda yemeğin de bu beyinle konuşması lazım, çünkü aslında her iki beyinle de konuşmayı öğrenmemiz gerekli.

7:49

Bir de barsaklarımızdaki beyin var, bu beyinle de konuşmayı öğrenmemiz lazım. Bundan 150 yıl önce, anatomistler çok dikkatli bir şekilde barsağı tarif ettiler — burada barsak duvarının bir modelini görüyorsunuz. Sindirim kanalı üç kısımdan oluşuyor — mide, ince barsak ve kalın barsak. Bu yapının içinde, iki tane pembe tabaka görüyorsunuz, bunlar aslında kas tabakaları. Bilim adamları kaslar arasında sinir hücreleri olduğunu buldular, çok sayıda sinir hücresi, aslında kas dokusunu delerek geçiyor, submukoza dokusunu da geçiyor aslında burası bağışıklık sisteminin tüm yapıtaşlarına sahip. Barsaklar, aslında vücudunuzu koruyan en büyük bağışıklık sistemi elemanlarından biri. Mukozayı delip geçiyor. Bu tabaka aslında yutarken besine dokunan tabaka burada da sindirim oluyor, lümen içinde. Şimdi, eğer barsakları bir düşünecek olursanız onları uç uca koyabilseniz 40 m uzunluğu gelirlerdi. Bir tenis kortunun uzunluğu kadar. Eğer bütün kıvrımlarını açabilsek bütün kırışıklıkları düzleştirebilsek 400 metrekarelik bir yer tutardı.

8:51

Şimdi, bu beyin kasları hareket ettirme ve yüzeyi savunma görevini üstleniyor elbette bir de yediklerimizi sindiriyor. Kısaca size kendi başına çalışan (otonom) bu beyinle ilgili bir bilgi vereyim, bu beynin 500 milyon sinir sistemi hücresi mevcut, 100 milyon tane nörona sahip— neredeyse bir kedi beyni büyüklüğünde, yani buralarda kendi başının çaresine bakan ufak bir kedicik uyuyor, yediklerini optimize ediyor sürekli. İçinde 20 adet değişik nöron mevcut, aslında bir domuz beyninde bulabileceğiniz kadar çeşitliliğe sahip, kendi aralarında otonom devreler aracılığı ile çalışan 100 milyar

nörona sahip kapalı bir devre. Besini hissediyor, ona tam olarak ne yapması gerektiğini biliyor. Kimyasal olarak besini algılıyor, daha da önemlisi mekanik yollarla da, çünkü besini hareket ettirmesi lazım, içindeki farklı maddeleri karıştırması lazım, sindirim için bu şart. Kas kontrolü çok ama çok önemli biliyorsunuz hepimizin refleksleri vardır. Bu nedenle, özellikle de çocuksanız ve sevmediğiniz besinle karşılaşırsanız öğürürsünüz. Bu reflexi ortaya çıkaran, bu beyninizdir. ve son olarak da bu moleküler makinenin salgılarını da kontrol ediyor. pişirdiğimiz yemeği sindiren salgılar bunlar.

10:05

Peki, iki beynimiz birbiriyle nasıl haberleşiyor. Burada robot biliminden bir model ödünç aldım, Buna kapsama altyapısı diyoruz. Demek istenen şu, bizim katmanlı bir kontrol sistemimimiz var. Alt tabaka, barsağımızdaki beynin kendi hedefleri var — sindirim savunması— ayrıca bu bütünlük sağlamaya yarayan ve davranışlarımızı oluşturan daha üst bir beyin var. Şimdi ikisine de bakın — bakın bu mavi oklar— ikisinde de aynı besin var: lümende ve barsak yüzeyinizde. Büyük beyin sinyal üretiyor, ki bu sinyaller daha düşük beynin çalıştırdığı programlardan kaynaklanıyor. Buradaki kapsama şu anlama geliyor yukarıdaki beyin, aşağıdakinin işine karışabilir. Onun yerini alabilir, hatta aslında onun sinyallerini etksizileştirebilir. Eğer iki tip sinyale bakacak olursanız — mesela açlık sinyali. Eğer mideniz boşsa, midenizden gherlin denen bir hormon salgılanır. Bu çok güçlü bir sinyaldir. Beyine gider ve der ki, "Git ve ye." Ayrıca dur sinyalleri de vardır. hemen hemen sekiz tane farklı dur sinyalimiz var. Ama benim gibiler bu sinyalleri pek de dinlemiyorlar. (Gülüşmeler)

11:16

Peki, eğer büyük beyin bu gönderilen sinyali görmezden gelirse ne olur? Eğer açlık sinyalini görmezden gelirseniz anoreksi denen hastalığa tutulursunuz. Sağlıklı bir açlık sinyali yaratmak yerine, beyin bu sinyali görmezden gelir ve barsakta farklı süreçler başlatır. Daha sık görülen tür ise aşırı yeme durumu. Bu durumda beyin sinyali alır ve onu değiştirir, biz de yemeye devam ederiz, sekiz sinyalimiz birden, "Dur artık. Yeter. Yeterince enerji aktarımı yaptık." deseler bile. İlginç olan şu ki bu alt kısımdaki tabakada, barsakta sindirilecek maddelerin en son ulaştığı bu noktada ne kadar çok sindirilmemiş besin varsa bu sinyal o kadar da kuvvetlenir. Bariyatrik cerrahi sırasında bulduğumuz bir şey bu. O zaman sinyal aşırı yüksek olur.

12:13

Şimdi yemek pişirme ve tasarım konusuna geri dönelim. Büyük beyinle nasıl konuşacağımızı öğrendik — lezzet ve ödüller yardımı ile, biliyorsunuz. Peki, barsaktaki beyinle ne şekilde konuşabilirz ki, bu beyin öylesine yüksek sinyaller üretsin ki büyük beyin bu sinyalleri görmezden gelemesin? Böyle olursa, hepimizin hoşuna gidecek bir denge durumu oluşacak — açlıkla tokluk araasındaki denge. Şimdi size bizim araştırmamızdan çok küçük ve kısa bir iddia sunacağımç Bu yağların sindirimi. Sol tarafta bir yağ damlacığı görüyorsunuz, zeytinyağı. Bu zeytinyağı damlası enzimlerin saldırısına uğruyor. Bu laboratuvar ortamında yapılmış bir deneyç Barsak içinde çalışmak çok zor. Şimdi, herkes yağ damlası ayrıştığında bileşenleri serbest kaldığından bunların ortadan kalkacağını kaybolacağını sanıyor, çünkü emiliyorlar. Aslında olan şey şu, çok hassas bir yapı ortaya çıkıyor. Umarım görebiliyorsunuzdur ortadaki resimde halka şeklinde yapılar var, bunlar su. Tüm bu sistem, daha fazla miktarda enzimin kalan yağa saldırmasını sağlayacak kocaman bir yüzey alanı oluşmasını sağlıyor. Son olarak, sağ tarafınızda, bir baloncuk görüyorsunuz, vücudun yağ molekülünü emeceği hücre benzeri bir yapı bu. Şimdi, eğer bu lisanı — bu yapıtaşlarından oluşan lisanı— alır, daha uzun ömürlü hale getirir ve barsak lümeninden olduğu gibi geçebilmesini sağlarsak daha güçlü sinyaller üretmesi mümkün olabilir.

13:51

Bu nedenle, yaptığımız araştırma — aslında diğer üniversitelerde de yapılan araştırma — bu noktaları düzeltmeye ve şu soruyu sormamıza yarıyor: Nasıl olur da — bu size çok tuhaf ve iddialı gelebilir ama — yemek pişirme şeklimizi değiştirebiliriz? Nasıl yemek pişirebiliriz ki bu iletişimi artırabilelim? Bu nedenle burada olan şey Omnivor'un İkilemi değil, Koktivor'un Fırsatı, çünkü hepimiz son iki

milyon yıl boyunca lezzet ve ödül içim kendimizi ödüllendirmek ve tatmin etmek için oldukça sofistike yöntemlerle yemek pişirmeyi öğrendik. Eğer yapıtaşına öğrenmemiz gereken bu alt yapıyı da öğrenir öğrenmez ilave edebilirsek oldukça ilkel olan bu yemek pişirme eyleminin enerjisini daha önceden ortaya çıkan enerjiyle birleştirmemiz mümkün olacaktır. Yani, yemek pişirmek gerçekten de çok önemli bir eylem. bence, felsefeciler bile değişime açık olmalı ve bizi biz yapan şein yemek pişirmek olduğunu kabul etmeliler.

14:53

Ben şöyle diyorum, "coquo ergo sum." Yani, pişiriyorum, öyleyse varım. Çok teşekkürler.

15:00

(Alkışlar)

BETERİN BETERİ VAR

Senin derdin dert midir benim derdim yanında

Hiç kimsede gördün mü böyle dert hayatında

Otur şöyle yanıma dinle bak dertlerimi

Anlatınca ağlama deşme benim derdimi

Beterin beteri var haline şükret dostum

Yıllardır mutluluğun her gün peşinden koştum

Daha bir çok derdimi ben sana anlatmadım

Genç yaşta saçlarımı boşuna ağartmadım

Tanrım bile unutmuş dertlerime dur demez

Bir insanın üstüne bu kadar dert yüklenmez

Kaderim beni böyle meyhanelere attı

Günahım neydi bilmem beni böyle yarattı

Beterin beteri var haline şükret dostum

Yıllardır mutluluğun her gün peşinden koştum

Daha bir çok derdimi ben sana anlatmadım

Genç yaşta saçlarımı boşuna ağartmadım

KÖTÜLÜĞÜ İYİLER YAPMASIN

Kızdığımız insanlar vardır. Hak ederler. O şekildedirler ki yüreğimiz soğumaz, yüzlerce kez kızarız.

Kızmak zor olanı başarmaktır. Düşünün, biri gerçekten çok kötü, kızınca içinizden söylenen gizli sesi çıkarıp ona yönelttiğinizde o kişi belini bir daha doğrultamaz. Kötülüğünün üstüne bizim nedenimizle karlar yağar. Bu dağları oluşturur. Güneş'de buz dağlarını eritemeyince o kişi kötülüğünden çıkamaz. Anlatılır:

İtaatsizlikte bulunan çocuğundan şikâyete gelen bir babaya Abdullah İbn-i Mübârek sordu:

"Sen oğluna hiç beddua ettin mi?"

"Evet, canımı çok sıktığı zamanlarda ettim."

"Sen kendi elinle kötü yapmışsın çocuğunu. Baba ve annenin çocuğu hakkındaki duası ret olunmaz.

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem mübarek dişini kıran kavmine:

"Yâ Rab, kavmime hidayet eyle. Onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar!" diye dua etti. Sen de böyle bir anlayış içinde olsaydın; ziyan etmezdin. Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin bu sabrı ve metaneti, ziyan getirmedi, sonunda kavminin imanlarına sebep oldu." der.

Bu nedenle kötü anarken iyiye dönmesini sağlayacak ifadeler kullanmak daha doğru olacaktır.

Ayrıca kızmamızla kötünün şerride azalmayacaktır.

Yine Abdullah İbn Mubarek anlatıyor:

Şeyhim Abdulaziz Debbağ kuddise sırruhu'l-âlî Efendime bir gün sordum, dedim ki:

— **Efendim, zulüm ehlinden bir kısmının büsbütün tuğyanı şiddetlendi, inatları fazlalaştı, halk onlardan hoşlanmaz oldu. Herkes kendini onlardan uzak tutmaya çalışıyor. Böylesine beddua etmez misiniz?**

Allah kendisinden razı olsun, dedi ki:

— **Sözünü ettiğin zulüm ehlinin şu anda cehennemdeki sarayları henüz tamamlanmamıştır, geriye daha birçok sarayları da vardır, onlar tamamlanmadan ölmezler.**

Evet Şeyhimiz vefat etti, ama o zâlim adam hâlâ yaşıyor. Böylesine bir akıbetten Allah'a sığınır, Ondan selâmet dileriz. Allah daha iyisini bilir.

Yine şeyhimden bazı zulüm ve tuğyan ehlinden sordum ki onlardan biri bulunduğu makamdan azledilmişti, insanlar da bu duruma oldukça seviniyorlardı. Şeyhimle bu konuyu görüştüm. Bana şöyle buyurdu :

— Bırak onu, çünkü onun nisabı (devresi ve payı) henüz tamamlanmamıştır.

Nitekim Şeyhimin buyurduğu gibi o zâlim tekrar makamına geçti, eski hâlini buldu, şimdi hicri 1136'nın ramazanında bulunuyoruz, o zâlim hâlâ yaşıyor ve makamını koruyor. (Çünkü cehennemdeki sarayları daha tamamlanmadı, onun tamamlanmasını bekliyor.) (Kitab-ul İbriz, cilt, II, sh, 528)

Kötünün işinin rast gittiği düşüncesi de hakimdir.

Bir gün Davut aleyhisselâm kendisine zulmeden birine beddua etmiş icabet geç olmuştu. Davut aleyhisselâm bu duruma çok üzüldü. Allah Teâlâ

"Ey Davut! Sende bir kimseye zulmedersen, o da sana beddua ederse; Ben sana geç icabet ettiğim gibi onada geç icabet edeyim diye, isteğine geç cevap verdim"

Kul Allah Teâlâ´dan bir şeyi ister. Allah Teâlâ;

"Peki, fakat ben bunu sana, gerektiği bir vakitte vereceğim" der. Bu ya dünyada veya ahirette olur. Ahirette olan ise daha makbuldür. Çünkü ahirette isteme makamı olmayıp ceza ve mükâfat makamı vardır.

Bazı kötüklüklerde hayra vesile olur, bunun nedenini de bilemeyiz.

[Evliya derecesini bulmuş bir zat varmış. Kürsüye çıkıp vaaz ederken daima:

"Yâ Rabbî, hırsızlara haramilere rahmet kıl!" Diye dua edermiş. Sebebini sormuşlar. Cevaben:

"Ben Bağdatlı bir tüccardım, çok zengindim ve iyiden iyiye dünyaya dalmıştım. Bir gün sahradan geçerken, kervanımın birini haramiler soydu. Bu vak'adan biraz aklım başıma gelir gibi oldu. Bir başka geçişte, malımın bir kısmını daha gasbettiler. Üçüncüde ise, tîg u teber şâh-ı levend on parasız kaldım. Bu suretle aç ve bî-ilâç kalınca bir tekkeye iltica ettim. İşte orada Allah'ım bana bir kâmil mürşit ihsan etti ve bu devlete nail oldum. Bu nimete o haramîler yüzünden eriştiğim için onlara hayır duâ ediyorum," demiş.] (Ken'an Rifâî, Sohbetler, hzl: Sâmiha Ayverdi, İst, 2000, s.86)

Hâkimest yef'alullah-ı mâyeşâ

O zi ayn-ı derd engîzed deva

"Allah Teâlâ hâkimdir, istediğini yapar; o, derdin içinden deva çıkarır" (AYVERDİ, Sâmiha, Âbide Şahsiyetler, İst. 1976, s.10)

Allah Teâlâ kulun hakkında ceza vermek murat etse bile cedlerine ve nesillerine nazar ederek çok zaman bağışlamıştır. Onun için insanların kendi aralarındaki muamelelerinde sabırlı olması gereklidir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

RUHLAR ALEMİ

"Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindendir.

Size ancak az bir bilgi verilmiştir." İsrâ, 85

Ruh ve biz.

Herşey ruhun toprağa karıştırılmasıyla başladı.

İrade ve emir birleşince ruh kendini bu dünyada buldu.

Bu gelmenin nedeni iradenin takdiriyle oldu.

Olması gereken senaryolar zuhur ettikten sonra ruh yolculuğuna başladı. Dünyada olması istenilen beden arkadaşlığı içinde sebepler yaratıldı.

Celâlettin Suyuti sahih görüş olarak; ruh ile nefsi tek bir şey olarak kabul eder.

Ruh yalnız başına ve çoğalma özelliği yok olduğu halde beden ilişkisinde çoğalan olarak görüyoruz. Aslında ruhda unuttuğumuz en büyük bir husus onun cinsiyetsiz oluşudur. Ruhun cinsiyeti yoktur. Ancak bedenle olan ilişkisi sanki bir cinsiyet sahibi gösterdi.

Ruhun en büyük kazancı veya özelliği onun inançlı olmasıdır. Gelen haberlerde Allah Teâlâ'ya secde ettiği bildirilir. Fakat kâfir olanların ikili secdeyi yapmayıp bir secde ettiklerinden bahsedilir. Ancak secde yapıldıysa ve bunun bir ve iki ile ilişkilendirilme nedeni yoruma açıktır.

İlişkilerde ruhun kendi özelliklerini araştırmaya koyulduğumuzda hayatımızda kader dediğimiz birçok hususun içinde kendini kaybetmeye başlarız. Sevdiğimizi neden sevdiğimiz, nefret ettiğimizin kesin nefreti açık değildir. Bir anne çocuğu için can verirken, üvey çocuğuna nefretle bakmasının ruhun iyiliği ile alakalı olmayıp bilincin akışındaki veriler sonucu olmalıdır. Çocuk sevgisi bir ise bu anne neden nefret eder?

Beden bağının ruhla olan ilişkisi sınırlı olduğu halde bu kısa zaman içerisinde birinin ruhunu kendine çocuk edinmek veya eş –bu belki ruhun seçimi olabilir- seçmekte ruh kendinde bir yetki bulmadığı halde neden sorumluluk hissetmektedir.

Aşk, belkide ruhun yaşadığı en büyük depresyon.

İstemsiz olarak birine meyletmek.

Bulunduğu hayatın hukuku içinde kendini birine kaptırıp onun için değer kavramlarından çıkıp nedensiz denecek kadar sevmek.

Beşeri durumda her kuralın uygulayıcısı olurken bir türlü vazgeçemediği sevgisini içinde tutunarak yönlenmiş olan durumunu çözemeden devam etmek.

Düşünün manasını bilmediği bir müziğin melodisini dinlerken belki de kendi iç dünyasında kızdığı ve nefret ettiği bir şeye musiki tavırla sevmek.

Açıklamasız, bu sevginin kaynağının ruh olduğunu düşünmemiz gerekiyor.

Öyleyse ruhumuz denilen şey, neden birşeye karşı kendinde bir sevgi oluşturur ki.

Düzenli denilen bir hayatı olan insanın kendini kaptırdığı, bu sevgi ateşi içinde yorumunu dahi yapamadan sürekli o girdabın içine yönelir.

Bir roman okuyucusu okuduğu kitapta hayalde olduğunu bildiği halde o güzel gördüğü insana karşı aşırı sevgi besler ki?.

Bunun bedeni bir tarafı olmadığı kesin. Ruh, bu sevgiyi her şeye duyamadan bir kanalın darlığı içine sokup orada sıkıştığı halde çektiği acılara aldırmadan ısrarla yönelişi.

Beden aşkımızın en ileri seviyesi, bir şekilde cinsellikte sonuçlanırken, ruhunda bu işe karışmasındaki neden, bir aldatmaca mı yoksa ruhun önceden tattığı arzunun getirisi mi bilmek mümkün değil. Ancak cennetten kovulma sebebimiz, bedeni bir açlığın sonucu olunca düşünmek gerekiyor.

Şeytanın topraktaki bedeni kıskanmadığı kesin.

Şeytan Ademin bilgisini kıskanmış olmalı. Yani Âdem hakkında ortaya sunulmuş bilgi. Bedenin çamur özelliğinin onu kıskandırması biraz zor görünüyor. Kısıtlı olan toprak mamulü bir beden ateşli daha hareketli oluşunu gözlere getirmesi karşısında bir yorumlama kaosu yaşadığı kesin. Şeytanın ruhu kıskanma durumudur. belki bağıntısı olan beden ilişkisinden dolayı. Çünkü Allah Teâlâ ile aşkında bir sorun yoktu. Bu nedenle bedenin çekiciliğinde gizlenen esrar devam ediyor diyebiliriz.

Bir köy ağasının zorla marabasının kızına göz dikmesi ruhun yönelişi ile alakalı diyebilmemiz mümkün mü?

Ruhlarda cinsiyet arandığı konusuna hiç rast gelmedim. Ademin tek olarak oluşu ve Havva'nın hala ikinci bir versiyon olarak çıkışının karanlık olması -kaburga ifadesi yeterince yeterli değildir. Ruhlar arasındaki bu ilişkinin cennette devamı olamayacağı için yeryüzüne gönderildik. Allah Teâlâ'nın Âdem'in isyan etmesi diye belirtilen hususta ruhun ne derece bir etkisi vardır? Bilmesekte, iradenin yönlendirici tarafında bazı şeyler karanlıkta tutulmaktadır.

Dünyaya geldik.

Bir beden ile yaşamaya mecbur olduk.

Ancak cinsiyetsiz olan ruhun kimlik seçiminde hangi kriter esas alındı dediğimizde ne cevap vereceğiz? Günümüzde üçüncü cinsiyet –biseksüel/ nêremok tiplerin çıkışında ve ilmi faaliyette yükselmiş kişilerin, genelde cinsiyet özelliklerini kaybedişlerinde veya nötürleşmelerinde, ruhani yöne daha doğrusu melekiyyet yurduna yakınlaşması artması mıdır? İnce çizgideki sırrı kaybetmeleri midir?

Aziz Mahmut Hüdayi (kuddise sırruhu'l-âlî) riyazat günlerinde çarşı pazarda gezerken daha çok ölmüş insanları gezer görmesi, yaşadığını bildiği insanları görmemesi budur. Çünkü nice yaşayan insanlar vardır ki onlar ölü gibidirler.

Ruhani kimliğin sevgi alanında duyduğu yüksek meziyet yani beden isteklerinden uzaklaşmadaki mesafe arttıkça vücuttaki enerjilerin süfliyete çeken kısmından kopan bağlar tekrar bir daha geri gelmez. **Bunun en bariz örneği canımızı yakanı affedebiliriz, ancak bir daha sevemeyiz.** Bunun en güzel örneği peygamberlerde ve velilerde bulabiliriz.

Bedene yakın olan affetmek gönüldeki sevgiyi tekrar oluşturmaz. Bu nedenle ruhlar kuşlara teşbih edilmiştir. Meleklerde öylesine. Uçarlar, durmak için bulduğu dalın kırılması nedeniyle dönüş yapamazlar. Bazı kereler kırgınlık yaşadığımız halde tekrar yöneliyorsa bu ruhun gerçekte o şeye karşı sevgisindeki bir benzer olan bağıntı ile ilgilidir, diyebiliriz.

Aşk denilen halde ise ruhun kendisini ilgilendirdiği için sevgilisine karşı sürekli meylini kesemez.

Bu meyanda inanç konusunda Allah Teâlâ'ya karşı olan duygularımızın kesilmemesi de budur. Görmediğimiz halde, isteklerimizin büyük kısmını dünyevi şartlara istinaden koyduğu kurallar neticesiyle vermediği veya kısıtladığı halde vazgeçmeyişimiz.

ALLAH TEÂLÂ	**RUH**
Madde değildir ve benzeri yoktur	Madde değildir.

Mekânsızdır	Mekânsızdır
Allah Teâlâ´nın âlem ile beraberliği Ne içindedir, ne dışındadır.	Ruhun bedene bağlılığı, ne bitişiktir, nede ayrıdır.
Allah Teâlâ, bilinemez, nasıldır denilemez	Allah Teâlâ, insanın ruhunu bilinemez, nasıldır denilemez olarak yaratmıştır.
Âlemi varlıkta durduran, Allah Teâlâ´dır.	Bedenin her zerresini diri tutan ruhtur.
Allah Teâlâ anlaşılamayandır.	Ruh nasıl olduğu anlaşılmaz olarak yaratılmıştır.

Ruh sevgiyi direk olarak içinde aslıyla bulduğu için kolay gelen bu vasfın karşısında beden çok zaman yetkisiz kalır. Suskun durur. İlişkilerde bizlerin erkek ve kadın diye ayırdığımız sevişme kategorisi ruhlar âleminde yoktur. Sofi bir kadının şeyhine sevgisinde duyduğu hazlarda şehvetin kokusu bulunmadığı halde çok aşırı bir sevgi duyabilir. Bu sevgi onun diğer olarak bulunan cinsiyetin özelliğini o kadar aşar ki, vücut bilinçaltında kendi huzuruna kavuşur. Normalde olan bedeni hazzı aşmıştır. İç huzurunu neden bulduğunu kendince de çözemez. Ama denize kavuşmuş bir ırmağın sessizliği gibi onu kaplar.

Burada ruhun aldığı ve duyduğu her şey bedeni yavaş sarar. Ancak dünyevi şartlarda bulunduğumuzdan ruhbaniyetin terk edildiği ve nesillerin devamı talep edildiği için bu duygunun üzeri çok çabuk kapatılır. Habersizleşir. İmam Rabbanî (kuddise sırruhu'l-âlî) buyurdular ki;

Bazı kulların ayrı hususları bulunur. Bunlar ezelden seçilmiş kişilerdir. Mukarreblerdir. Bunlar için dünyaya gelmek diğer insanlar arasındaki noksan kalan hususları ikmal içindir. O kişinin bulunuşu ve kendini bilme durumu da çoklarında sınırlıdır. Bu ruh sahipleri için özel terbiyeciler gelmesi sadece uyanışlar içindir. Üveysi dediklerimiz bu sınıfa dâhildir.

"Allah Teâlâ dostlarını öyle saklamıştır ki, zahirleri bile kalplerindeki kemalattan habersizdir. Nerede kaldı ki, başkaları onların halini bilsin"

Günümüzde ruh sevilerinde yükselen kişilerin yalnızlaştığını fark edebiliriz. Onlar bizlere çok benzemez. Normal insanın aldığı zevklerden sınırlanmıştırlar. Büyükler buyururlar ki, **Allah Teâlâ kıskandığı dostlarını yalnızlaştırır.**

Örnek, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin peygamberlikten önceki onbeş yıl inzivası, Hz. İsa aleyhisselâm çöldeki çilesi ve kayboluşu, Abdulkadir Geylanî kuddise sırruhu'l-âlînin yirmibeşyıl, ….misaller uzayıp gider. Ancak Kur'ân-ı Kerim'deki en güzel hikaye diye geçen Yusuf aleyhisselâm kıssası bize bir nükteyi haber veriyor.

Aşk yolunda olmanın birinci şartı, zorunlu mahkumiyet, şartsız mecburi kapalı alanda kalmak.

Ashabı Kehf'in ruhsal planda uyku namıyla üçyüzyıllık esaretleri mağarada bulunmaları bedenin kontrol edilmesinde ruha yardım olarak verilmiş ikramdır.

Ruh merhametlidir. Ancak çok çok merhametli olan diyebileceğimiz yakın ve âli dediklerimizin dünya şartlarında kısıtlansı aşırıya gitmektedir. Bu aşırılık gibi görünen durumlar, **hizmetkâr** diyeceğimiz kişilere tahsis edilmiştir. Onlar bu şekilde bulundukları ortamda dengeleri sağlayacaktır.

Onlar sayesinde dünyada irade edilmiş düzendeki noksanlıklar kalkar. Onların yeri yurdu bazen tekke, bazen meyhane olur.

Mıknatısın demiri çektiği gibi bu insanlar etrafını tutmaya sıkıntılarını taşımaya başlar. Günahlar ve sevaplar onu çevirirken o ruh sahibi etkilenmez. En zirve denilen duygudan haberdar olmuştur. Anlatması da mümkün değildir. Bilgiler dile gelmesi için isim/müsemma birlikteliğini bulmalarıdır.

Çocuk dünyaya geldiğinde ruhunda çocukluk hasleti yokken ruh çocuk gibi bekler. Zamanın akışında kendini yetiştirir. Bedenin kırk yaşına gelmesi ancak ruhun bazı sırlarına nüfuz edebilme yaşıdır. Yoksa ruhun kemalatı kendisiyle zaten bulunmaktadır. Burada nefis denilen kısmın terbiye edilmesi aradaki bağların akıl kemendi ile ruha ulaştırılmasıdır.

İnsan ne kadar çalışırsa çalışsın bazı şeylerini değiştiremez. Mesela sesini. Ses normalde ruhun kendisiyle değil, beden ile alakalı oluşudur. Şu an hali hazırda misafir olduğumuz bedene ekstradan verilmiş özellikler, ruhun dünyada yapması gereken takdir edenin iradenin isteğidir. Yani görevli olmak gibi.

Sevgi duyduğumuz bir insanı neden sevdiğimiz hususuna gelince özellik olarak Rahman'ın zatıyla alakalıdır. Allah Teâlâ kullarının hepsini aynı seviyede tutmak istemeyişi, adaleti nedeniyle bir eşitlikte yaratışında noksanlık olmasını istememiştir. Erkek ve kadında eşit yaratılmıştır. Bedeni farklılıklar türemenin getirisidir. Eğer Meryem Validemiz çocuğu kendi başına dünyaya getirebiliyorsa bu kapı açık demektir. Ancak istenilen muhtaçlık zincirine uymadığından bu husus terk edilmiş görünmektedir. Ancak vardır. Bedenler doğmak için cinsiyet sistemine muhtaçken ruhlar Allah Teâlâ'nın emriyle yaratılmış bulunmaktadır. Belirlenen vakte kadar dünyaya gelecek ruhlar doğumsuz beklemektedir. Meleklerde ise sürekli bir yaratılma mevcuttur. Bugün çocuğumuz olarak gördüğümüz dünya şartlarındadır. Ruhlar aleminde ise ailevi bağlar yoktur. Ruhlar vardır. Ancak dünyaya geldiğimizde tevafuk dediğimiz kader gereği sorumluluklar yükleniliyor ve sorumlu tutuluyoruz. Bu sorumluk belki öteki âlemde lahuti boyutta bir değer ifade etmiş olması düşünülebilir. Eğer dünyevi alemle birleşme durumumuz olmasaydı, Öteki alemimiz karanlık olabilirdi. Aramızda sevgiyi oluşturan bağlar ruhlar aleminde bekleştiğimizde yanyana geldiğimiz ruhlardır. Onlar ile olan beraberlik bu dünyada devam edecektir. İnsan aklını karıştıran acı ile olan bağımızdır.

Acı.

Yaratılışın temelini oluşturan acı, ruhlar içinde olsa bir ayrılığın neticesidir. Bazı düşüncelerde yaratılmışlar tanrının kendisidir denilir. Bu düşüncenin gereği ayrılmış parçanın bütüne cazibesi vardır. Bu cazibe nedeniyle oluşan hasretin gereği kavuşmak arzusu, etkilendiğimiz ve bizi sersemleten durumdur.

Paçalanma ve ayrılma için bir küre düşünün kendi mihverinde dönmeye başlıyor. Bu dönüş o kadar hızlanıyor ki, uçtan dışa doğru parçalar saçılıyor. Bir uydu kümesi. Ayrılmalar ve uzaklaşmalar farklılık gibi görünsede aslında aynıdırlar. Bu durum cevher için geçerli olduğu gibi araz içinde aynıdır. Bazı ruhlar bu lahuti galakside iradenin verdiği vasıfla kendi çevresinde dönerken o da parçalanıyor. Bu parçalar koparken aynı ruhun birçok parçası oluşuyor. Buna örnek olarak güneş ve dünyayı düşünebiliriz. Dünyanın da çok olmasa da bir uydusu var. Onun ayrılmaz parçası. Dünyada Güneşin devamı. Gelgit dediğimiz sebepler dünyada ay sebebiyle olunca, bizim de bazı parçalanmış ruhlarımız gibi düşündüğümüz kendimizi birkaç yerde bulabiliyoruz. Baz velilerin ruhunda bu temaşa edilmiştir Somuncubaba'nın Bursa/Ulu cami açılışında üç kapıda el öptürmesi.

Bu nedenle sevdiğimiz dediğimiz ve kopamadan beraber olmayı düşündüğümüz bazı kişiler arasında kendi ruhumuzun varlık görüntüleri var. Ancak bu farklılık gösterebilir bir yerde erkek diğer yerde kadın bedeninde bulunur. Reankarnasayon temsilcileri bunu tekamül ve geri dönüşümler olarak algıladılar. Bu aslında aynı ruhun birçok bedende bedenlenmesidir, denilebilir. Birisiyle aynı anda düşündüğümüz zaman ben aynısını düşündüm derken, bu yakınlıktan istifade ederiz. Ancak bazen

bunun zıddı da olur. Nefret edecek kadar uzaklaşmak isteriz. Bunu açıklamakta dolanıklık teorisi ile ilişkilendirebilirsiniz.

Ayrılmış beraberlikler, neden birleşemiyor veya mesafeli kalıyorlar?

Bu hususta gizemin oluşu bilgimizin sınırlı oluşudur. Cep telefonu ile bazı mesafeler kapatmayı başardık. Bu demeki zamanla ruhlar arasındaki mesafe de kalkacak. Bu mesafeler kalkınca cevherin bizi yaratma nedeni olan mahluk sıfatımızda bir bulanıklık oluşabilir. Allah Teâlâ iki denizi birbirine yaklaştırıpta perde koyması gibi tasarrufuyla karışmaya engel olacak.

Sevdiklerimiz dediğimiz herşey o an için sevmemiz gerekendir. Yoksa ruhlar aleminde meleklerde olduğu gibi nefretin karşılığı yoktur. Bizler bir ruhun aslı ve parçaları olabiliriz. Ancak hangi kategoriye düştüğümüzü bilmekte aciz kalıyoruz. Hz. Mevlâna kuddise sırruhu'l-âlînin **"Kadın, Hak nurudur, sevgili değil; Sanki yaratıcıdır (doğurgan), yaratılmış değil!"** (Mesnevî, 1/2437) buyurmasında, dünyamızda gördüğümüz bir çok ruhun bir kadın ruhunun parçalarından diye düşünebilme imkânımız daha çok vardır. Kadın olarak görülen bedenlerdeki ruhların bünyesine uygun düşen bu sıkı ilişki nedeniyle sevgi nedeni ve sonucu olan birlikteliklerini kaybetmiş yalnız kadınlar, aslında vasıflarını aktardıkları ruh sahibi erkeğe ihtiyaç hissetmemektedirler. Bu nedenle erkeklerden daha sabırlı ve metanetli olarak hayatlarını geçirirler.

Birde parçalanmış ruhların asılları kendisi diyebileceğimiz kemalattaki olanlar. Bu ruh sahipleri aşkın insan dediklerimizdir. Onlar toprağa dağılmış mıknatıs parçaları gibi olan kendi özünden olanları çekmeleridir. Bu ruhlar mele-i alada tavaf ederken etrafındaki ruhları parçaları gibi çekerler. Birleşme hasıl olur. Garezsiz ve ivassız.(Karşılıksız) Birleşmeler beden külfetinden çıkmış sadece ruhani boyutta olur. Birbirleri ile o kadar yakınlık hasıl olur ki, bir tasın içinde karıştırılan macun gibi. Bir başka deyişle ışık tayfı renklere kristal cam ile karşılaşınca ayrılırken, bu birleşmede ruhlar zıll (gölgede) erir gider. Siyahlaşan bu nur diğer boyuttaki beyaz nurdan daha üstün olur. Sevmek ve nefret durumu bu bağıntı ile ilgilidir.

Karanlık uzaydaki gibi. Uzay aslında siyah değildir. Teorik olarak hiçbir şeyin rengi yoktur. Işık kaynağından çıkan ışık ışınları cisimlere çarparlar ve maddenin cinsine göre belli dalga boylarında yansırlar. Yansıyan ışınlar bizim gözümüze de gelirler. Bize hangi dalga boyunda geldiyse o dalga boyunda algılarız o cismi. Uzayın siyah değil fakat karanlık gözükmesinin nedeni ise şudur: Uzayda, ışık kaynaklarından çıkan ışınları yansıtacak bir tabakanın yitirilmesi. Karşımızda bazen sevgi duyduğumuz dediğimiz insan, karşı olacak tabakayı kaldırınca sevgi ışığımızın birden kararmasını da anlamış olalım.

Eskilerin kalpten kalbe sevgi vardır dedikleri budur. Birini seviyorsanız o da sizi seviyor. Demektir. Düşünüyorsanız o da sizi düşünüyor. Ancak ruhlar için takdir edilmiş iradenin sonuçlarında bizim seçiciliğimiz bir yere kadar olunca tıkandığımız noktalar çıkıyor.

Dışta görünen haller içe tanıktır.

Bir şeyin bir şeye tesir etmesi ancak karşılık bulununca tecelli eder.

Şimdi bunu çözmek biraz zor olacak. Bunun yerine ideal denilen umdelere yönelmek gerekiyor. İnsan için verilmiş fıtratın ve yardım olarak gönderilmiş nübüvvet bilgisi bizi açmazlarımızdan çıkarmaya yardım edecektir.

Sözü ruhların vasfını okumalarla bitirelim. Bu konuda sınırlı bilgilerimiz izin verildikçe zamanla artacağına ayet işaret etmektedir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

EK OKUMA (Muhakkak bakınız)

Allah Teâlâ´nın Zat-ını tanıttığı ilk mahlûk Hakikati Muhammediye´dir. Sonra saf aşk ve Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem´in nurunu, Ruh-u ve Akl-ı yarattı.

Saf aşk; hiçbir bilgi olmayan hale denilir. Efendimiz salla'llâhu aleyhi ve sellemin Nuru ve Ruhu, Akl-ı kül ve kalem-i âla olan dört husus aynı şeylerdir. Bu isim farklılığı bağıntılar yönündendir.

**

Allah Teâlâ insanı nefisten yaratıp, ruhu ona ikram etmiştir.

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

"Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın" (Sâd;72)

Ruh´un yeri kalptir. Ruh, özellik bakımından İlâhî Zat-ın tecellilerini taşırken, nefis zat-î sıfatların ve fiillerin tecellisini taşımaktadır.

Celâlettin Suyuti, sahih görüş olarak; ruh ile nefsi tek bir şey olarak kabul eder.

Ruh, özü itibarıyla kutlu olmasına rağmen halife sıfatına erişememiştir. Çünkü halifelik makamının karşılığı ancak nefis taşıması karşılığında insana verilmiştir. Ruhlar letafet, ihata ve hareket bakımlarından, görünüşte, kendini yaratana benzer.

"Allah Teâlâ, Âdemi kendi suretinde yarattı" hadis-i şerifi, bunu bildirmektedir.

Beden, ruh için dikilmiş bir elbisedir. Eğer ki; ruh yalnız başına yaratılmış kalsaydı, melekler ile arasında bir fark kalmazdı.

Melekler maddeli, mekânlı ve nasıl oldukları anlaşılabilir oldukları için halifelik sıfatına kavuşamaz. Bu bilgilerden insanın nasıl Allah Teâlâ´nın halifesi olduğu anlaşılmaktadır.

Bir şeyin sureti, onun halifesidir, vekilidir. Bir şey onun suretinde yaratılmazsa, onun halifesi olamaz. Halife olmağa yakışmayan, emanet yükünü taşıyamaz.

Cüneyd-i Bağdadi kuddise sırruhu'l-âlî **"Hadis (sonradan yaratılan), kadime (ezeli, aratılmayan) yaklaşınca, izi, eseri bile kalmaz"** buyurdu.

Sultanın hediyelerini, ancak onun hayvanları taşır.

Allah Teâlâ kararmış olan bedeni, nurlu olan ruha sevdirdi. Nur karanlığa âşık oldu. Çok severek, bedenle ile birleşti. Bu bağlantı ile nurun cilası arttı. Ona yakınlaşmakla, parlaklığı çoğaldı. Nurun bu hali, ayna yapılacak cam gibi oldu.

Parlak olan nur, karanlık cesede bağlanınca, önceden Allah Teâlâ´ya olan yakınlığını, kendi varlığını ve özelliklerini unuttu. Karanlık bedene olan sevgisine dalarak ve yalnız bir görünüş olan o bedene bağlanarak kendini kaybetti. O´nunla bir arada kalınca, değerini kaybedip kötüleşti/göründü. Ruh bedenden yüz çevirip, unuttuğu Kutsî sevgilinin müşahedesine dalarsa ve ona bağlanırsa, karanlık bedeni de, o kutsî makama sürükler. Müşahedesi artınca da, beden de onun nurları ile aydınlanır.

Zevaid-üz Zühd adlı kitapta şu rivayet vardır.

Kalp ve cesedin misali kör ve kötürümün misali gibidir. Kötürüm köre dedi ki;

Ben meyve görüyorum, fakat ulaşamıyorum. Beni yüklen. O da yüklendi. Sırtına aldı. Köre yedirdi.

Bu nedenle nefsin ruh ile olan arkadaşlığı neticesi kutsi makamlar insana hediye edilmiştir. En büyük ikram da sonsuz hayatın ruh sebebiyle insana ihsan edilmesidir. Çünkü ruhun özünde sonsuzluk işaretleri vardır.

Pis olan meni rahme düşünce can olup temizlenmesi gibi, nefiste ruhun etkisine girince temizlenir.

Bundan dolayı insanda terbiye edilme ve yol göstermenin gerekliliği duyulmuştur. Çünkü

yaratılışı maddî itibarıyla zayıf, manevî yönden yüksek yaratıldığından dengelerin sağlanması için ilâhî yardıma ihtiyaç vardır.

Ruh Bilgisi

Ruh, **Allah Teâlâ´nın mahlûkatına benzemeden yaratıp yüceliği tarafından bildirilmiş hususi bir mahlûktur.**

Ruh, **Allah Teâlâ´nın bir emridir veya bizlerin melekleri görmediğimiz gibi, meleklerin de göremediği nasıl olduğu anlaşılamayan, anlatılamayan âlemden olan bir mahlûktur.**

Ruh, **cesedin hayatının devamına sebep olan sır, Allah Teâlâ´ya mahsus, ilişkisi en kuvvetli bir mahlûktur.**

Ruhun en büyük özelliklerinden biri, mekânsız olmasıdır. Gerçi Allah Teâlâ´nın mekânsız olmasına nispetle mekânlıdır. Allah Teâlâ´nın varlığı mertebesindeki bilinmezliğe göre ruh bilinenin ve anlatılabilinenin ta kendisi olmaktadır. Sanki ruhlar âlemi, bilinmeyen mertebesi ile âlem arasında bir geçittir.

Ruhun hakikatini bilenler azdır.

Bu ilmi bilenler, az olmakla beraber, kendilerine açılmış olan ruh bilgisini de, açıkça anlatamayıp, insanların yanlış anlamasından korkarak toplu ifade ile yetinmişlerdir. Çünkü ruhla ilgili mertebe ilâhi görünüşlere benzer olduğundan, arasındaki fark çok incedir. Bu konuda doğru olan öz olarak beyan etmektir. **Ruhun hakikatini olduğu gibi açıklamak inkâr ehline benzemek gibi olur.** Çünkü dünya âlemi bilgileri bu konuda yetersiz kalmaktadır.

Allah Teâlâ hissiz, hareketsiz olan, hiçbir şeye yaramayan, karanlık ceset ile maddesiz, zamansız ve mekânsız ruhu, birleştirip ve bir arada bulundurdu.

Ruh bu bedene gelmeden önce, mukaddes âlemi biliyordu. Bedene gelince, bu bilgisi kalmadığından, yolun büyükleri, ruha eski bilgisini hatırlatacak bir yol aradılar. Bu şekilde ruh, bedende kaldıkça, o ilâhî makama yönelen kalple olmuştur. Ruhun hedefe yönelmesi, kalbin yönelmesine yerleştirilmiştir. Kalbin yönelmesiyle, nefis ve ruh da yönelmiş demektir. Ceset ruhtan sayısız kemalat edindiği gibi, ruh da cesetten büyük menfaatler kazanmıştır.

Buna göre ruhun da beden sayesinde işitmesi, görmesi, konuşması, bedenî hale girmesi ve madde âlemine uygun olan işleri yapmasıdır.

Ruh, bütün mertebe ve ona tabi olanlarla birlikte yükselme kabiliyeti olsa da, bedenin terbiyesi çok zor olduğundan, maddi âleme ihtiyacı vardır. Bunun için ruhun, madde ve mana âlemine de yakınlığı olmaktadır.

İnsanın ruhu, bu gördüğümüz ceset ile birleşmeseydi, terakki edemez ve ilerleyemezdi. Kendine mahsus makamda, derecede bağlı kalırdı. Cesetle birleştikten sonra, yükselebilmek özelliği ve kuvveti kazanmıştır. İnsan bu özellikleri ile melekten üstün ve şerefli olmuştur.[49] Fakat nefis, terbiye olduktan

---

[49] —Ruh ile ceset, her bakımdan, birbirinin zıddı olduğundan, bunların bir arada kalabilmesi için, Allah Teâlâ, ruhu nefse âşık etti. Bu sevgi, bunların bir arada kalmasına sebep oldu.

Kuran-ı Kerim´de;

"Biz insanın ruhunu, güzel bir suretle yaratıp, sonra en aşağı dereceye indirdik" (Tin,4) buyurarak bu hali bize haber vermiştir.

Aslında ruhun aşağı dereceye düşürülmesi ve bu aşka tutulması, kötülemeğe benzeyen

sonra, beşeri sıfatlar kaybolmayıp kendisinde bırakılmıştır. Çünkü bunda birçok fayda vardır. Eğer sıfatları yok olsaydı, insan, yüksek derecelere ilerleyemezdi. Ruh, melek gibi olur ve sabit makamında kalırdı. Ruh, ancak nefse uymamakla yükselebilmektedir.[50]

Nefiste azgınlık olmasaydı, ruh nasıl ilerleyebilirdi.

Ruh, her şeyden daha latif ve madde bile olmadığından, her ne ile birleşirse onun haline, şekline ve rengine girer.[51]

Ruhlar bedenler yüzünden aşağılanırken, bedenler ruhlar ile yücelmektedir. Ancak eşlerin birbirine benzemesi lazımdır.[52] Biri farklı olursa ikisi de işe yaramaz.

Ruhun bedenle olan ilişkisi, ceset için düzelmenin ve iyiliğin kaynağı, ayrıca yaşam kaynağını teşkil etmektedir. Bu ilişki olmasaydı, beden tamamen şer ve noksanlık yeri olurdu.

Çünkü dünyevî haller iki türlüdür:

Birisi bedenin, ikincisi ruhun halleridir.

Binaenaleyh, ruh ile ceset, birbirinin aksidir. Bedene hoş gelen her şey, ruha elem verir. Bedeni inciten her şey, ruha tatlı gelir. Ancak dünyada ruh, beden derecesine düşmüş ve cesetle birleşmiş, kendini bedene kaptırdığından bir karmaşa meydana gelmiştir. Ruh, nefis halini almış, ona lezzet veren şeylerden lezzet duymağa ve cisme acı gelen şeylerden elem duymağa başlamıştır. İşte cahil halk böyledir.

Bu anlatılanlardan, ruhun, nefisle birleşmiş olduğu, hatta kendisini unutup, nefis halini almış olduğu anlaşılır. Ruh, bu halde kaldıkça, nefsin bütün halleri ile hallenir. Eğer, ruh, nefisten yüz çevirip Allah Teâlâ´yı severse, nefsin kötü hallerinden kurtulur.

Ruh, ölümden önceki ölümle cesetten ayrılınca, terbiye olmuş kimse ruhunu ne bedeninin içinde,

---

bir yüceltmedir. Ruh, nefse karşı olan bu aşkı ile kendini nefis âlemine attı. Kendinden geçerek ve unutarak onun esiri oldu. bir türlü nefis halini aldı. Sanki kötülüğü isteyen nefis gibi oldu.

[50]—Ruh kendini unuttuğu için, önce kendi âleminde, derecesindeki Allah Teâlâ´ya olan bilgisini de unutup cahil ve gafil oldu. Nefis gibi karardı. Fakat Allah Teâlâ çok merhametli olduğu için, rasüller gönderip, büyükler vasıtası ile ruhu kendine çağırdı, sevdiği nefse uymamasını ve dinlememesini ona emretti. Ruh bu emri dinleyip, nefse uymaz, ondan yüz çevirir ise, ancak felaketten kurtulabilmektedir. Yok, eğer, başını kaldırmaz, nefisle beraber kalmak, bu dünyadan ayrılmamak isterse, yolunu şaşırır, saadetten muhakkak uzaklaşır.

[51]—Ruh su gibidir. Dolduğu kabın şeklini alır. Dürr-ül Fahire´de İmam Gazali (ks) buyurdu ki;

“Müminin ruhu arı suretinde, kâfirin ruhu çekirge suretindedir.” *Aslında ikisi de ruhtur.*

Kur´an-ı Kerim´de “Mezarlarından donuk ve ürkek bakışlarla çıkarak çekirge sürüsü gibi etrafa yayılırlar.” (Kamer,7) gelmesi kâfirlerin durumuna delil kabul edilmiştir.

[52]—Ruh, bazen beden hükmünü alır ve bedene tabi olur. O hale varır ki; beden hazır ise, ruh da hazır olur. Beden gafil ise, ruh da gafil olur. Ancak namaz kılarken ruh, bütün mertebeleri ile birlikte Allah Teâlâ´ya yönelir. Beden gafil olsa da, ruhun yönelişine mani olamaz. Çünkü namaz, müminin miracıdır.

ne dışında, ne bedenine bitişik, ne de ayrı olarak bulur.

Beden terbiye olunca, diğer unsurlar ile[53], Allah Teâlâ´ya yönelerek, bütün varlığı ile cesedin aşağılık sıfatlarından yüz çevirir. Bedende bütün varlığı ile kulluk makamına yönelir. O halde ruh, mertebeleri ile birlikte, Allah Teâlâ´dan başkasını görmekten ve bilmekten tamamen ayrılır. Bedende dolayısıyla tamamen kulluk makamında kuvvet bulur.

Ruh Terbiyesinde olan yanılmalar

Ruh her iki âlem açısından incelenebilir. Hiçbir şeye hiç benzemeyen Allah Teâlâ ise böyle değildir. Bundan dolayı kul, ruhun bütün makamlarını geçmedikçe, hakikate varamaz. Büyüklerinden birçoğu, ruh makamına varınca, onu Arşın üstünde bulmuşlar. Ruhun maddelere benzememesini, **Allah Teâlâ´nın varlığına karıştırmışlar. Ruh makamının bilgilerini, marifetlerini, ince, gizli şeyler zan edip, Allah Teâlâ´nın Arş üstünde istivasını anladık demişlerdir. Hâlbuki onların gördükleri nur, ruhun nurudur. Fakat o halin yanlış olduğu da sonradan anlaşılır.**

Eğer Allah Teâlâ doğru yolu insana göstermezse kendini bu makamdan kurtaramamaktadır.

Özel yardımlar

[Efendimiz salla'llâhu aleyhi ve sellemin mübarek göğüsleri üç kez yarıldı.

Birinci yarılışı dört yaşında Halime (radiyallahü anha) Validemiz yanında olmuştur. Bu yarılmada şeytan ve nefsin istekleri çıkarıldı. Bununla şeytana uymak, emirlere itaat etmemek ve yasakları yapmak arzuları alındı.

İkinci yarılışı on yaşında oldu. Bu defa ise kötü düşüncelerin aslı çıkarıldı. Çünkü çocuklarda şahsiyet gelişimi, soyut ve somut kavramların başladığı yaştır. Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem için olmasa bile çocuklar şeytanın hilelerinden kendini koruyamadıkları kaçınılmaz bir hakikattir.

Üçüncü yarılışı İsra gecesinden önce oldu. Bu defa ise şaşkınlık ve korku damarları alındı. Çünkü Allah Teâlâ´yı müşahede makamında meydana gelecek ağırlığın zarar vermemesi içindir. Bu yarılmalar acı duyulmadan kansız ve aletsiz oldu.

Böylece Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem ruhen takviye edilmiş şeytan ve nefisten gelecek saptırma ve korkulardan emin kılınmıştır. Çünkü hataların başında korkuların sebebiyeti vardır. Eğer Allah Teâlâ´nın korkusu diğer korkuları yenmezse, insan hemen isyana ve dünyaya yönelir.] (Muhammedî Dua-İsmail Hakkı)

**

Şeyh´ül Ekber Muhyiddin Ârâbî (ks) Hazretleri Fusus-ul Hikem kitabından anlaşıldığına göre cehennemde kalışın sonsuz, azabın sonsuz denilebilecek kadar uzun olacağıdır.

"Bir zaman gelecek ki cehennemin dibinde suteresi bitecektir." Hadisi şerif, orada bir alışılacak bir yaşamın başlayacağıdır. Buna göre cehennemde negatif ama normal bir hayat oluşacaktır.

Alıştıkları şeyden ayrılanların yaşayamadıkları ve azap çektikleri bilinen gerçektir. Allah Teâlâ cehennemlikleri cehenneme ülfet edecekleri şekilde yaratmıştır.

[Dürr-ül Fahire´de İmam Gazali (ks) buyurdu ki;

"Müminin ruhu arı suretinde, kâfirin ruhu çekirge suretindedir."] Çekirge sıcak ortama daha iyi uyum sağlar.

Cehennem ehli ateşle ve cehennemle ülfet edip mutlu olacaklardır. (Haki´nin Gülnâmesi)

---

[53]— *Ruh (sır, hâfi, ahfâ), kalp, nefis ve akıl;*

TEHLİKELİ KÜLTLERİ TARİKATLARI TANIMA REHBERİ

(-Derleme-alıntı-)

KÜLTLER, TEHLİKELİ TARİKATLAR VE TOPLUMA ZARARLARI

Son günlerde Türkiye gündemini meşgul eden konulardan olan ve özellikle de genç nüfusumuz için bir tehlike arz eden "kült" yapıları tüm dünyayı tehdit eden bir gerçektir. Bu yapı içerisindeki kişilerin davranışları, kült yapısının temel aldığı görüş ne olursa olsun birbirine son derece benzer. Beyin yıkama taktiği ile çalışan bu gruplar içine aldıkları kişinin tüm benliğini hem maddi hem de manevi yönlerden kuşatıp, bağımsız hareket edemez hale getiriyorlar. Tamamen gruba bağlıyorlar. Genelde hedeflerinin dünya hakimiyeti olması da olayın boyutunu büyütüyor. Yeryüzünde on binlerle ifade edilen kült yapıları ve bu yapıların içinde on milyonlarca insan düşünüldüğünde olayın ne derece ciddi oluğu anlaşılır.

Aileler böyle bir yapının içine giren çocuklarından utanmakta ve ellerinden geldiğince konuyu örtülü tutmaya çalışmaktadırlar. Oysaki bu konu utanılacak bir konu değil aksine tedbir alınması gereken bir konudur. Geç kalınması durumunda sevdiklerine bir daha asla yardım edebilecek fırsatı da bulamayabilirler.

Bu sayfanın başlıca iki amacı bulunmaktadır. Birincisi; kişilerin, sağlıklı grup ilişkileri ile tehlikeli grup ilişkilerini birbirinden ayırmalarını sağlamak, ikincisi ise; riskli bir grubun içinde bulunan kişiye, ayrılma ve topluma adaptasyonu aşamasında yardımcı olmaktır.

Bugün, Türkiye'de yüzü aşkın gurup bulunmakta. Bu gurupların bir kısmı İslami kökenli, bir kısmı Hristiyan kökenli, bir kısmı da Hindu tarikatları kökenlidir. Bu tarikatların yüzlerce takipçisi bulunmaktadır. Ancak bu grupların hepsini yıkıcı ve zararlı olarak değerlendirmek de yanlış olur. Bununla beraber, yıkıcı olan grupların içinde anlaşılması güç fikirlerin propagandası yapılıyor, akla hayale sığmayan yöntem ve teknikler bu kesimde uygulama alanı buluyor. Üstelik bu yolla çok da kazanç elde ediliyor. Medyanın aktardıklarına bakılırsa, bu gruplara, ABD ve Avrupa'da önüne geçilmez bir akın ve ilgi var.

Binlerce yıl önce gelen vahyin, bazı hayalciler veya çılgın adamlar tarafından bugünkü olayların yorumlanmasında kullanılması ile ortaya çıkan yeni peygamberlikler yaygınlaşmaya başlamıştır. "**Mesih veya Mehdi**" önümüzdeki yıllarda dünyaya inecek mi sorusu, yeryüzündeki milyonlarca Yahudi, Hristiyan ve Müslümanın araştırdığı konudur. Hristiyan veya müslüman kökenli tarikatlarda mesih veya mehdi olduğunu iddia eden kişilerin yönlendirdiği bu tehlikeli yapılar, teknolojik gelişmelerle çok hızlı yayılabilmektedir. Bunun dışında yeryüzünde milyonlarca insan hayatını anlamlı kılacak bir amaç arıyor. Artan sayıdaki ruhani ve politik gruplar insanlara gelecek için umutlar sunuyorlar. Bu grupların hangisinin yıkıcı ve zararlı hangisinin ise zararsız olduğunu anlayabilmek için "kült" yapısını tanımlamak ve topluma zararlarını iyi bilmek gerekir.

Konuya eski bir hikaye ile başlayarak "nasıl oluyor da bu insanlar böyle şeylere inanabiliyor?" sorusunun cevabını biraz olsun hafızalarda canlandırmak istiyorum:

> Kurbağa çorbası yapmaya çok hevesli bir ahçı, bir türlü çorbayı yapmayı beceremiyormuş daha doğrusu hayvanı sıcak suya her attığında hayvan dışarı fırlıyormuş. Tecrübeli diğer bir ahçı durumu hafif gülümseyerek bir müddet seyretmiş. Sonunda kendini tutamamış ve "Bak bakalım şimdi nasıl bu kurbağa efendiyi kandırıyorum" demiş.
> Genç ahçı kenara çekilip tecrübeli ahçının yaptıklarını seyretmeye başlamış. Ahçı, tencereye soğuk su doldurmuş, kurbağayı içine koymuş, kapağı kapatmış ve düşük ateşte tencereyi ısıtmaya başlamış. "**Birazdan kurbağa efendi, bir rehavet hissedecek ve uyumaya başlayacak. Sen ve ben de onun lezzetli çorbasını içeceğiz.**" Demiş.

Hiç kimse kendisinin mal varlığını aniden vermez, kendini hadım ettirmez, cinsel olarak sömürülmesine izin vermez, ailesinin dağılmasını istemez. Taki bir piskopat tarafından, yavaş yavaş ilerleyen ve acı veren zihin kontrol yöntemleri kullanılarak o hale getirilsin.

ZİHİNSEL ÇELİŞKİ TEORİSİ

Leon Festinger, 1950'li yıllarda zihinsel çelişki teorisini ortaya atmıştır. Teori şunu söyler:

"Eğer bir kişinin davranışını değiştirirseniz, O'nun düşünceleri ve hisleri de çelişkiyi azaltmak için değişecektir."

İnsanlar, kendi davranışlarının düşüncelerinin ve hislerinin karşılıklı olarak tutarlı olmasını tercih ederler. Ve bunlar arasında ancak çok küçük bir farklılığa tahammül edebilirler. Psikolojik araştırmalar şunu göstermiştir ki eğer bu üç temelden biri değişirse diğeri de zihinsel çelişkiyi azaltmak için değişecektir.

Dikkat edilirse, tehlikeli gruplar, önce takipçilerinin davranışlarını değiştirirler, bunun ardından da kişiler davranışlarını akla uygun hale getirmek için düşüncelerini ve hislerini değiştirecektir.

TEHLİKELİ GRUP TESTİ

Bir grubun tehlikeli bir grup olduğu nasıl anlaşılır?

- Gerçek olamayacak kadar güzel görünebilir.
- Sizin tüm problemlerinizi çözebilecekleri iddiasındadırlar.
- Gruba katılımınızın hemen arkasından para kazanmak veya grup için yeni birilerini bulmanız istenir.
- Gruba ilk girdiğinizde kendinizi muhteşem iyi hissederken, yavaş yavaş kendinizi suçlu, mahcup ve değersiz hissetmeye başlarsınız.
- Grup sizin katılımınızdan önceki yaşamınızı veya grup dışındaki hayatınızı (aile, okul, eski arkadaşlar) anlatırken aşağılayıcı bir dil kullanmaya başlar.
- Grup, aktivitelerini birinci öncelikli sıraya koymanızı ister, hatta derslerinizden bile.
- Aileleriniz veya yakın arkadaşlarınızın sizi hiç bir konuda asla anlayamayacakları ve yardım edemeyeceklerini telkin ederler
- Şüphe ve sorular zayıflık işaretlerinden sayılır. Eğer aynı soruları sormaya devam ederseniz, sizden uzak dururlar.
- Liderlik bu tip gruplarda genellikle erkeklerdedir. Ve erkeklerin kadınlardan üstün hakları ve kabiliyetleri olduğuna inanılır.
- Grupla birlikte toplumdan ayrılmanızı adeta inzivaya çekilmenizi isterler. Ancak oradaki faaliyetlerin içyüzü ile ilgili bilgi alamazsınız

Kendinizin ya da sevdiğiniz birisinin zararlı ve yıkıcı bir grubun içinde olup olmadığını aşağıdaki maddelerle test edebilirsiniz. Eğer aşağıdakilerden çoğunun uygulandığı bir grup içindeyseniz, grup içindekilere bir şey hissettirmeden dışarıdan yardım arayınız.

1- Lider her zaman haklıdır.

Lider, Guru, İmam, Rahip, Yogi, Mehdi, Mesih, her şeyi bilen kişi, tüm öğretilerinde her zaman için eleştirilerden ve eksikliklerden münezzehtir.

Jefferey Manson bu sahte gurular hakkında şöyle diyor:

Her guru, sizin asla kendi başınıza veya sıradan kaynakları kullanarak ulaşamayacağınız bilgilere sahip olduklarını iddia ederler. Her guru, takipçilerine gizli gerçeklerin, kendisini takip edenlere, tam anlamıyla itaat edenlere ve kendini onun eline teslim edenlere açacağının sözünü verir. Belirli sorular asla sorulamaz. Guru hakkındaki her şüphe, senin kendi yetersizliğinden veya şeytanın üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Gurunun hareketleri ne kadar anlaşılmaz ise, onun haklılığı o kadar kesindir. Eğer guruyu takdir edemiyorsan, anlayamıyorsan dua etmelisin. Ona itaat etmelisin. O büyük şahsiyetin yanındaki senin varlığın nedir ki, mütevazi olmalısın. Taki sonunda lidere yakın

olan daireye girip, liderin taciz ettiği insanları aynı şekilde taciz edesin. Tüm bunlar gurunun tabiatında vardır. (My Father's Guru, Jeffrey Masson, 1993, page 173.)

2- Sen her zaman hatalısın.

Üyelere, kişisel olarak, küçük, zayıf, cahil, akılsız, günahkar oldukları söylenir. Ve hiç bir şekilde grubu veya lideri eleştirebilecek kalitede olmadığı söylenir. Eğer lider ile herhangi bir anlaşmazlığın varsa o zaman birinci madde geçerlidir.

Daha yaşlılar veya daha yüksek mevkiye sahip kişiler, yeni gelenleri azarlarlar ve onların imani olarak henüz gelişmediğini söyler. Yeni başlayanlar, yakın halkaya gelene kadar hem lider hem de alt liderler tarafından sömürülür. Bu noktaya ulaştığında da kendisi yeni gelenlere aynısını yapar.

Tüm tehlikeli gruplarda, kültlerde ortak bir özellik de, kült lideri ve yakınındakilerin, yeni gelenlerin asla doğru düşünemez olduğu fikrine sahip olmalarıdır.

Üyeler devamlı kendilerini suçlarlar ve kendi günahlarını, hatalarını itiraf ederler. Bazen de toplu halde iken herkesin önünde hatalarını ikrar ederler. Bu Maocu Çinlilerden tutun, Hristiyan kültlerine kadar hemen hepsinde kullanılır.

Bazen de "grup" toplantılarında diğer üyeler bir kişiyi eleştirir ve ona saldırır. Üyelere kendi fikirlerine ve yargılarına asla güvenmemeleri söylenir;

- Senin düşünce yapın günahlarından dolayı bozulmuş
- Yargın hiç iyi durumda değil
- Düşünme şeklin hiç iyi değil
- Zihnin hiç iyi çalışmıyor
- Alışkanlıkların tarafından yönlendiriliyorsun
- Şeytan senin tüm hareketlerini kontrol ediyor.
- Cinsel dürtülerin seni kontrol ediyor.
- Alkolik gibi düşünüyorsun
- Sende suçlu zihin yapısı var
- Senin yeniden bir yapılanmaya ihtiyacın var
- Sen yeterince dua etmiyorsun, yoga yapmıyorsun ya da meditasyon yapmıyorsun
- Üyelere kendi içinden gelen dürtülere güvenmemeleri öğretilir.
- Senin içinden gelen dürtüler hiç doğru değil, sen herşeyi kendin için yapıyorsun.
- Sen enaniyetli, kendini beğenmiş, menfaatini arayan, kendi bildiğini yapan birisin.
- Sen sadece kendi egonu tatmin etmeye çalışıyorsun.
- Çok tembelsin
- Her işin kolay olanını seçiyorsun
- Sadece yatmak istiyorsun.

Steven Hassan şöyle yazıyor:

" Zihin kontrolü tamamen bağımlı bir kişilik oluşturmayı hedeflediği için, tehlikeli grup doktrinleri her zaman için kişinin kendi kişiliğini yıkmayı hedefler. (Combating Cult Mind Control, Steven Hassan, 1988, page 79)

Geçmiş suçlara saldırı:

Özellikle "nefret kusma" seansları sırasında kişinin eski yaptıkları (suç sayılacak bir şey olmasa da) suç olarak lanse edilir. Yeni gelen birisi asla kendi başına bırakılmaz ve kontrol edilir. Her ayağa kalkmaya çalışıldığında kafasına vurulur ve yere indirilir.

3) Çıkış yoktur

Gruptan ayrılmanın hiç bir uygun, saygın yolu yoktur. Ayrılmak, kaybetmek demektir, şeytan tarafından kandırılmış demektir. Ayrılmak kutsal cezayı haketmeyi gerektirir.

Üyeler eğer ayrılırlarsa, başlarına çok kötü şeyler geleceğine, tüm ruhsal ilerlemeyi kaybedeceklerine, Cennete girmeyeceğine, şeytanın onu alıp götüreceğine, alkolik olacağına vs inanır.

Şurası kesindir ki eğer herkes kültü bırakırsa, sahte guru için oyun biter bu nedenle de insanların ayrılmaması için herşeyi yapar.

Ayrılmayı engelleyen bir çok şey vardır. Yaşıtların baskısı, önde giden üyeler, hareketlerinden şüphelendikleri veya eski hayatını özleyen kişiyi takibe alırlar. Engeller fiziki de olabilir, grubun yaşadığı yer izole edilmiş bir yer olabilir. Böylece şeytan dış dünyadadır fikrini verebilirler. Tehlikeli gruplar, herkesin kredi kartlarını, kontrol ederler. Aslında üyeler tam anlamıyla beş parasızdır. Bu nedenle de dışarı çıkamazlar.

Bilim Tarikatından yüksek rütbeli bazı üyeler, L. Ron Hubbard'a gelecekteki reenkarnasyonlarında milyarlarca yıl hizmet edeceklerine dair anlaşma imzalamışlardır.

Doğal olarak "çıkışın olmaması" kuralı ayrılanları şöyle şeytanlaştırıyor:

- Onlar, zayıf, şeytani kimselerdi
- Aptal ve akılsızlardı
- Karanlığı tercih ettiler, aydınlığı bıraktılar.
- Onlar davalarını terkeden, dönekler, sözlerinde durmayan kimselerdir, kaçaklardır.
- Ruhlarını sattılar
- Onlar haçın, kutsal kitabın, davanın düşmanlarıdır.
- Onlar şeytani şeyleri ilahi olanlara tercih etmişlerdir.
- Onlar kayıpta olan kişilerdir, kazananlara taş atmaya çalışıyorlar.
- Yeterince dua etmezler, meditasyon yapmazlardı, ilahi okumazlardı.
- Hiç bir zaman gereği gibi çalışmadılar.
- Hiç bir zaman prosedürlere tam olarak uymadılar.
- Günahın çekimine karşı koyamayacaklar.
- Problemlerini gizlediler, asla grupla paylaşmadılar.
- Sex, alkol ve uyuşturucu tuzağına düşecekler..
- Para ve mala düşkünlükleri asla bitmeyecek
- Asla dürüst olamazlar.
- Onlar her zaman akılsız ve kaybedenler olacaklar.
- Hiç bir zaman doğruyu bulamayacaklar.
- Onlar şeytan tohumudurlar.
- Onlar her zaman bizim davamızı yıkmayı düşündüler.

Bir çok tehlikeli grupta insanların ayrılanlarla görüşmesi yasaktır. Ayrılanların, münafık, şeytani, tehlikeli, utanılacak insanlar olduğu söylenir.

4) Mezuniyet yoktur.

Hiç kimse gurunun bildiklerini bilse de asla guru'nun akıl seviyesine ve anlayışına ulaşamaz. Hiç kimse eğitimini bitiremez ve mezun olamaz.

5) Grup dili

Tehlikeli grubun kendine özgü bir dili vardır. Yeni terminoloji icat ederler ve asıl anlamı örtücü kelimeleri kullanırlar. Bilinen birçok kelimeye kullanımlarının dışında anlam yüklerler. Buna "yüklü dil" de denir.

"Yüklü dil" Robert J. Lifton'un "Düşünce reformunun yedi şartı"nda beyin yıkamanın en etkili bölümü olarak görülüyor. Kült dili "iyi giydirilmiş sloganlar" la Lifton bunu "düşünceyi hareketlendirici klişeler" olarak adlandırıyor. Belirli kelimeler, insan anlayışını sınırlandırır. Ve sloganlar düşünceyi durdurur.

Yeni başlayanlar bu yeni terminolojiyi ona uyabilmek için öğrenirler ve ne söylendiğini anlamaya çalışırlar. Sonra da bu yeni dil kişiyi geldiği diğer dünyadan ve arkadaşlarından ayırır. Onu yanlızca diğer grup üyeleri anlayabilir.

"Gerçek dünya" ya geri dönmek kişinin yapabileceği en büyük kötülüktür. Bu nedenle de bu kişiler hakaret içeren kelimeler ile adlandırılırlar. Münafık, dönme, vs.

Yüklü dilin kullanıldığı bir çok örnek vardır:

Bir grupta, "Tanrının sevgisini paylaşmak", grup için para karşılığı fahişelik yapmak anlamına geliyor. "Tanrı'nın diğerlerini kutsaması için hizmet et" "insanları kandırarak paralarını al" anlamına geliyor.

Tanrı'nın Çocukları kültünde ise "FF"'in anlamı "Balık avlama" anlamı ise kadın üyelerin, fahişelik yaparak yeni üyeler getirmesi ve para kazanması.

Tanrının Çocukları tarikatında, "her şeyden vazgeçmek ve tanrıya uymanın" anlamı dünyaya ait tüm mal varlığınızı bağışlayın, evinizi, arabanızı, paranızı. Hatta bu kadınların kendilerini satması ve erkeklerin karılarını sokakta pazarlamasına kadar gider.

David Berg'e gore"gerçek ruhsal özgürlük" ve "mükemmel sevgi" grup içindeki tüm

kadınların, kızı dahil, onunla cinsel olarak beraber olmasından geçer.

Moon tarikatındakiler ise, kiliselerinin amaçlarını yerine getirebilmek için "kutsal aldatma" ile yalan söylemenin, aldatmanın mübah olduğunu söylerler.

Scientologist'lerin tamamen kendilerine ait dilleri bulunmaktadır.Onların sözlüğüne bakmadan ne söylediklerini anlamak mümkün değildir.

Türkiye'de mevcut tehlikeli tarikatların da kendi dilleri vardır; bacı, kardeş, gurup, İmam, Mehdi, itaat, mümin, münafık, infak, vb.

Grupcu düşünce

Muhalif olmamak, düşüncede güçlendirilmiş itaat. Kültün herşey için standart cevabı vardır. Ve üyeler bu cevabı papağan gibi tekrarlarlar. Bağımsız düşünce kötü olarak düşünülür. Üyeler, liderlerinin gerçeklerini kendilerininmiş gibi düşünürler. Lidere herhangi bir eleştiri yapılmaz. Lidere, onun öğretilerine veya gruba yapılan her tür eleştiri geçersizdir. Bazı gruplarda muhalif olmak şeytandan olarak düşünülür.

Doğal olarak iki şey ortaya çıkmaktadır:

a) Bağımsız veya eleştirel düşünce engellenir, özellikle de guru (lider, imam) veya grup ile ilgili olanlar.

b) Guru (lider, imam) ve grup ile ilgili pozitif düşünceler ise teşvik edilir.

7) Mantıksızlık

Grubun inançları mantıksız, akla aykırı, batıl inanç olabilir. Mesela Hari Krişna grubu dünyanın hala düz olduğuna inanır.

Bilim Tarikatı üyeleri, önceki yaşamlardan kaynaklanan incinmeler veya problemlerden dolayı kişinin zarara uğrayacağına inanır. Ayrıca eğer gruba yeterince para verirse ölümsüz olacağına inanır.

Bazı gruplar ise, tanrının tüm dualarına icabet edeceğine ve dünyayı onlar için uygun bir yer haline getireceğine inanır.

8) Kuşkuyu asma

Kült üyesinin çocuk saflığında olduğu düşünülür ve basitçe ne söylenirse inanacağı farzedilir. Bu söylenenlerin ne kadar mantık dışı, utanmazca ve gerçek dışı olduğu önemli değildir.

Mesela:

- Şanslı tesadüfleri, Tanrı'nın guruyu (lideri, imamı) ve grubu onaylaması olarak anlarlar.
- Batıl inanç, din, büyü ritüelleri ve törenler hiç bir şüphe duyulmadan uygulanılır.
- Eğer bir guru 14 yaşındaki bir kıza cinsel tacizde bulunuyorsa, bunu sadece ruhsal bir ders vermek olarak inanmak.(Swami Muktananda)
- Eğer guru, tanrının oğlu olduğunu ve buluğa ermemiş kız dahil tüm komün içindeki kadınların kendilerinin olduğunu idda ediyorsa (David Koresh)
- Eğer guru, aniden mucize göstermeye başlarsa ve buna inanılmasını söylerse (Halkın Tapınağı)
- İslam kökenli bir tarikat lideri, evliliğin ve normal ilişkinin yasak ancak toplu ve anal seksin helal olduğunu ilan etmişti.

9) Rakip tarikatları, kültleri, dinleri, grupları veya organizasyonları kötülemek.
10) Eleştirilere kişisel saldırı

Herhangi bir kişi guruyu, kültü veya dogmayı eleştirirse, kişisel seviyede saldırıya uğrar. Eleştirilere dürüstçe, açık bir şekilde cevap vermektense, kişisel saldırılar, aşağılamalar, küfürler, onur kırıcı suçlamalar, çamur atmak, çirkin fiillerle suçlamak, şeklinde cevap verirler.

Normal bir organizasyonda bir liderin rahatlıkla tolere edebileceği bir eleştiriyi, tehlikeli gruplardaki üyeler kaldıramaz. Bu eleştirilerin, şeytani olduğu, grubu yıkmaya çalışan bir faaliyetin izi olduğu gibi saldırılarda bulunurlar.

11) Gurubun tek yol olduğunda ısrar etmek:

Gurup, cennete girmenin, dünya barışının, temiz yaşamanın, amaç her ne ise onun tek yoludur.

12) Kült ve üyeleri özeldir.

Kardeşler, kendilerinin her zaman özel olduklarına inanırlar.

- **"Biz sıradan insanlardan farklıyız"**
- **"Bizi ancak diğer grup üyeleri anlar.**
- **Bizim grubuzun mükemmel olduğunu ancak diğer üyeler anlayabilir.**
- **Bilgi sadece bizim grubumuzda vardır.**
- **Bizler Tanrı'nın seçilmiş kullarıyız.**
- **Bizler geleceğin dalgalarıyız.**

Yeni akımlar, kendilerinin eşsiz olduklarını vurgularlar. Bunlardan bazıları:

- **Şu ana kadar hiç kimse bizim liderimiz gibi bir anlayışa, disipline, öngörüye sahip olmadı.**
- **Tanrı'nın veya kutsal şeylerin bu dönemde mesajını insanlara getiriyor.**
- **Muhtemel felaketler, bela olarak gelmektedir. Bağışlanma yanlızca inanan üyeler için olacaktır.**
- **Kutsal kitabın gerçek yorumunu yanlızca liderleri aracılığı ile öğrenebilmekteler.**

Gurup Kardeşliği

- **Yeni doktrinler, bilimsel keşiflere uygun en son yorumlar.**
- **Ancak bu ekolü takip eden ya da inanan varlığını zenginleştirecek ve dünyadaki şeytanın çekim gücünden kurtulacak.**
- **Dünyayı Mesih, dünyanın hocası, Tanrı'nın tecellisi'ne hazırlayan bir grup.**

13) Suçluluk duygusunu aşılamak, suçu grup üyelerini bağlamak için kullanmak.

Grup üyeleri yaptıkları herşeyden dolayı suçluluk duyabilirler, cinsel istekleri, zayıflıkları, çabuk yorulmaları, 16 saatlik bir işte çalışırken hata yapmak gibi. Bazı gruplar, topluluk önünde uygulanan itiraf seansları ile daha fazla suçluluk aşılarlar. Geçmişte yapılan, hatalar ve suçlar da suç aşılama için kullanılır. Suç, üyelerin kafalarından geçen fikirleri yönetmek için de kullanılır "Sen çok iyi bir şey yaptığını zannediyorsun? Senin kafan işe yaramaz. Çalışmaz. Sen sadece sana söylenenleri yap ve artık düşünme."

Grup, etrafta yaşamayan, aslında hiç olmayan, yüce insan modelini örnek olarak gösterir. Hiç kimse aslında bu standartlarda yaşayamaz. Bu nedenle de kendini hep suçlu hisseder.

14) Dogma, Sorgulanamaz dogma ve Kutsal bilgi.

Kültün size öğretecek bir çok dogması vardır. Dogma, doktrin, inanç, kandırma, öğreti, temel kural, prensip olarak sunulabilir. Bunlar her zaman doğrudur. Lider ile, doktrin ile ilgili hiç bir soruya asla iyi bakılmaz. **"Çünkü tanrı bizim liderimize bu öğretileri verdi, bu nedenle de mutlak doğrudur. Liderimizi eleştiren kişi mutlaka şeytandandır.**

15) Üyelerin doldurulması

Üyelerin, tüm bu dogmalara inanmaları hatta doldurulmaları gerekir.

16) "Kutsal" veya "hikmetli" otoritelere başvurmak:

Bu otoriteler, kutsal kitaptan, ya da ölü azizler, gerçek ya da sanal kişiler olabilir. Tüm bunların kendilerini desteklediğini söylerler. Bu destekleme için de kapalı bir mantık oluşturur. Mesela kutsal kitap kendilerinin geleceğini haber vermektedir.

17) Hemen oluşan bir topluluk

Bir külte katıldığınızda hemen hazır ve geniş bir aileniz olur. Bazen, katılımın ardından onların yerleşim yerlerine taşınırsınız. Bazen tüm zamanınızı, mabedde, ya da toplanma salonlarında diğer üyeler ile görüşerek geçirirsiniz. Artık yeni arkadaşlarınız bunlardır.

18) Hemen oluşan bir yakınlık

- "Biz hepimiz büyük, mutlu bir aile olduğumuz için, hiç bir sırrımızı içimizde tutmamalıyız."
- Ya da "zihninizdeki tüm çöplerden onları anlatarak kurtulun"
- Ya da "İçinizde tuttuklarınız sizi hasta eder."

Bu ani yakınlık, kişinin tüm günahlarını itiraf etmek, hatalarını söylemek, küçük kirli sırlarını bile paylaşmaya götürür. Tabiki de bunlar sonradan suç aşılamak ve şantaj için kullanılır.

Ani ve değişmez yakınlık, eleştirel düşünceyi de imkansız kılar. Eğer bir kişi her türlü düşüncesini açığa vurursa, diğer üyeler onu devamlı düzelteceği için, başka düşünceler oluşturmaya fırsat bulamaz.

19) Grubun kuşatması:

Yeni üyeler, düşüncelerini, isteklerini, bazen de ruhlarını grubun ellerine teslim ederler. Bu genellikle Tanrı'nın kuşatması, "Tanrı'nın kaderi" olarak lanse edilir, tanrı adına da tüm yeni düzenleri kendileri söyler. Bundan dolayı "tanrı" adına istenen paralar kendi kasalarına girer.

Grubun kuşatması, özel hayatın bırakılması anlamına gelir. Yeni gelenler "bencil" olmamaları için eleştirilirler. Yeni gelenler, kişisel, amaçlarını bırakmalıdırlar ve liderin bildirdiğine uymalıdırlar. "Benliğin ölmesi" genel olarak dile getirilen amaçtır.

20) Kıkırdayan mükemmellik ve donuk bakışlı inanç

Bazı grup üyeleri etrafta gülerek dolaşırlar ve her şeyin ne kadar mükemmel olduğunu söylerler. Her gördüklerine "ne kadar güzel, tanrı ne hoş yaratmış" derler. Sanki kıkırdama hastalığına tutulmuş gibidirler. Mantıklarını bir süreliğine kapatmış olan kişiler, grubun kabulünü görmek ve herkesi inanan yapmaya çalışırlar.

Eğer bir üye yoğun bir hissi ve duygusal bir şey yaşamışsa bunu diğer üyeler ile paylaşır, onlar da bunun ne kadar iyi bir tecrübe olduğunu, gruplarının ne muhteşem bir grup olduğunu, liderlerinin ne üstün bir lider olduğunu neşeli bir şekilde kıkırdayarak birbirlerine anlatırlar.

Ancak sıradan günlük bir konudan bahsederken bile bakışları donuktur.

22) Gurup kendi içine çeker

Gurup, müritlerin yaşamında en önemli şeydir. Hatta bazen de tüm yaşamıdır.

Üyeler, gurubun kendilerine, muhteşem hayatlar verdiğini düşünürler, ancak verdiği bu şey genelde saatlerce çalışmaktan, fon artırmaktan ve yeni üyeler bulmaktan başka bir şey değildir. Gurubun verdiği sadece asla ulaşılamayacak hedeflerdir. Onun dışında tabi olanın tüm varlığını sömürerek kullanırlar.

23) Çifte standart

Gurubun halka açıkladığı ve açıklamadığı amaçları vardır.

Mesela, birçok üye para kazanırken, bu paraların alkolizm, ilaç bağımlılığı, evsizlik, yoksulluk, yetimler gibi sosyal problemler için kullanılacağım zannederler. Ancak para asla bunlara harcanmaz, para, grubun, gizli amaçları için harcanır. Liderin lüks ihtiyaçları karşılanır. Lider, bu paralarla gizli bağlantılar kurar (adeta mafya gibi), durumunu sağlamlaştırmaya çalışır.

Çift amaçlılık aynı zamanda iki yüzlülük demektir. gurubun bir halk yönü vardır; fedakar, mutlu ve gülümseyen yüz. Bir de gizli bir yüzü vardır: aç gözlü, gözü doymaz, sömürücü, zihin kontrolü uygulayan, dogmatic, yayılmacı.

24) "Adam bulma" konusunda atılgan davranma

Kült üyeleri, yeni üyeler bulmak için çok çalışırlar. Para kazanmak kültün en önemli faaliyetidir.

25) Adam bulurken kandırma yöntemlerini uygulama

Katıldığınız yer, katıldığını düşündüğünüz yer kesinlikle değildir. Asla sana gerçeği söylemezler, aynı şekilde senin zamanın gelip de gittiğinde sen de söylemezsin.

26) Espiri anlayışı yoktur ya da farklıdır.

Lider veya grup ile ilgili espri yapılmasına tahammül edemezler. "Hiç hoş değil" şeklinde karşılık verirler. Bazı kültlerde ise devamlı espiri yapılır, insanlar alaya alınır ve gülünür, ancak lider ve grup ile ilgili asla espiri yapılmaz.

27) Gerçeği söyleyemezsin

Eğer grup içinde doğruları söyleyemediğini, konuştuğun zaman sadece Kabul edilebilir şeyleri söylediğini fark edersen, yanlış grupta olduğunu düşünmeye başlarsın.

Bunun doğal sonucu olarak da asla gerçeği öğrenmek için sormazsın.

28) Klonlama- Kendini ve tüm hayatını grup terminolojisine göre yeniden tanımlamak.

Üyeler, kült liderinin yada diğer büyük liderlerden birinin kopyası olamaya başlar.

29) Grubun inançlarına uyabilmek için inançlarını değiştirmek zorundasın.

Klübe katılmanın bedeli onların inandığı şeye inanmaktır. Aynı zamanda inançlarınızı değiştirmeye istekli ve hazır olmanız gerekmektedir.

30) Hedefe ulaşmak için her şey mübahtır:

Kült, ahlaksız bir davranış yaptığında, bunu "Tanrı'ya hizmet için her yol mübahtır" şeklinde açıklayabilir. Bir çok kült adam ararken kandırma tekniklerini kullanırlar ve onların ruhlarını kurtardığımız için yalan söylüyoruz. Dışardaki insanları aldatmak mübahtır.

31) Sahtekarlık, yalancılık, yalanlama, inkar ve tarihi yeniden yazma:

Kült bir çok alanda sahtekarlık yapar: İnsanları kandırarak gruplarına dahil ederler, iki yüzlüdürler, Liderlerinin eksikliklerini örtmek için yalan söylerler, grubun gerçeği ile ilgili, geçmişte neler yaptıkları ile ilgili yalan söylerler.

Tarihi gerçekler konusunda kültlere asla güvenilmez. Kominist ülkeler gibi, her lider geldikçe tarih kitaplarını değiştirirler.

32) Doğrunun farklı dereceleri

Dışarıdakilere bilgileri yanıltarak verirler. Yeni girenler ve halkanın içindeki liderler gerçeğin farklı yüzleri ile karşılaşırlar. Bazı bilgiler sadece en üsttekiler tarafından bilinir.

33) Yeni gelenler doğru düşünemezler:

Daha yaşlı ve eski üyeler, yeni gelenlerin asla doğru düşünemeyeceğine inanırlar. Bu nedenle de kült, yeni gelen için ne yapması gerektiğini düşünür.

34) Kült korkular aşılar: Üyeler eğer gruptan ayrılırlarsa, başlarına korkunç şeylerin geleceğine inanırlar.

35) Gurup para yiyicidir:

Guruplar para toplamak ile aşırı ilgilidirler. Bu çok basittir. Kült devamlı olarak hem içerden hem de dışardan para toplarlar.

36) İkrar toplantıları:

Üyeler, kendilerini eleştirir, günahlarını ve hatalarını itiraf ederler, bazen toplum önünde kendi kendilerini eleştirirler.

37) Ödül ve ceza sistemi

Kültler, "doğru yoldan ayrılmış" olanlar, grubun kurallarına uymayanlar için cezalandırma sistemine sahiptirler. Ayrıca kurallara uyanlar içinde ödül sistemi vardır.

Ödül ve cezalar ilk başta zararsız başlayabilir. Mesela, liderin öğüt vermesi gibi. Fakat yeteri kadar kazanamayan, ya da görevini yerine getiremeyen, yeni üyeleri bulamayan kişi ciddi eleştirilere maruz kalabilir. Cezalandırmanın şiddeti gittikçe artar ve kişilerin uykusuna ve yiyeceklerine müdahale edilir, cezalandırıcı işlerde çalışır.

38) Mümkün olmayan insan üstü mükemmellik modeli:

Tüm zihin kontrolü kullanan kültlerde, insan üstü mükemmellikte olan bir model gösterilir. Temiz ve pis tamamen organizasyon tarafından belirlenir. Temizlik istemek çok yoğundur.

39) Akıl Hocalığı

Grubun akıl hocalığı sistemi vardır. Yeni gelenler, eskilerin kanatları altına girerler ve grubun yöntemlerine gore eğitilirler. "Eski gelenler" yeni gelenlere akıl verir onları eğitir ve uygun bir şekilde düşünmelerini, grubun kurallarına uymalarını sağlarlar.

40) Özel hayata tecavüz

Kült, özel hayat konusunda oldukça mütecavizdir. Lider, kişinin tüm özel hayatı ile ilgilenir. Kişilere tüm hayatlarında neler yapmaları gerektiğini söylerler.

41) Huzursuz guru, ruhsal problemli lider
42) Huzursuz üyeler ve ruhsal problemli müritler.
43) Ağır zihin kontrol yöntemleri ve hızlı değişim teknikleri kullanırlar.
44) Eğer gruptan ayrılırlarsa, vücutlarına zarar verileceği yada öldürüleceği söylenir.
45) Gurubu eleştirenlere karşı ölüm tehdidi ve zarar vermek
46) Kişinin dünyaya ait tüm varlığını bağışlaması
47) Ücretsiz olarak kült üyelerinin uzun saatler boyunca çalışması
48) Tam olarak içine dalma ve toplumdan izolasyon

TARİKAT VE İBADET GRUPLARININ YIKICI OLMA NİTELİKLERİNİ DEĞERLENDİRİCİ PSİKOLOJİK KRİTERLER

Werner Gross
Çev. Psk. Rana Sey Uluç

Ruh pazarları ve mistik grupların sayısında bir patlama var, ilüzyon satışı rağbette. Anlaşılması güç fikirlerin propagandası yapılıyor, akla hayale sığmayan yöntem ve teknikler bu kesimde uygulama alanı buluyor. Üstelik bu yolla çok da kazanç elde ediliyor. Medyanın aktardıklarına bakılırsa, bu tarikatlara ve yıkıcı nitelikteki ibadet ve inanış gruplarına, önüne geçilmez bir akın ve ilgi var.

"**Ne var yani? Dünya öyle büyük ki, herkesin kendine göre haksız olma hakkı var.**" diyenler çıkabilir. Ama iş bu kadar basit değil:

Almanya'da toplam 1,5-2,5 milyon üyesi olan 300 kadar dini tarikat, kendine özgü inançları olan topluluk ve insan psikolojisini hedef alan inanışlara sahip grup olduğu iddia ediliyor ve bunlara sürekli yenileri ekleniyor.

Ancak her dini veya alternatif oluşturan grubun mutlaka sorun yaratır nitelikte olduğu söylenemez. Ve her tarikat tarikat, her ibadet ibadet değildir. Gizemli, anlaşılmaz inanışlara sahip gruplara ve tarikatlara şöyle bir baktığımızda, içinde ne olduğu görülemeyen, adeta balta girmemiş bir ormanla karşılaşıyoruz. Ancak bu orman sürekli değişiyor ve yeni, eşi benzeri olmayan filizler veriyor.

Bu tür gruplaşmaları değerlendirmeye yarayacak kriterlerin ise yetersiz olduğu görülüyor. Bir grubun sorun olabilecek türden veya tehlikeli olup olmadığını nereden anlarız? Yıkıcı, tahripkar bir ibadet ve inanışa sahip olup olmaması neye bağlıdır? İnsanları bağımlılığa sürükleyen, onları sömüren ya da hatta insanlıklarını yok eden yönlerini belirleyen, hangi özellikleridir? Bütün bunlara etken olan hangi mekanizmalardır?

Öte yandan, böylesi tahrik içeren tarikatların varlığı, üyeleri giderek azalan ve gücünü yitirme kaygısını taşıyan hangi geleneksel kurumların işine gelmektedir? Bunu nasıl anlarız?

İşte bütün bunlar bu denli belirsiz ve bulanık bir tablo oluşturduğundan ve gruplar birbirinden çok farklı özelliklere sahip olduğundan, yapılacak bir değerlendirmenin nesnel kriterlere dayanması gerekmektedir. Ancak nesnel kriterler yoluyla daha ayrıntılı bir değerlendirme yapmak olası olabilir. Yani bu tür grupların yarattığı sorunlar ve tehlikelilik düzeylerine ilişkin kabaca bir profil oluşturabilmek amacıyla bu kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Aşağıdaki listenin amacı budur. Altı bölümden oluşan bu liste, bu tür grupların hangi alanlarda, ne türden sorunlar oluşturabileceklerine (ya da halen oluşturduklarına) dair bir fikir geliştirilmesine yardımcı olabilir.

- İdeoloji
- Merkezi figür
- Grup yapısı
- -Üyelerini etki altına alma biçimi
- Kişilik yapısını değiştirici teknikler
- Dışarıyla ilişkiler, eski üyeler ve kendilerini eleştirenlere yönelik tutum ve tavırlar

1. İdeoloji: Kuram, inanç, amaç

Burada ele alınan, grubun savunduğu kuramsal temeldir. Çünkü sadece uygulamada görülen değil, grupların ideolojik yönelimleri de çok yönlü sorunlara yol açabilir. Bunu görebilmek için aşağıda sözü edilen eğilimlerin ön planda varolup olmadığına bakalım:

Abartılı Fikirler

Öğretileri yoluyla kısa sürede dünyada cenneti yeşertme ya da "yeni insan" yaratma iddiasının varolup olmadığı (Büyüklük iddiası, herşeye hakim olma fantezileri).

Gerçekleri Tekeline Almak

Dünyada olup bitenleri sadece kendilerinin en doğru biçimde görüp açıklayabildiği savı ve bunun tek geçerli düşünce olduğuna dair inancın varlığı.

Siyah-Beyaz Düşünce Tarzı

Düşünce ve eylem biçimlerinin, iyi-kötü veya doğru-yanlış örüntüsü çerçevesinde olması.

Dünyanın Sonunun Geldiğine Dair Sanrılar

Dünyanın sonunun geldiğine dair iddiaların varlığı (inanmayanları inandırmak için kullanılır).

Kurtarma Planı

Sağaltım yöntemlerini içeren patent reçetelerin sunulması (sadece inananlar için kullanılır).

Yayılımcı Güç Olma Beklentisi

"Dünyayı biz kurtarmalıyız" söylemini yayma.

2. Merkezi figür (kişi): Lider, guru, usta

Şu noktalara dikkat edilmesi gerekir :

Lidere Tapınma

Merkezdeki kişiye tanrı, kutsal kişi ya da sözcü sıfatıyla saygı uyandırma, onun güçlü, olacakları önceden gören ya da olağanüstü güçlere sahip birisi olduğunu öne sürme.

Yönetme Biçimi

Eleştirilemeyen, en üst otoriteye sahip olduğunun kabul edilmesi, karşı koymaksızın bağlılık beklentisi, gerçekleri tekelinde bulundurduğuna inanılması.

Karizmatikleştirme

Kutsal kişi olarak saygınlaştırılan ve ideal, efsane kişi olduğuna dair propaganda.

3. Grup yapısı: Seçkinler topluluğu olma

Ön planda olan şu noktalardır:

Dışarıya Karşı Kapanma

Grup, kendisine kesin sınırlar çizerek kapalı bir sistem oluşturmaktadır.

Yüksek Oranda Grup-içi Bağlılık

Grup birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Grup üyeleri birbirini gözetler, kontrol eder ve cezalandırır. Hatta grup içinde kullanılan özel bir dil bile geliştirilmiş olabilir.

Hiyerarşik Yapı

Aşamalı bir istihbarat sisteminin varolması, emir-komuta zincirine dayalı ilişkilerin varlığı söz konusudur.

Seçkin Olma Bilinci

Grup üyeleri kendilerini, dünyayı ve insanlığı kurtaracak olan seçkin kişiler olarak görürler. Grup bilincini misyonerlik anlayışı ve/veya kahramanlık ideolojisi belirler.

Sömürü

Grup üyeleri, maddi açıdan veya ucuz işgücü olarak kullanılmayı çoğunlukla gönüllü olarak kabul ederler.

Kışkırtıcı ve Yasa Dışı İşler

Grup, kendilerinin yasaların üstünde yeraldığı inancıyla üyelerini (açıktan veya gizlice) yasadışı işler yapmaya zorlar (tehdit söz konusudur).

4. Üyelerini etki altına alma: Bilinç kontrolü

Bu bölümde bireysel düzeyde, kişilerin etki altına alınış biçimleri ele alınmaktadır.

Bireysellikten Uzaklaştırma

Bireyin kendisini tamamen teslim etmesi istenir. Birey değil, grup ve ortak hedefler daha önemlidir.

Günlük Yaşama Etki Etme

Beslenme, giyinme, temizlik, günlük işler konusunda bağlayıcı kesin kurallar vardır. Tarikata ait mekandan çıkışlar sınırlanır ve başkalarıyla ilişkiler kısıtlanır. Telefon ve mektuplar kontrol edilir. Karşı cinsiyetle ilişkiler ve cinsellik talimatlara bağlıdır.

Maddi Bağımlılık

Grup üyesinin kendine ait malı veya parası yoktur. Yaptığı işler için ücret almaz, herhangi bir sigortası yoktur. Pasaport ve ehliyet gibi kişisel kimlikler topluca saklanır.

Kaderci Düşünce Tarzı

Grup, kaderci bir düşünce tarzıyla yönlendirilir. "**Herşeyin nasıl olacağı önceden bellidir**" ya da "Tanrı böyle istiyor" gibi.

Kişisel Geçmişten Kopuş

Bireyin kendi ailesi, eşleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerini koparması; okul, eğitim, meslek bağlarından uzaklaşması istenir. O güne kadarki yaşamı farklı biçimde yorumlanır.

Tarikat Kimliği

Grup üyesine yeni bir ad verilir. Tamamen grupla birlikte ve grup içinde hareket eder, sahip olduğu değerler tamamen değiştirilir. Bu şekilde gerçeklerle ilişkiler tamamen koparılır, grup dışındaki yaşam anlamsızlaştırılır. Bu yolla psişik bağımlılık yaratılır.

5. Kişilik değiştirmeye ilişkin teknikler

- Duyguları harekete geçiren, kişiyi kendinden geçirici ve bilinci değiştirici teknikler uygulanır.
- Sürekli tekrarlanan tekerleme veya söz dizileri, meditasyon, hızlı nefes alıp verme vs. gibi.
- Yinelenen Dengesizleştirme Uygulamaları
- Oruç tutturma, uykusuz bırakma, bedensel ve ruhsal aşırı yükleme, duyusal yoksunluğa

tabi tutma vs.

Tüm bu uygulamaların amacı kişiyi ruhani bir yaşantıdan geçirmektir. Bu yaşantılar grup tarafından, gerçek insanın doğuşu olarak nitelendirilir, "Nihayet kendini bulmak, özüne ulaşmak" olarak yorumlanır.

6. Dış dünyayla ilişkiler, eski üyeler ve eleştirenlere karşı tutum ve tavırlar

Grup, üye kazanmak için manipüle edici yöntemler kullanır; gerçekçi olmayan sözler verilerek insan avlanır.

Sığınak Mantığı

Grup dışarıya karşı kendini kapatır. Grup içi yaşantısı cennet, dış dünya cehennem olarak yorumlanır. Yeminle bağlanma teorisi geçerlidir. Takip edilme korkusu hakimdir.

Gruptan ayrılmak için hiçbir sebep geçerli sayılmaz. Bu nedenle grubu terk eden üyeler kişiliksiz olarak lanse edilir ve tehdit edilirler.

Eleştiri yöneltenler korkutulur. Tehditle, telefonlarla rahatsız etmek yoluyla, mahkemeler ya da fiziki saldırılarla susturulmaya çalışılırlar.

Bu broşürde gizemli gruplar ve tarikatlar sahnesindeki gruplaşmaların değerlendirilmesine ilişkin, bir dizi nesnel kriter sunulmuştur. Burada sözü edilen özelliklerden bazılarını gösteren her grubun tabi ki çatışma ve sorun yaratmaya gebe ya da tehlikeli olduğu söylenemez. Bu tür bazı özellikleri başka tür topluluklarda da görebiliriz. Bu özelliklerden ne kadar çoğu bir grup için geçerliyse, tehlikelilik oranı o kadar artar. Bir grup için geçerli olan özellikler bir profil oluşturuyor ise o zaman yıkıcı türde bir ibadet veya inanıştan söz edilebilir.

KAYNAK: Alman Psikologlar Meslek Birliği (BDP) - Bonn
BDP- Was eine alternative-speritueller Gruppe zur Sekte macht.

KÜLT YA DA TEHLİKELİ TARİKAT NEDİR?

Eğer bir grup veya hareket şunları sergiliyorsa kült, tehlikeli grup, tehlikleli tarikat olarak adlandırılır.

1. Bir lidere, bir fikre veya herhangi bir şeye karşı kendini adama ve aşırı bir bağımlılık içindeyse,

2. Ahlaki olmayan şiddet kullanımım içeren ikna tekniklerini ve zihin kontrol yöntemlerini kullanıyorsa,

3. Grup liderinin amaçlarını yerine getirmek için oluşturulmuşsa,

4. Üyelerine, ailelerine veya topluma açık veya muhtemel zararlar veriyorsa. (Cultic Studies Journal, 3,1 (1986):U9-120)

Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi grubun temelini kuran ideolojinin veya dinin ne olduğu önemli değildir. (Bu yazıda kült, tehlikeli tarikat, kapalı grup, yıkıcı grup gibi kavramların hepsi aynı anlamda kullanılmaktadır.) Herhangi bir grubun kült ya da tehlikeli tarikat mı olup olmadığını anlamak için Margeret Singer'in tanımladığı şu üç faktör göz önünde bulundurulmalı: Lider, lider ile takipçileri arasındaki ilişki, organize bir şekilde kullanılan zihin kontrol yöntemleri.

Kültler, tehlikeli gruplar nerelerden "adam toplar"?

Mürit bulma yaklaşımları için tarikatlar üç temel yolu kullanıyor.

Birincisi zaten mürit olan bir akraba ya da arkadaş aracılığıyla,

ikincisi yeni arkadaşlık kurulan bir yabancı aracılığıyla. Bu yeni arkadaş genellikle karşı cinsten yakışıklı bir erkek ya da güzel bir kız oluyor.

Üçüncüsü bir tarikat faaliyetiyle. Bu bir sempozyum, konferans ya da dini içerikli bir kurs olabiliyor, hatta toplu halde bir eğlence yerine veya pikniğe bile gidilebiliyor. Seminerler, dersler, her tür toplantı, kapı kapı dolaşma ve farklı şekillerde de olabilir. Okul, üniversite, sağlık kliniği, işyeri açabilirler. New age magazinler, farklı gazeteler, iş ile ilgili dergiler basabilirler.

Tabii kişi tebliğci ile tanıştığında başına geleceklerden habersiz oluyor, genellikle yeni ve iyi bir arkadaş ya da aşk bulduğu için seviniyor. Tarikatle karşılaştığında ona sunulan şey güçlü bir sevgi bombası oluyor. Bir çok insan kendisi ile ilgileniyor, onu övüyor ve iltifatlar ediyor. Mürit hayatında olabilecek en iyi insanlarla karşılaştığını sanır. Oysaki kültler, dışardan bakıldığında ambalajı hoş görünen ancak açıldığında, kişiyi şaşırtan ve korkutan bir kutuyu hatırlatır. Kutuda kapalı iken ilk gördüğünüz şey kesinlikle içindeki değildir.

YIKICI ZİHİN KONTROLÜ

Zihin kontrolü belirli metodları ve teknikleri içerir. Mesela hipnoz, düşünceyi durdurma gibi. Bu teknikler, kişilerin nasıl düşüneceğini, hissedeceğini ve davranacağını belirler. Bu bilgi kendi başına tehlikeli değildir. Ancak bir liderin, istediklerini elde etmek için bu yöntemleri kullanıp kişileri kendine bağımlı, bir anlamda köleler haline getirmesi durumu oldukça tehlikelidir. Zihin kontrol yönteminde kişinin gerçek benliği, davranışları, düşünceleri hisleri baskı altına alınır ve yeni bir kişilik inşa edilir. Zihin kontrolü yöntemlerini bilmeyen bir kişinin bu yöntemlerden kurtulabilme şansı pek yoktur. Bir tarikatın göbeğindeyken bile tarikat üyesi olduğunun farkında olmayan öyle çok insan var ki.

Davranış Kontrolü

Davranış kontrolü, kişinin nerede yaşayacağına, kiminle arkadaş olacağına, ne yiyeceğine ve nerede uyayacağını düzenlemektir. Piramid şekilli bir yapı içerisinde, gruplar, lidere kişilere davranışları karşılığında ödül ve ceza verme yetkisi verir. İtaat ve iyi performans, toplu övgülerle ve hediyelerle ödüllendirir, itaatsizlik ve düşük performans ise eleştiri, aşağılanma, tuvalet temizliği, dayak gibi fiillerle cezalandırılır.

- Bireyin fiziksel gerçekliğinin düzenlenmesi
- Davranış kontrolünün içinde müridin hangi elbiseleri, renkleri, ve saç şekillerini kullandığı,
- Ne yediği, içtiği, sevdiği yiyecekler, sevmediği yiyecekler,
- Ne kadar uyuyabildiği, uykunun düzenlenmesi,
- Finansal bağımlılığı,
- Boş vakitlere, eğlenmeye ve tatillere az veya hiç zaman harcamaması,
- Ailesi ile görüşüp görüşememesi izne bağlıdır
- Telkin oturumlarına geniş zaman ayırılması,her tür karar için izin isteme gereksinimi, üstlere düşüncelerin, duyguların ve aktivitelerin rapor edilmesi gereksinimi vardır. Burada bireycilik havası kırılır, grupcu düşünce hakim olur. Kişi itaate ve bağımlılığa ihtiyaç duyar.

Bilgi Kontrolü

İnsan zihni bilgi olmadan uygun bir şekilde işlemez. Lider, bilgi akışını ve kişinin bilgiyi işleyişini kontrol ederek, kişinin grup faliyetleri hakkında olumsuz yorum yapmasını engeller. Bilgi kontrolü kişi gruba girdiği andan itibaren, kişiye yanlış bilgi verip ikna ederek başlar. Girdikleri andan itibaren aldatma süreci çok yoğun işlemeye başlar. İnsanlar külte katılmazlar, kült onları seçer. Tebliğciler, bilgiyi insanlardan gizleme konusunda oldukça başarılıdırlar. Kendileri veya grup ile ilgili hiçbir şeyi açmazlar. İlk karşılaştıklarında insanlara kim olduklarını, neye inandıklarını ve onlardan ne istediklerini de asla söylemezler.

• Grup dışındaki bilgi kaynaklarına erişimi en aza indirgeme veya caydırma , grubun kitapları

dışındaki kitaplar, makaleler, gazeteler, dergiler, TV, radyo yasaklanabilir ya da sınırlı hale getirilir.

• Eleştirel yoruma izin verilmez.

- Ayrılan eski üyelerle görüşmek kesinlikle yasaktır.
- Üyeler düşünemeyecek kadar meşgul edilirler.

- Biz ve onlar görüşü hakimdir. İçerisine ve dışarıya ait bilgiler vardır.
- Herkese herşey söylenmez.
- Farklı hierarşik seviyedeki insanlar farklı bilgiler alırlar. Lider kimin neyi bilmesine karar verir.
- Diğer üyeler ile ilgili casusuluk yapmak teşvik edilir. "Şahit" ya da "buddy" sistemi ile çift yapıp gözlemek ve kontrol etmek.
- Düzene aykırı düşünceleri, duyguları ve hareketleri yönetime raporlamak.
- Grup tarafından üretilen bilgi ve propagandanın ileri derecede kullanılması. Gazeteler, dergiler, günlükler, ses kasetleri, video kasetler,
- Grup-dışı kaynaklardan bütünün içinden anlamı bozacak şekilde seçilerek alınan aktarımlar, ifadeler
- Ayrıca grup içinde itirafın ahlaki olmayan bir şekilde kullanılarak, kişinin samimi bir şekilde yaptığı itirafları zaman içerisinde suçlayabilmek için aleyhine kullanmak.

Düşünce Kontrolü:

Zihin kontrolünün uygulandığı gruplarda grubun doktrini "mutlak" doğru olarak ve insanların ihtiyaçlarına cevap olarak görürler.

- Siyah ve Beyaz düşünürler, ara da griler yoktur.
- Yüklü" dil benimsemek. Kelimeler düşünmemizi sağlayan araçlardır. Bu "özel" kelimeler anlamayı genişleteceğine daraltırlar. Deneyimin karmaşıklığını herkesçe bilinen basmakalıp, soğuk laftan ibaret "söylenti kelimelerine" indirgemeye yarar.
- Sadece grup tarafından kabul edilen "iyi" ve "uygun" düşünceler teşvik edilir.
- Grup hakkında sadece olumlu şeylerin söylenmesine izin verilir.
- Lidere, doktrin veya politikanın meşruluğu ve mantığı hakkında eleştirel soru asla sorulmaz.
- Hiçbir alternatif inanç sistemi meşru ve mantıklı, iyi veya faydalı olarak ele alınamaz Duygusal Kontrol

Yıkıcı zihin kontrolünün ancak bu dört bileşenin genel etkisi, bir lidere veya bir amaca bağımlılığa yol açması halinde var olduğundan söz edilebilir. Listedeki her bir maddenin mevcut olması gerekmez. Zihni kontrol altında grup üyeleri kendi dairelerinde yaşayabilirler, sabah 9 dan akşam 5'e kadar bir işte çalışabilirler, evli ve çocuklu olabilirler ve bütün bunlara rağmen kendileri için düşünemeyip bağımsız hareket edemeyebilirler.

- Lider, müridin duygularının limitlerini yönetme ve daraltır, eğer herhangi bir problem

olursa, asla liderin veya grubun değil de kendi hatasından ötürü olduğunu hissetmesini sağlarlar, suçluluk duygusunu aşırı derecede kullanırlar.

Müridlerin hayatlarında karşılaştıkları hata olmayan şeyleri bile suç olarak lanse ederler. Kişi potansiyelini tam olarak kulanmamasından, ailesi, geçmişi, yakınları, düşünceleri, duyguları, hareketleri veya geçmişteki suçları devamlı karşısına yapmış olduğu büyük suçlar olarak çıkarılır.

Kült yapılarında korku devamlı kullanılır. Dış dünya korkusu, düşman korkusu, grup tarafından dışlanma korkusu. Tüm bu korkular verilirken suç sayılmayacak konular bile büyük günah gibi toplum önünde itiraf ettirilir.

Fobi telkini çok yoğundur grubu terketmeye veya liderin otoritesini sorgulamaya bile duyulan irrasyonel korkuların programlanması.

Zihni kontrol altında bir insan, grup dışında pozitif ve dolu bir geleceği gözünde canlandıramaz. Grup "dışında" mutluluk veya tatmin yoktur Ayrılırsanız korkunç şeyler olur:"cehennem"; "şeytanın esiri olunur";"kötü yola düşülür"; " iyileşmeyen hastalıklar" olur;" kazalar";" intiharlar", "delilik";" vs. Ayrılmak için asla geçerli ve mantıklı bir sebep yoktur.

Grubun bakış açısına göre, gruptan ayrılanlar: "zayıf","disiplinsiz","münafık" "materyalist"," dünyevî"; "ailesi ve eski arkadaşları tarafından beyni yıkanmış" para ya da seks yoluyla baştan çıkarılmışlardır.

Tehlikeli Grup Liderinin özellikleri

Bir çok örnekde, genelde tek kişidir, kurucudur, kült yapısının tepesindedir, karar verme onun etrafında gerçekleşir. Bazı kadın kült liderleri de olmasına rağmen genelde erkektir. Bu liderler genellikle şu karakterleri gösterirler.

Kült kiderleri, kendi kendine atanmış ya da seçilmiş olduklarını, bir misyonu yüklendiklerini ve özel bir bilgiye sahip olduklarını iddia ederler. Bu konuda ikna edicidirler.

Mesela, UFO kültünden olan bir lider, uzaylılar tarafından kendisine görev verildiğini ve insanları alıp uzay araçlarını bekleyebilecekleri yere götüreceğini iddia eder. Başka bir lider, eski şifa verme ve "hidayete ulaştırma" yöntemlerini bulduğunu ilan eder, daha farklı bir grup ise, yaratıcı, bilimsel, insani ve sosyal planlara sahip olduklarını ve bunların insanları "yeni bir şuur seviyesine", başarıya, kişisel veya politik güce ileteceğini iddia eder. Ya da dünyayı kurtarma iddiasıyla gelen Mehdi ya da Mesih olduğunu ve Allah katından kendilerine "özel ilim" verildiğini söyleyenler...

Kült liderleri kararlı, baskıcı ve genellikle de karizmatiktirler.

Liderlerin, diğer insanların dikkatini çekecek, onları kontrol edecek, sürüyü yönlendirebilecek, yeterli kişisel güce, cazibeye ihtiyacı vardır. Müridlerini, ailelerini, kariyerlerini, arkadaşlarını kendilerini takip edebilmek için terk etmeye ikna ederler. Açıkça veya gizlice müridlerinin mal varlıklarını, paralarını ve hayatlarını kontrol ederler.

Kült liderleri saygının kendilerinde toplanmasını sağlarlar.

Rahipler, Rabbiler, din adamları, demokratik liderler ve fedakarlık yapan yardım kuruluşlarının liderleri, insanların saygıyı Tanrıya, soyut prensiplere veya grubun amacına yönlendirmesini söylerler. Ancak kült liderleri, sevginin, kendini adamanın, bağlılığın odağı olmak isterler. Bir çok kültte, lidere bağlılığın bir işareti olarak, eşler boşanır, ebeveynler çocuklarından ayrılır.

Kültlerin, Tehlikeli Gruplarin Kategorileri

Tehlikeli gruplar, çok farklı şekillerde ve büyüklüklerde olabilir, farklı din, felsefe veya anlayışa sahip olabilirler. Günümüzde başarılı bir şekilde üye alımına devam eden tehlikeli gruplar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Dini kültler:

Tanrıya kulluk ve ahiret ile ilgili konularla ilgilenir. Lider vahiy aldığını, Mehdi ya da Mesih olduğunu iddia eder. Kutsal kitapları yeniden ve doğru şekliye ancak liderin yorumlayabileceği iddiası vardır. Liderin dini bir eğitim almış olması genellikle gerekmez. Tanrı tarafından kendisine özel bir bilginin verildiğini söylerler. Diğer tüm yorumlar yanlıştır ve kişiyi yanlış yönlendirir. Bu gruplar genellikle çok katıdır ve dayak gibi fiziksel cezaları kullanırlar. Üyeler zamanlarının büyük bir kısmını başkalarını dinlerine çevirmek için harcarlar. Burada Kur'an kaynaklı guruplar olabileceği gibi, İncil kaynaklı guruplar da olabilir. Kullanılan teknikler: uzun, yorucu ve aralıksız süren gece toplantıları, uzun saatler boyunca ikrar ve itiraf toplantıları, kendi kendilerine konuşma, ilahi, dua etme, isolasyon, uzun süreli çalışmalar. Maddi, manevi ve cinsel sömürü bu tip gruplarda sıklıkla görülür.

Doğu meditasyonu

Tanrı bilinci ve tanrı ile tek olma (vahdeti vücut) inancı ile karakterize olur. Lider genellikle doğu kökenli felsefeyi veya dini değiştirir. Üyeler bazen dünyaya ait malvarlığını göz ardı ederler ve tüm

dünyadan el çekmiş bir yaşam şekli seçerler. Burada kullanılan teknikler: meditasyon, tekrarlanan mantralar, farklı zihin halleri, trans durumu.

Politik, ırkçı, terörist kültler

Toplumu değiştirme, devrim inancı ile beslenirler, "düşmanı" abartırlar ve düşman güçleri yenmeyi hedeflerler. Lider herşeyi bilen ve her şeyin üstünde güçlü olarak görünür. Bu tip gruplar genellikle silahlanır ve şifreli dille konuşan, farklı el sıkma şekilleri olan ve farklı ritüel pratiklerine sahip olan gizli diyalogları vardır. Üyeler kendilerini savaşmaya hazır elit grup olarak görürler. Kullanılan teknikler: paramiliter eğitim, birbirlerine rapor verme, suçlama, korku, "nefret kusma seansları", paronaya telkini, uzun saatler boyunca telkinde bulunma.

Psikoterapi Grupları:

Kişisel transformasyon ve gelişimi başarma amacındadır. Lider kendinden seçilmiş, her şeyi bilen, tek ferasete sahip olan ve bazen de "süperterapist" olarak adlandırılan kişidir. Cinsel sömürü bu tip gruplar içinde kullanılır. Kullanılan teknikler: karşılaşma toplantısı, hipnozla oluşturulan farklı şuur halleri ve diğer trans oluşturan mekanizmalar, utanma, korkutma, sözlü taciz, "nefret kusma" seansları.

Ticari:

Zenginlik, güç, mevki, çabuk kazanmayı sağlayacağını idda eder. Lider genellikle çok kazanmayı sağlayan "bir yol" bulduğunu düşündürecek şekilde çok harcar. Bazı ticari kültler politik ve dini kültlere kayabilirler. Onların da aile, ahlak, iyi yaşam ve babaerkillik gibi değerleri vardır. Üyeler, uzun süren ve pahalı seminerlere katılmaya ve grubun tanıttığı ürünü satmaya ikna edilirler. Kullanılan teknikler: Kandırarak satış, suç, utanma, grup baskısı, finansal kontrol teknikleridir.

Newage :

"Tanrı sensin" felsefesi üzerine kuruludur. Bilgi yoluyla güç, geleceği bilme isteği, çabuk adapte olabilmek gibi amaçları vardır. lider genellikle kendini mistik olarak sunar, ruhlarüstü bir varlık, bir kanal olarak sunar. Üyeler, kristale, astrolojiye, runik yazı, şaman aletleri, kutsal ilaçlara inanır. Büyü hileleri, farklı haller, grup baskısı teknikleri kullanılır.

Occult, satanizm, kara büyü:

Doğaüstü güçlere, bazen de şeytana tapma ile genellenebilir. Lider şeytanın duhul edebildiği kimsedir. Hayvan kurban etme, fiziki ve cinsel taciz yaygındır. Bazı gruplarda insan kurban edildiği de idda edilir. Egzotik ritüeller, gizlilik, korku ve tehdit ve aşırı şiddet yöntemleri kullanılır.

Ufo kültleri:

Lider uzaylılar ile bir şekilde görüşebilen ve diyalog kurabilen kişidir. Maddi, manevi sömürü burada da vardır. Gruba göre diğer kültlerin kullandığı takdikleri kullanabilir.

Bazı gruplar birkaç kategorideki özellikleri taşıyabilir. Mesela, dini bir grup aynı zamanda politik bir örgüttr olabilir. Ya da hint tarikatı kökenli bir grup aynı zamanda ticari bir özellik taşıyabilir.

A MAN CALLED OVE (2015) / Ove Adında Bir Adam

116 dk

Yönetmen: Hannes Holm

Senaryo: Fredrik Backman, Hannes Holm

Ülke: İsveç

Tür: Komedi, Dram

Vizyon Tarihi:13 Aralık 2015

Dil: İsveççe, Farsça

Müzik: Gaute Storaas

Kelimeler: sevilenin kaybedilmesi, annenin kaybı, babanın kaybı,

Nam-ı Diğer: A Man Called Ove

Oyuncular: Rolf Lassgård, Bahar Pars, Zozan Akgün, Tobias Almborg, Viktor Baagøe

Özet

59 yaşında Ove bir kaç yıl önce, kat mülkiyeti dernek başkanıyken yöneticiler tarafından devrilir ama Ove bunu hiç kafasına takmaz ve hayatına devam eder. Hamile olan Parvaneh ve ailesi karşılarındaki eve taşınırlar ve Parvaneh kazara Ove'un bahçesindeki posta kutusunun üzerine düşünce aralarında beklenmeyen bir arkadaşlık başlayacaktır.

Filmden

Bil diye söylüyorum

iki bukete alışma hiç!

Seni özlüyorum.

**

Kusura bakma, dün gelemedim.

Gelemedim işte.

Ev sirke dönüştü resmen.

Karşıya yeni komşular geldi.

Yeni nesli görsen şok olurdun.

Hiçbir şeyi beceremiyorlar.

Geri geri yanaşamıyor, lastik bile değiştiremiyorlar.

Ufacık bir şey istiyorsun, öğle yemeğiyle meşgul oluyorlar.

Düşünsene.

Yakında sadece öğle yemeğiyle meşgul olan bir ülke olacağız.

Bunun parçası olmayacağın için şanslısın.

Sokağa beyaz bir araba girdi.

Tam anlamıyla manyaklar.

Sen yokken evde düzen de yok.

Acele edersem, belki bugün birbirimize kavuşuruz.

Seni özledim.

**

Derler ki; beyin ölürken daha hızlı çalışırmış.

Sanki dış dünya ağır çekimde hareket edermiş.

Yeterince düşünecek kadar vaktim oldu.

**

Ölenle ölünmez.

Tek bir şeyden eminim.

Bu hayatta yaşadıklarımızı tekrar yaşayamayız.

**

Beni iyi dinle.

İki tane çocuğun var yakında üçüncüyü çıkaracaksın.

Buraya İran'dan gelmişsin, savaştan ve başka ne halttan kaçtıysan.

Yeni bir dil öğrenmişsin, eğitim almışsın ve geçinebiliyorsun.

İşe yaramazın tekiyle evlisin.

Lanet arabayı da öğrenebilirsin.

Beyin ameliyatı değil ya.

Şimdi tekrar çalıştır ve sür.

**

Bana kızmamalısın, Sonja.

İnsanın kendi hatasını kabul etmesi zor.

Özellikle de o kişi uzun zamandır hatalıysa.

Özür dilerim.

Ama şimdi doğru şeyi yapma zamanı.

Kavga ettiğimde nasıI endişelendiğini biliyorum.

Ama bu sefer, bana hak vereceksin.

Şimdi savaş zamanı!

**

Hep aynı insanlar.

Aynı insanlar.

Her zaman olduğu gibi.

İsimleri farklı ama aynı insanlar.

**

Sonja?

Sonja! Yardım edin! Yardım edin! Yanına gidebilirsiniz.

Sanırım bir hafta yanında oturdum.

Bir kişi bile benimle konuşmaya cesaret edemedi.

En iyisi de buydu.

Ta ki bir gün Sonja'nın bir daha uyanamayabileceğini söylediler.

Bana bunu söyleyemezsin! Sonra açıklanamayan bir şey gerçekleşti.

Aynı anda hem en iyisi hem en kötüsü olmuştu.

Ertesi gün, ona olanları anlatmak zorunda kaldım.

Artık var olmayacak bir hayat hakkında.

Yaşadığım acıyla birlikte manevi bir güç hissettim.

Önce, öfkemi faydalı şeylere harcamaya çalıştım.

Sonja okumaya devam etti.

Diplomasını almasına bir yılı kalmıştı.

Ama okul bittiğinde iş bulamadı.

Diplomanız gerçekten çok iyi ama üzgünüm.

O zamanlar, okullar engelliler için uygun değildi.

Bir gün, Sonja gazetede bir ilan gördü.

Bütün eğitim tekniklerini birleştirdikleri bir sınıf hem de teknikler ortaya konmadan önce.

Özgeçmişiniz gerçekten çok iyi ancak maalesef engelli öğretmen alamayız.

O zaman karanlıklara gömüldüm.

Herkesi yok etmek istiyordum.

Her bir piç kurusunu.

Otobüs şirketini, şoförü üzüm bağlarını, tur firmasını.

Herkesi.

Hem İspanyol hükûmetine hem İsveç hükûmetine yazdım ancak kimse umursamadı.

Engelliler de girebilecek şekilde düz olacak.

Sonja'nın işe başlayabilmesi için bir rampa bile yapmadılar.

Herkese mektup yazdım, sebebini benim de bilmediğim bir şey için adalet arıyordum.

Son ana kadar, Sonja hep daha güçIüydü.

Ove.

Ya ölürüz ya yaşarız.

O gece arabayla gidip gereken şeyi bir gecede yaptım.

Ertesi gün, Sonja çalışmaya başlayabilirdi.

Hoş geldiniz.

Homer Truva Savaşı ile ilgili İlyada'yı yazdı.

Peki İlyada ne zaman yazıIdı?

- David?

- 700 yıIında.

- M.Ö.

- Hadi ya.

Richard Stenebo'ya merhaba diyelim.

Sınıfımıza hoş geldin.

- Merhaba, Richard! - Hoş geldin.

Yalan söylemiyorum.

Bir yıI içinde, aynı çocuk 400 yıllık şiirlerden alıntı yapacak seviyede başarıyla mezun oldu.

"Sonsuzdur onun maharetleri"

"Tanrı onun şeklini almış sanki"

"Mahlukat için bir misal gibi"

"Yine de benim için "

" o değil topraktan ötesi. "

Bravo! Hep iyi şeyler için savaştı.

Hiç sahip olamadığı çocuk için.

Altı ay önce öldü, kanserden.

Peşinden gideceğime söz verdim.

- Gün bugün.

**

Ove! Aptalca bir şey yaptığımı düşünme.

Bunu okuyorsan, doktorun teşhisi doğruydu.

Kalbimin çok büyük olduğunu söylemişti.

Kulağa hoş bir şey gibi gelse de aslında pek değil.

Er ya da geç, bedel ödenir.

Kilisede olması gerektiği gibi bir cenaze töreni istiyorum.

Külleri rüzgârda savurmak gibi saçmalıklar istemiyorum.

Sessizce ayrılmak istiyorum, doğru yaşadığımı düşünen yanımda olan yakınlarımın eşliğinde.

Kedi günde iki kez tuna balığı yer, başka evden bir şey yemez.

Buna saygı göster! Ve Tanrı aşkına, siteye arabaları sokma!

**

Türkiye işçi sınıfının ilk kadın şairi: YAŞAR NEZİHE HANIM

3 Mayıs 2015
Soner YALÇIN

"İLK SOSYALİST KADIN ŞAİR" DE DENİYOR...
1 MAYIS İLE İLGİLİ ŞİİRLER YAZDI. İŞÇİ SENDİKASINA ÜYE OLDU.
DÖNEMİN TANINMIŞ SOSYALİSTLERİYLE BİRLİKTE TUTUKLANDI...
SOLCU OLDUĞU İÇİN YILLARCA AÇ BIRAKILDI...
"BÜKÜLMEZ" SOYADINI ALDI...
BAŞÖRTÜSÜNÜ HİÇ AÇMADI...
ŞİİRLERİ ŞARKI OLARAK BESTELENEN, SÖYLENEN ANCAK KİM OLDUĞU PEK BİLİNMEYEN BİR BÜYÜK KADIN ŞAİRİN ACI DOLU YAŞAM HİKAYESİ...

Tarih: 1 Mayıs 1925.

İstanbul'daki işçiler bayramlarını kutlarken aynı anda kimi yayın organlarında polisler arama yapıyordu.

Konu, gece dağıtılan 1 Mayıs bildirisi idi.

Bildiriyi dağıtan, **Amele Teali Cemiyeti** idi.

13 Şubat'ta patlak veren Şeyh Said ayaklanmasının ardından çıkarılan **Tahrir-i Sükun Kanunu** gereği İstanbul'da olağanüstü günler yaşanıyordu. **"Aydınlık", "Orak-Çekiç"** dergisi mensupları ile Bursa'da yayınlanan **"Yoldaş"** gazetesi gizli Türkiye Komünist Partisi ile irtibatlı bulunup kapatıldı. **38 kişi tutuklanarak** Ankara İstiklal Mahkemesi'ne gönderildi. **Suçları;** "komünistlik ile emniyeti dâhiliyeyi ihlal ve şekli hükümeti tağyire [değiştirme] mataf [yönelik] ef'al [fiil] ve hakaret" idi.

TKP lideri Dr. **Şefik Hüsnü** ile **Haşan Ali Ediz** ve **Nazım Hikmet** yurtdışına kaçmıştı. **Sadrettin Celal** ve **Şevket Süreyya** gibi 11 kişi 7 ile 15 yıl arası ceza aldı.

Yargılananlar arasında bir isim daha vardı:

Yaşar Nezihe Hanım...

GREVİN ŞAİRİ

Yaşar Nezihe, şairdi.

Tarih: **1 Mayıs 1923.**

Sosyalistlerin yayın organı olan **"Aydınlık"** adlı dergide 1 Mayıs 1923'te şiiri yayınlandı:

"Ey işçi...

Mayıs birde; bu birleşme gününde Bişüphe bugün kalmadı bir mani önünde...

Baştan başa işte koca dünya hareketsiz;

Yıllarca bu birlikte devam eyleyiniz siz.

Patron da fakir işçilerin kadrini bilsin Ta'zim ile, hürmetle sana başlar eğilsin...

Sayende saadetlere mazhar beşeriyet;

Sen olmasan etmezdi teali medeniyet.

Hakkını haksızlara anlat."

1923 yılının son çeyreği...

Mürettibin Cemiyeti olarak bilinen **Osmanlı Matbaa İşçileri Zanaat Birliği,** basın tarihimizin en başarılı eylemlerinden birini gerçekleştirdi. Mürettiplerin grevi, 6 Eylül 1923'te başladı..

Matbaa işçileri, çalışma koşullarının düzeltilmesini isteyince bazı gazete patronları ve yöneticileri hem yazıp hem de matbaaya girerek **"Müşterek-ül Menfaat"** adlı ortak bir gazete çıkardı; matbaa işçilerine **"sizsiz de yaparız"** mesajı verdiler!

Mürettipler boş durur mu; onlar da muhabirlik, editörlük yapıp yayınladıkları **"El-Adl"** adlı gazeteyle karşı atağa geçti.

Gerginlik ve grev hükümetin araya girmesiyle 20 Eylül 1923'te sona erdi.

Yaşar Nezihe, yine Aydınlık'ta grev bitirilmeden iki gün önce **"Gazete Sahiplerine"** isimli bir şiir yazdı:

"Onlardır eden zevkini, eğlenceni temin Onlar çalışır etmek için hep seni zengin Kurşundan hurûfât o hayatı kemirirken Her gün bir parça solarken ve erirken..."

KAÇINILMAZ SON

Yaşar Nezihe Hanım'ın **1924** Mayıs ayında Aydınlık'ta yine **"1 Mayıs"** şiiri yayınlandı.

Bu şiir muhteva yönünden diğer 1 Mayıs şiirinden pek farklı değildi.

Bir yıl sonra... 1925'te...

Yine Aydınlık'ta...

Yine "1 Mayıs" ile ilgili yazdığı şiir, gözaltına alınmasına neden oldu.

Aydınlık'ın ne sahibi, ne de yöneticisiydi. Kuşkusuz önde gelen yazarlarından da değildi.

Neden gözaltına alındığı pek anlaşılamadı.

Sadece yazdığı 1 Mayıs şiirinden dolayı mıydı bu gözaltı? Yoksa...

Bir emekçi olarak; 11 Ağustos 1924'te İstanbul'da kurulan **Amele Teali Cemiyeti'ne** üye olmuştu! Gözaltına alınmasında bunun da etkisi olduğu söylendi.

değildi. Şiirlerini beğenip tanışmak isteyen **Rıza Tevfik, Ahmet Rasim** gibi dönemin şöhretli isimlerinin tanışma davetlerini bile kabul etmemişti.

Fakat 1924 yılında **Akşam** ve **Tanin** gibi gazetelere gönderdiği mektup hayli yankı bulmuştu. 1912'de vefat eden babasından dolayı **45 kuruş** maaşa bağlanmıştı. İsyanı, maaşın geçinmesine

yetmemesiydi; Sirkeci'deki bir hamalın günlük kazancı en az 45 kuruştu!

Mektup basında tartışmalara neden olmuştu...

Ayrıca... **1924** yılında çıkardığı **"Feryatlarım"** adlı şiir kitabında toplumcu şiirler vardı.

Sonrasında gözaltı gerçekleşti...

KİM "AYDINLIKÇI" YAPTI

Yaşar Nezihe'nin ilk şiiri 15 yaşında **Malumat** dergisinde çıktı.

Müstear isim kullanıyordu; **"Mazlume"** ve **"Mahmure".**

1901 yılında **Terakki** gazetesinde yazmaya başladı.

Hanımlara Mahsus Gazete'nin daimi yazarı oldu.

1913'te **"Bir Deste Menekşe"** adlı şiir kitabını çıkardı.

Peki... Sosyalistlerin yayın organı **"Aydınlık"** ile nasıl tanıştı?

İddialar muhtelif...

Yaşar Nezihe'nin bir oğlu vardı:

Vedat.

Vedat, **Aydınlık çevresine dahildi;** hatta dergide yazıları çıkıyordu.

Vedat'ın annesinin şiirlerini bu dergiye götürerek, Aydınlıkçılar ile Yaşar Nezihe'yi tanıştırdığı söyleniyor. **Hatta...**

Asım Bezirci, Yaşar Nezihe ile Nazım Hikmet'i Vedat'ın tanıştırdığını yazdı. Aksini iddia edenlere göre ise, şiirleri yayınlandıktan sonra oğlu Vedat'ı "Aydınlık"a götüren bizzat annesiydi.

Sonuçta anne-oğul sosyalist Aydınlık çevresindeydi...

Yaşar Nezihe'nin gözaltına alındığı haberini **Cumhuriyet gazetesi** "Mevkuf Komünistler" başlığıyla verdi. Haberde, Yaşar Nezihe Hanım'ın rahatsız olduğu ve tedavisinin yapıldığı bilgisi vardı.

Nezihe Hanım serbest bırakıldıktan sonra uzun bir sessizliğe gömüldü.

Artık **"komünist"** olarak mimlenmişti! **Kimse yüzüne bakmıyor, şiirlerini**

Terakki, Şehir, Osmanlı Kadınlar Alemi ve Aydınlık'ta şiirler yazan Yaşar Nezihe Hanım **unutuluşa terk edildi.**

Ta ki, **4** Temmuz **1934** günü kapısını **22 yaşındaki genç bir yazar** çalana kadar...

"BÜKÜLMEZ" SOYADINI ALDI

Adı, **Taha Toros...**

22 yaşındaydı...

İstanbul Üniversitesi **hukuk bölümünü** yeni bitirmişti ve mâliyede devlet memuru olarak çalışıyordu. Edebiyata meraklıydı.

Kadın şairler hakkında bir antoloji hazırlarken, **Martin Hartmann'ın** 1919 yılında hazırladığı **"Dichter Der Neuen Türkei"** adlı kitabının 81- 83 sayfalarında, adını hiç duymadığı bir şair vardı: Yaşar Nezihe...

Aramaya başladı. Çok kişi öldüğünü söyledi. **Vazgeçmedi.**

Aksaray semtinde Oruç Gazi Sokağı 4 Numaralı evin kapısı çaldı.

"Sımsıkı sarılmış **siyah başörtülü,** yerlere kadar sarkan **bol entarili,** beli kuşaklı, kırmızı yanaklı, yorgun bakışlı, **55 yaşlarında** bir kadın kapıyı açtı. Görünümüne bakılırsa, bu aranan kadın şair olamazdı! Belki, onun **evine hizmete gelmiş bir kadındı.** Oysa çok kere gerçekler, dış görünümünde değil içteki özde saklıdır. Bu kadın, o günün toplumunda unutulan, bir kenara itilen, gölgede kalmış, hatta öldüğü söylenmiş şair Nezihe Hanım'dı." (Mazi Cenneti I, s 132)

OKUMA AŞKI

Beş çocuklu ailesinin üçüncü ve yaşayan tek çocuğuydu. Küçük yaşta ölen kardeşlerinin akıbetine uğramasın diye **"Yaşar Zeliha"** adı verildi.

İlk eşi Atıf Zahir Efendi, bu ismi beğenmedi "Yaşar Zeliha"yı **"Yaşar Nezihe"** yaptı.

Annesini altı yaşında kaybetti. Evde; **kötürüm bir amca, yarı deli bir teyze ve sarhoş babası Kadir Efendi** ile kalakaldı. Karnını çoğu zaman komşuları doyurdu.

Ruhunu ise, yarı deli teyzesinin anlattığı; **Kerem ile Aslı; Kamber ile Arzu; Tahir ile Zümre** aşk hikayeleri doyurdu.

Söylediği şiirleri yazmasını istediği arkadaşı reddedince, kendi isteğiyle okula gitti; "Ben öksüzüm hoca efendi, beni okutunuz." Hoca, adını **"kendi gelen"** koydu.

Babası bu öğrenim faaliyetini öğrenince **"katip mi olacaksın"** diye kızını tartaklayarak evden kovdu. Komşularının ilgisiyle sokakta kalmadı; okuma arzusu azalmak yerine arttı. Dere kenarlarında **papatya, ebegümeci tohumları** toplayıp, aktarlara sattı; kazancının kırk parasını gizlice okumayı öğrendiği kalfaya verdi. **Gördüğü tüm tahsil bu** oldu.

Edebiyatı, şiir yazmayı kendi kendine öğrendi. Aşka dair taşbasması ne kadar kitap varsa hepsini okumaya çalıştı. Çünkü, aşıktı...

Babasının "seni onunla evlendireceğim" dediği, sokaklarında devriye gezen **Hilmi Çavuş'a aşık oldu;** mektuplaştı. Kavuşamadığı aşkı onun birçok şiirine ilham kaynağı oldu.

Ahmet Rasim'in Malumat dergisinde yayınlanan "Çare bulan olmadı bu yareye" adlı mısralarından etkilendi. Bunun gibi şiirler yazabileceğini düşündü. Yazdığı şiirler Malumat'ta yayınlanmaya başladı. **15 yaşındaydı...**

ÜÇ KEZ EVLENDİ

Babası Kadir, belediyede kantarcı idi. İşten atılınca hayatları tamamen karardı.

Fakirliklerine çare olacağı düşüncesiyle Yaşar Nezihe, kendisinden 27 yaş büyük olan Atıf Zahir Efendi ile evlendirildi.

Atıf Efendi kısa bir süre sonra bebeği olmadığı için Yaşar Nezihe'yi boşadı.

buçuk yıl sürdü; üç çocukları oldu; **Sedat, Suat ve Vedat.**

Eşi hovardaydı ve eve gelmiyordu. Bir süre sonra aşık olduğu bir kadının peşine takılarak evi terk etti. Sedat ve Suat **yetersiz beslenmekten dolayı öldü.**

Yaşar Nezihe bu sıkıntılı dönemde **iki kez intihar etmek istedi;** oğlu Vedat'ın tek başına kalmaması için vazgeçti. Şiirler yazarak sıkıntısını gidermeye çalıştı.

Terakki'ye şiirler yazarken daha önceden tanıştığı ve nişanlandığı, ama babasının karşı çıktığı **Yusuf Niyazi Erdem** ile tekrar görüşmeye başladı.

10 Temmuz 1912 tarihinde başlayan **bu evlilik** 55 **gün sürdü.** Çünkü eşi, evliliğinin onikinci günü, evvelce boşadığı iki kadını eve getirdi. Eşinin onuncu karısı olduğunu öğrendi! Boşandı. Fakat... Yusuf Niyazi Erdem ile 40 yıl mektuplaştı.

Yusuf Niyazi edebiyatçıydı; 1917'den 1928'e kadar çıkardığı sanat ve edebiyat yönü ağırlıklı Nazikter gazetesinin baş şairi olarak Yaşar Nezihe'yi tercih etti.

Sadece **Nazikter'de** değil, kendi el yazısı ile çıkardığı **Çiçek** isimli küçük el gazetelerinde de Yaşar Nezihe'nin şiir ve mektuplarını yayımladı.

BÜYÜK JÜBİLE

Nezihe Yaşar artık tanınan bir şairdi. **Kadınlar Dünyası'nın** her sayısında yazısı, şiiri vardı. Öyle ki, derginin 124. sayısı **"Büyük Şaire Yaşar Nezihe Hanımefendi"** başlığıyla çıktı.

1925'teki polis operasyonu unutuluşu oldu.

Hayatı boyunca mücadele ettiği yoksullukla yine baş başa kaldı.

"On yedi sene **Esirgeme Derneği'ne,** daha sonraki yıllarda Kızılay'a iş işledim. **Şark** Eşya Pazarı'nda dikişçilik yaptım. Darphane'de İstiklal madalyalarının kurdelalarını diktim. Geceleri, beş numaralı bir petrol lambasının fersiz ışığı altında, gergef başında sabahları bulduğum çok olmuştur. Bunun yanında kalemimle kendime yan gelir sağladım. Gerek I.

Dünya Savaşı'nda gerekse İstiklal Savaşı'nda **belimde divit,** komşularımın cephede bulunan kocalarına, oğullarına, kardeşlerine mektuplarını yazarak geçim sağladım." (s 139)

Hayatında bitmeyen acılarına karşılık ayakta kalmasını göstermek istercesine 1934 yılında **"Bükülmez"** soyadını aldı.

Taha Toros'un kapısını çalıp röportajı **Yedi Gün** dergisinde yayınlamasıyla edebiyatın tekrar gündemine geldi. Şiirleri **Kadın Gazetesi'nde** çıkmaya başladı.

Tarih: 2 Ekim 1948

Yaşar Nezihe Bükülmez için, İstanbul Üniversitesi konferans salonunda "50 **Yıllık Kalem Erbabı"** adlı jübile yapıldı.

Şiirleri şarkı yapıldı. **Tenekeci Mahmut, Halil Hafız ve Kazancı Bedih** gibi gazelhanlar şiirlerini okudu. **En beğenileni,**"Mecnun isen ey dil sana Leyla mı bulunmaz" oldu.

Taha Toros'a teslim ettiği 1934'ten 1942'ye kadar yazdığı elli beş şiirinin bulunduğu **"Şiir Defteri"** henüz yayınlanmadı...

Yaşar Nezihe Bükülmez...

5 Kasım 1971'de öldü. Küçükyalı Altıntepe Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Yaşar Nezihe'nin Taha Toros'a gönderdiği bir fotoğrafı

Yaşar Nezihe Bükülmez, oğlu Vedad (solda) ve Taha Toros (sağda) ile birlikte (1934).

YAŞAR NEZİHE BÜKÜLMEZ 'İN HAYATI (1882-1971)

Hazırlayan: İLKNUR TATAR

İlk yıllar

Yaşar Nezihe Bükülmez, 29 Ocak 1882 (17 Kanûn-i sânî (Ocak) 1297) tarihinde İstanbul'da Şehremini semti Baruthâne Yokuşu'ndaki harap bir evde dünyaya geldi. Doğum tarihini kendisinden bahseden kaynaklar farklı göstermektedir. Bu farklılıkları Rumî yılın Miladî yıla çevrilmesinde ortaya çıkan farklılıklar olarak değerlendirebiliriz. Gerek Yaşar Nezihe'nin Taha Toros'a teslim ettiği tercüme-i halinde, gerekse Feryâdlarım'da. verilen tarihlerin aynı olması şairenin 29 Ocak 1882'de doğduğu kanaatini kuvvetlendirmektedir.

Babası Kadri Efendi, şehremânetlerinde hademe idi. **Rivayete göre Kadri Efendi'nin aile kökleri İmam Zeynelâbidin'e kadar uzanmaktadır.** Annesi (Kadri Efendi ile evlendiğinde ismi beğenilmeyerek Eda'ya çevrilen) Kaya Hanım, Kırım-Bahçesaraylı bir aileye mensuptur.

Yaşar Nezihe beş çocuklu bir ailenin üçüncü ve hayatta kalan tek çocuğu idi. Küçük yaşta olen kardeşlerinin akıbetine uğramasın diye kendisine "Yaşar Zeliha" adı verilmiştir. Fakat şairenin ilk eşi Âtıf Zâhir Efendi, Kadri Efendi'nin Kaya Hanım'ın isminden hoşnut olmaması örneğinde olduğu gibi "Yaşar Zeliha" yı "Yaşar Nezihe"ye çevirir. Şairenin Âtıf Efendi'den sonraki iki eşi isminden hoşnut kalır ve Yaşar Zeliha, ömrünün geri kalan döneminde "Yaşar Nezihe" olarak tanınır.

Kadri Efendi, gençliğindeki içki alışkanlığını evlilik hayatında da devam ettiren, aldığı parayı bu zevkine harcayıp eviyle yeterince ilgilenmeyen bir eştir. Edâ Hanım eşine karşı daima sabırlı ve sevecen olmaya çalışmış, üzüntülerini içine atmıştır. Bu içlenme ve sefalet, henüz 25 yaşında verem hastalığından ölmesine sebebiyet vermiştir. Küçük Yaşar, öksüz kaldığında henüz 6 yaşındadır. Aile olarak bundan sonraki hayatında yer alan kişiler, kötürüm bir amca, yaşlı bir teyze ve sarhoş babasıdır.

Babasının teyze dediği yaşlı kadın, Yaşar Nezihe'ye layıkıyla bakamaz. Söküklerinin dikilmesi, saçlarının taranması, çamaşırlarının yıkanmasıyla hep komşuları ilgilenir. Küçük Yaşar sokakta büyür. Erkek çocukları gibi sokak aralarında topaç çevirir, kaydırak oynar ve uçurtma uçurur. Bu durumu kendisi şöyle belirtir:

"Her günüm böyle sokaklarda geçti. Anam yok ki beni bir makineye versin veyahut dizinin dibinde terbiye etsin"

Anne sevgisi ve ilgisinden yoksunluk, her çocukta olduğu gibi Yaşar Nezihe'de de üzüntü yaratır. Bu üzüntü ve özlemi, günün birinde kendisi anne olduğunda dahi devam edecektir. Pederine ithaf ettiği "Nâle-i Garîbâne" isimli manzumesinde bu duygusunu şöyle anlatır:

"Ben mâder için ederken efgân

Olmakda semâ benimle giryân

Artmaktadır iştiyâk-ı mâder

Lâkin ebedî firâk-ı mâder

Ya Rabbî yakışmıyordu ölmek

Ben varken o toprağa gömülmek

Mes'ûd beni bir kerre göreydi

Mahmûd Vedâd'ı biraz seveydi"

Okula Başlayışı

Sokak aralarında oynaya oynaya dokuz yaşma gelen Yaşar Nezihe, bu meşgalelerinden usanç duyar. "Gözleri önünde parlayan telli bir cüz kesesi" hayali ile okula gitmeye karar verir. Babasına bu

arzusunu iletir. Babası peki derse de, bu isteğinin yerine getirilemeyeceğini anlayan küçük Yaşar, Kapıağası İbrahimağa Mektebi'nin yoluna düşer. "Evden bir minder alarak mektebin yolunu tutmuştum. Korka korka, titreye titreye mektebden içeri girmiş, hocamın elini öpmüş:

-Ben öksüzüm hoca efendi, beni okutunuz! demişdim. Hoca benim ismimi 'Kendi gelen' koymuşdu."

Gizlice başlayan bu heves, babası Kadri Efendi tarafından keşfedilince:

"Pezevengin kızı! Bâbıâli'ye kâtib mi olacaksın? küfürleriyle tartaklanarak Yaşar Nezihe'nin evden kovulmasına sebep olur. Vefalı komşular babalığın vazifelerinden haberi olmayan Kadri Efendi'nin evden kovduğu küçük kızım korur, evlerinde birkaç gün misafir ederler. Babasının okuması konusundaki tutumu küçük kızı bu arzusundan vazgeçirmekten ziyade okuma hırsını artıran bir tesir olmuş ve okula gitmeyi kendi gayretleriyle sürdürme kararını almasını sağlamıştır. **Anne baba ilgisizliği ve eksikliğinin bahşettiği küçük yaşta kararlarını tek başına alabilme olgunluğu Yaşar Nezihe'de de vardır:**

"İçimdeki okuma hırsını yenemiyordum. Beş param yoktu. Dere kenarlarında papatya, ebegümeci tohumları toplayarak aktarlara satardım. Kazancımın kırk parasını kalfaya verirdim. Gördüğüm bütün tahsil budur. Edebiyatı, şiir yazmayı kendi kendime öğrendim." "Kendi kendine öğrenmek" Yaşar Nezihe'nin hayat mücadelesini anlatan anahtar kelimedir. Zira, hayatı boyunca kendi gayretlerinin dışında ne ailesi, ne de eşleri ona destek olacaktır.

Küçük Yaşar'ın yetişmesinde pek de etkin olamayan yaşlı teyze, şairedeki şiir kabiliyetini farkında olmadan ortaya çıkarması açısından önemlidir. Cahilliğine rağmen hassas olan bu kadın, geceleri dizlerine başını yaslayan bu küçük kıza anlattığı hikayelerle, onun ruhundaki hassasiyetin ilk temellerini kurar. Gençliğinde başından geçen bir sergüzeşti, yaşlılık günlerinin anlatılacak tek mevzusu haline getirmiş; Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun gibi ünlü aşıkların hikayeleriyle bunu daha da zenginleştirmeyi başarmıştır. "Bütün aşıkların hikayelerini gözyaşları dökerek anlatıyor da, bu hikayelerdeki şiirleri okumak, bilmediği halde bir kelimesini bile unutmadan söylüyor. Ben yedi sekiz yaşında iken bu hikayeleri dinlerken onunla ağlıyordum. Bu hikayeler benim hassas ruhumda fırtınalar koparıyor, gecelerim bu aşıkların hayali ile uykusuz geçiyor."

Bir yıl kendi başına öğrenim görmeyi başarabilen Yaşar Nezihe, İkinci yıl destek görmemesi sebebiyle okulu bırakmak zorunda kalır. Bir yıllık eğitiminde Kur'an'ı hatmederek okumayı öğrenebilmiş, yazmayı ise şair olduktan sonra şiirlerini yazdırdığı bir arkadaşının artık kendisine resti çekmesi üzerine, kendi gayretleriyle öğrenebilmiştir. "Şiirlerimi yazdırdığım arkadaşım birgün bana:

-Ben senin mektubçubaşın mıyım? Artık çarene bak! Tek satır bile yazmam! deyince, çarnaçar kaleme kağıda sarıldım ve az zamanda yazmağı da öğrenerek kendi şiirlerimi kendim yazmağa başladım. Okuyup yazmayı bu şekilde öğrenip devam ettiren şairenin, 1928 yılında yapılan harf inkılabı karşısında aynı mücadeleyi verdiğini görüyoruz. Arap alfabesindeki harflerle yenilerinin birlikte basıldığı bir mendil, Yaşar Nezihe'ye hocalık yapacaktır. Bu mendili 2 Ekim 1948 yılında İstanbul Üniversitesi konferans salonunda yapılan "50 Yıllık Kalem Erbabı" jübilesinde Hakkı Tank Us Yaşar Nezihe'yi anlatırken gayretlerinin sembolü olarak gösterir.

> Prof.Dr. Martin Hartmann Dichter der nuen Turkei isimli antolojisinde yer verdiği Yaşar Nezihe'nin eğilim yönünden zayıf kalmasını değerlendirişi şöyledir:

"Şaire, devrinin edebiyatının, daha çocukluğunda düzenli eğitim görerek yetişen ve maalesef eserleri millî sayılamayacak önde gelen kadın edebiyatçılarından değildir. O, hemcinslerinden farklı bir halk çocuğudur. Arapça, Farsça unsurlarla zorluk içinde ilgilenebilmiştir; fakat bu durum onun şiirlerinde pek çok şahsi özelliğin teşekkülüne yol açmıştır. Ben onun bu yönünden dolayı bazı meşhur şairlerden daha yüksek bir yere yerleştiriyorum."

Kadri Efendi hayatta kalabilen, yaşasın diye -batıl da olsa- Yaşar diye isimlendirdiği evladına karşı maddî yönden de, sevgi yönünden de iyi bir baba olmamıştır. Şaire, hayatı boyunca bu ilgisizliği unutmamış, şiir yazmaya başladığı ilk gençlik yıllarından çok daha sonraları bile vefâsız zevçlerinin

kendisine kazandırdığı elemlerin yanına bunu da eklemiştir. Nitekim mesela 1928 yılında 46 yaşında iken Nazikter'âz yayınlanan "Babam" isimli manzumesi şairenin babasına hissettiklerini şöyle anlatır:

"Sana karşı kalbimde ne derin bir kinim var

Bu kinim zâil olmaz asırlar geçse bile

Bir avuç toprak olsam yine nîm-pâyidâr

Haşre dek yazacağım kinimi ilâveyle,

Ben yetim evlâdıma nasıl baba oldumsa

Sen de öksüz kızına bir ana olacaktın

Ben nasıl bin elemle kahr olup da soldumsa

Sen de benim derdimle kahr olup solacaktın

Yazık kalbinde yokmuş hisden duygudan eser

Niçin bilmem ki beni bu dünyaya getirdin

Ölsem de ruhum sana haşre dek lânet eder

Gözyaşları içinde gençliğimi bitirdin"

İlk Aşk, İlk Şiirler

Yaşar Nezihe, okuldan sonra hocasız kitap okuyabilecek düzeye ulaşınca, taşbasması aşka dair ne kadar kitap varsa hepsini satın aldı. Bu kitapları okuyarak, genç kızlığın o saf dönemine ulaştı.

Genç kız bu döneminde ömrü boyunca unutamayacağı bir aşk yaşar. 1934 yılında tanışıp, ölünceye kadar mektuplaşarak bütün şiir defterlerini kendisine teslim ettiği Taha Toros'a defalarca anlattığı bu aşk hikayesi şöyle başlar:

" Yıl 1896'ydı. babam sokağımızda devriye gezen bir çavuşu gösterdi ve 'Şu çavuşu gördün mü? Ben seni ona vereceğim.' dedi. Çok heyecanlanmışdım. Bir tutkudur yüreğimi sıkıştırıyordu. Her gün sokağa çıkıyor Hilmi Çavuş'un karakolunun önünden geçiyordum. Birkaç defa gözgöze geldik. Gözlerimizle seviştik! O dönemde bir genç kız bir erkekle sokakta konuşamazdı. Bir gün Hilmi Çavuş'tan bohçacı kadın vasıtasıyla, küçük bir mektup aldım. Bu bir aşk kitabından aktarılmış, eski tarz bir mektubdu. İlk satırı 'Gonca dehânım, muhabbetlü sultânım diye başlıyordu. Bu mektubu evimizde saklayacak yer bulamadımdı. Evlendiğim kocalarımdan, hatta başkalarından yedi çamaşır sepeti dolusu şairane mektuplar almıştım. Ama, bu Hilmi Çavuş'tan aldığun ilk mektubun kalbimdeki yeri başka idi!

Neyleyim ki kaderimizde onunla bir yuva kurmak yazılı değilmiş! Ama üç defa evlendiğim halde, hatta yaşımın ileri yıllarına vardığı dönemde de onu unutamadım! Yıllar sonrası onu bir kerrecik görebildim. Bu ilk ve son konuşmamız oldu. Ben o sırada başkası ile evliydim. Ağlaşarak birbirimizden ayrıldık. Yıllar sonra çok aradımsa da bulamadım. Ama hayalinden aldığım ilhamla, pek çok şiir yazdım!"

Mâlûmâf da Ahmed Râsim'in Leylâ Feride imzalı

"Çare bulan olmadı bu yâreye"

şeklinde başlayan şarkısını gören Y.Nezihe, böyle şiirler yazabileceğini düşünerek yazma tecrübesine girişir. Hilmi Çavuş'a babasının verdiği red cevabı, şaireye bu düşüncesini gerçekleştirecek sebebi verir.

"Sûziş-i aşkınla her an âh u efgân eylerim Derdime sensin sebeb dermânı senden isterim"

beytiyle başlayan "Şarkı" Mahmûre imzasıyla,

"Bî-vefâlık dersini ta'lîm edib cânânıma

Ey felek bilmem niçin kasd eyliyorsun cânıma"

beytiyle başlayan ikinci "Şarkı"sı Mazlûme imzasıyla alt alta Mâlûmât'ın aynı sayısında çıkar. îlk aşkı Hilmi Çavuş ve eşlerinin dışında, Yaşar Nezihe Urfalı Ömer isimli biriyle de mektuplaşmıştır. Beyazıt'ta kebabçılık yapan bu şahısa neşredilmemiş bazı şiirlerini yollamıştır.

Mâlûmât mecmuası yeni yazmaya başlayan hevesli şairlerin ilk şiirlerini yayınlarken, şiirlerin üzerine koydukları birer cümlelik değerlendirmelerle şairlere cesaret vermek ister. Yaşar Nezihe'nin şiirine **"şarkınız pek güzel"** tarzında teşvik edici bir cümle yazılmıştır. Şairenin ilk mahlasları hayata bakışındaki karamsarlığı vermesi açısından da önemlidir. İlk iki şiiri Mâlûmât'ta. Mahmûre ve Mazlûme mahlasları ile aynı nüshanın aynı sayfasında iki ayn şahsa aitmiş gibi çıkmıştır. Bu mahlasların dışında Yaşar Nezihe, Yaşar binti Kadri, Yaşar binti Abdulkadir, Yaşar Nezihe binti Kantarcı Kadri şeklinde şiirlerine imza atmış, nihayet Yaşar Nezihe'de karar kılmıştır. Soyadı inkılabından sonra Bükülmez'i soyadı olarak alan şaire, bu imzayı Kadın Gazetesi'nde yayınlanan şiirleri için kullanır. Şiirlerinin neşredilip, tenkide uğramamasından cesaret alan Yaşar Nezihe, yeni şiirler yazmaya başlar.

Evlilikler, Hayal Kırıklıkları

Kadri Efendi işten çıkarıldığında kızı 16 yaşındadır, iki yıl süren bu işsizlik devresi ailenin maddi sıkıntılarını bir kat daha artırır. Kirasını ödeyemedikleri evden eşyalarının çıkarılması ardından Yaşar Nezihe’nin sıhhati bozulur ve ağzından kan gelmeye başlar. Şaire bu durumunu bazı şiirlerinde tesbit etmiştir. "Hasta İken", "Muâyeneden Sonra" ithaflarından anlaşıldığı üzere o devirlerde yaygın olan tüberküloza yakalanmıştır. Fakirliğin ve bakımsızlığın hastalığı olan verem, şaireyi de pençesine almış ve ağzından kan gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu sıkıntılarına bir çare olur düşüncesiyle Kadri Efendi kızını kendinden 27 yaş büyük olan Atıf Zahir Efendi ile evlendirir. Bu evlilikten önce Yaşar Nezihe Yusuf Niyazi (Erdem) ile iki yıl nişanlı kalmış; fakat babasının bu nişanlıyı gözü tutmadığı için evlilikleri gerçekleşmemiştir. Atıf Efendi kısa bir süre sonra eşini çocuğu olmuyor diye boşar. Oysa Yaşar Nezihe'den evvel evlendiği üç karısından da çocuğu olmamıştır.

Hayatındaki her mevzuyu samimi bir ifade ile şiirlerinde bulduğumuz Yaşar Nezihe Hanım - Atıf Efendi ile 1.5 yıl sürüp- genç bir yaşta kendini dul ve çaresiz bırakan bu evliliğini "înkisâr-ı Âmâl" başlıklı manzumesinde şöyle dile getirir.

"Elinle kırdın, ayağınla çiğnedin encâm

O saf emellerimi, aşkımı, muhabbetimi

Düşüp de pâyine günlerce ettim istirham

Mübeddel-i elem ettin bütün meserretimi

Gülmelerinle kan ağlar bu kalb-i pür-âlâm"

Genç kadın, hüsranla sona eren bu ilk evliliğinden sonra ikinci evliliğini mühendis Fevzi Bey'le yapar. Asıl hayatını bağladığı ve darbesi ile yıkıldığı bu ikinci eşi ile beş buçuk sene beraber yaşar. Bu evlilikten Sedad, Suad, Vedad isimli üç oğlu olur. Fevzi Bey, hovardalık yönü ağır basan, iş icabı yaptığı seyahatlerinde bu yönünü gerçekleştirecek mekan ve imkan bulan biridir. Nitekim aşık olduğu birinin peşine takılarak, eşi ve çocuklarım yüzüstü bırakıp gider. Sedad ve Suad açlıktan kuru tahtalar üzerinde ölürler. Eşinin yaptığı bu ihaneti ve sorumsuzluğu Yaşar Nezihe Hanım affetmez. Bu üzüntüsünü sık sık şiirlerinde dile getirecektir. Zaman, bahtsız şaireye eşine hissettiklerini ifade edebilecek fırsatı vermiştir:

"Ayrılığımızdan beş yıl soma, mühendis Fevzi Bey'den bir haber geldi. Ağır hasta imiş; beni evine çağırıyordu. Hiç titremeden gittim. Karyolasında son dakikalarım yaşıyordu. Benim elimden bir yudum su istedi. Arzusunu hemen yerine getirdim. Suyu içtikten sonra yaşlı gözlerle:

- **Beni affet Nezihe!**

dedi. Beynimde beş yıllık sürünmenin, onun yüzünden fidan gibi iki çocuğumu kaybetmenin tartışmasını yaptım. Çektiğim acılarla nasırlaşmış olan kalbimin son cevabını verdim

- **Affedemem!...**

Üç saniye sonra gözleri kapandı. Avucumun içindeki eli buz gibi soğudu; ölmüştü."

Mühendis Fevzi Bey'le olan bu son hesaplaşma şaireye yetmemiştir. Zira evlat acısını tatmasının sebebi Fevzi Bey'in uçarılıkları ve sorumsuz davranışlarıdır. Şaire gerçekten sevdiği bu eşinin zor günlerinde maddi yönden destek olabilmek için evinin geçimini kendisi sağlar. Maaşına zam alan Fevzi Bey vefa borcunu eski huyuna tekrar dönerek öder. Feryâdlanm isimli bir şiir kitabındaki "Unutma" isimli manzumesinde ihanetkâr zevcini Yaşar Nezihe şöyle anlatır:

"Unutma lostra, kahve, tütün, tıraş parası

Sana tedârik eden ben idim bu iğnemle

Çalışdım hep gece gündüz bu gamlı sinemle

Kanar -kahr olası- kalbimin derin yarası

Getirmedim iki yıl bir dilim kuru ekmek,

Senin için çalışırdım hiç usanmazdım

Biri bu hâli söylese inanmazdım

Gömüldü makber-i nisyâna altı yıllık emek

Çocukların bu şeb aç, bin kuruş maaşlı peder!

Büküldü yavruların, boyuna bekliyor yolunu;

Garîb etmesin Allah benim gibi kulunu!

Bu hâle ağlıyorum ben, garîk-i ye's ü keder

Doğduğu günden beri bahtsızlığın peşini bırakmadığı genç kadının evliliklerinin her ikisinden kazandığı, ancak var olan elemlerinin sayısını artırmak olmuştur.

Küçük yaşta ölen çocukları Sedad ve Suad Yaşar Nezihe'nin şiirlerinde sık sık yer alacaktır. Bu tema ile yazdığı şiirlerinden bazılarının isimleri şöyledir: Nevha-i Hicrân, Neşîde-i Mâtem, Sedad'ı Suad'ı Yâd Ederken. Bunlar arasında muzdarip annenin acısını en tesirli olarak veren şiir "Sedad'ı Suad'ı Yâd Ederken" başlıklı olanıdır. Bu şiiri aşağıya almayı uygun gördük.

Sedâd'ı Suâd'ı Yâd Ederken

Âlem gülüyor eğleniyor çünkü bahardır

Mahzun gönüller bile pür zevk u mesârdır

Ol nâme-i şâdî ki gelir savt-ı hezârdır

Eğlence bana girye keder nâle u nârdır

Ey gonca iken hâke düşen nazlı çiçekler

Mahv oldu size verdiğim âh bunca emekler

Etmez müteselli beni güller kelebekler

Ağlar sanırım hâlime göklerde melekler

Gelmez melekü'l-mevt orda bilmem ki ne bekler

Tut destimi Allah için ey mevt-i lütufkâr

Bir mâder-i bedbaht seni bekler nâçâr

Mâdemki rehâ bulmayacak kalb-i elemdâr

Etmekden ise ömrümü feryâd ile imrâr

Evladlanma eyle mülâki beni kurtar

Nezihe Hanım, böyle ümitsiz olduğu anların ikisinde intihar etme teşebbüsünde de bulunmuştur. Onun intihar etmekten bahseden manzumeleri de vardır. Bunların isimleri şöyledir: "Arzû-yı întihâr", "Felek Sevinsin", 28 Numaralı Peyâm-ı Edebîde S.F. imzalı Gazele Nazire Şairenin ikinci eseri olan Feryâdlarım'ı baskıya hazırlayan Rifat Necdet, eserin giriş bölümüne "Yaşar Nezihe'nin Hayatı" başlıklı bir bölüm koymuştur. Burada ilk intihar tarihi 1315 (1900) verilir. Bu tarih ikinci kocasının ve çocuklarının öldüğü yıla denk gelmektedir. Büyük ölçüde Feryâdlarım'dan yararlanarak, İbrahim Halil Çelik, Yaşar Nezihe Hanım, Hayatı, Sanatı, Gazelleri isimli çalışmasında bu tarihin yanlış olduğu kanaatindedir. "Ancak 1315 (1900) tarihindeki intihar teşebbüsüne birinci intihar teşebbüsü diyebiliriz. Kocası ve oğlunun ölümünden sonra kalkıştığı intihar ya bu tarihlerden sonradır ya da Nezihe Hanım daha önce de intihara kalkışmıştır ve bu iki intihar tarihini birbirine karıştırmaktadır." İ. Halil Çelik, Rifat Necdet'in yazısmı dikkatli okuyamamıştır. Şairenin ikinci intihar girişimi anlatılırken "1315'de yaptığı gibi" şeklinde bir ibare kullanmıştır. 1315/1900 yılı Atıf Bey'in Yaşar Nezihe'yi boşadığı tarihdir. İkinci intihan Fevzi Bey'in ihanetiyle düştüğü çaresizlik yüzündendir. Tarihi 1910'dan sonradır.

Yaşar Nezihe'nin intihar teşebbüslerinde başansız olup tekrar hayata dönmesinde etkili olan tek şey oğlu Vedad'ın varlığıdır. Nitekim bunu şiirlerinde de itiraf eden

"Öyle bî-zânm ki canımdan cihânımdan bugün

Yavrumu öksüz bırakmak intihâr etmek de güç"

Dünyada terk edemediği yavrusuna birlikte intihar etmeyi teklif edecek kadar hayatından usanan şaire, "Arzû-yı İntihar" isimli manzumesinde oğluna şöyle seslenir.

"Düşünme, olma mükedder, ey âşinâ-yı melâl!

Niçin o kalb-i hazinin elemle mâlâmâl?

Ne sende kaldı tahammül ne bende kaldı mecâl,

Düşünme mâzî-yi mesûdu çünkü oldu hayâl

….

Ne çâre avdeti mâzînin işte bir emr-i mahâl

Ölüm bizim için artık ümîd-i istikbâl

Berâber eyliyelim gel seninle terk-i cihân,

Kalıp da arkama etme demâdem âh u figân,

Ademde rûhumu hüznünle eyleme giryân,

Ne çâre dest-i kaderden halâsa yok imkân,

Sürünmeden ise böyle sefîl ü ser-gerdân,

Belâ-yı dehre siper olmadan ölüm âsân

Bu şanlı mevtimizi dalgalar selamlayacak,

Düşünme, mevtimize var mı kimse ağlayacak?!

1340 (1924)

Vedâd şairenin tek umudu olarak onu hayata bağlamayı başarır. Evladı ile meşgul olmanın dışında şiir yazma hususunda kalemi iyice açılır, Terakkî ve Mâlûmât da Yaşar Nezihe adına artık sıkça rastlamlmaya başlar. Bu devrede klasik nazım şekilleri içinde -en fazla şarkı- duygularını samimi bir

şekilde ifade eden şairenin birkaç şiirinde de temaya uygun şiir başlıklarım tercih ettiğini görüyoruz. Hazan Ünvanlı Manzûme, Kardeş Yüreği , Efsûs , Leyâl-i Pür- Azâb bunlardan bazılarıdır.

İlk Nişanlı -Son Koca: Yusuf Niyazi Bey

Nezihe Hanım Terakkî ye şiirler yazarken 29-30 yaşlarındadır. İki evlilik geçirmiştir ve bir evlad sahibidir. Burada daha önceden tanıştığı Yusuf Niyazi Erdem ile tekrar görüşmeye başlar. Evliliklerinden önce nişanlanıp ayrıldığı bu muharrirle samimiyetinin artması üzerine tekrardan evlenme kararını alırlar. Yusuf Bey, önceleri İstanbul'da daha sonraları taşrada muharrirlik, tahrîrat kâtipliği yapmış bir memurdur. Gazeteci, şair, hattat Yusuf Bey de istidatsız biridir. Kadri Efendi yıllar önce kızını nişanlayıp ayırdığı bu zâtın aslında karakterini tanımıştır. Yaşar Nezihe'nin babası ilk nişanlısını "Her çiçeğe konup bal yapan anlar"a benzetmiştir. Değiştiğini düşünüp evlenen Yaşar Nezihe'nin Yusuf Niyazi ile olan evliliği 50 gün sürer:

"Evvelce iki sene nişanlı kaldığımız Yusuf Niyazi Bey, aradan 13 yıl geçtikten sonra, bana talip oldu! Yakamı bırakmadı. îlk iki evliliğimden yüreğim yanıktı. Ama üçüncü kez de olsa talihimi bir daha deneyim, dedim! Hay demez olaydım! Güya yuvamıza uğur getirir diye, nikah günümüzü, ikinci meşrutiyetin dördüncü yıldönümüne rastlayan 10 Temmuz 1912'ye düşürmüştük. Niyazi'nin görev yeri olan Cidde'ye gitmek üzere İstanbul'dan vapura bindik. Adam, daha vapurda iken, çapkınlığa başladı. **Cidde'ye vardığımızın on ikinci günü de, evvelce boşadığı iki kadını eve getirdi. Gayet soğukkanlı bir dille hep birlikte otururuz! dedi. Nikahlandığım 10 Temmuz günü, ben onun onuncu karısıymışım da haberim yokmuş!** Ancak elli gün dayanabildim. İstanbul'a dönüp mahkemeye başvurdum. Adam 'boşamam da boşamam!' diye tutturdu.

Zar zor boşanabildim. Üç evliliğimde, düş kırıklığına uğradım. Hiçbirinden ne birlikte olduğum günlerde, ne de ayrıldıktan sonra on paralık yardım, ya da nafaka ve tazminat gibi birşey görmedim."

Çok kısa süren bu üçüncü evlilik, aslında Yaşar Nezihe'nin yaptığı en sağlıklı evliliğe benzemektedir. Boşandıktan sonra dahi 40 yılı aşkın bir süre mektuplaşmaları, dertleşmeleri bunu göstermektedir. Taha Toros'un arşivinde Yaşar Nezihe'ye ait zarfta bulunan mektupların büyük bir kısmı Yusuf Niyazi Erdem'e aittir. Yaşar Nezihe'nin Yusuf Niyazi'ye gönderdiği mektuplar Yusuf Bey'in mektupları yanında çok azdır. Taha Toros Mazi Cenneti isimli eserinde Yaşar Nezihe ve Yusuf Niyazi'nin mektuplaşmalarını Hâmid ve Lüsyen Hanım'ın ayrılık dönemlerinde yazdıkları mektuplardan çok daha iyi işlenmiş bulur. Hayatlarında her ikisinin de evlat acısını tatmış olmaları onlan yakınlaştıran sebeblerden biridir. Yaşar Nezihe'nin Sedad ve Suad isimli iki oğlu, Yusuf Niyazi'nin de Fikret ve Necdet isminde iki oğlu küçük yaşta ölmüştür. Acılarını paylaşmalarının dışında güncel dertlerini dinlemişler, birbirlerine karşılıklı önerilerini bu mektuplarla ulaştırmışlardır.

Yusuf Niyazi ile bu kadar uzun süre mektuplaşması ve zaman zaman onu affedip yeniden evlenebileceği ihtimâlinin doğması, Yaşar Nezihe'nin bu ilgiden hoşnut olduğunu göstermektedir. Bir eş olarak şairenin yanında yer almayı başaramamış; fakat dost olarak onu zor günlerinde teselli etmiş, sevgi yönünden destek olmuştur. Yaşar Nezihe "Felek Sevinsin" isimli manzumesinde Yusuf Niyazi'ye talihlerinin kötülüğünden ve buna bir çözüm bulmaktan bahseder.

"Kalbimizde varken gam, elem, hüsrân

Neşeli sanırdı her gören bizi,

Sevincimiz sahte, handemiz yalan

Yıllarca aldattık birbirimizi.

Ne ben saâdetten nasîbim aldım,

Ne sen hayâtında sevindin birgün,

Ne sen güldün, ne ben elemsiz kaldım

Bize tâliimiz ezelden küskün"

Talihin küskünlüğüne birlikte intihar ederek son vermeyi Yusuf Niyazi'ye teklif eder.

Sevgilim hayâta vedâ edeüm

Bâri gözümüzün yaşı dinsin

Bu fâni dünyâdan gidelim

Bizi güldürmeyen felek sevinsin

Yusuf Niyazi aynı sayfada bu şiirin altına Nazikter'İn verdiği cevap olarak Yaşar Nezihe'ye şöyle seslenir:

"Metih ol hayatta mesûdlar gibi

Yükseksin ruhumda ma'bûdlar gibi

Ey ömrümün ilk ve son çiçeği

Hasretle inler kalbim ûdlar gibi"

Yusuf Niyazi 1917'den 1928'e kadar 193 sayı olarak çıkardığı sanat ve edebiyat yönü ağırlıklı Nazikter gazetesinin baş şairi olarak Yaşar Nezihe'yi tercih etmiştir. Bu gazetenin hemen hemen her sayısında Yaşar Nezihe Hanım'ın şiirleri 1. sayfada yer almıştır. Sadece Nazikter'de değil, kendi el yazısı ile çıkardığı Çiçek isimli küçük el gazetelerinde de Yaşar Nezihe'nin şiirlerini ve mektuplarını yayımlamıştır. Çiçek gazetesi Yusuf Niyazi'nin sahip olduğu meziyetlerini konuşturduğu bir sanat eseri niteliğindedir. Gazetenin yazılarım hattatlık marifetinden dolayı kendisi yazmış, minyatür resimlerini de kendisi çizmiştir. Çiçek 1339 (R) (1923) yılında 6 sayı çıkmıştır. Burada çıkan Yaşar Nezihe imzalı şiirler şunlardır: Tefelsüf, Nevâ-yı Aşk, Şaire Şeref Hanım'a Nazire, Bülbüller Öterken, İftirâk-ı Ebedî, Tasvirine Karşı, Bugünün

Bu Gecenin Elemi şiirlerinin dışında Yusuf Bey'e gönderdiği iki mektubu da Çiçek'de yayımlanmıştır.

Son evliliğinin bitmesiyle şaire, hayat yolunda oğlu Vedad ile tek başına kalır. 1934 yılında müstakil bir şiir kitabı taslağı olarak hazırladığı şiir defterindeki bir beyit şairenin hayata bakışındaki ümitsizliği vermesi açısından önemlidir:

"Zevk almadım hayâtın bahârından yazından

Kara bahtım utansın saçımın beyazından"

1912 yılında Yaşar Nezihe'nin babası koleradan ölür. Arkasından amcasını kaybeder. Babasından ebedî ayrılışı şaireyi duygusal yönden etkilememiştir. Etkilendiği her olayın şiirinde aksini bulduğumuz Nezihe Hanım'ın, bu konuya dair bir beyit dahi yazmamasını bu ilgisizliğine delil olarak kabul ettik. Babasının kantar idaresindeki emekli maaşı şaireye bağlanır.

Babasmm ve amcasının ölümüyle iyice yalnız kalan şairenin, oğlu ile meşgul olmasının dışında şiirle olan münasebetini iyice ilerlettiğini söyleyebiliriz. Osmanlı kadınının matbuatta sesini duyuran, bütün yazı ve şiirleriyle tamamen kadınlara ait ilk dergi olan Kadınlar Dünyâsı'nın hemen hemen her sayısında imzası yer alır. Derginin 124. sayısının kapak resmi "Büyük Şaire Yaşar Nezihe Hanımefendi" başlığı ile Yaşar Nezihe'ye aittir.

İlk Kitap: Bir Deste Menekşe

Bir Deste Menekşe 1331(1913) senesi İstanbul'da Marifet Kütüphanesi tarafından neşredilir. Eserin ilk sayfasında oğlu Vedad'a ithaf edilen bir şiir vardır. Şaire tarafından yazılmış küçük bir mukaddimede de eserin giriş kısmına eklenmiştir. Bu mukaddimede Yaşar Nezihe Bir Deste Menekşe'yi şöyle anlatır:

"Bir deste menekşeye teşbîh etdiğim bu mecmua-i eş'ârı, bir deste menekşe kadar latîf, bir deste menekşe kadar rengîn, bir deste menekşe kadar râyihadâr olduğunu iddia etmemekle beraber, bütün kusurları, hataları ile gülşen-i hayâlâtan nev-şükûfte goncasıdır."

Yaşar Nezihe'nin bu eseri yayınlandığı günlerde çok fazla ilgi bulmaz. Bunu bir yandan Bir Deste Menekşe'nin şairenin ilk eseri olmasında ve muhtevasını da acemilik devresi eserlerinin teşkil etmesinde ararken, öte yandan kitabın yayınlandığı yıllan da gözönünde bulundurmamız gerekir. Zira devir sosyal ve kültürel hayatın çalkantı içinde olduğu Balkan Savaşı yıllandır. Fakat yine de tanıtma mahiyetinde birkaç kısa temas göze çarpar ki bunlardan birisi kitabın başmda, Yaşar Nezihe'nin mukaddimesinden hemen sonra yer alır. Beş cümlelik bu kısacık takdir ve tebrik yazısı Münire imzasını taşır.

"Bir Deste Menekşe'siz hakkında beyân-ı takdiri hâvî birşey söylemek iktidarına hâiz değilim. Zaten eserinizin takdir ve takriz gibi şeylere ihtiyacı olmadığı meydandadır.

Bendenizden beklenecek birşey varsa o da istifâde ettiğimi söylemektedir."

Yoksulluk ve Çaresizlik Yılları

îlk eserinin neşredilmesinden sonra şaire geçim sıkıntısına düşer. Savaş dolayısıyla her aileden bir iki ferd askerdedir. Yakınları savaşa giden insanların mektuplarını okumak ve onlara cevap yazmak bu yıllarda Yaşar Nezihe'nin geçim kaynaklarındandır. Mektup yazmanın dışında elişleri yaparak para kazanır. "Râh-ı Maîşet" başlıklı şiirinde bu yıllan şu şekilde anlatmıştır.

"Bu âciz iğne elimde önümde bir gergef

Belâya mihnete, âlâma gönlüm oldu hedef

Kuru bir ekmek için muttasıl seyrederim

Belâ-yı kahr-ı maişetle kahrolur giderim"

Yoksulluk sadece şairenin başında olan bir durum değildir. Parayı kazanacak erkek nüfusun büyük bir bölümünün askerde olması, ekonomik durgunluk bu yıllardaki yoksulluğun sebebidir. Bu sefâlet birçok genç kadının kötü yola düşmesine sebep olmuş, kann doyurmak için bir ekmek dahi bulabilmek büyük bir sorun olmuştur. Nazikter'de yayınlanan "Ekmek Kömür İhtiyâcı" isimli manzumesiyle Yaşar Nezihe Hanım, savaşın mahallesinde yaşayan insanlara açtığı sosyal yarayı şu şekilde tasvir eder:

"Mahelleden iki gündür verilmiyor ekmek

Kolay değil gece gündüz bu açlığı çekmek

Zavallı milletin aç karnı dört buçuk senedir

İâşe meselesi hallolunmuyor bu nedir?...

Satıldı evlerin eşyası hep bir ekmek için

Ne yaptı millet acep bu azâbı çekmek için

Kiminde kalmadı yatmak için yatak yorgan

Doyunca bulamadı birçokları yazık kuru bir nân

Şaşırdı genç kadınlar yollarım oldu zelîl

Eden bu milleti açlıktır hep bu rütbe sefîl"

Açlık, sıkıntı ve mahrumiyetle dolu savaş yıllarından sonra, Cumhuriyetin ilk yıllarında Yaşar Nezihe Hanım'ın nasıl geçindiğini, kendisinin bizzat el yazısı ile yazıp Taha Toros'a teslim ettiği tercüme-i hâlinden öğreniyoruz. "On yedi sene Esirgeme Derneği'ne, daha somaki yıllarda, Kızılay'a iş işledim. Şark Eşya Pazan'nda dikişçilik yaptım. Darphane'de İstiklâl madalyalarının kurdelalanm diktim." Daha sonra Mısırlı prenses Tevfika Hamm'dan beş sene ayda 5 lira aylık alır.

1912 yılında ölen babasından 42,5 kuruşluk maaşla geçinemeyen Nezihe Hanım, bu miktarı protesto etmek için gazetelere bir mektup yollar. Mektubundaki şikayet şudur: "Pederim kırk sene şehremâneti

Kantar İdaresi'nde hizmet etmiş, kırk sene Emanet, pederimin yüzde beş kuruş maaşından tekaüdiyeye kesmiş. Üç yüz yirmi yedi senesi bir kolera gelip pederimi karargâh-ı ebedîsine götürdü. Pederin tekaüdiyyesinden Emânet bana kırk iki buçuk kuruş tahsis etdi. Bu kırk iki buçuk kuruşun bu kadar senedir her ay kırk beş parasını kat‘ ederler. Bu seksen beş para da arkaya bırakacağım evlâdım için ihtiyaç parası mıdır, nedir bilmem. Gümüş para zamanında bu parayla hâne kirasını veriyordum. Şu gün hânemin kirası dört liradır. Emânet kağıd para olarak 42.5 kuruş kırk on beş de para veriyor. Bu para ile bu hayatı sürüklemek mümkün değil. İhtiyar bir kadınım, evvelki gibi çalışamıyorum. Gözlerim görmüyor. Yağsız en kuvvetli makineler bile işlemez. Hayatım daima açlık ve acılar içinde geçiyor. Açlık alçaklık değildir. Uzun müddet bu hale tahammül mümkün değil. Birgün haber-i vefâtım işitilirse açlıkdan öldüğüme herkesin vicdanı emin olsun."

Tanîn gazetesi muharrirlerinden İsmail Müştak (Mayakon) bu mektuptan etkilenmiş ve birgün sonraki yazısını bu konuya tahsis etmiştir. "40 kuruş Eytâm Maaşı" başlıklı makalede, bir hamalın gündelik yevmiyesinden dahi az olan bu maaşı traji-komik bir hadise olarak değerlendirir. Bu aksaklığın sebebini

o günkü devlet teşkilatının zayıflığına bağlar. Bu maaşlara muhtaç olan kadın ve mağdurların ihmal edilmesini bir facia olarak değerlendirir. 42.5 kuruşa iki bardak su dahi içilememektedir. Reforma ihtiyacı olan ekonominin düzeltilmesi yoluna gidilmedikçe, bu durumda insanların sayısının artacağına dikkat çeker.

İkinci Kitabı: Feryâdlarım

1341 (1925) yılında Yaşar Nezihe’nin ikinci eseri Feryâdlanm çıkar. Feryâdlanm şairenin son şiir kitabıdır. Bu tarihten sonra kaleme aldığı şiirlerinin neşredildiği süreli yayınlar: 1928'e kadar Nazikter ve Kadın Yolu(Türk Kadın Yolu)'dur. 1928'den sonra Kadın Gazetesi'nde, (1949'dan 1954 tarihine kadar) az sayıda şiiri yayınlanır. Feryâdlarım'ın Yaşar Nezihe'nin ikinci kitabı olarak neşredilmesi Rifat Necdet'in teşviki ve desteği ile gerçekleşir.

Rifat Necdet, karlı ve fırtınalı bir günde Yaşar Nezihe'yi ziyaret eder. Habersiz misafirini görünce şaşıran ve sevinen Yaşar Nezihe bu davetsiz misafire yazmış olduğu şiir defteri ve süreli yayınlarda yayınlanıp kesilmiş şiirlerini gösterir.

"Ben bu evrâkı büyük bir alâka, derin bir haz ile kanştırdım. Sonra onu bir düşünce ile kendisine teklif etdim.

-'Yeni ve gayri matbu şiirleriniz bir kitap halinde tab‘ ve neşr edilse daha iyi olmaz mı? Bilmem ki siz nasıl düşünürsünüz?'

Şaire sözlerimden memnun kaldığım anlatmak isteyen bir vaziyetle:

- 'Nasıl isterseniz ... Yalnız bu yazılar benim bir demir kafes içindeki kuş helecânı ile çırpınan yaralı kalbimin feryâdlarıdır. Emin olunuz ki ben her satirim göz yaşlan arasında yazdım. Kitaba bu nâmı verirseniz mâtemlerime hürmet ve beni çok memnûn edersiniz.'

dedi. İşte Feryâdlanm edebiyatımıza hizmet ve sahibesine muâvenet maksadı dahilinde bu sûrede kisve-i tab‘a büründü."

Yaşar Nezihe ve Sosyalizm

"İlk kadın işçi şair", "İlk sosyalist kadın şair" şeklinde isimlendirmeler, Yaşar Nezihe'nin günümüze kadar ulaşan ve onu popüler kılan bir yönü olmuştur. İlk olmanın anılmayı mecburî kılan yanı, şairenin Türkiye ve sosyalizm konulu araştırmaların çoğunda yer almasını sağlar. Bu çalışmalarda yer almasını sağlayan, sosyalist içerikli olduğu ileri sürülmüş dört şiiri ve kominizm suçlaması ile tutuklanmasıdır.

Doğumundan ölümüne kadar vesikalarla hayalini takip ettiğimiz Nezihe Hanım'ın yazmış olduğu bütün şiirleri arasında tema yönünden hayatı ile bir ilişki sözkonusu iken, sosyalizme yönelişi onu

bize tanıtma hususunda son derece zayıf kalan bir nokta oldu. Şairenin bu yönünü ısrarla anlatmaya çalışan kaynakların sayısının fazla oluşu ise şaşırtıcı idi.

A. Cerrahoğlu'nun Türkiye'de Sosyalizm Tarihi'ne Katkı isimli eserindeki Aydınlık dergisi üzerine yapılmış bibliyografik çalışmada Yaşar Nezihe'nin iki şiirine yer verilir.

Yaşar Nezihe Hanım, Mayıs 1923'te Aydınlıkta. "1 Mayıs" isimli bir şiir neşreder. Bu şiir işçi grevine destek verici bir nitelik arzetmektedir.

Ey İşçi!

Bugün hür yaşamak hakkı seninken

Patronlar o hakkı senin almışlar elinden.

Sa'yınla edersin de "tufeylî'leri zengin

Kalbinde niçin yok ona karşı yine bir kin?

Rahat yaşıyor, işçi onun emrine münkâd;

Lâkin seni fakr etmede günden güne berbâd.

Zenginlere pay verme, yazıktır emeğinden.

Azm et de esâret bağı kopsun bileğinden.

Sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülsün.

Bir parça da evlâdlannın çehresi gülsün.

Aynı derginin Haziran 1923 tarihli nüshasında "Kızıl Güller" isimli bir manzumesi çıkar. Bu manzume beşeriyetin bahan olmadan, baharı sevemiyeceğini anlatmaktadır.

1923 yılında Mürettipler Cemiyeti ile gazete sahipleri arasında bir anlaşmazlık çıkar ve greve gidilir. Basın dünyasında hiç görülmemiş yeni bir olay olan bu grevin sebebi çalışma saatlerindeki anlaşmazlık idi. Mürettipler, fabrikanın işlemesi için işçi, makinanın çalışması için yağ istemektedirler, bu greve destek vermek üzere Aydınlık şairlerinden olan Yaşar Nezihe "Gazete Sahiplerine" isimli bir şiir yazar. 18 Eylül 1923 tarihli Haber'in 4. sayfasında çıkan bu şiirde, haksızlığa uğrayan işçiler savunulmaktadır.

"Onlardır eden zevkini, eğlenceni temin

Onlar çalışır etmek için hep seni zengin

Kurşundan hurûfât o hayatı kemirirken

Hergün bir parça solarken ve erirken"

Yaşar Nezihe 1924 yılının Mayıs ayında Aydınlık'ta bir tane daha "1 Mayıs" şiirini yayınlar. Bu şiir muhteva yönünden diğer 1 Mayıs şiirinden pek farklı değildir.

"Ey işçiler! Bir Mayıs: Sizin serbest gününüz

Yürüyünüz ileri "aydınlık" tır önünüz.

Atölyeler kapandı, dünya sanki uykuda,

Şimdi istismarcılar hep telaşda korkuda."

Aydınlıkta. şiir yazması, Amele Cemiyeti'ne üye olması, grevlere destek vermesi yüzünden 3 Haziran 1341(1925) günü komünistlik suçlaması ile Yaşar Nezihe gözaltına alınır. On iki kişinin tutuklandığını belirten haber Cumhuriyette "Mevkûf Komünistler" başlığı altında çıkar. Tutuklular arasında Aydınlık'ın sahibi Sadreddin Celâl de vardır. Haberde Nezihe Hanım'ın rahatsız olduğu ve tedavisinin de yapıldığı yer almaktadır.

Şairenin gözaltına alınmasına dair bugüne kadar değişik sebepler öne sürülmüştür. Taha Toros Mazi Cenneti'nde "yaslı şiirlerinin yanlış yorumlanması" m bu tutuklanmaya sebep gösterir. Bu yanlış anlaşılma Nezihe Muhiddin Hanım'ın ilgisi ile düzeltilmiştir. "Açlıktan şikayet için 1920'lerde Ankara'ya çektiği telgraf' dolayısıyla Yaşar Nezihe'nin tevkif edildiği de rivayet edilmiştir.

Fethi Tevetoğlu 1925 tevkiflerinin sebebini şu şekilde açıklan

"Üçüncü tevkifler, Şeyh Said tsyanı'ndan soma çıkarılan 'Takrîr-i Sükûn Kanunu' ile 1341 (1925) yılı 1 Mayısında yayımlanan bir beyannâme üzerine yapılmıştır.

Birinci maddesi:

'İrtica ve isyana ve memleketin içtimâi nizâmım, huzur ve sükûnunu ve emniyet ve âsâyişini ihlâle bâis bilumum teşkilât ve tarîkat ve teşvîkat ve teşebbüsât ve neşriyâtı, hükümet ve reisicumhurun tasdiki ile re'sen ve idâreten men'e memurdur.

İşbu ef âl erbâbını, hükümet, İstiklâl Mahkemesine tevdi6 edebilir.'

Bu beyanname dergi ve gazetelerin kapatılması ve sanıkların İstiklâl Mahkemesi'ne verilişi yolunu açıyordu.

1 Mayıs 1925'de yayınladıkları bir beyannâme üzerine, İstanbul'daki Aydınlık Grubu ve Orak Çekiç mensuplan ile Bursa'daki Yoldaş gazetesi sahibi İbrahim Hilmi'nin dahil bulundukları bütün gizli TKP ve Komünist Gençler Birliği Teşkilatı mensubu 38 kişi tevkif edilerek Ankara'daki İstiklâl Mahkemesi'ne gönderilmişlerdir."

3 Haziran 1925 tarihli Vakit gazetesinin de yer verdiği bu hadise 5 Haziran 1925'de şu şekilde neticelenmiştir.

"Evvelki gün bazı husûsat hakkında ifadeleri alınmak üzere polis müdüriyetine celb olunan sâbık muallimlerden Sadreddin Celâl Bey, ameleden Küçük Hakkı, Şaban, Mustafa Şamlı, Ziya, Serezli Mehmed, şaire Yaşar Nezihe isticvâb olunmuşlardır." Bu bilgiler bize Yaşar Nezihe'nin suçsuz bulunduğunu göstermektedir.

10 Ağustos 1341 (1925) tarihli İstiklâl mahkemesi duruşmasında Şevket Süreyya Bey'e, Yaşar Nezihe'ye "Silah arkadaşı" demesinin sebebi sorulur. Şevket Bey'in cevabı şöyledir:

"Efendim hatıra defterine yazdım. Aydınlık mecmuasına yazı yazan ilk kadın olduğundan öyle yazdım."

Bu sorunun dışında mahkeme kararında Yaşar Nezihe'ye dair bir ibare bulunmamaktadır.

Mevkuf amelelere Yaşar Nezihe'nin şahsiyeti hakkında sorular sorulduğunu öğrenen Amele Cemiyeti üyeleri Aydınlıkta. şaireye şöyle seslenin

"Mevkûf amelelere sorulan sorulardan birisini de Yaşar Nezihe arkadaşın şahsiyeti meselesi teşkil ediyormuş. Bilhassa bu amelelerin Yaşar Nezihe gibi Aydınlık'a yazı yazan bir şahsiyetle olan münasebetleri öğrenilmek isteniyormuş. Yaşar Nezihe işçilerin anasıdır. Elbette! İşçilerin yegane dostu olan Aydınlık'ın nurunu nurlu şiirleriyle aydınlatacaktır."

Yaşar Nezihe'nin oğlu Vedad Aydınlık çevresine dahil birisidir. Bu dergide çeşitli yazılan çıkmıştır. Annesini bu dergiye götürdüğünü ve hatta Nazım Hikmetle tanıştırdığını Asım Bezirci rivayet etmektedir. Yaşar Nezihe'nin bu çevrenin içine girmesinde, Aydınlık'ta yazılar yazan oğlunun da rolü olabilir.

A. Cenahoğlu'nun Türkiye'de sosyalizm 1848-1925 isimli eserini tanıtan Naci Sadullah Daniş, ilginç bir "proleter şaire" vasfı ile Yaşar Nezihe'nin sosyalist yönünü alaycı ve iğneleyici cümlelerle şu şekilde değerlendirir:

"Bu bayan bir sosyalist olarak ne yapmış? derseniz bizzat kendisinden öğrendiğimize göre iki kitap yazmış!

Yaşar Nezihe'nin kitaplarını değerlendirişi şöyle:

'Lâkin benim bu kitaplarımda ne renk vardır, ne de râyiha! Tabiler çok hatalı basmışlar. Bunlardan sonra yazdıklarımı neşredemedim. Uraz beni bundan on sene evvel ölmüş gösteriyor. Halbuki sağım işte. Hayatım yazmakla geçiyor. Lâkin ısmarlama yazılar yazmam.'

Bunun üzerine şaireye ne okuduğu sorulur. Yaşar Nezihe Hanım'ın okuduğu eserler: Tecvid-i Karabaş, Mızraklı İlmihal, Tuhfe-i Vehbî ve bir de Fuzulî!

Yaşar Nezihe Hanım, şüphesiz ancak bu kitaplardan öğrenebildiği kadar sosyalist olabilmiştir!"

İstihzasını, sefâletle başedebilen şairenin takdir ve saygıya layık olduğunu belirterek yumuşatmaya çalışan yazar yazısında Yaşar Nezihe Hanım'ın sosyalist olmadığım belirtir.

Nezihe Hanım'ın düşünce ve his dünyasındaki yönelişlerini bir kategoriye sokmak gerekirse, onun aşın karamsar ve hırçın olduğunu söylemek mümkündür. Fakat sadece dört şiirle kalan "sosyalistliği" yönünü tüm şair kimliğine yansıtmak yanlış olacaktır. Fikrî olmaktan ziyade, günübirlik hadiselerin şevkiyle ve zorunlu çevresinden etkilenme yolu ile oluşan bu hissî yönelişin tevkif edilip serbest bırakıldıktan soma tamamen terkedildiğini yaptığımız araştırmamızda tesbit ettik. Nitekim 1925 yılından soma gerek dergilerde yayınlanan, gerekse şiir defterlerinde yer alan manzumelerinin hiç birinde böyle bir içeriğe rastlanmamıştır. Muhtemeldir ki, onun bu dört şiirle ısrarlı bir şekilde öne çıkarılmaya çalışılan zorlama sosyalistik cephesi, o günlerin Yaşar Nezihe'sinin yalnızlık ve yoksulluk psikolojisi içerisinde kendisine bir çevre, tutunacak bir dal arama ve çaresizliğin verdiği aidiyet duygusunun şevkiyle içine düştüğü bir gelip geçici devredir. Bunda, oğlu Vedad'ın Aydınlık çevresine dahil olmasının da rolü vardır. Nitekim tutuklanması hadisesinden soma, belki de korkuyla, bu konuda tek bir şiir kaleme almamıştır. Ömrünün daha somaki yıllannda ise Taha Toros'un bize aktardığına göre, bütün evrakını araştırmacıya verip, Şiir defteri'nin yayınlanmasını istemiş, fakat hayatının bu 1 Mayıs şiirleri yazdığı devresinden hayat hikayesinde dahi kesinlikle bahsedilmemesini söylemiştir.

Sefâletler ve Iztıraplar

Yaşar Nezihe, çocukluğundan itibaren acılar ve elemlerle içiçe olmuş, bu durum onu zaman zaman intihar etme eşiklerine kadar götürmüşse de sonunda hayatına yön verecek ilke ve değerleri bulacak uygun zemini oluşturmasına imkan hazırlamıştır. îbnülemin Mahmud Kemal İnal Son Asır Türk Şairleri'nde Yaşar Nezihe Hanım'ın bu yönüne değinerek şu değerlendirmeyi yapar: "Mihnetler içinde kalmayıp da hayatı refâhet ve saâdet içinde geçmiş olsaydı daha güzel yazar mıydı? Bu suâli "elbette yazardı" cevabıyla karşılaşmakta acele etmemelidir. Çünkü her meslekte nice kıymetli adem vardır ki sefâlet ve ıztırabın dehşetli darbelerine uğrayarak yetişmiştir ve onların eserleri tâliin her türlü lütfuna mazhar olanların eserlerine pek çok defa tefevvuk etmiştir.

İşte Yaşar Nezihe'de o kıymetlerdendir ki tâliinin çirkinliğine mukâbil eserlerinin güzelliğiyle müteselli olabilir."

Ölmeden Önce Ölümü

1928 yılına kadar Nazikter, Rübâb, Yarın, Mâlûmât, Kadınlar Dünyâsı, Kadın, Kadın Yolu (Türk Kadın Yolu), Menekşe, Nay, Envâr-ı Vicdân, Terakkî, Şehir, Osmanlı Kadınlar Âlemi ve Aydınlık'a şiirler yazan Nezihe Hanım'ı yayın faaliyetinde bu tarihten itibaren bir duraklama olmuştur. Daha çok divan edebiyatı nazım şekilleri ve tekniği içinde şiir yazmayı tercih edişi, yeni aktüel temlerin gerisine düşüşü, yaşlılığı, yıllarca aynı temler etrafında dolaşmanın verdiği kesel ve inkılap sonrası dergilerde yeni nazım şekillerinin gündeme gelmesi vs. gibi sebeplerle bu duraklamayı açıklayabiliriz. 1928'den sonra sadece tek bir yayın organında şiirleri yayınlanmıştır. 1943'den 1954 yılına kadar Kadın Gazetesi'nde şiirleri çıkmıştır. Dergilerde adına hemen hemen hiç rastlanılmayışını Murat Uraz şairenin ölümüne delâlet kabul ederek hazırladığı antolojide Yaşar Nezihe'yi 1934'te ölmüş olarak tanıtır.

Taha Toros 1934'de Yaşar Nezihe ile görüşmüş, bu röportaj Yedi gün dergisinde de yayınlanmıştır.

1948'de "50 Yıllık Kalem Erbabı" ünvanlı jübilede Yaşar Nezihe'nin de yer alması şaireyi tekrar gündeme getirir. Jübile tertip komitesi başkam Hakkı Tarık Us, şaireyi överek takdim eder. Kadın Gazetesi'ne Yaşar Nezihe'nin şiir göndermesi bu jübileden somadır. 1949'dan 1954'e kadar bu gazeteye çeşitli şiirlerini yollar. Bu manzumelerinde de aynı üzüntülü, karamsar, yaşamaktan usanmış kişiyi buluruz. Artık şaire iyice yaşlanmıştır.

Ölümünün ardından gelecek ilgiyi de görebilen Yaşar Nezihe, hem kendisini ölmeden öldüren yeterli bilgi donanımından yoksun araştırmacılara, hem de şair dostlarına hitaben bir şiir yazar.

"Kimse bu satırları böyle alan laleme

Bir son vermek istemiş benim gama eleme

Bakmış günde yüz kere ölüp duruyorum

Ölümü bir saâdet bir nimet biliyorum;

İnsafsız kalemiyle beni öldürüvermiş,

Aklınca gözyaşıma böyle nihâyet vermiş

Bir şâir arkadaşım ismimi yâd etmemiş

Benim için bir mısrâ yazıp inşâd etmemiş

Bugünlerde hele yok hiç ölmeye niyetim

Daha çok bekliyor benden aziz milletim"

Şiirinin son mısrasında ölmek istemeyen, hala birşeyler yapmayı arzulayan bir Yaşar Nezihe bulsak da aslında ömrünün uzunluğundan kendisi de şikayetçidir. Yaşlandığı halde bir türlü rahat yüzü görmeyişi giderek Nezihe Hanım'ı küskün bir psikoloji içine sokar. Bu karamsar zamanlarda tek mutluluk kaynağı sevgilinin dönebileceğinin hayalinin işlendiği manzumeleridir. "Yolunu Bekliyorum", "Hasret Canıma Yetti" isimli şiirlerinde bunu açıkça görmek mümkündür. Ömrünün uzamasını da bir üzüntü kaynağı haline getirerek "Ölsem Diyorum", "Çilem Dolmadı", "Kurtulsam", "Keşke Ölsem" başlıklı şiirler yazar.

Yaşar Nezihe Hanım, soyadı inkılabında Bükülmez soyismini seçmiştir. Hayatında bitmeyen acılarına karşılık ayakta kalabilmesini bu soyadla sembolleştirmiştir.

"Bakıp da soyadıma sanma bükülüyorum

Felek cefâlarıyla, gençken büktü belimi"

Sıkıntılarla dolu bir hayata 89 yıl tahammül edip yaşayabilmesi Yaşar Nezihe için bir başarıdır. Cumhuriyet gazetesinde 6 Kasım 1971 yılında çıkan ölüm ilanı onun aramızdan ebediyen ayrıldığım göstermektedir. Yaşar Nezihe Hanım, soyadı inkılabında Bükülmez soyismini seçmiştir. Hayatında bitmeyen acılanna karşılık ayakta kalabilmesini bu soyadla sembolleştirmiştir.

"Bakıp da soyadıma sanma bükülüyorum

Felek cefâlarıyla, gençken büktü belimi"

Sıkıntılarla dolu bir hayata 89 yıl tahammül edip yaşayabilmesi Yaşar Nezihe için bir başarıdır. Cumhuriyet gazetesinde 6 Kasım 1971 yılında çıkan ölüm ilam onun aramızdan ebediyen ayrıldığını göstermektedir.

Yaşar Nezihe'nin Eserleri:

Yaşar Nezihe Hanım, edebiyatımızda şair kimliği ile yer almış bir şahsiyettir. Nesir alanında pek muvaffak olamıyan şairenin, Kadınlar Dünyası ve Nazikter'de yayınlanmış iki makalesi ve bir hikayesi bulunmaktadır. Makalelerin her ikisinde kadın haklan ve kadınlığın eğitimi üzerinde

durulmaktadır. Hikaye, şairenin kendi hayatının ıztıraplanm anlattığı anne ile kızın sefâletini konu edinmiştir.

Nezihe Hanım, edebî faaliyetlerini öncelikle süreli yayınlarda ortaya koymuş, burada kabul görmesinin cesareti ile müstakil eserler hazırlama yoluna gitmiştir. Gazete ve dergilerdeki faaliyetlerinin dışında iki eseri ve gayrimatbu şiirlerini içeren bir Şiir Defteri bulunmaktadır. Eserleri basım tarihine göre sırasıyla şöyledir.:

1) Bir Deste Menekşe 1331 (1913)

2) Feryâdlarım 1340(1924)

3) Şiir Defteri (gayrimatbu)

1 -BİR DESTE MENEKŞE

1331 (1913) yılında İstanbul'da neşredilen bu ilk eseri, Yaşar Nezihe'nin dergi ve gazetelerde yer alan şiirlerinin dışında neşr edilmemiş olanlarını da ihtiva etmektedir. Bir Deste Menekşe'nin yayınlandığı yıllar, Balkan Savaşırım olduğu, sosyal hayatın çalkantılı bir dönemine denkgelmiştir. Bu hadisenin dışında şairenin ilk şiir tecrübelerini de içermesi bakımından eser fazla yankı uyandırmaz. îkisi kadın, biri çocuk dergisi olmak üzere üç yerde Bir Demet Menekşe'nin ilanı çıkar. Bunların dışında müstakil olarak bu şiir kitabını ele alıp tahlil eden bir yazıya rastlayamadık.

İlk ilan Kadınlık Hayatı isimli dergide çıkar.

"Bir Deste Menekşe, Muharriri: Yaşar Nezihe Hanımefendi,

Bir Deste Menekşe nâm-ı şâirânesi altında âlem-i edebiyâtımızda sâha- zîb-i intişâr olan bu eser-i nezîhü'l beyân Bir Deste Menekşe değil her dem tâze, her dem hayât-ı nisâr bir şükûfezâr şiir-i irfândır.

Kadınlığımızdaki cevâhir-i irfânın Yaşar olduğunu şu eseriyle de irâe eden muharrire Nezihe mevki-i bülend-i şâirânesinin her türlü medâyihin fevkinde bulunduğunu izhâr eylemişdir. Karîelerimiz, şu eser-i güzîni seve seve okuyacaklarım bildiğimiz için mütâlaasını pek ziyâde tavsiye eyleriz. Babıâlî caddesinde Marifet Kütüphanesi'nde satılmaktadır,"

Diğer iki ilan birbirinin aynısıdır. İkinci ilan, bir çocuk dergisi olan Mektep Âlemi'nde çıkar. Bu dergide Yaşar Nezihe Hanım ünlü bir makale yazan olarak tanıtılmaktadır. Oysa şairenin kadın meselesi, sancak ve vatan konulu toplam dört yazısından başka makalesi bulunmamaktadır. Bunu kendisi de daha somaları Rifat Necdet'le yaptığı bir konuşmada itiraf eder. Rifat Necdet onun bu itirafım ikinci kitabı Feryâdlarım'ın girişine yazdığı "Yaşar Nezihe'nin Hayâtı ve Eseri" adlı yazısında belirtir. "Nazım vadisinde bu muvaffakiyeti gösteren Nezihe Hanım, nesirde pek geri kalmış ve belki hiç muvaffak olamamışdır. kendisi de şimdiye kadar nesirde muvaffak olamadığını ve bunun için fazla da çalışmadığım itiraf eder." Mektep Âlemi'nde çıkan ilan, Bir Deste Menekşe' yi şöyle tanıtmaktadır:

"Birçok makâlât-ı güzidesiyle şöhret-i edebiyyesini tanıtmış olan muktedir muharrirlerimizden Yaşar Nezihe Hanım'ın eseridir. 155 sayfalık bir kitap olup, gayet güzel şiirleri muhtevidir. Marifet Kütüphanesi tarafından neşr edilmiştir. Fiyatı beş kuruşdur. Bilhassa tavsiye olunur."

Kitabın sayfa adedini dahi doğru yazamayan bu ilan, eser hakkında bir değerlendirme vermekten çok uzaktır. 25 gün sonra Kadınlar Dünyası'nda. çıkan "Âsâr-ı mühteşire" isimli ilan Kadınlık dergisinden kopye edilmiştir.

Bir Deste Menekşe Yaşar Nezihe'nin oğlu Vedad'a ithâf bir şiirle başlar. Şiirde eserini okuyanların şaire ile hemhâl olacağı anlatılmaktadır. Tek bir bendden oluşan manzûme şöyledir:

"Eserimi okuyan mahrem-i melâlimdir

Eserimi okuyan âşinâ-yı hâlimdir

Eserim bana kıymetlidir hayâtımdan

Eserlerim benim alâm-ı kalb-i zânmdır

Fakat Vedad'ıma bir gamlı yadigârımdır"

Şiirden sonra Yaşar Nezihe'nin üç cümlelik bir mukaddimesi bulunmaktadır. Bu mukaddimede genç şaire her nazara göre latîf ve cazip Bir Deste Menekşe olamasa dahi 'şuûn-i hayatın bî-amân tezâhürâtına karşı terâne- sâz bir kalbin enînlerini ihtiva" eden şiirlerinden okuyanların bu elemlerini biraz da olsa kendisi ile paylaştığı takdirde bundan büyük şeref duyacağım belirtir. Buradan anlaşıldığı üzere Yaşar Nezihe Hanım şiirlerini estetik bir kaygıdan ziyade acılarım, hislerini paylaşabilme dürtüsü ile yazmaktadır. Onlar Vedad'a ithaf ettiği manzumedeki "hâl"in tesiri ile yazılmaktadır.

"Eserimi okuyan mahrem-i melâlimdir

Eserimi okuyan âşinâ-yı hâlimdir"

Mukaddimeden sonra Münire isimli birisinin takdir ve tebrik dileğini belirten bir yazısı bulunmaktadır.

Şiirler bölümüne giriş, İbnü'r rifât Sâmih imzalı başlıksız bir şiirle başlar. Bu manzumeden soma esere adını veren "Bir Deste Menekşe" başlıklı şiir gelmektedir. Burada esere bu ismin verilmesi anlatılmaktadır.

"Bir leyle-i mehtâb idi yâdımda o hâlâ

Gezdik yürüdük bahçede cânân ile tenhâ

Etmişdi o şeb sevgili cânân bana ihdâ

Bir Deste Menekşe!

Oldu iki yıl terk edeli ben onu eyvâh

Çekdi araya perde-i firkat kaderim âh

Bin türlü te'essürünü mahv etmede her gâh

Bir Deste Menekşe!

Soldu o çiçek çehre-i zerdim gibi soldu

Bakdıkça ona dîdelerim eşk ile doldu

En gamlı zamanımda hemdemim oldu

Bir Deste Menekşe!

Bir Deste Menekşe veriyor gönlüme şâdî

Bir Deste Menekşe oluyor hüznüme bâdî

Fahr eylerim asânmın olsa eğer adı

Bir Deste Menekşe!

Eserde 85 tane şiir bulunmaktadır. Şiirlerin büyük bir çoğunluğu klasik nazım şekillerine bağlı kalınarak yazılmıştır. En çok gazel nazım şeklini tercih etmiş, fakat temaya uygun başlık kullanarak gelenekten ayrılmıştır. Gazelin dışmda "Şarkı", "Muhammes", "Müseddes", "Mesnevî" nazım şekillerini de kullanmış, "Düz kafiye", "Sarma kafiye", "Çapraz kafiye" gibi yeni Türk nazım biçimlerini de tecrübe etmiştir.

Şiirlerinde kullandığı temaları sıralayacak olduğumuzda, şöyle bir tablo çıkar karşımıza:

1) Aşk, gözyaşı, hicrân; "Aşkımın Feryadları" v.s.

3) Hayatta gülememek, kederden şikayet; "Ben de Bilmem Nedendir", "Teselli", "Bu Günün Bu Gecenin Elemi" v.s.

3) Kendisini terkeden zevçlerinin vefasızlığı ve sorumsuzluğunu anlattığı manzumeleri "Yemîn-i vefâ", "O Gün", "îstirhâm" v.s.

4) Ölen evladları Sedad ve Suad ve yaşayan tek çocuğu Vedad için yazdığı şiirleri "Bugünkü Azaplarım", "Sedad'ı Suâd'ı Yad Ederken"

5) Pederinin eziyetlerini ve annesine duyduğu özlemi anlatan şiirler "Belâ-yı işret", "Nâle-i Garîbâne"

6) Ona diye ithaf ettiği, özlemini duyduğu gizli sevgiliyi konu edinen şiirleri "Bu Şeb", "Bugün", "tştikâ-yı Iftirâk"

2 -FERYÂDLARIM

Yaşar Nezihe Hanım'ın ikinci eseri olan Feryâdlarım, 1340/1924'de İstanbul'da Rifat Necdet'in yardımları ile neşredilir. İlk eserindeki acemiliklerin aşıldığım gördüğümüz bu eserde, şiirlerin belli bir düzen içinde verilmesi, bizde bu eseri daha disiplinli ve şuurlu hazırladığı fikrini uyandırmaktadır.

Rifat Necdet Yaşar Nezihe ile fırtınalı bir günde görüşür. Elemli, kimsesiz dünyasının kapısını çalan bu muharriri şaşkın ve memnuniyet dolu bir tavırla karşılar. Muharrir şaireye yeni yazılarını sorar, şaire şöyle cevap verir:

"Artık yazmıyorum, yazamıyorum ve bu vaziyette iken ne ve nasıl yazayım; siz söyleyiniz Allah aşkına! Şimdiye kadar karaladığım şeyler de şurada burada metrük, perişan bir halde..

Şaire ayağa kalktı, masanın üstündeki bir yığın evrâk-ı perişanı önüme

dökdü:

-İşte kalemin sermayesi!..

Müsveddeler, gazete maktuaları ve mecmualardan ibaret olan bu evrâk arasında kendisinin epeyce evvel alınmış bir fotoğrafyası bulunuyordu. Ricam üzerine arkasına irticalen şu kıt'ayı yazdı:

Kalb-i milletden siler devran benim de ismimi.

Bari sen yâd et temaşa eyledikçe resmimi,

Ruhuma bir fâtiha ihdâsıdır tekmil ricâm,

Hâke kalb eyler ecel elbette birgün Cismimi"

Karamsar bir psikolojiyi her zaman ön planda tutan şaire, kendini ziyarete gelenlerden bu yönünü gizlemez. Kıtada görüldüğü üzere unutulmuş ve ilgiden yoksun olma korkusu şairede belirgin ve sürekli bir duygudur.

Şiirlerini büyük bir alaka ile inceleyen Rifat Necdet, Yaşar Nezihe Hanım'a bütün bunları müstakil bir eser halinde yayımlamayı teklif eder. Şaire teklifi memnuniyetle kabul eder ve eserinin isminin bizzat Feryâdlarım olmasını kendisi ister.

Feryâdlarım, Rifat Necdet'in Yaşar Nezihe'nin hayatını anlatan bölümüyle başlar. Bundan soma gelen bölümde Yaşar Nezihe Hanım'ın eserlerinde ortaya çıkan şair kimliği üzerinde durulur.

Muharrir Yaşar Hanım'ı "Hüda-dâd" bir şaire olarak tanıtır. "Onu elem derinleştirmiştir. Yazılan kalbinin tercümân-ı ıztırâbıdır. Muvaffakiyeti, bilhassa samimiyetindedir. Daha ziyade gazellerinde hıçkıran bir üslûp, feryad eden bir ruh vardır. Yazılan fazla işlenmediği daha doğrusu gelişigüzel yazıldığı için bazen ta'kid, zihaf, imâle gibi nakâ'is-i edebiyyeyi muhtevidir."

Şairenin üslûbunu ve hayal dünyasını değerlendiren yazı şu temenni ile sona erer.

"Yaşar Nezihe Hanım'ın asân hakkında esasen hacmi ufak ve kendisine âid olan bu kitabda fazla izahat vermek mümkün değildir. Bu vazifeyi de edebiyatımıza hizmet nokta-i nazarından erbâb-ı ihtisas ve üdebamızdan bekliyoruz."

Feryâdlarım'ın şiirler bölümü Kozanzâde Cenâb Muhiddin'in Yaşar Nezihe'ye ithaf ettiği "Feryâdlanm şairesine!" başlıklı bir dörtlük ile başlamaktadır. Cenâb Muhiddin şairenin elemlerine âşinâdır.

"Ezelden şenle bir elden mi zehr-i kahr içtik?

Teellümâtima pek eski âşinâ çıkdın.

Senin de yok mu nasibin emelli bir günden,

Müebbeden bana kardeş misin zavallı kadın?

Feryâdlanm yedi bölümden meydana gelmiştir. İlk bölümde 26 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerde; elem, hicrân, aşk, fakirlik, ihanetler, zevçleri ve ölen evladlan için duyduğu acılar vardır.

II. Bölüm: "Vedad için" başlığını taşıyan bu bölümde yedi şiir vardır. Vedad, gerçekten aşık olduğu ikinci zevcinden kendisine kalan tek yadigârdır. Hayatında tek umud olarak sarıldığı Vedad'a Yaşar Nezihe, ömrünün sonuna kadar şiir yazmaya devam edecektir.

m. Bölüm: Burada 34 gazel bulunmaktadır. İlk bölümde gazel nazım şeklini kullanmışsa da, IH. bölümdeki gazeller ilk bölümden farklıdır. Burada bulunan şiirlerinin hiçbirinde şiirin temasma göre başlık yoktur. Gazel başlığı altında yazılmışlardır.

IV. Bölüm: 11 tane nazirenin yer aldığı bu bölümde çeşitli şahısların ismi anılmaktadır. Fuzulî, Âdile Sultan, Şaire Şeref Hanım, M. Refik Bey, Adanalı Mehmed Ziya, Kesriyeli (BalIkesirli) Mahmud Sıdkı burada anılıp, kendisine nazire yapılanlardır.

V. Bölüm: 35 şarkıdan müteşekkil bu bölümden sonra türküler gelmektedir.

"Şairenin son yazdığı şiir" dipnotu ile verilen "Ârzû-yı intihâr" manzumesi eserin son bölümünü oluşturmaktadır.

Şaire bu eserinde içe kapanık yönünü korumuş, kendi hayatındaki mevcut sıkıntıların verdiği kederlenmenin dışında başka bir temayı şiirine taşımamıştır. Sosyal içerikli şiirleri gazete ve mecmua sütunlarında kalırken, iç dünyasını eserlerinde işlemiştir. Feryâdlarım'da farklı bir tem olarak tek bir manzume vardır. Bu da gurbette olan birinin vatan özlemini anlatan "Dâii'l Vatan" dır. *

Feryâdlarım, Yaşar Nezihe'nin kaleminin iyice açıldığı, savaşların bitip kültürel hayatın yeniden toparlandığı bir devrede neşr edilmiştir. Bu yönü ile eser, birinci şiir kitabından kısmen daha fazla yankı uyandırmıştır.

1924 yılında Rifat Necdet'in yazdığı yazıdan soma, 1950'de Ferit Ragıp Tuncor'un Yaşar Nezihe'nin ikinci eseri ile ilgili bir makalesi Kadın Gazetesi'nde çıkar. Şairenin:

"Gönlüm kedere, mihnete, alâma siperdir,

Gözden dökülen şam u seher, hûn-i ciğerdir;

Lâkin feleğin çevrine sabretme hünerdir,

Âlemde benim çektiğim kahr-ı beşerdir."

şeklinde başlayan şarkısı için şunları söyler:

"Ne samimi bir şarkı, ne dillerden düşürülmeyecek bir şikayet bestesidir bu.

O daima tanrısını düşünüyor, kendisine şu hayatta bir an için olsun güzel günler göstermesini arıyorsa da herşey boştur. Artık mukadderat onun yolunu çizmiştir."

İbrahim Halil Çelik Yaşar Nezihe Hanım Hayatı Sanatı Gazelleri adlı çalışmasında Feryâdlarım'ın farklı bir yöndeki yankısı üzerinde durur.

"Yaşar Nezihe'nin edebiyat çevrelerinde pek fazla tanındığını sanmıyoruz. Ancak belirli bir dönemin (1908-1925) arası şiirlerinin yayınlandığını kuvvetle tahmin ediyoruz. Bu tahminlerimiz o dönemin önemli editörlerinden biri olan Rifat Necdet'in bu şiir kitabına gösterdiği rağbetten kaynaklanıyor. Ancak Urfa yöresinde yaptığımız yakın çevre araştırmasında adına sık sık rastladık. "Gazelhânlık" geleneğini sürdüren kişilerin repertuarlarında önemli bir sayıda şairimizin şiiriyle karşılaştık. İstanbullu kadın bir şairin Urfa gibi uzak bir muhitte şöhret buluşu dikkatimizi çekti. "Nereden nereye?" dedik ve araştırmalarımız sonunda anladık ki, Urfalı gazelhânlardan birisi 1930'lu yıllarda askerlik yaptığı İstanbul'dan dönerken, Feryâdlarım adlı kitabı Urfa'ya getirmiş ve meşk meclislerinde divanı okumuş, diğer gazelhânların da beğenisini kazanmış ve şöhreti yayılmıştır." Bu beğenilme ve şöhret buluş, İbrahim Halil Çelik'in Yaşar Nezihe Hanım üzerine -büyük ölçüde Feryâdlarım'dan yararlanarak- müstakil bir eser yazmasına neden olmuştur.

Feryâdlarım'ın ikinci baskısı latin harfleriyle Nizip (Gaziantep)'te yapılmıştır. Feryâdlarım'ın aynen yeni yazıya aktarılmasından ibaret olan bu çalışma, 1984 yılında yayımlanmıştır. Şiirlerin okunuşlarında tamlama eklerinin akuzatif eki gibi gösterilmesi eserin piyasadaki bir talebe cevap vermek maksadıyla hazırlandığı fikrini vermektedir. Bu yönüyle eserin 2. baskısı İlmî bir neşir olmaktan uzaktır. Meselâ:

"Şimdi etmekteyim arzû-yu memât

Bendeki sabra sebâta lanet"

şeklindeki kullanımlar okuyucunun seviyesini ortaya koyacak durumdadır. Gazeller bölümünde bu yanlışlık düzeltilmiş, tamlamalar kısmen doğru yazılmıştır. Bu doğru okumanın iki sebebi olabileceği kanaatindeyiz. Eserin "Gazeller" bölümü başka biri tarafından -Osmanhca metin okuma kuralım bilen- çevrildi ya da iyi bir musahhih tarafından gözden geçirildi. Bunların dışında "pinhân" pünhan, "künc-i gam" künc-ü gam, "nâle vü efgân" nâle u efgan şeklinde yanlış okumalar da mevcuttur.

Feryâdlarım'ın 1984'de Nizip'te yapılan neşrinde orjinalinden farklı olarak eserin sonuna eklenen lügatçe ve basımım yapan matbaa sahibi Mehmed

Sağlam'ın "Son söz" başlığını taşıyan açıklaması bulunmaktadır. Burada eserin tamamlanmasının 13 yıl sürdüğü, (1971-1984) tab esnasındaki eksikliklerin şairenin hayatındaki aksilikler gibi sürekli uzayıp bitmediği anlatılmaktadır. Yaşar Nezihe'nin Beyazıt'da kebabcılık yapan Urfalı Ömer'le mektuplaştığım öğrendiğimiz yazı şöyle devam etmekte "Bir ara İstanbul'da Beyazıt'da kebabçılık yapan Ömer isimli Urfalı bir hemşehrimizin şaireyle mektuplaştığını ve hayranı olan Ömer Bey'e kitabında neşredilmemiş bazı eserlerini yazdığını öğrenmiştik. İstanbul'da ziyaret ettiğimiz Ömer Bey bize şaireye olan hayranlığı dolayısıyla büyük bir ilgi göstermiş ve şairenin kendisine yazdığı mektupları severek vermişti. Fakat Arap harfleri ile yazıp tashihini yaptıktan sonra kaybetmemiz ve bugün yann buluruz ümidi ile beklememiz eseri geciktirdi. Bu arada kitabı basmakta olduğumuz duyulduğundan devamlı olarak sorulmaya başlandı. Nihayet bu devamlı taleplere dayanamadığımızdan Urfalı Ömer Bey'den aldığımız kısımları ileride ikinci baskıya koymaya karar vererek kitabı eski münderecâtı ile çıkarmış bulunuyoruz."

Gaziantep'in Nizip ilçesinde 1984 yılında ikinci baskısı yapılan Feryâdlanm'ın tesiri bu kadarla kalmamış, Urfa dolaylarındaki gazel meclislerinde Yaşar Nezihe'nin şiirleri sıkça okunmaya başlamıştır. Urfa belediye başkanı İbrahim Halil Çelik, İstanbullu kadın bir şairin şiirlerinin gördüğü bu ilgi üzerine bir araştırma yapmış ve bu araştırmasına Feryâdlarım'ın gazellerini incelediği çalışmayı da ekleyerek 1987'de "Yaşar Nezihe Hanım Hayatı, Sanatı, Gazelleri isminde bir eser yayınlamıştır.

3- ŞİİR DEFTERÎ

Taha Toros Arşivi'nde Yaşar Nezihe Hanım'a ait dosyada üç Şiir Defteri bulunmaktadır. Bu defterlerden biri, Bir Deste Menekşe'nin el yazısı ile yazılmış oıjinal halidir. İkinci defter, şairenin takib edebildiği kadarı ile gazete ve dergilerde yayımlanan şiirlerini ve ayrıca gayri matbu dipnotlu birtakım şiirlerini içermektedir. Bu defterdeki kayıtların çok sağlıklı olmadığım araştırmalarımız neticesinde tesbit ettik.

Yaşar Nezihe Hamm'ın üçüncü defteri gayri matbu şiirlerini ihtiva etmektedir. Bu defterde 55 tane şiir bulunmaktadır. 1934'den 1942'ye kadar yazdığı şiirlerini bu defterde toplamış ve müstakil bir eser taslağı halinde düzenleyerek Taha Toros'a yayımlanması için teslim etmiştir. Biz de buradan hareketle, bu defteri "Şiir Defteri" adıyla Yaşar Nezihe'nin üçüncü şiir kitabı olarak değerlendirdik.

Bu defterde bulunan şiirlerin büyük bir kısmı "Şarkı" nazım şeklinde yazılmıştır.

Tema olarak, oğlu Vedad'ın evlenmesi ile genişleyen ailesini şiirlerinde yoğun olarak işlemiştir. Yaşar Nezihe oğlu Vedad'ı, gelini ile sevgisini paylaşamaz. Huzursuzluklarım şiirlerinde anlatan şairenin neden böyle bir psikoloji içine düştüğünü "Benimdin" başlıklı şiirinde görmemiz mümkündür.

"Yavrum, emelim, gözbebeğim şûh-ı şenimdin

Hem gonca gülümdün benim hem yasemenimdin

Gülzâr-ı hayatımda gülen gül-dehenimdin

Şiddetle severdim seni sen sâde benimdin

Bir zâlimin oldun da esiri ne kazandın

Yıllarca yalan sözlerine kandın, inandın

Yakdın beni ateşlere kendin dahi yandın

Safvetle seviyordum seni evvelce benimdin

Yaşar Nezihe gelini Hasibe Hanım'la geçinemez. Bu geçimsizliğini anlatan şiirler son eserinde yoğunluk olarak diğer şiirlerden daha fazladır. Bu şiirlerde tipik bir gelin kaynana geçimsizliği vardır. Oğlu Vedad'ın eşine duyduğu sevgi, şairenin kendine duyduğu sevgiyi kaybetme endişesine

düşürmüştür. Nitekim olayları bu gözle görüp hayatında son vefasızlığı da oğlundan gördüğünü düşünmektedir.

ŞİİR DEFTERİ

KAN AĞLA

Gelmez geri geçmiş zamân

Geçmez ele ol nev-civân

Sen durma et âh u figân

Şeydâ gönül kan ağla kan

Yarin sana dâd etmedi

Birgün yazık şâd etmedi

Hicrandan azâd etmedi

Şeydâ gönül kan ağla kan

Hangi gecen nâr olmadı

Hangi günün zâr olmadı

Bahtın sana yâr olmadı

Şeydâ gönül kan ağla kan

Hicrân seni ta‘zîb eder

Aşk ateşini tahrîb eder

Bin derd u gam ta‘kîb eder

Şeydâ gönül kan ağla kan

Ömrün eder gamla güzâr

Eğlencen oldu âh u zâr

Ta haşre dek leyi u nehâr

Şeydâ gönül kan ağla kan

ŞARKI

Nerdesin, ey sevgilim, nazlı nigârım nerdesin?

Nerdesin, zevkim sürürüm, gamküsânm nerdesin?

Nerdesin, ben firkatinle zâr u nizânm, nerdesin?

Nâlelerle, giryelerle demgüzânm nerdesin?

Nerdesin, gel, kalmadı sabrım, karârım, nerdesin?

GÂLÎBE'NİN HÂTIRA DEFTERİNE

Birgün elbet dünyâya kapanacak gözlerim

Bilemezsin ölümü ben ne kadar özledim

Ölüm geldiği zaman ne gam kalır, ne keder

Çekdiğim meşakkatler o gün pâyâna erer

Ne aşk kalır, ne sevdâ, ne de hicrân belâsı

Hitâma ermez aşkın ölümdür intihâsı

Şüphesiz işte o gün herşeyden kurtulurum

Ebedî bir uykuya dalar sükûn bulurum

Ne kalbimde helecân, ne de gözlerimde yaş

Toprak olur giderim böylece yavaş yavaş

Şu birkaç satir yazım sana olsun yâdigâr

Olamadım dünyâda bir dakîka bahtiyar

Altı yaşımda iken anasız öksüz kaldım

Meşakkatten, mihnetden, gamdan nasîbim aldım

Anasız yaşamanın acısını bilirim

Öksüzlerin önünde hürmetle eğilirim

Dilerim Allah'dan sen de mesud bahtiyâr ol

Tâli‘ yüzüne gülsün, bahtın sana olsun kul

En mesûd zamanında beni bir kerrecik an

O zaman mezarımda ruhum olur şâdumân

Yarın bir yuvan olur birkaç da bebeklerin

Öyle meşgûl eder ki seni gözbebeklerin

Senin de hatırından zaman ismimi siler

Unutulur şüphesiz en sevgili ölüler

Sana işte hediyye ediyorum resmimi

Türâb olan cismimi düşün de an ismini

Arada bir fâtihâ ruhuma gönderirsen

Ruhumu şâd edersin bu hediyyen ile sen

Annene okudukça bana da gönder emi

Yoksa helâl eylemem bu küçük hediyyemi

22 Eylül 1934

***

Dilim elemle doldu

Yüzüm kederle soldu

Otuz dokuz yıl oldu

O bî-vefâ görünmez

Hergün aldatılanlar

Mihnete atılanlar

Şâir yaratılanlar

Benim gibi sürünmez

***

Ağyâre ne bilmem ki meşâkk u mihenimden

Bin âh duyanm çıksa bir âhım dehenimden

Zevk almadım hayâtın bahârından yazından

Kara bahtım utansın saçımın beyâzından

* Şimdiye kadar yazdığım şiirlerin en kıymetlisi bâlâdaki iki satırdır. Çok severim

VEDÂD'A

Ben ölürsem gözünden bir damla yaş akmasın

Düşmanlarım yüzüne güle güle bakmasın

Üç günlük hayâtımı bana zehir ettiniz

Ulu Tanrı size de âhımı bırakmasın

BU DA VEDÂDA

Geçirdiğin köprüden sen de birgün geçersin

içirdiğin zehirden sen de birgün içersin

Ekdiğin tohumları gözyaşımla suladım

Yakında mahsûlünü fazlasıyla biçersin

ŞARKI

Niçin kan ağlıyor kalbim sorup öğrenmedin zâlim

Perîşan derd-i hicrinle yazık günden güne hâlim

Seninle kendi ümidim, seninle kendi âmâlim

Perîşân derd-i hicrinle yazık günden güne hâlim

Gözümden dûr olup gitdin cihânda var mısın bilmem

Ben ağlarken beni sen de anar ağlar mısın bilmem

Unutdun mu beni ağyâre yoksa yâr mısın bilmem

Perîşân derd-i hicrinle yazık günden güne hâlim

Eylül 1935

BU DA HASÎBE'YE

Nikahlın boşamış, nişanlın kaçmış

Her erkek kalbine bin yara açmış

İyi metâ' olsan bize kalmazdın

Mâzîsi bahtından karanlık kadın

Bu temiz hayâta alışamadın

Sen vefâ gördükçe azdıkça azdın

Sâyemde bir yuva sâhibi oldun

Bir refîk-i hayât bir evlâd buldun

Gine bilmem neden kuyumu kazdın

Sanma benim âhım sana kalacak

Yaradan âhımı senden alacak

Sen kara yazını elinle yazdın

Feleğe ne yaptım da yuvamı yıkdı

Herkes figânımdan usandı bıkdı

Her kimi sevdimse vefâsız çıkdı

Bulamadım sana benzeyen gibi

Sana da tâli'in cefâ eder mi

Senin de nasîbin girye keder mi

Senin de her günün gamla geçer mi

Yoksa bedbaht mısın sen de ben gibi

Bana yâr olmadı bu baht-ı zâlim

Perîşân oluyor gün güne hâlim

Gittikçe artıyor hüzn ü melâlim

Dünyâ nazarımda bir medfen gibi

ESKİ SEVGİLİLERE

Yani Kocalarıma

Siz benim aşk bağımda bir gonca güldünüz
Bir zaman ellerimde kıvrılıp büküldünüz
Sonra gözyaşlanma uzaklardan güldünüz
Hicrân rüzgârlarıyla soldunuz döküldünüz
Bir zaman bahtım gibi siz de bana yârdınız
Hazânı hatınma gelmeyen bahârdınız
Gülersem gülerdiniz ağlarsam ağlardınız
Belki elemlerimle birkaç gün üzüldünüz
Daha dün ayağımın dibinde süründünüz
Beni aldatmak için bir şekle büründünüz
Birbirinizden rahîm, vefâlı göründünüz
Sahte gözyaşlarıyla rûhuma süzüldünüz
Bir zamanlar hepiniz de sevgiye muhtaçtınız
Ortada sebep yokken darıldınız kaçtınız
Kalbime derin derin ne yaralar açtınız
Bugün yaşasanız da benim için öldünüz
En sonra hepiniz de merhametsiz çıkdınız
Aşkımdan usandınız gözyaşımdan bıkdınız
Sizi seven bir kalbi temelinden yıkdınız
Benden uzaklaşdınız mâzîye gömüldünüz
Haydi uğurlar olsun gidiniz birer birer
Yolunuz açık olsun vefâsız sevgililer
Bana da lânet olsun sizi anarsam eğer
Kalbimden ebediyen kopdunuz söküldünüz

7 Mart 1936

GÖNÜL

Hangi gün ol bî-vefâyı yâd edip anmaz gönül
Hangi gün hicrân ile feryâd edip yanmaz gönül
Âşinâ-yı derd-i aşkım doğduğum günden beri
Şeme pervâne misâli yanmağa konmaz gönül
Yılların bâr-ı meşâkı cismimim etti harâb
Zerredir enkâz-ı vücûd altında yaslanmaz gönül
Mâcerâdan mâcerâya koşmak hep zevkim benim
İhtiyar oldum fakat çok gençdir uslanmaz gönül
Zülf-i yâre bend olur yıllarca eyler âh u zâr

En kavî bağ-ı esaretlerle bağlanmaz gönül

Rûyumu görmek ümîdi olmasa ol dilberim

Mihnet-i dehre Nezîhâ yoksa katlanmaz gönül

22 Haziran 1936

GÖNÜL

Neyleyim vaad-i vefâ-yı yâre aldandın gönül

Kendine ol bî-vefâyı yâr olur sandın gönül

Bir tarafdan kahr-ı ağyâr, bir tarafdan cevr-i yâr

Bir tarafdan da felek zulm etti katlandın gönül

Hep sevenler güldüler, şâd oldular kâm aldılar

Sen ise yıllarca nâr-ı hasretle yandın gönül

Her vefasızdan derin bir yâre aldın da yine

Ne ferâgat eyledin aşkdan, ne uslandın gönül

Ben dedikçe dön geri, çıkmaz bu sevdânın yolu

Sen niçin bilmem ki hızlandıkça hızlandın gönül.

20 Haziran 1936

ÖLSEM DİYORUM

Kaderin elinden zehir içerek

Ağlaya ağlaya cihâna geldim

Ömrümün bahân yazı geçerek

Sürüne sürüne hazâna geldim

Cefâdan usanmaz bu baht-ı zâlim

Bin kerre ağlatır bir kerre gülsem

Az daha yaşarsam ne olur hâlim

Ömrümün kışım görmeden ölsem

Bahârı çiçeksiz yazı güneşsiz

Geçen bu hayâtı istemiyorum

Hazâm da geçti neşesiz eşsiz

Bari kış gelmeden ölsem diyorum

10 Nisan 1937

ŞARKI

Gönül zevk almıyor gülden semenden

Cüdâyım çünkü ol gonca dehenden

Yazık kurtulamadım derd u mihenden

Cüdâyım çünkü ol gonca dehenden

Yüzüm gülse içim kan ağlamakta

Derûnum derd-i hasret dağlamakda

Ben coşdum sirişkim çağlamakda

Cüdayım çünkü ol gonca dehenden

18 Temmuz 1937

DİĞER (GAZEL)

Ben canımdan bıkmışım cânâna minnet eylemem

Derd ile âlüdeyim Lokman'a minnet eylemem

Zehir içip, gam yerim hân-ı tahassürde müdâm

Bir kuru ekmek için nâdâna minnet eylemem

Ben ki taht-ı aşka câlis bir hükümdarım

Kimseden etmem hazer sultâna minnet eylemem

Kâinâtın varı indimde benim bir zerredir

Ben değil sade cihâna câna minnet eylemem

27 Temmuz 1936

BİR GAZEL

Bu minnethânede gam-dîdeyim bir gamküsârım yok

Ümîdim bâğ-ı virân oldu goncam yok hezânm yok

Geçer yıllar o yâr-i bî-vefânın rûyunu görmem

Bu hasret câna yetdi gayrı sabrım yok karârım yok

Bana zehr-i elemdir sunduğun her kadeh sâkî

Nasıl gönlüm şen olsun çünkü mecliste nigânm yok

Nücûm u mihr u mâhı gözlerim zulmetde görmekde

Benim herkes gibi dünyâda leylim yok nehânm yok

Cihan bî-zâr olursa varsın olsun âh u zâtımdan

Firâk-ı yâr ile ağlamakdan başka kârım yok

Ölürsem kimse bulmaz şüphesiz kabr-i Nezîhâ'yı

Ne bedbahtım başımda bir kırık seng-i mezânm yok

25 Temmuz 1936

GAZEL

Dîvâneden beterim bend-i zülf-i yâr olalı

Cihânı görmüyor gamla demgüzâr olalı

Ne ben nefes alabildim kenâr-ı cûya vanp

Ne bir çiçek kopanp kokladım bahâr olalı

Ne gülde var gözüm artık, ne gülşene bakarım

Sînem cerîha-i hicranla lâle-zâr olalı

Anılmaz oldu adı gayri Kays u Ferhâd'ın

Benim melâl u gamım halka âşikâr olalı

Nezihe gamla elemle tebâh oldun gittin

O bî-vefâ gidip ağyâre gamküsâr olah

18 Temmuz 1937

EY BAHÂR

Ey bahâr ızürâb-ı kalbimden

Bî-haber gibi gülersin sen

Gülme karşımda şimdi şen değilim

Dil-i harâbım o eski ben değilim

O perî gözlerimden oldu nihân

Bana lazım değil safâ-yı cihân

Sevdiğim gitdi kırk bahâr oldu

Belki bir ismi yok mezar oldu

Beklerim beklerim o yâr gelmez

Bana cânânsız hiç bahâr gelmez

Açılırken çiçeklerin yer yer

Niye gönlüm garîk-i hüzn ü keder

Niye çeşmânım ağlamakda müdâm

Niye inler bu kalb-i pür-âlâm

Niye cânâna intizâr ederim

Böyle yıllarca âh u zâr ederim

Dilde derd-i firâk-ı yâr bitmez

Bitdi ömrüm bu intizâr bitmez

Sen gelirsin niçin o yâr gelmez

Bana cânânsız hiçbir bahâr gelmez

Açılırken çiçekler yer yer

Yeter gönlüm garîk-i hüsran u keder

Yeter çeşmânım ağlamakla müdâm

Yeter inler bu kalb-i pür-âlâm

Yeter cânân intizâr ederim

Böyle yıllarca âh u zâr ederim

Gam içinde sürüklenirken hayât

Yaşamak isterim yeter heyhât

Her demim ıztırâb içinde geçer

Böyle geçdi uzun uzun seneler

Bazı da ıztırâbım haddi aşar

Onu görmek ümîdi dilde yaşar

Gözlerim yaşlı gönlüm hep küskün

Böyle ferdâyı beklerim her gün

Sanırım lütf edip kader gülecek

Ansızın sevdiğim çekip gelecek

Geçdi beyhûde intizârla hayât

Bir gelen yok ne beklerim heyhât

Gülme gülme bahâr, hande nisâr

Beni yıllarca böyle zâr u nizâr

Eyleyen ifdrâk-ı cânândır

Gülme gönlüm garîk-i hüsrandır

Gülme gülme akarken eşk-i terim

Gülme şimdi dîvâneden beterim

Ey bahâr gülme dilde var elemim

Nerede bilmem âh! O gonca femim

Gözyaşım dinmiyor ve dinmiyecek

Ebedî çekdiğim bililmeyecek

Ona meçhûl bugün nasıl zânm

Ne de ben ondan âh! haberdârım

Sen gülerken bahâr câzibedâr

Dilde yüz bin ceriha var ki kanar

Geliyor hâtıra geçen demler

Neş'emizden kaçardı mâtemler

Handemizden alırdı hisse bahâr

Kâinât şendi biz de şen şâdân

Gezinirdik kenâr-ı deryada

Hiç getirmezdik hasreti yâda

Lebimizden taşardı şevk u ümîd

Şebimiz bir kadirdi rûzumuz ʻîd

O zaman tâliʻim de yârdı bana

Her hazân mevsimi bahardı bana

Onu benden ayırdı tâliʻ-i şûm

Her baharım hazân gibi mağmûm

Şimdi nezdimde olsa sevgili yâr

Açılır dilde bir bahâr-ı mesâr

Ne gülüm var ne gülşenim heyhât

Nerde nezdimdeki nedîm-i hayât

Nerde var şimdi âşinâ-yı gamım

Gelir mi gelme çünkü pür-elemim

Bülbülün sustuğu işte zânm ben

Âh feryâdlar dem-güzânm ben

İsterim hep çiçekler solsun

Bu güzelliklerin fenâ bulsun

Kâinât hüzn ü gamla örtülsün

Bana karşı ne bir çiçek gülsün

Nerde kuşlar terennüm etsinler

Sâkin-i şen deryâda gitsinler

Sen de gam girye ona yakılıp dökül

Yoksa git şen olan gönüllere gül

Neşe vermez çimen çiçek gülbin

Sanki karşımda güllerin gülerdin

Elemler ederler istihzâ

Ey bahâr güllerinle gülme bana

9 Mayıs 1932

YOLUNU BEKLİYORUM

Kalbimden keder, elem, gam, ıztırâb taşıyor

Öyle sanıyorum ki ölümüm yaklaşıyor

Yüzünü göremeden gözlerim kapanacak

Gelmedin görünmedin, sormadın aramadın

Benim beyaz saçlarımı elinle taramadın

Rûhum mahşere kadar işte buna yanacak

Vücûdumun bir elem yığınından farkı yok

Sana yıllardan beri söylenecek derdim çok

Öyle derdler ki bunlar söylenmez bir sırdaşa

Omuzuna dayasam bu tâli4 siz başımı

Ben ağlasam, sen silsen gözden akan yaşımı

Ah seninle bir kerre kalabilsem başbaşa

Sen nerdesin, nerde geçen o tatlı günler

Bana arkadaş oldu te'essürler, hüzünler

Senden ayn düşeü gözyaşlarını dinmedi

Kırk bahâr kırk yaz geçti bu aşkın üzerinden

Herkes sevinç duyarken baharın günlerinden

Benim yüzüm gülmedi, yüreğim sevinmedi

Bu hasret ömrüm gibi uzadıkça uzadı

Ne dünyanın lezzeti, ne yaşamın tadı

Kalmadı da bu ömrü niçin sürüklüyorum

Senin hasretin bana neler yazdırdı neler

Hep seni düşünmekle geçdi uzun seneler

Hala da gözyaşımla yolunu bekliyorum

11 Ağustos 1937

ŞARKI

Ettimse yeter mihnet-i devrâna tahammül

Artık edemem firkat-i cânâna tahammül

Öldürdü beni şiddet-i hicrâna tahammül

Artık edemem firkat-i cânâna tahammül

Yıllarca hayâliyle avundum oyalandım

Sevdim de onu sönmeyen ateşlere yandım

Lutf etse, ölüm gelse hayâtımdan usandım

Artık edemem firkat-i cânâna tahammül

BİR GAZEL

Yıkdığın kalbime ta'mıre şitâb eylemedin

Bana bir kerre nüvâzişle hitâb eylemedin

Seni yıllarca anıp ağladım ey bî-insâf

Çekdiğim çile-i hicrânı hesap eylemedin

Bana nisbet yine ağyâr ile gezdin tozdun

Düşünüp vaadini Hak'dan da hicâp eylemedin

Şu benim hâl-i perîşânıma eller acıdı

Sen sorup hâlimi tahfîf-i azâb eylemedin

Ne zaman gözyaşımı dindirip ettin beni şâd

Hangi gün bağrımı hicrimle kebâb eylemedin

Hangi rûzumu ettin bana zâlim rûşen

Hangi bir leylimi bî-râhat u hâb eylemedin

Kabrimin otlan bî-şübhe şehâdet eyler

Ben desem de beni aşkınla türâb eylemedin

28 Ağustos 1937

HASRET CANIMA YETDÎ

Bu hasret ciğerimde onulmaz yara oldu

Evvel parlayan bahtım şimdi kapkara oldu

Tatlı geçen günlerim acı bir hâtıra oldu

Gam ıztırâb içinde gençliğim geçdi gitdi

Her elem şöyle dursun, hasret cana yetdi

Senelerce ağladım başıma vura vura

Saçlanm beyaz oldu zihnimi yora yora

Kırk yıldır bulamadım izini sora sora

Gam ıztırâb içinde gençliğim geçdi gitdi

Her elem şöyle dursun, hasret cana yetdi

Onu kırk yıl içinde bir kerre göremedim

Ayağının tozuna yüzümü süremedim

Bu hicrân defterini bir türlü düremedim

Gam ıztırâb içinde gençliğim geçdi gitdi

Her elem şöyle dursun, hasret cana yetdi

20 Ağustos 1937

HAKKIM YOK

Kaderimden, bahtımdan hakkım yok şikâyete

Hayâtının gülmeyen bir ananın kızıyım

Ölümle gamlarım erse de nihâyete

Beni tanıyanların kalblerinde sızıyım

BAHARDA

Nâleler âfâkı sarmış

Lâleler güller kızarmış

Arza cennet indi sandım

Neşve-i feyz-i bahârmış

Zâr eden gamlı hezârmış

Sînesi pür-zahm-ı hârmış

Görmemiş gülden vefâ hiç

Ol sebebten nâlekârmış

Bâd eser zülfün tararmış

Duyduğum bû-yı nigârmış

Ben yanarken hasreti ile

Sevdiğim ağyâre varmış

Hazanda

Sonra güller haksârmış

Goncalar solmuş sararmış

Kırk bahânm gamla geçdi

Bu ne bitmez intizârmış

Bir zaman bahtım da yârdı

Yâr yanımda gamküsârdı

Her gecem pür-zevk geçerdi

Her günüm pür-nevbahârdı

Şimdi gamla zâr u zâtım

Gitdi elden çünkü yârim

Kalmadı sabrım karârım

Ağlamak hasretle kârım

BEKLERİM

Seneler hasretle geçer gider de

Halâ kaderimden vefâ beklerim

Çâre yok derler de şendeki derde

Yine tabiblerden vefâ beklerim

Yıllar hayâlini gözümden silmez

Çekdiğim azâbı kimseler bilmez

Gün geçer bu hasret artar eksilmez

Vallâhi ölümden rehâ beklerim

25 Kanûn-i sânî 1938

* Bir tokat vurdu felek haddimi bildirdi bana

Senelerce gözümün yaşını sildirdi bana

BİR GAZEL

Gülşen-i hüsnünde bir gamlı hezâr ettin beni

Gül yüzün göstermedin pür-zahm-ı hâr ettin beni

Kadrini bilmezleri ettin garîk-i iltifât

Ya neden künc-i elemde zâr u zâr ettin beni

Etmemişken ser-fürû âlemde hiçbir kimseye

Râh-ı aşkında nihâyet haksâr ettin beni

Görme çok feryâdımı ey sâhb-i ârâm-ı dil

Dâğ-ı hicranınla zâlim dâğdâr ettin beni

Kalmadı aşk-ı Neziha'dan haberdâr olmayan

En nihâyet şâir-i şöhret-şiâr etlin beni

20 Kânun-i sânî 1938

ŞARKI

Gamlı gönlüm ne yazık bir kerre şen olmadı şen

Ey bahâr gülme ki şâd eyliyemezsin beni sen

Bu nihâyetsiz elem, girye, keder bende iken

Ey bahâr gülme bu yıl güldüremezsin beni sen

Bana nâlem yetişir dinliyemem bülbülünü

Kanlı yâre gibi görmedeyim her gülünü

Koklamam yerlere döksen de bütün sünbülünü

Ey bahâr gülme bu yıl ağlatıyorsun beni sen

1 Nisan 1938

ÇİLEM DOLMADI

Ne yüzünü okşadım, ne saçım taradım

Kırık emellerimle seni kırk yıl aradım

Kırk uzun sene geçdi, kırk elemli gün gibi

Sen yanımda olaydın gülerdi elbet yüzüm

Neşelerle geçerdi her gecem gündüzüm

Hayâtımın her demi belki bir düğün gibi

Sen gittin ben yalnızım bu hicrân yollarında

Kimbilir kimler uyur her gece kollarında

Bana elini sıkmak bile nasip olmadı

Herkes sevdi, sevildi, ben sevdim sevilmedim

Dünyâda sevişmenin ne olduğunu bilmedim

Ömrüm nihâyet buldu çileciğim dolmadı

1 Nisan 1938

GAZEL

Başda bir şûhun ezelden bitmeyen sevdâsı var

Dîdeden dûr olmayan bir vech-i müstesnâsı var

Yalnız bir ben miyim üftâdesi ol goncanın

Gülşen-i hüsnünde yüz bin bülbül-i şeydâsı var

Bezl-i lutf eyler demâdem kadrini bilmezlere

Âşıka cevr u cefâsı, nâz u istiğnâsı var

Kays-veş tuttumsa sahrâ-yı cünûnu gam değil

Boyunca olmuş kemend çünkü saç-ı Leylâsı var

Ey Neziha etme şekvâ tâli'in birgün güler

Bu şeb-i hicrân biter elbet bunun ferdâsı var

1 Nisan 1938

VEDÂD'IN AK SAÇINA

Yazık bu genç yaşında saçlanna ak düşdü

Niçin senden saadet bu kadar uzak düşdü

Kalbimin şefkatini az gördün de kendine
Neyleyim tâli'ine vefâsız kucak düşdü
Şöyle kendine göre bir eş bulup seçmedin
Bir güzelin elinden bir soğuk su içmedin
Bin çiçekli yol varken hiçbirinden geçmedin
Tuttuğun yol ne yazık büsbütün çorak düşdü
Kadrini bilmezlerin elinde heder oldun
Ezildin hırpalandın bin kahra siper oldun
Benliğini unutdun böyle derbeder oldun
Baharından elime bir kuru yaprak düşdü
Çekdiğini düşündüm kana kana ağladım
Çekdiğimi unutdum gine sana ağladım
Bu gece uzun uzun yana yana ağladım
Gözyaşlarını göğsüme ne kadar sıcak düşdü
Bir hazan yeli esdi hayâtımın bağında
Güllerim hırpalandı canavar tırnağında
Gülmedim gençliğinin en coşkun bir çağında
Yüzüne baka baka bana ağlamak düşdü
6 Nisan 1938

GÜLLER DİKEN OLDU

Ne gözümün yaşına lutf edip silen oldu
Ne perîşân hâlimi bir sorup bilen oldu
Ne bir haber getiren, ne de bir gelen oldu
Ümidimi kesmedim geleceksin sanarak
Ettiğin yeminlere beyhûde aldanarak
Kırk uzun sene buldu hasretinle yanarak
Yediğim zehr oldu, giydiğim kefen oldu
Ne gençlikte güldüm, ne de orta çağımda
Bir tebessüm göımedi kimseler dudağımda
Bin zahmetle yavrumu büyüttüm kucağımda
Onun da genç yaşında zihnini çelen oldu
Hayâtımda bir lahza müsterih olamadım
Bu hicrân yarasına bir devâ bulamadım
Ömrüm nihâyet buldu gamdan kurtulamadım
Ne bir gün yüzüm güldü, ne de gönlüm şen oldu
Kırk bahâr geldi geçdi gamlı bir hazân gibi

Bülbüllerin sesini dinledim figân gibi

Meğer bir acı yokmuş cihânda hicrân gibi

Bu yıl da sensiz güller gözüme diken oldu

14 Mayıs 1938

ŞARKI

Derd-i hicrinle haıâb oldu tenim

Yok mu rahmin bana gonca-dehenim

Bitmedi gitti meşâkım mihenim

Yok mu rahmin bana gonca-dehenim

Beni aşkınla perîşân ettin

Cevr u nâzınla da çok incittin

Sonra da böyle bırakdın gittin

Yok mu rahmin bana gonca-dehenin

14 Mayıs 1938

ŞARKI

Gülşen-i hüsnünde oldum bir gülün pür-zahm-ı hâr

Ötme bülbül dilden yüz bin yâre-i hicrân kanar

Ben de bir gam-dîdeyim etmekteyim feryâd u zâr

Ötme bülbül dilde yüz bin yâre-i hicrân kanar

Sen sükût et ben sana feryâdı ta'lîm eyleyim

Çekdiğim derd u gamı, âlâmı bir bir söyleyim

Ben hazânımda bahân bağzân neyleyim

Ötme bülbül dilde yüzbin yâre-i hicrân kanar

Sen gülünle hemdem oldun ben cüdâ-yı yâr iken

Güllerinden, gülşeninden âlemin bî-zâr iken

Ötme Allah aşkına hüznüm, melalim var iken

Ötme bülbül dilde yüzbin yâre-i hicrân var

2 Haziran 1938

ŞARKI

Ağla dil gül mevsimi geçdi yine

Susdu bülbül çökdü kasvet gülşene

Çek hicrânı bu yıl da sînene

Susdu bülbül çökdü kasvet gülşene

Durmadı vaadinde hayfâ ol nigâr

İntizârla geçdi eyyâm-ı bahâr

Sûziş-i nâlemle güller târumâr

Susdu bülbül çökdü kasvet gülşene

14 Temmuz 1938

ŞARKI

Bir onulmaz yara aldım ben o çeşm-i karadan

Kati' ümîd etti hayfâ ki etibbâ çâreden

Öyle bî-zânm ki feryâd-ı dil-i sadpâreden

Ölmeyince kurtuluş yokdur bana bu yâreden

Ben nasıl feryâd u zâr etmem harâb oldum harâb

Her dakîka çekdiğim bin bir elem binbir azâb

Al da Yârâb canımı bitsin bu derd-i ıztırâb

Ölmeyince kurtuluş yokdur bana bu yâreden

17 Temmuz 1938

ŞARKI

Vaadine cânânın aldandın gönül

Sönmeyen ateşlere yandın gönül

Hasrete yıllarca katlandın gönül

Herkesi kendin gibi sandın gönül

Neyleyim pek gâfil avlandın gönül

Bî-vefâ bir yâr için oldun heder

Her belâya kendini ettin siper

Âh u zârla etmede ömrün güzer

Herkesi kendin gibi sandın gönül

Neyleyim pek gâfil avlandın gönül

Sen bana bir lahza rahât vermedin

Kâinâtı çeşmime göstermedin

Haklısın çünkü murâdına ermedin

Herkesi kendin gibi sandın gönül

Neyleyim pek gâfil avlandın gönül

2 Teşrin-i evvel 1938

DÎĞER (ŞARKI)

Hastasın muhtâc-ı dermansın gönül

Sen esîr-i derd-i hicrânsm gönül

Tâ ezelden çünkü vîrânsın gönül

Zâr u nâlânsın, perîşânsın gönül

Gamdan, hicrândan rehâyâb olmadın

Pençesinden mihnetin kurtulmadın

Ağladın, yandın, sükûnet bulmadın

Zâr u nâlânsın, perîşânsın gönül

3 Teşrin-i evvel 1938

ŞARKI

Düşdü bir zâlim u hunhâre gönül

Tîğ-ı hicrân ile pür-yâre gönül

Yandı beyhüde yazık nâre gönül

Bakmaz artık güle gülzâre gönül

Gül için oldu esir hâre gönül

Katlanır cevr ile azâra gönül

Söylemez hâlini ağyâre gönül

Bulamaz derdine bir çâre gönül

Bakmaz artık güle gülzâre gönül

Gül için oldu esir hâre gönül

27 Teşrin-i evvel 1938

ŞARKI

Ey benim dîvâne gönlüm

Neşeye bîgâne gönlüm

Dalmışım ummana gönlüm

Ağla yana yana gönlüm

Çâre yok hicrâne gönlüm

Oldu yar, ağyâra yârin

Gitdi elden ihtiyarın

Kalmadı sabrım karârım

Ağla yana yana gönlüm

Çâre yok hicrâne gönlüm

YARIM ŞARKI

Birdenbire kopdu o çözülmez sıkı bağlar

Çekdi araya perde-i firkat yüce dağlar

Bir haste-i aşkım ne bilir hâlimi sağlar

Gittin gideli âteş-i hasret dili dağlar

Andıkça geçen demleri ruhum da kan ağlar

BENİMDİN

-Vedâd'a-

Yavrum, emelim, gözbebeğim şûh-ı şenimdin

Hem gonca gülümdün benim hem yâsemenimdin

Gülzâr-ı hayâtımda gülen, gül-dehenimden

Şiddetle severdim seni, sen sade benimdin

Bir zâlimin oldun da esiri ne kazandın

Yıllarca yalan sözlerine kandın, inandın

Yakdın beni ateşlere, kendin dahi yandın

Safvetle severdim seni evvelce benimdin

Ak düşdü siyâh saçlarına derd u elemle

Aylar seneler geçdi yazık kahr-ı sitemle

Gün günden harâb olmadasın mihnet u gamla

Şefkatle severdim seni, evvelce benimdin

Zâlim dilerim kahr u elemle heder olsun

Hakk'ın okuna sîne-i şahtı siper olsun

Ben şimdi harâbım o da benden beter olsun

Hürmetle severdim seni evvelce benimdin

27 Teşrin-i evvel 1941

BİR ŞARKI

Renc u mihnetden ifâkat yok bana

Neyleyim dünyâda rahat yok bana

Anladım gamdan selâmet yok bana

Neyleyim dünyâda rahat yok bana

Bin cefâ icâd eder zâlim felek

Şimdi kârım ağlamak âh eylemek

Tâ ezeldenmiş nasibim gülmemek

Neyleyim dünyâda rahat yok bana

7 Teşrin-i sânî 1941

BİR MEKTUB VEDÂD'A

22 Mart pazar 1942

Yine mektubun geldi sanma ki memnun oldum

Gözlerim yaşla doldu, kalben de mahzûn oldum

Yine bugünlerde çok canın sıkılıyormuş

Sanki dünya başına çöküp yıkılıyormuş

Bu neden bilir inisin tahammülün tükenmiş

Fakat ne çâre yavrum bunlar senin çilenmiş

Ben de senden beş beter bir halde yaşıyorum

Kendi metânetime kendim de şaşıyorum

Sen de yavrum metin ol bunların hepsi geçer

İnsan bazen kaderin elinden zehir içer

Ben kaderin elinden her an zehir içerim
Sözlerim zehirlidir zehir dolu içerim
Ben herkesin elinden ne zehirler içmişim
Dünyadan nefret etmiş, herşeyden vazgeçmişim
Sana şeker sunamam bu zehir çanağından
Zehirlenirsin yavrum öpersem yanağından
Gözümün yaşı bile zehir olmuş akıyor
Yüzüme damladıkça yanağımı yakıyor
Pûlad mıyım, taş mıyım, demir mi, mermer miyim
Ben senin hasretinle kahr olmak ister miyim
Fakat elden ne gelir kaderin cilvesi bu
Hasta olsam gelip de veren yok bir yudum su
Allah'a mütevekkil her derdi çekiyorum
Kaderime küserek boynumu büküyorum
Bu sanki kader değil, bir ejder, bir canavar
Bilir miyim gelecek günlerimde neler var
Her gün başka bir elem cismimi yıpratıyor
Bugünüm dünkü gamlı günümü aratıyor
Dün daha biraz şendim, bugün daha bedbahtım
Hergün bir başka acı tattırır bana bahtım
Lanet olsun bahtım, tâliime, kadere
Bu güldürmeyen kader benimle geçsin yere
Ölmek bahtiyârlıkdır, fakat ölemiyorum
Birgün şâd olmuyor, birgün gülemiyorum
Ulu Allah'ım sana iyi günler göstersin
Sen de birgün gülmedin, sen de gülmek istersin
Her elemli günlerin neşeü günü vardır
Tâlî' bazen insana düşmandır, bazı yârdır
Dünyâ böyle yavrum, dün güneşli bir gündü
Bahâr geldi sanarak herkes güldü, düğündü
Kuşlar ötüşüyordu, kuzular meliyordu
Yerden semâya kadar sürür yükseliyordu
Birdenbire kış geldi bahara çekdi perde
Bu mektubu yazarken bir karış kar var yerde
Sobada odun dolu kahkahamız mükemmel
Boğazımı sıkıyor kocaman bir demir el

Hangi neşeli güne güleriz deli gibi
Senin felâketin mi gülmenin sebebi
İçimden hepsine, gülmez olun diyorum
Onlar böyle gülerken ben kendimi yiyorum
Anana onlar gibi hissiz bir tâş olaydı
Yakdı bizi tarhana bari âş olaydı
Altındaki yatağın bâri kat kat olaydı
Tepdi bizi bir eşek bâri at olaydı
Bu saatde baldızın, karın oğlun yatakda
Başka türlü muhabbet kaynamakta kanında
Dudakların gülmüyor, görüyor seziyorum
Seni esir gördükçe canımdan beziyorum
Zavallı kayınbaba, seni aldatıyorlar
Seni düşünmüyorlar kaygısız yaşıyorlar
Onlar öyle insan ki uykusunda yok delik
Sana değil dünyâya onlar vermez metelik
Yapma te'essürlere sen de aldanıyorsun
Ananı bir duygusuz, bir hissiz sanıyorsun
Adın hınbıl, enâyi, budala, eşek, sersem, yalancı
Yalancı oluyorum ben doğruyu söylesem
Benim çekdiklerimi ulu Allah'ım bilir
Sen de şâhid olursun bunlara zaman gelir
Seni düşünüyorum içerim yana yana
Odamda ağlıyorum her gece kana kana
Allah'a yalvarırım arşa açık ellerim
Yavrumu ver Yarabbi diye niyâz eylerim
Allah diye haykmr feryâd eder dururum
Bu tâü'siz başıma yumruklar vururum
Ben böyle inliyorum kaderin pençesinde
Onlar kendi zevkinde kendi eğlencesinde
Sen zannediyorsun ki lütfuna kanan ağlar
Ağlarsa anan ağlar, gerisi yalan ağlar
Yarın ikinci defa dünyâya geleceksin
Belki evvelki gibi kadrini bileceksin
Samatya'daki evde biz ne mesûd insandık
Bugün her ikimiz de yalan sözlere kandık

Bizi gâfil avladı fellâhın kızı
Bulutlarla örtüldü ümidimin yıldızı
Kimbilir belki bugün taş başına değmişdir
Yıllarca anacığın sana boyun eğmişdir.
Belki anam diyerek beni avutacaksın
Belki elemlerimi biraz uyutacaksın
Belki sâyende yine yuvamı kuracağım
Belki torba boynumda dilenip duracağım
Belki de evinizden sokağa atılırım
Kendim gibi bedbahtlar bulurum katılırım
Kim bilir neler çekip ve neler göreceğim
Kim bilir ne acıklı bir ömür süreceğim
Belki ellere uyup yine kuduracaksın
Yine sol yanağıma bir sille vuracaksın
Bu sefer dişlerim yok dudağım paralanmaz
Sanma ki bu hallere ciğerim paralanmaz
Yine para verirken sened isteyeceksin
Başıma dikilerek "sened ver" diyeceksin
Yine karşımda zerre haline geleceksin
Yine ellere uyup böyle küçüleceksin
Bunlar benim kalbimde ne onulmaz yaradır
Senin kabahatin yok benim bahtım karadır
Bunları sana yavrum öğretenler kör olsun
Bizi birbirimizden ayıran Hak'dan bulsun
Seni elimden alan zâlimlere kinim var
Ben dua edeceğim hitâm-ı ömre kadar
Bana hor bakanların iki gözü kör olsun
Rahat huzur bulmasın, ulu Allah'tan bulsun
Şüphesiz benim âhım onlara kalmayacak
Sanma ki ulu Tanrı âhımı almayacak
Onlar değil mi benim hakkımı unutanlar
Onlar değil mi benim kanımı kurutanlar
Onlar değil mi benim servetimi alanlar
Onlar değil mi benim hazînemi çalanlar
Onlar değil mi beni kimsesiz bırakanlar
Onlar değil mi benim ciğerimi yakanlar

Onlar değil mi beni perîşân eyleyenler
Herkese aleyhimde türlü söz söyleyenler
Yine onlar değil mi sâyemde insan olan
Sâyemde evlad bulan, sâyemde koca bulan
Sevmedim sevemedim bu hissiz mahlûkları
Onlar değil mi atan kalbime bu oklan
Şimdi felâketinde saâdet arıyorlar
"Ananı at" diyorlar sana yalvarıyorlar
Bir lokma ekmeği bana çok görüyorlar
İki alçak bir olup üstüme yürüyorlar
Bereket analığım bir gün şâhit oldu
Ciğeri paralandı, gözü yaşlarla doldu
Sanki onlar çalıştı bu mertebeyi buldun
Sanki bu alçakların sa'yiyle adam oldun
Seni karın mı yontdu sivrilip oldun kazık
Ananın emekleri ber-hevâ oldu yazık
Ne kaynana olaydım ne de Yalçın'a nine
Böyle yanmıyacaktım içimden sine sine
Ben gine çalışaydım, sen bir çocuk kalaydın
Bir handenle gâmımı kederimi alaydın
Büyüdün de ne oldu göğe mi erdi başın
Dokuz yıl birikdirsem göl olurdu göz yaşım
Dünyâda hâinlikde eşi yok bir karın var
Ne izzet-i nefsin var, yazık ne vekârın var
Ona fedâ etmedik yalnız bir hayâtın kaldı
Bütün mâlik olduğun şeyleri senden aldı
Bir de şu diken olan anan ortadan kalksa
Bâri bir saat evvel olsun ne olacaksa
Allah'tan korkma yavrum, benden çekinme söyle
Artık devam edemez bu şekil hayât böyle
Ölümü göze aldım intihâr edeceğim
İçinizden sessizce çekilip gideceğim
Siz de rahat olunuz, ben de rahât olayım
Bâri makberde olsun biraz sükûn bulayım
Tanrıya emânet ol gözlerinden öperim
Senin için Allah'dan saâdetler dilerim

DERKENAR

Sözlerime darılma hakikatler acıdır

Bir evlâd ne de olsa ananın baş tâcıdır

Benim şendin refâhım, medâr-ı iftihârım

Benim şendin ümîdim, enîsim gamküsânm

Seni benden aldılar bugün senden cüdâyım

Sen aşkına fedâsın ben sana fedâyım

Ni'metin köpeklerin iliğine işledi

Senden kuvvet aldıkça onlar beni dişledi

Beni tepelemekle şükran borcu öderler

Sana da "bize annen neler yapıyor" derler

Ben ne yapabilirim bu it sürülerine

Onlar neler yaparlar kabahatli ben gine

Bir Allah var ki görür haklıyı ve haksızı

Başıma belâ oldu yezîd-fellâhın kızı

Yakamıza yapışdı seviyesi düşükler

Merhametsizce bizi ademlere sürükler

Onlar şeytana bile pabucu ters giydirir

Ne vakûr insanlara onlar boyun eğdirir

Seni benden aldılar karşıdan bakıyorum

Ben bütün haklarımı Hakk'a bırakıyorum

Not: Vedâd ihtiyâtî zâbiti iken bir yolsuzluk yüzünden tevkifhaneye düşdü. Muhâkemesi sekiz ay sürdü. Sekiz ay sonra berat etdi. Bu mektubu ona yazmışdım. Evdekiler de o zaman bana ne zulümler ne cefâlar etdiler. Âh çok bedbaht bir anayım ben.

BU GÜNÜN ŞİİRİ

Vedâd'a

Künc-i mihnetde ederken ben enîn

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

Açdığın zahm-ı derûn işler derin

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

Bir tarafdan senin yok zerre vefâ

Bir tarafdan ta'lîm eyler cefâ

Gördüğüm zulm u hakaret dâimâ

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

Ben ezelden çünkü bahtı karayım

Çeşmimi giryân, sînesi pür-yâreyim

Gör yuvamda ben nasıl bî-çâreyim

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

El gibi yanmakdasın feryâdıma

Birgün olsun gelmedin imdâdıma

Hep sebeb sensin benim berbâdıma

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

Senin oldun mihnete kahra siper

Gün-be-gün olmakdasın benden beter

Bî-hayırsın,bî-hayırsın, bî-hayır

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

Derd u gamla ömrün ettim tebâh

Çekdiğim âlâma şahiddir Allâh

Gün gelir sen edersin âh u zâr

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

Maskeli haydûdlann kurbanısın

Enînlerimin şâhidisin hayranısın

Annenin de derd-i bî-pâyânısın

Sen bu hâle bak da yavrum gül, sevin

20 Ağustos 1942

ŞARKI

Issız geceler nâle-i feryâdımı dinler

Gönlüm gam-ı hasretle kırık ney gibi inler

Kâr etmedi cânâne yazık âh u enînler

Kadem-i feleğin cevr u cefâsıyla büküldü

Gözyaşlanm hep cevr u cefâsıyla büküldü

Ne yâr bana rahm etdi, ne bahtım bana güldü

Gönlüm gam-ı hasretle kırık ney gibi inler

10 Temmuz 1942

ŞARKI

Neyledim bilmem bedbaht zâlime

Koymadı birgün beni öz hâlime

Kimseler rahm etmez eşkâlime

Ağlanm güldürmeyen ikbâlime

Nizanm bakdıkça istikbâlime

Ömrüm etti gamla mihnetle güzâr

Olmadım dünyâda birgün bahtiyâr

Kalmışım künc-i elemde zâr u zâr

Ağlanm güldürmeyen ikbâlime

Nizanm bakdıkça istikbâlime

12 Temmuz 1942

ŞARKI

Yâdınla harâbım acaba nerdesin ey yar

Görmem yüzünü sevdiğim aylar, seneler var

Hicrinle kan ağlattı beni tâli'-i gaddar

Görmem yüzünü sevdiğim aylar seneler var

Mehtâba nücûma bu gece hep seni sordum

Siz söyleyiniz sevgili yâr nerde diyordum

Andım o geçen demleri çok zihnimi yordum

Görmem yüzünü sevdiğim aylar seneler var

Herşey seni söyler bana güller kelebekler

Yâd ettirir her yerde seni türlü çiçekler

Bir âşık-ı mihnet-zede hâlâ seni bekler

Görmem yüzünü sevdiğim aylar seneler var

25 Haziran 1942

ŞARKI

Aşkın ne yazık gönüle derd u elem oldu

Hicrânın ise sineme zahm-ı sitem oldu

Yâdında tesellî yerine girye gam oldu

Bir nîm-i nigâhın bana lutf u kerem oldu

Hembezm-i safâsın yine ellerle nigânm

Ben derd u firâkınla niçin zâr u nizânm

Atf-ı nazar et hâlim bî-sabr u karârım

Bir nîm-i nigâhın bana lutf u kerem oldu

26 Haziran 1942

ŞARKI

Vedâd'a

Benim değil git ellerin hâlini sor şimdin sonra

Gitdi nâmusun, şerefin rahat ol şimdin sonra

İster döğün, ister haykır, ister kudur şimdin sonra

ister isen yumruklarla başına vur şimdin sonra

Buna sebeb diye zihnini yor şimdin sonra

Geçdi evvelki şen günler var ağla düşün sonra

İnsanlardan göreceksin vefâ budur şimdin sonra

ŞARKI

Benim ilk aşkım içimde ne derin yaradır

Saçlarım bembeyaz oldu yine bahtım karadır

Hele ayrıldığımız gün ne hazîn hâtıradır

Saçlarım bembeyaz oldu yine bahtım karadır

Ömrümün geçdi hiç bir günü handan olarak

Geçdi aylar seneler hicrinle giryân olarak

Böyle bin türlü elemler perîşân olarak

Saçlarım bembeyaz oldu yine bahtım karadır

16 Eylül 1942

ŞARKI

Büküyor boynumu zâlim kaderim

Döküyor gözlerim hûn-ı ciğerim

Gamdan âzâde değil dertli serim

Döküyor gözlerim hûn-ı ciğerim

Yok gözüm yaşını kimse silenim

Ne de var hâlimi hayfâ bilenim

Hemdemim girye midir sâde benim

Döküyor gözlerim hûn-ı ciğerim

17 Eylül 1942

ŞARKI

Vedâd'a

Gözüm yok âlemin zevk u safâsında bahânn

Gözüm yok güllerinde, gülşeninde, lâlezânnda

Gönül şâd olmadı gitti ne leylinden, nehânndan

Harâb oldu vücûdum bir gülün binlerce hânndan

Ben ağlarken gözümden kıymeti düşdü bahânn da

Gözümde güller ağlar,gülşen ağlar, cûybâr ağlar

Cüdâ düştüm gülümden hâlime şimdi hezâr ağlar

Benim bu gamlı gönlüm durmayıp leyi u nehâr ağlar

Harâb oldu vücûdum bir gülün binlerce hânndan

Ben ağlarken gözümden kıymeti düşdü hezânn da

ÖLMEK SAADETTİR

Dün gönül aşk yolundan

Bir tutan yok kolundan

Niçin düşdün bu yola

Niçin kul oldun kula

Kadermiş ne çâre

Düşmek vefâsız yâre

Kahr olmak harâb olmak

Aşk yolunda yorulmak

Dağ tepe aşıyorsun

Sanma ulaşıyorsun

Vefâsız sevgiline

Yok bir geçen eline

Elemden gamdan başka

Lanet et böyle aşka

Severek bir vefasızı

O bir gönül hırsızı

İffeti? aldıkaçdı

Kalbine yara açdı

Kırk yıldır yaraların

İşliyor derin derin

Niye dönmezsin geri

Hep gidersin ileri

Korkulu aşkın yolu

Uçurum sağı solu

Şafaklarında renk yok

Kuşlarında ahenk yok

Gülü sünbülü simli

Bülbülleri elemli

Elemli ötüyorlar

Seni ürkütüyorlar

Bu yolun güneşi yok

Bu gecenin eşi yok

Burda herkes tek gider

Feryâd ederek gider

Tâli'siz başı vardır

Gözünde yaşı vardır

Çekdiğini bilmezler

Gözyaşını silmezler

Seçip sevilmeyendir

Saadet bilmeyendir

Hep düştün bu yola

Saçım yola yola

Pişmân olmuşdur

Saranp solmuşdur

Gecesi mâhitâbsız

Bir demi yok 'azâbsız

Parlamaz yıldızları

Bu yolun genç kızları

Sonra bana dönerler

Bir parlar bir sönerler

Ben de parladım söndüm

Mâtemlere büründüm

Henüz bir genç kız iken

Bu yola düşdüm erken

Kırk yıldır yürüyorum

Hergün ilerliyorum

Durmadan dinlenmeden

Gülmeden eğlenmeden

Aşk yolu böyle sonsuz

Nasıl yaşarım onsuz

Soran yok bunu bana

Kül oldum yana yana

Gamdan rehâ bulmadım

Ölmeden kurtulmadım

Aşkın yoluna düşen

Âşıklar olamaz şen

Gamlı gönlüm dön geri

Aşk yolunda sersen

Gezmekten ne kazandın

Sönmez ateşe yandın

Ezildin hırpalandın

Kırıldın parçalandın

Bir vefâsız yâr için

Ağladın için için

Gözyaşların dinmedi

Gönlün hiç sevinmedi

Kırk bahâr, kırk yaz oldu

Saçların beyâz oldu

Bu yol bükdü belini

Tutmadılar elini

Gülmedi birgün yüzün

Hem gecen, hem gündüzün

Simsiyâh geçdi gitdi

Hasret cânına yetdi

Sen gidersin yol uzar

Sonu bir gamlı mezâr

O mezârı bir bulsan

Ölmeden kurtulsan

Ne gam kalır, ne keder

Bu hasret elbet biter

Ne aşkın iştikâsı

Ne de hicrân belâsı

Hepsi bulur nihâyet

Ölmek büyük saâdet

30 Ağustos 1937

Kaynak: İLKNUR TATAR, YAŞAR NEZİHE BÜKÜLMEZ- HAYATI VE ŞİİRLERİ, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
İstanbul 1997.

GÜCENDİ BİRAZ SÖZLERİME MÜNFÂİL OLDU

Perihan Altındağ Sözeri

http://besde.video-forums.com/h1-vide...

Güfte: ---

Beste: Suphi Ziya Özbekkan

Usul: Curcuna

Makam: Uşşak

Gücendi Biraz Sözlerime Münfâil Oldu

Gönlün Neye İncindi Deyince Gözü Doldu

Uçtu Yüzünün Penbeliği Gül Gibi Soldu

Gönlün Neye İncindi Deyince Gözü Doldu

Gittikçe Güzel Gözlerinin Nuru Süzüldü

Öksüz Gibi Baktı Yüzüme Boynu Büküldü

Hep Ağladı Durdu O Gece Pek Çok Üzüldü

Gönlün Neye İncindi Deyince Gözü Doldu.

MÜNFAİL(E) İnfiâl eden. Te'sir ile harekete geçen. * Muztarib, kederli ve muğber olan. Bir şeyden canı sıkılan. Alınmış, gücenmiş. Etkilenen.

İNFİAL: Gücenme. Darılma. * Can sıkılma. Teessür. * Hareketlenme. Harici bir sebeb ve te'sirle hâsıl olan hâl, te'sir ve hareket. * Harici te'sire kabil olmak. * Ruhun kabul ettiği tahavvülât. (Bir eser, müessirine nisbetle fiildir. Zuhur ettiği yere nisbetle infialdir.)

SALÂT-I KEMÂLİYE

Arapça'da genel olarak "dua", hususi olarak da "namaz" anlamındaki Salât, Türk Müziğinde bestelenmiş dualara denir. Salât çeşitleri vardır. Cenâze Salâtı, Cuma Salâtı, Bayram Salâtı ve Salât-ı Ümmiye gibi ki hangi dinî törenlerde ve hangi vesilelerle kullanıldıkları isimlerinden anlaşılmaktadır. Salât'lar, genelde Dinî müziğin Câmi müziği bölümüne girmektedir.

Salât-ı Kemâliye, dinî veya tasavvufî törenlerin bazen başında bazen de son kısmında seslendirilen müzik türüdür. Güftesi, Arapça ve uzunca üç cümleden oluşmaktadır. Her cümle salât ve selâm ile başlayıp Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem sıfatlarından birinin zikredilmesiyle devam eder.

"Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ hayri'l-verâ Muhammed'in ve alâ âlihî âdede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî.

Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ nûri'l-hüdâ Muhammed'in ve alâ âlihî âdede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî.

Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ şemsi'd-dûhâ Muhammed'in ve alâ âlihî âdede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî.

HZ. PÎR, SULTÂN SEYYİD ABDÜLKÂDİR (Kuddise sırruhu'z-zâhir)

https://youtu.be/IqdTGhriStg

Söz Yazarı: Bahaeddin Efendi

Makam: Rast

Form: Şuğul

Usul: Düyek

Bestekar: Zekâî Dede

"Lî hamsetün utfî bihâ harre-l vebâ-il hâtımâ

El Mustafâ ve-l Mürtezâ ve-bnehümâ ve-l Fâtıma"

Açıklaması :

https://tr-tr.facebook.com/permalink....

Mualla gavsi sübhani

Mukaddes kutbi rabbani

Emin-i sırrı yezdani

Abdülkadir-i Geylâni

Alelya lel ya seyyide ayni

Alel ya lel ya seyyide ruhi

Zehi simai nurani

Zehi ferhunde pişani

Kemal-i hüsnü insani

Abdülkadir-i Geylâni

Alelya lel ya seyyide ayni

Alel ya lel ya seyyide ruhi

Cihan sohbet bevet bari

Mukaddes kutbi rabbani

Kerameş feyzi rahmani

Abdülkadir-i Geylâni

Medet ya şeyh-i Geylâni

Kerem ya kutbi rabbani

Ki mahrumen me gerdani

Tu muhyiddin-i Geylâni

Alelya lel ya seyyide ayni

Alel ya lel ya seyyide ruhi

ARZUHÂL İÇİN SULTANA GELDİM

Arzuhâl için Sultana geldim
Sailem lutfun ihsana geldim
Kanlı yaş ile arzuhal yazdım
Ol şahin şaha sunmaya geldim
Derd-i fıraka dermen ararım
Ben ol tabibe dermana geldim
Can kulağıyle hüsnünü duydum
Şem-i cemale pervane geldim
Bildim ki varlık perdedir Hakka
Raf edip anı canana geldim
Boynuma taktın tabla-ı aşkı
Satmaya anı alana geldim
Sırr-ı sema-i duyunca ruhum
Bi- karar olup dönmeye geldim
Gönlüm mülevves oldu kesretle
Bahr-ı Vahdette yüzmeye geldi
Bendelik eyler cümle mevcudat
Ben de kulluğa sultana geldim
Der ki Kuddisi Elhamdülüllah
Geçtim sıvadan Yezdana geldim
KUDDUSİ kuddise sırruhu'l-âlî

BEN BİR YAKUB İDİM KENDİ HALIMDA

Derleyen: Mehmet Özbek

Kaynak: Ahmet Uzungöl

Nota: Mehmet Özbek

*****

Ben bir Yakup idim kendi halımda

Mevlamın kelâmı vardı dilimde

Yusuf'u kaybettim Kenan ilinde

Ağlar Yakub ağlar Yusuf'um deyu

Gitti de gelmedi vah yavrum deyu

Yusuf'um hocada okumaz oldu

Onun bülbül dili şakımaz oldu

Alnındaki nuru berk urmaz oldu

Ağlar Yakub ağlar Yusuf'um deyu

Gitti de gelmedi vah yavrum deyu

Yusuf'u götürdüler ölüm kastine

Attılar kuyuya başı üstüne

İhlas ile çıktı suyun üstüne

Ağlar Yakub ağlar Yusuf'um deyu

Gitti de gelmedi vah yavrum deyu

Bir bezirgân geldi üç aylık yoldan

Yusuf'u çıkardı kırk arşın kuyudan

Keremkâri kıldı mısıra sultan

Ağlar Yakub ağlar Yusuf'um deyu

Gitti de gelmedi vah yavrum deyu

Cem olup geldiler Kenanın kurdu

Biz yemedik deyü içtiler andı

Yakub'un feryadı arşa dayandı

Ağlar Yakub ağlar Yusuf'um deyu

Gitti de gelmedi vah yavrum deyu

TÜKENDİ NAKD-İ ÖMRÜM DİLDE BİR SEVDA-Yİ AH KALDI

https://youtu.be/VJz08qHTNlM
Ah!
Tükendi nakdi ömrüm dilde sermayem bir ah kaldı
Tevessül anı dilde ne yarem nigah kaldı
Ah!, Aman aman, aman ah hey
Ah!
Derunum derdini Lokmana gösterdim dedi eyvah
Derdin def'ine çare hakiki bir ilah kaldı
aman aman hey ah aman

Ah!
Kara günlerde mi halkeylemiş kim beni Mevlam
Tutuldu şems-i bahtım gonca güllerim siyah kaldı
Perişan halıma hiç kimselerden olmadı imdad
Benim arzetmediğim şah vezir padişah kaldı
Bu Rıf'at varını yaran uğruna eyledi yağma
Elinde sade bir keşkül başında bir külah kaldı
Ah!, Aman aman, aman ah hey
Takdir-i Huda kuvve ve baz ile dönmez
"Bir şem'a ki hak yandırırsa bin bad ile sönmez
Ah!, Aman aman, ah hey

CÂNÂ BİZİM ESRARIMIZ İMLÂLERE SIĞMAZ

Cânâ bizim esrarımız imlâlere sığmaz
Yazılsa da binde biri inşalere sığmaz
Âşıkta olan derd-ü meşakkat gam-ü mihnet
Neşr'olsa eğer kuh ile sahralara sığmaz
Hasretle akar ta geceler didey-i eşkim
Bir katredir amma yeddi deryalara sığmaz
Bu hikmeti bilmez misin ey sefy-ı sadık
Bir kalbe sığar var olan eşyalara sığmaz
Allah için olsun bizi dur etme kapından
Abdi seni sevdi diye dünyâlara sığmaz
Yöre: Şanlıurfa
Kaynak Kişi: (Saatçi) Yusuf ÖZER
Derleyen: Mehmet ÖZBEK

EY DİDE NEDİR UYKU GEL UYAN GECELERDE

Ey dide nedir uyku gel uyan gecelerde
Kevkeplerin et seyrini seyran gecelerde
Bak heyet-i alemde bu hikmetleri seyret
Bul saniini ol ana hayran gecelerde
Çün gündüz olursun nice ağyar ile gafil
Koy gafleti dildardan utan gecelerde
Gafletle uyumak ne reva abd-ı hakıra
Şefkatle nida eyliye Rahman gecelerde
Cümle geceyi uyuma Kayyumu seversen
Ta Hay olasın hay ile ey can gecelerde
Aşıklar uyumaz gece hem sen uyuma kim
Gönlün gözüne görüne ey can gecelerde
Dil beyt-i Hüdadır anı pak eyle sivadan
Kasrına nüzül eyler o sultan gecelerde
Az ye az uyu hayrete var fani ol andan
Bul canı beka ol ana mihman gecelerde
Allah için ol halka mukarın gece gündüz
Ey Hakkı nihan-ı aşk ödine yan gecelerde

RAHMEYLE BU DİL HASTE-İ NAÇARE İLAHİ

https://youtu.be/Vv33Fy_On3c
Rahmeyle bu dil haste-i naçare ilahi,
Zahm-i dilime senden ola çare İlahi.

Bir mücrim-i asi kulunam ruy-ı siyahım,
Affınla nazar kıl bu günahkare İlahi.
Bakma yüzümün karasına ruz-ı cezada,
Bağışla bizi Ahmed-i Muhtare İlahi.
Nefsim hevesiyle beni derbeder etme
Aşkından eser ver bu dilzare ilahi
Al benliğimi kaydı sivadan beni kurtar,
Ta vasıl olam ru'yet-i didare İlahi.
Leyla kulunu ateşi aşkınla kebab et,
Duzahta koyup yakma bizi nare İlahi.

BÜLBÜL GÜLE KON DİKENE KONMA

(ya) Bülbül güle kon dikene konma

(ya) Eski dost düşman olur sanma aman

(ya) Göğsün açıp hare inanma

Harı var pençeyi kanatır bülbül

A bülbül şeyda bülbül

Dünya baki değil fanidir bülbül

A bülbül şeyda bülbül bülbül aman

(ya) Mustafam ağzından gevherin saçar

(ya) Güzeller boyuna libaslar biçer

(ya) Geçer bu hubluğun eyyamı geçer

Harı var pençeyi kanatır bülbül

A bülbül şeyda bülbül

Dünya baki değil fanidir bülbül

A bülbül şeyda bülbül bülbül aman

Geldi geçti ruzi kasım bülbül ağlar

Haniya gül şeyda bülbül bülbül aman

Dünya baki değil fanidir bülbül

A bülbül şeyda bülbül bülbül aman

Harı var pençeyi kanatır bülbül

A bülbül şeyda bülbül

Dünya baki değil fanidir bülbül

A bülbül şeyda bülbül bülbül aman

***

BUGÜN GAM TEKKEGÂHINDA

Hatâyî

Bugün gam tekkegâhında fedâ bir cânımız vardır
Gönül abdal-ı aşk olmuş gelin kurbânımız vardır

Çimende bülbülü gördüm yaman efğan ile söyler
Dil-i kahhar ile herdem gül-i handânımız vardır

Gerçi ol per-i peyker bize âdem demez amma
Dem olur ki meleklerle bizim seyrânımız vardır

Hatâ benden atâ senden inâyet kıl bâri cânâ
Kerem kıl cürmüme bakma biraz noksânımız vardır

Vasl-i bezm edip saki şarabın fil kuba olsun
Derûn-ı sinede pişmiş ciger büryânımız vardır

Evveli bir ahırı bir zahiri batını birdir
Ki birlik babına erdik şükür imânımız vardır

Hatâyî bendesin anmış kerem ü lütfü var olsun
Demiş ki ol gedâ gelsin ana ihsânımız vardır

TA EZELDEN YÜZÜM GÜLMEZ AĞLARIM

Kaynak : Mehmet Ataç

Derleyen - Notaya Alan : Salih Turhan

Ta ezelden yüzüm gülmez ağlarım

Bülbül gibi daldan dala konarım

Dertliyim söylerim ağlarım

Ben halime yanarım

Dertliyim söylerim ağlarım

Sensiz ömre yanarım

Bu dertleri ben çekerim el duymaz

Bu çileyi ben çekerim el duymaz

Bu dünyada kimse bana yar olmaz

Dertliyim söylerim ağlarım

Ben halime yanarım

Dertliyim söylerim ağlarım

Sensiz ömre yanarım

FERACİYE

Feraciye, kelime olarak Arapça f-r-c kökünden, "ferahlık, kurtuluş" anlamındaki "ferec" veya "furcet" mastarından türemiştir. "el-Ferec", bir kimsenin gam ve tasasını keşf ve izâle etmek; şiddetten kurtulmak gibi mânâlara gelmektedir. Feraciye, doğum yapacak olan kadının doğumunun kolay geçmesi, hasta olan kişinin şifâ bulması, hapiste olup da mahkemesi olanın beraat etmesi, sekerât anındaki birinin rûhunu kolay teslim etmesi, borcu olanın borcunu ödeyebilmesi, darda kalmışların selamete kavuşması gibi sebeplerden ötürü câmide/minârede dua niyetiyle okunan bir form için kullanılmaktadır.

Feraciye, Siverek ve Birecik gibi bazı ilçeler ile Şanlıurfa merkezde icrâ edilmektedir. Feraciye'nin bu yerlerde ne zamandan beri okunduğu hususunda yazılı veya sözlü bir bilgi mevcut değildir. Feraciye, Türk Din Müziği alanında yazılan eserlerde yer almayan ve hakkında yazılı bilgi olmayan bir Câmi müziği şeklidir.

Feraciye, günün herhangi bir saatinde minârede, imam veya müezzin tarafından icrâ edilmektedir. Bazen yatsı ve sabah ezanlarından sonra okunsa da, daha çok gündüz saatlerinde ezan sonrası veya namaz vakitleri arasında okunmaktadır.

Şanlıurfa'da uzun yıllar okunagelen feraciye, günümüzde de ihtiyaç hissedilip imam-hatib veya müezzinlere müracaat edildiğinde minarede icrâ edilmektedir.

Feraciye, bir taraftan Allah'a yalvarış ve dua, diğer taraftan okutanın niyetinin gerçekleşmesi için işiten insanlardan dua talep edilmesi ve yapılan duaya "âmin", "Allah kurtarsın" veya "Allah yardım etsin" demelerini sağlamak maksadıyla okunmaktadır.

Feraciye'nin güftesi, Arapça olup Türk Müziği makâm ve nağmeleriyle okunmaktadır. Güftenin kime ait olduğu veya kim tarafından tertiplenerek başlatıldığı bilinmemektedir. Umumiyetle mâbed müzik formları sıkı sıkıya muhafaza edildikleri için günümüzde yetmiş seksen yaşındaki insanların babalarından ve dedelerinden naklettikleri şifâhî bilgilere dayanarak feraciye'nin, en az iki yüzyıllık geçmişi olan önemli bir kültür unsuru olduğunu söylenebilir.

Günümüzde Şanlıurfa'da icrâ edilen feraciyenin güftesi, okuyanlar arasındaki küçük farklılıklarla beraber genel olarak şöyledir: Mezkur feraciyenin Türkçe anlamı

Ey Allah'ım, ey kurtuluşu sağlayan,
Ve ey kurtuluşun anahtarı yanında olan,
Ve ey Muhammed ümmeti,
Bize kurtuluş, ferah ve âfiyet dileyene Allah rahmet etsin.
Ve ey gökleri ve yeri yaratan,
Ve ey mülkün mâliki, ey celâl ve ikram sahibi,
Ey Kerîm, ey Rahîm, ey Allah!
Ey merhametlilerin merhametlisi!
Senin merhametine sığınıyoruz.

Feraciye, okuyan kişilerin müzik bilgisi veya maharetiyle ilgili olarak Şanlıurfa'da daha çok Sabâ, bazen de Hüseynî makâmında serbest ve irticâlî okunmaktadır.